

E
VIII 103

CAUSA ARNALDINA
SEU
ANTONIUS ARNALDUS
DOCTOR ET SOCIUS SORBONICUS

A Censura Anno M. DC. LVI. sub nomine Facultatis Theologiæ Parisiensis vulgata

VINDICATUS

Suis Ipsius aliorumque Scriptis, nunc primùm in unum volumen collectis:

QUIBUS

S. AUGUSTINI & S. THOMÆ DOCTRINA, De Gratiâ efficaci & sufficiente, dilucidè explanatur.

REVERTIMINI AD JUDICIUM. Danielis XIII. 49.

PARS II.

LEODICI EBURONUM,
Apud JOANNEM HOYOUX.
M. DC. IC.

XVI.

ANTONII ARNALDI

DOCTORIS SORBONICI,

Super illa Propositione SS. Chrysostomi & Augustini:

DEFUIT PETRO TENTATO GRATIA SINE QUA NIHIL POTERAT,

DISSERTATIO THEOLOGICA,

QUADRIPARTITA,

In qua exhibetur NORMA tum loquendi, tum sentiendi, circa possibilitatem Præceptorum, & Gratiæ efficacis necessitatem, ex Scripturis & Patribus, & recentiorum etiam Theologorum placitis, depromta.

Ad Clarissimum Doctissimumque Ecclesiæ Romanæ Theologum Hilarionem, Abbatem Sanctæ Crucis in Jerusalem.

Juxta exemplar editum 1656.

CHRISTIANO LECTORI.

SCriptionem istam, Christiane Lector, quam brevem esse malueram, longiorem necessitas fecit. Multæ enim ac variæ nobis quæstiones, ex se invicem nexæ, pertractandæ fuerunt, ut omnia adversariis meis effugia præcluderem. Ita singulæ partes, per se breves, longam tamen summam efficiunt. Hoc autem, ni fallor, omnibus æquis rerum æstimatoribus probabimus, sententiam nostram, non modò in antiquorum Patrum, sed in omnium Thomistarum tum veterum tum recentiorum doctrinâ, nemine excepto, peræque veram esse. Quæstiones illas de potestate proximâ, de gratiâ actuali, de possibilitate præceptorum, ita præcidimus, ut nulla in iis ne cavillandi quidèm causa superesse videatur. Quamobrem Censores ipsos, tam mihi, licèt sine causâ, infensos, vehementer oro atque obtestor, ut hanc Dissertationem primùm legant, deindè ipsi respondere dignentur. Nam quò magis magísque cogito, eò magis in eam sententiam adducor, non intelligere ipsos quid sentiam. Id mihi ex ipsorum suffragiis conjicere licuit, in quibus tam aliena commenta mihi afficta sunt, ut mirari satis non possim tantam, ut mitissimè dicam, Theologorum indiligentiam, qui ejus, de quo sententiam ferebant, mentem explorare ne curaverint quidèm: adeòque, si hæc contentionis & odii flamma resederit, hoc scio, dissentiones istas horæ momento componi posse. Non enim illis modo solida causa non subest, sed planè nulla; nullum, inquam, doctrinæ caput est, quod ipsi adhuc ad fidem pertinere universi contendere ausi sint, quod quidèm à me negetur. Itaque, dum maximè fictis coloribus me insectantur, eadem omnia à quibusdam ex

ex suis propugnari sinunt, in multis etiam ista plausu & gratulatione prosequuntur. Exemplo esse potest Holdeni Epistola, præcipuis, ut ipse dictitat, Censoribus grata & probata; & tamen, nihil illum à me dissidere, edita de hoc argumento scriptiuncula planum fecit.

Sed illustrius adhuc hujus rei exemplum suppeditant Theses, apud Presbyteros Oratorii defensæ, & Illustrissimis Galliæ Episcopis Lutetiæ congregatis nuncupatæ, eorumdemque, ut audio, frequentiâ cohonestatæ. In his enim totum controversæ propositionis sensum his verbis expressum lego: *Sufficiens gratia infallibiliter suo caret effectu: Efficax illum infallibiliter producit, idque in omni statu: unde, absente hâc (efficaci) ita non potuit Adam bonus se servare bonum, ex S. Augustino,* UTI NEC PETRUS CHRISTUM CONFITERI: *infallibiliter enim id non erant volituri: licèt utrumque ambo absolutè potuerint.* Dissentio quidem ab illius Theseos auctore, quisquis est, quòd gratiam efficacem ad perseverandum necessariam admittat etiam in statu innocentiæ. Sed, hoc in quæstione versari, nemo dicat. At planè ille mecum sentit in eo, quòd Petrum sine gratiâ efficaci, quam certè non habuit, Christum non potuisse confiteri dicat, eundemque potuisse per potentiam, ut ipse explicat posteà, *in actu primo constitutam.* Nihil enim affirmat aliud Epistolæ propositio; & quisquis illi alium sensum tribuit, falsum affingit. Quod adversariis meis denunciare ideò necesse est, quia video, nihil aliud eos moliri, nisi ut ambiguum aliquod Decretum ab Ecclesiæ potestatibus eliciant, ut illius specie postmodùm Orbem christianum ludificentur. Verùm, post meam hanc contestationem, si quid calumniis suis à quibusvis Ecclesiæ judicibus auferant, in quo meus hic sensus non clarè & apertè damnatus appareat, manifestum vel hoc indicio omnibus erit, judices fraude & dolo circumventos, nec propositionem verè damnatam dici posse, cùm in sensu alieno, fictitio, & per calumniam imposito damnata sit.

Quamobrem, ne sit dubitationi locus, Decreti formam ipse præformabo, quod si impetrent ab ullis Ecclesiæ judicibus, ab illis quoque propositionem meam damnatam esse, non diffitebor: *Hæretica est illa propositio, quæ asserit, Petro justo non affuisse gratiam efficacem agendi, id est, confitendi Christum (nam de gratiâ orandi nullus hîc sermo) sine quâ nihil poterat, quod ad vincendam tentationem attinet, eâ potestate, quæ complectitur omnia ad agendum necessaria.* Sin aliter se gesserint, nihil agent omninò, omnesque veritatis amantes Theologos in calumniam cogent inclamare.

Sed quod in iisdem, quas dixi, Thesibus legitur: *Iis verò recentioribus non consentimus, qui, dum potentiam proximam negant cuiquam adesse sine gratiâ efficace Salvatoris, per eam intelligi volunt illam vim voluntatis &c. quâ si careat, adsint licèt cætera omnia, nihilo-magis ipsa bonum velle possit, quàm cæcus videre, claudus currere, beatus peccare: carere autem eâ quotquot nunc efficaci gratiâ carent*: Id, inquam, unde didicerit prædictarum Thesium scriptor, & quinam sint isti recentiores, libenter ex ipso quæsierim; neque enim ullos legere me memini, qui sic teneant aut doceant. Ego verò planè non ita me tenere profiteor: modò enim id unum mihi concedatur, quod iste auctor satis luculenter explicat, *Necessariam esse gratiam efficacem, ut potestatem actus primi in actu secundo applicet ac determinet*, adeòque nihil omninò boni sine illâ unquam neque cogitando, neque orando, neque agendo, factum esse, potestatem actus primi sine gratia efficaci in omnibus generatim justis libenter admitto.

Speciatim verò, in justis volentibus & conantibus gratias excitantes admittendas, fateor, easque Thomistico sensu sufficientes. Quamobrem, quæcunque demùm sententia Constitutioni Innocentii X. subjiciatur, fateor verum esse illum sensum quo vulgò à Thomistis accipitur, nimirùm omnibus justis volentibus & conantibus adesse gratias excitantes sufficientes Thomistico sensu, neque deesse illis gratiam, quâ possibilia fiant præcepta; tum quia jam

habent

habent excitantem quâ possunt sensu prædicto, tum quia si illi gratiæ plenè consenserint (quod possunt si velint: quod si non faciant in culpâ sunt) gratiam efficacem non solùm habituri sunt, sed jam habebunt; quia, si quis gratiæ sufficienti consenserit, ut iidem docent, signum est à posteriori, affuisse illi gratiam efficacem. Hæc de justis volentibus & conantibus, de quibus solis loquitur Constitutio Innocentii X. mihi cum Thomistis recentioribus planè conveniunt.

Cæterùm, malè elici ex Constitutione Summi Pontificis alterutram ex sequentibus propositionibus, palàm est: *Justis ignorantibus, incogitantibus, nec volentibus, nec conantibus, adest cognitio, cogitatio, voluntas, conatus, id est, gratia excitans actualis*; vel: *Nullus unquàm justus peccat, ne quidèm venialiter, ex ignorantiâ, ex incogitantiâ, & sine piâ voluntate, pioque conatu ab illo peccato abstinendi.* Qui sic acceperit Summi Pontificis Constitutionem, non ipsam interpretatur, sed novam & planè diversam Constitutionem condit, eamque, ut mihi quidèm videtur, manifestè sibi repugnantem. Quare non est credendum, id voluisse Innocentium, donec alterutra ex istis propositionibus in aliquo Summi Pontificis diplomate nominatim legatur expressa; quod ab Apostolicâ Sede, fidenter hoc affirmo, nunquàm impetrabunt adversarii; & quamvis impetrarent, quod fieri non potest, sua tamen propositioni Epistolæ veritas constabit, quæ gratiam actualem non dicit Petro defuisse, sed solam efficacem, ut posteà explicabitur. Hæc quamquàm in hujus Dissertationis serie fusiùs explanentur, tamen in ipso limine prædicta volui, in eorum gratiam quibus totam hanc scriptionem perlegere non vacabit. Ex omnibus autem perspici poterit, unam quæstionem rectè moveri posse: *Utrùm gratia efficax, effectum infallibiliter producens, & ad agendum & ad orandum necessaria sit*: quam doctrinam quoniam adversarii OPTIMAM esse professi sunt, nulla omninò controversia jam superest.

A N-

ANTONII ARNALDI

DOCTORIS SORBONICI

Super illâ Propositione SS. Chrysostomi & Augustini:

DEFUIT PETRO TENTATO GRATIA SINE QUA NIHIL POTERAT,

DISSERTATIO THEOLOGICA;

QUADRIPARTITA.

PRÆFATIO.

In qua scriptionis occasio, consilium, & partitio, declarantur.

PErlatæ sunt ad me nonnullæ schedulæ, in quibus duo magni nominis Theologi amicè inter se concertant super illâ quæstione: An de justo gratiâ efficaci destituto verè dici possit, deesse illi gratiam sine quâ nihil possumus. Disputationem illam commoverat propositio à me ex Chrysostomo & Augustino descripta, quam nonnulli, in me iniquiores, contumeliosis hæreseos & blasphemiæ notis affecerunt.

Inter illos autem Theologos illud video convenire, gratiam efficacem ad singulos pietatis actus necessariam esse, & sine eâ nihil unquam boni fieri. Imò eorum alter, qui nonnihil à me dissentire se putat, pro eâ quâ pollet antiquitatis notitiâ, libenter agnoscit, innumera ex Patribus loca posse congeri, in quibus asserunt, sine gratia efficaci nihil fieri posse, atque illo elogio semper ab Augustino donari gratiam, de quâ cum Pelagio disputat, cum tamen disputet de efficaci. *Unde nulli dubium esse potest, quid ille de Censura sentiat, quæ nullâ additâ exceptione eam propositionem proscribit, quam clarissimus ille Theologus, infinitus*

tis penè locis, in Patrum scriptis inveniri fatetur.

Levis tantùm dissensio superest, quòd alter eorum sine gratia efficaci potentiam proximam haberi vult, alter sine ea potentiam proximam haberi negat. Iste eâ maximè ratione nititur, quod potentiæ proximæ nomine intelligatur ea, quæ complectitur omnia ad agendum necessaria, ideòque illi tribui non possit cui gratia efficax ad agendum necessaria desit. Alter verò, qui in ea opinione est, quam hodie multi ex Thomistis profitentur, gratiâ efficaci non dari posse, *sed* velle & agere, *potentiæ proximæ nomine eam intelligit, cui nihil deest ex parte potentiæ, licèt aliquid desit ex parte actus; ideóque etiam in iis potentiam proximam esse contendit, quibus deest gratia efficax; quia,* inquit, *per illam non fit, ut velle possimus, sed ut velimus.*

De hâc controversiâ quid ipse sentiam, quia cognoscere studuerunt, impositum mihi munus eò libentiùs suscepi, quòd illa verborum potiùs quàm rerum contentio esse mihi visa est, adeóque utriusque sensum & optimè inter se conciliari posse, nec ullo modo cum subjectâ propositioni meæ sententiâ pugnare arbitratus sum. Augustiniana enim illa propositio, quam in Epistolâ meâ retuli, sensum habet omninò segregatum ab omnibus illis quæstionibus, quæ inter illos Theologos efficacis gratiæ patronos agitantur. Id affirmat quod inter illos convenit; illud in quo dissident non attingit. Solos illa Molinistas, & alios efficacis gratiæ hostes, invadit; ab illis etiam solùm invadi potest: indignissimum verò fuerit, illam à Thomistis non defendi, quorum adversùs Molinianos causam agit.

Ergò, ne cum dubiis & obscuris quæstionibus certissima Ecclesiæ fides permisceatur, tria mihi præstanda putavi, & in totidem partes digerenda.

Primâ, propositionis meæ & sensum & verba sic tutabor, ut gravissimis Summorum Pontificum, Conciliorum, Patrum testimoniis illam ad fidem pertinere convincam.

Alterâ, sic illam ratione confirmabo, ut optimè cohærere doceam cum illorum Thomistarum sententiâ, qui gratiam efficacem,

ficacem, non ad posse, sed ad velle, non ad actum primum, sed ad secundum, necessariam statuunt; in qua mihi varia de sensu illius verbi posse, *& de possibilitatis Thomisticæ naturâ, inquirenda & disputanda sunt.*

Tertiâ denique, meum de ipsis illis quæstionibus scholasticis, & de variarum vocum acceptione sensum, sic exponam, ut tamen meam super illis controversiis sententiam conjungi nullatenùs velim cum propositionis meæ sensu, quæ Traditionis auctoritate firmata & tuta, periclitare non debet ex iis opinionibus, in quibus, pro humani ingenii infirmitate, errare nonnunquàm citra fidei dispendium Theologi possunt.

MONITUM.

QUartam Autor non commemorat, quia, ut ad Tertiæ calcem ipse monuit, hanc Dissertationem tres tantùm in Partes distribuere initio propositum illi fuerat. Verùm cum Tertia longiùs jam processisset quàm putarat, non alienum visum est, reliquas quæstiones Scholasticæ Theologiæ minùs affines in Quartam potiùs Partem rejicere, ne Tertiæ Partis abnormis magnitudo ab aliarum modo nimium abhorreret.

DISSERTATIONIS
PARS PRIMA.

In qua Augustinianæ Propositionis veritas totius Traditionis auctoritate roboratur.

ARTICULUS I.

Status quæstionis exponitur, & quædam præmittuntur ad illam rectè intelligendam necessaria.

Totius Controversiæ summa est, Utrùm de justo, gratiâ efficaci destituto, verè & catholicè dici queat, *Deesse illi gratiam sine quâ nihil possumus, vel ad bene agendum, vel ad tentationes vincendas.* Nam, si de aliquo justo id dici potest, utique de Petro, quem in lapsu gratiam efficacem non habuisse, consentiunt omnes. Tota autem illius controversiæ difficultas eò redit, Utrùm verè dicatur, *sine gratia efficaci nihil hominem posse.* Nam hoc concesso, nemo est qui consequens esse non videat, eum, qui caret gratiâ efficaci, ut caruit Petrus, carere utique gratiâ sine quâ nihil possumus. Ergo utrum probes, vel generatim sine gratiâ efficaci nihil hominem posse, vel speciatim justum gratiâ efficaci destitutum nihil posse, nihil omninò ad probationis firmitatem interest.

Antequàm verò quæstionis hujus tractationem aggrediar, taia præmittenda sunt. Primum est, cùm de victoriâ tentationis loquor, eam me victoriam intelligere, quâ pio in Deum affectu tentatio vincitur: neque enim necessaria est gratia efficax ut prava cupiditas aliâ, licèt fortasse minùs noxiâ, cupiditate vincatur: eâdemque ratione, cùm aio sine gratiâ Dei nihil boni fieri posse, ad præcidendas omnes controversias de eo bono me id accipere, quod ad salutem pertineat.

Alterum est, per gratiam efficacem hîc à me intelligi misericordiam Dei quemcumque in nobis bonæ voluntatis motum, sive perfectum sive imperfectum, efficaciter operantem: non verò eam solam, quæ plenam & integram, vel ad Deum conversionem, vel boni faciendi voluntatem inspirat, quam solam efficacis gratiæ nomine Thomistæ vulgò designare solent. Unde quæstionis sensus est, Utrùm verè & catholicè dici queat, sine gratiâ

gratiâ efficaci nihil boni fieri posse, hoc est; sine illa gratiâ efficaci, quæ ad unumquemque pium voluntatis motum necessaria est, pium illum motum haberi non posse: neminem; exempli causâ, sine illa gratia habere posse ipsam imperfecti boni cupiditatem: neminem orare posse; nisi cui ille Spiritus qui pro nobis interpellat, quia interpellare nos facit, orandi inspiret affectum: neminem posse tentationes superare, nisi cui per efficacem Christi gratiam tentationis victoria concedatur: neminem in bono perseverare posse, nisi cui perseverantia ipsa donetur, ita ut non solùm sine isto dono perseverans esse non possit, verùm etiam ut per hoc donum non nisi perseverans sit.

Postremum, quod majoris adhuc momenti est, non id quæri: An justis omnibus semper adsit gratia quâ Dei mandata possibilia fiant, & quâ tentationes vinci possint; sed illud solùm: Utrùm verè & catholicè dicatur, sine gratiâ efficaci, quam justis aliquandò deesse omnes fatentur, nihil boni fieri, & tentationes vinci non posse. Quamvis enim illæ propositiones inter se pugnare videantur, adeò tamen non pugnant, ut utraque ad Ecclesiæ doctrinam ex æquo pertineat. Verum & catholicum est, Omnes justos ope gratiæ interioris semper posse mandata servare, ac tentationes vincere, quantùm *ad sufficientiam operativæ virtutis*, ut loquitur S. Thomas; Sed non minùs verum & catholicum, imò longè magis etiam Traditionis auctoritate munitum, Justis eam aliquandò gratiam deesse sine quâ nihil fieri potest; nedum graves tentationes superari.

Ad prius illud dogma stabiliendum, quamvis verum & orthodoxum, pauca tamen admodùm Patrum testimonia suppetunr. Raro enim illi de aliâ potestate loquuntur, quàm quæ, vel sit naturæ seclusâ gratiâ; vel gratiæ efficacis, & cum effectu semper conjuncta sit. At postremùm illud tot Scripturarum, Conciliorum, Patrum, undique concinentibus testimoniis confirmari potest, ut si quis totam Traditionem commovere velit, innumeris penè locis illud astruere possit, *Sine gratia efficaci nihil nos posse*: quam gratiam justis aliquandò deesse, nemo inficiari queat. Quare, cùm multa in his contentionibus mirer; quia inusitata & nova, tum nihil magis, quàm illam sententiam, *Sine gratia efficaci nihil homines posse*, quæ Patrum libros tractantibus undique in oculos incurrit, ab iis qui se Theologos haberi velint, in dubium revocari.

Nec tamen sic illam amplectimur; ut ab alterâ recedamus, quam ut catholicam & orthodoxam semper professi sumus. Novimus enim id catholici esse Theologi; qui fidem, non humanâ ratione, sed divinâ auctoritate metiatur; eâ quæ inter quasdam Christianæ doctrinæ senten-

ſententias pugnâ nonnunquàm apparet, ab iis pariter amplectendis non deterreri, ſi ab Eccleſiâ, quam unam fidei ſuæ normam agnoſcit, ſibi pariter commendentur.

Illo animo qui non fuerunt, errorum & hæreſeum duces adversùs Eccleſiam fuerunt. Quarum ſi quis originem diligenter attendat, non aliam ferè reperiet, niſi quia ita ſe quibuſdam, licèt veris alioquin & catholicis, dogmatis addicebant, ut quicquid illis repugnare in ſpeciem videretur continuò velut erroneum ſollitâ hæreticis temeritate rejicerent. Unitatem divinæ naturæ cum perſonarum multiplicitate conciliare Sabelliani non potuerunt: ergo unitatem ſic confeſſi ſunt, ut Trinitatem perſonarum negaverint. Ariani contrà, quia unitate naturæ deſtrui perſonarum pluralitatem putarunt, ſic tres perſonas profeſſi ſunt, ut unitatem naturæ diviſerint. Perſonas in Chriſto duas eſſe aſſeruerunt Neſtoriani. Fons erroris ex eo eſt, quòd perſonæ unitatem cum naturarum diverſitate conjungere non potuerunt. At Eutychiani ſimili causâ in oppoſitam hæreſim prolapſi ſunt; ſic enim unam in Chriſto perſonam eſſe docuerunt, ut duas in unum naturas miſcuerint. Denique, ne abeamus ab illâ controverſiâ, quæ his temporibus inter Catholicos maximè jactatur, liberi arbitrii cum gratia componendi ſummam difficultatem eſſe, fatetur Auguſtinus, quâ tamen non tardata Eccleſia ſic gratiam confitetur, ut liberum non neget arbitrium: ſic arbitrium humanum agnoſcit, ut gratiæ in illud imperium pariter agnoſcat. Pelagiani contrà & Calviniſtæ, quia hâc animi demiſſione non fuerunt, in oppoſitos errores, ſed ex eodem fonte profectos, impegêre: illi gratiæ neceſſitatem & imperium negaverunt; hi ſub imperio gratiæ liberam manere voluntatem non putaverunt. Utrunque damnat Eccleſia; quia, gratiâ non adimi liberum arbitrium ſed liberari, ſentit. *Non enim*, ut ait Proſper contra Collat. c. 12. *periculum eſt libero arbitrio ex gratiâ Dei, nec voluntas aufertur, cum in ipſâ bene velle generatur.*

Sic affecti in iis quæ hodie vigent contentionibus eſſe debemus. Summorum Pontificum Conſtitutiones ex æquo revereamur, quia parem omnes auctoritatem obtinuerunt. Sed non ita ſimus præpoſterâ in recentiores pietate, ut ab illis convulſum putemus quicquid à Deceſſoribus ſuis, quidquid ab antiquis Conciliis, quidquid à perpetuâ Eccleſiæ Traditione definitum ac ſancitum eſt. Qui aliter ſe gerunt, ſchiſma in ipſam unitatis Sedem inducunt; exitiale contemnendæ Traditionis exemplum invehunt; &, dum unius Pontificis Conſtitutione totam antiquitatem perversâ ipſius interpretatione damnatam volunt, Calviniſtis Eccleſiæ hoſtibus hanc Facultatem ſuppeditant ubique,

ut faciunt, jactandi, Pontificiâ Constitutione antiquam Ecclesiæ fidem esse damnatam.

Nos verò, ut illorum hæreticàm audaciam ex animo detestamur, sic illis fortiter resistendum putamus, qui Pontificis Decreto contra ejus mentem abutuntur, ad ea dogmata destruenda, quæ pro certissimis hactenùs habita sunt. Quantâ possumus demissione animi Decretum Innocentii X. veneramur & amplectimur; sed non minori veneratione Innocentii I. Cœlestini, Gregorii, totius denique Traditionis consensum, nobis colendum esse judicamus. Non illum à suis Decessoribus distrahimus, imò optimè conciliari posse, arbitramur. Et, si nobis illorum conciliandorum ratio non satis appareret, religiosiùs tamen putaremus, etiam quæ pugnare inter se viderentur, amplecti, quàm, dum unum sequimur, reliquos omnes deserere atque damnare. Ergò sinceram animi mei reverentiam in postremi Pontificis Decretum contestatus; & id prætereà professus, minimè, ut jam dixi, negare me justis omnibus veram & interiorem adesse gratiam, quâ mandata servare, & tentationes superare posse, verè dicuntur; id unum mihi quærendum propono, Num etiam verè dici possit, sine gratiâ efficaci, quâ justus aliquandò destituitur, nihil boni fieri posse, neque tentationes superari.

ARTICULUS II.

Verus & præcisus Propositionis sensus ostenditur.

QUæstionis autem illius aut sensus spectatur, aut verba: non enim modò rectè sentire debemus, sed etiam catholicè loqui. Verùm, in neutro me ab Ecclesiæ vel doctrinâ vel sermone recessisse, in neutro me cum Thomistis & cum clarissimo Theologo pugnare, facilè demonstrabo.

Cum de justo gratiâ efficaci destituto dixi, *illum tentationem superare non posse*, vel *Petro defuisse gratiam, sine quâ vinci non poterat tentatio*, hoc solùm significare volui, *illum à Deo non accepisse quidquid ad vincendam actu tentationem necessarium est*; vel, quod in idem recidit, *ipsum aliquo auxilio ad vincendam tentationem necessario caruisse*; quod quidem auxilium non ex ipsius nutu, sed ex divinâ misericordiâ, penderet; vel denique, *hæc duo stare secum & componi non posse, ut Petrus gratiâ efficaci destitutus fuerit, ut reverà fuit, & tamen tentationem re-ipsâ superaret.*

Quamvis autem catholico Theologo, mentem suam aperienti, fides abrogari non debeat; tamen in Apologeticis meis nullum alium sub propositionis meæ verbis sensum inclusum esse, non modò

modò testatus sum, sed etiam probavi ex aliis Epistolæ meæ locis, quibus eandem sententiam complexus eram. At in isto sensu nihil est, quod omnibus S. Thomæ discipulis non probetur. Sic enim omnes ad unum sentiunt, gratiam efficacem, quæ consensum voluntatis infallibiliter elicit, ad omnia pietatis opera ad bonam voluntatem necessariò requiri; atque adeò illam esse, *quâ solâ*, ut ait Augustinus, de Correp. & gr. c. 11. *homines liberantur à malo; & sine quâ nullum prorsus, sive cogitando, sive volendo & amando, faciunt bonum.* Hoc quicunque profitebitur, quemadmodùm omnes Thomistæ profitentur, mecum, velit nolit, faciet & sentiet. Hoc enim unum fidei Christianæ dogma; quo salus hominum, non ex humana, sed ex divinâ voluntate, suspenditur, jam per multos annos adversùs Molinianos tuentur Augustini discipuli. Quanquàm verò in isto certamine omnibus iniquitatibus & calumniis oppressi sunt; illud tamen perfectum est, ut à cardine quæstionis dejecti Molinistæ, ad nescio quas argutationes, & alienas planè contentiones, disputationem avertere cogantur, licèt in omnibus id unum spectent, ut gratiæ efficacis doctrinam, quam apertè aggredi non audent, cuniculis & insidiis evertant: quod se Censuræ suæ ope potissimùm perfecturos arbitrantur.

ARTICULUS III.

Sensum catholicum superiùs expositum controversæ propositionis verbis rectè exprimi potuisse, ostenditur primùm ex Scripturis.

CUm igitur illud constet ex omnium Augustini & Thomæ discipulorum mente, imò ex certissimâ Ecclesiæ doctrinâ, verè & catholicè dici 1. *Justis, ut Petro, aliquandò deesse gratiam efficacem ad vincendam tentationem necessariam.* 2. *Justis aliquandò deesse divinum auxilium ad vincendam tentationem necessariò prærequisitum.* 3. *Fieri non posse, ut hæc duo inter se componantur: Justus gratiâ efficaci caret; & justus vincit tentationem.* His positis, quæritur, utrùm illi sensus, quos omnibus Thomistis probari, certum est, illis vocibus exprimi possint: *Justis aliquandò deest gratia sine quâ tentationes vinci non possunt:* vel *Justus deest aliquandò gratia sine quâ nihil possunt ad vincendam tentationem:* vel *Justi aliquandò non possunt vincere tentationem.* Ecclesiastica autem loquendi ratio ad duas normas exigi potest: primùm ad auctoritatem Scripturæ, Patrum, Theologorum, deinde ad humanæ rationis vulgarisque sermonis arbitrium. At, si superiùs expositas

locutiones ex alterutro metiamur, manifestò patebit omnes tum antiquos tum recentiores Ecclesiæ Scriptores, illis frequentissimè usos, & eo quo diximus sensu; neque aliter loqui debuisse, nisi ab omnium hominum loquendi more discedere vellent. Quæ ad auctoritatem spectant, in hâc priori parte tractabimus: quæ ad rationem, humanique sermonis arbitrium, ad alteram rejiciemus. Ex eo enim præcipuè pendet quod in secundâ Dissertationis hujus parte probandum suscepimus, hanc loquendi formulam cum illorum Thomistarum sententiâ minimè pugnare, qui gratiam efficacem non *ad posse*, sed *ad velle tantùm & agere*, dari contendunt.

Ut Ecclesiæ doctrina, sic ejus sermo fluxit ex Scripturis. Ergò ut exploretur, an illa loquendi ratio, *Sine gratia efficaci nihil fieri potest*, catholica & orthodoxa sit, nulla commodior via est, quàm si expendantur illa Scripturæ loca, in quibus affirmat, sine gratiâ nihil fieri posse. Nam, si pateat, illa loca de gratiâ efficaci semper à Patribus intellecta, catholicus non sit qui de gratiâ efficaci dici posse neget, Sine eâ nos nihil posse.

Hoc posito, facilè probari potest, omnia Scripturæ loca, ex quibus ea sententia, *Sine gratia nihil fieri potest*, elicitur, de gratiâ efficaci ab iis Patribus qui de gratiâ scripserunt, semper accepta. Ut singula non percurram, de gratiâ efficaci loquitur Christus, Joan. 6. cùm ait: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum. Trahitur enim homo*, ut ait Augustinus l. 1. ad Bonif. c. 19. *miris modis, ut velit, ab illo qui novit intùs in ipsis hominum cordibus operari; non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.*

De Gratiâ efficaci loquitur Christus, cùm ibidem addit: *Sunt quidam ex vobis qui non credunt; propterea dixi vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo*, hoc est interprete Augustino, de præd. sanct. c. 8. *nisi donum acceperit à Patre, quo credat in Christum.*

De Gratiâ efficaci loquitur Paulus in illis verbis: *Non quia idonei sumus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est*; de ea enim loquitur gratiâ, quâ ipse ad fidem conversus est, & quâ ex nolente factus est volens, ut testatur Aug. de Præd. SS. c. 2. *Aversus quippe*, inquit, *à fide quam vastabat, eique vehementer adversus, repentè est ad illam gratiâ potentiore conversus, convertente illo, cui hoc ipsum facturo per Prophetam dictum est: Tu convertens vivificabis nos; ut non solùm ex nolente fieret volens credere, verùm etiam ex persecutore persecutionem, in ejus fidei quam persequebatur defensione, pateretur. Donatum quippe illi erat à Christo, non solùm ut crederet in eum, verùm etiam ut pateretur pro eo. Et ideò commendans istam gratiam, quæ non datur secundùm ali-*

quà merita, sed efficit omnia bona merita: Non quia idonei sumus, inquit, *cogitare aliquid quasi ex nobis met-ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

De Gratiâ efficaci loquitur Sapiens, cùm ait: *Cùm scirem quia nemo potest esse continens, nisi Deus det; & hoc ipsum erat sapientiæ scire cujus esset hoc donum: adii Dominum, & deprecatus sum.* Hoc enim loco Pelagianos sæpe compellit Augustinus ad gratiæ efficacis necessitatem agnoscendam. *Proprium arbitrium,* inquit ep. 143. *nisi Dei gratiâ juvetur, nec ipsa bona voluntas esse in homine potest. Deus est enim,* inquit Apostolus, *qui operatur in nobis & velle & operari pro bonâ voluntate; non sicut isti sentiunt; tantummodò scientiam revelando, ut noverimus quid facere debeamus, sed etiam inspirando charitatem, ut ea quæ discendo novimus, etiam diligendo faciamus. Nam utique noverat ille quàm magnum bonum esset continentia, qui dicebat: Et cùm scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det. ..... Nec tamen ei scientia suffecit, sed ait: Adii Dominum, & deprecatus sum illum. Non igitur tantummodò in hoc nos adjuvat Deus, ut sciamus quid agendum sit, verùm etiam ut amando agamus, quod discendo jam scimus.*

De gratia efficaci loquitur Christus, Joan. 15. cum ait: *Sine me nihil potestis facere.* Hic enim locus, quo maximè nititur catholicum illud dogma, *Sine gratia Dei nos nihil posse,* ab omnibus Patribus quos ad gratiæ suæ defensionem excitavit Deus, de efficaci gratiâ semper intellectus est: *Quomodò est,* inquit Aug. l. 4. ad Bonif. cap. 6. *hominis bonum propositum sine miserante priùs Domino, cùm ipsa sit bona voluntas, quæ præparatur à Deo? ...... Reluctanti enim priùs aditus divinæ vocationis ipsâ Dei gratiâ procuratur: ac deinde in illo, jam non reluctante, spiritus virtutis accenditur. Veruntamen in omnibus quæ quisque agit secundùm Deum, misericordia ejus prævenit eum. Quod isti nolunt, quia non esse Catholici, sed Pelagiani, volunt.... Ita namque illis tumor ipse aures cordis obstruxit, ut non audiant: Quid habes, quod non accepisti? non audiant: Sine me nihil potestis facere; non audiant: Charitas ex Deo est; non audiant: Deus partitus est mensuram fidei; non audiant Spiritus ubi vult spirat; non audiant: Nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo; non audiant quod per Jeremiam dicit Dominus: Et timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedant, & visitabo eos, ut bonos eos faciam.* Innumera ex Augustino aliisque Patribus loca proferri possunt, quibus hanc Christi sententiam, *Sine me nihil potestis facere,* vel de gratiâ efficaci apertè intelligunt, vel cum aliis Scripturæ testimoniis connectunt, quæ ad gratiam efficacem procul-dubio pertinent. Nullus verò, fidenter hoc assero, locus reperietur, in quo hæc Christi verba de illâ gratiâ interpretati sint, quæ det solam boni possibilitatem, etiamsi nec velit homo, nec agat benè,

ut loquitur Augustinus.

Hæreticæ porro temeritatis est Scripturæ sensus ex ingenio petere, non ex antiquorum Patrum consensione. Convenit enim inter Catholicos, ut Scripturas ipsas, sic Scripturarum sensum ad nos Traditionis alveo deferri; & præcipuè ex illorum Patrum scriptis in singulis quibusque fidei capitibus hauriendum esse, quos ad illa explicanda & cælestibus oraculis confirmanda Deus Ecclesiæ suæ concessit, quod egregiè à Perronio notatur in Opere posthumo ad Regem Britanniæ, obs. 4. c. 5. ubi eximium illum Augustini locum affert, ex serm. 54. *Multi*, inquit, *qui optimè poterant Scripturas cognoscere & pertractare, latebant in populo Dei, nec afferebant solutionem quæstionum difficilium, cùm calumniator nullus instaret. Nunquid enim perfectè de Trinitate tractatum est, antequàm oblatrarent Ariani? Nunquid perfectè de pœnitentia tractatum, antequàm obsisterent Novatiani? Sic non perfectè de baptismate tractatum est, antequàm contradicerent foris positi rebaptizatores; nec de ipsâ unitate Christi enucleatè dicta erant, quæ dicta sunt, nisi postquàm separatio illa urgere cœpit fratres infirmos.* Quibus addit Perronius, nec de libero arbitrio perfectè tractatum esse ante Pelagianos. Cujus rei rationem idem Augustinus in Psal. 67. his verbis exposuit. *Multi enim sensus Scripturarum sacrarum latent, & paucis intelligentioribus noti sunt, nec asseruntur commodiùs & acceptabiliùs, nisi cùm respondendi hæreticis cura compellit. Denique quàm multi Scripturarum sensus de Christo Deo asserti sunt contra Photinum; quàm multi de homine Christo contra Manichæum; quàm multi de Trinitate contra Sabellium; quàm multi de unitate Trinitatis contra Arianos, Eunomianos, Macedonianos; quàm multi de Catholicâ Ecclesiâ adversùs Donatistas & Luciferianos?*

Ut ergo hoc argumentum breviùs astringam. Scripturæ sensus circa unumquodque Fidei caput ex iis potissimùm Patribus repetendus, qui illud adversùs hæreticos propugnarunt. At illum Scripturæ locum, *Sine me nihil potestis facere*, & similia, nusquam de aliâ quàm de efficaci gratia interpretantur illi Patres, qui de gratiâ scripserunt adversùs Pelagianos & illorum reliquias. Igitur ex illis invictè probari potest, verè & catholicè dici, *Sine gratiâ efficaci nos nihil posse*; adeòque, *Justis, quibus deest gratia efficax, deesse gratiam sine quâ nihil possumus.*

ARTICULUS IV.

Eadem locutio ex Summis Pontificibus asseritur.

Certum est, hoc fidei Catholicæ caput ab Ecclesiâ adversùs Pelagianos definitum ac defensum esse: *Sine gratiâ Dei nihil boni fieri posse.* De sensu tantùm lis esse inter Catholicos potest.

test. Jam verò invictè demonstrari posse arbitror, gratiam, scilicet illam sine quâ nihil fieri posse definiunt summi Pontifices & Concilia, non aliam esse quàm efficacem.

INNOCENTIUS I.

HOc dogma fidei primus, si non tempore, at auctoritate, definivit Innocentius I. *Quotidiana*, inquit ille ad Africanos Patres, *præstat ille remedia, quibus nisi freti confisique nitamur,* NULLATENUS *vincere humanos* POTERIMUS *errores: necesse est enim ut, quo auxiliante vincimus, eodem iterum non adjuvante vincamur.* Et paulò superiùs: *Quemadmodum Pelagius Cælestiusque, sepositâ omni responsione Psalmorum, talique abdicatâ doctrinâ, suasuros se aliquibus esse confidunt, nos adjutorium Dei nec debere quærere, nec eo egere, cùm omnes sancti* NIHIL SE SINE HOC AGERE POSSE TESTENTUR. Sed quæ tandem illa gratia est, sine qua nihil nos posse definit Innocentius? Illa nempe, *quâ auxiliante vincimus*; illa, *quæ magnis precibus implorata descendit*; illa, *cujus obtinendæ causâ vir beatus & jam electus ita Dominum deprecatur postulans: Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me, Deus Salutaris meus.* Quæ ad gratiam efficacem pertinere & per se clarum est, & ab Alvare, Medina, cæterisque Thomistis, agnitum, ut infrà ostendemus.

Præterea eandem gratiam intellexit Innocentius, quam ejus Decreto stabiliri petierant Africani Patres. Nihil autem clarius, quàm illos Episcopos non aliam quàm efficacem significasse: *Hoc itaque gestum*, inquiunt, *Domine Frater sancte, charitati tuæ intimandum duximus, ut statutis nostræ mediocritatis, etiam Apostolicæ sedis adhibeatur auctoritas, pro tuendâ salute multorum, & quorundam perversitate etiam corrigendâ. Id enim agunt isti damnabilibus disputationibus suis, ut non defendendo, sed potiùs in superbiam sacrilegam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquant locum gratiæ Dei.* Sed cui gratiæ? An sufficienti, quæ nullum unquàm effectum habeat? Vide quid addant: *Gratiæ Dei, quâ Christiani sumus, quâ & ipsum nostræ voluntatis arbitrium verè fit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur, dicente Domino: Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi eritis; quod auxilium fides impetrat quæ est in Christo Jesu.* Illam gratiam prædicant, de quâ intelliguntur hæc Scripturæ loca: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum. Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei.* Et illud: *Habentes dona diversa secundùm gratiam, quæ data est nobis*; Et: *Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.* Denique, ut paucis absolvam, in Epistolis Synodorum Carthaginensis & Milevitanæ ad

Innocentium, & Innocentii ad illas Synodos, in quibus maximè commendatur gratia Dei sine quâ nihil possumus, nullus est locus qui ad aliam gratiam quàm efficacem cum aliquâ verisimilitudine referri possit, præsertim à Thomistis, qui fatentur non alterius gratiæ confessionem à Pelagio postulatam, quàm illius, quâ Deus facit ut faciamus, hoc est efficacis, ut sæpe docet Alvarez, ac potissimum disp. 1. & 99.

CŒLESTINUS.

Sine gratiâ Dei nihil fieri posse definivit Cœlestinus Pontifex in Ep. ad Gall. c. 9. *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit; quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.* Cui verò dubium esse potest, quin ea gratia efficax sit, per quam Deus *in ipso libero arbitrio omnem motum bonæ voluntatis operatur.*

Nec verò in illo solùm loco, sed in iis omnibus divinis planè de gratiâ capitibus, nullam aliam gratiam præter efficacem statuit Cœlestinus. Ad quam enim gratiam nisi efficacem pertinet, *quòd omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum, ad Dei gloriam laudemque referenda sint; quia nemo aliundè ei placeat, nisi ex eo quòd ipse donaverit?*

Quam gratiam, nisi efficacem, confirmat ex illis Ecclesiæ precibus, quibus à Deo postulat, *ut infidelibus donetur fides, ut hæretici Catholicæ fidei perceptione resipiscant: quæ non perfunctoriè neque inanitèr à Domino peti rerum ipsarum monstrat effectus; quandoquidèm ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere?*

Quam gratiam, nisi efficacem confirmat sub illius finem egregiis illis verbis: *Omnium bonorum affectuum atque operum, & omnium studiorum, omniumque virtutum, quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem, & non dubitemus ab ipsius gratiâ omnia hominis merita præveniri, per quem fit, ut aliquid boni & velle incipiamus & facere. Tanta est enim erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita, quæ sunt ipsius dona, &, pro his quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus. Agit quippe in nobis, ut quod vult & velimus & agamus.*

Igitur, cùm de gratiâ efficaci ubique loquatur Cœlestinus, manifestum est de eadem gratiâ intelligendum esse, quod de ipsis justis, c. 6. docet, *Neminem, etiam baptismatis gratiâ renovatum, idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.* Quod ad gratiam efficacem referri debere, vel illa locutio satis indicat: *per adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.* Sine manifestâ enim absur-

absurditate dici non potest, eum qui in bona conversatione non perseveravit, perseverantiam bonæ conversationis à Deo accepisse. Igitur, vel à Cœlestino definitum non est, sine gratiâ Dei nos nihil posse, & ad vincendas tentationes minimè idoneos esse; vel illud ab ipso sancitum est de gratiâ efficaci, de quâ unâ loquitur.

SANCTUS LEO.

INter summos Pontifices, qui gratiam Dei, sine quâ nihil possumus, adversùs renascentes Pelagianæ hæreseos frutices asseruerunt, non postremus est S. Leo. Quam verò ille gratiam intellexit? An quæ dat merum *posse*, etiamsi nec velimus, nec agamus: an verò quæ facit ut velimus, ipsum *velle* in nobis operando, id est, efficacem? Optimus ipse suæ mentis erit interpres: sic enim fideles alloquitur, serm. 8. de Epiph. *Dicente discipulis suis Domino: Sine me nihil potestis facere; dubium non est, hominem bona agentem à Deo habere & effectum operis, & initium voluntatis. Unde & Apostolus copiosissimus fidelium cohortator: Cum timore*, inquit, *& tremore vestram salutem operamini: Deus est enim qui operatur in vobis & velle & operari pro bona voluntate.*

ARTICULUS V.

Quod à Conciliis definitum est, Sine gratiâ nihil boni fieri posse, ab iisdem Conciliis de gratia efficaci intellectum esse.

HOc Catholicæ fidei caput in omnium Christianorum, non solùm sermonibus, sed etiam animis, penitùs consignatum, sine gratiâ Dei nihil fieri posse, nullis aliis Conciliorum definitionibus constitutum est, quàm Africanorum sub Innocentio & Zozimo, Sardiniensis Africanorum Episcoporum in Sardiniâ exulum, secundi Arausicani, & Oecumenici Tridentini. In Synodo enim Ephesinâ damnati quidèm Pelagiani, sed non expressis eorum erroribus, ideóque nihil in illâ de gratiâ sancitum est; sed id tantùm, quod antè decretum erat, generalis Concilii auctoritate firmatum. In tertio verò Valentino Concilio multa de prædestinatione præclara, ex quâ tota de efficaci gratiâ doctrina elici potest; sed de ipsâ gratiâ id solùm nominatim cautum est, c. 6. *De eâ tenendum esse quod sanctissimi Patres auctoritate sacrarum Scripturarum nobis tenendum reliquerunt, quod Africana Synodus professa est, quod Beatissimi Pontifices Apostolicæ Sedis Catholicâ fide tenuerunt.* Breviter igitur dispiciendum, quænam sit illa gratia, sine quâ prædicta Concilia nihil fieri posse docuerunt.

AFRICANA CONCILIA SUB INNOCENTIO.

DUo in gratiæ causâ Concilia sub Innocentio celebrata sunt. Alterum est Carthaginense Episcoporum Africæ Proconsularis: alterum Milevitanum Episcoporum Numidiæ, inter quos Augustinus. Huic ascribuntur octo canones de gratiâ; sed, quia in alio Carthaginensi Concilio sub Zozimo, si non primùm conditos, saltèm renovatos, esse constat, ad illud eos reservavimus.

His ergo canonibus nunc omissis, quid illa duo Concilia sub Innocentio habita de gratiâ senserint, ex tribus ad Innocentium scriptis Epistolis judicandum est, unâ Carthaginensis Synodi, alterâ Milevitanæ, tertiâ Aurelii totius Africæ Primatis, Augustini, & trium aliorum ad eundem Pontificem, in quâ latiùs explicant quod in Epistolis Synodicis breviùs erant complexi. Suprà autem vidimus ex Epistolâ Synodicâ Concilii Carthaginensis, gratiam illam sine quâ nihil fieri posse contra Pelagium statuunt, non aliam esse quàm efficacem, eam scilicet *quâ & ipsum nostræ voluntatis arbitrium verè fit liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur*; eam quâ dicitur: *Gratias Deo, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum-Christum*: &, *Non est volentis neque currentis, sed miserentis est Dei*: quod idem ex iisdem locis eruunt Milevitani Patres.

Sed quia uberiùs Africanæ Ecclesiæ sententiam exponit longior illa quinque Episcoporum ad eundem Innocentium Epistola, ideò uberiora nobis hujus veritatis argumenta suppeditat. In primis enim totam Pelagium inter & Catholicos controversiam in eo ponunt, quòd secundùm Pelagium posset homo per liberum arbitrium cupiditates tentationesque superare; quod sine gratiâ fieri non posse Catholici defendebant: *Naturam*, inquiunt, *humanam tantùm Pelagiani dicunt valentem, ut... POSSIT per liberum arbitrium, nihil ulteriùs adjuvante Dei gratiâ, domare & extinguere omnes cupiditates, tentationesque superare.*

Quærendum igitur restat, quænam sit illa gratia, sine quâ ex Pelagii mente tentationes superari poterant, ex Catholicorum non poterant. Non enim ipsum gratiæ nomen generatim respuebat Pelagius, non gratiam generatim adversùs illum asserebat Ecclesia; sed certam ille gratiam oppugnabat, certam illa gratiam tutabatur. Nam, cùm in Concilio Palæstino objectum esset, ex illius sententiâ hominem sine gratiâ justè vivere posse, respondit ille *se Dei gratiam confiteri, & ita posse hominem suo labore ac voluntate justè vivere, ut ad hoc adjuvari Dei gratiâ non negaret.* Quibus auditis, Catholicus à Palæstinis Episcopis judicatus est; quia *Catholici Antistites,*

tes, inquit illa ad Innocentium Epistola, *nullam aliam Dei gratiam intelligere potuerunt, nisi quam in libris Dei legere & populis prædicare consueverunt.* Sed, cùm ambiguo gratiæ nomine fucum Palæstinis Episcopis à Pelagio factum esse sagaciores Africani deprehendissent, & gratiæ voce pro verâ Christi gratiâ nihil nisi liberum arbitrium, legem, atque doctrinam, & remissionem peccatorum ab ipso intellectam, ne simili versutiâ Innocentio imponeret vafer hæreticus, gratiam illam sine quâ tentationes superari non possunt, illam, inquam, quàm à Pelagio negari arbitrabantur, certis notis &, ut ita loquar, caracteribus circumscripserunt, ut omnem cavillationibus ejus aditum præcluderent. Has notas soli gratiæ efficaci convenire manifestè demonstrabimus. Ex quo illud consequens est, gratiam illam, sine quâ tentationes superari non posse adversùs Pelagianos defendit Ecclesia, non aliam esse quàm efficacem.

Imprimis Catholicam illam gratiam eam esse dicunt, *quâ justificamur ab iniquitate, & quâ salvamur ab infirmitate.* At solâ efficaci gratiâ justificamur & salvamur, &c. Eam esse dicunt, *quâ Christiani & filii Dei sumus, non eam quam cum impiis habeamus*; quibus verbis summovetur illa gratia sufficiens, quam infidelibus perinde ac fidelibus Molinistæ omnes largiuntur. *Illud adjutorium esse* volunt, *quod per subministrationem Spiritus Sancti pertinet ad concupiscentias tentationesque vincendas*; *quod quisque petit dum orat, ut non intret in tentationem.* Quibus verbis tamen non orat solùm ut possit non peccare, sed orat *ut non peccet*, hoc est, *ne quid faciat mali*: quod præstatur solùm per efficacem.

Ad hujus gratiæ confessionem adigere Pelagium volunt, *quam doctrina Christiana demonstrat & prædicat esse propriam Christianorum; quæ non est natura, sed quâ salvatur natura, non auribus sonante doctrinâ, vel aliquo adjumento visibili, sicut plantatur quodammodò & irrigatur extrinsecus, sed subministratione Spiritus, & occultâ misericordiâ, sicut facit ille qui dat incrementum Deus.* Sed quænam est illa gratia propria Christianorum, quâ Deus occultâ misericordiâ incrementum dat, nisi efficax, de qua Augustinus, l. 2. operis ultimi, cap. 157. *Cùm verbis Doctor plantat & rigat, possumus dicere, fortè credit auditor; cùm verò dat incrementum Deus, sine dubio credit & proficit.*

Hanc esse gratiam dicunt, *quâ prædestinati vocamur, justificamur, glorificamur.* Cui conveniunt ista, nisi efficaci? *De hâc ergo gratiâ*, inquiunt illi, *quæstio vertebatur, quando ab iis, quos Pelagius graviter offendebat atque turbabat, dicebatur ei, quòd eam suis disputationibus oppugnaret, quibus assereret non solùm ad facienda verùm etiam ad perficienda, mandata divina, per liberum arbitrium huma-*

nam sibi sufficere naturam; hanc Apostolica doctrina gratiam isto nomine appellat, quâ salvamur & justificamur ex fide Christi; de hâc scriptum est: Non irritam facio gratiam Dei. Neminem, nisi planè pertinacem, arbitror inficias iturum, quin totâ illâ Epistolâ non alia quam efficax gratia describatur; adeòque, cùm sine hâc gratiâ tentationes vinci non posse Patres Africani statuant, manifestò ab illis definitum esse, sine gratia efficaci tentationes vinci non posse.

Concilia Africana sub Zozimo.

AD hæc Concilia referimus octo canones, qui vulgò Milevitano tribuuntur; eò quòd à Cœlestino sub Carthaginensis Concilii nomine citentur. Nihil verò clarius, quàm illam gratiam, sine quâ definitur adversùs Pelagium, mandata Dei servari non posse, non aliam esse quàm efficacem. *Quisquis dixerit*, inquit Concilium, can. 4. *eandem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantùm nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam nobis præstari ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus & valeamus: anathema sit.*

Gratia, quâ nobis præstatur, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus, efficax proculdubio est; & tamen canone sequenti anathemate feriuntur, qui sine illâ gratiâ, non quidem facilè, sed tamen aliquo pacto divina mandata, impleri posse existiment. *Item placuit, ut quicunque dixerit ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, faciliùs possimus implere per gratiam, tanquam etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illâ implere divina mandata: anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait: Sine me difficiliùs potestis facere; sed ait: Sine me nihil potestis facere.* Iidem Patres Africani in Epistola ad Zozimum, referente Prospero, contra Collat. c. 10. utrumque illum canonem his verbis complexi sunt, dum aiunt: *Pelagio & Cælestio apertissimâ confessione fatendum esse, gratiâ Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, non solùm ad cognoscendam, verùm etiam ad faciendam justitiam, nos per actus singulos adjuvari.* (En quod Can. 4. definierant nobis præstari per gratiam, non solùm ut sciamus quid appetere aut quid vitare debeamus, sed etiam ut facere diligamus atque valeamus) *ita ut sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere,* VALEAMUS. Ergo ex illorum 214. Episcoporum non semel Apostolicæ Sedi probatâ definitione (quam, ut ait Prosper ad Cap. Gall. c. 8. *Totus mundus amplexus est*) *sine illâ gratiâ, per quam præstatur nobis*

bis, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus. atque VALEAMUS, hoc est efficaci, *nihil veræ sanctæque pietatis vel habere, vel cogitare, vel dicere, vel agere,* VALEMUS.

Concilium Sardiniense sub initium sexti seculi.

NUllum ferè est antiquitatis monumentum, quod apud omnes Ecclesiasticæ veritatis amantes majori pretio esse debeat, quàm insignis illa Africanorum Episcoporum Epistola, quos Ariani Wandali Africâ potiti in Sardiniam catholicæ fidei causâ relegaverant. Non enim illa nobis exhibet solùm quorumvis Episcoporum, sed egregiorum fidei Confessorum sententiam, qui testimonium per tot ærumnas & labores Christi divinitati redditum, christianæ gratiæ confessione cumulare voluerunt.

Tota illorum Epistola, damnandis Semipelagianorum erroribus instituta, quod sine ope gratiæ fieri non posse docebat Ecclesia, de gratiâ efficaci accipiendum esse apertè testatur. Nam, cùm illud præmisissent: *De gratiâ Dei non dignè sentire, quisquis eam putat omnibus hominibus dari;* *Jubet*, inquiunt, *Deus homini ut velit; sed Dominus operatur & velle. Jubet ut faciat; sed operatur & facere....Ac per hoc, quoniam habet homo liberum arbitrium, audit præcepta quæ faciat; sed ad implenda præcepta liberum arbitrium idoneum nullatenùs efficitur, nisi divinitùs adjuvetur. Ita fit, ut se operari debere homo cognoscat, dum præceptum accipit, & Deo se sciat semper omne bonum debere, quod vult ac facit:... qui suis fidelibus hanc dignatus est gratiam promittere per Prophetam dicens: Spiritum meum dabo in vobis, & faciam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis & faciatis.*

Et ad illius gratiæ, sine quâ statuunt liberum arbitrium ad implenda præcepta nullatenùs idoneum esse, efficacitatem adhuc uberiùs declarandam: *Cum ergo*, inquiunt, *Dominus in homine operari cœperit velle, tunc homo ad Dominum convertitur; &, eodem in se operante, unde ipsi placeat operatur. De Domino enim dicit Apostolus: Aptet vos in omni bono, ut faciatis voluntatem ejus, faciens in vobis quod placeat coram se. Ad vitam quoque in tantùm* POTEST *homo manum porrigere, in quantum habuerit Dominum protectionem suam, super manum dexteram suam.*

Iidem verò, sine illâ bonæ voluntatis effectrice gratiâ liberum arbitrium ad nihil posse, appositâ luminis comparatione demonstrant. *Ante largitatem quippe gratiæ est in homine quidèm liberum arbitrium, sed non bonum, quia non illuminatum. Proindè, nisi gratia detur, bonum ipsum arbitrium non habetur: sic namque est liberum hominis arbitrium absque dono gratiæ, sicut est oculus sine luce. Nam & oculus ad videndum factus est, sed nisi lumen acceperit, non videbit.*

bit. Sicut ergo corporis oculus semper indiget lumen accipere, ut ipsum POSSIT *aspicere, sic & libero arbitrio hominis nulla* POTEST *gratiæ suffragari cognitio, nisi detur ipsius gratiæ spiritualis infusio.*

Concilium Arausicanum II.

Sine gratiâ efficaci nihil fieri posse Africana (ut vidimus) Concilia definierunt. Sed, cùm huic gratiæ ipsa salutis initia detraherent Semipelagiani, ut salutem hominum ad voluntatis humanæ nutum revocarent, non solùm Africani Patres in Sardiniâ exules, sed & sanctissimi Galliarum Episcopi, in Synodo Arausicanâ congregati, ut exitialem illum errorem penitùs suffocarent, de ipsis presertim initiis disertè sanciverunt, neminem sine gratiâ efficaci credere, orare, aut omninò aliquid velle & conari posse. Non enim aliam ab efficaci gratiam illos intellexisse, ex singulis canonibus patet.

Hanc Can. 3. gratiam se statuere significant, *Quæ facit ut Deus invocetur à nobis.* Can. 4. *Quâ fit in nobis, ut purgari velimus per Sancti Spiritus infusionem & operationem.* Can. 5. *Quæ per inspirationem Spiritus Sancti corrigit voluntatem nostram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem.* Can. 9. *Per quam, quoties bona agimus, Deus in nobis atque nobiscum, ut operemur, operatur.*

Videamus igitur quid de ista gratiâ credi velint: *Si quis*, inquiunt c. 6. *Sine gratiâ Dei credentibus, volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, quærentibus, petentibus, pulsantibus, nobis misericordiam Dei dicit conferri divinitùs, non autem, ut credamus, velimus, vel hæc omnia, sicut oportet, agere* VALEAMUS, *per infusionem & inspirationem Sancti Spiritus in nobis fieri confitetur, & aut humilitati aut obedientiæ humanæ subjungit gratiæ adjutorium, nec ut obedientes & humiles simus, ipsius gratiæ donum esse consentit, resistit Apostolo dicenti: Quid habes quod non accepisti? Et: Gratia Dei sum id quod sum.* Et Can. seq. *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare ut expedit, aut eligere, sive salutari, id est, Evangelicæ prædicationi consentire* POSSE, *confirmat, absque illuminatione & inspiratione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suavitatem in consentiendo & credendo veritati, hæretico fallitur spiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: Sine me nihil* POTESTIS *facere. Et illud Apostoli: Non sumus sufficientes cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra ex Deo est.* Quis ambigere possit, non aliâ gratiâ quàm efficaci dari per Spiritum Sanctum *suavitatem in consentiendo & credendo veritati?* At de illâ pronuntiant Arausicani Patres contra Semipelagianos, neminem sine illâ quidquam quod ad salutem pertineat, cogitare aut eligere posse, &c.

Idem de justis sanciunt C. 10.

Ad-

Adjutorium Dei etiam renatis & sanctis semper est implorandum, ut ad bonum finem pervenire, vel in bono possint OPERE *perdurare.* Adjutorium autem, quod sanctis est implorandum, efficax esse satis patet: *Non enim*, ut egregiè notat Aug. de gr. Ch. cap. 25. *oramus ut possimus nihil mali facere, sed ne quid faciamus mali.*

Denique idem repetunt in definitionum suarum clausula his verbis: *Ac sic secundùm Scripturas, vel antiquorum Patrum definitiones, hoc Deo propitiante, & prædicare debemus & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus posteà aut diligere Deum, sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est,* POSSIT, *nisi gratia eum & misericordia divina prævenerit.* Quod multis posteà Scripturæ testimoniis probant, quæ omnia ad efficacem gratiam pertinent; quale est illud Pauli: *Vobis donatum est pro Christo, non solùm ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini.* Et illud: *Gratiâ salvi facti estis per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est.* Et quod de se ipso ait Apostolus: *Misericordiam consecutus sum, ut fidelis essem.* Ac demùm ipsi explicant quid sit, *gratiâ & misericordiâ Dei præveniri*, dum aiunt, *se salubriter profiteri & credere, quod in omni opere bono non nos incipimus, & posteà per Dei misericordiam adjuvamur; sed ipse nobis, nullis præcedentibus bonis meritis, & fidem & amorem Dei priùs inspirat.* Igitur ex illo Concilio, nisi Deus & fidem & sui amorem inspiret (quod est gratiæ efficacis) nullus aut diligere Deum sicut oportet, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est, potest.

Concilium Tridentinum.

Tridentino Concilio, adversùs hujus temporis hæreticos congregato, gratiæ divinæ necessitas novis Decretis stabilienda non fuit. Illi enim eam adeò non negabant, ut etiam nimium illi tribuere viderentur. Quòd ergo quædam de gratiâ definivit, hoc consilio fecit, ne novi hæretici, aliquid ab ipso gratiæ detractum esse arbitrarentur.

Ut illam suspicionem amoveret sacra Synodus, non novum aliquod dogma de gratiâ sancivit, sed, quod ab Africanis Conciliis & Arausicanâ Synodo statutum erat, renovandum judicavit; adeòque illorum Conciliorum loca, unde canones suos mutuabatur, margini adscribenda curavere, qui illius editioni præfuerunt. Quare, cùm sess. 6. c. 2. anathemate percellit: *Si quis dixerit ad hoc solùm divinam gratiam per Jesum-Christum dari, ut faciliùs homo justè vivere, ac vitam æternam promereri possit, quasi per liberum arbitrium sine gratiâ utrumque, sed ægrè tamen & difficulter possit*: & cùm can. 3. idem anathema intorquet in eos, *qui dixe-*

dixerint, sine præveniente Sancti Spiritus inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; dubium esse nemini potest, quin in illis Canonibus, qui ex Conc. Carthaginensi & Arausicano descripti sunt, eadem gratia intelligatur; quam in antiquis illis Conciliis intellectam esse, demonstravimus, id est, illa gratia efficax, *quâ nobis præstatur, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus atque valeamus.*

Sed Tridentini Concilii mens ex Can. 22. illustriùs etiam perspici potest, quo de singulari perseverantiæ dono ita sancivit: *Si quis dixerit, justificatum, vel sine speciali auxilio Dei in acceptâ justitiâ perseverare posse, vel cum eâ non posse, anathema sit.* Auxilium enim illud perseverantiæ efficax esse, docuit ipse Lescotius, Carnotensis Episcopus, in prælectionibus suis de Gratia qu. 4. art. 13. & vox illa *specialis* quæ communi opponitur, satis indicat, & quod in cap. 13. ejusdem sess. ad quod hic canon refertur, speciale illud auxilium *perseverantiæ munus appellatur, de quo scriptum est: Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit; & quod aliunde haberi non potest, nisi ab eo qui potens est, eum qui stat statuere ut perseveranter stet, & eum qui cadit restituere.* Ubi & additur *neminem de hoc dono absolutâ certitudine certi quidquam sibi polliceri debere*; quod frustra diceretur, si speciale illud auxilium, sine quo justificatus in acceptâ justitiâ perseverare non potest, nemini unquam justo deesset. Quare ex his locis eruditissimus inter recentiores S. Thomæ discipulos Guillielmus Estius meritò concludit in secundum sentent. dist. 26. n. 43. *ex doctrinâ sacris Conciliorum canonibus illoque præsertim Tridentino definitâ, neminem* POSSE *in bono perseverare absque speciali auxilio, quod de novo semper à Deo petendum & expectandum sit, quo nimirùm Deus ipsum perseverare in homine operetur.* Id ipsum agnoscit Lescotius, Carnotensis Episcopus, in prælectionibus suis de Gratia, qu. 4. art. 13. & hunc Synodi Tridentinæ locum ad illud perseverantiæ donum, quo reipsâ in bono electi perseverant, referendum esse docet.

ARTICULUS VI.

Augustini auctoritate confirmatur, quod fide tenemus Sine gratiâ nihil fieri posse, de gratiâ efficaci esse intelligendum.

Tam crebra, tam aperta sunt eam in rem Augustini testimonia, ut si quis istud negare audeat, quamlibet multo locorum numero, & tota quasi Augustinianæ doctrinæ mole obrui

obrui possit. Unde verè & scienter clarissimus Theologus, cujus maximè gratiá hic nobis libellus susceptus est, profitetur & agnoscit, *innumeris Patrum testimoniis probari posse, gratiæ efficaci rectè aptari posse hanc locutionem, quod sine eâ nihil possumus. Et quidem*, inquit, *Augustinus hoc elogio semper donat gratiam, de quâ cum Pelagio disputat; & tamen disputat de efficaci.* Quamobrem, si cum illo solo agerem, Augustini ac cæterorum Patrum locis huc congerendis supersedere potueram. Sed, quia hoc scriptum in aliorum manus venire potest, nec ullum præterea fidei caput magis nunc in Ecclesia quorundam temeritate vexatur, non alienum erit pauca de multis ex Augustino afferre.

Universè quidem illud affirmare non vereor, cùm ducentis aut plus etiam locis afferat, sine Christi gratia bonum fieri, aut tentationem vinci non posse, nunquàm hoc ab illo de alia, quàm de efficaci gratia intellectum esse. Sed quia tam multa proferre & longum & non necessarium est; hunc habebo delectum, ut ea tantùm commemorem, in quibus non ut privatus Doctor loquitur, sed ut ejus doctrinæ testis, quam adversùs Pelagianos suis temporibus Ecclesia definivit. Quibus in locis, ne ab iis quidem repudiari S. Augustini auctoritas potest, qui eam toties, licet ab Ecclesia consecratam, insigni audacia in cæteris aspernantur. Nam, ut præclarè Perronius in Epist. ad Casaubonum, *cùm Patres non ut privati Doctores sententiam suam promunt, sed Ecclesiæ fidem tanquam testes referunt, tunc argumenta ex eorum auctoritate desumta non jam probabilia solùm, sed planè invicta & necessaria sunt.*

Quidquid igitur ex Augustino afferemus, ad hæc tria capita revocabimus. Primò, ostendemus de gratia efficaci ab Augustino intellectas Africanorum Conciliorum & Innocentii definitiones, quibus scitum est, Sine gratia Dei nos nihil posse. 2. Temporibus illis Ecclesiam pro Catholico non habuisse, qui fateretur, uti fatebatur Pelagius, sine gratia Dei nos nihil posse, nisi gratiam illam efficacem esse simul fateretur. 3. Non aliter à Pelagianis catholicam illam doctrinam intellectam esse, nec alio sensu ab Augustino totius Ecclesiæ nomine propugnatam.

I.

Quod ad primum caput attinet, huic conficiendo, vel unus locus satis fuerit, ex epist. 106. ad Paulinum, in quo post commemoratas Africanorum Conciliorum ad Apostolicam Sedem Relationes, & Innocentii Responsa, hæc in illis sancita declarat: *Quod gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, quod fides vera, & Catholica semper tenet Ecclesia, pusillos cum magnis à morte primi hominis ad vitam secundi hominis transfert, non solùm peccata delendo, verùm etiam ad non peccandum, rectèque vivendum eos,*

quo

qui jam uti possunt voluntatis arbitrio; sic adjuvando, ut nisi adjuvet, NIHIL *pietatis atque justitiæ, sive in opere, sive etiam in ipsâ voluntate,* HABERE POSSINUS. *Deus quippe operatur in nobis & velle & operari. Nam quis nos, nisi qui venit quærere & salvare quod perierat, ab illâ perditionis massâ & concretione discernit? Unde Apostolus interrogat dicens: Quis enim te discernit? Ubi si dixerit homo: discernit me fides mea, voluntas mea, bonum opus meum, respondetur ei: Quid enim habes quod non accepisti; si autem & accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Gratiam, quâ Deus operatur in nobis & velle & operari, quæ discernit fidelem ab infideli, quæ dat fidem, quæ dat voluntatem, quæ dat bonum opus, nemo dixerit aliam esse, quàm efficacem. Et tamen hæc illa gratia est, de qua, teste Augustino, *fides vera & Catholica tenet semper Ecclesia, ita per illam ad non peccandum rectèque vivendum homines adjuvari, ut, nisi adjuvet, nihil pietatis atque justitiæ, sive in opere, sive etiam in ipsâ voluntate, habere possint.*

II.

Cùm Pelagius apud Catholicos gratiæ inimicus audiret, quod etiam sine Dei Gratiâ hominem crederet vitare posse peccatum, ut admisso in speciem gratiæ vocabulo frangeret invidiam, *offensionemque declinaret, sub ambiguâ istius verbi generalitate quid sentiret abscondebat.* Quare sæpiùs profitebatur, *liberum arbitrium in omnibus bonis operibus divino semper adjuvari auxilio; liberum se sic confiteri arbitrium, ut diceret nos indigere Dei semper auxilio: anathematizare se qui diceret, gratiam Dei ad omnes actus nostros non esse necessariam:* denique se *in Epistolâ ad Paulinum trecentis ferè versibus nihil aliud, quàm Dei gratiam & auxilium confiteri, nosque nihil omninò boni facere posse sine Deo.*

Integrum igitur librum scripsit Augustinus, qui *De gratiâ Christi* inscribitur, ut ostenderet hanc Pelagio gratiæ confessionem neutiquàm sufficere, ut catholicus haberetur: quia non satis erat generatim confiteri, *Sine gratiâ nihil nos posse*, nisi verbis illis eâ intelligeretur gratia, quam Ecclesia catholica profitebatur. *Cernitis*, inquit cap. 31. *hæc ejus verba solvendæ non sufficere quæstioni. Quærimus enim adhuc quo auxilio liberum adjuvari dicat arbitrium.* Et paulò pòst, cum illa Pelagii verba retulisset: *In illis* (infidelibus) *nudum & inerme est conditionis bonum: in his verò qui ad Christum pertinent, Christi munitur auxilio. Videtis*, inquit Augustinus, *adhuc incertum esse quo auxilio, secundùm ea quæ diximus.*

Certæ igitur gratiæ *sine qua nihil possimus* confessionem à Pelagio deposcit, quæ nimirum has duas conditiones obtineat; unam, quòd sit inspiratio dilectionis; alteram, quæ ex priori sequitur, quòd non adjuvet tantùm ut possimus,

simus, sed etiam ut velimus & agamus; adeòque nunquàm eo effectu careat, propter quem à Deo datur. In priori non immoramur, quòd variis locis probari posset; posterior verò nonnullis ex eo libro testimoniis confirmanda est.

Nos, inquit Aug. c. 1. *eam gratiam volumus iste aliquandò fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur; nec suadetur solùm omne quod bonum est, verùm & persuadetur. Non enim omnium est fides, qui audiunt per Scripturas Dominum regnum cælorum pollicentem; aut omnibus persuadetur quibuscunque suadetur, ut veniant ad eum qui dicit: Venite ad me omnes qui laboratis. Quorum autem sit fides, & quibus persuadetur ut ad eum veniant, satis ipse demonstravit, ubi ait: Nemo venit ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum. Et paulò post, cùm de non credentibus loqueretur: Dixi*, inquit, *vobis, quia nemo potest venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus.*

Et cap. 13. *Hæc gratia, si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altiùs & interiùs eam Deus cum ineffabili suavitate credatur infundere; nec solùm per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultus; ita ut non ostendat tantummodò veritatem, verùm etiam impertiat charitatem: sic enim docet Deus eos qui secundùm propositum vocati sunt, simul donans & quod agant scire, & quod sciant agere.* Et quasi omnes Molinistarum cavillationes & prævidisset, & elidere voluisset, adjungit: *Qui autem novit quid facere debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundùm gratiam, sed secundùm legem; non secundùm spiritum, sed secundùm litteram.* Et infra cap. 14. *De isto docendi modo etiam Dominus ait: Omnis qui audivit à Patre meo & didicit, venit ad me. Qui ergo non venerit, non de illo rectè dicitur: Audivit quidèm & didicit sibi esse veniendum, sed facere non vult quod didicit: prorsùs non rectè dicitur de isto docendi modo, quo per gratiam docet Deus. Si enim, sicut veritas loquitur, omnis qui didicit venit, quisquis non venit, profectò non didicit.* Videatur totum caput, quod planè divinum est, & ad gratiæ divinæ efficacitatem demonstrandam efficacissimum.

Denique c. 47. non aliter pro Catholico Pelagium habitum iri confirmat, nisi gratiam sine quâ fieri nihil posse concedebat, talem esse agnosceret, quâ in nobis fieret ut bene velimus & agamus, hoc est efficacem. *Si ergo*, inquit, *consenserit nobis non solam possibilitatem in homine, etiamsi nec velit, nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem & actionem, id est, ut bene velimus, & bene agamus, quæ non sunt in homine, nisi quando vult &*

& bene agit, si, ut dixi, consenserit etiam ipsam voluntatem & actionem divinitùs adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus, eamque esse gratiam Dei per I.C.D.N. in quâ nos suâ, non nostrâ, justitiâ justos facit, ut ea sit vera nostra justitia, quæ nobis ab illo est, nihil de adjutorio gratiæ Dei, quantum arbitror, inter nos controversiæ relinquetur.

Ecce quid Pelagium ab Ecclesiâ & Augustino dividat: si fateatur illâ gratiâ sine qua nihil possumus, dari velle & operari, catholicus est Augustino; si neget, hæreticus. Hæc est illa gratia, quæ facit ut bene velimus, & bene agamus, & sine qua nec bene velle, nec bene agere possumus; cujus confessionem pro catholicæ fidei tessera deposcit à Pelagio, c. 26. *Ac per hoc*, inquit, *gratiam Dei, quâ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis* (hoc est, ut alibi ait, quæ est *inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus*) *sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino* NIHIL *boni sine illâ quod ad pietatem pertinet veramque justitiam*, FIERI POSSE *non dubitet; non quomodò iste, qui, cùm dicit propterea dari gratiam, ut quod à Deo præcipitur faciliùs impleatur, quid de illâ sentiat satis ostendit, scilicet quod etiam sine illa, etsi minùs facilè, fieri tamen quod divinitùs præcipitur* POTEST. Quod jam c. 19. sic expresserat: *Non tantùm, ut homo sit arbor bona, sed etiam ut faciat fructus bonos, eâdem gratiâ necessarium est ut adjuvetur, sine quâ boni aliquid facere* NON POTEST. *Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecùs rigat atque excolit per quemlibet ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum:* quod ad efficacem gratiam certò pertinere suprà demonstratum est.

Totus ferè hic liber exscribendus, si omnia velim recensere, quæ invictè probent, non aliam ob causam Pelagium ab Ecclesia pro hæretico habitum, nisi quòd eam gratiam, *Sine quâ fatebatur nihil boni fieri posse*, talem agnoscere detrectaret, *quâ* Deus, ut in eodem libro ait August. c. 24. *internâ atque occultâ, mirabili ac ineffabili potestate operaretur in cordibus hominum, non solùm veras revelationes, sed etiam bonas voluntates:* hoc est quod fateri recusaret, sine gratiâ efficaci nihil boni à nobis fieri posse.

III.

Jam verò, quod postremum restat, hanc ipsam catholicam sententiam, *Sine gratiâ Dei nihil fieri posse*, non aliter quàm de gratiâ efficaci à Pelagianis intellectam, eo sensu ab ipsis impugnatam, catholicis exprobratam, & ab Augustino totius Ecclesiæ nomine defensam; ut omittam alia hujus rei testimonia, unus, ni fallor, locus satis ostendet. Refert S. Doctor lib. 2. ad Bonif. cap. 8 hæc Pelagianorum Episcoporum verba de catholicis: *Sub nomine gratiæ ita fatum asserunt,*

runt, ut dicant, quia, nisi Deus invito & reluctanti homini inspiraverit boni & ipsam imperfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum POSSIT *arripere.*

Quid verò ad hanc exprobationem reponit Augustinus? An eos arguit quod catholicos falsò criminarentur? Imò verò explosâ fati calumniâ, quod illi objiciebant, verum esse agnoscit: id unum explicat, *sic invito & reluctanti inspirari boni etiam imperfecti cupiditatem, ut jam non sit reluctans, non sit invitus; sed consentiens bono, & volens bonum:* quo nihil validius ad efficacis gratiæ virtutem adstruendam. Omninò toto illo capite probat, sanctum & catholicum esse quod carpebant Pelagiani: sine illâ efficaci gratiâ, quâ homo ex reluctanti & invito fit consentiens bono & volens bonum, nunquàm haberi posse ab homine boni non solùm perfecti (id enim fateri videbantur Pelagiani) sed ne imperfecti quidèm cupiditatem.

Hoc nobis, inquit, *objiciendum putarunt, quod invito & reluctanti homini Deum dicamus inspirare, non quanticunque boni, sed & ipsius imperfecti cupiditatem. Fortassis ergo ipsi eo modo saltem servant locum gratiæ, ut sine illâ putent hominem* POSSE *habere boni, sed imperfecti, cupiditatem; perfecti autem, non faciliùs per illam* POSSE, *sed nisi per illam omninò non posse.... Dominus autem, ut responderet futuro Pelagio, non ait: Sine me difficilè* POTESTIS *aliquid facere; sed ait: Sine me* NIHIL POTESTIS *facere. Et ut responderet futuris etiam istis, in eâdem istâ Evangelica sententiâ non ait: Sine me* NIHIL POTESTIS *perficere, sed facere. Verùm audiant & Apostolum. Dominus enim cùm ait: Sine me nihil potestis facere, hoc uno verbo initium finemque comprehendit; Apostolus verò, tanquam sententiæ Dominicæ expositor, apertiùs utrumque distinxit, dicens: Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, perficiet usque in diem Christi Jesu.* Quæ ultima Pauli verba de gratiâ efficaci esse intelligenda, nemo inficias ierit.

Idem verò Sanctus Doctor capite sequenti ad quædam Scripturæ verba, à Pelagianis objecta, ita respondet, ut in illorum solutione semper significet, gratiam, quâ facit Deus ut faciamus, id est, efficacem, eam esse sine quâ bonum nec inchoare, nec perficere possumus. *Scriptum est,* inquiebant Pelagiani, *Hominis est præparare cor, & à Domino responsio linguæ.* Quid verò Augustinus? *Absit, ut sic intelligant filii promissionis, tanquam cùm audierint Dominum dicentem: Sine me* NIHIL POTESTIS *facere; quasi convincant eum dicentes: Ecce sine te* POSSUMUS *cor præparare. Absit, ut sic intelligant, nisi superbi sui arbitrii defensores, & fidei catholicæ desertores: ideò quippe scriptum est: Hominis est præparare cor, non tamen sine adjutorio Dei,* QUI SI TANGIT COR, HOMO PRÆPARAT COR. Ecce quale sit illud adjutorium, sine quo homo præparare cor non potest, tale nem-

pe quod illud infallibiliter efficiat propter quod datur: nam, *si* illo *tangat cor Deus, homo preparat cor.*

Et paulò infra: *Sicut dictum est: Hominis est preparare cor, & à Domino responsio linguæ; ita etiam dictum est: Aperi os, & implebo illud. Quamvis enim, nisi adjuvante illo* SINE QUO NIHIL POSSUMUS FACERE, *os* NON POSSUMUS *aperire, tamen os aperimus illius adjumento & opere nostro; implet autem illud Dominus sine opere nostro.* At quale tandèm illud adjumentum est quo præparatur cor, & os aperitur, quæ ad orandi donum maximè pertinent? *Quid est*, inquit, *preparare cor & os aperire, nisi voluntatem parare? Et tamen in eisdem litteris legitur: Preparatur voluntas à Domino; &: Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam. Ecce Dominus admonet, ut preparemus voluntatem; & tamen, ut hoc faciat homo, adjuvat Deus, quia preparatur voluntas à Domino; & aperit os ita jubendo, ut* NEMO POSSIT NISI IPSE ID FACIAT ADJUVANDO, *cui dicitur: Labia mea aperies.* Nemo, nisi in Augustini doctrinâ planè rudis, ignorat hoc maximè loco: *Preparatur voluntas à Domino*, gratiam efficacem intelligi ab ipso & probari solere; sed ad omnem dubitationem amovendam, idem Augustinus adjungit: *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo; nulla verò facit homo,* QUÆ NON FACIT DEUS UT FACIAT HOMO.

Denique sub finem capitis quidquid probaverat in summam colligens, ita loquitur: *Ergo benedictio dulcedinis est gratia Dei, quâ fit in nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc est, amemus quod precipit nobis: in quâ, si nos non prevenit Deus, non solùm non perficitur, sed nec inchoatur in nobis. Si enim sine illo* NIHIL POSSUMUS FACERE, *profectò nec incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum est: Misericordia ejus preveniet me; ut perficiamus, dictum est: Misericordia ejus subsequetur me.*

Tantum illorum locorum lumen, & tanta vis, ut omnes adversariorum gratiæ tenebras discutiat, conatus frangat, effugia præcludat. Apertè enim pronuntiat Augustinus, hanc Ecclesiæ fidem esse, quam qui neget *fidei desertor* habendus sit: *Sine gratia quâ homo ex reluctanti & invito fit consentiens bono; quâ bonum opus incipit Deus & perficit in nobis; quâ, si tangit cor, homo preparat cor,; quâ preparatur voluntas à Domino; quâ facit Deus ut bona faciat homo; quâ fit in nobis ut amemus Deum* (quæ tantùm de gratiâ efficaci dici possunt) sine hâc, inquam, gratiâ *boni ne quidèm imperfecti haberi cupiditatem* POSSE; sine hâc *nec fieri, nec perfici bonum* POSSE; sine hâc *os aperire neminem* POSSE; sine hâc denique *nec perfici bonum in nobis nec inchoari* POSSE. Quibus ultimis verbis non modò illorum generatim error eliditur, qui catholicè dici negant, Sine

gratiâ

gratiâ efficaci bona opera fieri & tentationes vinci non posse; sed nominatim exploditur Alphonsi *le Moyne* Sorbonici olim Professoris nuperum, & catholicis antè auribus inauditum commentum, quo gratiam orandi ab agendi gratiâ secernens, illam sufficientem esse tantùm, & Moliniano quidem sensu, istam semper efficacem esse vult: adeòque sine efficaci gratiâ bona opera fieri non posse concedit; sed cum solâ sufficiente, cujus effectus à nutu voluntatis pendeat, actu & effectivè orari posse & re-ipsa orari contendit. Augustinus enim non modò perfecti boni cupiditatem, sed ne imperfecti quidèm sine efficaci gratiâ haberi posse definit.

Hoc qui ad fidem pertinere negaverit, tria in Augustinum gravissima crimina conferat necesse est: primum imperitiæ, quod doctrinam Ecclesiæ, Conciliorumque quibus interfuit mentem ignoraverit, & pravâ interpretatione corruperit: alterum sacrilegæ temeritatis, quod toti Ecclesiæ privatas suas opinationes affingere non dubitarit: tertium denique offensionis & scandali, quòd Pelagianos ab Ecclesiâ alienarit, dum ab illis non Ecclesiæ fidei, à quâ fortè non abhorruissent, sed privatæ opinionis suæ, id est, efficacis gratiæ, confessionem exigeret, quam, ut fatalem necessitatem, ut certum libertatis interitum, ut socordiæ, ignaviæ, desperationis causam detestabantur; & meritò quidèm, si Molinistæ nobis audiendi sint. Horum verò criminum si reus peragatur Augustinus, non jam ille inter Patres in supremo auctoritatis apice locandus, sed infra imperitissimos simul audacissimosque scriptores deturbandus est; nec præstantissimus gratiæ defensor, sed eversor potiùs existimandus. Quod si vel cogitare nefarium sit & impium, ut fatetur ipse Suarez; & non modò in tanti viri memoriam, sed in Apostolicam Sedem, in totam denique Ecclesiam, à quâ toties defensa & consecrata Augustini doctrina, contumeliosum, certum illud & fixum manere debet (quod pro fidei capite ab Augustino traditum est) sine gratiâ efficaci nihil boni fieri posse; nec hanc loquendi rationem sexcenties ab ipso usurpatam sine sacrilegio posse damnari, aut ullius erroris suspectam judicari.

ARTICULUS VII.

Idem fidei dogma; Sine gratiâ nihil fieri posse, ***ab iis Patribus, qui post Augustinum adversùs Semipelagianos scripserunt, de gratiâ efficaci semper intellectum esse.***

PRæcipuum inter Semipelagianos & Ecclesiam controversiæ caput in hoc situm fuisse, nemo nescit, quòd ex primævæ

integritatis reliquiis sine verâ Christi gratiâ aliquod homines bonæ voluntatis initium habere posse Semipelagiani statuerent: *Nullius enim ita depravatam vel extinctam putabant esse naturam*, teste Hilario in Epist. ad August. *ut non debeat vel possit se velle sanari; nec negari gratiam si præcedere dicatur talis voluntas, ut tantum medicum quærat, non autem quidquam ipsa jam valeat.* Omnes verò Theologi consentiunt, catholicos contrà contendisse, naturam ita peccato esse vitiatam, ut sine medicinali Christi gratiâ nequidèm posset se velle sanari. Quæritur solùm, quænam illa gratia sit, sine quâ ex Ecclesiæ catholicæ sensu non potest homo velle sanari. Unde verò condiscere possumus, in hoc dogmate sanciendo, Ecclesiæ mentem & sensum, nisi ex iis Patribus, qui Ecclesiæ causam adversùs Semipelagianos egerunt, inter quos præcipui sunt Prosper, Fulgentius, Petrus Diaconus, & Scytiæ monachi in causâ fidei Romam missi.

S. PROSPER.

UNum aut alterum ex S. Prospero locum afferre satis fuerit. Sic ergo ille in Epistola ad Ruffinum Semipelagianorum sententiam exponit: *Dictum, aiunt, libero arbitrio utentibus: Venite ad me omnes qui laboratis, & ego vos reficiam. Quod ad omnes homines volunt pertinere laborantes in incerto hujus vitæ, oneratosque peccatis, ut qui voluerint mansuetudinem & humilitatem Salvatoris imitari, & jugum mandatorum ejus subire, inveniant requiem animabus suis in spe vitæ æternæ; qui autem hæc facere noluerint, suâ culpâ careant salute, quam, si voluissent, potuissent obtinere.* En Semipelagianam sententiam; quid Prosper respondeat videamus. *Sed audiant & dictum à Domino libero arbitrio utentibus: Sine me nihil potestis facere; &: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, attraxerit; &, Nemo potest venire ad me, nisi datum ei fuerit à Patre meo, &c. Quæ omnia cùm sint incommutabilia, & nequeant ulla interpretatione in sensum alium detorqueri, quis ambigat tunc liberum arbitrium cohortationi vocantis obedire, cùm in illo gratia Dei affectum credendi obediendique generavit.? Alioqui sufficeret, moneri hominem, non etiam in ipso novam fieri voluntatem, sicut scriptum est: Præparatur voluntas à Domino; & sicut ait Apostolus: Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate.* Videmus igitur illam Christi sententiam: *Sine me nihil potestis facere*, ex quâ præsertim hausit Ecclesia quod fidelibus tenendum tradidit, nos sine Christi gratiâ nihil posse, non minùs adversus Semipelagianos, quàm Pelagianos, de illâ gratiâ intellectum, quæ affectum credendi obediendique in hominibus generat, & quâ ipsa fit in hominibus bona voluntas, adeóque de efficaci.

Idem S. Prosper peculiarem Cassiani errorem ab Arausicanâ Synodo Can. 8. damnatum, quo aliis

aliis petentibus gratiam tribui, alios invitos ad salutem attrahi asserebat, hâc ratione refellit: *Quod non ex toto verum sit quod ait Dominus: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, attraxerit eum; si cujusquam hominis sine Dei illuminatione esset credenda conversio, aut ullo modo se voluntas hominis ad Deum sine Deo* POSSET *extendere, qui, cùm vocatum ad Filium trahit non resistentem, invitumque compellit; sed ex invito volentem facit, & quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat, ut cor audientis obediendi in se delectatione generatâ ibi surgat ubi premebatur, ibi discat ubi ignorabat, inde fidat unde diffidebat, inde velit unde nolebat. Etenim Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Catholica ergo veritas est adversùs Cassiani errorem à Prospero asserta, *voluntatem hominis nullo modo se ad Deum posse convertere* sine illâ gratiâ, per quam Deus ex invito volentem facit, per quam infidelitatem resistentis inclinat, per quam in corde audientis obediendi delectationem generat, per quam ita dat suavitatem, ut terra nostra det fructum suum. Quæ si ad gratiam efficacem non pertineant, nescio quibus illa verbis exprimi possit.

S. FULGENTIUS.

Sanctus Fulgentius, quem Sirmundus post Ferrandum Diaconum, *sui ævi Episcoporum ingenium & linguam*, Perronius verò *alterum Augustinum, alterum Africanæ Ecclesiæ oraculum* appellat, innumeris in locis gratiam sine quâ nequidem desiderari bonum posse, adversus Pelagianorum reliquias contendebat Ecclesia, efficacem esse demonstrat. Ea verò seligam ex variis S. Fulgentii operibus, in quibus hanc non suam, sed Ecclesiæ adversùs Semipelagianos sententiam esse dicit.

In primo igitur libro de verit. præd. & gratiæ, c. 15. *Dignum est*, inquit, *charissimi fratres, ut in singulis quibusque sententiis, in quibus nubilo cujusdam obscuritatis ambigimus, sanctorum Patrum definitionibus hæreamus, quos præveniens misericordia Dei gratis illuminavit ut crederent, & sequens instruxit spiritaliter ut docerent. Hi enim, Apostolicæ prædicationis tenentes per omnia veritatem, certissimè cognoverunt, cognoscendumque libris & Epistolis reliquerunt, gratiam Dei non omnibus hominibus generaliter dari; gratuitum quippe donum est gratia.* Ecce primam veræ gratiæ dotem, non omnibus dari, quia gratuita est.

Ista gratia, quam Deus vasis misericordiæ gratis donat, ab illuminatione cordis incipit, & hominis voluntatem non bonam invenit ipsa, sed facit; atque, ut eligatur, ipsa prius eligit; neque suscipitur aut eligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur. Ergo & susceptio, & desiderium gratiæ, opus ipsius est gratiæ. En secundam gratiæ virtutem, omnis bonæ voluntatis in hominibus effectricem esse.

ISTAM *gratiam nullus hominum desíde-*

desiderare vel poscere, sed nec cognoscere POTERIT, *nisi eam prius ab illo accipiat, qui eam nullis præcedentibus operibus aut voluntatibus bonis ad hoc largitur, ut voluntatem in quâ semper maneat ipsa præparet, ipsa donet, ipsa illuminet, ipsa excitet, ipsa conservet.* En tertiam gratiæ conditionem, sine eâ voluntatem præparante & dante, ne ipsam quidem gratiam desiderari posse.

Quod & in sequentibus uberiùs explicat: *Ut ergo*, inquit, *gratia Dei cognoscatur & diligatur, desideretur & postuletur, prius donatur homini non cognoscenti, non diligenti, non desideranti, non postulanti; ipsaque se facit cognosci, diligi, desiderari, postulari.* Quam gratiæ efficaciam postquàm apertis Scripturæ testimoniis comprobavit: *Sicut ergo*, inquit, *bonæ voluntatis initium* NEMO POTEST *habere, nisi fuerit gratiâ præveniente illuminatus, quia præparatur voluntas à Domino; ita eandem voluntatem bonam* NEMO *usque in finem* POTERIT *obtinere, nisi fuerit eâdem misericordiâ subsequente servatus.... Misericordia igitur, quæ gratis hominem prævenit, ut mutet in meliùs; & ipsa quem bonum facit, subsequendo regit, ne mutetur in pejus. Omne igitur bonum voluntatis & operis tunc inesse* POTEST *homini, si prævenientis gratiæ largitate detur, ejusdemque gratiæ subsequentis opitulatione servetur; quæ malum prævenit, ut bonam, Deo largiente, voluntatem habere incipiat, quam antè, quia per se habere* NON POTERAT, *non habebat. Subsequitur autem bonum, ut perseveret & proficiat in bonâ voluntate, quam ex se habere* NON POTUIT *sed gratis accepit.* Hinc patet ex S. Fulgentio, bonam voluntatem vel esse in homine, quia per gratiam efficacem data est, vel esse non posse, quia eam non aliter habere homo potest, quàm per gratiam efficacem.

Hactenùs Fulgentius acceptam ex Sanctis Patribus doctrinam retulit. In libro verò de Incarn. & gratiâ Domini nostri Jesu-Christi, qui non tam Fulgentii liber, quàm Ecclesiæ Africanæ, cujus nomine loquitur, Semipelagianos contrà sentientes his verbis retundit: *Miramur quosdam dicere, si nolentes Deus facit ut velint credere, cur ergo non facit omnes velle?.... Itane verò in nemine hoc facit, quia non in omnibus facit? Deus ergo, qui voluntatem præparat, ipse donat: quam si Deus per suam gratiam homini non dederit,* NUNQUAM POTEST *homo in Deum velle credere, quia ipsam voluntatem gratia non invenit, sed operatur in homine.* Contendat qui voluerit, gratiam efficacem ad hoc tantùm dari ut velimus, non gravatè fatebimur. Sed ex hoc quod ad volendum necessariò supponitur, inde concludat cum Fulgentio rectè dici, sine gratiâ efficaci nos velle non posse.

Idem sanctissimus Antistes, lib. 1. ad Monim. c. 14. *Loquens*, inquit, *Deus per Prophetas, seipsum facere confirmat, quod fide-*

libus donat, ut faciant.... Quid est enim, Faciam ut faciatis, nisi mei erit operis omne bonum quod operati fueritis. Ipse ergo facit ut faciamus, quo in nobis operante fit omne bonum quod facimus, de quo dicitur ad Hebraeos: Aptet vos in omni bono; quia quaecunque nobis facienda donat, sicut HABERE NON POSSUMUS, *nisi nobis ipse largiatur; sic* FACERE NON POSSUMUS, *nisi ipse in nobis quae largitus est operetur.* Clariora ista sunt, quàm ut ullâ explicatione indigeant.

Mitto alia plurima ejusdem auctoris. Unum tantùm adscribam, quo pateat, hanc ipsam sententiam: Sine gratiâ efficaci mandata servari non posse, ad fidem catholicam ex S. Fulgentio pertinere. In libro enim de fide ad Petrum Diaconum, c. 32. *Firmissimè*, inquit, *crede, & nullatenùs dubites, posse quidèm hominem, quem nec ignorantia literarum, nec aliqua prohibet imbecillitas vel adversitas, verba sanctae legis & Evangelii sive legere, sive ex ore cujusdam praedicatoris audire; sed divinis mandatis obedire* NEMINEM POSSE, *nisi quem Deus gratiâ suâ praevenerit, ut quod audit corpore, corde etiam percipiat; & acceptâ divinitus bonâ voluntate atque virtute mandata Dei facere & velit &* POSSIT. *Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus, qui etiam operatur in nobis & velle & perficere pro bonâ voluntate.*

PETRUS DIACONUS.

PEtrus Diaconus, aliique in causâ fidei à Graecis Romam missi, in libro de Incarn. & gratiâ Jesu-Christi, ad Africanos Praesules scripto, ita cap. 6. de gratiâ loquuntur: *Ut*, inquiunt, *falsa libertas fieret Christiana libertas, liberatore indiguit, quo* POSSET, *per ejus gratiam ab occupationibus humanis aversa, ea cogitare & desiderare, quae pertinent ad vitam aeternam. Sine hâc igitur gratiâ potest quidèm cogitare & desiderare humana;* NON *autem* POTEST *cogitare aut velle, seu desiderare divina.* Quaenam autem haec gratia? Mox ipsi ita luculenter explicant, ut nemo ad aliam quàm efficacem eorum verba detorquere possit. *Frustrà garriunt qui dicunt: Meum est velle credere, Dei autem gratiae est adjuvare; cùm etiam ipsum credere, quod est consensum praebere veritati, nobis à Deo dari testetur Apostolus.* Et cap. 8. *Sed nos*, inquiunt, *sequentes eundem Apostolum, omnem bonarum cogitationum originem, earumque confessionem & voluntatem ex Deo, & per Deum, & in Deo, dicimus, qui pravas hominum voluntates, & terrenis actibus implicatas, per infusionem & operationem intrinsecùs Sancti Spiritus absolvit & corrigit, sicut scriptum est: Praeparatur voluntas à Domino.*

RUPERTUS.

COnsultò multa Patrum testimonia omisimus, qui de ipso

ipso Petro Christum negante dicunt, eum à Deo fuisse derelictum, neque potuisse tentationem illam superare, ac se mortis pro Christo subeundæ periculo objicere: plurima enim ex illis in Apologeticis allata sunt, quæ repetere superfluum. Unum tantùm illic prætermissum hîc repræsentare visum est, Ruperti scilicet, l. 8. de gloriâ & honore Filii hominis super his Christi verbis: *Nolite timere eos qui occidunt corpus. Hic rectè*, inquit, *dicat quis: Da, Domine, quod jubes, & jube quod vis. Ecce jubes ut non timeamus eos qui occidunt corpus, & ratio consentit, eum potiùs esse timendum qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Sed quæ caro non timeat occidi? Petrus Apostolorum primus timuit, & mori timens vitam negavit. Cur hoc? Quia nondum illi dederas ut non timeret, cui jusseras ut non timeret. Postquàm illi dedisti,* POTUIT *facere quod jussisti. Esto igitur fortitudo nostra, & fac in nobis quod tu nos facere vis.*

ARTICULUS VIII.

Sancti Thomæ aliorumque tum veterum tum recentiorum scholæ Doctorum auctoritate eadem veritas confirmatur.

A Patrum sensibus nihil desciverunt præcipui antiquioris scholæ Doctores, præsertimque S. Thomas, & veteres illius discipuli; qui omnes uno ore sine efficaci auxilio nihil fieri posse professi sunt. Ergo in re nihil ab illis novatum est; vocabulum gratiæ ab usitatâ in Patrum scriptis significatione nonnihil defluxum, & ad aliam minùs apud Patres vulgarem notionem translatum; quod, quia magnam antiquiorum Scholasticorum scriptis afferre lucem potest, hîc paucis annotasse non pigebit. Patres enim & antiqui scriptores sic utuntur gratiæ vocabulo, ut semper ferè actualem Dei operationem intelligant, quâ Deus in homine & cum homine voluntatis actum producit. Gratiæ verò habituali non simpliciter hoc nomen impertiri solent, nisi quatenùs per actualem ad operandum impellitur & admovetur. Contrà verò veteres Scholastici Doctores voci gratiæ ferè semper habitualis gratiæ notionem subjiciunt; actualem verò gratiam rarò gratiam, sed auxilium Dei moventis, speciale auxilium, motionem Dei, appellant.

Eximius est S. Thomæ eâ de re locus de verit. q. 24. a. 14. *Si gratiam Dei velimus dicere, non aliquod habituale donum, sed ipsam misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur, & exteriora ordinat ad hominis salutem, sic nec ullum bonum homo potest facere sine gratia Dei; sed communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro aliquo dono habituali justificante.*

stificante. Hoc pacto conciliantur non nulla, quæ sibi primâ fronte videantur adversa. Veteres enim Scholastici multa fieri sine gratiâ dicunt, quia nomine gratiæ habitualem intelligunt, sine quâ non à fidelibus, sed à peccatoribus, quos Deus nondum inhabitans adjuvat, multa bene fiunt. Unde eadem illa, ut ex S. Thomâ vidimus, sine auxilio Dei moventis fieri negant. Patres verò generatim docent, sine gratiâ nihil boni fieri posse; quia nomine gratiæ intelligere solent misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur, sine quâ S. Thomas concedit nullum bonum fieri posse. Quare, cùm his verbis gratiam efficacem apertè designet, ut per se clarum est, & lariùs alibi probatum, hic ipse locus ostendit ex mente S. Thomæ, sine gratiâ efficaci nihil boni fieri posse.

Multa alia ex S. Thomâ referri queunt; sed quia id separatim in eo comentariolo præstitimus, in quo totam illius doctrinam accuratè explanavimus, unum adhuc & alterum referre satis erit, ex 1. 2. quæst. 109. a. 6. NON POTEST *homo per se ipsum præparari ad divinæ gratiæ lumen suscipiendum.* Per quid igitur potest? *Sed gratuito Dei interiùs moventis, bonumque propositum inspirantis,* quæ sine dubio gratia efficax est, *auxilio indiget.* Et in resp. ad primum adhuc manifestiùs: *Conversio hominis ad Deum fit quidèm per liberum arbitrium, & secundùm hoc homini præcipitur quòd se ad Deum convertat. Sed liberum arbitrium ad Deum converti* NON POTEST, *nisi Deo ipsum ad se convertente, secundùm illud Hierem. 31. Converte me & convertar, quia tu Dominus Deus meus;* & Thren. ult. *Converte nos, Domine, ad te & convertemur.* Neminem Deus convertit, nisi per gratiam efficacem. At ex S. Thomâ *non potest homo converti, nisi Deo ad se-ipsum convertente:* non potest igitur converti, nisi per gratiam efficacem.

Porrò antiqui scholæ Doctores à Patrum & S. Thomæ vestigiis in hac loquendi formulâ non recesserunt, ex quibus paucos hîc tantùm ad specimen afferam.

BRADUARDINUS Archiepiscopus Cantuariensis, & vulgò Doctor profundus appellatus, in libro de causâ Dei, l. II c. 6. cui titulus est: *Quod auxilium Dei speciale est voluntas ejus invicta: Postquàm,* inquit, *in præcedentibus est ostensum, nullum tentatum solius liberi arbitrii viribus sine gratiâ,* nempe habituali, *vel cum gratiâ quantacunque,* habitualem iterum intellige, *absque alio Dei auxilio speciali* POSSE *tentationem aliquam superare, restat consequenter inquirere quid sit illud auxilium, quo tentati omnia superant tentamenta, & sine quo in omnibus superantur.... Voluntas ergo divina est illud auxilium;* & ea quidèm invicta, id est, infallibiliter operans, ut significat in titulo capitis, *est illud auxilium sine quo tentatus quilibet superatur,* &

& per quod tentatus quilibet superans efficaciter superat tentamentum. Ubi vides ab insigni illo Theologo, uti & à Patribus disertè doceri, sine illo efficaci auxilio, quo tentati omnia superant tentamenta, & sine quo in omnibus superantur, neminem, licet justum & quantacunque gratiâ habituali præditum, tentationem aliquam superare posse.

GREGORIUS ARIMINENSIS, magni nominis Theologus, S. Augustini Eremitarum quondam Generalis, in 2. senten. dist. 28. q. II. a. II. *Ex istis puto satis patere, quòd etiam veri justi, & in gratiâ existentes, ut in tentationibus fortiter resistant, & in peccatum non cadant, indigent adhuc speciali auxilio Dei, & sine illo* NON POSSENT *resistere quin caderent in peccatum.* Quod probat ex Scripturis, ex Ecclesiæ precibus, ex S. Augustino, & ex illo Innocentii supra allato: *Necesse est ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Ex quo patet per auxilium speciale sine quo non possunt justi tentationibus resistere, non aliam gratiam quàm efficacem à Gregorio Ariminensi intellectam esse.

JOANNES CAPREOLUS, S. Thomæ, ut Bellarminus notat, defensor egregius l. II. sent. dist. 28. q. I. a. III. doctissimè disputat de motione divinâ, quam infallibilem esse vult, licet voluntas per illam non necessitetur: *Juvatur*, inquit, *voluntas ita, ut agat ea quæ non sic adjuta* NEQUAQUAM AGERE POTUISSET. *Et hoc est illud adjutorium speciale sine quo dicimus, nos* NIHIL BENE VELLE AUT FACERE.

CARDINALIS CAIETANUS, in cap. 10. Joan. v. 39. *Si privatio gratiæ fert secum* NON POSSE *credere, consequens est quod* POSSE *credere conferatur à gratiâ. Et hoc superiùs c. 6. Christus dicit: Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum.* Quomodò verò trahit Pater, nisi per gratiam efficacem?

Tota LOVANIENSIS FACULTAS, in Justificatione suæ Censuræ anni 1588. *Aliud est*, inquit, *posse, in quo tam magnæ insunt vires per sufficientem gratiæ præparationem, ut satis sit ad agendum: per quam quidèm gratiam, non jam solum ipsum posse, verùm etiam agere adjuvatur. . . . . . Juxta quem modum*, ut superiùs ait, *quidam dicuntur*, NON POSSE *credere aut sequi Dominum, sicut dictum est Petro: Non potes me sequi modò.*

Tota item DUACENSIS FACULTAS, in Censurâ anni 1588, ad Assert. 14. *Neque induratus converti* POTEST, *nisi per gratiam auferentem cor lapideum, & tribuentem cor carneum, quam utique, quamdiu induratus est, non habet: neque excæcatus aspicere* POTEST *lumen veritatis, nisi per gratiam tenebras ejus illuminantem, & velamen de corde ejus auferentem, quam similiter, quamdiu excæcatus est, non habet: Neque infidelis quisquam credere* POTEST, *nisi per gratiam quâ*

cor

cor ejus ex infidelitate ad fidem mutetur; quam gratiam eum non habere, quamdiu infidelis manet, perspicuum est.

Nihil necesse videatur, post integros Theologorum ordines, privatorum Theologorum suffragia conquirere. Unus tamen pro omnibus erit Estius, doctissimis in Scripturas & Magistrum sententiarum Commentariis toto orbe celeberrimus. Ex quo hîc annotasse sufficiet, integro illum capite, nimirum in 2. sent. dist. 42. probandum suscipere, NEMINEM *in bono perseverare* POSSE, *sine gratiâ*, non qualicunque, *sed quam superiori paragrapho se descripsisse testatur* his verbis: *Intelligendum est donum perseverantiæ in actuali gratiâ, id est, gratuitâ operatione Dei, quâ facit & præstat ut homo in bonâ & justâ conversatione permaneat, ac perduret usque in finem vitæ, superetque omnes tentationes interiùs occurrentes, quibus à cursu bonæ vitæ retrahi poterat.* Unde fit ut graviter admoneat, sicuti jam diximus, à Conciliis, & maximè à Tridentino, esse definitum, NEMINEM POSSE *in bono perseverare absque speciali Dei auxilio, quod de novo semper à Deo petendum & expectandum sit, quo nimirum ipsum perseverare in homine operetur. Tale enim hujusmodi auxilium esse debere perspicuum est.*

ARTICULUS IX.

Eadem locutio recentiorum Thomistarum auctoritate asseritur, qui falsò ipsius insectatores habentur.

Tantis auctoribus nixa sententia facilè quorumvis obtrectatorum voculas contemneret, neque privatorum Theologorum contrariis opinationibus convelleretur; sed illos potiùs Theologos, si qui sint, erroris & temeritatis argueret. Itaque, cùm audirem adversarios passim tam fidenter jactantes, recentiores Thomistas in eâ damnandâ cum Jesuitis consentire, quanquàm videbam illam Thomistarum dissensionem verborum potiùs esse quàm rerum, cum illi cæteroquin de gratiâ efficaci rectè sentirent, tamen nec ipsis falsò tribui putabam hanc opinionem; & illos rectè sentire, malè locutos existimabam. Verùm, postquàm libros ipsorum in manus sumsi, liquidò perspexi non minorem ipsis injuriam fieri, quam mihi, quàm Patribus facta; tantùmque abesse ut ipsi hanc loquendi formulam *Sine gratia efficaci nihil fieri potest*, repudient & proscribant, ut eâ contineri asserant fidei catholicæ caput ab Ecclesiâ definitum adversùs Pelagianos, contrariamque propositionem, nempe *Sine gratia efficaci aliquid fieri potest*, quam ego bono sensu admitto, ipsi falsam esse contendant. Quamobrem, cùm in isto Thomistarum

starum cum Jesuitis consensu præcipuum Censuræ suæ præsidium adversarii mei collocent, operæ pretium erit hîc ostendere, quàm fallaciter & præposterè clarissimorum Theologorum nomine abutantur ad evertendam Ecclesiæ doctrinam.

Recentiorum Thomistarum doctrina ex nullo certiùs aut luculentiùs perspici, quàm ex Alvare potest, qui ob excellentem doctrinam ab Ordine suo delectus est, ut Catholicam de gratiâ efficaci fidem coram summis Pontificibus adversùs Molinæ patronos tueretur. Is igitur adeò non damnat hanc propositionem, *Sine gratia efficaci nihil fieri potest*, ut eam à summis Pontificibus, à Conciliis, à Patribus, sancitam velit. Id videre est disput. 88. ubi hanc statuit conclusionem: *In homine justo præter gratiam excitantem & concursum supernaturalem simultaneum, quo Deus unà cum libero arbitrio & habitibus infusis actus supernaturales producit, requiritur necessariò ad singulos actus speciale auxilium gratiæ adjuvantis.* Notum est autem in doctrinâ Alvaris, gratiam excitantem eandem esse ac sufficientem; adjuvantem verò, eandem ac efficacem; quod & alibi passim, ut in disp. 71. n. 2. & in hâc ipsa disp. 88. sæpiùs expressè notat, & maximè his verbis n. 10. *Quia per solam gratiam habitualem non adhæret justus immobiliter bono, neque ad illud prosequendum & amandum prædeterminatur: ideò adhuc indiget speciali auxilio* ADJUVANTIS GRATIÆ, QUO INDECLINABILITER ET INSUPERABILITER AD BONUM OPERANDUM MOVEATUR. Videamus nunc quid sumat ille ad hoc probandum. Nimirùm ea affert loca, quæ nos supra retulimus, in quibus Patres & Concilia definiunt. „*Sine gratiâ nihil fieri posse*, quæ „ ipse de gratiâ efficaci accipien„da esse contendit: Conclusio, „ inquit ille, est contra aucto„res secundæ sententiæ (id est, „ Molinistas) est tamen expressa „ S. Aug. l. de nat. & gr. c. 26. „ *Sicut oculus corporis etiam plenis„simè sanus, nisi candore lucis ad„jutus, non potest cernere; sic ho„mo etiam perfectissimè justifica„tus, nisi æternâ luce justitiæ divi„nitùs adjuvetur, rectè* NON „POTEST *vivere. Sanat ergo* „ *Deus non solùm ut deleat quod* „*peccavimus; sed præstat etiam* „*ne peccemus.* Et lib. de gr. & „ lib. arb. cap. 6. idipsum con„firmat multis testimoniis „ Scripturæ; sed præsertim ex „ illo Cantic. 8. Quæ est ista quæ „ ascendit dealbata, incumbens „ super dilectum suum. *Alba* „*facta*, inquiens, *bene amlulat*; „*sed si supra eum à quo dealbata* „ *est perseveranter incumbat. Propter* „ *quod & ipse Jesus, super quem* „ *incumbit dealbata, dixit discipu„lis suis, Sine me* NIHIL POTESTIS „FACERE.

Ecce voces illas Scripturæ, *Sine me nihil potestis facere*, & illas Augustini: *Homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æternâ lu-*

te justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere, de gratiâ efficaci & adjuvante interpretatur Alvarez. Sed id adhuc uberiùs & clariùs sequentibus verbis ostendit.

„Eadem est, inquit, sententia S. Thomæ 1. 2. qu. 109. a. 1. „ubi ait, quòd *quantumcunque „natura aliqua corporalis vel spiritualis ponatur perfecta*, NON „POTEST *in suum actum procedere, nisi moveatur à Deo*; & „idem docet, art. 9. Nec potest „explicari S. Thomas de solâ „gratiâ excitante, hoc est, sufficiente: nam per illam Deus „non movet physicè liberum arbitrium ad pias operationes; „sed solùm moraliter...... sed „necessariò debet intelligi DE „GRATIA ADJUVANTE, PER QUAM „LIBERUM ARBITRIUM PRÆMOVETUR ET PRÆDETERMINATUR „AD OPERANDUM. Prætereà probatur ex definitione illa Concilii Arausicani: *Quoties bona „agimus, Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur*: ubi „universaliter loquitur de omnibus operibus bonis, etiam „hominis jam justificati: & ad „hujusmodi opera necessarium „esse docet speciale auxilium „gratiæ adjuvantis, quo non „solùm nobiscum simul operetur opus bonum, sed etiam „in nobis efficiendo, videlicet „per idem auxilium, ut nos liberè cooperemur Deo: ut ex „supradictis constat..... Confirmatur ex Innocentio I. in Rescripto ad Conc. Carthag. ubi „ait: *Omnes sancti sine adjutorio „Dei nihil se agere posse testantur*. Et in Rescripto ad Conc. „Milevit. *Necesse est*, inquit, „*ut, restitutâ nobis pristini status „libertate per gratiam, eam gratiam quæramus; quippe qui neque alias Diaboli tentationes & „machinas, nisi gratiâ adjuvante, „possumus evitare*. Et Cælest. I. „Epist. ad Episc. Galliæ c. 8. & „9. decernit gratiam ad singulos actus esse necessariam, & „refert Zozimum Papam asserentem in Epistola ad totius „orbis Episcopos, *quòd in bonis „voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium, quódque omnis „sancta cogitatio, omnisque motus „bonæ voluntatis ex Deo sit; quia „per illum aliquid boni possumus, „sine quo nihil possumus*. Et loquitur *de speciali auxilio gratiæ „adjuvantis, per quam agit Deus „in nobis, ut quod vult & velimus & agamus*, ut dicit idem „Cœlest. c. 12. ejusdem epistolæ. Propter hæc testimonia „M. Medina 1. 2. q. 109. a. 9. c. „3. hanc nostram sententiam „adeò veram & certam existimat, ut contrarium docere putet esse improbabile.

Ubi sunt nunc qui nobis Alvarem tanquàm sententiæ nostræ hostem, & Molinæ hâc in parte fautorem, opponunt? Ubi sunt qui contendunt ex illius mente falsam hanc propositionem esse: *Sine gratia efficaci nihil fieri posse*? En ille de gratiâ efficaci interpretatur Innocentii, Zozimi

Zozimi, Cæleſtini, definitiones, in quibus illi Pontifices, ſine gratiâ nihil fieri poſſe, decernunt. Quàm vehementer igitur ipſe illis Cenſoribus reſtitiſſet, qui eam ſententiam, quam ipſe ab Auguſtino, à S. Thomâ, à tribus ſummis Pontificibus definitam cenſet, blaſphemiæ & hæreſeos notis inuſſerunt?

Nec verò hæc propoſitio verbis Alvaris congruit, principiis abhorret; imò & principiis & verbis peræquè conſentit. Imprimis ſtatuit, diſp. 79. ut alibi fuſiùs videbimus, ex Cajetano, Ferrarienſi, & Medinâ, vocem *poſſe* ita nonnunquàm uſurpari, ut complectatur omnia ad agendum neceſſaria; & hoc ſenſu fatetur, ſine gratiâ efficaci non haberi *poſſe*, hoc eſt, ſine gratiâ efficaci nihil fieri poſſe.

2. Non ſolùm id concedit de voce *poſſe* in genere, verùm etiam *de potentiâ proximâ*, quam uno ſenſu, qui quidèm maximè vulgaris ac ferè unicus eſt, ſine gratiâ efficaci haberi negat, ut in tertiâ parte hujus Diſſertationis videbimus.

3. Diſput. 22. n. 33. probat & tuetur, ſine prædeterminatione divinâ in ſenſu compoſito *nihil nos velle poſſe*; quia non poſſunt hæc duo ſimul eſſe vera, quòd ſcilicet nos velimus in particulari aliquid, & quod Deus non præordinaverit quod velimus illud.

Nec verò ab Alvare diſſentiunt hâc in parte cæteri Thomiſtæ. Vidimus jam Bartholomæum Medinam, ab ipſo citatum, eadem Patrum teſtimonia, in quibus aiunt, ſine gratiâ nihil fieri poſſe, de gratiâ efficaci intelligere, contrariamque ſententiam tanquàm improbabilem rejicere. Videre etiam licet alios Thomiſtas iiſdem Patrum locis, uti ad adſtruendam prædeterminationem efficacem. Imò ipſe Navarreta hanc propoſitionem, *Sine gratiâ efficaci aliquid fieri poteſt*, apertè & diſertis verbis falſam eſſe pronunciat, Cont. 19. §. 11. *Ad quintum*, inquit, *reſpondetur*, *has duas propoſitiones non efficere eundem ſenſum*; *ſcilicet*, *Homo cum auxilio ſufficienti*, *præſcindendo ab efficaci*, *poteſt converti ad Deum*; & *hanc*, *Homo ſine auxilio efficaci*, *cum ſolo ſufficienti*, *poteſt converti ad Deum*. *Nam in primâ propoſitione denotatur quædam abſtractio præciſiva ex parte auxilii ſufficientis*, *conſiderati in ratione potentiæ ad operandum*; & *cùm tale auxilium non participet rationem potentiæ ab auxilio efficaci*, *fit ut ex ſe ipſo ſit potens operari*, *Cæterùm in ſecundâ propoſitione denotatur quædam abſtractio negativa*, & *per modum compoſitionis*, *denotans quòd operatio poteſt ſequi defacto ſine auxilio efficaci*, *quod tamen falſum eſt*.

Ex illis, ni fallor, ad oculum demonſtratur, omnibus Thomiſtis probari hanc ſanctorum Patrum ſententiam, quâ toties ſine gratiâ efficaci nihil fieri poſſe profeſſi ſunt; adeóque eos omnes, qui in ejus damnationem conſenſerunt, & ſanctos Patres & univerſam S. Thomæ damnaſſe familiam.

ARTI-

ARTICULUS X.

Ecclesiam in suis precibus id tantùm petere quod non possit; neque tamen aliam à Deo gratiam petere quàm efficacem.

L*Egem credendi lex statuat supplicandi*, inquit Cælestinus PP. I. in Ep. ad Gallos: nec cum hominibus quisquam sanctiùs de gratiâ loqui potest, quàm illis verbis quibus tota Ecclesia Deum in precibus suis affatur.

Duo verò ex precibus Ecclesiæ apertè colliguntur. Primum est, nunquàm Ecclesiam in precibus suis gratiam illam sufficientem, quæ dat bonorum operum possibilitatem ab effectu sejunctam, à Deo poscere. Ut enim sapienter advertit Aug. de gr. Chr. c. 25. *Non ait Apostolus, Oramus ut possitis nihil mali facere, sed, Ne quid faciatis mali; nec, Ut possitis bonum facere, sed, Ut bonum faciatis.* Quid igitur petimus? Ipsam gratiam efficacem, quâ fit ut velimus, quâ fit ut agamus, ut amemus, ut præcepta impleamus. Poscimus à Deo *ut inserat pectoribus nostris amorem sui nominis; ut ad se nostras etiam rebelles compellat propitius voluntates; ut nostræ voluntatis pravitatem frangamus, ut præceptorum rectitudinem in omnibus adimpleamus; ut det nobis velle & posse quod præcipit; ut faciat nos suis inhærere mandatis.* Non petit Ecclesia ut infidelis possit credere si voluerit, sed ut velit & credat. Non petit ut quisquam possit non malè facere si velit; sed orat cum Apostolo *ne quid mali faciat.* Non agit gratias, quòd aliquis præceptum implere potuerit, potestate ab effectu separatâ, sed quòd impleverit: non, quòd converti potuerit, sed, quòd conversus sit: nec unquàm se putat exauditam, nisi cum factum fuerit quod oratur, id est, cùm ad fidem vel ad pietatem conversi fuerint pro quorum conversione deprecatur. *Loquimur*, inquit Aug. Ep. 107. *de ipsis initiis fidei, cùm homines qui erant aversi & adversi, convertuntur ad Deum, & velle incipiunt quod nolebant, & habere fidem quam non habebant: quod ut fiat in eis, oratur pro eis, quamvis non oratur ab eis. Cùm verò factum fuerit quod oratur, ei qui fecit aguntur gratiæ, & pro eis & ab eis.*

Alterum est, qui orant nihil aliud à Deo petere, quàm ut possint quod nondum possunt. *Fideles*, inquit Aug. de nat. & gr. c. 53. *orantes dicunt: Ne nos inferas in tentationem. Si adest possibilitas, ut quid rogant? Quid enim stultius*, ut idem ait c. 18. *quàm orare ut facias quod in potestate habeas?* Et Ep. 105. *Impetrando quippe oratio quicquid impetrat evidenter Dei donum esse ostendit; ne homo existimet à se ipso sibi esse, quod si in potestate haberetur, non utique posceretur.* Unde libro de dono persev. c. 2. *Irrisoriam esse*

petitionem dicit, *à Deo petere quod ipso non donante sit in hominis potestate.* Ex quo Concilium Tridentinum *Dei præceptis admoneri nos* dicit, *ut faciamus quod possumus, & petamus quod non possumus.*

Si ergo justus, in tentatione constitutus, habere tantùm gratiam sufficientem supponitur, quæro utrùm ille non orare debeat pro obtinendâ gratiâ efficaci. Orare non debere nemo, nisi impius, dicat. Si autem orare debet, nondum ergo adest possibilitas quam petit: si enim adest possibilitas, ut quid orat? Non orat ut faciat quod in potestate habet; id enim stultum est Augustino. Non orat quod Deo non donante in ejus potestate sit, ne hac oratione Deum irrideat. Non petit quod potest, sed quod non potest, ex Concilio Tridentino.

Ex hisce verò duobus catholicæ doctrinæ capitibus manifestò sequitur, esse quidem aliquod *posse* quod à Deo non postulamus; illud nimirùm quod à voluntate sejunctum est, & quod in nobis esse potest, etiamsi nec velimus, nec agamus: esse tamen aliud *posse* nunquàm à voluntate, nunquam ab effectu divulsum, quod Augustinus appellat *possibilitatem cum effectu*; atque hanc possibilitatem esse, quam solemnes Ecclesiæ preces exposcant. In his enim precibus à Deo petit, *ut videre possimus quæ agenda sunt, & quæ recta sunt agere valeamus; ut ipsius valeamus implere præcepta; ut peccata nostra plangere valeamus; ut divina placita majestatis cogitare semper, & ipsum sincerè diligere, valeamus:* quam gratiam nisi impetret, *se nihil posse testatur.* Ex quo Innocentius I. in Epist. ad Carthag. Conc. eo potissimùm nomine Pelagii Cælestiique doctrinam se detestari, significat, quòd pestiferâ suâ sententiâ everterent orationes Ecclesiæ, quibus illud adjutorium à Deo poscitur, *sine quo omnes sancti nihil se agere posse testantur:* quod efficax esse & Thomistæ agnoscunt, ut jam vidimus, & satis ipse Innocentius ostendit, cùm paulò post addit: *Necesse esse, ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur.*

Unde etiam persæpe Augustinus iisdem locis, quibus ostendit ea solùm à Deo posci quæ non possumus, iisdem, inquam, locis gratiam efficacem ad obtinendam illam quæ non habetur possibilitatem, peti testatur. Multa hujus generis proferri possunt: unum hîc afferam ex lib. 1. op. ultimi in Jul. c. 93. *Absit,* inquit, *ut impediatur ab homine Omnipotentis & cuncta scientis intentio.* Deus enim, *sicut homo Dei dixit Ambrosius,* quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit. *Convenit autem Scriptura plerumque hominis voluntatem, ut quod non habet & NON POTEST, admonitus sentiat, & ab eo à quo sunt bona omnia, indigens poscat.* Vides ea peti quæ non possumus. Vide nunc quâ gratiâ possibilitas illa danda sit. *Si enim exauditus fuerit in eo quod dicere jussi sumus:*

Ne

Ne nos inferas in tentationem; procul dubio nullâ decipietur inscitiâ, nullâ cupiditate vincetur. Quænam gratia efficax est, si hæc non est, per quàm certò & infallibiliter peccatum vitatur? *Quisquis enim*, ut ait idem Aug. l. de Dono pers. c. 6. *in tentationem non infertur, profectò nec in tentationem suæ malæ voluntatis infertur. Et qui in tentationem suæ malæ voluntatis non infertur, in nullam prorsùs infertur; unusquisque enim tentatur, ut scriptum est, à concupiscentiâ suâ abstractus & illectus. Ut autem ei non consentiamus*, inquit idem, l. 2. de pecc. mer. & rem. cap. 4. *deprecamur adjutorium, dicentes: Et ne nos inferas in tentationem... ut, si fortè cœperimus tentari à concupiscentiâ nostrâ, adjutorio ejus non deseramur, ut in eo* POSSIMUS *vincere, ne abstrahamur illecti.*

Ut ergo rem in pauca contraham, manifestum est, quamdam esse possibilitatem quæ precibus impetratur, quæ ab ipsâ voluntate nunquàm sejuncta sit, & proindè non à sufficienti gratiâ, sed ab efficaci donetur; & hâc qui careat, ut caruit certè Petrus, de illo rectè dici, *carere eum gratiâ sine quâ nihil possumus*; cùm eo adjutorio careat, *sine quo*, ut ait Innocentius I. *omnes Sancti nihil se agere posse testantur.*

Hic Christianæ pietatis sensus sic altè omnium fidelium mentibus impressus est, ut non aliter loqui vel cum Deo, vel cum hominibus, possint, quoties ex affectu potiùs proprio, quàm ex anticipatis opinionibus, loquuntur. Indicio erunt illi ipsi Jesuitæ, qui gratiæ efficacis doctrinam societatis totius Ordinis viribus oppugnant: è quibus unus nomine San-Jurius, pietatis famâ inter ipsos non postremus, in libro cui titulus est: *De cognitione Dei, & amore Domini nostri Jesu Christi*, p. 2. l. 3. c. 8. sect. 2. ita de humilitate loquitur: *Cognoscit humilis quàm imbecillæ sint vires hominum; qui quantumlibet sufficientibus auxiliis instructi sint,* NIHIL TAMEN SINE EFFICACIBUS BONI FACERE POSSUNT. En blasphemas, hæreticas, impias illas voces; in quas passim Jesuitæ debacchantur, à celeberrimo Jesuitâ, in eo libro quem maximè ipsi commendant, disertis verbis expressas.

ARTICULUS XI.

Primæ Partis conclusio.

Longè plura poterant ex Patribus & Scholasticis congeri testimonia, ad illam loquendi rationem, *Sine gratiâ efficaci nihil boni fieri potest*, ab omni erroris suspicione vindicandam. Nam, si eam quàm potui copiam consectatus essem, non jam mihi libellus exiguus, ut institui, sed ingens volumen conficiendum fuisset. Illis tamen quæ raptim in hoc scriptum contuli testimo-

 nius;

niis, ista ni fallor conficiuntur.

1. Sensum hunc catholicum & orthodoxum esse, sine gratiâ efficaci nihil bene fieri, neque hæc duo componi posse; ut qui eâ destitutus sit, bene tamen operetur.

2. De gratiâ efficaci rectè & catholicè dici, sine eâ tentationes vinci & superari non posse, cùm ita loquantur Scripturæ, Pontifices, Concilia, Patres, Scholastici, tota denique Ecclesia.

3. Sententiam his verbis intellectam à Patribus, quæcunque tandem illa sit, non modò orthodoxam esse, sed ad fidem planè pertinere, cùm in eâ situm esse docuerint catholicum illud dogma adversùs Pelagianos ab Ecclesia definitum, sine gratiâ Dei nihil boni fieri posse.

4. Duarum istarum sententiarum, *Sine gratia nihil possumus:* &, *sine gratiâ efficaci nihil possumus*, eundem planè apud Patres sensum esse; nec alteram ad fidem pertinere posse, quin altera quoque pertineat.

De quo si quis adhuc ambigat, illud cogitet infinitis penè locis ab illis Patribus, qui adversùs Pelagianos & Semipelagianos scripserunt, dictum esse, Sine gratiâ nihil fieri posse; & tamen illis omnibus locis significatam esse gratiam efficacem. Unde alterutrum consequens est, vel illis locis non probari, sine gratiâ nihil fieri posse, quod impium & nefarium; vel pariter probari, sine gratiâ efficaci nihil fieri posse; cùm nomine gratiæ efficacem ab illis intellectam esse, perspicuum sit. Hoc si quis negare sit ausus, proferat ille vel unum Augustini & ejus Discipulorum locum, ubi in hoc lapsæ naturæ statu *gratiæ sine quâ nihil possumus* nomine intelligatur ea, quæ det tantùm *posse*, non *agere*. Proferat vel unum locum ubi illa Christi verba, *Sine me nihil potestis facere*, ad eam gratiam referantur, quæ det *posse* ab omni actu separatum, & de gratiâ efficaci commodè intelligi non possit. Contrà verò plus quàm sexcenta proferemus, ubi hæc eadem verba, vel similia de gratiâ efficaci, ita manifestè interpretantur Patres, ut aliter intelligenda esse, nulli, non dicam Molinistæ, quid enim illi non audeant? sed Thomistæ possint contendere.

Porrò cui constiterit hanc locutionem, *Sine gratiâ efficaci nihil fieri potest*, non modò innoxiam esse, sed etiam sacram, ejusque sensum ex Patrum sententiâ haud dubiè ad fidem pertinere, non opinor inficias ibit, ut minimùm illis verbis significasse Patres hæc tria quibus contineri nostræ propositionis sensum docuimus; nempe sine gratiâ efficaci, quâ Petrus caruit, non haberi omnia ex parte adjutorii divini ad agendum necessaria. 2. Eum qui careat gratiâ efficaci, carere aliquo adjutorio ad agendum necessario, quod non ex ipsius nutu, sed ex divinâ voluntate pendeat. 3. Fieri non posse

posse ut hæc duo inter se componantur: Petrus gratiâ efficaci caret; & tamen bene agit.

Ex illis omnibus duo constare debent. Primum est, Propositionem meam, si verba spectes, veram, catholicam, Theologicam, Patrum & Scripturæ verbis expressam, esse; si sensum, ad ipsa fidei fundamenta pertinere; quippe quæ nihil aliud contineat, quàm capitale illud dogma contra Pelagianos definitum, Sine gratiâ efficaci nihil bene fieri; sive, quod idem est apud Patres, nihil bene fieri posse.

Alterum est, eos, qui Propositionem illam Chrysostomi & Augustini censurâ inusserunt, & horrenda blasphemiæ, hæreseos, impietatis nomina in illam contulerunt, utroque nomine Ecclesiæ honorem & fidem gravi injuriâ violasse. Nam, cùm ipsi hanc propositionem nullo addito sensu, nullâ exceptione damnarint, manifestum est eo sensu ab illis damnatam esse, qui verbis illis exprimi vulgò solet. Illis autem verbis catholicam sententiam, ad fidem pertinentem, semper à Patribus expressam, docuimus. Quid igitur aliud sequitur, quàm catholicam de gratiâ efficaci fidem esse damnatam?

Nec verò, etiamsi sensum non attigissent, illud leve flagitium est, quòd locutionem à Scripturâ usurpatam, à Pontificibus sancitam, à Conciliis consecratam, à Patribus frequentatam, à Scholasticis tritam, à totâ Ecclesiâ in preces ascitam, pravâ interpretatione à quoquam corruptam esse nihil causati, hæreticam & blasphemam pronuntiarint. Non enim Scripturæ tantùm sensibus honor habendus est, sed etiam verbis, quibus tanquàm involucris veritas continetur. Atque ut ille planè sceleratus sit & impius, qui Christi corpus sub panis specie venerari se fingens, pedibus ipsas species obterat, & indignis modis habeat; sic non levi Deum injuriâ afficit, qui Scripturæ, id est, Dei verba, quæ *sancta & adorabilia* à Conciliis appellantur, quia, ut sæpe dicit Augustinus, illis veritas continetur, iis notis afficiat, quæ solùm in Dæmonis verba meritò conferantur.

Non sum nescius tamen, sub ipsis Scripturæ vel Patrum verbis nonnunquàm ab hæreticis nefarios errores occultatos; at tunc Concilia & Patres diligenter Scripturæ sensum ab illorum errore segregarunt, & hæretico tantùm dogmate rejecto, suam Scripturæ vel Patrum verbis auctoritatem asseruerunt.

Horum exemplum si sequi potiùs studuissent nostri Censores, quàm iracundiæ & malevolentiæ suæ parere, nunquàm voces illas Augustini & Chrysostomi, ex Scripturis & Ecclesiæ perpetuo sermone desumtas, nullo expresso sensu damnassent. Si enim nefarius ille sensus, quem his verbis à me inclusum suspicabantur, alicubi à me expressus erat, nihil fuit negotii illum potiùs locum, in quo meus hic er-

ror, quisquis est, tandèm clarè & meis verbis enunciatus extabat, censurâ feriendum objicere, quàm innoxia Patrum verba contumelioso anathemate percellere.

Sin autem nusquàm erat expressus, sed eum in mente meâ retrusum suspicabantur; quæro quid illis juris fuit in mentem meam, quæ soli Deo patet. Quæro cur fidem mihi affirmanti, & sensum illum ejuranti, non adhibere libuit. Quæro cujus æquitatis fuerit, propter fictitium errorem in unius Theologi animo reconditum, perpetuam, certissimam, constantissimamque Patrum sententiam, Patrum verbis enunciatam, hæreseos damnare. Quæro denique cur illum commentitium errorem non aliquo saltèm vestigio indicarint, ut à Patrum verbis in erroneum sensum aliquo pacto Censura detorqueri posset. Istud illos noluisse nemo credat. Eccui enim verisimile fiet, maximum ab illis Censuræ suæ præsidium sponte neglectum? Cur igitur omiserunt? nisi quia omninò non potuerunt, nec minùs erroneus ille sensus ipsis ignotus fuit, quàm mihi adhuc ignotus est.

Verùm illi quando lubebit, sententiam nobis suam patefacient; mea sequentibus punctis continetur, è quibus quodnam anathemate damnandum putaverint, ex ipsis vehementer scire pervelim.

Qui Petrum, dum Christum negavit, efficaci gratiâ ad vincendam tentationem necessariâ desertum negat, quid dicat non attendit.

Qui sine gratiâ efficaci tentationes utiliter vinci, & aliquod sive cogitando, sive volendo & amando, sive agendo, fieri bonum censet, Christianæ & Catholicæ gratiæ inimicus est.

Qui propositioni Epistolæ meæ, in quâ dixi, *Gratiam sine quâ nihil possumus Petro defuisse*, aliam sententiam affingit ab eâ quam in hoc scripto & apologeticis expressi, *defuisse nimirùm Petro gratiam efficacem, sine quâ tentatio nunquàm vincitur, & sine quâ non habetur ea potestas, quæ complectitur omnia ad agendum necessaria*, iniquissimus est fraternæ conscientiæ arbiter.

Qui sensum illum sic verbis Patrum efferri posse negat: *Defuit Petro gratia sine quâ nihil fieri potest*, in eorum scriptis rudem se profitetur.

Qui vel his verbis, vel huic sententiæ, censuram infligit, in Patres, in totam Ecclesiam, contumeliosus est, quem his Bernardi verbis in Epist. 77. ad Hugonem refellere satis fuerit: *Non quærimus pugnas verborum, novitates quoque vocum juxta Apostolicam doctrinam evitamus. Patrum tantùm opponimus sententias ac verba proferimus, & non nostra: nec enim sapientiores sumus quàm Patres nostri. Abundet sanè in suo sensu qui vult, quantùm vult, dummodò nos patiatur in Patrum sensibus abundare.*

DISSERTATIONIS SECUNDA PARS

Quâ conciliatur illa sanctorum Patrum locutio : Sine gratiâ efficaci nihil fieri potest ; *cum illorum Thomistarum doctrinâ, qui gratiam efficacem non ad posse, sed ad velle, necessariam statuunt.*

ARTICULUS I.

Scopus & concilium Secundæ illius Partis aperitur.

HAc propositionis meæ defensione, quâ sensum ejus & verba in tuto posui, facilè poteram adversùs inimicos esse contentus; nihil enim prætereà ad me pertinet. Itaque illis meritò resistendum putavi, cùm disputationem aliò avertere conarentur. Non enim illustrandæ veritatis studio, sed calumniandi libidine ducebantur; qui cùm me ad novas quotidie quæstiones pertrahere niterentur, cùm alias ex aliis calumnias confingerent, si quando post diuturnam patientiam à me repulsi essent, continuò scribendi me avidum, turbidum quemdam & inquietum, ac penè seditiosum, clamitabant; quasi rerum omnium ea conversio facta sit, ut calumniari impunè liceat, calumnias refellere non liceat. Ergo illis malo animo varia quærentibus, aut nihil omninò, aut invitus certè respondi; optimis verò & eruditissimis Theologis ab omni studio contentionis abhorrentibus, solius veritatis amore incensis, libentissimè me totum aperio, omnesque meos sensus ipsis cupio esse notissimos.

Imprimis illa Theologis omnibus regula figenda est, Ecclesiasticam veritatem à duobus tantùm fontibus repetendam, Scripturâ scilicet & Traditione, quâ Pontificum Conciliorumque decreta, & Patrum sensa continentur. Aliorum Theologorum ad hanc normam & sensus & verba expendenda sunt; non autem Scripturæ vel Traditionis sententiæ & voces ad ullius privati Theologi arbitrium revocandæ. Equidem multùm tribuo Scholasticis Doctoribus, nec unquàm ab hâc scientiâ alienus exstiti ; sed tamen non sine quâdam dedignatione fateor me nonnullos intueri, qui Scholasticorum placita Patrum senten-

sententiis opponant, cùm omnis recentiorum auctoritas ex antiquitate petenda sit.

Cùm igitur illud demonstraverimus, ac fortasse prolatis omnium Ecclesiæ temporum & scriptorum testimoniis latiùs alibi, si necesse fuerit, demonstraturi simus, hanc in omnium animis & sermonibus impressam sententiam, *Sine gratiâ nihil fieri posse*, non aliter quàm de gratiâ efficaci ab omnibus Patribus intellectam; superest ut de eâ omnes Theologi convenire, & sententias suas ac loquendi modum ad illas accommodare, debeant; ne dum ut ipsam, quasi privatis opinionibus suis parùm congruentem, damnare vel improbare audeant.

Sed, ut antiquitatis doctrinam inflectere ad scholasticorum sensa æquum non est, sic illud imprimis pium, ostendere nihil ab antiquis Patribus primarios scholæ Doctores dissidere. Id mihi hâc in parte propositum est: ex quâ, ni fallor, omnes perspicient, in omnium Thomistarum, tum antiquorum, tum recentiorum, sententiâ peræquè verum esse, *Sine gratiâ efficaci nihil nos posse*; nec quicquam interesse ad illius propositionis veritatem, utrùm illi gratiam efficacem ad *velle* solùm, an etiam ad *posse*, necessariam statuant; ad actum primum vel ad secundum dari fateantur; potentiam proximam Thomistico sensu, sive tantùm remotam, non habentibus gratiam efficacem, concedant: quod ut præstem, variæ mihi Theologorum de gratiâ efficaci rectè sentientium opiniones referendæ sunt.

ARTICULUS II.

Consensio & dissensio Thomistarum inter se breviter aperitur.

Imprimis constans & perpetua est omnium Thomistarum doctrina.

1. Gratiam efficacem ad omnia pietatis opera, & ad ipsam orationem, necessariam esse, per modum adjutorii physicè prædeterminantis voluntatem.

2. Certum est, apud illos efficaci gratiæ nunquàm ita resisti, ut effectum suum non habeat: quam doctrinam ita nuper adulterare conatus est Pseudo-Thomista Nicolaï ex Dominicanâ familiâ, ut diceret gratiam efficacem dici, non quia semper habet effectum, sed quia semper habere potest: adeò illum non modò sanctorum Patrum Augustini & Thomæ, sed ne sui quidèm Ordinis, ne omnium quidem eruditorum judicii pudet, quorum nemo ignorat insignem hanc esse gratiæ corruptelam, ante hæc tempora inauditam.

3. Certum est, sine gratia efficaci nihil unquàm boni fieri; imò repugnare ut actu aliquid bene

bene fiat; quia repugnat, inquiunr, ut causa secunda bene agat, nisi præmoveatur & prædeterminetur à Deo.

4. Certum est, illam gratiam efficacem gratis à Deo dari, non ex meritis humanis, sed ex solâ divinâ voluntate.

5. Certum est, etsi omnis gratia cum effectum habeat quem vult Deus, esse tamen nonnulla gratiæ divinæ auxilia, quæ non omninò voluntatem convertanr, sed bona tantùm desideria in animâ excitenr, quibus non plenè consentiatur.

6. Certum est, illis motibus & imperfectis voluntatibus verè resisti in eo effectu ad quem ex naturâ suâ tendunt, non in eo ad quem ex divinâ voluntate destinantur.

7. Certum est, esse in omnibus justis veram observandi mandata potentiam per gratiam interiorem.

8. Certum est, istam potentiam non ejusmodi esse ut complectatur semper omnia ad agendum prærequisita: non enim semper habet adjunctam gratiam efficacem, sine quâ illam in actum prodire repugnat.

9. Certum est, eos qui plurimùm huic potentiæ, cùm sola est, tribuunt, talem illam cogitare, qualis est potentia visiva in homine cui vigeant oculi, sed qui in tenebris constitutus sit; certum est, inquam, non minùs esse necessariam gratiam efficacem justis quâlibet aliâ potentiâ instructis, quam necessarium sit lumen oculis valentibus; nec minùs repugnare, ut quis sine gratiâ efficaci bene agat, quàm ut sine lumine videat. Ita passim Thomistæ recentiores; & illorum princeps Alvares, ut mox videbimus.

Hæc ferè inter Thomistas constant, & unanimi consensu probantur: verùm in hoc veluti doctrinæ trunco inter se conjuncti, in minutionibus deinde nascentium inde controversiarum ramis à se invicem disjunguntur.

Ergo de istâ possibilitate, quàm justis citra gratiam efficacem inesse certum est, quidam illorum ita sentiunt, illam esse perfectam, completam, proximam in actu primo, non autem in actu secundo. Alii contrà, ne in actu primo quidèm omninò perfectam & proximam eam potentiam appellant. Ita Zumel aliique à Ledesmâ citati. Primi consequenter loquentes, gratiam efficacem non ad *posse*, quod completum supponit per sufficientem gratiam, sed ad *velle*, necessariam, statuunt. Alii verò per gratiam efficacem potentiam proximam conferri contendunt, licèt in justis sit semper alia gratia quæ posse remotius conferat.

Rursùm Thomistæ de naturâ gratiæ illius quæ dat *posse*, inter se dissident. Quidam enim ex illis eam semper actualem esse volunt, ut Alvaris discipuli; alii, ut veteres Thomistæ, Capreolus, Cajetanus, Ferrariensis, & quidam etiam è nostris Censoribus, putant potestatem illam, quæ justis

justis inest, seclusa efficaci gratiâ, per gratiam habitualem ipsis conferri, quamvis sæpe etiam iis motibus roboretur, qui consensum perfectum non eliciant.

3. De ipsis vocibus aliqua est inter gratiæ efficacis patronos disceptatio. Quidam enim, ut Lovanienses & Duacenses in Censuris suis, gratiæ sufficientis nomen nonnisi efficaci tribuunt; adeóque negant, adesse ullis Christi gratiam quæ ad justè vivendum sufficiat, nisi illis in quibus Deus operatur velle, & facit ut in præceptis suis ambulent: *Non operatur autem*, inquiunt, *Deus velle in eo qui non vult, nec facit in præceptis suis ambulare eum, qui adhuc bene velle recusat. Non est igitur in eo gratia sufficienter præparans.* Alii verò, sufficientis gratiæ nomen alio sensu accipientes, vel gratiæ habituali illud tribuunt, vel illis gratiæ actualis motibus, qui ad perfectum voluntatis consensum disponunt, sed illum non omninò efficiunt: ita plerique Thomistæ recentiores. His positis quæritur, utrùm in omnium illorum Theologorum sententiâ verum sit, *Sine gratiâ efficaci nihil fieri posse.* Vehementer enim huic sententiæ repugnare videntur ii, qui citra gratiam efficacem *posse* perfectum voluntati tribuunt, nec gratiam efficacem ad *posse* necessariam ducunt, sed tantùm ad *velle*: de quo quid sentiendum sit, sequentibus articulis inquiremus.

ARTICULUS III.

Exponitur & solvitur quæstio, ex duplici acceptione vocis posse *ab Alvare traditâ.*

INter omnes Theologos gratiæ efficacis assertores constat, ut jam vidimus, illam ad omnem bonam voluntatem ita necessariam esse, ut nisi adsit, hoc est, nisi bonam voluntatem in corde hominis operetur, nullus unquàm fit in homine bonæ voluntatis motus. Idque ab Apostolo his verbis traditum: *Deus est qui operatur in vobis & velle & operari.*

Dum ergo nonnulli ex iis docent, gratiam efficacem non ad *posse*, sed tantùm ad *velle*, necessariam esse, sive dare tantùm *velle*, non autem *posse*, eo tantùm sensu id intelligere possunt, quòd gratia efficax non det aliquam volendi virtutem antecedentem ad ipsum velle, & ab ipso distinctam: ut qui securim ad secandum impellit, non dat securi novam secandi virtutem, quam ante non haberet, sed eam, quæ securi jam inerat, ad opus applicat. At verò nunquàm illorum Theologorum mens fuit, ante gratiam efficacem inesse omnia ad volendum & agendum necessaria, cùm id contrà expressè negent, ut videre est apud Alvarem, disp. 79. n. 1. & 2.

& Navarretam, Tom. 2. controv. 19. §. 1. ac cæteros Thomistas. Neque aliter sentire possunt, cùm gratiam efficacem ad volendum & agendum necessariam statuant.

Si ergo vox illa, *posse*, non pro sola interna agendi virtute sumatur, sed pro complexu omnium tum causarum tum conditionum, quæ ad agendum necessariò prærequiruntur, tunc nihil repugnabit, ut sine aliquo habeatur *posse* primo sensu (quia habetur agendi virtus) sine quo tamen non habetur *posse* secundo sensu, quia non habentur omnia ad agendum necessariò prærequisita: ut cui vigent oculi, potest utique videre propter internam videndi potentiam; idem tamen dicitur non posse videre, propter absentiam luminis ad videndum necessarii.

Nec verò nobis ad arbitrium excogitata est duplex illa vocis *posse* significatio; sed ab ipsis Thomistis cognita & explanata. Quâ de re locus illustris est apud Alvarem, disp. 79. n. 2. *Supponendum est*, inquit, *cum Cajetano, Ferrariensi & Medina, quòd dupliciter intelligitur liberum arbitrium posse per aliquod auxilium producere aliquem actum. Primo modo absolutè & simpliciter, hoc est, sine addito, sicut cùm asserimus hominem per potentiam visivam posse videre; quia videlicet, quantùm est ex parte potentiæ, per quam constituitur in actu primo ad videndum, non requiritur ut verè dicatur posse videre, quòd superaddatur illi alia potentia aut virtus, tribuens in actu primo ipsum posse videre; quamvis ultra potentiam visivam alia plura requirantur, ut quis actu videat. Unde ex solâ potentiâ non potest inferri usus, seu operatio illius in actu exercito. Et in hoc sensu asserendum est, per auxilium sufficiens verè posse hominem operari actum illum, comparatione cujus dicitur sufficiens, etiamsi nunquam sit operaturus, nisi Deus auxilio efficaci efficiat, ut illud posse reducatur ad actum secundum. Secundo modo id potest intelligi de principio, sive auxilio, quo potest completè operari, ita videlicet, ut non solùm habeat quis principium quo verè possit operari, sed etiam habeat complementum, quo in ipso exercitio operetur & velit.*

Non hîc unus Alvares loquitur, sed præcipui quique è Thomisticâ scholâ Doctores. Sententiæ suæ auctorem habet Cardinalem Cajetanum in 1. 2. qu. 109. a. 10. à quo illam ipsam luminis comparationem mutuatus est. Auctorem item habet Franciscum Ferrariensem illustrissimum S. Thomæ interpretem, in lib. 3. cont. Gent. c. 155. Habet Bartholomæum Medinam in eundem ac Cajetanus locum. Alvarem verò sequuntur quicumque deinceps scripserunt, & summo consensu definiunt sine gratiâ efficaci non haberi omnia ad agendum necessaria. Hinc verò quæstio nostra planè solvitur: neque ulli, posthac dubium esse potest, quin Thomistæ, etiam illi quos hactenùs maximè nobis adversari jactatum

ctatum est, nobiscum faciant.

Fatentur enim, duplicem esse vocis *posse* acceptionem : unam, cùm sumitur ex parte potentiæ & actus primi, id est, pro internâ virtute; alteram, cùm sumitur pro *posse* completo, & pro complexu omnium quæ necessaria sunt ad agendum. Fatentur per solam sufficientem gratiam, id est, sine efficaci, non haberi *posse*, nisi primo sensu. Fatentur, ut docet Alvares initio numeri sequentis, per solam gratiam efficacem haberi *posse* secundo sensu, & in hoc omnes utriusque partis auctores convenire. Ex quo consequens est, eum, qui sine efficaci gratiâ nihil fieri posse dicit, si vocem illam *posse* secundo illo sensu sumat, nullo modo ab Alvare, nec ab ullis Thomistis dissentire. Nam, si affirmant, quod non ita frequenter apud illos invenias, imò aliqui falsum putant, *Sine gratiâ efficaci homines aliquid posse*, vocem *posse* pro virtute agendi usurpant; non autem pro complexione omnium causarum. At cùm affirmavi in hoc scripto, & in epistolâ, *Sine gratiâ efficaci nihil nos posse*, vocem illam accepi pro complexu omnium causarum & conditionum, quæ necessariæ sunt ad agendum, ut testor, & sæpe aliàs testatus sum.

Ita Thomistarum sententiam nihil omninò læsi : manet ipsis defendendæ illius plena & integra libertas. Quod inter ipsos convenit, non haberi completum illud *posse*, quod complectitur omnia præerequisita ad agendum sine gratiâ efficaci, id asserui : quod dubium inter ipsos, utrum sine gratiâ efficaci habeatur interna virtus perfecta, primus actus immediatus & proximus, omninò non attigi.

Superesse tantùm potest levior contentio, uter illius vocis *posse* sensus usitatior, & rationi congruentior. Cùm enim clarum sit ex jam dictis, hominem, verbi gratia, qui sanos oculos habeat, sed careat lumine, verè dici *posse* videre, propter facultatem videndi quam habet; & *non posse*, propter absentiam luminis : quæritur, utrùm usitatiùs & rationi congruentiùs dicatur *non posse* videre, quàm *posse*. Quam quæstionem à nullo Theologo, quòd sciam, ex professo disputatam, etsi rectè poteram omittere, tamen ut clariùs adhuc appareat, quàm verè toties dixerint Patres, sine gratiâ efficaci nihil fieri posse, non abs re erit, & ratione, & communi omnium sermone, & Traditionis perpetuo loquendi modo confirmare usitatissimè sumi vocem illam *posse* pro conjunctione omnium causarum & conditionum; ita ut si aliqua conditio, licet non ad virtutem agendi, sed ad ipsam actionem pertinens, desse supponatur, sæpiùs negetur *posse*, quàm affirmetur. Hoc sequentibus articulis præstabimus.

ARTICULUS IV.

Usitatiùs de eo cui deest aliquid necessarium dici non posse, *quàm* posse; *etiamsi illud quod deest ad potentiam non pertineat. Variæ observationes circa illorum verborum usum.*

RAtionis in rebus Theologicis minus est pondus, imò nullum est adversùs apertam auctoritatem; valet tamen ipsa permultùm ubi auctoritati non repugnat, sed concinit: quod in præsenti negotio cernere est. Est enim illud in omnium mentibus insitum & impressum, atque inde in omnium sermonem translatum, si quid ad actionem necessarium desit, actionem illam fieri non posse; si quid ad confectionem rei necessarium non adsit, rem confici nullo modo posse. Ex quo manavit illa necessarii definitio toties à S. Thomâ repetita: *Necessarium id est, sine quo res esse non potest.*

Neque verò necessarii nomine id solum intelligi debet, quod requiritur ad agendum, tanquàm causa agens & efficiens, tanquàm virtus agenti indita; sed etiam illud omne, sine quo res non fit, sive sit instrumentum, ut cum penicillus dicitur necessarius ad pingendum; sive tantùm conditio sine qua non, ut vulgò in scholis loquuntur, ut admotio ligni ad focum. Horum enim omnium si quid desit, rectè dicitur rem fieri non posse, actionem esse non posse.

Verùm ut istius rei ratio penitiùs perspiciatur, illud diligenter attendendum est, duobus modis quæri, utrùm aliqua causa agere possit: 1. absolutè, omnibus ad agendum necessariis nec expressis nec exclusis, ut cùm quæritur, utrùm homo possit videre: 2. exclusâ aliquâ conditione ad agendum necessaria, ut cùm quæritur, utrùm aliquis possit videre sine lumine.

Quod ad primam quæstionem pertinet, illud modo spectare solent homines, dum huic respondent, utrùm res, de quâ quæritur an possit aliquid facere, habeat internam agendi virtutem: si habet, respondent *posse*; si non habet, *non posse*. Aliæ enim conditiones, cùm non sint exclusæ, supponi solent. Verbi gratiâ, si de illo à nativitate cæco, cui Christus visum restituit, quæsitum à Judæis fuisset, utrùm videre posset: qui eum sanatum noverant, posse videre respondissent; qui istud ignorabant, non posse. Quâ in responsione neutri eorum attendissent luceret-ne, an non luceret, sed utrùm haberet videndi potentiam, an non haberet.

Ad posteriorem verò quæstionem, in quâ negatur aliquid ad agendum necessarium, omnes vulgò homines, ipsâ duce ac magistra natura, negativè respondent,

dent, sive illud quod deest ad potentiam pertineat, sive non pertineat, sed tantùm sit conditio ad agendum prærequisita, & sine quâ non agitur. Ita si quæratur ab aliquo, utrum videre possit in tenebris, nemo est qui non respondeat, se non posse; & si quis affirmetur noctu videre posse, prodigii loco res habebitur, neque alio sensu id intelligetur, quàm quomodò feles, noctuæ, & similia animantia, noctù dicuntur videre. Similiter, si de pictore absolutè quæratur an possit pingere, posse dicent omnes qui ejus in pingendo peritiam noverint: si verò quæratur, an sine penicillo possit pingere, iidem ipsi posse negabunt. Roget quis, an ignis possit lignum comburere; quis non affirmet? Adde hypothesim, si non admoveatur foco, sed toto milliari ab igne dissitum sit, quis tunc non neget comburi posse? Nec tamen vel admotio ligni ad focum, vel penicillus, vel lumen, ad internam comburendi, pingendi, videndique potentiam pertinent.

Ergo ut ejusmodi exempla, nam innumera proferri possent, ad nostrum institutum transferamus; si de justo absolutè quæratur, an possit observare mandata Dei, proculdubiò posse respondendum est, quia tum attenditur ad internam bene agendi virtutem, quam in sanctificatione accepit; & ipsa auxilia gratiæ cùm non excludantur, affore supponuntur, ut re-verà adesse omnibus justis qui piè vivunt à posteriori rectè concluditur. Unde si quis absolutè diceret, justos non posse servare mandata, vel illud dicere censeretur, nullam in ipsis esse per gratiam servandi mandata facultatem, quod erroneum; vel cum Calvinistis sentire putaretur, nunquàm adesse justis ea gratiæ auxilia quibus re-vera mandata impleantur.

Sin verò de aliquo justo, cui gratia efficax in aliquâ tentatione desit, quæratur, an sine gratia efficaci ad vincendam tentationem necessariâ, quam supponimus ipsi defuisse, tentationem vincere potuerit; tunc ex communi omnium loquendi ratione respondebitur, non quidèm absolutè, sed in illa hypothesi, sine hac gratiâ non potuisse. Quod si quis rectè dici neget, neget etiam oportet rectè dici hominem non posse videre sine lumine, pictorem non posse pingere sine penicillo, ignem non posse comburere lignum milliari dissitum. Sin verò istas loquendi rationes, omnium sermonibus tritas, nemo mendacii & erroris arguat, quin in omnium risum incurrat, quantumvis clamitet etiam in tenebris integram esse videndi potentiam, pingendi artem totàm esse in pictore, qui penicillum non habeat, vim urendi esse in igne, à quo lignum distet; quis non videat non minùs absurdum esse, qui præfractè neget rectè dici, hominem justum sine gratiâ efficaci tentationem superare non posse, quantumvis existimet, sine gratiâ efficaci haberi plenam, proxi-

proximam, integram, tentationis vincendæ potentiam, modò fateatur, ut omnes Thomistæ fatentur, gratiam efficacem esse non minùs necessariam ad velle, & ad tentationem re ipsâ superandam, quàm lumen ad videndum, penicillum ad pingendum, admotionem ligni ad comburendum?

Ex iisdem exemplis intelligi licet, quàm falsò quidam, præposterè subtiles, sibi persuaserint, ideò non rectè dici, sine gratiâ efficaci justum bene agere non posse, quia, ut aiunt, hæc propositio, cùm sit negativa, & ideò malignantis naturæ, totam perimit potentiam. Magnifica verba, sed sensus inania! Quasi verò idem sit dicere, aliquem in tenebris videre non posse, & illum cœcum esse: quasi verò eadem Raphaëli Urbinati fieret injuria, si dicatur ipsum pingere non potuisse sine penicillo, ac si diceretur eum omninò pingere non potuisse, nec ullam pingendi artem ac virtutem habuisse.

Quod totum contrà est ac illi existimant. Ex certissimo enim & pervulgatissimo axiomate, Bonum ex integrâ causâ, malum ex minimo defectu: *posse* autem ad bonum pertinet, *non posse* ad malum, nisi cùm καταχρηστικῶς usurpatur; ut cùm Deus dicitur non posse mori, non posse seipsum negare; quod non impotentiæ est, sed potestatis. Quare propriè loquendo, longè plura requirit *posse*, quàm non *posse*. Etsi enim, cùm ad solam agendi virtutem attenditur, rectè dicatur agere posse qui eâ pollet; ferè tamen in animo sic loquentis tacita inest hæc conditio, si cætera omnia ad agendum necessaria adsint. Bonum enim, quale est *posse*, ex integrâ causâ; at verò ad *non posse*, quilibet rei necessariæ ad agendum defectus sufficit; malum enim, quale est *non posse*, ex minimo defectu.

Quamobrem ut justus dicatur posse observare mandata, prout vulgò homines vocem illam *posse* usurpant, requiritur non solùm ut habeat internam potentiam, sed ut præterea tacitè supponantur adesse aliæ conditiones ad agendum necessariæ; at verò ut negetur posse, satis est si desit aliqua conditio ad agendum necessaria, qualis est ex omnium Thomistarum consensu gratia efficax.

Non nego tamen, quin bono sensu dici possit, justum sine gratiâ efficaci bene agere posse, propter ipsam internam potentiam, & ut loquitur S. Thomas, *quantum ad sufficientiam operativæ virtutis*; sed illud solùm contendo, significationem illam verbi istius *posse*, cùm usurpatur pro solâ potentiâ, etiamsi desit aliqua conditio ad agendum necessaria, esse minùs vulgarem & tritam. At verò cum sumitur pro complexione omnium tum causarum tum conditionum, quæ ad agendum requiruntur, esse & magis propriam, & in usu ita frequentem, ut nunquàm ferè aliter homines loquantur. Viderunt hoc illi Thomistæ, qui eam ob causam hanc propositionem: *Potest homo bene agere sine* gratiâ

gratia efficaci, falsam esse pronuntiarunt. *Non enim*, (inquit Navarreta jam à nobis citatus, Cont. 19. in 1. part. qu. 19.) *hæ duæ propositiones eundem sensum efficiunt; scilicet: Homo cum auxilio sufficienti, præscindendo ab efficaci, potest converti ad Deum; Et hæc: Homo sine auxilio efficaci, cum solo sufficienti, potest converti ad Deum.* Prior vera est ex illo auctore; quia præscinditur tantùm à gratia efficaci, non autem illa negatur. Posterior falsa, quia *denotat quod operatio potest sequi de facto sine auxilio efficaci;* QUOD TAMEN FALSUM EST. Nonne id ipsum est, quod hoc toto articulo probavimus, multùm differre, an absolutè & simpliciter de justo quæratur, *utrùm possit tentationes vincere;* an verò quæratur, *utrùm id possit sine gratia efficaci?* Ad priorem enim quæstionem meritò responderi *eum id posse* per gratiam in justificatione acceptam, à quâ præscinditur tantùm in illâ propositione, non excluditur gratia efficax. Ad posteriorem verò, in quâ illa disertè abesse dicitur, longè rationi congruentiùs loqui, qui *non posse* responderit.

Sed quoniam à vulgari sermone nonnunquàm Ecclesiastica loquendi ratio discrepat, operæ pretium erit hîc ostendere notiones illas verborum quas attulimus antiquorum Patrum menti planè consentaneas esse.

ARTICULUS V.

Idem probatur ex præclaro Sancti Anselmi loco.

NOn hîc consilium est ea congerere, quæ jam attulimus in prima parte, ut illud probaremus, *Sine gratiâ efficaci nihil fieri posse;* sed aliquot tantùm Patrum locis ostendere, communem apud ipsos esse vocis *posse* notionem, ut, quamvis aliundè potestas agendi non desit, dicatur tamen *non posse*, cui deest aliquid ad agendum necessarium.

Insignis ea de re locus S. Anselmi in Dial. de lib. arb. c. 3. in quo luculenter ostendit: primùm quidem posse nos habere agendi potestatem, etiamsi ea desint sine quibus ad actum potestas illa minimè perducitur. 2. Si illa desint, nos agere *non posse*, quamvis alioqui non desit agendi potestas: *Nullam*, inquit, *potestatem habemus, ut puto, quæ sola sibi sufficiat ad actum; & tamen cùm ea desunt sine quibus ad actum minimè perducuntur nostræ potestates, non minùs eas, quantùm in nobis est, habere dicimur: sicut nullum instrumentum solum sufficit ad operandum; & tamen, cùm desunt illa sine quibus instrumento uti nequimus, instrumentum nos cujuslibet operis habere sine difficultate fatemur. Quod ut in multis advertas in uno tibi monstrabo. Nullus visum habens dicitur nullatenùs videre posse montem:* cui discipulus respondet: *Qui montem*

tem videre non potest, profectò nullum habet visum.

En quod superiori articulo diximus, cùm de eo qui cæcus non est, absolutè quæritur utrùm videre possit, sine dubio responderi debere, videre eum posse. Dispiciendum verò, utrùm idem responderi debeat, cùm aliquid abesse supponitur eorum quæ ad videndum necessaria sunt. Sic igitur pergit Anselmus: *Habet ergo potestatem & instrumentum videndi montem qui visum habet, & tamen si mons abest, & dicis ei; Vide montem, respondet tibi;* NON POSSUM *quia abest; si adesset, possem videre. Item si mons adesset & lux abesset, responderet se montem* NON POSSE *videre, quia non posset absente luce; sed si lux adesset, tunc posset. Rursùm si visum habenti lux & mons præsens est, & aliquid visui obstet, velut si aliquis illi oculos claudat, dicet se* NON POSSE *videre montem; sed si nihil visui ejus obsisteret, tunc sine dubio montem videndi potestatem haberet;* plenam scilicet & expeditam. Antè enim dixerat, etiamsi illa deessent sine quibus non agitur, nos tamen habere agendi potestatem.

Sed quod attinet ad vocem *posse*, de quâ solâ hìc quæstio est, ubicunque deesse supponitur aliquid ad videndum necessarium, semper affirmat S. Anselmus videre non posse etiam qui perspicacissimos oculos & internam videndi facultatem omninò integram habet. Quid autem ad hæc discipulus? *Hoc totum*, inquit, *omnibus notum est.* Ut mira planè videri possit nostrorum temporum malè feriata subtilitas, quæ in iis locutionibus hæreses, blasphemias, impietates, quærit, quas qui neget, ex Patrum mente communi omnium sensui bellum indicat necesse est, vel contentionis studio eò abripiatur, ut ignorare se fingat *quod omnibus notum est.*

ARTICULUS VI.

Usitatiùs dici non posse videre qui lumine carere supponitur, quàm posse, probatur ex variis locis Patrum: Justus autem sine gratiâ efficaci est sicut oculus sine luce, ex omnibus Thomistis.

HOc loco Anselmi admonemur, ut argumentum illud ex lumine desumtum paulò uberiùs prosequamur. Eò enim validius est, quòd omnes Thomistæ fateantur, gratiam efficacem non minùs necessariam esse ad bonam voluntatem eliciendam, quàm lumen ad visionem exercendam; eamque potestatem quæ gratiam efficacem antecedit, à gratiâ sufficiente profectam, talem esse, qualis est potestas visiva lumine destituta. Unde, quemadmodum apud ipsos gratia sufficiens est verè sufficiens, verbi gratia ad credendum, licet requirat ad credendum actu auxilium efficax: sic

visiva facultas est principium sufficiens ad videndum, licèt lumine indigeat ad actu videndum: sicut gratia sufficiens dat posse bene agere, ita facultas visiva dat posse videre. *Potentia visiva*, inquit Alvares disp. 79. n. 3. *est sufficiens principium ad videndum, etiamsi actualis visio nunquàm fiat nisi accedente lumine, & causâ universali eam movente. Ergo similiter auxilium sufficiens ad credendum est verè sufficiens in suo genere, quamvis ultra illud sit simpliciter necessarium auxilium efficax quo Deus efficit ut homo credat.* Et n. 2. in loco jam suprà citato vidimus Alvarem ex primariorum Thomistarum sententiâ docentem, eodem tantùm modo bene agere nos posse per gratiam sufficientem sine efficaci, quo modo possumus videre per visivam potentiam sine lumine.

Ut ergo illud exploretur, utrùm Patrum sermoni congruentiùs loquantur, qui aiunt *hominem sine gratiâ efficaci posse bene agere*, an qui dicunt, *non posse*, videndum est quo pacto loquantur Patres de oculo sano, sed lumine destituto. Nam, si crebriùs dicant *eum posse videre sine lumine*, quàm *non posse*, consequens erit rectiùs dici, *justum sine gratiâ efficaci bene agere posse*, quàm *non posse*; sin autem contrà, contrarium certè colligendum erit.

Jam verò libenter quæsierim, non à Thomistis, nam illi quidem parùm hâc de re sensum suum aperuerunt, sed à quibusdam Theologis, quibus hæc loquendi ratio, *Sine gratiâ efficaci aliquid fieri potest*, (quam Navarretta falsam esse contendit) sic propria & usitata videtur, ubinam apud sanctos Patres legerint, *Oculum sanum sine lumine videre posse*, quod profectò in illorum scriptis non memini me reperire. Contrà verò sæpissimè in illis legi, oculum quantumvis sanum sine lumine videre non posse: non repetam quem ex Anselmo jam retuli locum, ubi disertè ait absente luce montem videre non posse qui videndi facultate præditus est; aliquot hîc adjungam tantùm ex Augustino loca, plura prolaturus si opus sit.

Augustinus igitur lib. 2. de pecc. meritis & rem. c. 5. sic loquitur. *Sicut enim corporis oculus non adjuvatur à luce; ut ab eâdem luce clausus aversusque discedat; ut autem videat, adjuvatur ab eâ;* NEQUE HOC OMNINO, *nisi illa adjuverit*, POTEST: *ita Deus, qui lux est hominis interioris, adjuvat nostræ mentis obtutum, ut non secundùm nostram, sed secundùm ejus justitiam boni aliquid operemur.* Et de nat. & gr. c. 26. *Sicut oculus corporis etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere; sic homo, etiam perfectissimè justificatus, nisi æternâ luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè* NON POTEST *vivere.* Et ep. 106. *Sicut sanos oculos firmos dicimus ad videndum, quod tamen* NULLO MODO FACERE POSSUNT, *si desit lucis auxilium.* Denique l. de gestis Pelagii c. 3. SUFFICIT *sibi oculus* AD NON VIDENDUM, *hoc est, ad* tene-

tenebras; ad videndum verò lumine suo non sibi sufficit, nisi illi extrinsecùs adjutorium clari luminis præbeatur.

Idem habes in Epistola synodali Conc. Sardiniensis loco jam à nobis citatò. *Sic namque est*, inquit, *liberum hominis arbitrium absque dono gratiæ, sicut est oculus sine luce: sicut ergo corporis oculus semper indiget lumen accipere, ut ipsum* POSSIT *aspicere, sic & libero arbitrio hominis nulla potest gratiæ suffragari cognitio, nisi detur ipsius gratiæ spiritualis infusio.* Plura referre nihil necesse est. Facilè enim, credo, impetrabimus ab illis Theologis, ut si nullum proferre locum potuerint ubi sine luce videri posse Patres affirment, multa nos afferamus quibus id negent, liceat nobis eandem, quam utique profitemur de gratiæ efficacis necessitate sententiam, sic efferre quemadmodum Patres extulerunt. Sed obiter hîc lectores monitos volo, ut vix ullam similitudinem invenire est undequaque perfectam, sic in illâ lucis comparatione, licèt aptissima, & ab Augustino sæpe usurpatâ, nonnullam tamen diversitatem inesse. Exprimit illa quidem necessitatem gratiæ efficacis: nec enim minùs necessaria est illa gratia ad bene agendum vel orandum, quàm lumen ad videndum; sed in eo discrepat, quòd qui lumine caret videre non potest, etiamsi velit. At verò qui caret gratiâ efficaci bene ageret & oraret utique, si vellet. Totum enim illud bene agere & orare in ipsâ voluntate situm est: & ideò fit cùm volumus. Quamobrem semper est hoc sensu in potestate voluntatis, nec unquàm possibile esse potest, ut plenè velimus bene agere, nec tamen bene agamus, si de interioribus virtutum actibus sermo sit. Verùm quia aliundè non fit ut quis velit aut bene agere, aut orare, quàm per gratiam efficacem, rectè à Patribus & Scholasticis dictum est: Ut nemo potest sine luce videre, ita sine gratia efficaci nihil bene fieri posse.

ARTICULUS VII.

Idem ostenditur ex adjutoriorum divisione ab Augustino traditâ libro de gestis Pelagii.

PUdet me profectò in his probandis diutiùs immorari. Non dubito enim quin si honestis & intelligentibus sæculi hominibus innotesceret, illam, quæ inter Theologos tantâ animorum contentione agitatur, controversiam eò denique redigi, utrùm verè dici queat aliquem sine luce videre non posse; non dubito, inquam, quin tota res merum illis ludibrium videretur, & quin stultos arbitrarentur qui id negarent; ridiculos, qui probare laborarent. Parendum tamen miserrimæ necessitati; & ne certissima

fidei dogmata impietatis & hæreseos arguantur, illud operosè probandum, de quo post homines natos ante istas contentiones nemo unquàm sanæ mentis dubitaverat.

Ergo invictum hujus rei argumentum peti potest ex distinctione duplicis adjutorii apud S. Aug. l. de gest. Pel. c. I. *Cùm*, inquit, *videamus* (*exempli gratiâ*) *& sine tribulis areas triturari, quamvis adjuvent si adsint; & sine pædagogis posse pueros pergere in scholam, quamvis ad hoc non sint inutilia pædagogorum adjumenta; & multos sine medicis ab ægritudine convalescere, quamvis manifesta sint adjutoria medicorum; & alia multa quæ nobis tacentibus cogitanti facilè occurrunt, profectò admonemur adjutoriorum genera esse duo. Alia quippe sunt sine quibus illud ad quod adjuvant effici* NON POTEST, *sicut sine navi navigat nemo, nemo sine voce loquitur, nemo sine pedibus graditur, nemo sine luce intuetur. Unde est etiam illud, quod nemo sine Dei gratiâ rectè vivit. Alia verò sunt adjutoria quibus sic adjuvamur, ut, etiamsi desint, possit alio modo fieri propter quod ea requirimus: sicut sunt illa quæ commemoravi, tribula ad fruges terendas, pædagogus ad puerum ducendum, medicamentum humanâ arte confectum ad recipiendam salutem, & cætera talia.*

Multa ex hoc loco elici possunt. Primum, adjutoria adæquatè dividi in hæc duo genera, id est, vel ejusmodi esse ut sine illis illud ad quod adjuvant effici non possit; vel hujusmodi ut, etiamsi desint, possit alio modo fieri propter quod ea requirimus. Illam verò divisionem esse adæquatam, ex eo satis intelligitur, quod Augustinus statim subjungit: *Quærendum igitur ex quo duorum istorum generum sit legis scientia, id est, quomodò adjuvet ad non peccandum.* Quod omninò ineptè quæreret, si præter illa duo esset etiam tertium genus ad quod referri posset.

2. Efficitur, adjutoria sine quibus non fit, ut navis sine quâ nemo navigat, lucis sine quâ nemo videt, gratiæ sine quâ nemo rectè vivit, ad prius illud genus adjutorii, sine quo illud ad quod adjuvat effici non potest, pertinere; ac proindè & lucem sine quâ nemo videt, & gratiam sine quâ nemo rectè vivit, esse adjutoria sine quibus non potest res fieri.

3. Colligitur, secundum illud genus adjutorii sine quo res esse potest, ea tantùm complecti sine quibus res aliquando est, ut patet ex omnibus exemplis, tribulatum, sine quibus, inquit Augustinus, videmus areas triturari; medicorum, sine quibus multi convalescunt; &c. adeóque ad illud adjutorii genus gratiam efficacem referri non posse, sine quâ fatentibus omnibus Thomistis nemo rectè vivit.

Ex quo generatim concluditur, eo ipso quod adjutorium tale est, ut sine eo res nunquàm fit, ad illud adjutorii genus pertinere, sine quo illud ad quod adjuvat effici non potest; & proinde re-

ctiſſimè dici, ſine eo rem fieri non poſſe. Quare cum ex omnium Thomiſtarum ſententiâ ſine gratiâ efficaci nemo rectè vivat, quemadmodum nemo ſine luce intuetur, ſequitur & lucem & gratiam efficacem eſſe adjutoria ſine quibus res eſſe non poteſt, & proinde rectè dici, ſine gratiâ efficaci nihil fieri poſſe; ſicut rectè dicitur, ſine luce videri non poſſe.

ARTICULUS VIII.

Explicatur alia adjutoriorum diviſio ab eodem Auguſtino tradita; & oſtenditur omne adjutorium ſine quo aliquid non fit, eſſe adjutorium ſine quo non poteſt fieri.

IDem oſtendi & illuſtrari poteſt ex aliâ adjutoriorum diviſione ab Auguſtino tradita, lib. de corr. & gr. c. 12. *Ipſa adjutoria*, inquit, *diſtinguenda ſunt. Aliud eſt adjutorium ſine quo aliquid non fit, & aliud adjutorium quo aliquid fit. Nam ſine alimentis non poſſumus vivere, nec tamen cùm affuerint alimenta, eis fit ut vivat qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum eſt ſine quo non fit, non quo fit, ut vivamus. At verò beatitudo quam non habet homo, cùm data fuerit continuò fit beatus. Adjutorium eſt enim non ſolùm ſine quo non fit, verùm etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit eſt, & ſine quo non fit.*

Ad hanc diviſionem rectè intelligendam quædam notanda ſunt. Ac primùm illam non eſſe ejuſdem generis diviſionem, atque eam quam ſuperiori articulo attulimus ex libro De geſtis Pelagii, ſed eſſe potiùs ſpeciei partitionem, quàm generis. Communiter enim adjutorium dividitur in adjutorium ſine quo res fieri non poteſt, & ſine quo fieri poteſt. Prior autem illa ſpecies rurſus dividitur in has duas ſpecies adjutoriorum, nimirùm illius ſine quo non fit, & illius quo fit.

Notandum 2. adjutorium quo fit, retinere ſemper naturam ſui generis, & eſſe etiam adjutorium ſine quo non fit. Diſertè enim Auguſtinus de beatitudine, quam in exemplum adducit adjutorii quo: *Adjutorium eſt*, inquit, *non ſolùm ſine quo non fit, ſed etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium, & quo fit eſt, & ſine quo non fit.* Quamobrem, ut non includatur adjutorium ſine quo non fit, in adjutorio quo fit, addenda eſt negatio oppoſitæ ſpeciei hoc modo, adjutorium ſine quo non fit, non quo fit. Et ſic, cùm illa ſpecies ſimpliciter dicitur adjutorium ſine quo non fit, id ex illâ Logicæ regulâ intelligi debet, quæ monet ſpeciem ignobiliorem nonnunquàm ſumere nomen generis; ut cùm gratia gratis data opponitur gratiæ gratum facienti,

licèt utraque gratis detur. Sed prior species, inquit S. Thomas in 1. 2. qu. 111. a. 1. *retinet sibi nomen commune, sicut in pluribus aliis contingit. Et sic opponuntur duæ partes divisionis, sicut gratum faciens, & non faciens gratum.*

Sed omnis illa adjutoriorum distinctio planiùs subjectâ tabellâ demonstrabitur.

Adjutorium in genere duplex, ex Aug. De gest. Pel. c. 1.

- Quo sic adjuvamur, ut etiamsi desit possit alio modo fieri propter quod id requirimus, ut panis ad vivendum, medicamentum humanâ arte confectum ad recipiendam sanitatem, equus ad iter faciendum, &c. Hoc adjutorium vocatur à S. Thomâ secundùm quid necessarium, seu utile.
- Sine quo illud ad quod adjuvat effici non potest. Quod rursum duplex ex eodem Augustino De corr. & gr. c. 12. Hoc adjutorium vocatur à S. Thomâ simpliciter necessarium.
  - Sine quo non fit, non quo fit: Ut alimenta, sine quibus non possumus vivere, quibus tamen non fit ut vivat qui mori voluerit.
  - Sine quo non fit, & quo fit, ut donum perseverantiæ, sine quo, ut inquit Augustinus, nunc sancti perseverantes esse non possunt, & per quod non nisi perseverantes sunt.

Dubitari verò non potest quin illæ duæ adjutoriorum species, quas distinguit Augustinus, lib. De corr. & gr. pertineant ad prius membrum divisionis, quam Augustinus tradit libro De gestis Pelagii, hoc est, ad illud adjutorii genus, *Sine quo illud ad quod adjuvat effici non potest.* Utrumque enim adjutorii genus, & sine quo non fit, & quo fit, sic explicat, ut sine utroque fieri non posse significet illud ad quod adjuvant. In adjutorii *Sine quo non fit* exemplum affert alimenta. Quid verò de alimentis? *Nam sine alimentis*, inquit, NON POSSUMUS *vivere*: in exemplum verò adjutorii quo fit, donum perseverantiæ. Quid autem de illo? *Non solùm*, inquit, *sine isto dono Sancti perseverantes esse* NON POSSUNT, *verùm etiam per hoc donum non nisi perseverantes sunt.*

Atque hinc ni fallor perspicitur ex Augustini mente, quotiescunque sine aliquo adjutorio res non fit, toties rectè dici *Sine illo rem fieri non posse.* Cujus rei non alia ratio est, quàm quia vox *posse* usurpatur vulgò & ferè semper pro complexu omnium tum causarum tùm conditionum, quæ ad confectionem rei requiruntur, &

& ſine quibus non fit. Unde ſi aliquod adjutorium, ſine quo res non fit, defuerit, non ſolùm dicitur non fieri ſine illo, ſed etiam *fieri non poſſe.* Hinc eſt quòd Auguſtinus ſine diſcrimine uſurpat eas locutiones: Nemo ſine luce intuetur; nemo ſine luce intueri poteſt: nemo ſine gratia Dei rectè vivit; Nemo ſine gratiâ Dei rectè vivere poteſt: & ſæpe in eâdem periodo alteram alterius loco ſummutat. Quin & eundem Scripturæ locum nunc iſto nunc illo modo profert, ut quod Chriſtus ait, Joan. 6. *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater qui miſit me traxerit eum*, aliquandò ſic effert prout habetur in Evangelio; aliquando iſtis verbis, *Nemo venit ad me.*

Et quoniam his temporibus bene multi graviſſimas fidei quæſtiones philoſophicis tricis expendi volunt; admonendi ſunt qui negant rectè dici, *Sine gratiâ efficaci nihil boni fieri poſſe*, cùm rectè dici fateantur, nunquàm contingere ut ſine eâ quidquam boni fiat; ut meminerint has quatuor propoſitiones, quas vulgò *modales* appellant, apud Logicos æquivalentes eſſe: Non contingit hominem ſine luce videre: Non eſt poſſibile hominem ſine luce videre: Impoſſibile eſt hominem ſine luce videre: Neceſſe eſt hominem ſine luce non videre; ad quarum exemplū illæ quatuor formari poſſunt: Non contingit juſtum ſine gratiâ efficaci tentationē ſuperare: Non eſt poſſibile juſtum ſine gratiâ efficaci tentationem ſuperare: Impoſſibile eſt juſtum ſine gratiâ efficaci tentationem ſuperare: Neceſſe eſt juſtum ſine gratiâ efficaci tentationem non ſuperare. Quam ultimam propoſitionem omnium duriſſimam diſertè Innocentius I. expreſſit Epiſtolâ ad Concil. Carth. *Neceſſe eſt*, inquit, *ut quo auxiliante vincimus, eo interum non adjuvante vincamur.* Quibus tamen locutionibus non negatur virtus in causâ; ſed illud tantùm ſignificatur, gratiam efficacem eſſe principium neceſſariò prærequiſitum ad omnem bonam voluntatem & opus bonum; ita ut ſine illâ hominem bene velle & bene agere repugnet.

ARTICULUS IX.

Affertur neceſſarii definitio ex S. Thomâ, & demonſtratur ex illâ, ſine gratiâ efficaci nihil fieri poſſe: quam demonſtrationem non convelli reſponſione clariſſimi Theologi, quamvis ſubtiliſſimâ, declaratur.

EAndem adjutoriorum diviſionem, quam, ut ſuprà vidimus, affert Auguſtinus lib. De geſtis Pelagii, in illud *Sine quo id ad quod adjuvat fieri non poteſt*, & illud *ſine quo fieri poteſt*, variis etiam locis attulit S. Thomas, ſed aliis verbis expreſſam.

Quod enim Augustinus appellat adjutorium *sine quo res fieri non potest*, illud S. Thomas *necessarium simpliciter* nominat; quod verò Augustinus adjutorium *sine quo fieri potest id ad quod adjuvat*, id S. Thomas *necessarium non simpliciter, sed tantùm secundùm quid. Dicendum*, inquit 3. p. q. 65. a 4. *quòd necessarium respectu finis de quo nunc loquimur, dicitur aliquid dupliciter: uno modo, sine quo non potest haberi finis*, vel ut antè dixerat q. 1. a. 2. *Sine quo aliquid esse non potest, sicut cibus est necessarius vitæ humanæ: & hoc est simpliciter necessarium ad finem. Alio modo dicitur necessarium, id sine quo non habetur finis ita convenienter; sicut equus est necessarius ad iter: hoc autem non est simpliciter necessarium ad finem*; *quia*, ut inquit 1. parte qu. 15. a. 3. *sine equo possumus ire.* Unde ejusmodi adjutoria, quæ non sunt simpliciter necessaria, inter ea reponit *Sine quibus finis esse potest.*

Cùm ergo necessarium simpliciter ubique à Sancto Thomâ definiatur, *id sine quo aliquid esse non potest*, vel *finis haberi non potest*; manifestum est vocem *posse* non sumi apud illum pro solâ virtute internâ, sed eo quo diximus sensu, nimirùm pro complexione omnium causarum & conditionum quæ ad confectionem rei requiruntur: alioquin & vitiosa esset definitio, quia non omnia quæ necessaria sunt ad finem, comprehenderet, cùm pleraque ad virtutem agendi non pertineant: & alienissima essent exempla, cùm cibi ad vivendi potentiam internam non pertineant, & tamen in exemplum afferantur à Sancto Thomâ eorum quæ sunt necessaria simpliciter, & sine quibus res esse non potest. Hinc colligitur nullam Geometriæ demonstrationem illâ vel clariorem vel certiorem esse, quæ ex hac necessarii definitione conficitur, quam nullus Thomista negaverit, utpote toties à Sancto Thomâ traditam, & omnium hominum mentibus à naturâ inditam.

Sine eo quod necessarium est, res esse non potest, ex definitione necessarii. Sed gratia efficax est necessaria ad omnem voluntatem bonam, ad omne opus pium, ad omnem tentationem superandam, ex omnium Thomistarum, imò totius Traditionis consensu. Ergo sine gratiâ efficaci non potest esse bona voluntas, non potest esse opus pium, non potest tentatio superari.

Patietur credo, imò boni consulet Vir Clarissimus, cujus gratiâ hæc nobis Dissertatio suscipitur, ut breviter ostendam hactenus mentem meam ipsi minùs innotuisse. Renuntiatum est enim mihi demonstrationem propositionis meæ, geometricâ methodo compositam, sic illum accepisse, quasi hic esset argumentationis contextus: *Gratia efficax necessaria est ex parte principii ad faciendum opus: sed necessarium ex parte principii pertinet ad posse: ergo gratia efficax pertinet ad posse.* Quod argumentum ita ille enucleatè distinguit,

Distin-

Distinctio majoris. Gratia efficax est necessaria ad hoc ut adsit potentia, nego: ad hoc ut adsit volentia, concedo. Distinctio minoris: Necessarium ex parte principii pertinet ad posse, si sit necessarium ut adsit potentia, concedo; si Ut adsit volentia, nego. Ergo gratia efficax pertinet ad posse. Negatur consequentia.

Si sic argumentum in illâ demonstratione contextum esset, nihil certè subtilius responderi potuit; sed illius planè alia mens, alius scopus. Non enim probandum id suscipit, gratiam efficacem ad posse pertinere, sed illud tantùm rectè dici, *sine gratiâ efficaci nihil nos boni velle posse.* Ad hoc autem planè sufficit gratiam efficacem esse necessariam *ut adsit volentia*, quod Theologus ille concedit, etiamsi necessaria non sit *ut adsit potentia.* Hinc enim istud argumentum confici potest, quod viri doctissimi responsione nullatenùs infirmatur. Id necessarium est ad aliquid, ex S. Thomâ, sine quod illud esse non potest. Sed gratia efficax necessaria est *ad volentiam*, ut fatetur ipse. Ergo sine gratiâ efficaci *volentia* esse non potest.

ARTICULUS X.

Colliguntur in summam quæ hac secunda parte confecta sunt, & suppositâ gratiæ efficacis necessitate reliquas de propositione meâ contentiones planè absurdas & ridiculas esse ostenditur.

UT ergo hîc illa omnia, quæ totâ hâc secundâ parte confecimus, in summam collecta repræsentem, vidimus primò omnes gratiæ efficacis assertores in eo convenire, quòd gratiam efficacem ad omnem bonæ voluntatis motum necessariam statuant, & repugnare fateantur ut quis à Deo motus non sit, & tamen bene velit aut bene agat.

Vidimus secundò, eos ipsos Thomistas qui gratiam aliam ab efficaci dari *posse* contendunt, efficacem verò dare tantùm velle & agere, fateri tamen esse aliquam vocis *posse* significationem, secundùm quam ante auxilium efficax non habeatur *posse*, cùm scilicet sumitur vox illa pro complexione eorum omnium, quæ ad re ipsâ agendum requiruntur, & præter quæ nullum aliud adjutorium ad agendum necessarium est.

Vidimus tertiò, secundùm postremam illam significationem vocis *posse* rectissimè dici, *Sine gratiâ efficaci nihil nos posse:* quia, cùm gratia efficax sit necessaria ad rectè agendum, manifestum est sine illâ non haberi illud *posse* quod complectitur omnia ad agendum necessaria.

Vidimus quartò, hanc propositionem, *Sine gratiâ efficaci nihil fieri potest*, nullatenùs adversari Thomistarum sententiæ, qui aiunt

aiunt *per aliam gratiam quàm efficacem bonum fieri posse*, quia vox *posse* sumitur in priore pro complexione omnium necessariorum ad agendum; in posteriore verò, pro solâ virtute internâ. At nihil repugnat, ut aliquis habeat virtutem agendi, eâque ratione dicatur *posse agere*, ut cùm visu præditus dicitur posse videre, & tamen non habeat omnia ad agendum necessaria, eâque ratione dicatur *non posse agere*, ut cùm quis visu præditus, sed in tenebris constitutus, dicitur non posse videre.

Vidimus quintò, rationi & communi omnium sermoni longè congruentius esse, ut cui deest aliquid ad agendum necessarium, quamvis aliàs habeat agendi potentiam, dicatur *non posse agere*, propter defectum illius rei necessariæ, quàm ut dicatur *posse* propter solam agendi potentiam.

Vidimus sextò, id ipsum Patrum sermone longè magis frequentatum. Cujus rei etsi alia nulla argumenta protulissem, id unum tamen satis esse potuisset, quòd illâ locutione, Sine gratiâ quâ facit Deus ut velimus, quâ præparatur voluntas à Domino, & per quam Deus operatur in nobis velle, hoc est, sine gratiâ efficaci, bonum fieri non posse, sexcenties utantur antiqui Patres. Gratissimum verò mihi fecerit, qui mihi in illorum scriptis ostenderit hanc locutionem, quam tamen falsi non arguo, imò eo quo diximus sensu veram esse concedo, Sine gratiâ quæ dat velle & operari bene velle aut bene agere possumus. Fateor quidèm sæpe à Patribus dici, posse justos, imò & omnes homines, mandata servare si velint; de quorum verborum sensu alibi agemus; sed illud in eorum scriptis non reperi, posse homines vel etiam justos mandata servare, etiamsi non præparetur voluntas à Domino, etiamsi Deus non faciat ut in præceptis suis ambulent.

Vidimus septimò, ex sancto Augustino idem planè esse adjutorum sine quo aliquid non fit, & sine quo id ad quod adjuvat effici non potest; & ex S. Thomâ, idem esse quod necessarium est ad aliquid, & sine quo aliquid esse non potest.

Ex quibus omnibus manifestò sequitur, qui unus nostræ disputationis scopus est, ad illius propositionis, *Sine gratiâ efficaci nihil boni possumus*, veritatem tuendam, superfluum esse curiosè vestigare, utrùm gratia efficax det posse Thomistico sensu, an solùm velle & agere; actum primum, an secundum: an supponat potentiam completam, an tantùm incompletam. Quidquid enim de his quæstionibus Theologi sentiant, hoc ipso quo gratia efficax necessaria statuitur ad velle & ad agere, sequitur rectè dici, voluntatem illam & actionem ad quas necessaria statuitur, sine eâ esse non posse: quibus tamen verbis non illud *posse* negatur, quod vulgò Thomistæ intelligere solent, ad solam internam

nam agendi potentiam pertinens, sed illud tantùm quod cæteri vulgò homines intelligunt, quod complectitur omnia ad volendum & ad agendum necessaria.

Quare si vel vulgarem omnium passim hominum, vel Ecclesiasticum & à Patribus usurpatum loquendi modum attendas, non diversam sed eandem planè notionem in omnium mentibus habere comperies tres illas propositiones: *Justis aliquandò deest gratia efficax necessaria ad vincendam tentationem: Justis aliquandò deest gratia sine quâ tentatio nunquàm vincitur: Justis aliquandò deest gratia sine quâ vinci non potest tentatio*; adeòque qui duas ex illis catholicas fateantur, tertiam hæreticam pronuncient, non minùs absurdè se gerant, quàm si eandem sententiam gallicè & latinè catholicam, græcè hæreticam dicerent. Illarum enim in auribus nostris diversus sonus, in animis eadem penitùs notio, idem sensus, qui certè simul & hæreticus & catholicus esse non potest.

Denique illud ex omnibus istis exstat & eminet, ingens illud crimen in quod omnes Ecclesiæ sæculique potestates armare student Molinistæ, in quod in concionibus suis ubique debacchantur, propter quod extruduntur ex familiis suis viri de Ecclesia bene meriti, ad quod cavendum veræ in Ecclesiam hæreses invehuntur, antiqua gratiæ efficacis fides destruitur, tota Patrum doctrina repudiatur, hæreticorum ludibrio catholica Ecclesia objicitur; propter quod omnis severioris vitæ institutio, antiquitatis amor, sæculi fuga, secessus consectatio, penitentiæ studium, eleemosynarum largitio, in hæreseos suspicionem vocantur; illud, inquam, crimen tam detestandum, illam hæresim, illam blasphemiam, illam impietatem, illam labem, illam pestem diris omnibus anathematis dignissimam, ad hoc demùm caput referri, quòd nonnulli sunt qui affirmare non verentur bono sensu dici, hominem visu præditum sine lumine videre non posse: quâ contentione tam absurdâ tamque ridiculâ concussam esse Ecclesiæ pacem boni gemunt, hæretici rident, posteri indignabuntur.

DISSERTATIONIS TERTIA PARS.

In quâ incidentes quæstiones, & à propositionis veritate disjunctæ breviter explicantur.

ARTICULUS I.

Prima quæstio: Utrùm gratia efficax det actum primum, an secundum; posse, an tantùm velle & agere. Explanatur quæstio & dividitur.

HACTENUS plus aliquantò præstitimus, quàm jure à nobis potuit postulari. Non enim modò propositionis nostræ veritatem totius Traditionis consensione munivimus; sed præterea, ne quis præcipuos Scholæ Doctores infestos nobis esse, falsò licet, sibi tamen persuaderet, etiam cum ipsis nullum nobis certamen esse docuimus. Reliquum est ut de ipsis controversiis scholasticis quid sentiam, quàm maximâ potero & fide & brevitate demonstrem. Minùs necessarium illud quidèm adversùs inimicos; adversùs veritatis amantes Theologos, qui nonnullas attigerunt in scriptis ad me missis, officiosum & pium. Ut planiùs tota res perspiciatur, dubia à non dubiis, certa ab incertis secernenda sunt.

Primùm quidèm fatentur omnes gratiæ efficacis assertores (nam Molinianos in hac tota controversia nihil moror) per gratiam efficacem dari nobis & velle & facere. *Certum est*, inquit Aug. De gr. & lib. arb. c. 16. *nos velle cùm volumus, sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est: Præparatur voluntas à Domino; de quo dictum est: A Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus volet; de quo dictum est: Deus est qui operatur in vobis & velle. Certum est nos facere cùm facimus, sed ille facit ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: Faciam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis & faciatis.*

Cùm ergo quæritur utrùm gratia efficax det *posse*, an solùm *velle* & *agere*, non ambigitur utrùm det *velle* & *agere*: neque utrùm sit necessaria ad utrumque; hæc enim constant: sed utrùm det aliquod *posse* antecedenter ad ipsum *velle* & *agere*, quod se habeat tanquàm actus primus

mus ad secundum.

Notandum porrò quæstionem illam, utrùm gratia efficax det actum primum, sive *posse*, intelligi vel respectu voluntatis ipsius seu volitionis, vel respectu ipsius actionis, hoc est, bonorum operum, & observationis mandatorum; quæ duo diversa esse patebit ex iis quæ dicentur. Priùs igitur dispiciendum, utrùm gratia efficax det *posse* respectu ipsius bonæ voluntatis (seu volitionis) ab ipsâ voluntate distinctum tanquàm actum primum à secundo.

ARTICULUS II.

Gratiam efficacem, quatenùs est principium bonæ voluntatis, ab aliis in misericordia Dei & formâ inhærente constitui, ab aliis in solâ misericordia Dei, quæ interiùs motum mentis operatur.

IN hâc quæstione solvendâ non unum, ut quidam putant, sed duplicem video esse Theologorum sensum. Quidam gratiam efficacem ad actum primum pertinere sentiunt, & sine eâ non haberi actum primum omninò completum: deesse enim saltem complementum actus primi. In hac sententiâ est Zumel, to. 3. ad 1. 2. disp. 4. sect. 1. & multi à Ledesma citati, tr. de Aux. q. unicâ, a. 3. Alii autem, ut Ledesma ipse, gratiam efficacem nullo modo ad actum primum, sed rantùm ad actum secundum, pertinere volunt: quæ videtur esse sententia clarissimi Theologi, cujus scriptum ad me perlatum est. Harum sententiarum utra sit probabilior, judicari non posse existimo, nisi priùs expendatur quâ ratione secundùm varias Theologorum opiniones Deus in homine efficaciter bonam voluntatem operetur.

Certum est quidèm apud omnes Thomistas, divinæ illius operationis efficaciam ex præscientiâ conditionatâ eventus futuri minimè pendere, ut nuper Molina commentus est, sed ex illius nutu *qui magis habet in potestate suâ voluntates hominum, quàm ipsi suas.*

Certum est prætereà voluntatem divinam ita operari in homine bonum ipsum voluntatis motum, ut tamen ipsa voluntas humana etiam operetur, & quidèm liberè; quia, ut ait S. Thomas in Opusc. 2. c. 140. *ad efficaciam divinæ voluntatis pertinet, ut non solùm fiat quod Deus vult, sed ut hoc modo fiat quo illud fieri vult*; ac proindè ut infallibiliter & tamen liberè fiat, quod ab homine liberè fieri vult.

Verùm in hoc inter se discrepant, quod nonnulli præcipuè ex recentioribus Thomistis, præter voluntatem divinam, quæ liberam voluntatem ipsâ etiam in justis habituali gratiâ instructam ad opus applicat, requiri volunt vel qualitatem quandam transi-

transseuntem, vel saltem motionem quandam virtuosam, quæ sit instrumentum Dei ad producendum in libero arbitrio pium voluntatis motum. Alii autem mediam illam vel qualitatem vel motionem virtuosam omninò repudiant, & ipsam gratiam efficacem, pro-ut est principium bonæ voluntatis, nihil aliud esse volunt, quàm gratuitum Dei favorem, misericordiam, & ipsam divinam operationem (illa autem non est aliud re-ipsâ quàm Deus operans) quæ simul cum libero arbitrio, priùs tamen ordine causalitatis quàm liberum arbitrium, bonam voluntatem in nobis producit.

Hanc sententiam, præter alios è veteribus scholasticis, apertissimè docuit Thomas Braduardinus, qui speciale illud auxilium quo præter gratiam habitualem justi indigent, nihil aliud esse vult, quàm *voluntatem Dei semper invictam.* Inter recentiores verò doctè illam & explicat & confirmat eruditissimus Estius. Et propterea in 2. sent. dist. 26. §. 1. *Gratiam intelligi posse*, ait, *vel ex parte Dei, vel ex parte nostrâ: ex parte Dei, significare gratuitum Dei favorem, misericordiam, liberalitatem, & omninò quamcunque gratuitam & beneficam Dei operationem.* Quod postquàm multis Scripturæ testimoniis ostendit, adjungit: *Loquitur ad hunc modum de gratiâ Augustinus, ep. 106. ad Paulinum, & alibi cùm dicit gratiam præcedere voluntatem hominis, quia nimirùm prior est Dei voluntas quâ homini bene vult, quàm voluntas hominis accipiens Dei beneficium, juxta illud Psal. Misericordia Dei præveniet me. Consimili sensu dicit, libro de grat. & lib. arb. c. 6. Gratiam se interdum subtrahere; quia videlicet Deus suam gratuitam operationem interdum subtrahit. Sic in Conc. Arauf. c. 3. dicitur, gratiam Dei facere ut Deus invocetur à nobis, id est, Deum gratuitò in nobis operari hoc bonum, ut eum invocemus. Et alia quàmplurima secundùm hanc acceptionem de gratiâ dicuntur. Gratia igitur hoc modo accepta, re-ipsâ non est aliquid à Deo, divinâque essentiâ diversum. Est autem hæc acceptio gratiæ frequens etiam apud scholasticos, ut quoties dicunt gratiam Dei hæc aut illa bona in nobis operari. De ea S. Thom. de verit. q. 24. a. 14. dicit: Quamvis communiter loquentes utuntur nomine gratiæ pro dono habituali justificante; generaliùs tamen gratiam intelligi posse misericordiam Dei, per quam interiùs motum mentis operatur & exteriora ordinat ad hominis salutem: & sic nullum bonum facere posse hominem sine gratiâ Dei. De eâdem sic scribit 3. p q. 86. a. 2. Gratia Dei causat bonitatem in homine grato, eò quòd bona voluntas Dei, quæ nomine gratiæ intelligitur, est causa omnis boni creati:* Hactenùs Estius.

Idem Duacensis Facultatis Cancellarius, cùm gratiam habitualem ab habitu charitatis minimè distinguendam esse docuisset, sic ejusdem dist. §. 5. solvit argumentum ex illo Augustini loco repeti-

repetitum, *Gratia prævenit charitatem. Gratia*, inquit, *quæ secundum Augustinum, prævenit charitatem, non est gratia habitualis, sed ea quæ secundùm eundem prævenit omnia nostra bona opera, id est, benevolentia Dei, quæ non est aliud quàm ipse Deus, quatenùs hæc omnia nobis gratuitò largitur. Hoc igitur modo etiam verè dicere possumus, quòd gratia prævenit gratiam, id est, benevolentia Dei gratiam nobis inhærentem, scilicèt ut causa suum effectum. Et eodem sensu charitas prævenit charitatem; nimirùm charitas quâ Deus diligit nos, charitatem quâ nos eum vicissim diligimus.*

Denique §. 19. celeberrimam illam Conciliorum sententiam, *gratiam ad singulos actus dari*, primùm quidèm non de gratiâ habituali, sed de gratiâ actuali intelligendam esse docet. Deinde verò non de creatâ, sed de increatâ. *Respondeo*, inquit, *in hac sententiâ, Gratia ad singulos actus datur, gratiam intelligi increatam, id est, divinam operationem (quæ non est aliud re-ipsâ quàm Deus operans) gratuitò producentem in nobis effectus salutares. Datur autem hæc gratia ad singulos actus, quomodò Scriptura sæpe numerò dicit, Spiritum sanctum, qui utique Deus est, dari hominibus ad hæc aut illa opera, dum scilicèt ea in illis operatur; & quomodo dictum est: Mitte auxilium de sancto; &, Misit Deus misericordiam suam; cùm tamen auxilium illud & misericordia, non sint aliud secundùm rem, quàm Deus ipse. Sensus igitur sententiæ clarus & facilis hic est: Deus gratuitò per Christum in nobis operatur singulos actus bonos ad pietatem pertinentes.*

Eandem sententiam aliquot ab hinc annis propugnavit in Galliâ in ipsâ Jesuitarum scholâ Tiphanius scientiæ mediæ impugnátor, & efficacis Dei operationis propugnator acerrimus. Multis ille in lib. *de Ordine* contendit, Deum efficaciter prædeterminare voluntatem, sed sine ulla ope. *ullius formæ inhærentis, vel qualitatis realis, sive physicæ, sive intentionalis ipsi voluntati à Deo impressæ*: idque sensisse S. Thomam ultimo capite ejus libri probat. Harum sententiarum utra sit verior, nihil hîc definio: duo tantùm dico; primùm quidem illam quæ qualitates vel motiones virtuosas rejicit, Molinistis displicere non posse, cùm ipsi vulgò sentiant gratiam actualem non esse *qualitatem fluentem* (Lescotii Carnotensis Episcopi verba sunt tr. de gr. qu. 2. art. 9. *sed ipsasmet mentis nostræ actiones, prout à Deo pendentes*: deinde qui ex duabus illis sententiis hanc vel illam amplectuntur, si consequenter philosophari velint, non idem de propositâ quæstione, utrùm gratia efficax pertineat ad actum primum vel secundum, sentire debere, ut distinctis articulis explicabimus.

ARTICULUS III.

Qui gratiam efficacem formam inhærentem esse volunt, quæ sit principium bonæ voluntatis, consequenter dicere debere, Gratiâ efficaci non dari tantùm actum secundum, sed etiam primum; sive, quod idem est, complementum actus primi.

NOn hîc attendo quid quisque dicat, sed quid cuique dicendum sit, si constanter loqui & sentire voluerit. Non sum enim nescius, inter illos Theologos qui gratiam efficacem esse formam inhærentem volunt, sive qualitatem illam appellent, sive motionem virtuosam, non unum esse de propositâ quæstione judicium. Verùm hâc in parte immeritò dissentire videntur, etsi verbis potiùs quàm re dissentiant. Hoc ipso enim quo statuunt, gratiam efficacem esse formam inhærentem, ab ipso voluntatis motu quem producit distinctam, hoc ipso concedunt illam ad actum primum pertinere. Nullam enim aliam actus primi notionem habemus, quam ut sit forma aliqua inhærens quæ sit principium actus secundi. Ex quo patet eos, qui gratiam efficacem in forma inhærente vel motione virtuosa constituunt, quæ sit principium actuum voluntatis, & tamen ipsam ad actum primum pertinere negant, idem reverà & affirmare & negare; quia esse actum primum nihil aliud esse videtur, quàm esse principium actus secundi; aut certè, si sibi non repugnant, aliam notionem habere actus primi ab obviâ & vulgari longè diversam: quâ explicatâ patebit eos aliter quàm cæteros loqui, non aliter sentire.

Itaque omnes illi Thomistæ cum Zumel dicere deberent, gratiam efficacem ad actum primum pertinere, & sine eâ non haberi actum primum completum & adæquatum. Quod idem aliis verbis agnoscunt Alvares & Navarreta, dum aiunt, sine gratiâ efficaci haberi quidem actum primum, non autem *complementum*; quod idem est ac si dicerent, sine illâ actum primum non esse completum. Unde idem Alvares, de Auxiliis Disp. 18. sæpius agnoscit, *causas omnes tam naturales quàm liberas per efficacem Dei motionem in suâ operativâ virtute* COMPLERI.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Gratiam efficacem non pertinere ad actum primum, sed ad secundum, in eorum sententia, qui illam, quatenus est principium bonæ voluntatis, in misericordia Dei, non in forma inhærente constituunt.

At verò qui supra explicatam Braduardini, Estii, Tiphanii, aliorumque multorum, sententiam sequuntur, à quâ me non alienum esse fateor; & qui cum eodem Estio in lib. 2. sent. dist. 28. §. 1. gratiam efficacem constituunt *in gratuitâ & benignâ Dei operatione, quâ propriè in libero hominis arbitrio operatur ipsam conversionem, seu alium quemcunque actum veræ pietatis, scilicet ipsum voluntatis motum efficienter attingendo, hoc est, voluntatem ipsam applicando & determinando ad volendum & eligendum, ita ut fieri non possit quin gratia ista habeat suum effectum; quoniam fieri nequit ut Deus voluntatem determinet, & non ipsa voluntas determinetur, agatque id ad quod tanquàm secunda causa applicatur à Deo*: qui, inquam, ita sentiunt, consequenter loquuntur, cùm gratiam efficacem non ad actum primum, sed ad secundum; non ad *posse*, sed ad *velle*, necessariam statuunt. Non enim potest pertinere ad actum primum, cùm operatio divina non aliquam formam transeuntem imprimat in voluntate, sed immediatè ipsum actum secundum simul cum voluntate, vel solâ, vel etiam habitualibus donis instructâ, producat.

Quamvis autem rectè & suis principiis congruenter illi Theologi gratiam efficacem ad solum actum secundum pertinere existiment, atque ita non dare *posse*, sed *velle*; rectè nihilominùs iidem cum Patribus agnoscunt, sine gratiâ efficaci nihil nos posse. Sic Estius eâdem distinctione §. 19. *Sine divinâ operatione seu cooperatione* (quibus verbis efficacem gratiam semper intelligit) *nullum actum veræ pietatis à nobis exerceri posse*, quasi certissimum statuit.

Sic etiam (quod in priori parte jam attulimus) negat *justum in bono perseverare posse sine speciali Dei auxilio*, hoc est, ut ipse explicat, *sine gratuitâ Dei operatione, quâ facit ut homo in bonâ & justâ conversatione permaneat.*

Sic denique idem Estius, qui gratiam efficacem ad *velle* non ad *posse* requirit, negat tamen eâdem dist. §. 21. sine eâ in cujusquam esse potestate ne in peccatum prolabatur; quod eorum exemplo probat qui reverà labuntur. *Quoties enim aliquos, qui magnâ cum alacritate & facilitate currunt viam mandatorum Dei, contingit ex illo sanctitatis gradu prolabi in aliquod grande peccatum, satis ipsâ re manifestum fit, non*

 fuisse

fuisse in illorum potestate ut absque continuo Dei auxilio & cooperatione in bonorum operum exercitio permanerent. Quod postquàm Davidis exemplo comprobasset, adjungit: *Unde ipse in Ps.* 118. *ita loquitur, Viam mandatorum tuorum cucurri cùm dilatasti cor meum. Et iterum: Deduc me in semitam mandatorum tuorum; quasi dicat: Nisi te deducente & continuò dilatante cor meum, per semitam mandatorum tuorum incedere, & currere* NON POSSUM.

In quo Estius accuratè S. Augustini vestigia persecutus est. Cùm enim Pelagius tria distinxisset, *posse*, *velle*, *agere*; & gratiæ adjutorium ad *posse* tantùm requireret: duo simul adversùs illum statuit Augustinus, quæ pugnare inter se videntur, neque tamen ullo modo pugnant, ut in secunda parte ostendimus: primùm quidem, gratiam Christi non dare nobis possibilitatem ab effectu sejunctam, per quam posse dicamur, etiamsi nec velimus, nec agamus: alterum est, sine illâ gratiâ, quâ Deus facit ut bonum velimus & faciamus, adeóque sine efficaci, de quâ solùm hoc libro agit, nihil omninò boni, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam, quemquam aut facere aut omninò velle posse. Quod ad primum enim pertinet: *Quomodo*, inquit, de grat. Chr. c. 25. *quod possumus bene agere, Dei est; quod autem agimus, nostrum est? cùm dicat Apostolus, orare se ad Deum pro iis ad quos scribebat, ne quid mali faciant, & ut quod bonum est faciant. Non enim ait, Oramus ut possitis nihil mali facere, sed, Ne quid faciatis mali; nec, Ut possitis bonum facere, sed, Ut bonum faciatis. Et quomodò dicit Pelagius: Quod bene loquimur nostrum est? cùm dicat Dominus: Spiritus Patris vestri est qui loquitur in vobis. Neque enim ait, Spiritus Patris vestri est qui vobis dat vel dedit posse bene loqui, sed ait, Qui loquitur in vobis: non significans possibilitatis profectum, sed exprimens cooperationis effectum.* Hoc loco & multis aliis confirmat Augustinus, gratiam Christi non dare *posse* à voluntate distinctum, sed ipsum velle & facere largiri. Et tamen id non impedit quin capite sequenti, ut innumeris aliis locis, disertè tradat, *illam eandem Dei gratiam sic esse confitendam ab eo qui vult veraciter confiteri, ut omninò* NIHIL BONI *sine illâ, quod ad pietatem pertinet veramque justitiam,* FIERI POSSE *non dubitet.*

Nec modò docet sine gratia efficaci hominem bonum facere non posse, sed etiam velle non posse. Ita enim lib. 4. contra Jul. c. 8. *Omnes qui salvi fiunt & in agnitionem veniunt veritatis, eo volente salvi fiunt, eo volente veniunt. Qui enim jam utuntur voluntatis arbitrio, nisi eo volente & subveniente* VELLE NON POSSUNT. *Ubi si dixeris mihi: Cur ergo non convertit omnium nolentium voluntates? Respondebo, Cur non omnes morituros adoptat lavacro regenerationis infantes? Si hoc profundius esse perspicis, quàm ut abs te valeat inveniri; utrumque utrique nostrâm*

strum profundum sit, cur & in majoribus & in minoribus Deus velit alteri, & nolit alteri subvenire.

Et Ep. 143. *Proprium arbitrium nisi Dei gratiâ juvetur*, NEC IPSA BONA VOLUNTAS ESSE IN HOMINE POTEST: *Deus est enim qui operatur in nobis & velle & operari pro bonâ voluntate.* Et in ult. op. contra Jul. c. 97. CUM *displicet tibi hominem non posse bonum velle, nisi adjuvetur ab eo qui malum non potest velle, nonne respicis ei te contradicere qui dixit: Sine me* NIHIL POTESTIS FACERE; *& Scripturæ ubi legitur: Paratur voluntas à Domino; & ubi legitur: Deus est qui operatur in vobis & velle.* Ubi videmus ab Augustino non aliud gratiæ efficaci tribui, quàm ut det velle. Sed quia ad hoc necessaria est, rectè concludit, nos sine ea velle non posse. Quod breviùs etiam exprimit Fulg. de Inc. & gr. c. 21. *Deus, qui voluntatem præparat, ipse donat; quam si Deus per gratiam suam homini non dederit,* NUNQUAM POTEST *homo in Deum* VELLE *credere; quia ipsam voluntatem gratia non invenit, sed operatur in homine.*

ARTICULUS V.

Gratiam efficacem respectu bonorum operum dare posse, *etsi non ab ipso* velle *distinctum.*

HActenus de efficaci gratiâ cum ipsâ bonâ voluntate comparatâ: ubi ostendimus probabilius esse, efficacem gratiam non dare possibilitatem ab ipsâ bonâ voluntate separatam, quæ illius principium sit; ideóque ad actum secundum potiùs pertinere quàm ad primum; sed tamen hoc ipso quo necessaria est, rectè dici hominem sine eâ velle non posse. Nunc de eâdem gratiâ efficaci agendum est cum bonis operibus ac victoriâ tentationum collatâ, de quâ tunc aliter paulò sentiendum videtur. Non enim solùm *velle* dat, sed etiam *posse*, non quidem ab ipsâ voluntate, sed à bonis operibus aliquo modo distinctum; quia ipsa bona voluntas, quam efficax gratia dat, est potentia respectu bonorum operum, cùm ab illâ velut à radice prodeant. Sic Aug. de gr. Christi, c. 18. cùm duas arbores bonam & malam, de quibus in Evangelio loquitur Christus, duas voluntates esse dixisset; bonam, quæ charitas est; malam, quæ cupiditas. *Fructus autem*, inquit, *harum radicum atque arborum, facta sunt, dicta sunt, cogitata sunt, quæ bona de bonâ voluntate procedunt, & mala de malâ.*

Hujus rei ratio ex illâ Moralis disciplinæ certissima regula petenda est, intentionem finis causam esse electionis mediorum. *Bona* autem *voluntas, quæ nihil aliud est quàm charitas*, ut sæpe ait Augustinus, est amor finis, & quidem ultimi; ex quo amore

deinde nascitur quidquid ad consequendum ultimum finem ab homine suscipitur. Unde sæpe dicit Augustinus, *nullum esse fructum bonum qui de charitatis radice non surgat*; & *tunc solum victa vitia deputari debere, cùm Dei amore vincuntur.*

Ex hac doctrina apud Augustinum certissima, manifestum est bonam voluntatem, id est, charitatem, dilectionem, amorem Dei, & quidem actualem, fontem, principium, radicem esse bonorum operum, & proinde ad illa facienda potestatem esse. Vera autem Christi gratia ex ipso Augustino l. 4. ad Bonif. c. 5. nihil aliud est, quàm *inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus.* Unde lib. de gr. Chr. c. 35. gratiam de qua cum Pelagio disputat, his verbis describit: *Adjutorium bene agendi adjunctum naturæ atque doctrinæ, per inspirationem flagrantissimæ ac luminosissimæ charitatis.* Ex quo colligitur, gratiam efficacem dare potentiam ad bona opera facienda & tentationes vincendas, in quantum dat bonam voluntatem & amorem. Et propterea idem Aug. op. ult. in Jul. l. 1. n. 131. *Gratia prævenit hominem, ut diligat Deum, quâ dilectione operetur bona.* Et in Exposit. quarundam propos. ad Rom. *Nisi Deus det dilectionem, nemo potest esse misericors.*

Sed quemadmodum omnis ignis urendi virtutem & potestatem habet, non tamen quidvis urendi, verbi gratia, auri liquefaciendi, vel lapidis in calcem redigendi, ita ut si de igne generatim quæratur, an possit urere, absolutè respondendum sit posse; sed si quæratur utrùm exiguus ignis possit lapidem in calcem redigere, vulgò non posse respondebunt: sic omnis charitas vel exigua, potestas est bonorum operum; & si quæratur, utrùm qui bonam voluntatem habet, possit bene agere, posse procul dubio respondendum est. Non tamen omnis bona voluntas ad quidvis efficiendum ita sufficit, ut non aliquando pleniorem voluntatem requirat; quia ut egregiè Aug. l. 2. de pecc. mer. & rem. c. 5. *Ad nonnulla superanda vel quæ malè cupiuntur, vel quæ malè metuuntur, magnis aliquando & totis viribus opus est voluntatis.* Et Ser. 3. de verb. Apostoli c. 10. *Volo*, inquit, *ut velis; sed non sufficit ut velis; adjuvandus es, ut plenè velis, & impleas quod velis.* Et in Ep. 143. ad Julianum, de eo qui continentiam à Deo poscit, *quam nemo potest habere nisi Deus det*, ita loquitur: *Utique tantas voluntatis vires, tantum dilectionis ardorem volebat accipere spiritu sapientiæ, qui sufficeret ad implendam magnitudinem continentiæ.*

Igitur qui bonam voluntatem habet, sed imperfectam & invalidam, certorum bonorum operum potestatem illam nondum habere dicitur, cui nihil deest ad re-ipsa agendum; quia nonnisi per voluntatem magnam atque perfectam actu impleri possunt.

Nihil

Nihil hac doctrina in Augustino frequentius. Sed nusquàm illustriùs ab eo explicatur, quàm lib. de gr. & lib. arb. c. 15. & sequentibus: *Gratia Dei*, inquit, *semper est bona; & per hanc fit ut sit homo bonæ voluntatis, qui priùs fuit voluntatis malæ. Per hanc etiam fit, ut ipsa bona voluntas, quæ jam esse cœpit, augeatur, & tam magna fiat ut* POSSIT *implere divina mandata quæ voluerit, cùm valde perfectéque voluerit. Ad hoc enim valet quod scriptum est: Si volueris, conservabis mandata; ut homo qui voluerit,* & NON POTUERIT, *nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta sufficit ad implenda mandata; sic quippe adjuvatur ut faciat quod jubetur.* Et ibid. c. 17. *Qui ergo vult facere Dei mandatum* & NON POTEST, *jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam:* POTERIT *autem cum magnam habuerit & robustam. Quando enim Martyres magna illa mandata fecerunt, magnâ utique voluntate, hoc est, magnâ charitate fecerunt. Ipsam Charitatem* (hoc est, magnam voluntatem, sive ut infrà ait, *divino amore ardentissimam voluntatem*) *Apostolus Petrus nondum habuit, quando timore Dominum ter negavit; & tamen quamvis parva & imperfecta non deerat, quando dicebat Domino: Animam meam pro te ponam; putabat enim se* POSSE *quod se velle sentiebat.*

In eandem sententiam dicit lib. 1. Retr. c. 22. *Cùm fortis & potens præparatur voluntas à Domino, facile fit opus pietatis, etiam quod difficile atque impossibile fuit.*

ARTICULUS VI.

Superioris Doctrinæ quædam maximi momenti consectaria.

EX superiùs expositâ doctrinâ ista consequuntur.

1. Bonam voluntatem esse potestatem respectu bonorum operum, cùm sit illorum principium & radix. 2. Non omnem bonam voluntatem, sed tantùm magnam & robustam, esse potestatem sufficientem, quæ nullam aliam desideret respectu cujusvis boni operis, verbi gratiâ, ardui & difficilis.

3. Ei cui deest magna charitas & magna voluntas, deesse potestatem illam integram & omnia necessaria complectentem, quâ magna & ardua opera actu impleri possunt. 4. Petro nominatim defuisse potestatem illam vincendæ tentationis, quia defuit magna charitas & magna voluntas, sine quâ *non poterat quod se velle sentiebat*, ut ait Augustinus.

5. Duplici nomine verè dici, justos quibus gratia efficax deest mandata servare non posse: primò, quia sine gratia efficaci, quæ necessaria est ad bene volendum, ex communi omnium Patrum lo-

locutione verè dicuntur velle non posse, quamvis ipsa gratia non det potentiam volendi ab ipsâ volitione sejunctam: secundò etiam magis propriè, quia sine gratia efficaci non habetur magna illa charitas, & robusta voluntas, quæ potestas est quâ implentur mandata; & proinde propositionem meam, in quâ post Augustinum & Chrysostomum dixi, *Petro defuisse gratiam sine quâ nihil possumus*, dupliciter veram esse: tum quia Petro defuit gratia efficax, sine quâ plenè velle non poterat ex sensu Patrum; tum quia defuit magna voluntas, ut ait Augustinus, sine quâ graves tentationes vinci actu non possunt.

6. Etsi de justo qui gratia efficaci destitutus à tentatione vincitur, rectè dicatur ipsum in illa hypothesi tentationem superare non potuisse, actu scilicet & effectivè; si tamen quæratur quare non superaverit, malè responderi quia non potuit; sed omninò respondendum esse, quia noluit, seu quia non tantùm voluit, quantùm necesse erat ad illam tentationem superandam: nam si voluisset, utique potuisset. Si autem quæratur quare noluit, respondendum est, quia vel ignorantiâ cæcabatur ipsius mentis acies, vel pravâ aliquâ cupiditate quasi visco retinebatur & deprimebatur voluntas, ne ad ardua illa præcepta sese erigeret. Viscus autem ille pravæ cupiditatis nihil aliud est, quàm ipsa carnalis & mala voluntas temporalium rerum amore implicata, cujus nulla alia causa quærenda est præter ipsam voluntatem deficientem. Et qui illuc pervenit, ad primam causam pervenit, ultra quam nulla sit: malæ enim voluntatis una causa est voluntas ipsa deficiens. Quare si de Petro quæratur, quare non confessus sit Christum, neutiquàm respondendum est, quia non potuit, sed, quia noluit. Quærentibus autem quare noluit, respondendum, quia timuit mori, quia ignavus fuit. At si ultrà interroges, quare ignavus & timidus fuit, promta adhuc responsio est, quia nimis amavit vitam. Verùm si interrogare pergas, quare nimis amavit vitam, primæ causæ causam quæris, & ideò vitiosè quæris.

7. Qua ratione ostenditur, omnia bona opera Deo ascribenda esse, quia bonæ voluntatis est auctor, ex qua bona opera profluunt, eâdem ostendi nunquàm mala opera Deo ascribi debere, quia malæ voluntatis, ex qua nascuntur, nunquàm est auctor. Potest quidèm Deus malam voluntatem *omnipotentissima facilitate in bonam convertere, & inspirare pro concupiscentia mala concupiscentiam bonam*: Potest utique; sed *cùm facit, misericordiâ facit; & cùm non facit, judicio non facit. Et quis dicet illi: Quid fecisti, cui misericordia & judicium pia sanctorum mente cantatur?* ut inquit Aug. l. 2. de pec. mer. & rem. c. 19.

ARTICULUS VII.

Secunda quæstio: An potentia quæ justis inest ante gratiam efficacem, debeat dici proxima, completa, & expedita?

QUid de prima quæstione, Utrùm gratia efficax det actum primum, an secundum, probabiliùs dicatur, secundùm varia Theologorum placita dilucidé, ni fallor, & perspicuè ostendimus. Sequitur altera, Utrùm potentia bene agendi, quæ habetur ante gratiam efficacem, sit proxima, an remota; completa, an incompleta; expedita, an impedita?

Huic quæstioni dissolvendæ magnam lucem afferet tradita ab Alvare distinctio duplicis sensus, quo voces illæ *potentiæ proximæ* accipiuntur. Sic enim ille de Aux. disp. 117. n. 11. *Ad tertium respondetur, quòd potentia potest dupliciter dici proxima & expedita ad operandum. Primò, quia nihil aliud requiritur ex parte ipsius potentiæ, quo in actu primo constituatur ad actualiter operandum, sive ad volendum & nolendum; & hoc modo liberum arbitrium, positis omnibus requisitis ad operandum, potest potentia proxima & expedita operari & non operari, velle & nolle. Unde S. Thomas 1. p.q. 83. ar. 2. ad secundum ait, Quòd facultas nominat quandoque potentiam expeditam ad operandum, & sic ponitur in definitione liberi arbitrii. Secundo modo potest dici facultas vel potentia proxima & expedita ad operandum, quia in sua operatione non dependet ab alia priori causa efficienter ei tribuente ipsum cooperari, vel actualiter concurrere:* ET IN HOC SENSU NULLA CAUSA SECUNDA, QUANTUMVIS PONATUR PERFECTA, EST SECUNDUM SE, ET SECLUSA PRÆMOTIONE DIVINA, EXPEDITA AD OPERANDUM; *quia, ut supra dictum est ex S. Thoma, nulla causa secunda, quantumvis perfecta, potest in suum actum prodire nisi virtute motionis divinæ.*

Ex hac Alvaris doctrinâ liquet juxta postremum illum sensum *proximæ potestatis*, cùm scilicet sumitur pro eâ quæ in suâ operatione non dependet ab aliâ priori causâ efficienter ei tribuente ipsum cooperari & actualiter concurrere, potestatem proximam haberi non posse sine gratiâ efficaci, & præmotione divinâ, ut Alvares agnoscit. Et quia potestatem proximam nunquàm alio sensu Molinistæ accipiunt, nunquàm alio sensu accepi, sequitur rectè me in Apologeticis meis adversùs illos contendisse, sine gratiâ efficaci non haberi potestatem proximam; quia vulgò huic voci non illa prior sed hæc posterior notio subjicitur. Unde quamvis potestatem proximam sine gratiâ efficaci haberi negaverim, non ideò ullis Thomistis contradixi. Eâ enim notione negavi, quâ negandum ipsi asse-

tunt, & nominatim ipse Alvares.

Verùm si quis ulteriùs quærere pergat, quid de proximâ potentiâ priori sensu acceptâ, id est, in actu primo, quam admittit Alvares, sentiendum putem, distinctione utendum hîc existimo. Nam omnes illi Theologi qui gratiam non in qualitate aliquâ creatâ, vel in motione virtuosâ constituunt, sed in efficaci Dei operatione, quâ ipsum velle in homine operatur, ut consequenter dicere debent gratiam efficacem non esse necessariam ad *posse*, sed ad *velle*; non ad actum primùm, sed ad secundùm: ita rectè possunt admittere potentiam proximam in actu primo sine gratiâ efficaci in illo priori Alvaris sensu. Nam, ut ait idem Alvares l. 3. Resp. c. 5. n. 27. *Ut aliqua potentia & facultas verè dicatur* hoc sensu *proxima & expedita ad producendum aliquem actum, solùm requiritur quòd inter ipsam potentiam & talem actum nihil mediet tribuens subjecto potestatem seu virtutem in actu primo, quâ possit operari talem actum; non autem requiritur ut nihil mediet tribuens ultimum complementum, quo actus primus reducatur ad secundum.* At verò illi Theologi omne id quod ad potentiam proximam Alvares requirit, longè prolixiùs quam ipse concedunt. Fatentur enim inter potentiam & actum volendi *nihil mediare quod det actum primum*; imò nec illud complementum actus primi inter potentiam & actum secundum inserunt. Ergo in illorum sententiâ rectè admitti potest potentia proxima in hoc sensu, qui non adversatur gratiæ efficacis necessitati.

At si cum ipso Alvare & aliis recentioribus Thomistis sentias, gratiam efficacem esse qualitatem aliquam vel motionem virtuosam *quæ mediet inter potentiam & actum*, & sit complementum actus primi; incommodiùs planè & minùs consequenter proximam potestatem sine gratiâ efficaci admiseris. Quocunque enim illam nomine afficias, modò fatearis illam esse principium actus secundi voluntati inhærens; hoc ipso fateris, illam ad actum primum pertinere; & ideò sine illâ non esse potentiam omninò perfectam, proximam, & completam. Indiget enim alio auxilio quod ad actum primum pertineat, & ipsum compleat. Unde cum Alvares negat, gratiam efficacem ad actum primum pertinere, & tamen concedit, illam esse principium necessarium & inhærens actus secundi, non satis constare sibi videtur. Esse enim actum primum, ut jam diximus, nihil est aliud, quam esse principium inhærens actus secundi.

Quapropter, quod valdè in hoc negotio mirari licet, Estius & Tiphanius, qui de proximâ potentiâ nunquàm loquuntur, rectè in suâ sententiâ possunt proximam potestatem Alvaresiano sensu defendere; & quia ab illorum opinione non sum alienus, cur proximam potestatem hoc eodem sensu non admittam, nulla causa

est. At verò ipse Alvares, & qui ab ejus disciplinâ sunt, vix satis commodè illam possunt admittere, magnamque inconstantiæ suspicionem præbent. Non enim satis cohærere videtur quod illi docent, sine motione divinâ efficaci haberi potentiam proximam & completam, & quod animosè tuentur, *causas omnes per motionem divinam*, quam formam inhærentem esse volunt, *in sua virtute operativa compleri*. Quod ipse Alvares de Aux. disp. 18. n. 12. 18. 19. sæpiùs repetit. Quomodò enim causa aliqua potentiam ad operandum omninò completam jam habet, si adhuc illam ulteriùs *compleri* necesse est *in sua operativa virtute*. Quapropter constantiùs & rationi congruentiùs Zumel, multique alii à Ledesma citati, sine gratiâ efficaci potestatem proximam haberi negant. Ad quos allusisse videtur Lescorius, dum agnoscit qu. 2. art. 10. quosdam Theologos ita sentire potentiam, quam dat gratia sufficiens, non esse omnino completam & adæquatam.

Eadem ferè de expeditâ potentiâ ratio est. Video enim duplicem hujus vocis acceptionem à clarissimo Theologo traditam, ut potentia dicatur expedita, vel quia *expedita est ab omni impedimento impotentiæ*, *vel quia etiam expedita est ab omni impedimento operationis sive nolentiæ*. Quare nulla hìc difficultas in concilianda doctissimi illius viri sententia cum nostræ propositionis explicatione. Admittit enim ille potentiam bene agendi non esse semper in justo expeditam ab impedimento operationis, quod unum asserui; contendit verò esse expeditam ab omni impedimento impotentiæ, quod nunquàm negavi. Imò si impotentia sumatur pro defectu virtutis agendi ab ipsa bona voluntate distinctæ, ut sumit ille Theologus, verum esse concedo. At si de vocum illarum usu quid sentiam liberè dicendum sit, illum magis proprium existimo, ut potentia expedita dicatur, quæ ab omni impedimento actionis libera est. Nam si quis oculos quamlibet sanos aliquo velo obductos habeat, & de illo quæratur, utrùm habeat potentiam expeditam ad videndum, vix invenietur qui aliter respondeat, quàm ejusmodi hominem visum impeditum habere, licet potentiam habeat expeditam ab omni impedimento impotentiæ, & impeditam tantùm impedimento actionis.

ARTICULUS VIII.

Tertia quæstio de gratiâ sufficiente; sufficientis nomen variè usurpari posse.

CUm tota ferè de gratiâ sufficiente disputatio à nominis intelligentiâ pendeat, operæ pretium erit, ut ante omnia veram illius

illius vocis, *sufficiens*, notionem & varios usus investigemus.

Sufficiens igitur generatim dicitur id præter quod non requiritur aliud; dividiturque in id quod est sufficiens in certo genere tantùm, & illud quod dicitur absolutè sufficiens.

Sufficiens in certo genere est, cùm nihil aliud ex isto genere requiritur ad id cujus respectu dicitur sufficiens. Isto modo dicitur panis sufficiens ad conservationem vitæ, non quia nihil aliud ad conservationem vitæ requiratur; sed quia nihil aliud requiritur absolutè in genere cibi. Sic sufficiens lumen dicitur ad videndum, cùm nullum aliud lumen requiritur, etsi prætereà sanitas oculorum requiratur, & multa alia. Sic Alvares disp. 76. nu. 3. agnoscit *gratiam exteriùs excitantem dici nonnunquàm posse sufficientem ad salutem in suo genere, videlicet in ratione prædicationis, vel alterius suasionis & excitationis externæ, quia talis esse potest, ut ex parte illius nihil ampliùs requiratur ad credendum, vel piè operandum, & vitam æternam consequendam.*

Sufficiens autem absolutè est, cùm nihil omninò aliud requiritur. Sic solis præsentia sufficit ad illuminandam terram, quia nihil aliud requiritur.

Has notiones si ad gratiam transtuleris, primò liquebit, cùm gratia dicitur sufficiens, vel ad posse, vel ad agere, id intelligendum in genere gratiæ, & significari præter illam gratiam quam sufficientem dicimus, nullam aliam necessariam esse vel ad potestatem agendi, vel ad re ipsâ agendum.

Ergo si gratia sufficiens comparetur cum ipsa actione vel motu voluntatis, nulla est gratia verè sufficiens præter efficacem; quia nulla est gratia nisi efficax, de quâ dici possit, nullam aliam præter ipsam ad re-ipsâ agendum requiri.

Sed si comparetur gratia sufficiens non cum ipsâ actione, sed cum sola interna agendi potestate, sic præter gratiam efficacem est alia gratia, quæ tribuit potestatem illam internam agendi, & quæ hoc respectu verè dicitur sufficiens; quia nulla alia gratia requiritur ad tribuendam virtutem & potentiam internam, licet alia requiratur ad movendam & applicandam ad actum potentiam. Sufficit ergo illa gratia ad *posse*, non sufficit ad *agere*; sive dat omnia necessaria ut possis virtute internâ, non dat omnia necessaria ut agas; quemadmodum sanitas oculi est principium sufficiens ut possis videre, non tamen sufficit ut actu videas, quia lumen est necessarium.

De his omnibus mihi cum recentioribus Thomistis convenit, quorum non postremus Alvares disp. 79. duplicem sufficientis auxilii acceptionem agnoscit: unam, quâ significatur illud auxilium ultra quod nullum est absolutè necessarium, ut illa operatio actu producatur, quod soli gratiæ efficaci competere agnoscit: alteram, quâ auxilium sufficiens dicitur, quod tribuit tantùm

tùm posse, & ultra quod nullum aliud absolutè necessarium est, ut homo dicatur posse illam operationem producere; hoc tantùm sensu sufficientis gratiæ nomen alii gratiæ quàm efficaci tribui posse docet.

ARTICULUS IX.

Sufficientis nomen in alio sensu à Patribus acceptum, quàm à recentioribus Thomistis vulgò usurpetur.

SEd cùm illud inter Thomistas & me conveniat, duplicem hanc tribui significationem posse gratiæ sufficientis voci, in quanam potissimùm usurpari debeat, alia quæstio est, quæ præcipuè ex duabus animadversionibus dijudicanda.

Prima est, recentioribus Theologis valdè cavendum esse, non modò ne à Patrum sensibus, sed etiam ne à Patrum verbis temerè discedant. Retinetur enim fides & eadem in sæculorum labentium decursu perseverat, dum iisdem verbis inclusa ad posteros propagatur. At si novandi in verbis licentia serpat, metuendum est ne in ipsam Ecclesiæ doctrinam multa novitas invehatur. Hoc consilio Ecclesia ne quidem solemnes, quæ Deo adhibentur preces, vulgari & patriâ linguâ fieri sinit, ne sermone vernaculo, cujus penes vulgus lex & arbitrium est, immutato, aliquid in Dei cultu novetur & immutetur. Ergo ut gratiæ sufficientis nomen in scholas catholicas introduceretur, dispiciendum fortasse fuerat quis illius usus apud Patres: quod si satis attendissent qui primi hoc verbo usi sunt, nunquàm illud alii gratiæ quàm efficaci tribuissent. Illud enim certum existimo, hoc verbo, *sufficit*, ita semper usum Augustinum & alios Patres gratiæ defensores, ut referatur non ad potentiam, sed ad actionem, significetque illud auxilium, præter quod nullum aliud necessarium est ut actu operemur; & ideò nunquàm id nomen alteri gratiæ tributum videas præterquàm efficaci.

Hinc est 1. quòd apud Augustinum non nisi magna voluntas, magna charitas, plena & perfecta voluntas, quæ per gratiam efficacem & adjuvantem confertur, sufficere dicitur. *Qui voluerit*, inquit ille l. de gr. & lib. arb. c. 15. *& non potuerit, nondum se plenè velle cognoscat, & oret ut habeat tantam voluntatem, quanta* SUFFICIT *ad implenda mandata.* Et c. 16. *Certùm est nos mandata servare, si volumus; sed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum est ut tantùm velimus, quantùm* SUFFICIT *ut volendo faciamus.* Et Ep. 143. in loco jam citato de eo qui continentiam à Deo poscit: *Utique tantas voluntatis vires, tantum dilectionis ardorem volebat accipere Spiritu sapientiæ, qui* SUFFICERET

CERET *ad implendam magnitudinem continentiæ.* Et lib. de sp. & lit. c. 35. *Fieret enim perfecta justitia, si tanta voluntas adhiberetur, quanta* SUFFICIT *tantæ rei.*

Hinc 2. idem Augustinus infirmam voluntatem, quæ per gratiam excitantem, quam Thomistæ *sufficientem* vocant, à Deo confertur, sæpe negat ad bene agendum sufficere, nunquàm dicit sufficere. Propterea Ep. 208. *Oras ut non intres in tentationem; & utique si homo sibi præstare posset volendo, non posceretur orando. Quapropter ut non intremus in tentationem, si voluntas* SUFFICERET, *non oraremus, quæ tamen si deesset, nec orare possemus. Adsit ergo ut velimus; oremus autem ut valeamus.* Et serm. 3. de verb. Apost. *Volo ut velis; sed* NON SUFFICIT *ut velis*, hoc est, non satis est te velle per gratiam excitantem, *adjuvandus es ut plenè velis*; hoc est, impetranda tibi gratia efficax. Et in Expositione quarundam propositionum ex Epist. ad Rom. *Cùm voluerimus* NON SUFFICIT *voluntas nostra, & cursus noster, nisi Deus vires currentibus præbeat.* Denique lib. 2. de pecc. mer. & rem. c. 19. *Ideirco etiam sanctos & fideles suos in aliquibus vitiis tardius sanat, ut in his eos minùs quàm implendæ omni ex parte justitiæ* SUFFICIT, *delectet bonum.*

3. Oculum sanum, qui solet à Thomistis in exemplum afferri sufficientis potestatis, negat Augustinus ad videndum sufficere sine lumine; & ait tantùm ad non videndum sufficere, SUFFICIT *sibi*, inquit ille de gestis Pelagii c. 3. *oculus ad non videndum, hoc est, ad tenebras: ad videndum verò lumine suo non sibi* SUFFICIT, *nisi illi extrinsecùs adjutorium clari luminis præbeatur.*

Hinc 4. liberum arbitrium ad malum faciendum sibi dicit sufficere, quia nullum requirit auxilium, ut actu malum operetur. Sic enim l. de corr. & gr. c. 11. *Liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.*

Ex his perspicuè constare arbitror verbum, *sufficit*, apud Augustinum illud significare, quod sine alio auxilio satis est ad actu & effectivè operandum; & ideò Augustiniano sensu tantùm efficaci gratiæ tribuendum.

Neque verò aliter ab aliis Patribus gratiæ defensoribus usurpatum est; è quibus unum proferam Fulgentium, qui lib. 2. de verit. prædest. & gr. c. 4. negat sine gratiâ efficaci voluntatem sibi sufficere: *Voluntas*, inquit, *non suâ virtute, sed Dei prævenientis operatione consurgit, & postquàm surrexerit, ut non cadat sola sibi non potest* SUFFICERE; *sed sicut ad surgendum beneficio misericordiæ prævenientis erigitur, sic ad perseverandum misericordiæ subsequentis juvamine custoditur.* Gratiam autem quâ juvamur ad perseverandum, esse apud illum efficacem, nemo doctrinæ Fulgentianæ gnarus negaverit. Et ib. c. 7. *Ut deficiat voluntas, potest sibi sola* SUFFICERE; *ut proficiat verò, indiget semper divinæ miserationis auxilio.* Quo in

loco

loco planum est, ideò Fulgentium asserere voluntatem sibi sufficere ut deficiat, quia nihil ei aliud necessarium est ut deficiat.

Pluribus locis commemorandis supersedeo. Satis erit eos, qui aliam hujus verbi significationem apud Patres esse vellent, hîc compellare, ut vel unum locum proferant, ubi ea gratia sufficere dicatur ad agendum, quæ nunquàm in actum prodeat sine alterius gratiæ auxilio; denique ubi eadem gratia, quæ negetur sufficere ad *agere*, dicatur sufficere ad *posse*.

ARTICULUS X.

Cavendum esse ne gratiæ sufficientis voce ad gratiæ efficacis necessitatem avertendam abutantur Molinistæ.

Altera observatio est, catholicis Theologis valde providendum esse, ne vocibus utantur, quarum popularis significatio fideles in errorem possit inducere. Barbarè mavult loqui Augustinus, ut nonnunquàm testatur in expositione Psalmorum, quàm à populo non intelligi; quanto studio idem eas voces devitasset, quæ non modò à populo non intelligerentur, sed etiam pravo & erroneo sensu acciperentur. Certum est autem vocem *sufficientis gratiæ* vulgò à mulieribus, ab imperitis viris, imò ab omnibus ferè, accipi pro eâ gratiâ, quæ nullam aliam requirat ad agendum, & necessitatem alterius auxilii excludat. Quæ una ratio Theologos deterrere debuerat, ne istud verbum alteri gratiæ quàm efficaci tribuerent, & ne passim apud populos sufficientem aliquam gratiam quæ non sit efficax venditarent. Hoc enim imperiti, (quorum salus non minori nobis curæ esse debet, quàm eruditorum, sapientibus enim & insipientibus debitores sumus) hoc, inquam, imperiti sic accipiunt, quasi sit quædam gratia, quâ Deo ipsum velle & operari in nobis efficaciter non operante, nonnunquàm tamen & velimus & operemur. Quamobrem si res integra nunc esset, nullo modo fuerim auctor, ut verbum illud nunquàm à S. Patribus & ipso S. Thoma alii gratiæ tributum quàm vel efficaci, aut habituali, sed cum aliquâ exceptione, velut *in suo genere*, *quantum est de se*, passim nunc ita excitanti gratiæ tribuatur, ut etiam gratia sufficiens ipso nomine ab efficaci distinguatur.

Et sanè quantùm mali secum hoc vocabulum in scholas Christianas invexerit, facilè animadverti potest. Quo enim alio fuco in populi animos irrepunt gratiæ efficacis adversarii, quàm fallaci sufficientis gratiæ æquivocatione? Nam cùm rudes à concionatoribus audiunt gratiam sufficientem prædicari, hanc accipiunt utique quæ nullo alio superad-

peraddito auxilio in actum nonnunquàm prodit; atque ita in eum errorem inducuntur, sine gratiâ efficaci nonnunquàm aliquid bene fieri, neque illam ad piè agendum necessariam esse. Hâc arte tantas sibi vires conflavit Molinismus, hoc uno sufficientis gratiæ nomine incautiùs sibi à Thomistis concesso, ipsos apud populum deridiculo habet, pro Calvinistis & Manichæis traducit; & efficacem gratiam, quam unam sufficientem Patres vocant, passim eliminat. Tolle præjudicium illud ex nomine sufficientis gratiæ petitum, Molinam funditùs sustuleris. Aliunde enim Traditionis auctoritate ita nudus & inermis est, ut in Theologorum consessum, in Doctorum disputationem prodire non audeat; aut si audeat, continuò antiquitatis pondere suffocetur.

Quare meritò non modò SS. Patres, sed hoc sæculo tota Lovaniensis Facultas sufficientis gratiæ nomen soli tribuit efficaci, & quamcunque aliam sufficere negavit. *Dicimus*, inquiunt doctissimi illi Theologi de gratiâ Christi optimè meriti in Just. Censuræ c. 13. *non esse gratiam sufficienter præparantem voluntatem, nisi quæ faciat ut velimus, & consentiamus. Quamdiu enim voluntas nondum sic affecta est ut velit, sed adhuc resistit & contradicit*, NONDUM SUFFICIENTER *est à Domino preparata.* Et ibid. c. 12. *Addimus, & hoc qualecunque subsidium quod aliquandò subministrari dicitur iis qui neque credunt neque convertuntur ad Dominum*, NON FUISSE SUFFICIENS *ad fidem aut conversionem; quippe gratia ad conversionem* SUFFICIENS *ipsa convertit; quæ verò non convertit*, NON SUFFICIT.

Eodem modo Duacensis Facultas locuta est, cùm illam Jesuiticam propositionem damnaret: *Omnes infideles semper & ubique habent sufficiens auxilium ad salutem ex parte Dei. Neque infidelis*, inquit in censuræ assertione, *quisquam credere potest, nisi per gratiam quâ cor ejus ex infidelitate ad fidem mutetur, quam gratiam eum non habere quamdiu infidelis manet, perspicuum est. Si ergo donum fidei nondum habet infidelis, quemodò dicendus est habere* SUFFICIENS *auxilium ad salutem ex parte Dei, cùm absque dono Dei non possit esse fidelis.*

Sic etiam Duacensis Facultatis insigne lumen Guillelmus Estius ex his Scripturæ locis: *Omne quod dat mihi Pater ad me veniet*; & infrà: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me; traxerit eum*; & similibus, colligit, *non omnibus dari auxilium simpliciter ex parte Dei sufficiens ad hoc ut veniat ad Christum; quia non omnes ad Christum veniunt, neque omnes à Patre trahuntur, & quicumque non veniunt non trahuntur efficaciter.* Quibus locis perspicuum est sufficientis gratiæ nomen eo quo diximus sensu usurpari. Ab illis verò Theologis non multùm recedunt celeberrimi S. Thomæ discipuli, qui licet gratiæ sufficientis nomen non respuant, agnoscunt tamen solam

lam efficacem esse simpliciter & absolutè sufficientem. Sic Medina ex Cajetano in 1. 2. q. 109. ar. 10. *Ad hoc*, inquit, *argumentum optimè respondet Cajetanus, quòd dupliciter aliqua res potest esse sufficiens ad aliquem actum exercendum; uno modo, simpliciter sufficiens, quod accidit quando ipsa res sola sine adminiculo alterius potest absolutè operationem producere. Alio modo potest dici sufficiens, non simpliciter, sed in suo genere. Verbi gratia visus in genere potentiæ est sufficiens ad videndum; & qui visum habet, dicitur posse videre. Est tamen sufficiens ut potentia, non tamen simpliciter; nam sine objecto atque lumine non potest videre: Ita habens gratiam & habitus virtutum potens est perseverare, tametsi egeat auxilio gratiæ tum ad operandum, tum ad perseverandum*; quod auxilium efficax esse vel hinc satis patet, quod loquitur de auxilio non quo perseverari potest, sed quo perseveratur, quod apertè infrà appellat *auxilium efficax*.

Cùm igitur sufficientis gratiæ ab efficaci distinctæ nomen nec Patres, nec Concilia, nec Summi Pontifices ulli, commemorent; improbent & rejiciant duæ celeberrimæ Theologicæ Facultates, repudiet doctissimus Estius, cujus scripta in omnium catholicorum manibus cum laude versantur, minùs proprium esse fateantur etiam qui illud usurpant, illius vocis in Ecclesiam introducendæ nulla necessitas exstitit, multò minùs verò ulla causa subest, cur illa vox quasi catholicæ fidei tessera à quoquam exigatur, cum in suo notissimo significatu, id est Moliniano, erroneum sensum habeat, ut omnes Thomistæ contendunt: in Thomistico autem sensum meo quidèm judicio rectum, in Molinistarum verò mentibus & auribus intolerandam absurditatem contineat. Non satis autem Ecclesiæ honori consulere videatur, qui ab eâ præcipi velit illius vocis usum, quæ cum duos tantum significatus habere possit; altero erroneum sensum, ut Thomistis videtur, altero ridiculum, ut Molinistis placet, complectatur.

Verùm, ut meo quidem judicio providentius fuisset illud nomen neutiquàm initio in scholas catholicas admittere, sic jam receptum per vim abigere & præfractiùs de voce contendere, durius & ab Ecclesiæ pace alienius videri potest. Ergo cum Thomistis nunquàm de illâ voce litigabimus; rogabimus tantùm, dum apud imperitos verba facient, ut vel ab illâ voce abstineant, vel saltem admoneant, illam à se usurpari in eo significatu qui à Moliniano longè disjunctus sit. Ita nullum mihi cum ipsis certamen est, nec de nomine, quia non rejicio; nec de sensu, quia sensum illius vocis Thomisticum admitto. Admitto quippe in justis gratiam quæ det *posse*, ultra quod nulla virtus interna requiratur, sed tantùm applicatio, motio, prædeterminatio, impulsio

sio illius virtutis, quæ fit per auxilium efficaciter prædeterminans ex omnium Thomistarum sententia.

ARTICULUS XI.

Sufficientis gratiæ nomen Thomistico sensu usurpatum habituali gratiæ rectiùs tribui quàm actuali.

SUPPONAMUS igitur, esse aliquam gratiam ab efficaci distinctam, quæ conferat illud posse cui desit sola applicatio & motus; quod concedo & profiteor. Supponamus 2. illam gratiam rectè sufficientem vocari Thomistico sensu, quod non aspernor, modò à Moliniano errore sejungatur. Una quæstio superesse poterit de natura illius gratiæ sufficientis quæ det *posse*, utrùm scilicet sit, vel habitualis vel actualis; sive utrùm sit aliquid in anima permanens, etiamsi minimè de eâ cogitemus; an potius pius intellectus & voluntatis motus, de quo non video inter ipsos Thomistas constare.

Veteres enim Thomistæ ut Capreolus, Ferrariensis, Cajetanus, & nonnulli ex recentioribus, ut Lovaniensis Facultas, & Estius, *posse* illud quod gratiam efficacem antecedit, habituali gratiæ tribuunt, non autem actuali. Ita sentiunt adhuc aliqui Hispanienses Theologi; imò hæc sententia plerisque Parisiensibus Doctoribus probatur, nec ingrata est ipsis Censoribus, dummodò ab amicis suis, non à me, propugnetur.

Testis est Censuræ subscriptor Holdenus, qui gratiam actualem non semper dari vult, sed tantùm sæpe; qui cum sancto Thoma dicit, *gratiam habitualem & sanctificantem dare posse, & sufficere ad illud efficiendum quod reipsâ nunquàm sola efficiet*: & tamen in Epistola quâdam ad me scriptâ sic loquitur: *A nemine siquidem accepi Magistrorum nostrorum quemquam scriptiunculæ meæ doctrinam tanquam scholis catholicis indignam reprobasse; & certissimè novi, cum quem ferunt te inimicorum tuorum coryphæum habere, hanc meam efficacis gratiæ explicationem velut legitimam approbasse.* Nuperrimè verò venit in manus meas non ignobilis Thomista Conradus Koelin, Cajetani aut æqualis aut suppar, de gratiâ habituali sic loquutus in q. 111. 109. art. 9. *Homo primò indiget ipsâ gratiâ habituali, quæ faciat eum potentem ad operandum meritoriè, quæ est actus primus constituens hominem in potentiâ activâ* SUFFICIENTI *ad operandum meritoriè. Quia autem suprà art. 1. dictum est quod quantumcumque res habeat principium operandi sufficiens, indigeat auxilio & motione divinâ; ideò habitâ gratia adhuc opus est motione Dei, & ut patebit, speciali.* Admisit quidem, & meritò, Conradus motionem Dei supra gra-

tiam habitualem ad operandum necessariam: Verùm eam specialem esse vult, & non omnibus dari; nec ideò tamen excusari à peccato qui eâ caruerint. Sic enim art. 6. *Justi moventur in Deum ut specialem finem motione speciali. Quod ex eo patet:* QUIA UNUS MOVETUR, ALIUS NON; *unus sufficienter & non efficaciter, alius utroque modo.* Et ibid. *An si non à Deo præparatur & disponitur, sit à peccato non habitionis gratiæ tempore debito excusatus. De hoc vide quartum contra Gentiles, c.* 159. *Quia non est excusatus: quia per se-ipsum potest præstare & præstat impedimenta. Et, ut suprà tactum est, impotentia quæ est ex concursu primi agentis non excusat, tum sit semper propter aliquam culpam ad minus originalem.*

Contrà verò plerique recentiores Thomistæ gratiam illam, quæ dat justis *posse*, actualem esse volunt, & eandem cum illâ, quæ alio nomine dicitur excitans, de quâ mox uberiùs agemus.

In illâ Theologorum dissensione non diffiteor, in eorum me Thomistarum partes concedere, qui *posse* illud, antecedens gratiam efficacem, per gratiam habitualem tribui docent; & ideò illam potiùs quàm actualem sufficientis gratiæ appellatione afficiunt. In eam sententiam his rationibus adducor. Primò, quia S. Thomas, quem in scholasticâ Theologiâ ducem sequor, omninò istius mihi videtur esse sententiæ. Sic enim loquitur q. 110. a. 2. *In eo, qui dicitur gratiam Dei habere, significatur esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis. Dictum est autem suprà, quòd dupliciter ex gratuitâ Dei voluntate homo adjuvatur; & uno modo in quantum anima hominis movetur à Deo ad aliquid cognoscendum, vel volendum, vel agendum. Et hoc modo ipse gratuitus effectus in homine non est qualitas, sed motus quidam animæ: actus enim moventis in moto est motus, ut dicitur in 3. Physic. Alio modo adjuvatur homo ex gratuita Dei voluntate, secundùm quod aliquod habituale donum à Deo animæ infunditur. Et hoc ideò quòd non est conveniens, quòd Deus minùs provideat his quos diligit ad supernaturale bonum habendum, quàm creaturis quas diligit ad bonum naturale habendum. Creaturis autem naturalibus sic providet, ut non solùm moveat eas ad actus naturales, sed etiam largiatur eis formas & virtutes quasdam, quæ sunt principia actuum, ut secundùm seipsas inclinentur ad hujusmodi motus; & sic motus, quibus à Deo moventur, fiunt creaturis connaturales & faciles, secundùm illud Sap.* 8. Et disponit omnia suaviter. *Multò igitur magis illis quos movet ad consequendum bonum supernaturale, æternum infundit aliquas formas seu qualitates, secundùm quas suaviter & promtè ab ipso moveantur ad bonum æternum consequendum; & sic donum gratiæ qualitas quædam est.* Ex hoc loco elici potest, idem præstare in rebus supernaturalibus gratiam habitualem ad actus supernaturales, quod formæ naturales præstant in naturalibus ad

ad actus naturales. Sed illæ formæ naturales tribuunt illam potentiam, quæ antecedit motionem Dei præmoventem & prædeterminantem, ex omnibus Thomistis. Igitur formæ seu qualitates supernaturales debent etiam præstare potentiam illam, quæ antecedit prædeterminantem & præmoventem gratiam.

2. S. Thomas nullam agnoscit motionem generalem Dei per gratiam. Sic enim loquitur 1. 2. q. 9. a. 6. *Dicendum quòd Deus movet voluntatem hominis sicut universalis motor ad universale objectum voluntatis quod est bonum; & sine hâc universali motione homo non potest bonum velle; sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud quod est verè bonum & apparens bonum. Sed tamen interdum specialiter Deus movet aliquos ad aliquid determinatè volendum quod est bonum, sicut in his quos movet per* GRATIAM. Ex quo colligi licet motionem per gratiam non esse communem omnibus, nec semper adesse. Disertè enim S. Thomas, motionem per gratiam non communem, sed specialem; non semper adesse, sed interdùm tantùm; non omnibus, sed quibusdam tantùm, tribui dicit. At verò, cùm quæritur potestas in justis gratia efficaci destitutis, ferè quæritur ejusmodi potestas quæ semper adsit, quæ proindè repeti non potest ex motione Dei, quæ non semper adest.

3. Gratiam habitualem S. Thomas expressè asserit dare, quantum est de se, sufficiens auxilium ad non peccandum. De ea enim, ut alibi probavimus, intelligitur locus ille qui exstat 1. 2. q. 106. a. 2. *Nec tamen propter hoc dicitur quod lex nova iram operatur; quia, quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.* Jam verò nunquàm de illa motione actuali quæ movet ad bonum imperfectum, in qua Thomistæ recentiores gratiam suam sufficientem constituunt, dixit S. Thomas, illam, quantum est de se, dare sufficiens auxilium ad bonum perfectum.

4. Thomistæ illi qui gratiæ sufficientis nomen actuali gratiæ concedere solent, iidem nihilominùs quidquid gratiæ sufficienti competit habituali convenire ultrò agnoscunt. Quid enim ampliùs habere potest gratia sufficiens ab efficaci distincta, quæcunque tandem illa sit, quàm ut det homini sufficientem virtutem in actu primo, quò possit servare omnia mandata & perseverare in finem si velit? Id verò ipse Alvares, qui inter præcipuos gratiæ sufficientis actualis patronos vulgò censetur, per gratiam habitualem justo conferri profitetur, eamque esse S. Thomæ sententiam. Sic enim ille Resp. l. 3. c. 5. n. 20. *Ex doctrinâ*, inquit, *S. Thomæ 1. 2. q. 109. per gratiam habitualem & virtutes infusas habet homo sufficientem virtutem in actu primo, quò possit servare omnia mandata & perseverare usque in finem si velit; & tamen de facto cum solâ gratiâ habituali & virtu-*

virtutibus infusis, seclusо quocunque auxilio actuali prævenientis gratiæ, nunquam servabit eadem mandata, nec perseverabit usque in finem, ut ostendit sanctus Doctor, a. 9. & 10. ejusdem quæstionis. Ex hoc autem non sequitur, QUOD GRATIA HABITUALIS NON SIT SUFFICIENS AD OPERANDUM BONUM. *Fallaciam enim hujus consequentiæ detegit S. Thomas, a. 9. citato ad primum argumentum, ubi objectionem factam dissolvit.* Frustrà ergo requiritur gratia actualis ab efficaci distincta, tanquàm necessaria ut habeat justus sufficientem virtutem in actu primo ad mandata servanda, & tentationes vincendas, cùm id jam habeat ex S. Thoma, fatente ipso Alvare per gratiam habitualem & virtutes infusas.

5. Id-ipsum docet Bartholomæus Medina in 1. 2. q. 109. a. 10. super illo S. Thomæ loco: *Nunc autem per gratiam Christi multi accipiunt, & donum gratiæ quo perseverare possunt, & ulterius eis datur quo perseverent. Ex quo evidens est*, inquit, *esse distinctum donum posse perseverare ab eo quod est perseverare.* Hoc ultimum, nimirùm actu perseverare, gratiæ efficacis esse nemo non videt. Dispiciamus igitur ad quam gratiam *posse* referat, actualem an habitualem. *Posse*, inquit, *perseverare habet homo ex eo quòd habet gratiam justificantem, per quam natus est ex Deo, & efficitur particeps divinæ naturæ; ex quo fit potens operari omne bonum, & vitare omne malum.* Et infrà: *licet gratia habitualis de se sufficiens sit ad omne peccatum vincendum, & ad omne opus bonum præstandum; nihilominùs ratione subjecti in quo residet, & ratione pugnæ, quæ semper est à Carne, Dæmone, Mundo, eget homo dono perseverantiæ, ut victor evadat.*

6. Auxilium gratiæ quod ejusmodi est, ut possit esse, & frequenter sit piæ operationis principium physicum, licèt nonsine gratiâ efficaci, longè potiori jure dicitur gratia sufficiens in actu primo ad illam piam operationem, quàm quod ejus generis est, ut etiam cum gratiâ efficaci piæ operationis principium esse non possit, nisi morale. Ex omnibus enim Thomistis causa moralis non est propriè causa, sed metaphoricè, ut docet S. Thomas de malo, q. 3. a. 3. Certum est verò, gratiam habitualem esse piarum operationum principium physicum; non item gratiam illam excitantem, quam sufficientem Thomistæ recentiores appellant. Ipsi enim docent teste Alvare, Resp. l. 3. c. 4. n. 6. *Auxilium præveniens gratiæ excitantis non habere physicum influxum in consensum, seu piam operationem liberam, sed tantùm moralem*, etiam cùm illi adjungitur gratia efficax. Quod multis ille rationibus probat, quarum præcipua est quam affert n. 7. *Motus gratiæ excitantis, quæ ipsi gratia sufficiens, solet esse minus perfectus, quàm actus supernaturalis ad quem movet. Solet enim Deus vivâ quâdam mortis repræsentatione, aut*

timore gehennæ, excitare & movere ad actum contritionis, aut dilectionis Dei super omnia, qui actus & accidentaliter & specificè sunt præstantiores motibus excitantis gratiæ. Ergo hujusmodi gratia excitans non erit physico influxu causa efficiens horum actuum. Probatur consequentia. Nam causa efficiens debet esse ad minus æque perfecta, sicut est ejus effectus, cùm tota perfectio effectus virtute contineatur in causâ.' Unde sic concludit, n. 17. *Dicendum, gratiam prævenientem adjuvantem* (hoc est efficacem) *vires efficaces tribuere voluntati ad consensum eliciendum, & physicum influxum habere in eundem consensum, ut dictum est. Gratia autem excitans, licet tribuat libero vires sufficientes, quibus possit piè operari si velit, non tamen concurrit efficienter ad pium operationem, quia movet voluntatem ex parte finis alliciendo, invitando, & suadendo.* Quantò igitur magis gratia habitualis dici potest sufficiens Thomistico sensu ad bene agendum & mandata servanda, de qua sic ipse Alvares in Resp. ad 8. objectionem, quæ erat ejusmodi: *Auxilium præveniens gratiæ excitantis non minùs trahit & inclinat voluntatem ad opus bonum, quàm habitus; sed multo magis: Atqui habitus, præsertim infusi, cooperantur physico influxu cum libero arbitrio in opus pium seu consensum: Ergo simul cooperabitur gratia excitans præveniens. Ad octavum*, inquit, *respondetur, quòd gratia excitans inclinat moraliter voluntatem ad opus bonum, eam movendo ex parte objecti, alliciendo, invitando, & suadendo. Habitus verò supernaturalis inclinat eam habitualiter ex parte potentiæ per modum principii effectivi. Auxilium autem efficax prævenientis gratiæ adjuvantis inclinat voluntatem, id est, inclinare eam facit actualiter & infallibiliter.* Nulla ergo gratia *omnibus modis* ad opus bonum *sufficiens*, nisi quæ ipsum in nobis atque nobiscum efficaciter operatur, ut alibi fatetur ipse Alvares. Sed si inter gratiam excitantem respectu actus perfecti ad quem disponit, & gratiam habitualem comparatio instituatur, hæc profectò quæ ex *parte potentiæ per modum principii effectivi ad opus bonum voluntatem inclinat*, sufficientis gratiæ nomen magis meretur, quàm *quæ illam tantùm moraliter inclinat ex parte objecti*, neque unquàm boni operis principium verum & physicum esse potest.

7. Gratia habitualis nullam aliam requirit habitualem ad agendum actu, & ideò est verè sufficiens in genere gratiæ habitualis. At minùs propriè gratia excitans actualis dicitur sufficiens, quia ad ipsam actionem actu producendam requirit aliam gratiam actualem, nempe efficacem. His rationibus moveor, ut meliùs habituali, quàm excitanti actuali, sufficientis gratiæ nomen dari existimem.

ART I-

ARTICULUS XII.

Bono etiam sensu gratiam excitantem dici posse sufficientem.

Attamen si quis pertinaciùs obtinere nitatur, gratiam excitantem sufficientem appellari posse, dummodo Molinianam hujus verbi significationem excludat, & alterius gratiæ efficacis necessitatem ad ipsam actionem admittat, faciles nos præstabimus; nec enim de nominis quæstione, in quo vel sanciendo vel abrogando nulla Ecclesiæ auctoritas intercessit, libenter certaverimus. Quam volent igitur excitantem gratiam sufficientem appellent recentiores Thomistæ, nos omninò repugnantes non habebunt, dummodò, ut faciunt, eo tantum sensu sufficientem dicant, quòd in nobis initia bonæ voluntatis producat atque adeò quandam bene agendi potentiam & virtutem largiatur: quòd talis sit, ut nisi validior ei concupiscentia resisteret, non modò boni operis desiderium fructu vacuum, sed ipsum bonum opus re-ipsâ produceret: quòd talis sit, ut qui illi resistit in eo sit culpandus: quòd talis sit, ut nisi prava voluntas in nobis inesset, ad bene vivendum sola sufficeret: denique quòd talis sit, ut ei homo plenè consentiat, si voluerit; quòd autem nolit, ex ejus vitio & pravitate nascatur.

His, inquam, omnibus sensibus rectè excitantem gratiam sufficientem dici tacitè concedi potest. Hæc enim omnia de gratiâ excitante, quæ imperfectam voluntatem largitur, verè dicuntur; stent modò illa duo, de quibus nulla cum Thomistis contentio est. Primò gratiam illam excitantem, quæ imperfectos actus producit, semper eum effectum habere ad quem absolutâ Dei voluntate ordinatur, quod omnes Thomistæ unanimi consensu docent, ut ait Alvar. dist. 80. & alibi passim.

Alterum est, illi gratiæ excitanti, quæ movet hominem ad imperfectum bonum & ad actus imperfectos, neminem unquàm sine amplioris gratiæ præsidio ad actum perfectum consensisse, imò repugnare ut re-ipsâ consentiat, nec illam gratiam complecti omnia ad agendum necessaria: quæ pervulgata item est omnium Thomistarum doctrina. Sic enim Navarretta contr. 24. n. 56. & cont. 19. n. 1. Alvar. disp. 76. n. 1. & 91. n. 14. Silv. in 1. 2. q. 111. art. 3.

Quibus addi potest quod ait Alvares, disp. 99. n. 2. Gratiam sufficientem, quâ sufficiens est, & quatenùs tribuit tantùm homini posse piè operari si velit, non autem facit ut velit, etsi detur ex meritis Christi, non esse tamen propriam Christi gratiam; quia propria Christi gratia est gratia adjuvans, quâ Deus

facit ut velimus. Ergo in his omnibus, quia de re-ipsâ convenimus, in verborum usu faciles esse possumus.

Sed cùm in eo quidam è Censoribus præcipuum sententiæ suæ fundamentum locarint, quòd Petro omnem gratiam actualem à me negari dicerent, paulò accuratiùs explananda est excitantis illius gratiæ natura, ut ex ejus explicatione clareat, quandò adsit, quandò non adsit.

ARTICULUS XIII.

Quarta quæstio : Utrùm semper adsit gratia excitans, quam Thomisticè sufficientem vocant. Accuratiùs explicatur illius gratiæ natura.

IMprimis constans est Thomistarum doctrina, gratiam sufficientem actualem, & gratiam excitantem, eandem prorsùs esse gratiam duobus affectam vocabulis. Sic Alvares, disp. 76. n. 5. *Gratia excitans, ut complectitur non solùm illuminationem externam & internam intellectus, sed etiam motionem supernaturalem receptam in voluntate, idem est realiter quod gratia sufficiens, ita ut omnis gratia prædicto modo excitans sit gratia sufficiens comparatione effectus ad quem excitat: ut si excitet ad credendum, erit gratia sufficiens comparatione actus fidei; & si excitet ad diligendum Deum super omnia, erit gratia sufficiens respectu actus dilectionis Dei.*

2. Etsi disputent inter se Theologi, utrum gratia excitans sive sufficiens sit actus intellectus & voluntatis, quatenùs à Deo productus, ut quidam existimant; an verò eorum causa, ut Alvares & plerique Thomistæ : convenit tamen inter illos nullam esse gratiam sufficientem sive excitantem, ubi nulla est cogitatio, nulla voluntas. Quamobrem excitantem gratiam vel constituunt vel semper comitantur piæ cogitationes, piæ voluntates; quas ita explicat Alvares, disp, 73. *Dicendum est enim*, inquit, *Deum per gratiam excitantem efficere ut homo evigilet, & attendat ad illa quæ ad amplectendum bonum & respuendum malum conducere possunt, ut, verbi gratiâ, cùm per peccatum est à Deo aversus, gratiâ excitante intellectum ejus Deus illustrat, ut videat quàm malum & quàm amarum est reliquisse Dominum. Per eandem gratiam causat Deus quosdam actus supernaturales, licèt imperfectos, quibus remotè disponit hominem ad justificationis gratiam consequendam; vel si est justificatus, per eosdem actus imperfectos liberum ejus arbitrium inclinat, ut Deo excitanti & vocanti consentiat & cooperetur.*

Similiter Lescotius olim Theologiæ Professor, nunc Carnotensis Episcopus, in scriptis suis gra-

tiam

tiam excitantem sufficientem explicat, qu. 2. art. 8. *Excitans*, inquit, *est per quam sæpe rebus humanis, fortè etiam malis occupati, sentimus nos derepente inspirari & quasi de somno excitari, partim illustratione quâdam & bona cogitatione, quam intellectui nostro Deus immittit, partim piâ affectione, quam voluntati.*

Notandum porrò, nomine gratiæ sufficientis & excitantis non contineri solùm actus indeliberatos, sed etiam actus liberos & deliberatos imperfectiores, quatenùs ad perfectiores disponunt; verbi gratiâ, actus fidei, spei, & charitatis imperfectæ, quatenùs per ipsos disponimur ad observationem mandatorum; licèt isti actus non solùm per excitantem, sed etiam per adjuvantem conferantur, & sic sub diversâ consideratione ad excitantem gratiam pertinent, quia disponunt & excitant ad perfectiores actus: ad adjuvantem, quia consensum deliberatum involvunt, quem Deus in homine efficaciter operatus est. Sic Alvares, disp. 75. n. 4. Imò ex eâdem Thomistarum scholâ Navarretta contr. 17. in 1. p. qu. 19. art. 8. multis probat, *auxilium excitans, quatenùs denotat actum voluntatis, per se loquendo esse actum liberum eidem voluntati.*

Sed quoniam ex doctrinâ Apostoli non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis tanquàm ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est; multò minùs autem desiderare & piam ullam affectionem habere; sequitur hæc duo inter se retrò commeare, ut quisquis piam cogitationem habet, piam affectionem, pium conatum, habeat etiam gratiam excitantem; & rursus, ut quisquis habet gratiam excitantem, habeat etiam pios motus, pia desideria, pias cogitationes. Ex quo sequitur, quicunque piam cogitationem, piam voluntatem, de peccato vitando non habet, non habere gratiam excitantem sufficientem; & rursus, quicunque non habet gratiam excitantem ad peccatum vitandum, non habere piam cogitationem, & piam affectionem.

ARTICULUS XIV.

Quando admittenda sit excitans illa gratia.

Constitutâ gratiæ excitantis sufficientis Thomistico sensu naturâ, dilucescere potest, an admittenda sit illa, & quibus & quando concedenda.

Primùm enim certum est, illam gratiam repudiari in totum & negari non posse. Quàm multi enim experiuntur istiusmodi pias cogitationes, pias affectiones? Quàm multos subit nonnunquàm timor inferni, cura & sollicitudo suæ salutis? Quàm multos allicit cœlestis quædam suavitas,

vitas, quâ ad amorem rerum cœlestium quasi furtim rapiuntur? Quàm multi denique à peccato se deterreri, ad bona opera allici ejusmodi motibus quotidie sentiunt?

2. Certum est, illam excitantem gratiam omnibus piè cogitantibus, volentibus & conantibus, adesse. Unde enim piè cogitarent, unde vellent, unde conarentur, nisi per excitantem gratiam illos in animo motus operaretur Deus? Quamobrem nihil verius, quàm justis volentibus & conantibus non deesse gratiam excitantem seu sufficientem Thomistico sensu: neque enim sine illâ gratiâ vellent & conarentur. Nihil verius, quàm illis justis volentibus & conantibus adesse possibilitatem illam in actu primo, quæ non complectitur omnia ad agendum prærequisita. Habent enim & actualem & habitualem gratiam, quarum alterutra ad id præstandum satis esse posset. Sed quoniam gratiæ excitanti, quâ volunt & conantur justi, non semper adjungit Deus gratiam efficacem, quâ plenè velint & plenè conentur, nec ullus tamen gratiæ sufficienti ad illum effectum consentit, comparatione cujus dicitur sufficiens, sine efficacis auxilio; ideò deest sæpe justis volentibus & conantibus per gratiam excitantem efficax gratia, quæ una complectitur omnia ad agendum necessaria; adeóque illis justis gratiam sufficientem habentibus, sed non plenè consentientibus, mandata Dei non sunt possibilia, eâ possibilitate quæ complectatur omnia ad agendum necessaria; licet alio possibilitatis genere, Thomistico scilicet, possibilia semper sint.

Ex his colligi licet, affuisse Petro tum cùm præsumsit gratiam illam excitantem ad mortem pro Christo subeundam. Tunc enim Petrus & volebat & conabatur; *Nec defuit ipsi*, ut ait Aug. de gr. & lib. arb. c. 17. *parva & imperfecta charitas, quando dicebat Domino*: Animam meam pro te ponam; *putabat enim se posse quod se velle sentiebat. Et quis istam, etsi parvam, dare cœperat charitatem, nisi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Quamvis autem parva illa charitas, quæ Petro non defuit, non esset sufficiens Moliniano sensu ad mortem pro Christo subeundam, quia fieri non potuit ut cum illâ solâ mortem pro Christo re-ipsâ subiret, ac proptereà Petrum tunc Augustinus infirmum fuisse, & mori pro Christo non potuisse, pronuntiet; nihilominùs tamen rectè sufficiens dici potest Thomistico sensu. Omnis enim gratia excitans in voluntate recepta, qualis illa fuit, sufficiens est apud illos, ut testatur Alvares loco jam citato. Et reverâ illa Petri charitas, quamvis infirma, satis fuisset ad mortem pro Christo oppetendam, nisi proprio vitio Petrus vitæ cupidior, timidior, ignavior, sui amantior fuisset, ut supra notavimus.

Quòd si quis quærat an infirmam

mam illam charitatem tum habuerit Petrus, cùm Christum negavit: respondeo id liquidò sciri non posse, cùm nec ex Scripturâ, nec ex Patribus satis certa habeamus argumenta, ut præcisè definiamus quid tum in mente Petri sit actum. Quare nihil absurdius fieri potest iis, qui quod in Epistolá meá post Chrysostomum & Augustinum dixi, Magnam esse veritatem, Scripturarum & Patrum auctoritate sancitam, Petro justo defuisse gratiam sine quâ nihil possumus, ita contra mentem meam interpretantur, quasi Petro defuisse dixerim omnem omninò actualem gratiam, sive sufficientem, sive efficacem.

Ego-ne magnam esse veritatem dicerem, Scripturarum & Patrum auctoritate definitam, Petro omnem gratiam actualem defuisse, cùm eo nihil incertius esse, nihil in Patribus, in Scripturis obscurius & ignotius judicem? Affuit planè, si voluit & conatus est; sed an voluerit & conatus sit mihi quidem planè dubium est. Dubia verò pro certis affirmare à Theologi officio alienum censeo. Quamobrem id de quo mihi non constabat non dixi: illud dixi, Petro gratiam sine quâ nihil possumus defuisse, quia defuit gratia efficax, de qua verè dicitur, sine illa nihil boni fieri posse, ut Conciliorum & Patrum concinentibus testimoniis in priori hujus Dissertationis Parte ostendimus.

ARTICULUS XV.

Utrùm adsit in omnibus generatim peccatis gratia excitans, sive sufficiens Thomistico sensu.

Cum quæritur utrùm adsit gratia sufficiens actualis in omnibus peccatis, id quæritur utrùm adsint in omnibus peccatis mortalibus & venialibus piæ cogitationes quibus peccatum innotescat, pia desideria quibus ad illud fugiendum voluntas excitetur: de quo quid sentiamus, duabus conclusionibus aperiemus; quarum hæc prima sit.

Hominibus ignorantibus, errantibus, incogitantibus, nec volentibus, nec conantibus evitare peccatum, non adest cognitio, scientia, cogitatio de peccato divinitùs immissa; non adest voluntas & desiderium fugiendi peccati; non adest conatus ad abstinendum à peccato, id est, non adest gratia excitans, sive sufficiens actualis.

Non arbitror argumentis opus esse ad illam conclusionem stabiliendam. Quid enim per se manifestius, quàm non adesse cognitionem ignorantibus, scientiam errantibus, cogitationem incogitantibus, voluntatem nolentibus, conatum non conantibus?

Hinc habes quàm absurdè nonnulli

nulli ex summi Pontificis Innocentii X. Constitutione gratiam actualem in omnibus peccatis semper præsentem eliciant. Quid enim? Damnavit summus Pontifex hanc propositionem: *Quædam Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundùm præsentes quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque gratia quâ possibilia fiant.* Quid inde? Ut liberalissimi simus in adversarios: ut non urgeamus verbum, justis, de omnibus justis intelligendum, cùm propositiones indefinitæ in materiâ dogmaticâ pro universalibus accipiantur; adeóque eam doctrinam à Pontifice esse damnatam, quæ legem Dei ita omnibus nunc hominibus impossibilem esse contendit, ut nulli prorsùs ei observandæ pares sint, utcumque spiritu Dei adjuventur. Ut demus gratiæ nomen in hac Propositione de actuali, non de habituali, accipi debere. Quamquam ne cogitavit quidem Pontifex de eo definiendo, utrùm per gratiam habitualem, an per actualem mandata Dei sint possibilia. Quid inde tandem efficient? Nimirùm justis volentibus & conantibus adesse gratiam actualem. Si hoc unum postulant, ultrò concedimus. Sin autem volunt, ut etiam nec volentibus nec conantibus adsit: non vident, primum quidem propositionem à Pontifice damnatam *de volentibus & conantibus* esse, adeóque ad nolentes & non conantes ridiculè detorqueri. Deindè pugnantia se loqui, & intestinum dissidium in summi Pontificis verba intrudere. Ut enim nec volentibus nec conantibus adsit gratia actualis, tam repugnat, quàm adesse voluntatem non volentibus, conatum non conantibus. Quid est enim gratia actualis, nisi voluntas, nisi conatus? Adest ergo volentibus & conantibus; fatemur. Ergo etiam nec volentibus nec conantibus. Quis tam ineptam, tam sibi adversantem consecutionem non irrideat, non aspernetur, non summi Pontificis Constitutioni contumeliosam judicet?

Altera conclusio est, quosdam etiam justos peccare per ignorantiam, id est, carere cognitione peccati quod committunt; peccare per errorem, id est, approbare falsa pro veris; peccare per incogitantiam, id est, non cogitare de peccato quod admittunt; denique non habere semper boni faciendi desiderium, nec conatum, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat.

Quis enim de se spondere audeat, nunquàm ullum sibi subrepsisse peccatum per improvisas fratrum offensiones, per tacitas libidinis illecebras, per occultas sensuum insidias, per ignorantiam, per errorem, per subitos æstus, per linguæ intemperantiam, quin præcesserit in animo per piam cogitationem peccati illius cognitio, infirmitatis suæ notitia, excitatio ad orandum, pium desiderium voluntatem à peccato retrahens?

Quid causæ superesset Sanctis, ut

ut ad Deum assiduè clamarent: *Ab occultis meis munda me, Domine, & ab alienis parce servo tuo*, si nullum unquàm peccatum occultè sese in animum insinuaret? Quid causæ esset, cur ita Dominum deprecarentur; *Et ignorantias meas ne memineris*; si nulla per ignorantiam culpa posset admitti? Cur vigilarent adversùs Diaboli insidias, si peccare non possent, quin priùs illa pervigili cogitatione excitarentur?

Quis sibi in mentem possit inducere nunquàm sibi cognitionem peccati defuisse, qui præclarum illum Augustini locum meminerit, cujus veritatem omnes Sancti ex intimo sensu pietatis agnoscunt. *In multis*, inquit, ille de sp. & litt. c. 36. *offendimus omnes, dum putamus Deo, quem diligimus, placere vel non displicere quod facimus, & posteà per Scripturam ejus sive certâ & perspicuâ ratione commoniti, cùm didicerimus quod ei non placeat, pœnitendo deprecamur ut ignoscat. Plena humana vita est documentis talibus.*

Quî potest illa doctrina præviarum cogitationum in omnibus peccatis à peccato retrahentium consistere cum illâ Concilii Palæstini definitione, quâ proscribitur propositio illa Cælestii: *Oblivionem & ignorantiam non subjacere peccato, quoniam non secundùm voluntatem eveniunt, sed secundùm necessitatem?*

Porrò & ignorantiâ sæpe peccari, & tamen illa peccata voluntate fieri, præclarè explicat Aug. lib. 1. Retr. c. 15. *Nam & qui nesciens peccavit, non incongruenter nolens peccasse dici potest, quamvis & ipse quod nesciens fecit, volens tamen fecit. Ita nec ipsius esse potuit sine voluntate peccatum..... Quia voluit ergo, fecit; etiamsi non quia voluit, peccavit.... Ita nec tale peccatum sine voluntate esse potuit, sed voluntate facti, non voluntate peccati. Quod tamen factum, peccatum fuit: hoc enim factum est, quod fieri non debuit.*

Quamlibet multa hîc conferre possem Patrum testimonia, quibus disertè docent, sæpe sine præviâ peccati cognitione peccari: sed in re tam perspicuâ satis erit unumquemque hîc admonere, ut adeat conscientiam suam, ut vitam suam vel per unum diem diligenter exploret; nec ullum fore puto, qui affirmare audeat de omnibus culpis venialibus, quæ innumeræ subrepunt vel sanctissimis viris, illis se cogitationibus semper admonitum fuisse. Imò verò longè plurima sunt in quibus omnes delinquimus, quæ nobis nunquàm detegentur, nisi cùm Deus revelabit operta tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Quò quisque puriorem conscientiam habet, eò plures ejusmodi detegit nævos, sicut in solis lumine volitantes pulveris minutiæ deprehenduntur. In communi verò vitâ latent hæc omnia, & à nescientibus ferè committuntur.

Pœnaliter peccare se fatetur Augustinus, si quando plus illum cantantis sonus, quàm psalmi sen-

sensus delectaret, Religioni ducebat purissimus animus vel lucem ipsam aspicere alicujus consectatione voluptatis; itemque oculos in araneam, in leporem transeuntem, subitâ quâdam curiositate conjicere, culpam esse putabat. Idem ut adversùs Pelagium probaret, non ideò credendum esse Abelem omnis peccati expertem fuisse, quòd nulla ejus peccata Scriptura commemorat: *Quasi verò*, inquit lib. de nat. & gr. c. 37. *commemorandum fuerit, si Abel, quamvis meritò justus appellatus est, paulò immoderatiùs aliquando risit, vel animi remissione jocatus est, vel vidit aliquid ad concupiscendum, vel aliquando immoderatiùs poma decerpsit, vel plusculo cibo crudior fuit, vel cum oraret cogitavit aliquid unde ejus in aliud avocaretur intentio, & quoties illi ista ac similia multa subrepserint.*

Interrogentur nunc plurimi christianæ licèt ac probatæ vitæ, num ex illis multa inter culpas unquàm habuerint; nunquàm vel cogitasse respondebunt. Quid officiosa vel jocosa mendacia loquar, quid verba otiosa, otiosas cogitationes, otiosas actiones, quàm multi in peccatis non habent, & per totam ferè vitam in illis levibus culpis sine ullo conscientiæ morsu perseverant? Quis porrò confidat omnia se suæ professionis officia nosse, nec ulli se unquàm per ignorantiam defuisse? Magnus ille est quisquis illud de se polliceri cum veritate potest. Sed metuo, ne qui spondeat, ob id-ipsum magnus non sit; quia istud de se profiteri audet, nec profundas humanæ mentis tenebras satis cognitas habet.

Repugnat igitur Patrum auctoritati, repugnat Christianorum omnium sensibus illa præviarum peccati cogitationum in omnibus culpis sententia; nec minùs abhorret à veritate, ut adsit semper pius voluntatis motus, qui nullus esse potest, si desit cogitatio. Omitto innumera Patrum loca, in quibus asserunt, liberum arbitrium solum nonnunquàm esse cùm peccat, & nullatenùs gratiæ auxilio, cùm peccat, adjutum. Unus sufficiet in præsens Augustini locus, qui exstat l. 6. op. ult. contra Jul. c. 41. *Nec hujus*, inquit, *concupiscentiæ reatus nisi in renascentibus solvitur, ut eo post absolutionem non inquinetur, nisi qui ei ad perpetrandum opus malum spiritu adversùs eam vel* NON CONCUPISCENTE, *vel non fortiùs concupiscente consentit.*

Nec verò, prævias illas pias cogitationes & pios motus divinitùs immissos in omnibus peccatis præsentes à me negari, quisquam mirari debet, cùm ab adversariis meis vulgò negentur. Negavit in scriptis suis Illustrissimus Carnotensis Episcopus, gratiam actualem semper adesse, cùm ad multas tentationes superandas, ad multa peccata mortalia vitanda, gratiam habitualem satis esse contendat. Sic enim ille tr. de gr. qu. 4. a. 10. *Ut nunc se res habent, ad naturæ totam legem*,

gem, tum diu, tum verò usque ad finem vitæ, implendam, præter habitualem requiritur actualis. Non tamen auxilia ista requiruntur ad vincendas singulas tentationes (nisi fortè aliqua sit vehementissima) sed ad multas; quia Concilia & Patres loquuntur de auxiliis ad perseverandum, ad persistendum & perdurandum necessariis. In quo quidem homo justus, ETSI FORTE OMNIBUS ACTUALIBUS AUXILIIS DESTITUTUS, *adhuc differret ab eo, qui nullam gratiam haberet, neque actualem, neque habitualem, quòd homo justus beneficio gratiæ habitualis posset aliquas saltem tentationes vincere, etiam graves; alter verò nullas posset, nisi fortè leves. Item si sermo sit de aliquibus solùm peccatis mortalibus, ad hoc sufficere potest habitualis gratia re-ipsâ per se & sine actuali, ubi nulla est vehementissima tentatio.*

Hanc doctrinam duo ex Censoribus, nimirùm P. Nicolaï, & Alphonsus *le Moine*, catholicam esse & orthodoxam gravi auctoritate pronuntiarunt. Locus Alphonsi habetur in manuscripto ejus suffragio: Nicolaï verò eandem sententiam sic expressit in suo nuper edito: *Dicant hoc ii qui ad aliquos actus habitualem illum statum se-ipso sufficere sine concursu actuali sentiunt: quia non propterea quidquam putant quod ex parte divinâ requiratur ad id agendum quod occurrit, ut in pristinis lectionibus à se traditum, & præpostero sensu à quibusdam detortum, vel imautiùs intellectum, nitidissime his comitiis explicavit Illustrissimus Carnotensis.* Ego, quid de ipsâ sentiendum sit, hoc loco non dico. Tantùm illud colligo, apud adversarios meos pro certo non haberi, gratiam actualem in omnibus peccatis etiam mortalibus adesse, eamque possibilitatem, quâ justi semper possunt evitare peccata, semper ipsis conferri per gratiam actualem. Quarè, si ipsis non consentientibus modò, sed etiam approbantibus, licet defendere tantam vim esse gratiæ habitualis, ut nonnunquàm ejus unius ope habeatur illa Moliniana potestas cui nihil desit ad agendum necessarium; quid est quod ægrè ferant eidem habituali gratiæ tribui nonnunquàm eam potentiam Thomisticam, quæ non complectatur omnia necessaria ad agendum, & quæ nunquàm in actum prodeat sine efficacis gratiæ præsidio? Nam si hoc contendant, Molinisticam potestatem rectè tribui habituali gratiæ, Thomisticam non posse, quis illos non videat non considerare, sed quasi sortiri quid dicant: nec sic tamen vim istius argumenti declinabunt. Consequens enim semper erit, gratiam actualem non semper in omnibus peccatis & tentationibus adesse.

Negant etiam illas prævias cogitationes quicunque sufficere dicunt, affuisse aliquandò in peccato veniali piam cogitationem & pium motum, cui si non consenserimus, meritò in aliis actuali gratiâ privemur. Ejus sententiæ videtur esse Nicolaï, qui in Censorio Suffragio illa Chrysostomi

verba

verba de Petro: *Nullo fruitus est auxilio*, sic explicat: *Quod enim Petrum nullo fruitum auxilio adstruit Chrysostomus ne caderet, ad hoc momentum spectat, quo negavit; quia illo se privaverat cùm præsumsit.* Negant quicunque prævias illas cogitationes & pios motus tantùm in gravibus tentationibus requirunt, quæ sententia nunc inter Molinistas, prioris opinionis absurditate commotos, serpere incipit. Negant quicunque contendunt istiusmodi motus in iis tantùm culpis semper reperiri, quæ neque per errorem, neque per ignorantiam, committuntur; quam sententiam nonnullis ex ipsorum numero probari video. Negant denique universi Molinistæ, qui libenter numero suo aggregarunt unum ex doctoribus qui gratiam habitualem sufficientem esse Thomistico sensu, actualemque gratiam sæpe dari, non semper, publicè professus est.

Soli ergo Jesuitæ nunc urgent illud præviarum cogitationum in omnibus peccatis commentum: verùm illud ipsi pessimè tuentur. In eas enim angustias redacti sunt, ut gratiam actualem sitam doceant in cogitationibus de quibus non cogitetur; in piis motibus quos non sentiamus: quasi vel fieri possit ut aliquis incogitans cogitet, vel eâ cogitatione ad non peccandum adjuvetur, quam ipse non advertat; & ideò reus sit apud Deum, quia piæ cogitationi quam non advertit non consenserit. Quo quidem nihil absurdius dici posse arbitror; & ideò Cardinali Bellarmino meritò illud exploditur l. 2. de gr. & lib. arb. c. 6. *Non potest*, inquit, *ullus converti sine gratiâ præveniente. Gratia verò ista præveniens non semper adest, ut vel experientia ipsa testatur: non enim sentimus assiduè nos illuminari à Deo, aut immitti bona desideria quibus excitemur ad conversionem. Non igitur semper habemus auxilium sufficiens ad conversionem. Dicunt aliqui, Deum quidem perpetuò pulsare ad ostium cordis, & peccatores vocare; sed eos aliis rebus intentos non percipere vocationem Dei. Sed hæc responsio cum ipso experimento apertissimè pugnat. Nam cùm vocatio, pulsus, tractus, excitatio illa Dei, sit actio nostra, quamvis non libera, nempe bona cogitatio bonumque desiderium repentè ac divinitus immissum, quomodo potest fieri ut non sentiatur in nobis, si sit non solùm in nobis, sed etiam à nobis.*

Exploditur item ab Illustrissimo Lescotio tr. de gr. q. 2. a. 11. ubi cùm sibi objecisset, *peccatores non sentire in se-ipsis singulis momentis vel horis divinas motiones vel inspirationes, non ergo eos habere gratiam sufficientem*: non respondet cogitationes illas tales esse, ut sæpe non advertantur; verùm consequentiam negat. *Nam*, inquit, *ut gratia dicatur sufficiens, necesse non est eam dari singulis momentis vel horis, sed satis est quod detur certis temporibus: sicut etiam rectè dicimur amicum sufficienter admonere officii sui, etsi eum quidem non perpetuò admoneamus.*

Qui-

Quibus ex verbis intelligi licet, primùm ex Lescotii sensu non adesse gratiam actualem in singulis tentationibus; aliàs singulis horis adesset, quod ab ipso negatur: vix enim fieri potest ut non singulis horis aliquâ peccati tentatione sollicitemur: deinde ex eodem non adesse gratiam actualem, cùm nullæ divinæ motiones vel inspirationes sentiuntur.

Nec movere quemquàm debet, quòd nonnumquàm Augustinus asserit, Deum miris & occultis modis agere ut velimus, & occulto ac ineffabili modo pias cogitationes immittere. Modum enim operationis istius arcanum esse dicit Augustinus, non ipsam operationem. Itaque sæpe fieri potest, ut bonam aliquis cogitationem habeat, & tamen unde habeat nesciat: vel omninò ignoret, aut saltem dubitet an bona sit. Sed illud fieri nullo modo potest, ut aliquis cogitet, & se tamen cogitare omninò nesciat, ut illud peccatum ignoret de quo per illas cogitationes sexcenties sit admonitus.

ARTICULUS XVI.

De peccatis mortalibus accuratiùs.

PLura non dicam ad refellendum nuperum illud Molinistarum commentum: unum tantùm admonebo. Cùm hîc dixi audiendos non esse qui in omnibus peccatorum tentationibus bonas illas cogitationes & pias affectiones tam liberaliter largiuntur, id me de omnibus generatim peccatis intelligere, quatenùs hoc nomine & venialia & mortalia comprehenduntur.

De venialibus certa res est & frequentissima; de mortalibus certè longè infrequentior. Non video tamen quibus rationibus adductus quisquam certò definire possit, nemini unquàm, dum in peccatum mortale prolapsus est, defuisse illius peccati cognitionem, ejusque vitandi desiderium divinitùs immissum. Ecquis enim spondeat propter aggesta multa venialia peccata, propter vitam negligenter actam, propter occultam superbiam, tametsi venialem, divinum lumen non se penitùs aliquandò menti in gravi tentatione subtrahere? Quis spondeat pueris illis baptizatis quidem, sed apud hæreticos educatis, cùm in primâ ad hæresim adhæsione peccant mortaliter, semper adesse illius peccati cognitionem cœlitùs inspiratam? Quis solidâ ratione decernat malè institutos pueros nunquàm baptismi innocentiam amittere violatâ lege naturæ, quin illius criminis cognitionem à Deo priùs acceperint?

Quid illi qui Ecclesiæ bona & dignitates vel capessunt vel ambiunt, vel ad hæredes & propin-

quos

quos carnali affectu sæpe transmittunt? An illos semper hos conscientiæ morsus experiri, & illius flagitii notitiâ per gratiam illustrari pronuntiare velles? Quid porro de illis dicemus, qui falsâ illâ persuasione imbuti sunt, licitum illud & tutum in moribus esse, quod alicujus Doctoris Theologi auctoritate nitatur? An quoties illi vel cæcos duces sequuntur, vel cæcis cæci ducatum præstant, toties vel ipsi à peccato immunes erunt, vel de eo divinitùs admonebuntur? Quid illi quos Bernardus mirificè describit, serm. 2. de Assumpt. *Vis videre*, inquit, *mundatam, ornatam, & vacantem domum? Hominem intuere qui confessus est & deseruit manifesta peccata præcedentia ad judicium, & nunc solas movet manus ad opera mandatorum, corde penitùs arido, ductus consuetudine quâdam, planè quasi vitula Ephraïm docta diligere trituram: exteriorum videlicet, quæ ad modicum valent, nec unum jota præterit; sed camelum glutit, dum culicem liquat. In corde enim servus est propriæ voluntatis, cultor avaritiæ, gloriæ cupidus, ambitionis amator, aut hæc omnia, aut singula intus vitia fovens, & mentitur iniquitas sibi. Videas enim interdùm sic palliatum hominem, ut seducat etiam semet-ipsum, non attendens vermem, qui interiora depascitur: manet enim superficies, & salva sibi omnia arbitratur.*

In hunc statum utinàm non multi imprudentes prolaberentur! Sed quis illos semper de casu suo admonitos asseveret, cùm se cecidisse ad mortem usque frequenter ignorent? Nonne propter occultos ejusmodi lapsus, de quibus nemo potest esse securus, dicebat Apostolus: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*? Alioqui, si semper quisque dum cadit advertit, quid est quod se quisquam cecidisse nesciat, aut se stare certò non confidat? Magis perspicua sunt quæ per corpus committuntur peccata; sed illa quæ in intimis animi recessibus peraguntur, quàm obscura nonnunquàm, quàm soli sæpe Deo nota sunt?

Aliquos ad infernum viventes descendere dicit Augustinus, quia scientes & prudentes peccant: *Cùm scis*, inquit Psal. 54. *malum esse quod facis, & tamen facis, nonne vivus descendis ad inferos?* Sed ibidem quosdam esse tradit, qui non nisi mortui descendant; quia quod agunt malum ignorant.

Definiat ergo qui volet, neminem unquàm lethale flagitium sine prævià illiùs cognitione committere; mihi satiùs videtur divinæ justitiæ profundum non scrutari, sed pertimescere. *Neque enim frustra dictum est*, inquit, Aug. de pecc. mer. & rem. lib. 1. c. 21. *Judicia tua sicut abyssus multa. Cujus abyssi altitudinem velut expavescens exclamat Apostolus: O Altitudo &c. Valde ergo parvum sensum habemus ad discutiendam justitiam judiciorum Dei, ad discutiendam gratiam gratuitam, nullis meritis præcedentibus non iniquam, quæ non tam movet cùm præstatur indignis, quàm cùm æquè indignis aliis*

aliis denegatur. Nihil autem in divinis judiciis inscrutabilius, ut idem ait de dono pers. c. 9. *quàm cur ex duobus piis illi donetur perseverantia usque in finem, huic autem non donetur; quamvis illud fidelibus debeat esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse.*

Ab hac mente non abhorret Holdenus in quâdam schedulâ satis scitâ, quam inscripsit, *Unionis & consensionis media*, etiam cùm à me dissentire se putat. Statuit enim: *Neminem demonstrare posse, justum aliquem in quâcunque gravi tentatione positum, destitutum esse omni gratiâ actuali.* Quò satis indicat, demonstrari etiam non posse, gratiam actualem in omni gravi tentatione semper adesse: quod unum tamen hoc loco contendo. Non enim mihi propositum est, id quasi pro certo dogmate constituere; quibusdam justis, tum cùm in peccatum mortale cadunt, aliquandò gratiam actualem deesse; sed id tantùm declarare, nullam mihi in mentem venire rationem, cur id non aliquandò possit contingere: ideòque super eâ re malle me Ecclesiæ definitionem exspectare, quàm id definire, cujus mihi ratio non constet.

Interim tamen totam hanc de peccatis ignorantiæ disputationem libet egregio Bernardi loco ad Hugonem concludere; quo illa omnia quæ hîc dicimus in summam colligit. *Veritatis*, inquit ille adversùs nescio quem, qui per ignorantiam peccari negabat, *testimoniis paucis & manifestis manifestum mendacium confutetur. Is forsitan, qui asserit non posse peccari per ignorantiam, nunquàm pro suis ignorantiis deprecatur, sed potius Prophetam irridet deprecantem & dicentem: Delicta juventutis meæ & ignorantias meas ne memineris. Forsitan & reprehendet Deum exigentem pro peccato ignorantiæ satisfactionem. Si ignorantia nunquàm peccatum est, cur dictum est in Epistola ad Hebræos, quia in secundo Tabernaculo semel in anno solus Pontifex intraret, non sine sanguine, quem offerret pro sui & populi ignorantia? Si peccatum ignorantiæ nullum est, non ergo peccavit Saulus, cùm persecutus est Ecclesiam Dei; quoniam quidem ignorans hoc fecit, manens in incredulitate. Bene itaque faciebat quod erat blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, quòd erat spirans minarum & cædis in discipulos Domini; in hoc quippe abundanter æmulator existens paternarum suarum traditionum. Non ergo debuit dicere: Misericordiam consecutus sum, sed mercedem recepi; quippe quem ignorantia à peccato reddebat immunem, insuper & æmulatio remunerabilem indicabat? Si, inquam, ignorantiâ nunquam peccatur, quid causamur adversùs occisores Apostolorum? Quoniam quidem non solùm malum esse nescierunt interficere illos, sed insuper quoque id faciendo arbitrati sunt obsequium se præstare Deo.*

Verùm quidquid tandem de præviis illis cogitationibus statuatur, nihil hoc prorsùs Epistolæ

meæ propositionem attingit, quæ omnem actualem gratiam non negat, sed tantùm efficacem, ut supra ostendimus.

ARTICULUS XVII.

Nullam gratiam necessariam esse ut homini peccatum imputetur.

EX hoc capite sequitur alterum, nimirùm gratiam Dei necessariam non esse, ut ei qui legem Dei violarit, peccatum imputetur. Integrum volumen de hoc uno argumento facilè confici potest; quædam hîc tantùm mihi breviter indicasse satis erit.

1. Ex Augustini mente infideles Judæi excæcati, omni prorsùs gratiâ caruerunt; ut innumeris locis probari potest, quam non dubiam esse S. Augustini doctrinam Vasquesius agnoscit; & tamen & infideles, & Judæi, & excæcati, à peccato non excusantur.

2. Ut vidimus articulo præcedenti, multis saltem in peccatis venialibus deest pia cogitatio, & pius motus, id est, gratia actualis: & tamen isti venialiter peccant.

3. Plusquàm vigesies Augustino à Pelagianis objectum est, in ipsius sententiâ injustè hominibus peccata imputari, & mandata esse impossibilia; & tamen nunquàm ideò possibilia dixit mandata, ideò justè imputari peccata, quia nunquàm deest gratia actualis.

4. Negat disertè Augustinus gratiæ defectum à peccato excusare; sic Ep. 105. *Sed excusabunt se, inquit, homines qui nolunt rectè & fideliter vivere, dicentes: Quid nos fecimus, qui malè vivimus; quandoquidem gratiam unde bene viveremus non accepimus?* Et paulò post: *Quòd de nobis sit querela, quòd Deum offendamus malè vivendo, cùm illius voluntati nemo possit resistere, qui nos obduravit misericordiam non præstando?* Quid ad hoc respondet Augustinus? An illos accepisse gratiam actualem & pias cogitationes? *Si ergo,* inquit, *illos non pudet hâc excusatione non nobis, sed Apostolo contradicere, cur nos pigeat eis quod dixit Apostolus idem atque identidem dicere: O homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Idem verò qu. super Deuteron. q. 50. adhuc luculentiùs: *Simul ostendit Moyses, & sine adjutorio Dei homines intelligere & obedire* NON POSSE *oculis cordis & auribus cordis; & tamen, si adjutorium Dei desit, non ideò excusabile esse hominis vitium: quoniam judicia Dei, quamvis occulta, tamen justa sunt.* Eodem modo Prosper eam excusationem refellit in Carm. de Ingr. c. 32.

Non autem rectè nec verè dicitur, illos
Qui sunt exortes divini muneris, & quos
Gratia neglexit, degentes mortis in umbra,

Pecca-

Peccati non esse reos, quia recta gerendi
Non data sit virtus.

Denique sic retundit illam excusationem Fulg. de ver. præd. l. 2. c. 26. *Solent homines in tenebris propriæ cæcitatis exstantes, cùm audiunt gratiâ Dei præveniri atque immutari hominum voluntates, videntque se pro tenebrosi cordis perversitate culpari, excusationi suæ de justâ Dei voluntate injustum captare suffragium, ut exindè majus recipiant punitionis augmentum. Accusant enim Deum à quo gratiam non accipiunt; & seipsos excusant, qui Deum justum vitio suæ iniquitatis offendunt: ipsi suis manibus inferunt plagas, & medico non dubitant irrogare calumniam.* Quod toto deindè capite persequitur, ostenditque peccatores ideò justè culpari, non quia semper pias cogitationes & pia desideria accipiunt, sed quia suâ voluntate peccant.

5. Si nemo peccaret, nisi qui gratiam actualem à Deo accepisset, falsum planè esset quod S. Augustinus post Apostolum sexcenties docuit: *Litteram sine spiritu occidere: Legem sine gratiâ fecisse magis reos: Legem apud eos, quos non adjuvat gratia, esse virtutem peccati: Legem iis intulisse mortem, quos Dei gratia non adjuvit.* Sed contrà dicendum erit: Legem sine gratiâ reos facere non posse, sed cum gratiâ sufficiente semper facere: Legem sine gratiâ neminem occidere, sed cum gratiâ sufficiente semper occidere: Legem iis, quos non adjuvit gratia, mortem non intulisse, sed illis semper inferre mortem, quos gratia sufficiens adjuvat.

6. Falsum erit quod ait Aug. de spir. & lit. c. 3. *Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via.* Sed contrà Augustino reponendum erit: Liberum arbitrium nihil ad peccandum valet, si lateat veritatis via.

7. Falsum erit quod ait Aug. l. 3. ad Bonif. c. 8. *Liberum arbitrium captivatum, non nisi ad peccatum valet; ad justitiam verò, nisi divinitùs liberatum adjutumque, non valet.* Sed contrà adversùs Augustinum statuendum erit, liberum arbitrium ad peccandum nihil valere, nec peccare posse, nisi divinitùs adjutum.

Denique, ut alia innumera prætermittam, qui gratiam actualem sufficientem ad peccandum necessariam statuunt, in hanc incurrunt horribilem planè consequentiam, Christum ideò pro reprobis mortuum, ut illis promereretur gratiam, sine quâ peccare non possent, & quâ acceptâ infallibiliter peccant. Verùm ad alienandos ab hâc doctrinâ Theologos, sufficit quòd Patrum auribus prorsùs inaudita sit, nec illius apud ipsos ullum omninò vestigium reperiatur.

Quæres verò, an hominibus omni prorsùs gratiâ destitutis mandata Dei impossibilia fuerint? Respondeo neutiquàm. Nam ex Augustino illud est in potestate nostrâ quod fit cùm volumus, non fit cùm nolumus. Ejusmodi

semper est observantia mandatorum; servat ea quicunque servare vult, cùm ista observantia nihil aliud sit, quàm firma voluntas observandi mandata. Quæ e quæ voluntate constant, nunquàm impossibilia dici possunt: fiunt enim semper cùm volumus. Hinc fit ut de hominibus à gratiâ planè desertis verè dicatur, peccare illos, non quia bene agere non possunt, sed quia nolunt. Possent enim non peccare, si vellent; totaque illorum impotentia nihil aliud est, quàm mala voluntas, mala cupiditas, & animus terrenis rebus constanter affixus. Id vidit Cardinalis Bellarminus, l. de gr. & lib. arb. c. 15. qui cùm sibi objecisset, *Conversionem hominis non fore in ipsius potestate, si semper requiratur excitatio præveniens, cùm excitatio illa non sit in hominis potestate*; respondet, *Conversionem semper esse in potestate liberi arbitrii, quoniam potest semper converti quando voluerit. Id enim dicitur esse in potestate, ut Aug. definit, l. l. de sp. & litt. c. 31. & l. 5. de civ. Dei c. 10. quod adest quando volumus, & quando nolumus non adest. Quo sensu admittit Augustinus ibid. fidem esse in potestate liberi arbitrii, quia credit homo si vult, & si vult non credit. Cæterùm ipsum velle credere aut converti non potest homo habere, nisi per gratiam prævenientem acceperit ut possit.*

Quare Doctores illi, quos ad admittendum in infidelibus sufficientem gratiam actualem compulit istius argumenti quasi periculum, quod alioquin mandata ipsis forent impossibilia, non satis distinxisse videntur duplex impotentiæ genus; quorum alterum excusat à peccato, alterum adeò non excusat, ut etiam augeat. Alia est enim impotentia à voluntate planè sejuncta, quæ manet etiamsi nolis, quam pro voluntate non exuas, quam odisse, nec tamen deponere, valeas. Ejusmodi est impotentia ambulandi in homine cui fractæ sint tibiæ, impotentia scribendi in homine cui præcisæ sint manus, denique impotentia non moriendi in homine mortali. Non enim, etiamsi velit homo, non morietur, nec ambulabit ille cui crura confracta sunt, nec scribet ille cui præcisæ manus, etiamsi maximè id optent ac velint. Hæc impotentia planè excusat à peccato. At verò longè dissimilis est illa impotentia, quâ peccatores ab observandis Dei mandatis præpediuntur: in ipsâ enim voluntate posita est, imò nihil aliud est quàm constans peccandi voluntas; nihil aliud est quàm depravatus cordis affectus, terrenis rebus penitùs addictus. Itaque non hæc impotentia est, sed pravitas. Non potest in hoc statu homo divinis obsequi mandatis: utique, sed quia non vult, quia totus ad se conversus est, quia totus à Deo alienus est. Amare Deum non potest, sed quia creaturam amat & amare vult, & in hoc amore ita pertinax est, ut ab eo nolit desistere, nolit avelli. Absurdum autem planè fuerit, ut

ut ideò quis à criminibus sit immunis, quia toto voluntatis impetu incumbit in crimina.

Postremam hanc impotentiam à peccato non excusare, Bernardus mirabiliter ostendit. *Nam quod surgere*, inquit ille in Cantica Serm. 81. *anima per se jam non potest, quæ per se cadere potuit, voluntas in causa est; quæ corrupti corporis vitiato ac vitioso amore languescens & jacens, amorem pariter justitiæ non admittit. Ita, nescio quo pravo & miro modo, ipsa sibi voluntas peccato quidem in deterius mutata necessitatem facit, ut nec necessitas, cùm voluntaria sit, excusare valeat voluntatem; nec voluntas, cùm sit illecta, excludere necessitatem.* Et iterum: *Premebatur jugo non alio quàm voluntariæ cujusdam servitutis: & erat pro servitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Ubinam, quæso, hanc necessitatem sentis, nonne in voluntate? Non ergo parùm firmiter vis quod & necessariò vis. Multùm vis quod nolle nequeas, nec multum obluctans. Porrò ubi voluntas, ibi libertas. Atque utinam prohibitio hæc & hæc compulsio ita esset violenta, ut non esset voluntaria! Forsitan enim sic possem excusari; aut certè ita esset voluntaria, ut non esset violenta. Profectò enim sic possem corrigi. Nunc verò nusquam exitus misero patet, quem & voluntas, ut dixi, inexcusabilem, & incorrigibilem necessitas facit.*

Nemo difficile id in Adamo percipiat, postquàm ab amore Creatoris in sui defluxit amorem. Nam si in suo amore contumaciter hærens, ideò converti non poterat, quia se nimis amabat; quis illum ideò à peccato liberet, quis non eam impotentiam ad augendum ejus peccatum, potiùs quàm ad minuendum, valere fateatur? Difficiliùs id in ejus posteris intelligimus, quia peccatum originale ferè tanquàm ab illis alienum cogitamus. At si attenderimus per originis labem ad ipsos pertinacem illum sui & creaturarum amorem simul esse transmissum, justoque licèt arcano Dei judicio etiam in illis pravum & vitiosum esse, faciliùs intelligemus, si quid ex illo corrupto fonte profluat, non ideò innoxium esse, quia aliquo modo necessarium; sed ideò culpandum, quia voluntarium: istam enim necessitatem nihil aliud efficit, quàm corrupta & depravata voluntas. Atque hæc in præsens de isto argumento sufficient, quod uberiùs prosequi non est hujus loci.

Hanc Dissertationem tres tantùm in partes distribuere initio nobis propositum fuerat, verùm cùm tertia longiùs jam processisset quàm putaramus, non alienum visum est reliquas quæstiones, Scholasticæ Theologiæ minùs affines, in Quartam potiùs partem rejicere, ne hujus Tertiæ Partis abnormis magnitudo ab aliarum modo nimiùm abhorreret.

DISSERTATIONIS QUARTA PARS.

In quâ variæ quæstiones de mandatorum possibilitate explicantur.

ARTICULUS I.

Quam gratiam intellexerit Augustinus, sufficientem an efficacem, cùm in lib. 2. de pecc. mer. & rem. dicit, voluntate humanâ, gratiâ adjuvante divinâ, posse homines in hac vitâ esse sine peccato?

CUm in hanc partem rejecimus varias de possibilitate mandatorum quæstiones, quæ magis ad Sanctorum Patrum intelligentiam, quàm ad Scholasticam Theologiam pertinent, commodissimè illam ordiemur ab eâ disputatione, quam doctissimus Theologus movit de celeberrimo Augustini loco lib. 2. de pecc. mer. & rem. ubi ait: *Voluntate humanâ, gratiâ adjuvante divinâ, hominem in hac vita posse esse sine peccato: neminem tamen esse, vel fuisse, vel futurum esse, qui vitam hanc peragat sine peccato.* Ex quo Vir ille clarissimus concludi posse existimat, duplicem ab Augustino gratiam agnosci; alteram sufficientem, quæ dat hominibus posse vitare peccatum, neque tamen faciat ut re-ipsâ vitent: alteram efficacem, quæ facit ut actu à peccato abstineant; quæ quia non semper datur, hinc fit ut homines non sint sine peccato, licèt alterius gratiæ ope, quam sufficientem appellat, tales esse potuerint.

Ego verò multis & gravissimis, nisi fallor, rationum momentis adducor ut credam, de nullâ aliâ quàm efficaci gratiâ in hoc toto libro Augustinum disputare, & ubicunque ait, homines gratiâ adjuvante divinâ esse posse sine peccato, aliam non esse illorum verborum sententiam, quàm illam, fieri quidem posse ut sit homo sine peccato, si illum gratia divina tantùm adjuvet, quantùm necesse est, *ut nihil eorum quæ pertinent ad justitiam eum lateat, & ea sic delectent animum, ut quidquid aliud voluptas sive dolor impedit delectatio illa superet*, sicut loquitur Aug. de sp. & lit. c. 35. Neminem tamen in hâc vitâ esse sine peccato; quia Deo pro summâ suâ sapientiâ visum non est, eam semper homini gratiam conferre, quâ adjuvante posset actu

&

& re-ipsâ omni ex parte vitare peccatum. Itaque non loqui Augustinum de sufficienti aliqua gratia quæ semper adsit, sed de efficaci quæ semper adesse posset, si Deus vellet; nec semper adest, quia Deus non vult.

Quâ in re mecum sentiunt præstantissimi ex schola sancti Thomæ Theologi, qui hunc Augustini locum de gratia efficaci interpretantur, ut Alvares de aux. disp. 102. n. 9. Et Barth. Medina in 1. 2. qu. 109. art. 8. ubi ex hoc loco colligit, *secundùm Augustinum hominem esse posse sine peccato, sed per gratiam Dei. Nam aliàs*, inquit, *derogaretur evidenter libero arbitrio, & gratiæ Dei* EFFICACI. Hanc ergo sententiam aliquot argumentis, ut mihi videntur, longè validissimis confirmabo & uberiùs paulò prosequar, quod ex eâ pendeat gravioris quæstionis explicatio, quo sensu scilicet dixerint Patres gratiæ divinæ adversùs Pelagianos defensores, mandata Dei non esse impossibilia, etsi fieri nequeat ut à nobis serventur, nisi cùm Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur.

ARTICULUS II.

Augustinum hic agere de vitando per totam vitam omni peccato, etiam veniali, quod justum omnem posse per gratiam sufficientem sibi collatam, Tridentina Synodus dici vetat.

PRimum argumentum ex eo repeti potest quod in toto libro 2. de pecc. mer. & rem. sibi tractandum proponit Augustinus. Illud enim tale est, ut ad gratiam sufficientem à Deo homini datam & ab homine acceptam nullo modo referri queat. Nemo enim dicat, omnibus etiam justis tantam gratiam à Deo collatam esse, quanta sufficit ad vitanda omnia omninò peccata etiam venialia. At de hoc uno agit Augustinus, ut ipse initio libri profitetur: *De baptismo*, inquit, *parvulorum, Marcelline charissime, priori libro satis disputatum est. In hoc autem, vivat-ne aliquis in hoc sæculo, vel vixerit, victurusve sit, sine ullo omninò peccato.... quantâ ipse donat diligentiâ vel facilitate disserendum enodandumque suscepi.* Ecce totius libri argumentum: An sit aliquis in hâc vitâ sine ullo omninò peccato. Unde constat, non de solis lethalibus culpis, quæ crimina vocant Patres, sermonem esse; sed præsertim de venialibus: *Multi quippe*, inquit idem Aug. ad Bonif. l. 1. c. 14. *baptizati fideles sunt sine crimine*, (hoc est, fine mortali peccato.) *Sine peccato autem in hâc vitâ neminem dixerim, quantâlibet Pelagiani, quia hæc dicimus, adversùm nos inflentur & dirumpantur insaniâ.*

Hæc igitur quæstio ab Augustino tractanda suscipitur, An sit ullus justus qui vitam hanc agat

sine ullo omninò peccato, etiam veniali, sicut ipse uberiùs, c. 2. his verbis explicat: *Hujus autem*, inquit, *quæstionis solutio, de hominis vitâ sine ullâ subreptione vel præoccupatione peccati, propter quotidianas nostras orationes maximè necessaria est. Sunt enim quidam tantùm præsumentes de libero humanæ voluntatis arbitrio, ut ad non peccandum, nec adjuvandos nos divinitùs opinentur, semel concesso liberæ voluntatis arbitrio: unde fit consequens, ut nec orare debeamus, ne intremus in tentationem, hoc est, ne tentatione vincamur, vel cùm fallit & præoccupat nescientes, vel cum premit atque urget infirmos.* Hinc etiam cap. 16. *Neque negandum est*, inquit, *hoc Deum jubere, ita nos in facienda justitia esse debere perfectos, ut nullum habeamus omninò peccatum: nam neque peccatum erit, si quid erit, si non divinitùs jubeatur ut non sit.* Cùm igitur in hoc libro Augustinus asserit, posse hominem in hac vitâ esse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ, & dum hoc homini præcepit Deus, *nihil illi præcepisse quod esset humanæ impossibile voluntati*, non de alicujus seorsim peccati fugâ, nec de aliquo particulari præcepto, & in aliquâ tantùm singulari occasione, servando agit; sed de illo generali præcepto, quo jubet Deus ne peccemus, & vitam istam agamus sine ullâ subreptione vel præoccupatione peccati. Atqui non solùm nemo justorum in hâc vita sine peccato est, verùm etiam sine errore dici non potest, tantam cuilibet justo gratiam à Deo conferri, quanta sufficit ad vincendum omni ex parte peccatum, & implendam omni ex parte justitiam. Id enim præter Christum soli B. Virgini concessum fuisse prædicat Aug. de nat. & gr. c. 36. & Tridentino anathemate percellitur, sess. 6. c. 23. *Si quis dixerit hominem semel justificatum posse in tota vita peccata omnia etiam venialia vitare, nisi ex speciali privilegio, quemadmodùm de B. Virgine tenet Ecclesia.*

Dum ergo ait Augustinus, posse hominem in hâc vitâ esse sine ullo omninò peccato gratiâ adjuvante divinâ, de eâ gratiâ intelligi nequit quæ detur omnibus justis, ita ut per eam sibi à Deo collatam *possint in totâ vitâ peccata omnia etiam venialia vitare*, quod Canon Tridentinus hæreticum esse docet; sed obvius & planus propositionis Augustinianæ sensus est quem diximus, posse hominem per totam vitam esse sine ullo omninò peccato gratiâ adjuvante divinâ; quia reverâ esset homo sine peccato, si gratiâ adjuvante divinâ, (& eâ quidem efficaci, imò efficacissimâ) *nihil unquam eorum quæ pertinent ad justitiam eum lateret, & ea sic delectarent animum, ut quidquid aliud voluptas, sive dolor impedit, delectatio illa superaret*, ut inquit Aug. de sp. & litt. cap. 35.

ARTICULUS III.

Gratiam, quâ adjuvante ait Augustinus hominem esse posse sine peccato, efficacem esse, & quâ non semper homines adjuventur.

ALterum argumentum est, quod ita Augustinus affirmat, hominem esse posse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ, ut simul doceat & illam gratiam esse efficacem, & non semper ab illa justum adjuvari. Unde fit eatenùs solùm verum esse, hominem esse posse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ, quatenùs reipsâ fieret ut esset sine peccato, si semper & ubique quantùm sufficit ad vitandum peccatum à gratia divina juvaretur. Primùm quidem id patet quòd cap. 2. ut jam vidimus, *hujus quæstionis solutionem de hominis vitâ sine ullâ subreptione vel præoccupatione peccati, propter quotidianas etiam nostras orationes maximè necessariam esse* dicit: ne scilicèt quis opinetur, *nos ad non peccandum divinitùs non adjuvandos; unde fit consequens, ut nec orare debeamus ne intremus in tentationem, hoc est, ne tentatione vincamur, vel cùm fallit & præoccupat nescientes, vel cùm premit atque urget infirmos.* Et c. 3. ex concupiscentiâ fieri docet, ut homo in hâc vitâ non sit sine peccato. *Ut autem ei*, inquit, *non consentiamus, deprecamur adjutorium, dicentes: Et ne nos inferas in tentationem; ut si fortè tentari cœperimus à concupiscentiâ nostrâ, adjutorio ejus non deseramur, ut in eo possimus vincere ne abstrahamur illecti,*

Quænam autem illa gratia quam Sancti postulant ne tentatione vincantur, nisi illa per quam re-ipsâ fiat ut non vincantur, hoc est, efficax, ut in primâ hujus Dissertationis Parte luculenter ostensum est: nisi illa quâ, ut ait sanctus Doctor, de sp. & litt. c. 29. petimus à Deo ut det quod jubet, atque inspiratâ gratiæ suavitate faciat plùs delectare quod præcipit, quàm delectat quod impedit: nisi illa, quâ deprecamur certam scientiam, ut aperiat quod latebat; & victricem delectationem, ut suave faciat quod non delectabat, ut ait idem de pecc. mer. & rem. c. 17. & c. 19.

Sed longè adhuc luculentiora quæ addit c. 5. *Ad peccandum namque non adjuvamur à Deo; justa autem agere, vel justitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus, nisi adjuvemur à Deo. Sicut enim corporis oculus non adjuvatur à luce, ut ab eâdem luce clausus aversusque discedat; ut autem videat, adjuvatur ab eâ, neque hoc omninò, nisi illa adjuverit, potest: ita Deus, qui lux est hominis interioris, adjuvat nostræ mentis obtutum, ut non secundùm nostram, sed secundùm ejus justitiam boni aliquid operemur. Si autem ab illo avertimur, nostrum est, & tunc secundùm carnem sapimus; tunc concupiscentiæ carnis ad illi-*

illicita consentimus. Conversos ergo Deus adjuvat, aversos deserit; sed etiam ut convertamur ipse adjuvat, quod certè oculis corporis lux ista nonpræstat.

Præclara hìc omnia. Primò enim gratia efficax est, quâ Deus nos adjuvat ut boni aliquid operemur; quâ Deus nos adjuvat ut ad ipsum convertamur. At ex August. nisi per illam gratiam adjuvemur, justa agere vel justitiæ præceptum omni ex parte implere non possumus. Gratia ergo illa, quâ adjuvante potest homo esse sine peccato, & sine qua non potest esse sine peccato, quia non potest justitiæ præceptum omni ex parte implere, efficax est, non sufficiens. Deindè adjuvamur à Deo cùm ad Deum nos convertimus, cùm boni aliquid operamur; non adjuvamur autem, cùm à Deo nos avertimus, cùm concupiscentiæ carnis ad illicita consentimus. Ergo agnoscit Augustinus per gratiam illam, quâ adjuvante possunt homines esse sine peccato, non semper homines adjuvari: non enim per illam adjuvantur ex Augustino, cùm concupiscentiæ carnis illicita consentiunt. Jam verò in eodem c. 5. multis Scripturarum testimoniis docet, nihil Deum jubere ut faciamus, quin ipsi continuò dicamus: *Da quod jubes*; quòd cùm per solam gratiam efficacem præstetur, per quam Deus dat quod jubet, faciendo ut faciamus, dum *operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate*, & *aptat nos in omni bono, faciens in nobis quod placeat coram se*, manifestum est per illam gratiam, quâ adjuvante potest homo esse sine peccato, & sine qua non potest, non aliam ab Augustino intelligi quàm efficacem, *per quam Deus in nobis atque nobiscum ut operemur operatur*, ut in 2. Synodo Arausicana c. 9. ex Augustino definitum est.

Hinc autem manifestò sequitur, divinam illam gratiam adjuvantem & efficacem, sine quâ justa, vel justitiæ præceptum, implere omni ex parte non possumus, ne omnibus quidem justis semper dari. Neque hoc nobis divinandum reliquit Augustinus. Ut enim apertè docet, posse justum in hac vita esse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ, non posse verò nisi adjuvetur: ita non minùs apertè declarat, eum à Deo adjuvari, illum non adjuvari, pro solo nutu & arbitrio divinæ voluntatis. *Cur illum*, inquit, *Deus adjuvet, illum non adjuvet; illum tantùm, illum autem non tantùm; istum illo, illum isto modo, penes ipsum est & æquitatis tam secreta ratio, & excellentia potestatis.*

Denique totum illud opusculum de peccatorum mer. & rem. sic concludit, ut non obscurè significet, ideò justos, qui Deo adjuvante sine peccato esse possunt, non esse tamen in hac vita sine peccato; quia cœlestis ille Medicus, qui *ordinem sanandi non accipit ab ægroto* ad perficiendam justitiam in quibusdam eos non adjuvat, ut gratiarum actionem sem-

ſemper indulgentiæ ejus debeant, & à tumore ſuperbiæ ſanctâ humilitate ſanentur. *Novit*, inquit lib. 3. Cap. ult. *ille Medicus qui non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus, quemadmodùm nos curando perficiat in æternam ſalutem, qui... & in quibuſdam etiam juſtos ſuos, quoniam adhuc extolli poſſunt*, NON ADJUVAT *ad perficiendam juſtitiam, ut dum non juſtificatur in conſpectu ejus omnis vivens, actionem gratiarum ſemper indulgentiæ ipſius debeamus; & ſic ab illâ primâ cauſa omnium vitiorum, hoc eſt, à tumore ſuperbiæ, ſanctâ humilitate ſanemur.* Quis poſt hæc ſibi perſuadere queat, ad gratiam ſufficientem, quæ ſemper omnibus juſtis adſit, pertinere quod ait Auguſtinus, *juſtos eſſe poſſe ſine peccato gratiâ adjuvante divinâ*; cùm ipſe contrà diſertè ſtatuat, poſſe quidem eos eſſe ſine peccato gratiâ adjuvante divinâ, non tamen eſſe; quia ne in ſuperbiam extollantur, in quibuſdam eos ad perficiendam juſtitiam gratia illa divina non adjuvat?

ARTICULUS IV.

Idem eſſe Auguſtino, Poſſe hominem eſſe ſine peccato, &, Fieri poſſe ut homo ſit ſine peccato; quod poſtremum ad gratiam efficacem ſine dubio pertinet.

TERTIUM argumentum eſt, quo pro eodem ſumit Auguſtinus, Hominem eſſe poſſe ſine peccato, &, Fieri poſſe ut homo ſit ſine peccato. Sic enim ipſe ſe explicat c. 35. l. de ſp. & lit. qui ad illam ſententiam explanandam & confirmandam conſcriptus eſt. *Tu autem*, inquit, *quid mihi propoſueris adverte. Movet te certè quemadmodum dictum fuerit*, FIERI POSSE UT SIT HOMO SINE PECCATO, *ſi voluntas ejus non deſit, ope adjuvante divinâ; quamvis nemo tam perfectæ juſtitiæ in hac vitâ fuerit, vel ſit, vel futurus ſit. Sic enim hoc ipſum in illis priùs ad te conſcriptis libris propoſui. Si à me quæratur, inquam, utrùm* HOMO SINE PECCATO ESSE POSSIT *in hac vita, confitebor poſſe per Dei gratiam & liberum ejus arbitrium, ipſum quoque liberum arbitrium ad Dei dona pertinere non ambigens; nec tantùm ut ſit, verùm ut bonum ſit; id eſt, ad facienda mandata Domini convertatur; atque ita Dei gratia non ſolùm oſtendat quid faciendùm ſit; ſed adjuvet etiam ut fieri poſſit quod oſtenderit. Tibi autem abſurdum viſum eſt ſine exemplo rem eſſe quæ fieri poteſt.* Videmus idem eſſe Auguſtino, *Hominem eſſe poſſe ſine peccato*, &, *Fieri poſſe ut homo ſit ſine peccato.* At iſtud ultimum ad gratiam ſufficientem referri non poteſt, ſed ſolùm ad efficacem: ergo nec primum. Nemo enim, qui gratiam efficacem ad non pec-

peccandum necessariam arbitretur, unquàm dixerit, fieri posse ut sit homo sine peccato per solam gratiam sufficientem ab efficaci distinctam. Fatentur enim omnes Thomistæ, ut videre est apud Alvarem Resp. l. 3. c. 5. n. 8. & 10. has propositiones: *Nemo potest converti sine auxilio efficaci: Nemo potest salvari sine dono perseverantiæ*, verissimas esse si in illo sensu accipiantur: *Fieri non potest ut quis convertatur, & tamen non habeat auxilium efficax: Fieri non potest ut quis salvetur, & tamen non habeat donum perseverantiæ.*

Cùm igitur Augustinus hujus suæ propositionis, *Potest homo esse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ*, in libro eâ de re conscripto hunc sensum esse significet, *Fieri potest ut homo sit sine peccato gratiâ adjuvante divinâ*, manifestum est de alia gratia quàm efficaci id intelligi non posse, cùm ex omnium Thomistarum sententia certissimum sit, fieri non posse ut homo sit sine peccato cujuscunque gratiæ ope quæ efficax non sit. Quare D. Augustinus satis se ipse de gratia efficaci loqui significat, dum ad illam gratiam, per quam homo potest esse sine peccato, pertinere ait, non solùm ut sit liberum arbitrium, verùm etiam ut bonum sit, id est, ad facienda mandata Domini convertatur. Quâ enim, quæso, gratiâ id efficitur, nisi efficaci?

ARTICULUS V.

Hominem vivere sine peccato opus esse divinum, ideòque possibile, quia omnia possibilia sunt Deo.

QUARTUM argumentum est, quod Augustinus sæpe se ipse luculenter interpretatur, neque aliter intellexisse se significat, fieri posse ut homo sit sine peccato gratiâ adjuvante divinâ, quàm quia Deo possibilitas non deest sic per gratiam suam hominem adjuvandi, ut tanta semper ab homine voluntas adhibeatur, quanta sufficit tantæ rei. Omninò id Augustinus possibile esse statuit, sed possibile Deo, non homini, nisi quantùm ei Dominus donare voluerit, quem nemini justorum in hac vita tantam gratiam conferre voluisse, Scripturarum oraculis discimus. Cap. enim 6. l. 2. de pecc. mer. & rem. in quo primum hanc quæstionem sibi proponit, utrùm possit homo esse sine peccato; postquàm concessit, fieri id posse per illam Dei gratiam *ad quam pertinet ut liberum arbitrium bonum sit & ad mandata Domini convertatur*, quæ sine dubio efficax est, ut jam diximus, multis Scripturæ testimoniis efficacis illius gratiæ, quam justi ipsi à Deo continuis gemitibus postulant, necessitatem probat. Tum verò ita concludit: *His atque hujusmodi aliis innumerabilibus testimoniis dubitare non*

non possum, nec Deum impossibile aliquid homini præcepisse, dum ei præcepit ut esset sine ullo omninò peccato, *nec Deo ad opitulandum & adjuvandum quò fiat quod jubetur, impossibile aliquid esse. Ac per hoc potest homo, si velit, esse sine peccato adjutus à Deo*; hoc est, si divinâ adjuvante gratiâ tantùm velit, quantùm sufficit & necesse est, ut volendo semper faciat quidquid faciendum est, & semper vitet quidquid vitandum. En clarè ab Augustino explicatum, ideò posse esse hominem sine peccato, quia Deo ad opitulandum quò fiat quod jubet (quod gratiæ efficacis est) impossibile aliquid non est.

Sed ne quis de ejus mente dubitaret, librum ipse integrum de hoc argumento composuit; in quo declarat, ideò se in libris de pecc. mer. & rem. negare noluisse, justitiæ perfectionem, per quam homo sit sine ullo omninò peccato, in hac vita esse possibilem, quia omnia possibilia sunt Deo. Is est, ut jam diximus, liber de spir. & litt. quem in Retract. l. 2. c. 37. ad eam sententiam explicandam à se scriptum fuisse testatur. Rescripserat enim Marcellinus eo se fuisse permotum, quod dixerat Augustinus, fieri posse ut sit homo sine peccato, si voluntas ejus non desit ope adjuvante divinâ, quamvis nemo tam perfectæ justitiæ in hac vita vel fuerit, vel sit, vel futurus sit. Quærebat enim quomodò id diceretur fieri posse, cujus rei deesset exemplum. *Propter hanc ejus inquisitionem*, inquit Augustinus, *scripsi librum, cujus est titulus* De spiritu & littera.

Cùm ergo Augustinus optimus sit sui interpres, ipsum se in hoc libro interpretantem audiamus: *Absurdum*, inquit c. 1. *tibi videtur, dici aliquid fieri posse, cujus desit exemplum, cùm, sicut credo, non dubites nunquàm esse factum, ut per foramen acus camelus transiret; & tamen ille hoc quoque dixit Deo esse possibile: legas etiam 12. millia legiones Angelorum pro Christo, ne pateretur, pugnare potuisse, nec tamen factum: legas fieri potuisse ut semel gentes exterminarentur à terra quæ dabatur filiis Israël; Deum tamen id paulatim fieri voluisse.* Jam illa exempla satis ostendunt, quo pacto Augustinus intellexit quod dixerat, *fieri posse ut sit homo sine peccato*, quia scilicet id Deo possibile, & utique fieret si Deo ita videretur. Sed quam ipse sibi objectionem proponat audiamus, cùm ex ejus solutione mira tum huic difficultati explanandæ, tum universæ de gratiâ Christi doctrinæ lux affulgeat. *Hic fortasse respondeas*, inquit c. 3. *ista quæ commemoravi facta non esse, & fieri potuisse, opera esse divina; ut autem sit homo sine peccato, ad opus ipsius hominis pertinere, idque opus esse optimum, quo fiat plena & perfecta, & ex omni prorsùs parte absoluta justitia: & ideò non esse credendum, neminem, vel fuisse, vel esse, vel fore in hac vita, qui hoc opus impleverit, si ab homine impleri potest. Sed cogitare debes, quamvis ad hominem id*

id agere pertineat, HOC QUOQUE MUNUS ESSE DIVINUM; *atque ideò non dubitare opus esse divinum. Deus est enim qui operatur in vobis, ait Apostolus, & velle & operari pro bona voluntate.* En quâ gratia adjuvante potest homo esse sine peccato; eâ scilicet quâ Deus operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate, ac proindè efficaci. En quomodò id fieri potest, nec tamen fit; quomodo scilicet multa à Deo fieri possunt quæ non fiunt, quia Deus non vult. En cur de hac re, sicut de iis quæ Deo nolente non fiunt, licèt à Deo fieri possint, judicandum sit; quia, quamvis ad hominem id agere pertineat, opus tamen divinum est, quod in hominis voluntate, & per hominis voluntatem Deus operatur. Unde statim Augustinus non errari perniciosè ait, si quisquam sine peccato vixisse existimetur: *sed illis acerrimè resistendum esse, qui putant sine adjutorio Dei per se ipsam vim voluntatis humanæ vel justitiam posse perficere, vel ad eam tendendo proficere.* Verùm, quia Pelagiani negabant *se asserere id fieri posse sine ope divina*, sed opis divinæ nomine, quo se occultabant, vel liberum arbitrium, vel legem atque doctrinam intelligebant, quid contrà Augustinus adversùs eos intelligendum esse dicat per illud adjutorium, cum quo potest homo esse sine peccato, & sine quo non potest, egregia illa & planè divina capitis tertii verba demonstrabunt: *Nos autem dicimus humanam voluntatem sic divinitùs adjuvari ad faciendam justitiam* (notandum hæc dici ab Augustino ut explicet qua ratione dixerit, *hominem esse posse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ*) *ut præter quod creatus est homo cum libero arbitrio voluntatis, præterque doctrinam quâ ei præcipitur quemadmodùm vivere debeat, accipiat Spiritum Sanctum, quo fiat in animo ejus delectatio, dilectioque summi illius atque incommutabilis boni quod Deus est..... Nam neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via; & cùm id quod agendum est, & quo nitendum est, cœperit non latere, nisi etiam delectet & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene vivitur. Ut autem diligatur, Charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per liberum arbitrium, quod surgit è nobis, sed per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.*

Quid de gratia efficaci, per quam solam bene vivitur, manifestiùs dici possit profectò non video. At illa ipsa gratia est quâ adjuvante dixit Augustinus, hominem esse posse sine peccato. Non ergo de aliâ gratia quàm de efficaci id intelligi potest; neque alio sensu id accipi, quàm quia Deo possibile est, per gratiam suam efficacem sic in omnibus hominem adjuvare, ut sit sine peccato. De quo si quis adhuc dubitet, en verba sole ipso clariora ex cap. 5. depromta, quæ omnem ipsi dubitationem eximant. *Cùm apparuerit*, inquit, *bene vivere donum esse divinum*, *vide-*

videlicet, ut existimo, frustrà dici, illa tantùm esse possibilia sine exemplo, quæ Dei opera sunt, sicut de cameli transitu per foramen acus commemoravimus, & quæcunque alia sunt apud nos impossibilia, apud Deum autem facilia. Hoc ergo frustrà dici satis apparebit, cum & ipsam humanam justitiam operationi Dei tribuendam esse claruerit, quamvis non fiat sine hominis voluntate; & ideò ejus perfectionem, etiam in hac vita, esse possibilem negare non possumus, quia omnia possibilia sunt Deo, sive quæ facit solâ suâ voluntate, sive quæ cooperantibus creaturæ suæ voluntatibus à se fieri posse constituit. Ac per hoc quidquid eorum non facit, sine exemplo quidem est in operibus factis, sed apud Deum & in ejus virtute habet causam quâ fieri possit, & in ejus sapientia quare non factum sit; quæ causa etiamsi lateat hominem, non se obliviscatur esse hominem, nec propterea Deo det insipientiam, quia non plenè capit ejus sapientiam.

Si judex in hac controversia sederet Augustinus, quibus verbis vel clarioribus vel divinioribus litem hanc posset dirimere? Dixit ipse, *hominem posse esse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ*; verborum illorum sensum quærimus. Eum esse nonnulli sentiunt, nulli non adesse gratiam sufficientem, non per quam fit ut sit sine peccato, sed per quam esse possit. Ego sic sentio, posse hominem esse sine peccato gratiâ adjuvante divinâ; quia possibile est Deo ita hominem per gratiam suam adjuvare, ut re-ipsâ sit sine peccato; & cur hoc non faciat Deus, penes ipsum esse æquitatis tam secretæ rationem. Quid verò Augustinus pronuntiat, eadem de re à Marcellino interrogatus? Multa à Deo fieri posse quæ non fiunt; perfectionem humanæ justitiæ inter illa esse numerandam, quia & ipsa opus divinum est, quamvis non fiat sine hominis voluntate; negari itaque non debere, eam esse possibilem, quia omnia possibilia sunt Deo; habere ergo illam, non in homine per gratiam sufficientem sibi collatam, sed apud Deum & in virtute ejus, causam quâ fieri possit; & in ejus sapientia, quare factum non sit. Idem repetit in duobus postremis hujus libri capitibus, ubi in summam colligit quod universo opere tractaverat. *Tibi*, inquit, *absurdum visum est, sine exemplo esse rem quæ fieri potest. Hinc exorta est hujus libri quæstio; ac per hoc ad nos pertinebat ostendere, fieri posse aliquid, quamvis desit exemplum. Hinc ex Evangelio & ex lege quadam posuimus in sermonis hujus exordio... quæ possibilia Deo negare non possumus, quamvis eorum desit exemplum, sed quia dici potest illa opera esse divina, justè autem vivere ad nostra opera pertinere; suscepi ostendere etiam hoc opus esse divinum; & hoc egi libro isto loquaciùs fortasse quàm sat est; sed contrà inimicos gratiæ Dei etiam parum dixisse mihi videor... Nam si propterea non est opus Dei quia per nos agitur, vel quia illo donante nos agimus, nec illud est opus Dei ut mons transferatur in mare, quia per*

per fidem hominum fieri posse Dominus dixit, & hoc ipsorum operi attribuit..... Et tamen hoc nullo modo facit homo, nisi illo donante & operante. Ecce quemadmodum sine exemplo est in hominibus perfecta justitia, & tamen impossibilis non est (Deo scilicet, ut antè dixerat, atque etiam homini, sed cùm Deus eam illi donare voluerit.) *Fieret enim, si tanta voluntas adhiberetur, quanta sufficit tantæ rei. Esset autem tanta, si & nihil eorum quæ pertinent ad justitiam nos lateret, & ea sic delectarent animum, ut quidquid aliud voluptas sive dolor impedit, delectatio illa superaret; Quod ut non sit, non ad impossibilitatem, sed ad judicium Dei pertinet:* quia scilicet, ut jam vidimus in loco suprà citato ex cap. ult. lib. 3. de pecc. mer. & rem. consultius supremo illi & justissimo Judici Medicoque visum est, *etiam sanctos suos, quoniam adhuc extolli possunt, in quibusdam non adjuvare ad perficiendam justitiam, ita ut in his eos minùs quàm implendæ omni ex parte justitiæ sufficit, delectet bonum, sive cùm latet, sive cùm manifestum est, ut dum non justificatur in conspectu ejus omnis vivens, actionem gratiarum semper indulgentiæ ipsius debeamus, & sic ab ipsâ primâ causâ omnium vitiorum, hoc est, à tumore superbiæ sanctâ humilitate sanemur.*

Ni locorum & testimoniorum copiâ odiosus vererer esse lectoribus, hîc exscriberem tria libri secundi de pecc. mer. & rem. integra capita planè divina, nimirùm 17. 18. & 19. quibus evolutis & paraphrasticè declaratis perspici liceret, duabus ex causis pendere quòd homo possit esse sine peccato, nimirùm voluntate humanâ; & gratiâ divinâ, quarum neutra semper adsit. Non adest semper voluntas; quia *latet aliquandò an justum sit, aliquandò non delectat. Ignorantia verò* quâ fit ut lateat, *& infirmitas* quâ fit ut non delectet; *vitia sunt quæ impediunt voluntatem ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum.* Non adest gratia, *quia, ut innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates*, quâ gratiâ tamen non omnes ne quidem Sancti adjuvantur, licèt *ut non adjuventur, in ipsis causa sit, non in Deo*; quod toto deinceps capite & sequentibus probat: sed cui minùs hæc quæ jam attulimus sufficient, vix quidquam satis futurum puto. Hoc unum tamen addam, S. Hieronymum adversùs Pelagianos scribentem non alio sensu intellexisse, *posse hominem in hac vita esse sine peccato*, quàm quo, ut ostendimus, D. Augustinus id intellexit; quia scilicèt id Deo possibile est. Sic enim ille l. 1. Dial. *Neque homo potest esse sine peccato, quod habet tua sententia, sed potest,* SI VOLUERIT DEUS, *hominem servare sine peccato, & immaculatum suâ misericordiâ custodire. Hoc & ego dico, quod Deo cuncta possibilia sunt; homini autem non quidquid voluerit possibile est.* Ubi vides Hieronymum Pelagio non

non concedere quod ipsi non negandum existimavit Augustinus, hominem scilicèt posse esse sine peccato. Neque tamen inter se reverà dissentiunt. Uterque enim agnoscit *negandum non esse quin homo possit in hâc vita esse sine peccato, si Deus velit, apud quem sunt omnia possibilia*, ut inquit Augustinus, de nat. & gr. c. 48.

ARTICULUS VI.

Illustrantur varia Augustini loca de possibilitate præceptorum.

FUsius aliquantò hujus loci expositionem persecuti sumus, quòd ejus intelligentia latiùs manet, & ad varias Augustini sententias, quibus nihil homini impossibile præcipi docet, explanandas aditum aperiat.

Imprimis dilucescit, quo sensu in libro de perfectione justitiæ Cælestio sæpe concedit Augustinus, peccatum non esse quod vitari nullo modo possit. Ideò enim concedit, quia omne peccatum vitari potest per gratiam, non qualemcumque, sed efficacem. *Respondemus*, inquit c. 2. *vitari posse peccatum, si natura vitiata sanetur gratiâ Dei. In tantùm enim sana non est, in quantum id quod faciendum est aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet.* Hanc gratiam, quâ unâ peccatum ait vitari posse, qui semper in omnibus tentationibus adesse velit, contendat oportet omnium naturam ita sanam esse, ut nunquàm contingat aliquem cæcitate non videre quod faciendum sit, aut infirmitate non implere.

Verùm illam opinionem satis refellit, tum illa locutio, *si natura sanetur*, conditionalis, non absoluta; tum quod passim docet, hanc gratiam, quâ impleri possunt præcepta, precibus impetrandam esse: ex quo invictè conficitur, illam & efficacem esse, & nonnunquàm abesse. Nemo enim petit, ex Augustino, nisi quo destituitur. Nemo aliud à Deo petit, nisi *ut det quod jubet, & inspiratâ gratiâ suavitate faciat plùs delectare quod præcipit, quàm delectat quod impedit:* tum denique quia hoc loco & in toto illo opere agit de vitando omni ex parte peccato, quod præceptum quidèm hominibus agnoscit, impossibile autem esse negat, non quia semper est in hominis potestate, non quia omnibus datur gratia quâ possit impleri (utrumque enim rejicit Augustinus) sed quia Deo ad opitulandum nihil est impossibile, ut ait idem lib. 2. de peccat. mer. & rem. c. 6.

Dilucescit quo sensu Augustinus in lib. de nat. & grat. c. 43. dicat: *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis.* Itemque cap. 69. *Eo quippe ipso quo firmissimè creditur, Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur &*

& in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.

Non enim ideò dicit, præcepta non esse impossibilia, quia semper adest gratia: quem sensum manifestè excludunt illa verba, *petere quod non possis* (nemo enim petit nisi quod abest, cùm gratia jam data non precibus evocanda sit, sed gratiarum actione in Deum refundenda) sed quia per illam gratiam quam petere debemus, impleri possunt: quam efficacem esse passim docet, nec omnibus adesse, ut cùm paulò superiùs nimirùm c. 42. dicit: *Neque de ipsâ possibilitate contendo, cùm sanatâ & adjutâ hominis voluntate possibilitas ipsa simul cum effectu in sanctis proveniat.* Et post illum locum c. 69. cùm explicaret, quænam essent illa difficilia in quibus opem Dei implorare debeamus: *Omnia*, inquit, *fiunt facilia charitati, cui uni Christi sarcina levis est.....secundùm hoc dictum est*: Præcepta ejus gravia non sunt; *ut cui gravia sunt, consideret, non potuisse divinitus dici*, gravia non sunt, *nisi quia potest esse cordis affectus cui gravia non sunt, & petat quo destituitur, ut impleat quod jubetur.*

Ex quo loco colligas 1. aliquandò homines destitui illo cordis affectu cui mandata Dei gravia non sunt, & quo quod jubetur impletur.

2. Cùm ille cordis affectus sit magna charitas, efficacem procul dubio esse: nihil enim aliud est efficax gratia, quàm victrix delectatio, seu amor Dei quo fit ut plus delectet quod præcipit Deus, quàm delectat quod impedit.

Omitto dicere, his item locis Augustinum agere de vitando omni ex parte peccato, cujus rei potestatem nemini unquàm, præter Christum & beatam Virginem, concessam esse, constans est ipsius, imò totius Ecclesiæ doctrina.

Dilucescit etiam quo sensu Augustinus, lib. de grat. & lib. arb. c. 16. ita loquatur: *Magnum aliquid Pelagiani se scire putant, quandò dicunt, Non juberet Deus quod sciret non posse ab homine fieri. Quis hoc nesciat?* Videamus quare hoc nemo nesciat, an quia hæc gratia semper adest: an verò quia adesse potest. *Sed ideò*, inquit, *jubet aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus.* Ergo illa potestas non semper adest; aliàs nihil unquàm juberet Deus quod non possemus.

Nusquàm verò illustriùs quàm in isto libro docet Augustinus, gratiam illam, quâ præcepta impleri possunt, esse efficacem. *Certum est*, inquit ille cap. 16. *nos velle cùm volumus, sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est quod paulò antè posui*: Præparatur voluntas à Domino; *de quo dictum est:* A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet; *de quo dictum est*: Deus est qui operatur in nobis & velle. *Certum est nos facere cùm facimus, sed ille facit ut faciamus, præbendò vires efficacissimas voluntati, qui dixit*: Faciam

etiam ut in justificationibus meis ambuletis, & judicia mea observetis & faciatis. *Cùm dicit*, Faciam ut faciatis, *quid aliud dicit, nisi*, Auferam à vobis cor lapideum, *unde non faciebatis*; & dabo cor carneum, *unde faciatis? Et hoc quid est, nisi*, *Auferam cor durum unde non faciebatis, & dabo cor obediens unde faciatis?*

Ex illo Augustini loco discere est alium sensum, quo semper mandata homini possibilia sunt; quia scilicet implet ea qui voluerit, quamvis ut velit divinitùs voluntas præparanda sit. Sufficit autem, ex Augustino, ut aliquid esse in potestate dicatur, quod fiat quando volumus, non fiat quando nolumus. Propterea in libro de spir. & litt. fidem, quam nón omnium esse docet Apostolus, quam toties quibusdam dari, quibusdam non dari, occulto Dei judicio, asserit Augustinus, semper tamen in potestate hominis esse docet. Quod solerter vidit Cardinalis Bellarminus, ut jam diximus, & hâc ratione affirmavit, semper in hominis potestate esse conversionem.

Verùm ne cætera testimonia de possibilitate mandatorum frustrà recenseam, ut omnia quæ hinc petuntur argumenta ad sufficientem gratiam astruendam semel præcidantur, unum monere satis fuerit, sententiam illam Augustinianam toties ab ipso repetitam; *Deus impossibilia non jubet*: de omnibus generatim hominibus intelligi, ut ex locis jam suprà citatis constare potest, & ex ipsorum adversariorum consensu. Quare non potest inde gratia sufficiens actualis elici respectu justorum, quin etiam eadem respectu infidelium eliciatur. At verò, ipsorum Censorum judicio, non potest ex illis locis certò demonstrari, gratiam actualem sufficientem infidelibus adesse, cùm eam opinionem, quæ negat infidelibus gratias actuales & sufficientes, problematicam esse dixerint. Igitur nec ex illis locis certò elici potest, gratiam sufficientem actualem nunquàm justis deesse. Sive, ut breviùs astringam argumentum: Possibilitas illa præceptorum, quam his locis tradit Augustinus, peræquè ad infideles ac justos pertinet: Sed in infidelibus non requirit gratias actuales: Ergo nec in justis. Hujus argumenti solutionem in ipsis comitiis Facultatis à Censoribus flagitarunt eruditissimi Doctores, nec tamen impetrare potuerunt.

ARTICULUS VII.

DE GRATIA ORANDI. *Explicatur nuperum Alphonsi le* Moyne *super illâ commentum: & ad Propositionem controversam minimè pertinere ostenditur.*

EX iis quæ superiùs disseruimus manifestum est, præcepta divina ex Augustini doctrinâ impleri non posse, nisi per

eam gratiam, quæ *magnis*, ut ait Innocentius, *precibus implorata descendit*, adeóque illam non semper adesse, nec consequenter proximam illam potestatem Molinianam, quæ nihil aliud requirit ad agendum: *Non enim*, ut ait Augustinus, *à Deo petimus, nisi quo destituimur.*

Non sum autem nescius, esse quosdam Theologos, qui sibi pulcherrimam horum locorum solutionem invenisse videntur, cùm gratiam agendi ab orandi gratiâ secernentes, illam agendi & semper efficacem esse, & nonnunquàm deesse, & ideò precibus impetrandam dixerint: hanc autem orandi & libero arbitrio subjici, & semper præsto esse. Quod significatum ab Augustino volunt, dum ait sæpe, *Deum jubendo monere & facere quod possis, & petere quod non possis*, quasi Deus nihil unquàm jubeat, quin homini vel ipsam agendi gratiam, quam efficacem esse concedunt, largiatur; vel saltem orandi gratiam, quâ impetrari possit.

Hujus commenti, quo gratia orandi ab agendi gratia hoc duplici discrimine sejungitur, quod illa sit tantùm sufficiens, hæc semper efficax; illa semper adsit ubi præceptum observare convenit, hæc autem non semper, sed tantùm cum oratione impetratur, parens & propagator hoc sæculo fuit Alphonsus *le Moyne*, qui licèt sub eorum, quæ contra illam de hoc argumento edita sunt, voluminum mole jacuerit oppressus, multi tamen ex ipsis Censoribus ad illam distinctionem confugerunt, & nihil aliud in propositione mea criminati sunt, nisi quod Petro, non solùm agendi, sed etiam orandi, gratiam subtraheret; quod contrarium putant huic Augustini sententiæ à Concilio Tridentino consecratæ: *Deus jubendo monet, & facere quod possis, & petere quod non possis:* ex quo eliciunt semper adesse justis, si non agendi gratiam, saltem orandi. Verùm istius & criminationis & consecutionis inanitatem operæ pretium fuerit hîc breviter ostendere.

Primùm, cum fateantur, non adesse semper gratiam agendi quâ proximè possumus implere præceptum, adeóque multa Deum præcipere quæ non possumus secundùm præsentes vires, cum ampliores nobis impetrandæ sint; hoc ipso sensum omnem probant quem sub propositione controversa complexus sum. Concedunt enim, Petro defuisse gratiam efficacem sine qua proximè præceptum implere & tentationem vincere *non possumus*, quod unum illâ quam invaserunt propositione continetur. Utrùm autem habuerit gratiam actualem orandi, an non habuerit, alia quæstio est ab Epistolæ propositione planè diversa, de quâ nihil mihi affirmandum aut negandum fuit, cùm ea res inter Annatum & me non ageretur.

Contendebat ille, utpote Molinista merus & simplex, nec illâ novâ temperatione mitigatus,

tus, *adesse semper hominibus proximam & expeditam servandorum mandatorum potestatem:* hoc enim ab Innocentio X. definitum, & fide ab omnibus credendum, asserebat *Cavillorum* p. 29. *Eum qui liberè transgreditur præcepta, habere* PROXIMAM *& expeditam potentiam ad ea servanda.* Ego adversùs illum proximam potestatem agendi & servandi mandata non semper adesse defendi: de gratiâ orandi nihil dixi, quod abhorreret ab ea quæstione quæ tum inter nos versabatur. Ne quis igitur aliorsùm propositionem Epistolæ meæ accipiat, atque ego scribens intellexi, iterum hìc profiteor, solam me efficacem gratiam, non orandi, sed confitendi Christum, à Petro removisse; de gratia illa orandi aut affirmanda aut neganda ne quidem cogitasse.

Ne quis tamen suspicetur, aliquid me de illa sentire quod proferre non audeam, brevibus conclusiunculis sententiam meam explicabo, ne Censoribus necesse sit divinationibus indulgere.

Sic igitur existimo. 1. Gratiam per se efficacem, & effectum suum infallibiliter sortientem, non minùs ad orandum necessariam esse, quàm ad agendum. Ita cum Patribus omnes Thomistæ.

2. Quibuscunque defuit fides, nullam omninò gratiam orandi adfuisse. Quomodò enim invocabunt in quem non crediderunt, ut ex Paulo docent Patres & Concilia?

3. Justos aliquando in tentationibus carere gratiâ efficaci, ad orandum sicut oportet necessariâ. Aliter enim & orarent semper & impetrarent.

4. Omnibus justis conantibus & volentibus orare, non deesse gratiam actualem ad orandum Thomistico sensu sufficientem. Neque enim sine ea orare vellent & conarentur.

5. Justis nec volentibus orare nec conantibus nullam orandi gratiam actualem adesse. Nulla enim actualis gratia sine voluntate quadam atque conatu.

6. Non omnes justos in omnibus tentationibus orare velle & conari; quod in peccatis ignorantiæ manifestum est. Quis enim Deum deprecetur pro vitando illo peccato, quod esse peccatum non credat?

7. Etiam illis justis qui nec orare volunt neque conantur, adesse tamen potestatem orandi in actu primo Thomistico sensu sufficientem, sed per gratiam habitualem tantùm, non per actualem.

8. Utrùm Petro affuerit actualis orandi gratia hoc quo dixi sensu sufficiens, id est, utrùm habuerit aliquas excitationes internas ad orandum, nescire me ingenuè fateor. Habuit quidem, si voluit & conatus est; sed utrùm voluerit & conatus sit, id omninò mihi non liquet, malimque super eo aliorum audire sententias, quàm meam expromere.

Habent Censores meam de gratia orandi mentem meis verbis

enunciatam: invadant illam si voluerint, & suas illi blasphemiæ & hæreseos notas inurant. Quod si non audeant, fateantur necesse est, novum hoc & anteà inauditum genus hæreseos esse, quod claris & distinctis verbis expressum, catholicū sit & orthodoxum; in Augustini autem verbis à me allatis nec expressum nec intellectum, sed per vim & calumniam intrusum, hæreticum fiat.

ARTICULUS VIII.

Gratiam orandi omnibus semper præsentem malè elici ex illis Augustini verbis; Deus jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis.

HÆc de criminationis vanitate: consecutionem nunc expendamus. His, inquiunt, Augustini vocibus: *Deus jubendo monet petere quod non possis*, significatur adesse semper gratiam orandi, cùm gratia agendi deest. Ita-ne idem est *admonere*, quod *gratiam dare*? Idem est lex jubens & spiritus adjuvans? Si hoc dicere voluit Augustinus, non poterat clariùs exprimere? Saltem aliquo loco indicasset tam insolentis metaphoræ sensum. Saltem alicubi sine metaphora apertè elocutus esset, semper legi adjunctam esse orationis gratiam. Quòd si nusquàm fecisse reperietur, eccui verisimile fiet tam absurdum Augustinum fuisse, ut gravissimam doctrinæ suæ sententiam tam inusitatâ & à communi sensu alienâ tralatione semper efferret?

Quid quod multis locis & ipse, & ejus discipuli Prosper & Fulgentius, postquàm admoneri homines legi dixerunt ut petant auxilium, gratiam orandi non semper adesse, nec minùs efficacem esse, quàm illam agendi, apertè significant. *Qui ergo*, inquit Augustinus de corr. & grat. c. 1. *legitimè lege utitur, discit in eâ malum & bonum, & non confidens in virtute suâ confugit ad gratiam, quâ præstante declinet à malo & faciat bonum. Quis autem confugit ad gratiam, nisi cum à Domino gressus hominis diriguntur, & viam ejus volet; ac per hoc desiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ est, de quo ille: Et dixi nunc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelsi.* Quis dicere ausit, aut illam gratiam *quâ diriguntur gressus hominum*, & de qua dicitur: *Hæc mutatio dexteræ excelsi*, efficacem non esse; aut illam gratiam omnibus dari?

Et apertiùs adhuc sanctus Prosper cont. Collat. c. 23. non semper legi adjunctam esse orandi gratiam docet: *Imperantur*, inquit, *ista homini, ut ex ipso præcepto Dei, quo ei hoc quod accepit indicitur, agnoscat id se suo vitio perdidisse, & non ideò iniquam esse exactionem, quia ad reddendum quod debet idoneus non est; sed à Littera occidente confugiat ad Spiritum vivi-*

vivificantem. Quod si facit, magna est misericordia Domini: si non facit, justa est pœna peccati.

Nec minùs apertè Fulgentius lib. 2. de verit. prædest. & grat. c. 4. *Dum præcipitur nobis ut velimus, ostenditur quid habere debeamus; sed quia id ex nobis habere non possumus, admonemur ut à quo nobis datur præceptum, ab ipso petamus auxilium; quod tamen* NON POSSUMUS PETERE, *nisi Deus in nobis operetur & velle.*

ARTICULUS IX.

Absurda quædam Molinianæ istius orandi gratiæ consectaria.

Versatilem illam & se in omnibus tentationibus ingerentem orationis gratiam ita disturbavit Apologia Patrum, ut illius ruinas nemo adhuc erigere sit ausus. Quare nihil necesse est de integro hoc argumentum persequi, quod in illo quem indicamus libro peroratum videtur: nonnulla tantùm absurda, quæ ex illo figmento necessariò consequuntur, ad specimen hîc afferemus.

Imprimis ingens nobis videtur absurditas, quòd illius gratiæ ope Augustino longè peritiores & intelligentiores Molinistæ probantur. Quod enim ille ignoravit, quod neminem scire putavit, hoc ipsi & sciunt & ita dilucidè exponunt, ut nulli nunc non reseratum sit, quod Augustino clausum fuit.

Nescire se fatetur Augustinus, cur illi detur gratia fidei, illi non detur. *Fides igitur*, inquit ille, de prædest. Sanctor. c. 9. *& inchoata & perfecta, do[illegible] m Dei est; & hoc donum quibusda[illegible] ri, quibusdam non dari, om[illegible] n dubitet, qui non vult manifestissimis sacris litteris repugnare..... Cur autem istum potiùs, quàm illum liberet (per fidei gratiam) inscrutabilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus. Melius enim & hîc audimus, aut dicimus:* O homo! tu quis es, qui respondeas Deo, *quàm dicere audeamus, quasi noverimus, quod occultum esse voluit, qui tamen aliquid injusti velle non potuit.*

Verùm quòd Augustinus nescit, novit Alphonsus. *Fides*, inquit, *& inchoata & perfecta in Christum, datur orantibus per fidem in Deum, cujus semper adest potestas; negatur autem non orantibus.* Quid facilius aut promtius, aut quæ tandem Augustino causa fuit, cur in re perspicua tot clamores excitaret?

Nescire se fatetur Augustinus, imò neminem scire asserit, cur illi detur perseverantia; illi non detur. *Ex duobus*, inquit, lib. de dono pers. c. 9. *parvulis originali peccato pariter obstrictis cur iste assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, in-*

scrutabilia sunt judicia Dei : ex duobus autem piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non detur, inscrutabiliora sunt judicia Dei. Idem verò, lib. de dono perf. c. 16. *Deum ait alia etiam non orantibus, sicut initium fidei; alia nonnisi orantibus præparasse, sicut usque in finem perseverantiam.*

Certum igitur Augustino fuit, perseverantiam orantibus sicut oportet concedi, negari non orantibus. Quamobrem ergo inscrutabile dicit esse, cur huic donetur perseverantia, illi non detur? nisi quia nondùm detexerat arcanum illud hoc demùm sæculo inventum, ipsam gratiam orationis omnibus adesse : quo referato patent subitò quæ involuta & inaccessa Augustino fuerunt. Quis enim tam iners Alphonsi discipulus, qui non facilè videat illis dari perseverantiam qui gratiâ orandi benè usi sunt, illis negari qui malè. Itaque hujus opinionis præsidio non aliter quàm ab evigilantibus somnia, sic illarum difficultatum, quibus impeditus hæsit Augustinus, ludibria momento evanescunt.

Denique clausum ipsi Apostolo mysterium esse docet Augustinus, cur ex eâdem massâ alii eligantur ad vitam, alii in debitâ sibi damnatione relinquantur. *Universa*, inquit ille, Ep. 105. *ista massa meritò damnata est : contumeliam debitam reddit justitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prærogativâ, non fati necessitate, non temeritate fortunæ sed altitudine divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam non aperit, sed clausam miratur Apostolus*; & ibidem : *Cur autem illum potiùs quàm illum liberet, aut non liberet, scrutetur qui potest judiciorum ejus tam magnum profundum; verumtamen caveat præcipitium.*

Irrideri se putarent Alphonsi discipuli, si quis hæc ipsis tacito Augustini nomine proponeret. Quodnam enim, dicerent, ibi profundum? quod præcipitium? Omnibus datur orationis gratia. Hâc quidam benè utuntur, quidam malè. Illi eliguntur ad regnum, hi reprobantur ad supplicium. Quid magis expeditum & obvium? Nonne qui in rebus ita planis profunda & scopulos extimescat, illo insaniæ genere laborare videatur, quod festivè poëta Venusinus sic expressit :

——— *Est genus unum*
Stultitiæ nihilum metuenda timentis, ut ignes
Ut rupes, fluviosque in campo obstare queratur.

Ab hoc certè stultitiæ genere non aliter vindicari poterit Augustinus, nisi repudiatis illis humanæ rationis commentis, rejectâque Molinianâ orandi gratiâ, quam omnibus tam liberaliter largiuntur, id ipsum cur unus oret, alter non oret, ad inscrutabilia Dei judicia pertinere fateamur. Siquidem, cùm *propter perseverandum orare oporteat & non deficere*, ut ait Augustinus de dono persev. c. 14. *audiunt hæc & faciunt quibus datum est; non autem faciunt, sive audiant, sive non au-*

audiant, quibus non datum est.

Id verò luculentius adhuc perspici licet ex iis libris quibus Adrumetinorum & Massiliensium objectis respondet Augustinus. Nam si quis eâ se opinione imbuat, gratiam orandi omnibus semper præsto esse, atque ita sensisse Augustinum, affirmanti credat Alphonso, tantùm ineptiarum in illorum querelis, & in Augustini responsis, offendet, ut hæc à sanis profecta arbitrari non possit.

Quid enim sibi volebant Adrumetini illi Monachi, qui se corripi ægrè patiebantur. *Apostolus*, inquiunt apud Augustinum de corr. & grat. c. 6. *ait*, Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? *Cur ergo corripimur, arguimur, reprehendimur, accusamur? Quid facimus qui non accepimus? Et c. 3. Præcipiant tantùm nobis quid facere debeamus qui nobis præsunt, & ut faciamus orent pro nobis, non autem nos corripiant & arguant.*

Objiciat hoc quisquam Alphonso. Quàm graviter ille ejusmodi querelarum retundet insaniam. Te-ne, homo ignavissime, non arguam, non corripiam, qui semper auxilium ad orandum in manibus habeas, quo cætera consequi possis? Non potes præcepta servare, nisi gratiam efficacem à Deo acceperis: audio; at ut accipias in te situm est. An non quotiescunque te titillat concupiscentia, aut quocunque modo subrepit tentatio, toties animum tuum piis cogitationibus illustrari, piis affectibus accendi sentis, toties ad Dei opem implorandam excitari? Quid tu igitur inopiam aut infirmitatem tuam lamentaris? Quasi verò meritò ille de victûs queratur penuriâ, qui cibum paratum præ socordiâ deposcere gravetur.

Nunquàm aliter respondeat Alphonsus, & rectè. Neque enim aliter in ejus sententiâ responderi potest. Quid igitur Augustino nunquàm in mentem venit tam expedita responsio? Cur multis frustrà capitibus sudat, ut eos ostendat meritò corripi, qui perseverantiam non acceperint? Cur ad primam parentis culpam omnia revocat? Cur illâ orationis gratiâ non continuò Adrumetinis Monachis os opprimit?

Quam verò in Massiliensium querimoniis sensus communis venam reperias, si quandam orandi gratiam nusquàm absentem ab Augustino admissam putes. Fatum illi ex Augustinianâ doctrinâ, & libertatis interitum sequi queruntur, ignaviam aut desperationem hominibus per illam afferri, exhortationes & correptiones tolli, orationes extingui, duas massas cum Manichæis induci, omnes hominum conatus obtundi, personarum acceptione divinam justitiam pollui. Quis hoc unquàm objecit Alphonso? Aut si quis fecit, non ille potiùs risu explosus, quàm responsione repulsus est?

At quo pacto hæc objecta diluit Augustinus. De orationis gratiâ nusquàm absente ne verbum

bum quidem: sufficientis & ex libero arbitrio pendulæ gratiæ meminit quidem; sed illam ad Adami statum pertinere docet, non ad nostrum: vocationem secundùm propositum ubique confirmat. Nusquàm queritur, malè suam doctrinam à Massiliensibus intelligi; ad inscrutabilia Dei judicia ubique confugit. Postremò tam insulsè respondet, si gratiam orandi semper præsentem ab illo admissam statuas, ut ille, cui sanctorum Patrum principatum tota detulit antiquitas, omnium quotquot fuerunt scriptorum imperitissimus appareat, omniumque minimè dignus qui divina mysteria tractaret; cùm in apertis & obviis rebus cæcutiret, nec obscura scriptis illustraret, sed perspicuis tenebras offunderet.

ARTICULUS X.

Inferuntur alia quædam non minùs absurda.

Sequitur primò, illis Ethnicis quibus fides non est annuntiata, multoties in die Deum sese manifestasse, non per creaturas, sed quâdam internâ revelatione. Illos enim sæpiùs quoque die peccasse, certum est. Porrò peccare non potuerunt, nisi saltèm impetrare non peccandi potestatem potuerint: impetrare autem non potuerunt nisi orando, nec orare nisi credendo: sed credere nemo potest nisi vel divinâ revelatione, vel humanâ prædicatione, fides proponatur: caruerunt autem externâ prædicatione multi gentiles: igitur illis quotidie fides divinitùs revelata est; atque ita revelata, ut à Deo sibi eam revelari cognoscerent; aliter enim nec credere, nec orare, & ideò nec peccare potuissent. Acervatim ista congessimus; sed ea latè pertractata videre potes in Apologia SS. Patrum, lib. 6. c. 14.

Sequitur, Caligulam, Neronem, Heliogabalum, & alia ejusmodi hominum monstra, tum cùm in omnium sordium & flagitiorum cœno se volutarent, sexcenties in die piis illis cogitationibus & affectionibus ad orandum Deum excitatos esse.

Sequitur, Philosophos illos, qui mundum negabant providentiâ regi, qui pro virtute neminem unquàm Deo supplicasse sentiebant, sæpius tamen de orando pro virtutibus Deo divinitùs admonitos.

Sequitur Pelagianos, qui gratiam divinam ad peccata vitanda necessariam non habebant, sæpiùs quotidie de eâdem gratiâ implorandâ commonitos fuisse.

Sequitur Atheos illos, qui in corde dixerunt Deum non esse, de illo tamen orando sæpiùs in die cogitare.

Sequitur bonos Christianos nullum in se peccatum ignorantiâ, cupiditate, subreptione, incogitantiâ suscipere, ad quod caven-

cavendum illâ prævia orandi cogitatione non exstimulentur: imò sequitur, neminem jam per ignorantiam peccare; neque enim illud peccatum ignorari potest, de quo vitando & piis cogitationibus, & ejusmodi orandi desideriis moneamur; adeóque planè falsum est quod ait Augustinus, lib. de pecc. mer. c. 17. cùm omnium peccatorum causas enumerat; *Nolle homines facere quod justum, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat.* Nullus est enim quem lateat, aut quem non delectet, quod justum est, saltem quantùm sufficit ad fugiendum peccatum. Quare Augustinus, dum peccata omnia vel ad ignorantiam revocat, vel ad delectationis defectum, alienas planè, imò falsas, peccatorum causas recenser. Nihil hîc amplius de illâ commentitiâ orandi gratiâ à me disputabitur: tantùm dicam, neminem pejùs de Christianâ religione mereri, quàm eos qui ejusmodi opiniones, Traditionis auctoritate planè nudas, pro fidei dogmatis venditanr, quas ipsi nec ab argumentis validissimis, quibus impugnantur, imò nec à risu quo jure excipiuntur, defendere valeant.

ARTICULUS XI.

De Concilii Tridentini circa præceptorum possibilitatem mente, non una, sed triplex Catholicorum Theologorum opinio.

NOn aliud frequentiùs jactaverunt Doctores illi, qui propositionem Augustini & Chrysostomi hæreticam pronunciarunt, quàm illam Concilio Tridentino adversari, & ab ipso sessione 6. c. 11. his verbis esse damnatam: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis:* quàm falsò & immeritò, hîc excutiendum.

Statuendum est imprimis, non ferendam in privatis Theologis temeritatem esse, aliquam Conciliorum sanctionem, de cujus sensu variæ sint apud Theologos opiniones, ita suo jure ad certum sensum alligare, ut hæreticos habeant eos omnes qui illam aliter interpretentur. Possunt illi quidem, si quo valeant acumine, canonum sententiam indagare; possunt rationibus convincere veram se illorum mentem assecutos; at illum sensum toti Ecclesiæ fide tenendum imponere sine manifestâ injuriâ & tyrannide non possunt.

Hoc posito, Tridentinam illam sententiam tripliciter à catholicis Theologis acceptam reperio.

Primò, illam de sufficiente gratiâ & possibilitate Thomistica intelligendam esse docet Alvares, disp. 71. n. 6. Ita ex illius Theologi mente, quem plerique ex S. Thomæ Scholâ sequuntur, hoc definivit Concilium: Justis nunquàm deesse possibilitatem illam suffi-

sufficientem, quæ auxilii uberioris & efficacis necessitatem non excludat.

Secunda interpretatio est eorum Molinistarum, qui gratiam agendi non semper adesse fatentur, sive illam efficacem esse velint, sive nolint. Illi Concilium sic accipiunt quasi definierit, semper in justorum esse potestate (& quidem Molinianâ, quæ omnia complectatur ad agendum necessaria) ut Dei mandatis pareant: vel enim hoc eos proximè posse per gratiam agendi, vel saltem remotè per gratiam orandi.

Huic adjungenda est alia veterum Molinistarum interpretatio, qui gratiam agendi nunquàm deesse volunt, idque à Concilio definitum illis verbis: *Et adjuvat ut possis.* Quanquàm non video quo pacto illorum sententia consistere possit cum istis Concilii verbis: *Et petere quod non possis.* Nam si semper adest illa potestas, falsum est nos à Deo petere quod non possumus. Sed tamen quia utraque sententia in eo convenit, quòd gratiam quandam sufficientem & Molinianam à Concilio significatam velit, non incommodè ambæ conjungentur, ut conjunctim quoque repellantur.

Tertia interpretatio est Bellarmini & Estii, qui hoc tantùm definitum à Concilio adversùs hæreticos contendunt, præcepta Dei à justis observari posse, imò semper observari, dum in justitia perseverant, adeóque non esse impossibilia simpliciter. Quod ex adverso Lutheranorum errori opponitur, qui omnibus justis, etiam dùm Spiritu Dei aguntur, Dei mandata impossibilia esse sentiebant; quia concupiscentiæ veneno singulas illorum actiones vitiari credebant.

Sic intellectum à Bellarmino Concilium Tridentinum latè in secundo Apologetico probavimus. Et quoniam iis quæ protulimus testimoniis nullus ex Censoribus respondere tentavit, nihil hìc attinet vel repetere, vel operosiùs confirmare, quod invictè jam comprobatum adversarii, si non voce, at certè silentio suo confessi sunt.

Eodem modo & sanctos Patres & Concilium Tridentinum interpretatus est Estius, magnum Duacensis Academiæ, imò totius Belgii lumen. is enim in 3. sent. dist. 27. §. 6. multis probat nihil homini impossibile præcipi. Ac primò hæreticorum errorem sic exponit: *Quæ quæstio*, inquit, *eò diligentiùs tractanda est, quò magis circa eam hodie à sectariis erratur, docentibus neminem posse in hoc corruptionis statu legem Dei implere, ac neminem operatione virtutum justum esse coram Deo.*

Quo sensu autem nihil homini impossibile præcipiat Deus, his verbis explicat: *Dicimus autem impossibile, non quod homo propriis naturæ viribus facere nequit, quomodo sine dubio impossibilia sunt homini præcepta Dei, quemadmodùm ostendimus ad dist. 26. lib. 2. sed quòd secundùm modum gratiæ,*

quam in hâc vitâ justificatis communicat Deus, fieri ab homine non potest. Talem enim impossibilitatem præceptorum Dei, contra doctrinam catholicam, defendunt hujus temporis hæretici.

At quibus locis hunc hæreticorum errorem revincit Estius? Non aliis ferè quàm Augustini testimoniis, "quibus Calvinia„nos & Lutheranos tantò antè „damnatos esse contendit. Quos „(hæreticos) post Scripturam, „inquit ille, maximè refellit au„ctoritas Augustini compluribus „locis. Nam lib. 2. Retr. c. 10. „proferens ex lib. 1. de gen. con„tra Manich. c. 3. verba quædam, „quibus dixerat *posse omnes homi„nes præcepta Dei impleri si velint*, „omninò verum id esse confirmat: „*sed*, inquit, *præparatur voluntas „à Domino, & tantùm augetur „munere charitatis ut possint*. Et lib. „de grat. & lib. arb. per gratiam „fieri dicit, *ut bona voluntas au„geatur, & tam magna fiat, ut „possit implere divina præcepta*. Un„de proximo capite approbat il„lud quod Catholicis objiciebant „Pelagiani: *Non juberet Deus „quod sciret non posse ab homine „fieri*." Deindè percurrit alia vulgaria Augustini testimonia ex libro de nat. & grat. ex opere in psal. & ex variis sermonibus, quibus expositis subjungit: *Ideò porrò eam sententiam, quâ dicitur impossibile aliquid à Deo præceptum, Pelagiani Catholicis odiosè impingebant, & Catholici studiosè à se repellebant, quòd ea ad hæresim Manichæorum pertineret, ponentium hominem, propter naturam malam ex quâ compositus esset, non posse peccatum vitare. Hoc autem ita damnant Catholici, ut non tantùm ex malo principio, cujusmodi re-verâ nullum est, verùm etiam ex corruptione naturæ factâ per Adam negent homini simpliciter impossibile esse ut Dei legem impleat; quod enim naturæ & legi impossibile est, possibile facit*, IMÒ ET PRÆSTAT, *ut proximo capite ostendetur*, GRATIA DEI *per Christum.*

Illam verò possibilitatem præceptorum, cum effectu conjunctam, hæreticis oppositam, à Tridentino Concilio definitam vult: *Hujus*, inquit, *dogmatis definitionem & claram explicationem videre licet in Synodo Tridentinâ, sess. 6. cap. 11. & can. 18.*

Obiter hîc duo animadvertas velim. Primùm, eodem planè modo ab Estio, quàm à nobis, accipi Patrum loca de possibilitate præceptorum; ideóque ex ipso mandata Dei negari à Patribus impossibilia, quia non sunt simpliciter impossibilia, sed per gratiam impleri possunt, imò & implentur. Proptereà autem mandata dici possibilia; quia semper adest gratia ad non peccandum necessaria, alienissimum est ab Estii mente, ut vel hoc uno loco satis perspici potest: *Objicies*, inquit dist. 26. §. 41. *auxilium illud* (quo videlicet uno impleri præcepta posse superiùs definit) *non esse in potestate hominis, præsertim ejus qui de gratiâ Dei nihil unquam audivit, sed tantùm ducitur lumine rationis humanæ, &*

proin-

proindè totius legis observationem tali homini esse simpliciter impossibilem. Quid ad hoc Estius? *Quidam, inquit, respondent nullum esse hominem, cui non semper adsit obvium & paratum à Deo auxilium gratiæ, per quam possit totam legem servare & vitare peccata, modò velit, ut potest, eo auxilio uti per liberum suum arbitrium. Sed hæc responsio, neque Scripturis sacris, neque doctrinæ sanctorum Patrum consonat, neque cum efficaci operatione Dei consistit: ac neque Augustinus, tametsi vehementer hoc argumento pressus à Pelagianis, unquàm istiusmodi responsionem adhibuit, quod specialiter observare est in toto libro de perfectione justitiæ, ut alia ejus loca, quibus contrarium docet, taceamus.*

Secundo loco adverti potest, quàm infirmo nitanrur argumento, qui nolunt sententias Patrum de possibilitate præceprorum sumi in sensu Calvinianis opposito, & hujus rei præclaram illam afferunt rationem: *Quia*, inquiunt, *sanctus Augustinus nihil cogitavit de Calvino.* Quasi verò damnari error non possit, antequàm defensores habuerit! Quasi Augustinus non omnes penè hæreses, quæ post ipsum exortæ sunt, in scriptis suis antè confutarit! Quasi non ille Calvinum in quæstione de Ecclesiâ validissimè fregerit; quamvis de eo nunquàm cogitarit! Stabilita enim veritas non modò præsenribus erroribus adversatur, sed etiam futuris; id agente Spiritu Veritatis, qui Patribus scribentibus affuit, ut in illorum scriptis extet quidquid ad fururas hæreses coarguendas necesse est. Verùm est igitur, Augustinum non cogitasse de Calvino: falsum est tamen, impossibilitatem præceptorum non ab eo damnatam in Calviniano sensu. Cogitavit ille quidem de solis Manichæis, qui præcepta Dei ideò observatu impossibilia dicebant, quia naturale peccandi principium hominibus inerat; sed dum hos refelleret, docuit præcepta Dei nullâ ex causâ ita esse impossibilia, ut gratiâ adjuvante impleri non possint, adeóque illa ab omnibus piis impleri.

Demiror verò eos qui in egregiâ illâ ratione sibi placent, non animadvertere pugnantia se loqui, Nam si Calvinianum sensum non damnatum esse ab Augustino volunt, quia de Calvino non cogitavit; quomodò iidem his Augustini verbis quorundam hujus temporis Theologorum sensum contendunt esse damnatum? Non enim magis, credo, de illis Augustinus, quàm de Calvino, cogitavit.

ARTICULUS XII.

Alvaresianus sensus nihil officit controversæ propositioni: rejicitur tamen ut alienus; Molinisticus autem, ut falsus.

Quemadmodùm Alvaresiana de Gratiâ sufficiente doctrina nihil omninò istam de quâ nunc agitur propositionem labefactat,

factat, sed potiùs confirmat, ut latè anteà demonstravimus; sic illa explicatio, quam Tridentino decreto subjicit, omnino causæ nostræ nihil obest. Contendit enim, possibilitatem præceptorum Thomistico sensu à Concilio Tridentino definitam; sed eam nos libenter in justis admittimus, adeóque in ipso Petro, qui justus fuit ante casum. Vult ille quidem, possibilitatem illam semper conferri per gratiam actualem; nos gratiam actualem tantùm volentibus & coconantibus concedimus, nec omnes velle & conari arbitramur. Verum de gratiæ naturâ, quâ possibilitas confertur, nihil habet Concilium, nec tam absurdus fuit Alvares ut id vellet, à Concilio hoc loco sancitum.

Ergo si hujus Theologi explicationem sequi me profitear, ultrà progredi adversarii non poterunt; nisi fortè mecum & illum & totam sancti Thomæ scholam hæreseos ream peragere instituant. Verùm diffiteri non possum minùs illam mihi arridere: non quòd quidquam falsi contineat, sed quia à Concilii mente alienior videtur. Nam, cùm hoc loco Tridentini Patres Calvinum & Lutherum damnare proposuerint, si solam possibilitatem Thomisticam, quæ suo effectu in perpetuum carere potest, sanciverunt, intactum videntur illorum hæreticorum errorem reliquisse. Fieri enim posset, ut omnes justi possibilitatem Thomisticam haberent, nec ullus tamen mandatis Dei obtemperaret, si nulli eorum gratiã efficacem à Deo acciperent.

Sequitur Moliniana explicatio, quæ ex Concilio hoc dogma elicit, semper justis adesse gratiam actualem, quá reipsa & effectivè mandata Dei possint observare.

Libenter hîc primò ab adversariis quæsierim, utrùm hanc explicationem Concilii Tridentini de fide esse censeant. Si dixerint, jam apertè Thomistas omnes, quibus illa minimè probatur, imò erronea judicatur, hæreticos faciunt. Si negent, quæro quid rationis & æquitatis habeat, propositionem Epistolæ meæ propterea hæreseos damnare, quòd Tridentino Concilio adversetur eo sensu accepto quem de fide non esse fateantur.

Deindè, vel definitum à Concilio volunt, omnibus justis immediatam agendi gratiam semper adesse; vel disjunctim, aut agendi gratiam aut saltèm orandi quâ impetretur. Si primum statuant, manifestè repugnant Concilii verbis, quibus monentur justi petere quod non possint. Ex quo invictè probatur, quædam illos non posse, ac proindè non semper agendi gratiam præsto esse: ut quid enim orarent, ut acciperent quod jam accepissent? Sin autem à Concilio Tridentino definitum dicant, omnibus justis vel agendi gratiam adesse, vel saltèm orandi; cogitent, quæso, quantam absurditatem adscribant sacratissimæ Synodo, quæ nobis fidem tam obscuris & alienis metapho-

taphoris exposuerit? Quis enim sanæ mentis hanc sententiam: Deus omnibus justis dat, vel gratiam actualem agendi & observandi præceptum, vel saltèm gratiam orandi, sic expresserit: *Deus jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis?* Illis enim verbis: *adjuvat ut possis*, planum est significari eam gratiam quæ impetratur orando, id est, agendi gratiam. At illa orandi semper præsens gratia unde eruetur? Eritne qui contendat, duas illas propositiones: *Deus jubendo monet petere quod non possis*: &, *Deus jubendo dat gratiam petendi quod non possis*, eundem planè sensum habere? Quod per se absurdum, ideò omnem absurditatem superat, quòd qui id existimet, illarum propositionum synonimiam & æquivalentiam non modò veram esse & certam, sed etiam ad fidem pertinere, contendere debeat: adeóque præclarum illum canonem sancire: *Si quis dixerit alium esse sensum istius propositionis:* DEUS JUBENDO MONET PETERE QUOD NON POSSIS, *quàm illius:* DEUS JUBENDO DAT GRATIAM UT PETAS QUOD NON POSSIS, *anathema sit.*

Postremò, si hæc Moliniana Concilii Tridentini explicatio necessariò esset admittenda, sequeretur, Concilium Tridentinum à maximá Ecclesiæ parte rejectum esse, imò ne ipsos quidem Tridentinos Patres id sensisse quod definierunt. Certum est enim, ante & post exortum Molinam gravissimos Ecclesiæ Theologos sancti Thomæ de gratiá efficaci doctrinam amplexos, à quibus illam interpretationem improbari necesse est. Quod argumentum eò gravius videri debet, quòd ex historiá constat, nunquàm Concilii Tridentini mentem fuisse, vigentes hoc tempore inter Catholicos damnare sententias, imò MarcellumCervinum hæc ipsa de gratiá decreta variè sentientibus Theologis, antequàm confirmarentur, permisisse ut ex iis detraherent quidquid adversum putarent sententiæ suæ. Sapienter enim sacro-sancta Synodus de Catholicorum controversiis pronunciare, alienum ab his temporibus esse judicavit, & antiquam adversùs hæreticos fidem retinere satis habuit. Eccui ergo verisimile fiet, his de gratia decretis, quæ Thomistis, qui multi aderant, permissa sunt, ipsam Thomistarum doctrinam esse damnatam?

ARTICULUS XIII.

Bellarmini & Estii interpretatio quatuor rationibus confirmatur.

CONfutatis aliis, Bellarmini & Estii interpretatio satis confirmata videri potest. Ne tamen sola alienarum explicationum rejectione niti videatur, quibusdam hîc rationibus ostendendum est, quàm illam meritò & Alvaresianæ & Molinisticæ ante-tulerimus.

I. Signi-

I. Significat, Tridentinum Concilium damnatam se jam à Patribus sententiam damnare: *Nemo*, inquit, *temerariâ illa & à Patribus damnatâ voce utatur.* Imò decreti sui verba mutuatur ex Augustino: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis.* Non igitur existimandum est, aliam præceptorum impossibilitatem à Concilio Tridentino damnatam, aliam à Patribus: &, quod gravius est, eandem sententiam & eadem verba, à Concilio ex Augustino descripta, alium in Augustino sensum habere, alium in Concilio. Sed, ut ostendimus, hæc verba in Augustino nihil aliud significant, nisi mandata Dei non esse absolutè & simpliciter impossibilia sensu Manichæorum, quia possunt impleri per gratiam efficacem: non igitur alia istorum verborum mens est in Concilio Tridentino.

Hoc solùm supra Augustinum addit Concilium, quod non modò mandata Dei esse possibilia dicit, si detur gratia efficax; sed illam gratiam affirmat aliquandò conferri: *Et adjuvat*, inquit, *ut possis*: dixi, aliquandò, non semper, quia patet ex Concilio, gratiam illam quæ his significatur verbis, *Et adjuvat ut possis*, non semper dari, nec omnibus, sed tantùm petentibus; quod non omnes facere palàm est: *Jubendo*, inquit, *monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis*.

II. Germana illa & vera Concilii explicatio habenda est, quæ directè & precisè illum damnat errorem, de quo in Concilio agebatur, & nihil prætereà. Nam, ut anteà notavimus, non fuit Concilio propositum novas movere quæstiones, nec controversias Catholicorum disceptare; sed tantùm hæreticorum, Lutheranorum, Calvinistarum, & Pelagianorum, hæreses à catholicâ fide sejungere. Sed illa nota tantùm Bellarmini & Estii interpretationi convenit, nec in Alvaresianam aut Molinianam cadit. Quid igitur mirùm, si huic illæ à nobis posthabentur?

Non cadit, inquam, in Alvaresianam; quia, ut jam diximus, hæreticorum errorem ne attingit quidem. Nec dissimili vitio Moliniana explicatio, sed in contrariam partem, tenetur. Id enim à Concilio statuit definitum, quod in Concilio ne quidem tractatum est. Nunquàm enim in Tridentinâ Synodo quæsitum, An alicui justo gratia nonnunquàm deesset; sive, An mandata Dei impossibilia essent non habentibus gratiam: sed illud solum, Utrùm justis gratiâ instructis essent impossibilia, quod asserebant hæretici. Unde in Canone 18. nominatim addit: *Homini justificato & sub gratiâ constituto*; quod Ecclesiasticâ loquendi consuetudine significat hominem sub actuali Spiritus Sancti motione constitutum. Siquidem, esse sub gratia, & esse sub lege, opponuntur apud Augustinum. Esse sub lege, excludit potestatem proximam implendæ legis: esse sub gratia, illam

includit ab actuali gratia profectam. Unde de eo qui sub lege est, disertè ait, serm. 18. de divers. *Qui sub lege est, legem implere non potest. Qui autem sub gratiâ est*, ut ibidem subdit, *non sub lege*, IPSE IMPLET LEGEM : *quia non est ei pondus, sed decus : nec timenti tormentum, sed amanti ornamentum; Spiritu enim dilectionis accensus est.* Et de spir. & litt. c. 19. *Illa lex, sine adjuvante Spiritu, procul dubio littera est occidens. Cùm verò adest vivificans Spiritus, hoc ipsum intus conscriptum facit diligi, quod foris positum lex faciebat timeri.*

Non igitur verisimile, imò planè falsum est, id definisse Concilium, quod ne in disputationem quidem adductum erat, atque ita definivisse, ut omnium Patrum sententias damnaret. At verò Bellarmini & Estii interpretatio hæreticorum errorem, possibilitatem præceptorum in hac vitâ cum quâlibet gratiâ negantium, directè petit, & præcisè condemnat, nec alienas ac dubias quæstiones attingit. Neutro igitur vitio laborat, quo superiores duæ.

III. Quæ Concilii interpretatio certam & constantem inter Catholicos omnes sententiam complectitur, ea meritò præfertur iis quæ dubiam & minimè in totâ Ecclesiâ receptam continent. Alienum enim à Tridentinæ Synodi dignitate esse videtur, ut aliquid definiverit, de quo non omnes Catholici inter se consentiant. De Thomisticâ verò possibilitate, quam hoc loco à Concilio definitam contendit Alvares, Molinistæ planè dissentiunt, & eam in scriptis suis passim ineptiæ accusant. Rursus Molinisticam possibilitatem, quæ nihil aliud requirit ad agendum, penitùs Thomistæ rejiciunt. Neutram igitur hoc loco à Concilio sancitam dicere præstat. At illud in Bellarmini interpretatione vitii non est; quam enim sententiam Concilio tribuit, de ea omnes omninò Catholici idem sentiunt, solis hæreticis adversantibus. Quis enim non profitetur, *mandata Dei per gratiam esse possibilia?*

IV. Postrema ratio, eaque omnium gravissima, ex illa regula petitur, ad omnium scriptorum, maximéque sacrorum mentem intelligendam opportunissimâ, scilicet non ex uno quodam loco sententiam scriptoris investigandam, sed ex omnium locorum ad eam rem pertinentium consensione, quod maximè in Conciliorum decretis locum habet, in quibus cùm unum spiritum loqui credamus, nullam utique in illa sensuum varietatem & discrepantiam conferre sine flagitio possumus. Quare verus & legitimus sensus hanc habere notam debet, ut cum omnibus Concilii locis consentiat. Ad cujuslibet autem sensus falsitatem demonstrandam sufficit, ut cum aliquo Concilii loco pugnet.

Hoc constituto facilè demonstratur, Molinisticum sensum de gratiâ semper præsente adversari multis Concilii locis. Repugnat enim primùm doctrinæ Concilii de perseverantiâ. Nam, si ea gratia,

tia, quæ nihil aliud requirat, semper homini, ut illi volunt, præsto est, falsum esset quod Concilium ait: *Neminem sibi quidquam absolutâ certitudine de perseverantiâ suâ sibi polliceri posse.* Quid enim temeritatis est, de eo quod in suâ quisque potestate semper futurum esse fide tenet, aliquid sibi absolutâ certitudine polliceri?

Repugnat etiam Canoni 22: *Si quis dixerit justificatum vel sine speciali auxilio Dei in acceptâ justitiâ perseverare posse, vel cum eo non posse, anathema sit.* Nam, cùm auxilium ad non peccandum, idem sit quod auxilium ad perseverandum, quia perseverat ille qui non peccat, si auxilium illud Molinianum ad non peccandum omnibus præsto est, falsò auxilium perseverantiæ speciale vocatur: non enim speciale est quod omnibus datur.

Deinde, quemadmodùm ex eo quod Concilium statuit, cum auxilio perseverantiæ perseverari posse, rectè concluditur, gratiam illam non semper abesse, ne de eâ hypothesi loquatur Concilium quæ nunquàm contigerit; cur similiter ex eo quod Concilium statuit, sine perseverandi auxilio perseverari non posse, non colligatur, illud auxilium non semper adesse, ne frustrà de hypothesi impossibili Concilium sanctiones ediderit? Nam, si nullum esse credidit cui deesset illud auxilium ad non peccandum, sive ad perseverandum, quantò clariùs ita Canonem expressisset: Si quis dixerit auxilium ad perseverandum alicui justificato deesse, anathema sit.

Repugnat denique rationi, quam subjungit Concilium post illa verba: *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis..... qui enim sunt filii Dei, Christum diligunt; qui autem diligunt eum, ut ipsemet testatur, servant sermones ejus, quod utique cum divino auxilio præstare possunt.* Hâc enim ratione prorsùs ineptè probatur, gratiam semper adesse. At ex illâ Concilii ratione mirificè confirmatur Bellarmini expositio. Nam, si Filii Dei Christum diligunt, si qui Christum diligunt servant mandata, si mandata non servantur sine gratiâ, sequitur falsum & hæreticum esse, quod Calvinistæ docent, Præcepta à nemine observari etiam cum gratiâ. Servantur enim ab omnibus qui Christum diligunt: diligunt autem Christum omnes filii Dei, dum filii Dei sunt.

Ex his omnibus liquidò pernosci potest, quàm immeritò Censores hunc Concilii Tridentini locum propositioni controversæ adversâ fronte oppositum passim venditaverint. Ostendimus enim, illum quem afferunt sensum, etiam ipsorum judicio nonnisi probabilem esse, cùm à Thomistis improbetur, & erroneus judicetur, quos illi non damnant. Ostendimus ne probabilem quidem esse, quia planè falsus, & à mente Concilii alienus est.

Denique, etiamsi verus esset, sua tamen propositioni veritas

maneret, quæ nihil aliud asserit, nisi gratiam vincendæ tentationis sive agendi aliquandò deesse: de gratiá orandi nihil affirmat aut negat. At verò, quidquid tandem de gratiá illâ orandi ineptis consecutionibus ex Concilii verbis eliciant, plurimi certè ex ipsis non negabunt, semper præsentem agendi gratiam his verbis damnatam esse: *Jubet Deus petere quod non possis*: ex quo sequitur aliqua non posse homines cùm jubentur, ac proindè falsum esse quod pro fidei articulo toti Ecclesiæ obtrudit Annatus: *Enim qui liberè transgreditur præceptum, habere semper proximam & expeditam ejus observandi potestatem*: non enim habet illam quam precibus impetrare neglexit. Et contrà, verum esse, quod unum docet Epistolæ propositio, *Gratiam illam, quâ immediatè tentationes vinci possunt, quibusdam justis aliquandò deesse.*

Hactenùs de Concilii sensu, ex quo Constitutionis Innocentii X. intelligentia pendet, ipsis adversariis fatentibus, qui illa ipsius verba (*antè damnatam declaramus*) ad Concilium Tridentinum referunt. Sed, quoniam de hoc argumento plura in Apologeticis jam diximus, ea hoc loco iterare superfluum est. Tantùm monebo, quod alibi dictum est, quocunque demum modo exponatur illa Constitutio, non posse ex eâ elici nisi gratiam sufficientem Thomisticam, idque respectu volentium & conantium, quibus eam libenter concedimus. Ut verò nec volentibus nec conantibus tribuatur, manifesta in re pugna est. Nec ineptius quidquam cogitari potest, quàm si quis ex eâ propositione: *Justis volentibus & conantibus non deest gratia sufficiens Thomistico sensu*; duas illas derivet planè diversas & alienas: *Justis nec volentibus nec conantibus adest gratia sufficiens*; quod contradictione implicatur: vel; *Justi omnes volunt atque conantur*, quod à sensu communi, imò à fide penitùs abhorret.

Falsum est ergo hominibus justis volentibus & conantibus aliqua Dei præcepta esse impossibilia secundùm præsentes vires, & deesse illis gratiam excitantem & sufficientem Thomistico sensu, quâ possibilia fiant eâ potestate, quæ non complectatur omnia ad agendum necessaria. Et qui hoc damnatum à summo Pontifice velit, adversùs illum minimè pugnabimus.

Falsum est item, justis volentibus & conantibus deesse gratiam actualem: sed nihilominùs verum, catholicum & orthodoxum est, omnibusque generatim Thomistis probatum, quosdam justos per gratiam excitantem & sufficientem conantes & volentes imperfectè, id est, ei non planè consentientes, non habere eam potestatem implendi mandata, quæ complectatur omnia ad agendum necessaria, & carere efficaci gratiá, quæ una talem possibilitatem affert.

Verum est item ignorantibus, nec volentibus, nec conantibus implere mandata, deesse cogni-

tio-

tionem, voluntatem, conatum, id est, gratiam actualem. In quibus duobus capitibus, quamvis tota quæstio resideat, nemo tamen Censorum audeat alterutrum erroris arguere.

ARTICULUS XIV.

Totius operis conclusio, in qua turbarum istarum origo, & intoleranda Censuræ iniquitas paucis aperitur.

HAbent eruditi Theologi, quorum scripta ad me perlata sunt, meam de tota hac controversia sententiam sincerè & ideò enucleatè explicatam: verùm non satis ipse totum illis animum meum aperirem, nisi de miserrimâ horum temporum conditione apud ipsos liberè conquererer.

Diu est, cùm Molinæ sequacibus Augustini doctrinam invadentibus necessariò resistimus. Sed quamquàm odiosa illa pugnandi necessitas esset adversùs homines factione validos, erat tamen ideò tolerabilis, quòd interim ex ipsâ contentione gravissimis quæstionibus lux afferebatur. Nunc verò eorum fautores, alio post aliud munimento depulsi, eò rem redegerunt, ut planè nesciam quæ res agatur. Incredibile videatur, & tamen verum est, penitùs mihi ignotum esse, quid in eâ propositione, quam tot horrendis notis inusserunt, communi eorum judicio reprehensum sit. Sed illud adhuc incredibilius, nec minùs tamen certum, ipsos accusatores meos, ipsos Censores, ipsos totius factionis duces, quid in commune accusaverint, quid damnaverint, penitùs nescire; ut hæc mira planè & ante hunc diem inaudita judicii forma fuerit, in quâ accusatores quid ipsi objecerint nesciant, reus quid sibi objectum sit ignoret; denique quid judicatum sit à judicibu., à reo, ab omnibus pariter ignoretur. Id, quoniam ad ostendendam Censuræ iniquitatem mirificè pertinet, paucis hoc loco declarandum.

Animadvertendum est enim adversarios meos, etsi in odio mei & malevolentiâ consentiant, non minùs tamen à se invicem quàm à me dissidere, non modò in aliis quæstionibus, sed in eâ ipsâ quæ nunc agitur controversiâ, & in ipso controversæ propositionis sensu. Quidam illorum, & quidem præcipui duces, Molinisticis partibus jamdiu conjuncti, id unum in propositione meâ reprehendunt, quòd gratiam sufficientem Molinianam semper adesse omnibus justis in tentatione positis neget, sive ad agendum, sive saltem ad orandum: omnia enim sua consilia conferunt ad gratiæ efficacis necessitatem evertendam. Puduit tamen illos hoc præ se ferre; & ideò ad putidam de præceptorum impossibilitate calumniam in sententiâ suâ confugerunt.

Alii verò, qui Thomistæ haberi volunt, gratiam Molinianam omninò repudiant; aliam astruunt,

actualem quidem, sed quæ illo semper careat effectu, comparatione cujus dicitur sufficiens, nisi Deus illi gratiam efficacem adjungat. Hác tamen sufficiente gratiâ conferri volunt proximam & completam agendi potestatem, in quo se putant à me diversos. Verùm ipsis primùm de gratiâ actuali semper præsente multi resistunt, qui ad certos pietatis actus solam gratiam habitualem sufficere arbitrantur; repugnant alii, qui sufficere aiunt, gratiam actualem aliquandò in aliquo veniali peccato multò ante commisso præstò fuisse.

De potentiâ proximâ ipsi Molinistæ, non illi veteres & horridi, sed hi novi & temperati, cum Thomistis illis non consentiunt; nam sine efficaci gratiâ, quam ad operandum necessariam statuunt, negant proximam operandi potentiam haberi, licet ex ipsorum sententiâ per gratiam sufficientem habeatur orandi integra & plena facultas.

Ergò, cùm de sensu damnando convenire non possent, licèt de damnatione præcipiti factionis impetu consensissent, illa fuit necessariò ineunda via quam ingressi sunt, ut propositionem nullo expresso sensu damnarent; ut sic suam quisque sententiam intactam esse privatim contenderet, in me unum fucatæ consensionis obtentu impetum universi facerent. Necessarium quidem ipsis istud consilium fuit, miserum tamen illud, ne dicam ridiculum. Quid enim magis Censuram in omnium contemtum, atque ludibrium possit adducere, quàm si illud percrebrescat, de damnatæ propositionis sensu inter ipsos Censores non constare, nullumque proferri posse, qui non vel mihi per summam calumniam affingatur, vel ipsis Censoribus probetur, aut in suis sodalibus omnis erroris expers judicetur.

Omnis error, omnis falsitas, ideò falsitas & error est, quia veritati adversatur; nec certa falsitas aut error esse potest, ubi de veritate oppositâ errori non constat. Universè id in omnibus verum, multoque magis in ipsâ fide. Neque enim hæreticum aliquid judicari potest, nisi veritatem aliquam oppugnet quam fide teneamus; & quia in fidei capitibus debent omnes Catholici convenire, debent etiam de iis sententiis consentire, quibus hæreses adversantur. Divinitatem Filii oppugnavit Arius; de divinitate Filii tota Ecclesia consentit. Negat in Eucharistiâ verum Christi Corpus adesse Calvinus; in Euharistia Christum totum verè, realiter & substantialiter, contineri, tota Ecclesia confitetur. Dicant nunc, quæso, nostri Censores, quænam sit illa catholica veritas propositioni meæ opposita, quam ipse negem, de quâ tamen, non dicam universi Catholici, sed ipsi inter se Censores universi conveniant.

An illam afferent: Possibilia esse semper omnibus justis mandata? Quasi verò hoc à me negatum sit. De possibilitatis naturâ

turâ quæstio est. Molinianam illam, quæ nihil aliud requirit ut in actum prodeat, nunquàm admittam, sed plurimi ex ipsis non admittunt. Thomisticam alii ex ipsis irrident, alii probant; ipse & probo & admitto, nec unquàm fateri recusabo, sic omnes justos mandata semper observare posse, etiam cùm deest gratia efficax, quemadmodùm homines visu prædit in tenebris videre possunt ob internam videndi potentiam. Id verò vel ipsis fatentibus sufficit; & quidam ex illis, quos deosculantur & probant, quia Censuræ subscripserunt, ita possibilitatem præceptorum etiam post Censuram, gratulantibus aut certè ferentibus Molinistis, explicarunt.

An illud causabuntur, gratiam sufficientem actualem, quæ semper in omnibus tentationibus præstò sit, esse de fide? At illud multi ex ipsis non credunt, qui sufficere aiunt gratiam habitualem ad certos pietatis actus; multi etiam irrident, nec illud unquàm pro fidei capite haberi sinent, in omnibus peccatis & venialibus & mortalibus adesse semper in animo cognitionem peccati, & desiderium vitandi illius divinitùs immissum, ut nullum jam peccatum ex ignorantiâ, ex errore, ex subitâ cupiditate, fieri possit. Deindè, ut jam dixi, nihil hoc ad propositionem meam. Non enim omnem gratiam actualem sufficientem Thomistico sensu à Petro amovi, sed tantùm efficacem.

An confugient ad suum illud tantoperè jactatum potentiæ proximæ nomen; sed priùs illius æquivocationem tollant. Molinianam enim ejus verbi significationem repudiamus quidèm, sed cum multis ex ipsis Censoribus. Thomisticam non aspernamur; incommodiùs hoc vocabulo expressam contendimus.

An illud fidei caput in sufficientis gratiæ nomine locabunt, quod excitanti gratiæ tribuendum præfractè quidam obtinere nituntur? Primùm ridiculum, in nomine quod nulla Scripturæ auctoritas, nullum Ecclesiæ decretum consecravit, fidem esse positam. Deindè, sufficientis gratiæ vocem usurpent quantùm volent, non repugnabimus, dum ne nobis sub illo nomine Molinianum fermentum obtrudatur.

Ita novi planè generis est illa hæresis, illa blasphemia, quam in me insectantur: nulli enim catholicæ veritati adversatur. Patientur enim, credo, illud me nec hæreticum nec blasphemum habere, quod ipsi judices in suis ut orthodoxum probant. Et tamen his sepositis, non jam levis, sed planè nulla de propositionis meæ sensu controversia esse potest.

Omninò enim sic existimo, unam in hâc totâ materiâ solidam esse controversiam de gratiæ efficacis necessitate. De hac qui conveniunt, vix aliter quàm verbis dissentire possunt; cæteræ de actu primo & secundo, de potentiâ propinquâ & remotâ,

de nomine ac naturâ gratiæ sufficientis, & leves per se, & maximam partem non de re, sed de nomine sunt, quas vel omittere omninò consultissimum sit, aut, si non omittantur, intra scholarum angustias placidè disceptare. Nihil verò indignius fieri potest, quàm ut ad illas quæstiunculas fidei majestas detrudatur, & propter illas sollicitetur Ecclesia, fideliumque concordia dirimatur. Victrix multis in locis volitat hæresis; magnâ Europæ parte sævit & regnat; bellis, seditionibus, omnium vitiorum eluvione, catholicus orbis premitur: nos, cùm maximè decebat omnes vires ad communes hostes propulsandos convertere, vel precibus ad flectendam Dei misericordiam incumbere, de actu primo & secundo digladiari cogimur. Dum vitalia periclitantur, de unguibus laboramus. Dum tota Religio ab externis & domesticis hostibus oppugnatur, ad metaphysicas disputationes pertrahimur.

In me certè nemo istorum malorum culpam meritò conferat. Difficultates illas, ad quas nunc adversarii mei confugiunt, nunquàm tractavi, nunquàm commovi. Cum Patribus sensi & locutus sum; & me in istas subtilitates immittere à simplicitate christiana semper alienum duxi. Sexcenties legi apud Patres, Sine gratiâ, quâ Deus in nobis & velle & perficere operatur, nihil fieri posse: id innoxiè affirmare posse credidi post tot auctores. Incidentium quæstionum spinas nec attigi, nec attingendas omninò putavi. Hæc ars, hoc consilium fuit eorum qui non aliud labantis existimationis suæ præsidium invenerunt, quàm ut controversiam in scholasticarum contentionum dumeta compellerent, ne suam in gravissimis rebus infirmitatem detegere cogerentur. Hoc consilio illud solertissimi homines assequi volunt, ut illarum controversiarum specie tota Augustini doctrina ejiciatur ex Academiis Christianis, imò ex Orbe Christiano. Id agunt, id moliuntur, illarum turbarum incentores Jesuitæ, & ipsorum gregales, quibus ita resistendum est, ut non priùs de illis inanibus controversiis litigare sinantur, quàm de ipsius gratiæ efficacis necessitate cum Ecclesiâ consenserint. Post, si libeat, de actu primo & secundo disputabitur. Quare quòd illas difficultates tractare sum aggressus, nemo sic accipiat, quasi in illis positam propositionis meæ defensionem putem. Illius enim veritas prorsùs ab istis quæstionibus sejuncta est: sed cùm passim dictitent, aliquid me in animo recondere, hanc ipsis calumniandi ansam eripere studeo; simul illud in clarissimos Theologos obsequium plenius fore sum arbitratus, si non modò meam ipsis de gratiâ fidem, sed omnes etiam opiniones, expromerem.

XVII.

XVII.

FRATRIS JOANNIS NICOLAI

DOCTORIS THEOLOGI PARISIENSIS,

ET

APUD PRÆDICATORES

PRIMARII REGENTIS,

MOLINISTICÆ THESES

THOMISTICIS NOTIS EXPUNCTÆ.

1656.

DE FRATRE JOANNE NICOLAI JUDICIUM

DD. HALLIER, JOISEL ET LAGAULT
Doctorum Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis:

Ex Epistola Gallica ejusdem DOM. LAGAULT *scripta ad* D. MARTINUM GRANDIN *Doctorem ac Professorem Sorbonicum, Romæ 26. Maii 1652.*

JE vous prie de faire nos recommandations à ..... tous nos bons Messieurs les Camarades Molinistes, dont je ne vous repete pas les noms. J'avois oublié par mes précédentes de vous dire, que nous avons trouvé le P. Nicolaï à Lyon, & que je l'avois fort entretenu. Nous avons jugé, que quoi qu'il soit fort habile homme, nous eussions eu de la peine à nous accommoder avec lui, s'il eût été de notre partie, parce qu'il est un peu arrêté à ses sentimens, & ainsi il eût été capable de rompre la bonne intelligence, que graces à Dieu nous avons conservée jusqu'à présent. C'est pourquoi je vous prie, sous secret, que si vous voiez quelque disposition pour l'envoier à l'Automne, de tâcher de détourner adroitement cela, sans que vous disiez ces raisons-là comme de moi. Nous ne jugeons pas même qu'il puisse beaucoup servir dans son Ordre, parce qu'il y est fort suspect, & qu'on le croit contraire à la doctrine des Thomistes.

A Rome le 26. May 1652.

FRA-

FRATRIS JOANNIS NICOLAI
DOCTORIS THEOLOGI PARISIENSIS, ET APUD PRÆDICATORES PRIMARII REGENTIS,
MOLINISTICÆ THESES
THOMISTICIS NOTIS EXPUNCTÆ.

QUi *Thesim nuper arbitro* JOANNE NICOLAI *defensam, & ab ipso, ut norunt omnes, scriptam legerit, liquidò comperiet nihil aliud ei fuisse propositum, nisi ut rudiores quibusdam præstigiis ludificaretur. Unum id secutus est, sed duplici viâ. Primò Molinianis sensibus Thomisticarum vocum larvâ vestiendis; deinde adversariorum placitis subdolè recensendis, vel palàm adulterandis. Hoc consilio sic verba sua concinnavit, ut sub vario sensu dum Thomisticum ostentant, Molinianum occultent. Sic adversarios impetit, ut Calvinum specie, reverâ Augustinum petat. Nemo hoc in* JOANNE NICOLAI *miretur. Non enim novum illud, sed solemne ipsius institutum est. Sic variis ante locis, sic in Facultatis Comitiis, sic in Suffragio Censorio Latinè & Gallicè, ut utrâque linguâ notior esset ejus temeritas, evulgato; postremò, sic in Thesibus istis se gessit, ubique veteratorem egit, & vultus mutantem Prothea, quem nescias quo nodo possis astringere. At ipsum tamen, quamvis lubricum & volubilem, alii tenebunt, & quæ Patribus, quæ S. Thomæ, quæ adversariis affinxit proferent & coarguent. Ego verò illum in suis tantùm Thesibus insequar: & falsa quidem in Augustini discipulos crimina conferentem refellam; tergiversantem verò, & Molinam occultè foventem, apertè detrectantem, in lucem extraham, ne diutiùs utroque pede claudicet, & ancipiti personâ incautis lectoribus Thomista Molinianus illudat. Nihil hîc in Jansenii defensionem de quinque propositionibus exspecta. Augustini discipulos, quos ille sub Janseniani nominis invidiâ insectatur, ab ipsius calumniis defendi, nulla invidia est.*

I. NICOLAI.

PRiorem (gratiam) Jansenius à charitate non distinguens, & gratiam adoptionis vocans, rationali creaturæ cuilibet innocenti debitam dicit.

CONFUTATIO.

Debitam dicit, non creaturæ merito, sed sapientiæ & justitiæ divinæ, quæ id exigit. At tu, qui hæc in Jansenio carpis, etiam homini lapso deberi gratiam dicis eodem modo quo innocenti Jansenius. *Etsi*, inquis in Suffragio censorio, *non debet nobis quòd ab illo juvamur, debet sibi nihilominus quòd nos juvat.* In quo alterum judicas, teipsum condemnas.

II. NICOLAI.

Posteriorem ille (Jansenius) velut cœlestem quamdam atque ineffabilem suavitatem in sola spiritali delectatione reponit, quâ flectatur voluntas; iste (S. Thomas) in vera motione præveniente voluntatem.

CONFUTATIO.

Dupliciter fallis aut falleris. Qui gratiam cœlestem esse suavitatem volunt, non negant, imò afferunt, esse etiam physicam præmotionem. Tu, qui multùm in præmotionis voce tibi places, nullam præmotionem nisi Molinianam admittere videris. Præmotionis & prædeterminationis voces bifariam accipi possunt. Primò ita ut physicam motionem significent, quæ physicè quidem præveniat, physicè influat in consensum, nisi voluntas resistat; non tamen consensum infallibiliter eliciat. Hanc præmotionem Suarez, hanc Molina non gravatè concedunt. Et ipse Annatus in Informatione de 5. Propositionibus præf. p. 55. *Motionem quippe seu præmotionem physicam ad actus bonos & salutares non negamus; prædeterminationem ablegamus eo sensu quo jam dixi, & qui ferè sensus est adversariorum.* Alio sensu præmotio accipitur pro eâ quæ consensum infallibiliter elicit per modum causæ efficientis. Et hæc iterum apud Thomistas duplex; una, quæ præmovet tantùm ad actus imperfectos, & dicitur gratia sufficiens, & secundùm quid efficax, quia hos motus infallibiliter elicit: alia, quæ ad actus perfectos impellit; & hæc vulgò apud ipsos simpliciter & absolutè efficax. Sic Alvares disp. 84. n. 9. *Quando actus supernaturales sunt imperfecti, & ex naturâ suâ ordinantur ad alios actus, sicut cogitare, desiderare, & petere, tunc auxilium quod dicitur efficax comparatione horùm actuum, non debet dici efficax simpliciter, sed secundùm quid, ut disp. 80. dictum est. Cæterùm quando actus sunt perfecti in suo genere, sicut sunt actus fidei & charitatis, tunc auxilium quod est efficax comparatione horum actuum, debet simpliciter & absolutè dici efficax.* Utrumque etiam præmotionis genus agnoscunt Augustini discipuli; sed utrumque gratiæ efficacis nomine complectuntur, quæ modò perfectos, modò imperfectos actus, prout Deo visum est, elicit. Tu, quam admittas, Molinianam an Thomisticam, nihil affirmas, ut quocumque

cumque favor inclinarit facilè te flectas.

III. NICOLAI.

Sive præmotionis, sive prædeterminationis nomenclaturam ferat, liberam planè semper & indifferentem voluntatem relinquit, ut agat vel non agat, ut hoc aut illud agat, ut contrarium ei agat ad quod præmota & prædeterminata supponitur, non in sensu diviso qualem nobis affingis, sed in sensu composito.

CONFUTATIO.

Quid nos æquivocis, quid flexibus detines & illudis? Aut nobiscum sentis, & falsò criminaris; aut cum Molinistis, & te omnes insectari Thomistæ debent. Nil in hoc negotio à recentiorum Thomistarum doctrinâ Augustiniani dissident. Gratia quælibet indifferentem voluntatem relinquit in sensu diviso, non in sensu composito. Hoc tibi affingi si quereris, quereris etiam Thomistarum sensus affingi. Hanc enim Alvares omnium S. Thomæ discipulorum tam antiquorum quàm modernorum sententiam esse asserit disp. 92. ubi cum Molinistarum doctrinam his verbis retulisset: *Quidam dixerunt, quòd stante in homine quocumque auxilio præveniente gratiæ secundùm omnem realem virtutem & perfectionem quam habet ut venit à Deo, possit etiam in sensu composito dissentire & non converti*: tum n. 4. subdit: *Contraria sententia vera est, & de mente S. Thomæ omniumque Doctorum quos disp. 25. adduximus.* Et num. 11. *Post S. Thomam secuti sunt eamdem doctrinam omnes ejus discipuli tam antiqui quàm moderni.* Et disp. 74. num. 6. *Quia liberum arbitrium motum à Deo auxilio efficaci, non potest illi dissentire in sensu composito, sed in sensu diviso, ut inferius patebit, ideò esset magnum inconveniens si hoc possibile poneretur in esse. Sequeretur enim quòd voluntas Dei esset inefficax & impedibilis per hominis voluntatem; quod, ut Augustinus dicit, & nos supra ostendimus, est impossibile.*

Alià tamen ratione gratia quælibet indifferentem voluntatem relinquit etiam in sensu composito, quia cum actu quem elicit gratia efficax componitur & pacificè consistit potestas ad contrarium. Sic Alvares disp. 115. n. 3. & 4. *Potentia ad unum actum non repugnat potentiæ ad actum contrarium, nec etiam repugnat actui contrario. Actus autem contrarii repugnant inter se in eodem subjecto.* Et paulò post: *Notandum secundò, quòd cum dicitur potentiam liberam esse, quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest operari & non operari etiam in sensu composito, hoc dupliciter intelligi potest, primò ita ut compositio fiat inter prærequisita ad operandum, & potentiam ipsam operandi & non operandi; & tunc sensus est, quòd potentia ad operandum & non operandum stat simul in eodem subjecto cum antecedenter prærequisitis ad talem operationem. Et hic sensus verissimus est, ut postea explicabimus. Secundo modo potest intelligi ita ut compositio fiat*

inter

inter antecedenter prærequisita ad operandum talem actum, & carentiam talis actus, seu actum ipsum contrarium. Et tunc sensus est, quòd omnia prærequisita etiam ex parte Dei ad operandum talem actum particularem, & carentia ejusdem actus seu actus contrarius possint esse aut aliquando sint simul in eodem subjecto. In hoc ergo sensu intendimus prædictam definitionem impugnare.

Gratia tamen quæ imperfectos actus producit, quam illi sufficientem vocant, etiam cum opposito actu componitur, quia validior ei concupiscentia resistit, & effectum impedit quem habere posset, si plenè voluntas consentiret. Duo tamen ex Thomistarum doctrinâ notanda sunt. 1. Gratiam illam quæ imperfectos actus producit, cùm sit sufficiens respectu perfectioris actus, esse simul efficacem respectu actus imperfecti ad quem ordinatur divinâ voluntate: & hoc sensu afferunt omnes & S. Augustini & S. Thomæ discipuli, gratiam numquam eo effectu carere ad quem ordinatur ex Dei voluntate. Sic passim Thomistæ, sic inter alios Alvares disp. 80. in qua quærit, *Utrum omne auxilium sufficiens secundùm aliquam rationem sit efficax*, & sic respondet: *His tamen non obstantibus dicendum est, omne auxilium sufficiens comparatione unius actus, semper esse efficax respectu alterius, ad quem efficiendum decreto absoluto divinæ voluntatis destinatur.* Hanc sententiam docent communiter recentiores Thomistæ.

Secundò ut quis gratiæ sufficienti consentiat, gratiam efficacem necessariam esse, imò repugnare ut ipsi sine gratiâ efficaci consentiatur. Sic Navarretus tom. 2. cont. 24. 56. *Implicat hominem facere auxilium sufficiens efficax; vel quòd Deus tribuens auxilium sufficiens expectet hominem tribuentem efficacitatem. Præterea nota, tantum abesse ut opinio illorum, qui tenent hunc modum dicendi quem destruere conamur, sit vera, ut de potentia absoluta Dei non possit fieri, ut homo recipiens auxilium illud sufficiens, reddat illud efficax.* Age igitur & larvam exue. Placetne tibi gratiam efficacem propriè dictam, suum effectum infallibiliter operari? Nobiscum sentis. Placetne tibi gratiam sufficientem semper effectum illum habere, ad quem refertur ex Dei voluntate? Nil aliud volumus, cùm gratiam semper habere dicimus eum effectum quem vult Deus. Placet ne tibi gratiæ sufficienti numquam plenè consentiri sine gratiâ efficaci? Non video quid à nobis dissideas. Hoc enim solùm volumus, Sine gratiâ efficaci neminem reipsâ & effectivè bene agere.

Supererit levior contentio de naturâ gratiæ sufficientis. Hanc Alvares semper actualem esse vult; nos verò, quamquàm justis actualem illam gratiam quam ipse sufficientem vocat, sæpè dari fateamur, tamen ad illam potestatem, quam largitur ex illis Thomistis gratia actualis sufficiens, habitualem gratiam satis esse

esse contendimus. De hoc si certare volueris, licet; habebis enim adversarios qui resistant. Sed vana illa crimina de sensu composito & diviso mitte. Nam aut illam quam exposui doctrinam probas, & nos pariter probas: aut improbas, & Alvarem aliosque Thomistas simul improbas, ex quibus illam exscripsi.

IV. NICOLAI.

Non aliud gratiæ tribuere, nisi quòd illuminet intellectum, vel afficiat piâ quâdam affectione voluntatem, minus est quàm ratio postulet, non tamen tale quod rejiciat fides, etsi hoc solùm dicas.

CONFUTATIO.

Somniare mihi videor cùm Dominicanum audio sic loquentem. Siccine tam parvi estimari præcipuam clarissimi Ordinis gloriam, ut eam unus ex alumnis suis verbulo abjiciat! Quam sententiam hic refers, præcipuum Molinianæ adversus efficacem gratiam novitatis caput esse norunt omnes. Atqui, si te audimus, in hoc ipso capite rationi adversatur Molina, non fidei. Ergo qui hæreseos Molinam accusar, calumniator est. Age nunc, egregie discipule S. Thomæ, agnosce quos tu inter calumniatores adscribas. Calumniator est insigne Dominicanæ familiæ decus Thomas Lemos, qui inter illa duo, quæ totius Ordinis sui causam apud Summos Pontifices agens, contra Pelagianos tenuisse dicit Ecclesiam, hoc secundo loco refert, *ipsam prævenientem gratiam efficacem esse ex Deo, non autem ex effectu, & cooperatione liberi arbitrii.* In hoc totum Pelagii dogma reponit, quod *admiserit internum donum adjuvare ut possimus, non autem ut velimus.* Calumniatrix fuit tota Congregatio de auxiliis, quæ illum ipsum Molinæ errorem, quem tu fidei repugnare negas, sic proscripsit An. 1601. 22. Julii. *Cum Molina præter gratiam prævenientem, sive excitantem, non requirat aliam potentiorem gratiam ad eliciendos actus supernaturales fidei, spei, & pœnitentiæ, non videtur discedere à semitis Pelagii.* Ut paucis absolvam, calumniator est Clemens VIII. Paulus V. & tota Thomistarum Schola, & qui suis temporibus Catholicæ fidei vindices habiti sint, Fr. NICOLAI judicio, gravissimi criminis rei tanto post peraguntur. At illud quis patienter ferre possit? Gratiæ per se efficaci detrahis Patrum Præsidia, Scripturæ oracula, quibus se adhuc tutata est; rationem relinquis, quâ premitur potiùs quàm sublevetur. Quid hoc aliud est quàm inermem & nudam Molinæ prodere? Nam si sola ratio humana disceptet, ferè actum est de causâ gratiæ quæ divinâ autoritate tota nititur, tota defenditur.

V. NICOLAI.

Necessitatem absolutam gratiæ prævenientis agnosce.

CONFUTATIO.

Cujus gratiæ? Si Molinianæ, nihil a Molina recedis. Si efficacis & Catholicæ, cur apertè non eloque-

eloqueris? Cur Evangelium erubescis? Pudetne te eam profiteri gratiam, quam totus Ordo tuus jamdiu defendit? Suspecta dissimulatio est, quam non aliter effugies, nisi reipsâ fatearis ad omnem pietatis actum & ad ipsam orationem, necessariam esse gratiam efficacem, non quâ fiat homo agendi potens, sed quæ consensum voluntatis infallibiliter operetur per modum causæ physicæ efficientis & prædeterminantis. Id si recusas, quin Molinianus audias ne recusa.

VI. NICOLAI.

Quòd ad initium fidei necessariam eam esse Semipelagiani agnoverint, Jansenianum figmentum est ac mendacium, quod Innocentius Decreto suo confutavit. Quod hæretici tantùm essent, quia talem gratiam agnoverint cui resistere voluntas vel etiam obtemperare posset, Janseniana hæresis est, quam eodem Decreto idem Pontifex confutavit.

CONFUTATIO.

Ad omnia breviter accipe. Semipelagianos gratiam sufficientem Thomisticam admisisse nemo dixit: an interiorem Molinianam admiserint, quæstio facti est, ex antiquitatis monumentis dijudicanda. Hæreticos fuisse quia talem agnoverint gratiam cui resistere voluntas posset, vel etiam obtemperare, nemo sentit. Propterea hæreticos fuisse, quia gratiam efficacem ad initium fidei necessariam negaverunt, sentiunt quicumque gratiam efficacem ad omnes pietatis actus necessariam statuunt. Hoc qui negat, Molinianus est, non Thomista: ad quos te conferas delibera & tandem elige, ne semper fluctues.

VII. NICOLAI.

Posse gratiæ actuali non exteriùs tantùm suadenti, sed interiùs excitanti resisti; qui abnuunt, resistunt Spiritui sancto..... Resistunt Spiritui qui per Innocentium Pontificem X. in decreto Apostolico idem elocutus est.

CONFUTATIO.

Quin tu astutias, quin calumnias mittis? Nemo Spiritui sancto, nemo Innocentio resistit, quia gratiæ resisti nemo abnuit. Hunc errorem si nulli tribuis, nugaris: si cuiquam ex Augustini discipulis, calumniaris.

VIII. NICOLAI.

Otiosum & vanum foret quod Stephanus loquitur, si de Spiritu tantùm exteriùs monente loqueretur.

CONFUTATIO.

Otiosa & vana Stephani verba dicere, si de Spiritu exteriùs monente loquatur, non otiosum & vanum, sed planè impium est. Sic enim vana foret ipsius Dei vox Cain admonentis, quam Greg. Magnus de solo Spiritu exteriùs monente intelligit lib. 11. Mor. cap. 3. *Plerumque fit ut cum audientis cor, exigentibus culpis, omnipotentis gratiâ non repletur, incassum exteriùs à prædicatore moneatur; quia mutum est os omne quod loquitur, si ille interiùs in corde non clamet, qui aspirat verba quæ audiantur. Hinc est etiam quod Cain*

&

& divinâ voce admoneri potuit, & mutari non potuit; quia, exigente culpâ malitia, jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat.

IX. NICOLAI.

Ineptum ac frivolum, si sensu tantùm Janseniano explicaret Stephanus resistentiam quam exprobrat; quasi nempe gratiæ reluctetur concupiscentia, sed per gratiam tandem infallibiliter superetur.

CONFUTATIO.

Jansenium adeat qui sensum ipsius explorare velit. De Augustinianis Theologis hoc repono, neminem ex illis id sentire quod tu illis adscribis. Resisti enim gratiæ iis omnibus modis agnoscunt, quibus Thomistæ, etiam recentiores; ut supra explicatum est.

X. NICOLAI.

Sic resisti gratiæ, ut illius effectus aliquando per voluntatem dissentientem impediatur, Thomisticum est; Catholicum est.

CONFUTATIO.

Semperne latebras, semper effugia captabis? Cui gratiæ resistatur & quomodo, non apertè dices? Si efficacis effectum per voluntatem dissentientem impediri ais, erras & omnes Thomistas adversarios habes. Audi Alvarem disp. 72. n. 4. *Liberum nostrum arbitrium excitatum & motum à Deo liberè consentit, & consequenter potest dissentire si velit: tamen quando motio Dei est efficax, infallibiliter consentiet. Etenim hoc operatur gratia in libero arbitrio fortiter & suaviter, quòd cùm possit dissentire non dissentiat. Cujus ratio est quam assignat S. Thomas 1. 2. qu. 112. a. 3. in corp. Nam intentio Dei deficere non potest. Unde si ex intentione Dei moventis est quòd homo cujus cor movet, consentiat & consequatur gratiam, infallibiliter eam consequitur, & necessariò necessitate infallibilitatis, non autem ex necessitate absolutâ.* Si autem de sufficiente tantùm loqueris, quis nescit eam effectu aliquando carere? Illud tamen fatearis oportet, ipsam gratiam sufficientem, etiamsi eo careat effectu ad quem ex naturâ suâ tendit, & quem habere posset, tamen, ut supra vidimus ex Thomistarum sententiâ, numquam eo carere quem vult Deus.

XI. NICOLAI.

Resisti eo sensu cuilibet gratiæ potest, non cuilibet resistitur.

CONFUTATIO.

Necdum ab æquivocis locutionibus recedis. Hæc enim facilè detorqueri possunt in Molinianos sensus, quamobrem ut hanc suspicionem vites, de his duobus capitibus iterum quærd quid sentias. Sentisne cum Thomistis sufficienti gratiæ, si non adsit efficax, numquam ad actum perfectum voluntatem consentire? Sic enim Alvares disp. 58. n. 3. *Observandum est bonum usum auxilii sufficientis non esse à solo auxilio sufficienti, sed ab efficaci. Et ne quis existimet, postquam Deus sua misericordia nullis nostris præcedentibus bonis meritis vocavit peccatorem per gratiam sufficientem, prius*

esse in signo rationis, quòd liberum arbitrium ejusdem peccatoris motum à Deo gratiâ excitante & sufficiente se determinet ad consensum, quàm quòd Deus det illi gratiam adjuvantem seu efficacem. Id ipsum sibi objicit Alvares & his verbis refellit. *Ad quartum respondetur priùs esse in genere causæ efficientis, quòd Deus conferat homini auxilium efficax & eum determinet ad consentiendum gratiæ excitanti, quàm quòd homo se determinet per liberum arbitrium & velit eidem gratiæ consentire, ut ex supradictis patet. Nec admittendum est, gratiam efficacem pendere etiam, tanquam à conditione sine quâ non, ex liberâ cooperatione arbitrii, ut disp. 73. & 90. perspicuum fiet. Ad confirmationem respondetur, illam causalem esse falsam; quia homo excitatus à Deo vult consentire & cooperari Deo vocanti, ideò adjuvatur à Deo; hanc autem causalem esse veram; quia homo excitatus gratia sufficiente adjuvatur à Deo auxilio efficaci, ideò cooperatur, ut disp. 99. patebit.*

Sentisne cum iisdem, gratiam efficacem, consensum infallibiliter operantem, ad omnem pietatis actum, etiam fidei & orationis necessariam esse, ut cum aliis omnibus Thomistis docet Alvares disp. 55. num. 6. *Secunda conclusio: Nulla dispositio remota ad gratiam haberi potest ex solâ facultate naturæ, sive sit petere, sive desiderare ipsam gratiam, sive quodlibet aliud; sed ad illam necessariò requiritur speciale auxilium præmoventis gratiæ. Hæc conclusio est certissima.* Per illud autem speciale auxilium præmoventis gratiæ, gratiam efficacem intelligendam esse passim in hac disp. declarat, ut cum ait n. 13. *Præter vocationem sufficientem quæ tribuit voluntati posse consentire, requiri etiam (ut actualiter consentiat) vocationem efficacem, quâ fiat consentiens.* De his si tibi mecum conveniat, nullum de præceptorum possibilitate certamen inter nos superesse reipsa convincam. Si non convenit, tecum scilicet, sed conjunctis nobiscum omnium Thomistarum copiis certabimus. Cur id urgeam ne mirare. Multis enim signis indicasti te in gratiæ efficacis voce ludere, & eam hoc nomine afficere, quæ consensum non infallibiliter operetur, ut ex sequenti conclusione patebit.

XII. NICOLAI.

Sic efficacem per se dici, quia vim omnem voluntati conferat ex qua fiat agendi potens, Thomisticum est & Catholicum.

CONFUTATIO.

Non facilè reperias Molinianum ullum qui exitialem magis gratiæ vocem emiserit, eâ quam Dominicanæ familiæ alumnus, non furtim & uno loco, sed passim in Suffragio Censorio inculcas, scilicet gratiam efficacem dici, non quia dat agere, sed quia dat posse agere; *ut efficax, inquis, per internam efficaciam intelligatur illo etiam casu quæ non semper externa per effectus positionem consequitur.* Itane tam credulos, tam supinos fore lectores tuos credis, ut tam apertam fallaciam non deprehendant? Hoccine

tine sensu gratiam efficacem dicit Alvares cum ait disp. 23. n. 23. *Sexta conclusio. Hæc duo simul sunt incompossibilia, quod scilicet hujusmodi auxilium prædeterminans sit in libero arbitrio, & liberum arbitrium non operetur actum illum ad quem movet; quamvis semper possit eumdem actum non operari, si velit. Prima pars hujus conclusionis probatur testimoniis apertissimis S. Prosperi & S. Thomæ adductis disp. 18. n. 23. quæ iterum repetenda sunt disp. 115. num. 4. & disp. 122. num. 19. Præterea probatur: Aliàs voluntas Dei absoluta esset inefficax, & impediretur per voluntatem humanam ne fieret id quod omnipotens per eam voluit fieri; quod tamen repugnat verbis illis Scripturæ*: Omnia quæcumque voluit Dominus fecit in cœlo & in terra; *ut ostendit S. Augustinus in Enchiridio ad Laurentium c. 95. & 96. & lib. de Corrept. & Grat. cap. 14.*

Hoccine sensu Augustinus, cum ait de Corrept. & Gr. c. 12. *Subventum est ergo infirmitati voluntatis humanæ, ut divinâ gratiâ indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur. Et ideò quamvis infirma non deficeret, nec adversitate aliqua frangeretur.* Ex quo loco ibidem infert Alvares. *Ergo secundùm S. Augustinum hæc duo sunt incompossibilia, quod scilicet Deus auxilio efficaci moveat liberum arbitrium ad consensum, & nihilominus liberum arbitrium dissentiat. Aliàs enim non ageretur à gratiâ efficaci indeclinabiliter & insuperabiliter.* Vin scire quis hoc sensu admiserit gratias efficaces? Admittunt Moliniani, qui non ita desipiunt, ut gratiam sufficientem agendi potestatem largiri negent. Admittunt Pelagiani, qui passim illud adjutorium possibilitatis ostentant, qui *posse* à Deo, *velle* ab homine esse dicebant, neque refugiebant illud *posse* interiori gratiæ adscribere, ut docet Alvares disp. 99. num. 4. *Pelagius in ultimo statu suæ hæresis auxilium gratiæ interioris ad posse concessit; negavit autem adjutorium gratiæ per quam Deus efficiat ut velimus.* Et paulò post: *Potissima controversia sancti Augustini cum Pelagio non fuit de gratia excitante, sed de adjuvante, quâ Deus verè efficienter facit nos velle.* Frustra tu, hoc posse pleniùs à gratia quàm Pelagiani dicerent, pendere dixeris. Nisi enim ipsum velle, ipsum consentire per gratiam efficacem infallibiliter à Deo donari concesseris, numquam cum Thomistis, numquam cum Augustino, numquam cum Ecclesia senties. Attende enim cujus gratiæ confessionem Augustinus à Pelagio deposcat de Grat. Christi cap. 10. *Sed nos eam gratiam volumus iste aliquando fateatur, quâ futuræ gloriæ magnitudo non solùm promittitur, verùm etiam creditur & speratur; nec solùm revelatur sapientia, verùm etiam & amatur; nec suadetur solùm omne quod bonum est, verùm & persuadetur... Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, si vult non solùm vocari, verùm etiam esse Christianus.* De quâ eâdem gratiâ paulò post ait cap. 13. *Qui autem novit quid est quod fieri debeat*

debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundùm gratiam, sed secundùm legem; non secundùm spiritum, sed secundùm litteram.

Hoc cum animadverteret Alvares; rectissimè dicit disp. 99. n. 2. *Principalem inter Catholicos & Pelagianos controversiam non fuisse de gratiâ præveniente excitante; nec de gratia qua nobiscum operatur si volumus, sed de adjutorio gratiæ, per quod Deus verè efficienter facit ut velimus*, hoc est, ut idem ait disp. 122. n. 8. & 17. *De illa gratia adjuvante quæ efficit ut liberè & infallibiliter homo consentiat: ita ut hæc duo sint incompossibilia, quod illa gratia efficax ponatur in homine & homo actu dissentiat.* Ex quibus manifestum est, neutiquam ad fidem sufficere eam gratiæ confessionem, quam his verbis proponis in Suffragio Censorio p. 39. *Quantumvis*, inquis, *illa tantis litibus agitata vocabulorum distinctio, nihil ad fidem pertinere arbitranda sit, modo sit unus apud omnes de sensu ipso ac fundamentali veritate consensus, ut gratiæ omnia tribuantur, ut ejus virtus ac necessitas agnoscatur, ut per illam voluntas ad agendum fieri potens astruatur, ut voluntatis non agentis negligentiæ vel defectui adscribatur quod habuerit unde agere posset & non egit*: hæc, inquam, nullo modo sufficiunt, nisi illud adjungas Pelagianæ & Catholicæ gratiæ capitale discrimen, *Ipsum velle, ipsum operari Deum indeclinabiliter & insuperabiliter operari.* Hoc quia negare videris, iisdem compellandus es verbis, quibus Julianus ab Augustino Op. imperf. l. 3. c. 166. *Cur ergo non confiteris sine ullâ forinsecus sonante jussione Deum occulto instinctu ad quod voluerit efficacissimè implendum præparare atque excitare hominum voluntates, qui liberum non defendis intelligendum, sed præcipitandum extollis arbitrium?*

XIII. NICOLAI.

Sic efficacem per se præsupponi ut voluntatem necessitate quâdam abripiat, Jansenianum iterum est & hæreticum.

CONFUTATIO.

Necessitatem hîc nullam distinguis, quia involvere veritatem studes; ego distinguere necesse habeo, ut tuas calumnias evolvam. Necessitas triplex est, coactionis, naturæ, infallibilitatis: priores duas gratiæ nemo tribuit; tertiam omnes Thomistæ tribuunt. Hanc tu ultimam necessitatem si neges, quæ in eo præcisè sita sit ut effectum suum infallibiliter gratia consequatur, non ex aliquâ scientiâ mediâ, sed ex efficacitate virtutis moventis, Thomistis omnibus contradicis, è quibus unus adducendus qui tibi istum eripiat errorem: is erit Alvares disp. 72. n. 4. p. 611. *Potest semper liberum arbitrium dissentire, si velit; tamen quando motio Dei est efficax, infallibiliter consentiet. Cujus ratio est quam assignat S. Tho. 1. 2. qu. 112. a. 3. in corp. Nam intentio Dei deficere non potest. Unde, si ex intentione Dei moventis est quòd homo cujus cor movet consentiat & consequatur gratiam, infallibiliter eam conse-*

consequitur, *& necessariò* NECESSITATE INFALLIBILITATIS, *non autem ex necessitate absolutâ.*

XIV. NICOLAI.

Sic efficacem per se non admitti ut per consensum voluntatis efficax fiat; Molinianum, & vel minùs consentaneum rationi, vel ambiguo sensu dictum.

CONFUTATIO.

Quid exquisitas verborum ambages tanto studio quæris, ne molles Molinistarum auriculas perstingas? quid sibi volunt illæ *μειώσεις*? Non consentaneum est Molinæ dogma rationi, durius est; lenienda vocis asperitas, *minùs est consentaneum.* Etiam sic durius; addendum aliquid ad mitigandam offensionem; *vel ambiguo sensu dictum.* Bene est, patet enim janua Jesuitis, ut non nihil deflexam Molinæ sententiam ab errore penitus vindicent. Quis tam ignavam dissimulationem ferat? Ferrem tamen, si vel isto modo sincerè tandem Molinæ renunciares. At nihil te minùs vellè nullo evidentiùs loco declaras. Non enim cùm efficacem fieri gratiam per consensum negas, id intelligis quod cæteri omnes ante te scriptores; nempe quòd effectum suum gratia sortiatur, ex liberi arbitrii nutu non pendere, sed ex vi ipsa gratiæ liberum infallibiliter moventis arbitrium. Verùm cùm apud te gratiæ efficacis nomen nihil aliud significet, nisi gratiam agendi potentem; cùm illam per consensum fieri efficacem negas, hoc dicis illam à voluntate agendi vim non mutuari; etsi quòd effectum actu habeat, voluntatis consensu fiat. Affingi tibi omnes hunc sensum crederent, nisi sedulò cavisses ne tibi falsò adscriptus videretur. Sic enim loqueris in Censorio Suffragio p. 14. *Fam explodat* (Navaretta) *quæ per consensum voluntatis efficax fiat, id est vim quemdam partialem à voluntate mutuetur aut recipiat, explodimus.* Ecce quid sit apud te efficacem fieri per consensum. Igitur omnes tuæ artes eò denique redeunt, ut sensus Molinianos admittas, verba asperneris; è contrario verba Thomistica retineas, sensus & dogmata penitus abjicias. Efficacem gratiam admittis, Thomisticum est; sed sensum Molinianum occultas. Eam enim intelligis quâ fit quisque agendi potens, non quâ infallibiliter ad agendum movetur. *Præmotionis*, *prædeterminationis* voces sedulò servas; at illæ nec præmovent apud te, nec prædeterminant voluntatem; sed Molinisticè tantùm ipsi blandiuntur. Consensu fieri gratiam efficacem, meritò negas, Repudiatum Molinam crederes, At ille nescio quomodo perversæ interpretationis quasi postico admittitur. Efficacem enim gratiam per consensum fieri negas, quia scilicet vim agendi à consensu non mutuatur; etsi nusquam neges, quòd gratia illa quam efficacem vocas effectum habeat, à consensu pendere. Imò id apertè insinuas Suffragii Censorii p. 39. *Nec aliter*, inquis, *de gratia loquitur S. Thomas, vel*

est per auxilium sufficiens verè posse hominem operari actum illum, comparatione cujus dicitur sufficiens, etiamsi numquam sit operaturus, nisi Deus auxilio efficaci efficiat, ut illud posse reducatur ad actum secundum. Secundo modo id potest intelligi de principio sive auxilio, quo potest completè operari, ita videlicet ut non solùm habeat quis principium quo verè possit operari; sed etiam habeat complementum, quo in ipso exercitio operetur & velit.

His positis planissima est Augustini discipulorum sententia. Contendunt enim primùm, non semper adesse hominibus etiam justis prius illud possibilitatis genus, quod Molinianum dici potest, cui nihil deest omnino ad ipsam actionem necessariò prærequisitum, quodque sine novo auxilio in actum prodit; in quo Thomistas omnes sibi adjunctos habent. Constans enim est omnium Thomistarum doctrina, sufficientem gratiam quâ solùm posse tribuitur, *non complecti omnia ad agendum necessariò prærequisita*, adeóque *non esse omnibus modis sufficientem*, seu *ex se solâ non sufficere. Quidam existimant*, inquit Alvares disp. 79. num. 1. *quòd ut aliquod auxilium gratiæ dicatur verè sufficiens, quo possit credere, diligere, aut perseverare, necessarium est quòd sit ita sufficiens, ut ex parte principii activi, sive ex parte prævenientis auxilii, nullum aliud auxilium sit necessariò prærequisitum ut actualiter credat, diligat, aut perseveret.* En Molinistarum sententia. Mox verò num. 2. suam suorumque sententiam exprimit his verbis: *Contrariam sententiam docent omnes Doctores, qui sentiunt, præter auxilium sufficiens quod tribuit homini posse credere, posse diligere, aut posse perseverare, necessarium esse aliud auxilium efficax prævenientis gratiæ, quo Deus efficit ut homo actualiter credat, diligat, aut perseveret.* Et disp. 91. n. 14. *Ad sextum respondetur, hoc auxilium efficax esse necessarium per modum principii, seu ultimi complementi actus primi, ut supra dictum est. Unde sine illo datur quidem auxilium simpliciter sufficiens ad conversionem vel piam operationem*, NON TAMEN OMNIBUS MODIS SUFFICIENS.

Navarretta tom. 2. cont. 19. §. 1. *Quod Suares dicit, auxilium sufficiens includere in se omnia quæ sunt necessaria ad operationem, falsum est, & contra D. Augustinum.* Et paulò infra: *Impossibile est quòd tale principium existens in potentia ad operationem* (per gratiam scilicet sufficientem de qua loquitur) *contineat omnia quæ necessaria sunt ut sequatur operatio. Nam impossibile est quòd tale principium se reducat in actum ad operandum: atque adeò, ut sequatur operatio, necessarium est, etiam per modum principii operationis, illud quod facit dictam reductionem*; nempe gratia efficax, quam non omnibus dari certum est. Et ibid. *Specialis gratia divina conceditur ei qui operatur: quæ gratia non est ipsa operatio, sed speciale robur ad eliciendam operationem, & consequenter non continet auxilium sufficiens quicquid per modum principii est ne-*

 cessarium

cessarium ad illam operationem. Idem etiam docet Sylvius in 1. 2. q. 111. a. 3. qu. 3. & alii vulgò.

Posterius autem illud possibilitatis genus, quo ita quis dicitur posse ut non habeat omnia prærequisita ad actionem, quo sic justus dicitur posse bene operari, sicut oculus dicitur posse videre etiam cùm est in tenebris, quod ita sufficiens est ad bene agendum, sicut oculus sanus ad videndum sine lumine: (his enim & verbis & comparationibus utitur Alvares eadem disp. 79. n. 2. & 5.) illud, inquam, possibilitatis genus omnes & Augustini & Thomæ discipuli libenter justis semper adesse profitentur & agnoscunt. Si igitur hoc solum postulas, ultrò concedimus. Si Molinianum; non concedemus quidem, sed nec Thomistæ, nec veritas umquam tibi concedet.

Neque verò hàc elabêris, quòd nonnulli recentiores Thomistæ, etiam cùm justis deest gratia efficax, illos tamen habere volunt possibilitatem perfectam in actu primo; deesse verò illis tantùm possibilitatem in actu secundo. Primùm enim non hæc constans est omnium Thomistarum etiam recentiorum sententia, inter quos plurimi sentiunt gratiam efficacem se tenere ex parte actus primi; & sine illâ non haberi potentiam perfectam in actu primo. Ita Zumel tom. 3. disp. 5. sect. 1. *Auxilium sufficiens non dicitur sufficiens, ut nomen grammaticale sonat, quasi se ipso solùm & omni alio repulso non solùm habeat vim agendi & operandi, sed eam exerceat. Nam id videtur terminus ille, sufficiens, importare grammaticaliter. Sed solùm dicitur sufficiens Theologicè, quia dat homini ut possit agere, tribuitque ei vim ad volendum, sed non completè omnino; quia est necessaria gratia efficax intrinseca, & determinans voluntatem per modum actus primi; & tunc est homo completè potens.*

Quin & ipse Alvarez, qui pro illâ potentiâ omnino proximâ per gratiam sufficientem collatâ adduci solet, non ita illam tuetur ut vulgò existimant. Disertè enim docet per gratiam efficacem & *posse* & *agere* simul donari. En verba sole clariora disp. 71. nu. 14. *Gratia,* inquit, *sufficiens eminenter includitur in gratiâ efficaci, non autem formaliter. Nam gratia sufficiens formaliter loquendo ut ab efficaci distinguitur, est illa quæ solùm tribuit posse operari illum actum, comparatione cujus dicitur sufficiens. Gratia autem efficax, quàmvis tribuat posse operari, non tamen confert solùm posse, sed etiam actualiter operari.* Undè manifestè sequitur, justum qui gratiam efficacem ad piam aliquam operationem necessariam à Deo non accepit, etsi non careat interiori etiam per gratiam potentiâ ad rectè operandum, non habere tamen, ex ipsius Alvaris sententiâ, omne *posse*, ut ita dicam, ad piè operandum; quandoquidem illo *posse* caret quod gratia efficax, ex illo autore, confert simul cum *ipso operari*; & quod nemo negare

negare potest propinquius & expeditius esse ad rectè agendum, quàm illud *posse*, qualecumque sit, quod conferri dicitur per gratiam sufficientem, qualiscumque etiam illa statuatur, sive habitualis, sive actualis.

Deinde quod eòdem redit, idem Alvarez agnoscit per gratiam efficacem conferri voluntati ultimum complementum actus primi. Sic enim ille disp. 18. n. 18. *Motio actualis Dei confert voluntati & omnibus causis secundis ultimum complementum actus primi, ut docet S. Thomas. Et cum arguitur: Nam talis concursus supponit in voluntate quicquid ad agendum necessarium est ex parte actus primi; Respondetur supponere quidem quicquid est necessarium ex parte actus primi per modum potentiæ vel operativæ virtutis, non tamen supponit applicationem seu ultimum complementum actus primi; sed illud tribuit voluntati.* Non ergo ex Alvare habet quicquid necessarium est, etiam ex parte actus primi, qui gratiâ efficaci caret. Rectè ergo dicitur aliquo sensu non posse, quantumcumque aliâ ratione rectè etiam dicatur posse.

Deinde, quicquid sit de quæstione illâ philosophicâ potiùs quàm Theologicâ, sufficit Augustinianis, fatentibus omnibus Thomistis, gratiam efficacem, quæ singulare Dei donum est non omnibus datum, ita justis omnibus ad omnem pietatis actum necessariam esse, ut sine hac nihil possint in actu secundo, effectivè, & re-ipsa, licet verè possint quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis in actu primo: sive fieri non posse, &, quod duriùs etiam exprimit Navarreta, *impossibile esse* ut justus piè quicquam re-ipsâ agat nisi à Deo efficaciter motus. Id si negas, Molinianus es, non Thomista: si concedis, frustra nobiscum de possibilitate certas; frustra nobis Constitutionem Apostolicam objicis, quam eò sinceriùs amplectimur, quò magis laboramus ne pravâ intentione eò detorqueatur, ut possibilitatem Molinianam, quæ efficacis gratiæ necessitatem excludit, adstruxisse videatur: quod omnium Thomistarum judicio intoleranda est in Apostolicam sedem contumelia, & error in fide gravissimus.

XVI. NICOLAI.

Et interim tu magnam vocas & Catholicam veritatem, quod hæreticus error est, error magnus.

CONFUTATIO.

Justis aliquando deesse gratiam quâ immediatè, proximè, & effectivè possint tentationes superare, id est, efficacem quæ largitur posse cum effectu, posse in actu secundo, dixit ille quem tam invidiosè accusas. Hoc sensu accipi voluit sententiam suam; imò non suam, sed Augustini, sed Chrysostomi. Ergo alterutrum tibi probandum, vel illam sententiam sic acceptam esse falsam & hæreticam: & tunc apertè Molinistam & infensissimum tuæ scholæ adversarium te ipse profiteberis; vel ipsum malè verba sua interpretatum esse. Neutrum aggre-

aggrederis infirmitate; animositate tamen obtrectare non desinis, cùm meminisse debuisses illius præcepti: *Criminis magnitudinem contra accusatorem esse, priusquàm probetur.*

XVII. NICOLAI.

Nulli gratiam sic deesse, ut non ex parte Dei sufficienter adsit, quoties non agnoscit Sanctus Thomas.

CONFUTATIO.

Nusquam id agnoscit S. Thomas, sed illud solùm de quo omnes Catholici consentiunt: Deum homini suâ sponte paratum esse gratiam conferre, nisi ipse impedimentum præstaret. Sed cùm post peccatum primi hominis nullus sit qui impedimentum non præstet, hoc Deus in quibusdam gratuitâ misericordiâ superat, in aliis justitiâ non superat. Ut docet idem Sanctus lib. 3. cont. Gent. cap. 161. Latiùs ista exponere non est hujus loci.

XVIII. NICOLAI.

Nullos ab iis (infidelibus) actus innoxios ac moraliter bonos fieri posse, præter fidem est.

CONFUTATIO.

Non satis est tibi Molinistarum audaciam æquare; etiam superare instituis. Plerique eorum, ab ipsa veritate convicti, ultrò agnoscunt exploratam esse Augustini sententiam, nulla esse in infidelibus opera omni ex parte innoxia. Tu verò, ut singularem pervicaciam tuam probes, sententiam istam etiam erroris & hæreseos accusare non dubitas. Confidentiam tuam hoc loco despicere satius quàm refellere. Quare, ne hìc iterentur quæ alibi fusè à variis tractata sunt, duo tantùm hìc afferam, alterum Augustini, alterum Ecclesiæ, quibus res tota breviter conficitur. *Veræ virtutes*, inquit Aug. l. 4. in Jul. c. 3. *Deo serviunt in hominibus à quo donantur hominibus; Deo serviunt in angelis, à quo donantur & angelis. Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit propter quod fieri vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est.* Ipsa verè Ecclesia, ab infidelibus spiritu gratiæ destitutis nihil innoxium fieri, satis testatur, dum ita canit: *Sine tuo numine, nihil est in homine, nihil est innoxium.* Nihil tamen obstat quin multa infidelium opera, quod ad objectum & finem proximum pertinet, quod officium Augustinus appellat, moraliter bona dici possint: *Multa enim bona fiunt, non benefacientibus à quibus fiunt*, ut inquit ibid. S. Doctor.

XIX. NICOLAI.

Quid quòd nec ullis olim eam gratiam defuisse S. Thomas inculcat, & Judæis in lege affuisse, tametsi non ex lege collatam? Impedientem vocas. Qualis gratia ista Janseniana, nisi monstrum est?

CONFUTATIO.

Putidam de gratiâ impediente calumniam refricasse te mirarer, nisi hunc nossem omnium Molinistarum morem esse, obtritas & elisas penitùs cavillationes de integro objicere, tanquam nihil ad-

adversùs eas ante dictum sit. De sufficiente & actuali gratiâ legis comite graviter erras; quod ut clareat, paucis tota res aperienda.

In primis illud statuendum: Cùm Judæis gratia sufficiens adfuisse negatur, non agi de omnibus qui veteris legis tempore vixerunt, sed tantùm de iis qui sub lege, id est sub jugo legis. Certum est enim illis temporibus fuisse nonnullos qui anticipatâ Christi venturi fide cœlitùs illustrati, gratiam non modò sufficientem, sed efficacem acceperunt. Sed illi acceptis Spiritus Sancti primitiis, non jam sub lege, sed sub gratiâ; non ancillæ filii, sed liberæ; non synagogæ, sed Ecclesiæ; nec veteris, sed novi Testamenti hæredes erant. In hoc numero habendi sunt Patriarchæ, Prophetæ, aliique perpauci, qui Christi venturi ac morituri fide à maledicto legis ad Evangelii gratiam transferebantur. *In illo populo*, inquit Augustinus l. 15. contra Faustum c. 2. *Sancti Patriarchæ & Prophetæ, qui intelligebant quod agebant, vel quod per eos agebatur, in novo Testamento habebant istam spem salutis æternæ. Ad illud enim pertinebant quod intelligebant & diligebant. Quia etsi nondum revelabatur, jam tamen figurabatur.* Ex quo intelligere est quàm solidâ ratione nitantur, qui ut Judæis sub lege viventibus gratiam afferant, utuntur exemplo Patriarcharum & Prophetarum, quos nec sub lege fuisse, nec ad illam pertinuisse, nec propriè Judæos, sed *Christianos re, licet nondum nomine*, fuisse Augustinus affirmat. Verùm illis sepositis, quos idem non multos fuisse passim docet, qui reliquæ Judæorum multitudini sub lege constitutæ gratiam sufficientem actualem largiuntur, nec S. Augustini, nec S. Thomæ doctrinam, nec Dei in dandâ lege consilium intelligunt; imò Christianam fidem à Paulo traditam manifesto errore violant; quod hîc facilè demonstrarem, nisi fusè probatum aliis locis esset. De Augustino item nihil hîc dicam, cujus hâc in parte ita plana sententia, ut de ejus mente ambigi non possit, nisi ab eis qui ipsum non legerint. Sed quoniam cum eo mihi res est qui se Thomistam haberi vult, quid de lege sentiat S. Thomas, quid ad ea quæ ex ipso proferuntur respondeat Nicolaï, hujus loci est expendere.

Imprimis istud affirmare non vereor, nullum ex S. Thoma locum afferri posse, in quo legi semper adjunctam gratiam sufficientem fuisse dicat. Argumento esse potest, quòd tu ipse cùm ea loca S. Thomæ, quibus crederes imponi posse lectoribus, studiosè colligeres, nullum protulisti ex quo gratiam semper legi adjunctam fuisse probares. Illa verò loca quæ ex ipso attulit autor Epistolæ, ita clara & manifesta sunt, ut nullâ cavillatione possint obscurari. Duo tantùm hîc repræsentabo, ut palàm fiat quàm absurdâ responsione vim illorum eludere volueris. *Triplex*, inquit S. Tho-

S. Thomas 1. 2. q. 106. a. 3. *ratio potest assignari, quare lex nova non debuit dari à principio mundi, ... Tertia ratio sumitur ex hoc quod lex nova est lex gratiæ. Et ideò primò oportuit quòd homo relinqueretur sibi in statu veteris legis, ut in peccatum cadendo, suam infirmitatem cognoscens recognosceret se gratiâ indigere. Et hanc rationem assignat Apostolus ad Rom. 5. dicens:* Lex subintravit, ut abundaret delictum. *Et in Ep. ad Gal. c. 3. lect. 7.* Lex data est ad infirmitatem manifestandam. *Homines enim de duobus præsumebant, primò quidem de scientiâ, 2. de potentiâ. Et ideò Deus reliquit homines absque doctrinâ legis, tempore legis naturæ. In quo, dum in errores inciderunt, convicta est eorum superbia de defectu scientiæ. Sed adhuc restabat præsumtio de potentiâ. Dicebant enim: Non deest qui impleat, sed deest qui jubeat; & ideò data est lex, quæ cognitionem peccati faceret, quæ tamen auxilium gratiæ non dabat ad vitandum peccatum; ut sic homo sub lege constitutus vires suas experiretur, & infirmitatem suam recognosceret, inveniens se sine gratia peccatum vitare non posse, & sic avidiùs quæreret gratiam.*

Hæc tu testimonia verbulo repellere tibi videris, cùm ais in Censorio Suffragio: *Ea S. Thomæ testimonia, magno apparatu congerit* (Autor Epistolæ) *quæ nihil minùs quàm institutum probent, quæ Judæis gratiam ex vi legis concessam non fuisse, ad justitiam consequendam & exercendam insinuent; sed aliunde sufficienter datam ad futuri mediatoris fidem, per quam justificari possent, concipiendam & profitendam non excludant.*

Hanc solutionem si plausus sequatur & confusus circumstantium clamor, bene habet, vicisti, aut certè non victus es: at si maturo judicio ab eruditis expendatur, nil inanius, nil absurdius confingi potuisse patebit. Datam legem asserit S. Thomas, ut hominem suæ infirmitatis admoneret; quia vires ipsi ad ea quæ imperabat præstanda non dabat. At si vires aliunde homini suppetebant, quo pacto hominem admonuisset infirmitatis suæ? Nonne robur potiùs ejus ac potentiam ostendisset? An hominis imbecillitatem probet baculus arundineus quo niti non possit, si alium ad manum scipionem habeat quo nitatur? An hominem imbecillum aliquò pervenire non posse probabis, currum ipsi sine equis offerendo; si ille quocumque modo equos habeat quibus currui junctis ad eum locum pervehi possit? Absurda hæc & ridicula sentis? Intellige ergo quàm sit absurdum, legem datam esse ut admoneret hominem infirmitatis, quia ex se non conferebat gratiam, si hominibus sub lege constitutis gratia aliunde semper præsto fuit, nempe ex meritis Christi. Quasi verò hoc infirmiores fuerint, quòd non à lege & à servo, sed ab Evangelio & à Domino gratiam acceperint. Quocumque modo habeas gratiam, perinde firmus es si eandem habes; à quo illam habeas

&

& quomodò, nihil ad firmitatem vel infirmitatem intereſt. Diſcernis tu quidem gratiæ accipiendæ modum in ſtatu veteris & novæ legis; ſed hominum in utroque ſtatu vires non diſcernis. Quibus enim eamdem attribuis gratiam, parem quoque potentiam concedas neceſſe eſt.

Quid quòd in ſtatu veteris legis hominem *ſibi relictum* aſſerit S. Thomas? An tu hominem qui gratiâ ſufficienti ſit inſtructus ſibi relictum dices? Quid quòd ideò legem datam fuiſſe dicit, *ut homo infirmitatem ſuam experiretur, inveniens ſe ſine gratiâ peccatum vitare non poſſe?* Sed quomodò experiretur infirmitatem ſuam, ſi ſemper affuit unde firmus eſſet? Quomodò inveniret ſe ſine gratiâ peccatum non poſſe vitare, ſi ſemper ei affuit gratia, per quam peccatum vitare poſſet? Quid quod 1. 2. q. 98. a. 1. *legem ex Apoſtolo occidiſſe* dicit, *non quidem effectivè, ſed occaſionaliter ex ſuâ imperfectione, in quantum ſcilicet gratiam non conferebat per quam homines implere poſſent quod mandabat, vel vitare quod vetabat?* At ſi ſemper hominibus, licet aliunde quàm ex lege, affuit gratia, per quam implere poſſent quod lex mandabat, vel vitare quod vetabat, quomodò lex illos occidit, quandoquidem neminem occidit, niſi quos gratia non adjuvat? At ſi tibi credimus, neminem umquam gratia non adjuvit.

XX. NICOLAI.

Quòd ſalvos omnes fieri Deus velit, non voluntate ſigni ſolùm, ſed voluntate beneplaciti, nihil in S. Thomæ ſenſu manifeſtius, nihil in verbis expreſſius; non eâ quidem quam conſequentem vocat, & quæ ſingulas rei circumſtantias præſupponit, ſed eâ quam appellat antecedentem, & quam cum voluntate ſigni parum cautè confundunt, qui non attendunt quid loquantur.

CONFUTATIO.

Obiter hìc te monitum volo, confidentiùs te loqui de præſtantiſſimis ſcholæ tuæ Doctoribus, è quibus Bañez & Zumel ab Alvare citati voluntatem antecedentem in Deo formaliter eſſe negant. Alvares verò qui voluntatem antecedentem in Deo ponit formaliter, illam tamen voluntatem ſigni dicit eſſe diſp. 34. n. 5. *Reſpondetur*, inquit, *Deum voluntate antecedente, quæ eſt voluntas ſigni, ſeu voluntas ſecundùm quid, velle ut omnes univerſaliter obſervent præcepta ejus.* En qui, te autore, *incautè ſentiunt, & non attendunt quid loquantur.*

Adverſarios autem tuos ne vellicat quidem iſta ſententia, quam hìc adſtruis. Sit enim in Deo voluntas antecedens, quod tibi non gravatè concedent; non ſit voluntas ſigni, de quo itidem non litigabunt; ſit etiam voluntas beneplaciti, de nomine enim contendere non amant; duo tamen certa ſunt.

Primum, non eſſe voluntatem ſimpliciter, ſed tantùm ſecundùm quid. Diſertè enim ſanctus Thomas negat 1. p. qu. 19. art. 6. *ea quæ antecedenter volumus, non ſim-*

simpliciter velle; sed tantùm secundùm quid: quia voluntas comparatur ad res secundùm quod in seipsis sunt; in seipsis autem sunt in particulari. Unde simpliciter volumus aliquid secundùm quod volumus illud consideratis omnibus circumstantiis particularibus: quod est consequenter velle. Unde potest dici, quòd judex justus simpliciter vult homicidam suspendi; sed secundùm quid vellet eum vivere, scilicet in quantum est homo. Unde magis potest dici velleitas, quàm absoluta voluntas.

Deinde ex voluntate antecedenti nullam gratiæ præparationem derivari. Nam gratia non datur nisi circumspectis circumstantiis, quod abhorret à voluntate antecedenti, ut tu ipse fateris. Id ipsum probant exempla voluntatis antecedentis à S. Thoma prolata. Similem enim eam dicit voluntati judicis de salute latronis in quantum homo est. At ista voluntas judicis nullam præparationem mediorum involvit, quibus latro morti eximatur.

Fatemur ergo voluntatem antecedentem ad voluntatem beneplaciti à S. Thoma sæpe revocari. Sed sicut illa tantùm est voluntas secundùm quid; sic est tantùm secundùm quid voluntas beneplaciti. Propterea cùm voluntas beneplaciti strictè sumitur pro voluntate simpliciter dictâ, eo sensu rectè negari potest voluntatem antecedentem esse voluntatem beneplaciti.

Non malè ergo Alvares disp. 33. negat, Deum velle voluntate beneplaciti ut omnes salventur, adeóque graviter castigat eorum temeritatem, qui Augustinum Apostoli verba de solis electis interpretantem rejicere ausi sunt. *Illorum*, inquit, *argumenta nedum non convincunt, sed nec probabiliter suadent, tres hasce Augustini interpretationes non esse admittendas. Nam S. Thomas, & alii plures Doctores eas admittunt; & in materiâ de gratiâ & prædestinatione, circa quam summi Pontifices hanc hujus viri sanctissimi doctrinam receperunt, ut disp. 5. ostensum est, nullus debet ab eâ discedere. Sed ex eorum argumentorum solutione non obscurè patebit, quàm sine causâ S. Augustinum impugnent. Et præterea id constare potest; nam* VOLUNTAS BENEPLACITI DEI SEMPER IMPLETUR, *ut communiter docent Theologi, præsertim S. Thomas 1. p. q. 19. a. 6. Cajet. sup. 1. Ep. ad Timoth. Scotus in 1. dist. 46. q. unâ ad 1. Bonau ead. dist. a. 1. q. 1. Sed non omnes salvantur. Ergo* DEUS NON VULT VOLUNTATE BENEPLACITI UT OMNES SALVENTUR. *Ac per consequens explicationes illæ S. Augustini & S. Thomæ*, quibus ad omnes & solos electos verba Apostoli referunt, *necessariò sunt admittendæ.* Verùm tota quæstio nominis est, in quâ difficilis esse nemo debet, dummodò maneat illud, voluntate antecedente nullam gratiam hominibus præparatam: in quo antiquos omnes Theologos video convenire.

Voluntatem consequentem rectè explicas, dummodò inter illas

las circumstantias, quas attendit Deus, non numeres propriorum cujusque personæ meritorum prævisionem. Sed tu nunquam tibi exitus præcludes, quibus ad sodales tuos Molinistas possis transfugere.

Notari porrò debet ipsos Thomistas, qui voluntatem antecedentem in Deo formaliter reponunt, & actum conditionatum esse volunt, illam ex duarum tantùm conditionum alterutrâ suspendere. Prima, quæ placet Alvari, ejusmodi est: *Vellem salutem omnium, nisi ex hoc impediretur pulchritudo universi*, & bonum universale justitiæ & misericordiæ. Secunda, quæ magis ad mentem Augustini, talis est ex ipso Petavio Theolog. Dogm. to. 1. l. 9. c. 7. *Vellem omnes salvare, nisi eos primi parentis culpa odiosos fecisset.* Utrique verò tam Augustiniani, quàm Thomistæ, hanc conditionem tanquam Pelagianam explodunt: *Vellem omnes salvare, si modo ipsi velint: Multi*, inquit Aug. l. 4. in Jul. c. 8. *salvi non fiunt; non quia ipsi nolunt, sed quia ipse non vult. Ergo*, inquit Alvares disput. 34. num. 5. *conditio quæ includitur in voluntate antecedente, non est ista: Si* ipsi voluerint, & per eos non steterit. Hæc si sentis, nobiscum sentis: si non, sentis cum Molinistis.

XXI. NICOLAI.

Quòd pro omnibus quoque ita passus dicatur Christus, ut non pro generibus singulorum dumtaxat, sed aliquo modo pro singulis generum intelligi debeat, nihil rursum notius inter placita S. Thomæ; etsi non quoad efficientiam redemtionis, quia pereunt multi; sed quoad sufficientiam intentionis, quia pati voluit ne perirent.

CONFUTATIO.

Nemo ambigit sæpiùs dictum à S. Thoma, *Christum pro omnibus sufficienter mortuum esse: sed pro multis tantùm, efficienter.* De illorum verborum sensu disputatio est, de quo quid existimes, vellem clariùs ostendisses. Ac primùm quidem quid per illud *efficienter* apud S. Thomam intelligi debeat, non satis explicas. *Etsi*, inquis, *non quoad efficientiam redemtionis, quia pereunt multi.* Verum id quidem. Quî enim dici posset, omnes omnino efficienter à Christo redemtos, cùm tam multi pereant, & à redemtione sint alieni? Sed plus aliquid per illam vocem indicat S. Thomas, quod à te dissimulari non debuit: non enim solùm ab effectu & eventu repeti debet quod ait, Christum non esse pro omnibus efficaciter mortuum; sed quia Christus quosdam tantùm (eos scilicet quos sæpe in Evangelio testatur sibi à Patre datos ut non perirent) efficaciter voluit per mortem suam ab æternâ morte redimere, & ea ipsis suo sanguine *beneficia* comparare, *quibus certissimè liberantur quicumque liberantur.* Eam esse vim hujus vocis, *efficienter* vel *efficaciter*, apud S. Thomam si tu neges, & ad Molinistarum sensum id detorqueas,

qui

qui eatenus tantùm Christum pro omnibus efficaciter mortuum esse negant, quia non omnes reipsâ & effectivè per mortem Christi salvantur; etsi necessaria ad salutem interioris gratiæ præsidia omnibus prorsus hominibus per mortem Christi ita conferantur, ut salventur qui iis uti voluerint, non salventur qui noluerint: si tu, inquam, id sentias, non solùm tibi Augustiniani impugnandi sunt, sed omnes planè scholæ Thomisticæ Doctores, quos in hac parte non minùs infensos adversarios habebis, quàm Augustini discipulos.

Alterum hujus divisionis membrum nihilo liquidiùs explicas. *Christus*, inquis, *ex S. Thoma pro omnibus passus est quoad sufficientiam intentionis, quia pati voluit ne perirent*. Sed dic, sodes, quænam sit illa *intentio* secundùm quam Christus pati voluit, ne ulli homines perirent. Duplex enim ex S. Thoma voluntas est. Alia quam naturalem appellat, quâ non simpliciter volumus, sed secundùm quid; ideóque velleitas potiùs quàm voluntas dicenda est. Alia voluntas absoluta & rationis, quâ absolutè & simpliciter volumus: unde cùm simpliciter dicimur aliquid velle, de eâ voluntate id intelligendum. Ex te igitur quæro, quam voluntatem intelligas, cùm dicis Christum pati voluisse ne ulli homines perirent: si priorem, quæ non simpliciter voluntas est, sed secundùm quid, & quæ velleitas potiùs quàm voluntas, nemo hîc à te dissentit. Quis enim inficietur, Christum sic affectum fuisse, ut omnium hominum salutem vellet, si ita Patri videretur? Si autem absolutam, & secundùm quam simpliciter & absolutè dicimur velle (ut tu etiam simpliciter & absolutè dicis, Christum pati voluisse ne ulli homines perirent) vide quàm turpiter S. Thomæ imponas. Non negabis, opinor, eamdem fuisse Christi voluntatem circa salutem hominum, cùm pro illorum salute oravit, & cùm pro illorum salute passus est. Imò verò magis in *oratione* voluntas ostenditur, quàm *in passione*, cùm ea sit ipsius orationis natura ex S. Thoma, *quod sit interpretativa voluntatis humanæ*. Nihil autem certius apud Doctorem Angelicum, quàm Christum, cùm pro hominum salute oravit, non voluisse (de voluntate simpliciter & absolutè sumtâ hîc loquor) ut per suam orationem omnes omninò salvarentur. Eadem igitur *passionis* ratio. Sed audiamus S. Thomam 3. part. qu. 21. art. 4. in quo probat orationem Christi semper fuisse exauditam. *Oratio est*, inquit, *quodammodo interpretativa voluntatis humanæ: Tunc ergo alicujus orantis exauditur oratio, quando ejus voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis, est rationis voluntas: hoc enim absolutè volumus, quod secundùm deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundùm motum sensualitatis, vel etiam secundùm motum voluntatis simplicis, quæ*

quæ consideratur ut natura; non simpliciter volumus, sed secundùm quid, scilicet si aliud non obsistat, quod per deliberationem rationis invenitur. Unde talis voluntas magis est dicenda velleitas, quàm absoluta voluntas: quia scilicet homo hoc vellet, si aliud non obsisteret. Secundùm autem voluntatem rationis Christus nihil aliud voluit, nisi quod scivit Deum velle. Et ideò omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta; quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis ejus oratio fuit exaudita.

Jam satis patet Christum non voluisse, sive cum oravit, sive cùm passus est, voluntate rationis & simpliciter dictâ, ut omnes omninò salvarentur; alioquin nullus salutis exsors esset, cùm ea Christi voluntas ex S. Thoma semper impleta fuerit. Verùm id magis patebit ex eorum argumentorum solutione, quæ sibi objicit S. Doctor, ubi disertè docet, Christum pro solis prædestinatis orasse, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.

Primùm enim sibi objicit, Christum petiisse à se removeri calicem passionis, qui tamen ab eo translatus non fuit. Sed respondet, *quòd Christus hoc petiit quasi homo naturali voluntate mortem recusans; & ideò non esse factum quod petiit: quia ratio quæ petitionem proposuit,* NOLEBAT *ut hoc impleretur; sed ad instructionem nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem, & motum sensualitatis, quem sicut homo habebat.*

Deinde sibi opponit, quod magis ad rem facit, *Christum orasse ut peccatum crucifixoribus suis ignosceretur, neque tamen omnibus peccatum illud fuisse dimissum: itemque Christum orasse pro his qui erant in ipsum credituri, ut omnes in eo unum essent, & ut pervenirent ad hoc quòd essent cum ipso* in gloria cœlesti; *neque tamen omnes ad hoc pervenire: non ergo omnem Christi orationem fuisse exauditam.*

Quid verò ad hæc sanctus Doctor? An Christum orasse quidem pro omnibus crucifixoribus, sed per multos stetisse quominus peccatum sibi dimitteretur: orasse pro omnium salute qui erant credituri, sed per multos stare quominus salventur? Id profectò respondere debuit, si existimasset, quod eum sensisse videri vis, absolutè & simpliciter loquendo *Christum pati voluisse*, ac proinde, quod minus est, orasse *ne ulli hominum perirent*. Quia verò ab illâ Molinisticâ opinione, quam tu illi affingis, omnino alienus fuit; ideò illam breviter his verbis elidit: *Dicendum*, inquit, *quòd Dominus non oravit pro omnibus crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum; sed pro his solùm qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.*

Vides igitur quale sit illud quod pro magno venditas, Christum ex S. Thoma pro omnibus esse passum *quoad sufficientiam intentionis, quia pati voluit ne perirent.* Non enim id de absolutâ, propriâ, rationali, deliberatâ

& simpliciter dictâ voluntate intelligere potes sine manifestâ in S. Thomam calumniâ, cùm apertè doceat, absolutè & simpliciter loquendo, Christum *non voluisse, ut alii quàm prædestinati vitam per ipsum consequerentur æternam*, etsi voluerit ut aliis quàm prædestinatis gratiâ conferretur. Ad aliam ergo voluntatem, quæ non tam voluntas est quàm *velleitas*, confugias oportet. Illa verò ex S. Thoma non sufficit ut simpliciter dicatur Christum aliquid voluisse. Præterea certissimum est, quæ in singulos homines ex morte Christi beneficia profluxerunt, non ex illa *velleitate*, quæ res in particulari non respicit, sed ex absolutâ & simpliciter dictâ voluntate fluxisse. Quid ergo tibi prodesse potest illa *velleitas*, nisi ad illos homines quibus gratificari voluisti inanibus verbis ludificandos, qui cùm te asserentem audiunt *Christum pati voluisse ne ulli homines perirent*, numquam in animum inducunt suum id de aliquâ tantùm *velleitate* esse intelligendum, sed de propriè dictâ voluntate, quâ Christus voluerit omnibus & singulis hominibus vera & interiora per mortem suam gratiæ beneficia præstari, quibus ad salutem perducantur qui voluerint, non perducantur qui noluerint; quod explosum est à Synodo Tridentinâ, quæ ita *pro omnibus Christum esse mortuum* cum Paulo testatur, ut *tamen non omnes mortis ejus beneficium recipere* sanciat.

XXII. NICOLAI.

Rectiùs gratuita illorum electio contra Molinianos asseritur; quia magis consentaneum rationi.

CONFUTATIO.

Itane rationi tantum? Non igitur Scripturæ, non Patribus, non universæ Ecclesiæ, & præsertim Romanæ Traditioni, cujus tanta est in hoc doctrinæ capite consensio, ut Cardinalis Bellarminus pronuntiare non vereatur, gratuitæ prædestinationis sententiam, non quorumvis Doctorum opinionem, sed fidem Ecclesiæ Catholicæ dici debere? Hoccine gratuitam prædestinationem defendere est, an prodere? Hoccine munire est, an exarmare? Rationi tantùm magis consentaneam gratuitam prædestinationem dicis: sed Apostolus illam supra rationem agnoscit; aliàs numquam exclamasset in illius mysterii contemplatione: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei!* Ita etiam in veritate asserendâ falsum dicis, & turpiter, etiam cum rectè sentis, prævaricaris.

XXIII. NICOLAI.

Veriùs positiva istorum rejectio, vel damnatio positiva, peccatis ascribitur, contra Jansenianos.

CONFUTATIO.

Quâ fide, quâ audaciâ verseris in hac totâ controversiâ, hinc maximè perspici potest. In re enim omnibus notâ adversario tuo falsum crimen objicere non dubitas, nec ullius Lectoris oculos

Jos & conscientiam reformidas. Duplex reprobatio apud Theologos; positiva, & negativa. Negativa nihil aliud dicit quàm prædestinationis negationem, sive non prædestinari. Positiva dupliciter accipitur: 1. Negativè, non ex parte Dei, quo sensu positiva est (ut optimè explicat Jesuita Tiphanius in lib. de Ordine c. 52.) sed ex parte objecti: & sic significat actum Dei, quo quosdam non adjuvare, non discernere à massâ perditionis decernit. 2. Positivè ex parte objecti; & significat actum Dei quo quosdam ad certum supplicium destinat.

His ita constitutis in causâ reprobationis assignandâ variant Theologi. Plerique Thomistæ, in quibus Estius, & multi alii apud ipsum, & Jesuita Tiphanius, ita sentiunt, reprobationem etiam positivam ex parte Dei, non autem ex parte objecti, id est, eam quâ Deus quosdam non adjuvare efficaciter decernit, ex nullâ fieri peccati vel originalis vel actualis prævisione. Contrà verò, reprobationem positivam non nisi ex prævisione peccati originalis fieri, certam esse in Augustino doctrinam contendit Jansenius: sed per reprobationem illam positivam, intelligit eam quæ ex parte Dei positiva est, quòd verum actum divinæ voluntatis includat; etsi ex parte objecti tantùm negativa sit; & nihil aliud dicat, nisi voluntatem non adjuvandi, non liberandi, non servandi. Sic ille luculentissimè suam mentem explicat tom. 3. l. 1. c. 2. *Porrò*, inquit, *illa positiva reprobatio non sic intelligenda est, quasi Deus hôc ipso quo quosdam liberandos ad æternam vitam eligit, cæteros positivè ad pœnas omnes sensus quas in inferno reipsâ pro peccatis omnibus passuri sunt, reprobando damnaverit. Hoc enim decretum sine dubio posterius est, & omnium futurorum peccatorum ipsiusque mortis præsupponit præscientiam: sed ita potius ut hoc ipso cæteros præteritos positivè voluerit excludere dumtaxat ab æternâ vitâ quæ est in regno suo; seu quod idem est, positivè noluerit eos à totò statu perditionis, in quo eos jacere videt, hoc est finaliter à perditione liberare.* Hunc verò non dubium esse Augustini sensum ac mentem, agnoscit & latè probat infensissimus Jansenii hostis Jesuita Petavius Theol. dogm. tom. 1. l. 9. c. 9.

Reprobationem autem positivam, quæ certi supplicii destinationem includit, non nisi ex peccatorum actualium prævisione in adultis fieri integro capite docet Jansenius. Sic ergo infelix es etiam in confingendis calumniis, ut ea crimina & probra quæ in adversarium tuum congeris, in ipso non hæreant, at in familiam tuam totâ redundent. Multi enim ex illâ verè sentiunt, reprobationem positivam, quâ homines excluduntur à regno cœlorum, ex nullâ fieri actualis vel originalis peccati prævisione: quod tu illum sensisse falsò criminaris.

XXIV. NICOLAI.

Peccata ex defectu gratiæ excusare quis non audeat, vel non possit, si committuntur quia Deus homini per se deest, adeóque necessariò committuntur.

CONFUTATIO.

Gratiæ defectus neminem excusat à peccato; quia quòd deficiat, ex peccato est. Excusasset quidem, si homini innocenti defuisset. Audi quid sentiat Aug. l. de Correpț. & Grat. c. 11. *Si hoc adjutorium vel Angelo vel homini, cùm primùm facti sunt, defuisset, quoniam non talis natura facta erat, ut sine divino adjutorio posset manere si vellet, non utique suâ culpâ cecidissent. Adjutorium quippe defuisset sine quo manere non possent. Nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est: quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum.* Hanc item doctrinam sæpiùs ex Augustino refert & probat S. Thomas. Qui verò in statu naturæ corruptæ defectu gratiæ quemquam à peccato excusari posse dixerit, à gravi errore excusari non potest. Sic enim debitam dicit gratiam, & ideò destruit. *Gratia enim*, ut ait Aug. de pec. origin. c. 24. *non erit gratia ullo modo, nisi fuerit gratuita omni modo.* Sic omnium scelerum veniam & excusationem infidelibus indulget, quos omni gratiâ caruisse certissimum est.

Nec tamen inde consequens est, quod tu malè colligis, Deum homini per se deesse. *Quod enim homines gratiâ non adjuventur, in ipsis causa est, non in Deo*; ut ait Aug. l. 2. de pec. mer. 17. Ignorare tamen non debuisti, vulgarem hanc scholæ tuæ doctrinam esse, Deum Angelis & primo homini gratiam efficacem ad vitandum peccatum necessariam sine ullo merito denegasse. Ergo cum illis Thomistis, si volueris, certa: nobis ea quæ non sentimus, objicere desine.

Nec minùs illud vitiosè concludis, si peccata ex defectu gratiæ committuntur, necessariò committi. Semper enim ab omnibus peccatis, etiam deficiente gratiâ, abest necessitas coactionis, abest necessitas naturalis, abest ea necessitas quâ voluntas ad certum peccatum determinatur; remanet solùm peccandi in genere necessitas, sed tantùm infallibilitatis. Hanc si tu horreas aut neges, quanto in errore verseris admonebit Augustinus lib. 1. Op. ultimi in Jul. his verbis. *Erras graviter si nullam necessitatem putas esse peccandi, vel eam non intelligis illius peccati esse pœnam, quod nullâ necessitate commissum est.*

XXV. NICOLAI.

Quid ad meritum vel demeritum nihil obesse necessitatem putas, modò coactionem exclluseris.

CONFUTATIO.

Quam necessitatem? Si naturæ, vel coactionis, quis hoc putat? Si necessitatem infallibilitatis, quis Thomista non putat? cùm gratiam efficacem infallibiliter flectere voluntatem, omnes

ad unum existiment. Si tu aliud genus necessitatis nosti, cedo illud.

XXVI. NICOLAI.

Necessitas igitur gratiæ tanta est, ut sine illa nihil boni meritorii ad salutem æternam pertinentis agatur, nihil omnino agi possit. Non talis illa tamen, ut vel bene agendi necessitatem ullam cùm adest ferat, vel peccandi necessitatem ullam inferat cùm non adest: nempe quia liberam voluntatem relinquit cùm præsens est; negligentem arguit, cùm est absens: ut & voluntas possit non operari cùm eam habet, & impetrare possit cum eam non habet; quia Deus petentem non repellit.

CONFUTATIO.

Multa hîc animadvertenda, multa reprehendenda. Primum est, eam propositionem quam tu in Censorio suffragio hæreseos damnasti, hîc à te defendi etiam durioribus verbis expressam, quàm ab autore Epistolæ vel expressa vel defensa sit. Ille enim solùm dixit, post Augustinum & Chrysostomum, Justis gratiam sine quâ nihil fieri potest, aliquando deesse; sed illud verbum, *nihil*, ita interpretabatur, ut negaret omnem se potentiam & omnes actus hâc voce comprehendisse. At tu, qui propositionem illam Augustinianam tam acerbis notis inussisti, eamdem in thesim tuam, quasi tui oblitus, inseris. Eam enim gratiam sine qua, ut ais, nihil boni ad salutem pertinentis agitur, nihil omninò agi potest, quibusdam deesse dicis, quod multò durius, & ad malam interpretationem propensius.

Secundum est, si verba tua spectentur, Semipelagianum errorem in iis apertè contineri. Hominem enim *eâ gratiâ sine quâ nihil boni ad salutem pertinentis agitur, nihil omnino agi potest*, id est ex tuâ mente, & sufficiente & efficaci destitutum; posse tamen impetrare oratione gratiam statuis; & sic gratiam ad orandum necessariam non agnoscis, quod Semipelagianum esse nullus dubitat. Ita te sentire, non ausim dicere: id verba tua significare, fidenter affirmo.

Tertium est, vix ullum dubitandi locum superesse, quin gratiam efficacem ad omnia pietatis opera necessariam non arbitreris. Nam si ita sentires, id certè apertè professus esses in eâ conclusione, ubi de necessitate gratiæ agitur, præsertim cùm doctrinam Thomistarum explicare instituisses, cujus præcipuum caput casu, non consultò, à te omissum, nemini verisimile fiet. Ita sensus animi tui, non modò verba, sed tuum quoque silentium prodit. Quid enim causæ afferes, cur in ea Thesi quâ Thomistarum doctrinam complecti voluisti, nullum dogma ex sequentibus expresseris.

1. Gratiam efficacem consensum infallibiliter operantem, ad omnia pietatis opera, & ad ipsam etiam orationem necessariam esse.

2. Sufficientem gratiam non omnibus modis sufficientem esse, sive non complecti omnia ad agendum necessaria.

3. Gratiæ sufficienti neminem umquam sine efficacis auxilio consensisse; neminem cum efficacis auxilio non consensisse.

4. Cur uni potiùs quàm alteri gratia efficax detur, ex inscrutabilibus Dei judiciis pendere.

5. Eam gratiam quæ consensum non infallibiliter elicit, sed sine alio auxilio modò efficax est, modò inefficax, Pelagianam & Semipelagianam esse.

6. Mandata Dei non esse semper possibilia possibilitate Moliniana, quæ complectitur omnia necessaria ad agendum, sed aliâ possibilitate cui deest aliquando necessarium aliquid ad agendum, quod Deus alii dat, alii non dat, pro suæ voluntatis liberrimo nutu.

Hæc fatere, nec ulla superesit tibi cum Augustinianis pugnandi causa. Nam illam reliquam de gratiâ actuali controversiam tibi ipse præcidisti, cùm in Censorio Suffragio dixeris, eorum opinionem qui solius gratiæ habitualis ope certos actus asserunt, non modò posse fieri, sed & re-ipsâ interdum fieri, in fide esse penitus innoxiam. Nam si ex te gratiæ tum sufficientis tum efficacis potestas gratiæ habituali tribui potest, cur illud ægrè feras sufficientis tantùm vim illi concedi, quod S. Thomæ placitis omnino consentaneum esse alibi demonstrabitur.

CONCLUSIO.

LOngè plura potueram ex Joannis Nicolaï Thesibus excerpere, ad Molinianum ejus animum, Molinianos illius sensus revincendos. Sed hæc lectoribus ad specimen satis erunt; utinam ipsi ad emendationem. Augustini enim discipulis nihil in votis magis fuerit, quàm sanctissimi Ordinis non modò universum Corpus, quod semper fecerunt & faciunt, sed singula etiam membra pari observantiâ complecti; nec ullum ipsis vel præter spem magis, vel præter voluntatem certamen accidit, quàm illud in quo cum Joanne Nicolaï ipsos crudelissimè lacessente confligere coguntur. In hâc tamen acerbissimâ pugnæ conditione illud solatio est, quòd ut adversùs illius familiæ degenerem filium, ita pro totius familiæ gloriâ certant. Nullius enim magis interest, quàm Dominicanorum Ordinis, illatas divinæ gratiæ & S. Thomæ injurias ipsorum violatori impunè non esse. Tradita jam olim huic Ordini divinæ gratiæ defensio; hæc ipsius hæreditas, hæc corona, quam dissipari, quam abjici quis ipso graviùs ferre debeat? Non terræ illa, sed patriæ ac cœli felicitas est, nullum in magno numero reperiri, qui à familiæ suæ moribus institutisque desciscat. At cujusvis rectè institutæ Societatis est non fovere suorum flagitia, omnésque labes non in alienis modò, sed

in

in suis maximè coërcere. Quamobrem mihi Joannis Nicolai effugia errorefque detegenti, gratulabuntur, credo, quibus sui Ordinis gloria, quibus S. Thomæ doctrina, quibus Christiana fides & veritas cordi est. Non potuit ille in Augustinum insurgere, quin pariter in S. Thomam, in suæ familiæ doctrinam insurgerer; non potest ab illius petitionibus Augustinus defendi, quin pariter S. Thomas, ac totus Dominicanorum Ordo defendatur. Conjuncta causa est, conjuncta injuria, conjuncta defensio. Illa verò non necessaria solùm, sed etiam expedita est. Nihil enim aliud opus est quàm adversarium latebras fugamque captantem in lucem apertumque campum educere. Hoc confecto, profligata causa est, & ad exitum perducta quæstio. Hæc omnium gratiæ inimicorum ars fuit, sensus suos quibusdam verborum ambagibus occultare. Hæc Pelagii, hæc Fausti præsertim versutia, ex quo Isidorus de S. Fulgentio loquens; *Obnititur*, inquit, *ejus* (Fausti) *profundam destruere calliditatem.* Et scriptor Vitæ S. Fulgentii: *Duobus*, inquit, *libris quos Faustus Galliarum subdolo sermone composuit, favens occultè Pelagianis, sed Catholicus tamen videri volens, ne occultum serperet virus, septem libris ipse respondit, plus laborans exponere, quàm convincere; quia dubios ejus sermones exponere, hoc erat delirantis argumenta convincere.*

Similis mihi cum Nicolai conflictatio est, ut errores sic artes Fausti referente. Unum hoc discrimen est, quòd novus ille gratiæ adversarius, cùm animo, ut apparet, commotiore scripserit, magis apertè se prodidit. Si quid tamen ille causæ suæ confidit, omissis illis cavillationibus in certamen prodeat, Molinismum ipsi falsò objectum convincat, sincerè se Thomistam doceat, Thomistas ab Augustinianis non fictis calumniis, sed certo limite dissociet. At si maledictis, si fraudibus certare perrexerit, illi homini jam antè denuntio, non defuturos qui technas ejus & astutias solerter aperiant, ferociam verò non molli brachio contundant.

APPENDIX,

SEU

F. JOANNIS NICOLAI

CALUMNIARUM SPECIMEN

EX LIBELLO CUI TITULUS,

CENSORIUM SUFFRAGIUM.

Huic confutationi Thesium NICOLAÏ *breve specimen addere visum est earum calumniarum, quibus Suffragium ejus totum scatet, Specimen appello, quia fœcis illius & luti minima pars; tale tamen ut eo tota Censura nitatur, & cum eo tota corruat. Arnaldi propositionem, quâ Petro gratiam sine quâ nihil poterat defuisse dixit, hæreticam, impiam, blasphemam pronuntiat gravissimus & æquissimus Judex* JOANNES NICOLAÏ. *Quamobrem? Quinque de causis.*

1. *Quia Autor Epistolæ Petrum præsumtione non peccasse dixit.*
2. *Quia Petro gratiam Dei spontaneo nutu & sine ullâ, ex parte Petri, causâ subtractam sentit.*
3. *Quia negat propter præsumtionem subtractam.*
4. *Quia impossibilia Dei mandata dicit esse.*
5. *Quia Petrum timore, ignaviâ, socordiâ cecidisse negat.*

At illæ quinque causæ totidem mendacia sunt, totidem calumniæ, ut jam declarabo. Quid inde aliud sequitur, nisi mendaciis solùm & calumniis censuram niti?

CALUMNIA I.

In præsumtione Petri nullum ab Arnaldo peccatum, ne veniale quidem admitti.

NICOLAI, pag. 9.

„HÆc illa tria quæ Chysostomus ira in Petro reprehendit, ut subsequentis causam „desertionis hinc repetat, ne Deo „tribuatur, non Petro. Sed Arnaldus excusat quoad potest, „ne desertio illa Petro tribuenda „sit, & non Deo. Excusat autem „quia τὰ ἐγκλήματα, quæ crimina latinè reddita sunt, reddi „mitiùs debuerunt, ut materia repre-

„reprehensionis essent: quia ferventiores excessus erant, sed „PECCATA NON ESSENT, quia ex „charitate procedebant.]

CONFUTATIO.

„ In præsumtione Petri peccatum & culpam, licet tantùm „venialem, disertis verbis agnovit „Arnaldus in Apolog. I. pag. 10. „(v. sup. p. 41.) PECCASSE igitur aliquid Petrum, quòd viribus suis nimiùm tribuerit, & „se cæteris prætulerit, cum „Augustino & Chrysostomo non „nego.] Item p. 9. Neque me „fugit Chrysostomum tria etiam „peccata Petro adscribere; sed „TRIA PECCATA &c.]

CALUMNIA II.

Desertionis causam ex Arnaldi sententiâ non Petro, sed Deo adscribendam.

NICOLAI pag. 9.

„SEd Arnaldus (Petrum) excusat quoad potest, ne desertio illa Petro tribuenda sit, „& non Deo. Item expendite „quid Arnaldus ex Chrysostomo „dicat; Deum intelligetis deserentem quia vult, quicquid „aliud velit Petrus &c.... Exhibet ex Chrysostomo non frigidum nec negligentem, id est „volentem & conantem, ut ex „parte Dei stet quod sic ab eo „desertus est.] Et supra. Cùm „ei gratia nudè dicitur defuisse, „non omnimoda tantùm & ab„soluta defectio, sed spontanea „ex parte Dei abdicatio indicatur, quia juvare planè nolit, „conantem licet & volentem; „qui manifestus Jansenii sensus „est, expressus è Jansenio per „Arnaldum.]

CONFUTATIO.

Desertionis causam in Apolog. I. disertis verbis culpæ Petri adscripsit Arnaldus. p. 17. (v. sup. p. 76.) „Non negat Epistola, quod autor „Epistolæ lubentissimè agnoscit, „ideò Petro gratiam defuisse, „quia de suis viribus nimiùm „præsumserit.] Adeò verò non „illam culpam in gratiæ defe„ctum referunt Augustini discipuli, ut quòd gratia desit, semper in homine causam esse velint. Didicerunt enim ex Augustino lib. 2. de Pecc. Merit. „& remiss. c. 17. *quòd homines* „*gratiâ non adjuventur, in ipsis* „*causam esse, non in Deo.* Nemini verò ex Augustino gratia „deest, spontaneâ ex parte Dei „abdicatione. Numquam id docuit, numquam id sensit Arnaldus: sentiunt tamen quidam Thomistæ, qui gratiam efficacem Angelis & primo homini defuisse sine peccato tradunt, quia defuit in primo peccato.

CALUMNIA III.

Non propter præsumtionem Petrum à Deo desertum esse.

HOc modo ex omnibus locis Patrum quos Arnaldus protulit sese expedit Nicolaï, quòd illi Patres desertum Petrum ob præsumtionem dicant, Arnaldus non dicat. Hoc nomine criminatur Patrum loca ab Arnaldo corrupta, detruncata, quòd non semper mentionem præsumtionis addiderit. Sic enim Nicolaï p. 17. "Cur ergo hæc in „Petro Arnaldus non expressit, „ut in vitium Petri, non in de„sertionem ac defectum gratiæ „Dei, offensa Petri refundatur? „Nisi quòd ita passim ille credu„lis lectoribus abuti solet.] Et „suprà: Ecce quæ vera causa Pe„tro negationis fuerit, non de„sertio Dei, sed præsumtio „Petri, ob quam deseri ex Au„gustini sensu dignus fuit.] Id variis locis quasi ab Arnaldo negatum inculcat.

CONFUTATIO.

Propter præsumtionem Petrum à Deo derelictum expressis verbis docuit Arnaldus in loco superiùs relato, & adhuc uberiùs ibidem, ubi cujusdam Doctoris responsioni his verbis occurrit. „RESPONDEBIT ille: Sat scio Pe„trum reverâ à Deo derelictum „tentationem superare non po„tuisse; verùm id ei accidisse in „præsumtionis suæ pœnam, ut „ipsi à me laudati testantur Pa„tres. Fateor id quidem; sed „quid ad Epistolam? Contendit „autor Epistolæ, post Chrysosto„mum & Augustinum, Petro gra„tiam sine quâ nihil possumus, „id est, sine quâ tentationem „superare non poterat, defuisse: „quæritur, an hæc propositio hæ„retica sit, an verò orthodoxa. „Quis verò ita mente captus est, „ut non videat propositionis hu„jus veritatem non infirmare, „sed contrà magis statuere, qui „non modò Petro gratiam de„fuisse agnoscit, sed quare de„fuerit exponit? Eò enim verius „est & certius, illam Petro de„fuisse, quò magis ostenditur non „sine causâ illam ei defuisse: ut „si quis multos etiam baptizatos „damnatum iri contenderet, non„ne ineptiret prorsus qui hoc ar„gueret erroris, eò quòd baptiza„tus nullus damnandus sit, nisi „qui ob peccata damnari merue„rit? Neque enim tum baptiza„tos multos damnari negaret, „sed causam cur damnarentur „afferret.]

CALUMNIA IV.

Petro impossibile fuisse ut non caderet : nullam habuisse potestatem ad vitandum peccatum.

NICOLAI. Pag. 15.

„Cur ergo ista ex Hilario „tam fastuosè inculcan-„tur..... nisi ut fingatur im-„possibile quod possibile fuit.] „& p. 14. Alioqui cur culpam tre-„pidationis recolens amarissimè „flevit, si vitare omnino non po-„tuit? An flevit factum quod non „facere impossibile illi fuit?... An „flendam porrò, nisi quia vitare „illam impossibile non fuerit?] Quibus locis ita Arnaldum arguit, quasi diceret Petro impossibile fuisse ut vitaret peccatum.

CONFUTATIO.

Petro impossibile fuisse præceptum, nunquam dixit Arnaldus, sed contrarium planissimis verbis expressit 2. Apolog. p. 31. sup. 91. „Non eâ tantùm ratione præcep-„ta Dei justo possibilia sunt, quia „potest ea servare, si vult, juxta „doctrinam S. Augustini, de eo „quod in potestate nostrâ esse di-„citur; verùm etiam quia per „Spiritum gratiæ & charitatis si-„bi in justificatione infusum, ve-„ram & interiorem habet ad ea „servanda potentiam; etsi ex do-„ctrinâ SS. Patrum & Concilio-„rum ulteriùs indigeat eâ gratiâ „quæ ad singulos actus datur, si-„ve efficaci illo Dei interiùs ani-„mam moventis auxilio, sine „quo, ut expresse ait S. Tho-„mas, mandata servare, & in ac-„ceptâ justitiâ perseverare non „potest. Hinc fit ut de justo au-„xilio efficaci in aliquâ tentatio-„ne destituto rectè dicatur, & „potuisse eum illam tentationem „superare, & non potuisse. Po-„tuit enim quantùm ad poten-„tiam illam quam gratia in ju-„stificatione accepta cuivis justo „suppeditat: non potuit verò, „quia non habuit ea omnia qui-„bus indigebat, ut hæc potentia „in actum suum exiret, sicut lo-„quuntur Theologi.] Hoc solùm igitur contendit Arnaldus, Phrasim illam Augustini & omnium Patrum, quâ negant justos interdum posse implere mandata, hoc sensu veram esse, quia deest multis gratia efficax ad implendum præceptum necessaria, vel quia deest illa possibilitas quæ semper cum effectu conjungitur, quâ reipsâ & actu impletur præceptum; quàmvis justis semper adsit alia possibilitas, quâ verè possunt implere præcepta, quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis, etsi ulteriùs indigeant auxilio Dei moventis ex S. Thoma.

CA-

CALUMNIA V.

Petri casum ex infirmitate, ex vitio, ex timore non accidisse.

SIc hoc multis locis studiosè astruit Nicolaï, quasi neget Arnaldus, aut à quoquam negetur. p. 14. "An proinde, cùm Petrus asseritur trepidationis culpam nec admonitum potuisse vitare, indicatur impotentia Petri, non ignavia de quâ monitus erat? aut non fecisse reprehenditur, quod ei factu impossibile supponitur fuisse, non quòd satis pusillanimis fuit ut non faceret?] Item p. 15. Quid est, non potuisti? An ut impossibile illi fuerit, quæ inepta exprobratio esset? An ut non vigilarit, quia tam segnis & tam socors post ardorem tam vehementem ostentatum evasit?] Item p. 16. Quid in Joannem tract. 92. Non potuisse Petrum, quando ancillæ interrogatione perterritus est, verum testimonium perhibere..... An ex ejus defectu factum esse omnino quòd negaverit Petrus, non ex timore magno, quo contra suam pollicitationem compulsus est negare, ut ab Arnaldo prætermissum subjungit rursus Augustinus.]

CONFUTATIO.

Petrum timore, ignaviâ, socordiâ, pusillanimitate, vitio, culpâ suâ Christum negasse, omnes Catholici confitentur; hoc ab Arnaldo negatum velle, mera calumnia est. Non habuisse verò Petrum gratiam efficacem ad vincendum timorem, ad ignaviam superandam, ad fugiendum peccatum necessariam, qui negat Molinianus est, non Thomista & Augustinianus.

Hæc pauca de multis ex solo Joannis Nicolaï Censorio Suffragio decerpta sunt, talia tamen ut illis totam Censuram inniti fateatur necesse sit. His enim solùm quas retuli calumniis Patrum doctrinam ab Arnaldi sententiâ, veritatem à fictitio errore secernit. Sed ista fortasse uberiùs ab aliis explicabuntur, insignisque ejus in laudandis S. Thomæ testimoniis fraus & inscitia ad oculum demonstrabitur.

XVIII.

XVIII.

VINDICIÆ
SANCTI THOMÆ
CIRCA GRATIAM SUFFICIENTEM.

ADVERSUS

P. JOANNEM NICOLAI
ORDINIS FR. PRÆDICATORUM

ET DOCTOREM PARISIENSEM.

Ubi omnia S. Thomæ testimonia in Suffragio Censorio ejusdem P. Nicolaï de propositione ANTONII ARNALDI *Doctoris & Socii Sorbonici contenta exponuntur, & à perverso sensu illis affícto vindicantur: ac ejusdem Arnaldi propositio & sententia Sancto Thomæ omninò conformis ostenditur.*

JOANNIS LAUNOII
CONSTANTIENSIS
THEOLOGI PARISIENSIS
JUDICIUM

De P. JOANNIS NICOLAI Suffragio Censorio adversùs Clarissimum ARNALDUM.

H*Anc necessitatem (exponendi rationum momenta, quibus quæ Arnaldi Propositionibus Notæ inuruntur, meritò inuri probaretur) impositam sibi sensit unus ex iis Magistris quos Arnaldus recusare voluit. Is est Joannes Nicolaï, Dominicani Ordinis Professor, qui suum de Propositione Juris Judicium seu Censorium Suffragium publicavit. Involutus est ac salebrosus Commentarius, in quo probra & contumeliæ passim occupant sedem Theologicarum rationum. Pretiosi nihil è Scripturis, è Traditione acersiti nihil habet, quo Censorium Suffragium confirmetur. Aliud est, judicare propositionem hæreticam esse; aliud, afferre momenta quibus hæretica probetur. Quare si quis Commentarium hunc legat & intelligat, non est enim intellectu facilis, nunquam persuadebitur Assertionem, quæ ab illo hæretica censetur, hæreticam jure censendam esse. Ad me quod attinet, si quem ad Censuræ odium & contemtum excitare vellem, ei duntaxat consulerem, ut horas aliquot in perlegendo tali Commentario collocaret. Propositionem Facti intactam reliquit, ratus fortasse eam non esse dignam quæ inustas ab aliis notas susciperet.* Ex Joann. Launoii Notationibus in Censuram Parisiensem Notat. IX. sup. pag. 168.

PRÆ-

PRÆFATIO

IN QUA QUÆDAM GENERALITER DE TOTO

P. JOANNIS NICOLAI

SCRIPTO PRÆMONENTUR:

Atque hujus Operis argumentum & partitio exponuntur.

HABENT S. Augustini discipuli in Suffragio Censorio Patris Nicolaï typis edito, quod sibi gratulentur potiùs quàm quod illi succenseant: quia in eo habent unde bonis & eruditis omnibus Arnaldum innocentem probent, S. Thomam totum suum vindicent, omnesque Arnaldi Censores à S. Thomæ doctrinâ quàm longissimè aberrare convincant.

Quis enim Censuram propositionis Arnaldi, seu potiùs Augustinianæ propositionis ab Arnaldo exscriptæ, iniquissimè factam non judicet, qui Patris Nicolaï, ejusdem Censuræ velut interpretis ac defensoris, inter cæteros examinatores ad scribendum delecti, suffragium nonnisi calumniis niti intellexerit; nec potuisse Arnaldum ab uno judice qui sententiam suam scripsit, violatæ fidei reum peragi, nisi quinque erroneis sensibus illi ab eodem judice per summam calumniam impositis?

Habent etiam unde S. Thomam totum à se stare doceant: quia cùm P. Nicolaï ex ejus operibus, omnia quæ ad astruendam gratiam sufficientem omnibus datam facere videbantur, magno labore corraserit; postquàm nihil ab eo nisi perverso & alieno sensu è S. Thomâ allatum esse probatum fuerit, tùm certissimè constabit nihil esse in S. Thomâ quod adversariorum sententiæ suffragetur, nihil quod nostræ refragetur.

Habent denique unde omnes Arnaldi Censores (si quid in eo damnaverint) à S. Thomæ doctrinâ quam longissimè aberrare redarguant. Omnes quippe Inquisitores non aliis argumentis ac testimoniis S. Thomam suum esse professi sunt, quàm his quæ P. Nicolaï in suffragium conjecit. Intenti in illum unum Censorum omnium oculi, quoties de S. Thomæ doctrinâ

doctrinâ in Sorbonæ Comitiis dictum est. Hoc ipse *sibi quasi propriè ex industriâ* ab examinatoribus *reservatum* præmonet p.3., *potissimumque expectatum esse ut de S. Thomâ diceret, quia speciàliùs eum spectabat.* Omnibus ergo Arnaldi Inquisitoribus S. Thomam adimit, qui hunc Patri Nicolaï adimit; horum omnium in S. Thomæ doctrinâ inscitiam, aut malam fidem arguit, qui unius Patris Nicolaï in referendis S. Thomæ testimoniis seu fallaciam seu imperitiam demonstrat.

Atque utinam, quod in Facultatis Comitiis omnium Doctorum Arnaldi defensorum votis enixè postulatum est, cæteri Inquisitores induci potuissent, ut suffragium suum censorium de Arnaldi propositione publicæ luci exponerent. Utinam id & nunc ad tam necessariam Censuræ suæ defensionem præstarent, quia ex eorum refutatione universæ Ecclesiæ notum fieret, talem esse Censuram, ut (si Arnaldi propositionem feriat) nulla Sanctorum Patrum, Conciliorum, Sedis Apostolicæ Decretorum, ac S. Thomæ, Scholasticorum principis, autoritate fulciri possit, nullo idoneo argumento firmari, nullâ ratione defendi. Hos tamen omnes in his quæ S. Thomæ doctrinam & sensum spectant, hac suffragii Patris Nicolaï confutatione refellam: quia ille hac in parte omnium illorum lingua fuit.

Quàm falsò ergo Doctor ille, Dominicani licet Ordinis, & in Studio S. Jacobi apud Fratres Prædicatores Primarius Regens, sancto Thomæ gratiæ sufficientis, omnibus etiam infidelibus communis, doctrinam imponat, quàm fallaciter omnia ejusdem Sancti testimonia pervertat, isto opere probare aggredior. Atque id, Deo duce & Angelico Doctore auspice, invictæ veritatis robore suffultus, me facilè præstiturum confido: sed aliqua priùs de toto Patris Nicolaï Scripto generaliter præmonenda sunt.

OBSERVATIO PRIMA.

In totum Patris Joannis Nicolaï Scriptum.

PAter Joannes Nicolaï toto suo Scripto, id de quo solùm in Antonii Arnaldi Doctoris Sorbonici propositione quæstio est, non attingit. Dixit enim Arnaldus ex SS. Augustino & Chrysostomo, *gratiam, sine quâ nihil possumus, Petro justo in tentatione defuisse.* Id hoc sensu à se accipi in Apologeticis asseruit ac probavit: Aliquibus justis aliquando deesse gratiam quâ proximè possint tentationes superare, hoc est, efficacem

quæ posse proximum, seu posse cum effectu conjunctum tribuit, vel, quod clarius est, aliquando deesse potestatem illam quæ complectitur omnia ad agendum necessaria. Ergo Patri Nicolai alterutrum probandum fuit, aut D. Arnaldum malè Epistolæ suæ verba interpretatum esse, aut illam propositionem hoc sensu acceptam S. Thomæ doctrinæ repugnare: Censor ille toto Suffragio censorio neutrum præstat.

Atque hinc intelligitur à me hoc opere multa ex S. Thomâ circa gratiam sufficientem contra Joannis Nicolaï Suffragium expendi, quæ ad Arnaldi propositionem minimè pertineant, siquidem illa gratiæ sufficientis quæstionem non attingit. Hanc enim Arnaldus Thomistico sensu omnibus justis volentibus & conantibus haud gravatè concedit; atque adeò Petro, siquidem voluit & conatus est bonâ voluntate, parvâ licet & invalidâ, nec tantâ quanta sufficiebat ut volendo faceret: quod in ipso limine significatum volo, ne quis me gratiam sufficientem funditùs abjicere, ac justis volentibus & conantibus abjudicare, contra mentem meam criminetur

OBSERVATIO II.

TOtum Suffragium Patris Nicolaï his quinque calumniis potissimum nititur.

1. Calumnia. In præsumtione Petri nullum ab Arnaldo peccatum, ne veniale quidem, admitti.
2. Desertionis causam ex Arnaldi sententiâ non Petro, sed Deo, adscribendam.
3. Non propter præsumtionem Petrum à Deo desertum esse.
4. Petro impossibile fuisse ut non caderet, & nullam habuisse potestatem ad vitandum peccatum.
5. Petri casum ex infirmitate, ex vitio, ex timore non accidisse.

Vide has calumnias in Appendice Confutationi Thesium Patris Nicolaï subjunctâ. *Sup. pag.* 438.

OBSERVATIO III.

EXplicationes illas quibus Joannes Nicolaï Sanctos Patres ab Arnaldo abducere nititur, studiosè hîc refellere alienum putavi. Nam cum illæ istis quinque calumniis alibi confutatis superstructæ sint, his demonstratis, utique suâ sponte corruunt. Obiter tamen cuidam istius Patris loco (1. *Parte n.* 1. *p.* 7.) occurram, in quo ingentes clamores tollit, & Arnal-

 dum

dum calumniæ insimulat, ob hæresim Calvinianam circa desertionem justorum sibi ab ipso exprobratam. Operæ enim pretium erit illo exemplo Patrem Nicolaï commonere, ut præfidentiam suam ac tumorem, quo fit ut de rebus obscuris tam temerè pronuntiet, nonnihil inposterùm dejiciat, postquam se in re planissimâ turpissimè lapsum esse perspexerit. Audiat igitur intestinam Scriptorum suorum dissentionem, ac secum priùs in concordiam redeat, quàm tam acerbè in alios invehatur.

Monuerat illum Arnaldus in 2. Apologetico, ut caveret ne sententia sua ad Calvinianorum accederet errorem, qui nunquam justos ita à Deo deseri aiunt, quin tandem aliquando ad eum sint reversuri.

In gravem contumeliam hoc Arnaldi dictum accipit Joannes Nicolaï, criminationem illam purgare aggreditur, nec solùm *illam inutilem & nugacem*, sed etiam *fraudulentam & mendacem* appellat. Denique & tam alienam dicit, ac si quis cum inferos nominat, cœlum indicare diceretur. Et tamen ille tam confidens, tam sui juris securus hoc ipsum crimen ita suscipit, ita se in illud induit & illaqueat, ut non illud diluere, sed potiùs confirmare voluisse videri possit.

Quod ut ipse fateri cogatur, recogitet quæso quæ principia posuerit eâdem illâ paginâ 7. sub initium, dum dictorum ipse suorum seriem refert.

Meministis, inquit, *ut eâ ipsâ occasione notaverim, alios quidem justos esse qui deserantur ad interitum sempiternum, quia post casum non resurgunt, sed in peccato perseverant: alios autem qui nonnisi ad tempus deserantur, quia cadere permittuntur, ut cautiores eos firmioresque casus reddat ubi resurrexerint, nec tam peccant ut peccent, quàm ut aliquod majus bonum (sic indulgente Deo) ex peccato reportent.*

Ecce duplex desertionis genus, unum ad interitum, alterum ad vitam: unum in quo nunquam resurgitur, alterum in quo semper. Jam verò si postremum illud desertionis genus omnibus justis cadentibus conveniat, nec unquam primo modo deseri possint, planum erit nullum justum deseri posse ad interitum, qui error Calvini est, ac proinde priùs illud membrum esse prorsus inutile.

Videamus igitur quo pacto mentem suam explicet Nicolaï. *Meministis*, inquit, *ut illos quidem primos nunquam sine gravi negligentiâ vel contemtu deseri addiderim, quia indignum Deo esset, ut ab amicitiâ suâ perpetuò exclusos vellet, qui nec illam graviter violassent. Nihil obstare verò quin ad posteriores deserendos*

(eos

(eos scilicet qui deseruntur ut resurgant) *præsumtionis culpa sufficere intelligatur, etsi duntaxat venialis.*

Ex his verbis manifestè colligitur primum desertionis genus supponere debere peccatum mortale. Nam gravem illam negligentiam opponit veniali, & dignam esse vult exclusione à regno Dei; ex quo consequens est justum, dum justus est, eo modo non posse deseri, quia dum justus est, adhuc nullum admisit mortale peccatum.

Certum est autem omnes justos, dum in peccatum mortale prolabuntur, ex ipso Patre Nicolaï, deseri. Carent enim gratiâ efficaci, quæ sola ex sententia Patris Nicolaï Petro defuit, quem tamen desertum fatetur.

Quæro igitur ex Patre Nicolaï, quâ desertione deseruntur illi justi, dum primum peccatum mortale admittunt? An primâ quæ est ad interitum? Quî possunt, cùm hæc peccatum mortale semper supponat, quod nullum adhuc admiserunt? An secundâ? Utique, non enim alia restat: sed ex Patre Nicolaï quicumque secundâ illâ desertione deseruntur, ita deseruntur ut redeant, ut resurgant, ut cautiores fiant. Ergo ex ipso omnes justi qui peccato gratiam amittunt, eamdem recuperant, quæ Calvinistarum est hæresis.

Huic argumento respondeat quæso P. Nicolaï, antequàm tantopere vociferetur: sed tamen ut meam in ipsum æquitatem demonstrem, fateor me illius mentem ab hoc errore prorsus liberam putare, sed impetu & animi impotentiâ elatum, quæ diceret, quid ex verbis suis consequeretur, minùs arbitror advertisse. Discat ex hoc lapsu in aliis esse cautior, & minùs contumeliosus adversus viros, ut in explorandis verborum consecutionibus sagaciores quàm ipse sit, ita in aliorum mente & consilio interpretando benigniores.

OBSERVATIO IV.

QUi hoc Suffragium, sicut & Theses nuper à P. Nicolaï concinnatas & eo Præside defensas, paulò attentiùs legerit, intelliget, ut jam ex Thesium confutatione ostensum est, nihil aliud illi propositum fuisse, quàm ut sensus Molinianos sub Thomisticis verbis occultet, sub ambiguo gratiæ sufficientis nomine Molinianam astruat, & aliquam gratiam libero arbitrio quo ad usum relictam stabiliat, saltem ad actus imperfectos, quibus ad gratiam operandi efficacem consequendam præparamur, ut semper liberum arbitrium saltem in justis, sine ullo gratiæ efficacis adjumento impedimentum gratiæ pro

 nutu

nutu suo ponat, vel non ponat, atque orando impetret ne auxilium in gravi tentatione necessarium unquam desit. Hæc certissima est Patris Nicolaï sententia, nec alia esse potest, ut ex multis ejus ratiocinationibus ostendam: hæc una antiquæ ejus cum Molinistis confœderationis & inveterati in S. Augustini discipulos odii causa est; hoc unum dogma S. Thomæ auctoritate astruere nititur.

Eodem anteà consilio susceptam à Petro à S. Joseph famoso Molinistâ S. Thomæ defensionem vidimus in libro quem inscripsit, *Defensio S. Thomæ Aquinatis Doctoris Angelici adversùs recentiores quosdam Theologos, qui prædeterminationem Physicam ad actus liberos illi falsò affingunt. Authore Fr. Petro à S. Joseph ex Congregatione Fuliensi.* Hoc unum inter utrumque discrimen est, quod hic apertè, iste occultè, quia Dominicana Professio vetat, prædeterminantis gratiæ ad singulos actus necessitatem ex S. Thomâ evertere nititur. Pleraque ergo testimonia quibus ille utitur ad prædeterminationis physicæ necessitatem impugnandam, à P. Nicolaï eodem sensu ad sufficientem astruendam referuntur. Tanta est in exponendis S. Thomæ testimoniis Thomistam inter & Molinistam concordia.

Sed quantumvis P. Nicolaï tergiversetur, ac sub verborum ambagibus latere studeat, ut lectoribus incautis sub Thomistæ specie Moliniana principia ac dogmata instillet; sic omnium ferè S. Thomæ testimoniorum sensum pervertit, ut si ejusdem Patris commentarii ac ratiocinationes admittantur, gratiæ per se efficacis ac prædeterminantis ad singulos pios actus necessariæ dogma S. Thomæ principiis capitaliter adversari concludendum sit. Hic scilicet ille est verus Thomista, & Cathedræ S. Thomæ in Studio Parisiensi Regens meritò Primarius, *qui Thomisticæ scholæ, adeòque totius Instituti Prædicatorum, cujus observantiam professus est, prærogativam præcipuam & singularem* strenuè & gloriosè tutatur, qui *S. Thomæ desertor ac transfuga, corruptor & proditor, ac Molinistarum fautor* per summam injuriam vocatus est, *pag.* 46. Hic ille est æquissimo judicio selectus Arnaldi propositionis Inquisitor, ad videndum ut in ejus examine S. Thomæ doctrina extra omnem aleam poneretur: huic verò uni partes à cæteris Inquisitoribus justissimè reservatæ sunt, ut S. Thomæ ac Thomistarum sensum dicendo scribendoque exponeret *sensum integrum, innoxium vindicaret, eorum animum quibus S. Thomæ veritas placet, in tam tuto dogmate confirmaret, ut os iniquitati obstrueret, calumniam iniquè loquentium chamo illo ac fræno compesceret, & inconsultam aliquorum meticulosorum timiditatem à terrore Panico liberaret, qui S*

Thomam

Thomam incautiùs damnari reformidabant, si Arnaldi propositio damnaretur : pag. 5. Has certè partes feliciſſimè pro ſui Ordinis dignitate, ac Facultatis Pariſienſis in S. Thomam alumnum ſuum ac principem reverentiâ, P. Nicolaï in Suffragio ſuo cenſorio exſecutus eſt, ſi S. Thomas Molinæ principiis adhæreat, & gratiæ per ſe efficacis, ſeu phyſicè prædeterminantis, ad ſingulos pios actus neceſſitatem rejiciat.

OBSERVATIO V.

Gratiæ per ſe efficacis ac phyſicè prædeterminantis ad ſingulos actus neceſſitatem à S. Thomâ aſſertam eſſe non probo, ſed ſuppono: quia omnis ejus ſchola hâc de re conſentit: ac licet eam P. Nicolaï Suffragio ſuo ac totis Theſibus confiteri ſemper refugiat, quia eam rejicit, licet etiam ſuis argumentis eam reverâ impugnet; eam tamen apertè & expreſſè negare non audet.

Ut autem Patris Nicolaï æquivocationibus occurram, gratiæ per ſe efficacis ac prædeterminantis nomine eam cum universâ S. Thomæ ſcholâ intelligo, quâ voluntas non ſolùm fit agendi potens; ſed quâ etiam ad volendum aut operandum infallibiliter & indeclinabiliter propter efficaciam virtutis moventis determinatur. Infallibiliter & indeclinabiliter dico, ſed tamen ſine neceſſitate, vel naturali, vel cogente. Nullam enim aliam neceſſitatem admitto, quàm eam quæ ab Alvare dicitur neceſſitas infallibilitatis: quod admonere non abs re fuit propter ſtolidam quorumdam cavillationem, qui cum gratiæ efficacis doctrinam totius orbis conſenſu Catholicam haberi, ipsâ veritate convicti, negare non audeant, tamen interdum muſcitare audent eam quam Auguſtini diſcipuli tuentur, aliuſmodi eſſe atque eam quam Thomiſtica ſchola profitetur: quorum calumniis ut occurram teſtor, eamdem planè gratiæ efficientiam à me tribui, quam ipſi communiter omnes S. Thomæ diſcipuli attribuunt.

OBSERVATIO VI.

Pater Nicolaï graviſſimè 2. *Parte pag.* 28. in Arnaldum & alios S. Auguſtini Diſcipulos invehitur, quos ſub falſo Janſenianorum nomine invidiosè deſignat, *quòd fraudulenter, infidè, veritate diminutâ, S. Doctoris loca ſine pudore ad fallendum protulerint, quædam detruncarint, alia diſſimulaverint, ſuppreſſerint, ablegaverint, id multis argumentis exploratum hactenus conſtare.*

ſtare. Auctorem libri, *De gratiâ Victrice*, ejuſdem criminis reum agit *pag.* 29., nullum tamen ex iſto libro, nec ex alio, teſtimonium profert, nec unquam protulit, quod detruncatum fraudulenterque ac infidè citatum oſtendat, ad fingenda ſcilicet crimina quàm ad probanda ſolertior. Quàm fraudulenter ipſe, quàm infidè ſuo Suffragio ea retulerit, non verbis exprobrabo, ſed argumentis convincam. Unum hoc lectorem veritatis & ſinceritatis amantem vehementer rogo, ne quid ex hoc opere legat, niſi ſimul Patris Nicolaï Suffragium legat, & è S. Thomæ libris, quidquid ex his refero, diligenti collatione & æquâ lance perpendat.

OBSERVATIO VII.

PAter Nicolaï prædicat *pag.* 29. à ſe S. Auguſtini Diſcipulos, *ut impoſtores, ut falſarios, ut S. Thomæ depravatores, ad quodcumque tribunal vellent, non ſemel provocatos*: Auctorem libri, *De gratiâ Victrice*, quem Lalanio adſcribit, interpellat, *ut huic ſuæ compellationi planâ & integrâ locorum, quæ producit cum illis quæ producet, collatione reſpondeat.* Sed quis neſcit quanto ſemper ſtudio ab Auguſtini Diſcipulis cum Moliniſtis collatio expetita ſit? Illius interpellationi in Facultatis Comitiis annuit Lalanius, quamquam ſe libri, *De gratiâ Victrice* auctorem non profiteretur. Sed quorſum hæ thraſonicæ oſtentationes? Cur anteà ſi diſputando non poſſet, ſcribendo non convincebat, truncata & depravata ab Auguſtini Diſcipulis S. Thomæ teſtimonia? Cur cùm Inquiſitores in Arnaldi Epiſtolam à Facultate nominati ſunt, non poſtulavit, non effecit ut, quod æquiſſimum erat, etiam aliqui ex Auguſtini Diſcipulis, quos Janſenianos vocat, ad examinandum ſeligerentur, quibuſcum de S. Thomæ doctrinâ circa ea quæ ad Arnaldi propoſitionem pertinebant conferret? Certè ſat multi erant aliis nec ætate, nec ingenio, nec doctrinâ impares. Cur cùm poſtulatum eſt inter deliberandum de Semihorâ, ut à Doctoribus ex utraque parte ſelectis publica in Facultate de Arnaldi propoſitione collatio ante judicium inſtitueretur, huic tam juſtæ poſtulationi ipſe non ſuffragatus eſt? Obtineat ille cum ſuis ab Eccleſiæ judicibus, ſeu Summo Pontifice, ſeu Epiſcopis, ut ad finiendam omnem controverſiam, collationem voce & ſcripto coram ſe fieri jubeant, ſicut coram fel. mem. Clemente VIII. & Paulo V. inſtituta eſt: ſiſtat ſe ille cum ſuæ ſententiæ patronis, quicumque illi ſint, habebit Auguſtini Diſcipulos ad defendendum, & viciſſim etiam ad accuſandum prom-

promtissimos. Non negabit fortè Summus Pontifex quod ambæ partes communibus votis ad veritatem pacemque firmandam postulaverint.

Verùm cùm renuentibus & obstantibus Molinistis, nullam cum illis legitimam collationem institui posse compertum sit, alia ad disputandum via, longior licet, quærenda est: hanc sibi Pater Nicolaï scribendo patefecit. Jam scilicet habet campum ad disputationem apertum. Suffragium Censorium de propositione Antonii Arnaldi Doctoris & Socii Sorbonici ad quæstionem juris pertinente publicavit; hoc Opere refellitur: Theses edidit; confutatæ sunt: Arnaldi propositionem S. Thomæ auctoritate damnavit; hanc Arnaldus S. Thomæ doctrinæ penitùs consentaneam esse Scripto in lucem edito comprobavit: Pater Nicolaï his tribus Operibus adversùs suam sententiam vulgatis satisfaciat. Verum sicut nullum S. Thomæ testimonium, ac nullum Patris Nicolaï argumentum à nobis omissum est, ita eâdem fide omnibus S. Thomæ testimoniis, argumentis omnibus hoc Opere propositis respondeat. Non varias ejus Interpretum opiniones exquirens, quia de his hoc Opere non agimus; sed ejus mentem ac sensum genuinum ex ipsiusmet Operibus ac sententiis eruens, quod unum indagamus. Ante omnia verò declaret, *non tergiversans, non in diverticula se conjiciens, non sub foliis & sub umbra ut lucifuga se occultans*, pag. 29. nec ut præstigiator per ambiguas gratiæ sufficientis voces lectoribus illudens, quid de gratiæ per se efficacis & physicè prædeterminantis ad singulos actus necessitate sentiat: An credat gratiam per quam voluntas non solùm fit agendi potens, sed per quam etiam infallibiliter & indeclinabiliter, non propter scientiam divinam quam mediam vocant, sed propter efficaciam virtutis moventis, ad volendum aut operandum determinatur, ad singulos pios actus & perfectos & imperfectos necessariam esse: An credat eam necessariam esse etiam fidelibus ac justis omnibus ad orandum & vigilandum, ad præparandum se, ad impedimentum gratiæ non ponendum, & ad omnem usum gratiæ excitantis, quæ à Thomistis sufficiens vocatur! Id se credere cùm sincerè professus fuerit, tum illum compellemus ad agnoscendum, nullum inter nos circa S. Thomæ doctrinam controversiæ locum relinqui, Arnaldi propositionem ab eo iniquissimè damnatam esse, & S. Thomæ auctoritates quotquot retulit, inutili labore adversùm nos congestas. Id verò apertè confiteri si refugiat, jam non nobis, sed universæ suæ scholæ cum illo, ut cum hoste publico & manifesto S. Thomæ Thomistarumque omnium

nium doctrinæ desertore ac proditore, confligendum erit. Ergo si Joannes Nicolaï quod Opus adversùs istud nostrum, non quidem tuendæ veritatis, sed Molinistarum famæ qualicumque responsione apud vulgus sustentandæ causâ, in lucem edat, nullam à nobis responsionem exspectet, nisi in ipso limine se ejusdem gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessariæ defensorem profiteatur, vel saltem, eâ penitus illæsâ, S. Thomæ testimonia & argumenta hoc Libro adversùs ipsum proposita diluat ac enodet.

OBSERVATIO VIII.

PAter Nicolaï se, & in S. Thomæ operibus, & in Thomistarum libris admodum rudem profitetur, cum dicit 2. Parte pag. 30. S. Augustini Discipulos *illusoriam S. Thomæ reverentiam exhibere*, quia prædicant eumdem sanctum aliter de gratiâ juvenem, quàm senem sensisse, & multa in Sententiarum libris scripsisse, quæ posteà maturâ ætate in Summâ & aliis Operibus emendavit & revocavit. Verùm quid Professor Dominicanus S. Augustini Discipulis objicit, quod eorum nullus, nisi post Thomistas ex Ordine Prædicatorum & antiquos & recentes observavit? Ita Capreolus in 2. dist. 28. q. 1. art. 3. in fine responsionum ad object. contra 4. concl. *Ad 2. dicitur quod de concordantiâ dictorum S. Thomæ in hac materiâ, quoad Scripta & Summam, non oportet quempiam sollicitari, quia inter ea plana contradictio est. Nam in Scriptis secutus est viam magistrorum tunc currentium; in Summâ verò tenuit viam oppositam, tanquam securiorem & dictis Sanctorum concordiorem & à Pelagiano errore remotiorem.* Idem insinuat Alvares disp. 56. n. 21. & citat huic suæ sententiæ suffragantes Driedonem, De concordiâ fol. 56. pag. 2. Ruardum Tapperum Art. 3. contra Lutherum pag. 220. & Cardinalem Cajetanum in 1. 2. q. 109. art. 6. §. Nec obstat. Si quæ ergo est in hâc observatione temeritas, & in S. Thomam irreverentia, hanc P. Nicolaï non S. Augustini Discipulis, sed celeberrimis sui Ordinis Doctoribus objiciat.

Verùm nec Thomistas nec S. Thomam diligenter unquam legit Primarius iste Angelicæ doctrinæ in Parisiensi Prædicatorum Studio Professor. Quid enim certius & evidentius, quàm S. Thomam Cassiani Semipelagiani lectioni assuetum, (a) ut in Breviario Romano refertur, multa in Sententias de præparatione ad gratiam, seu de salutis ac justificationis initio asseruisse, quæ posteà in Summâ & aliis Operibus velut Pelagianum

(a) *Collationes Patrum assiduè pervolutabat.* In Festo S. Thomæ lect. 6.

num seu Semipelagianum errorem refutavit? In 2. dist. 28. q. 1. art. 4. Probat toto articulo hominem posse se ad gratiam præparare sine aliquâ gratiâ actuali intrinsecâ, solamque motionem excitantem externam, puta admonitionem, ægritudinem corporis, vel aliquid hujusmodi requiri; & hæc vocat, cum Cassiano & aliis Semipelagianis, OCCASIONES SALUTIS. *Mutatio voluntatis*, inquit, *effici non potest sine aliquo movente per modum excitantis. Omne enim motum necesse est ab alio moveri, nec differt quidquid sit illud quod hujusmodi variationis* OCCASIONEM *præbeat, quasi voluntatem excitando, sive sit admonitio hominis, vel ægritudo corporis, vel aliquid hujusmodi; quæ omnia constat divinæ providentiæ subjecta esse, & in bonum electorum ordinata. Unde quidquid illud fuerit quod hominem excitaverit ad convertendum se, ut gratiam gratum facientem accipiat, gratia gratis data dici potest; & sic sine gratiâ gratis datâ homo se ad gratiam non præparat.*

Deinde probat necesse non esse ut talis excitatio, seu admonitio, seu occasio, sit intrinseca. *Quidam enim*, inquit, *dicunt quod nullus potest se ad gratiam gratum facientem præparare, nisi per aliquod lumen menti infusum, quod est donum gratiæ gratis datæ: istud autem non videtur conveniens, & præterea secundùm hoc esset abire in infinitum, quia etiam illud lumen gratiæ gratis datæ non daretur alicui, nisi qui ad illud recipiendum se præparavit, &c. Et ideò aliis consentiendo dicimus, quod ad gratiam gratum facientem habendam, ex solo libero arbitrio se homo potest præparare. Faciendo enim quod in se est, gratiam à Deo consequitur: hoc autem solùm in nobis est, quod in potestate liberi arbitrii constitutum est.* Ibid. art. 3. dicit S. Paulum, cùm ad Christum se convertit, divinâ gratiâ intùs motum non fuisse, sed solùm exteriùs.

Item in 2. dist. 5. q. 2. art. 1. *Quidam dicunt quod ad conversionem meritoriam exigitur duplex gratia: una gratum faciens, quæ informat conversionis actum & meritorium reddit: alia gratis data, à quâ elicitur substantia actus, & quæ liberum arbitrium inclinat ad volendum. Sed istam gratiam ponere non videtur necessarium, nisi ipsa libertas arbitrii gratia dicatur, quæ procul dubio nobis à Deo est, vel aliquæ* OCCASIONES, *quæ quandoque dantur hominibus à Deo ad conversionem, ut instructio legis & castigatio ad humilitatem, & alia hujusmodi; sine quibus tamen possibile est gratiam consequi, quia si homo facit quod in se est, Deus dat ei gratiam: ad hoc autem faciendum non exigitur aliquid aliud. Illud enim ad quod non potest per se liberum arbitrium, non est in homine ut faciat illud. Illud enim in nobis esse dicitur, cujus nos Domini*

sumus. Unde positio ista implicat contradictionem, dum posuit quod ad faciendum illud quod in nobis est, liberum arbitrium non sufficit.

S. Thomas istam à Cassiano, cujus Collationes, ut in Breviario refertur, assiduè pervolutabat, doctrinam procul dubio hauserat. Sic enim Cassianus & alii Semipelagiani externa illa excitantia, & primos voluntatis conatus, OCCASIONES SALUTIS vocare consueverant. *Annuntiatur*, inquiunt illi in Epistola Hilarii ad S. Augustinum, *obtinendæ salutis* OCCASIO; *eo merito quo voluerint & crediderint à suo morbo se posse sanari.* Et in Epistola S. Prosperi ad eumdem S. Augustinum asserunt, *omnem hominem ad credendum & ad operandum divinis institutionibus* ADMONERI, *ut de apprehendenda vitâ æternâ nemo desperet, cùm voluntariæ devotioni remuneratio sit parata.... Ab his vitam æternam apprehendi qui Deo sponte crediderint & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint.* Ita Cassianus Collatione 13. c. 13. *Deus ab homine quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigit, vel exspectat, ne penitùs dormienti aut inerti otio dissoluto sua dona conferre videatur:* OCCASIONES *quodam modo quærens, quibus humanæ segnitiei torpore discusso, non irrationabilis munificentiæ suæ largitas videatur.* Et c. 8. OCCASIONES *præstruit vitæ & opportunitatem boni effectus, ac salutaris viæ directionem demonstrat errantibus.* Et c. 18. *Nunc autem* OCCASIONES *& opportunitates salutis ingerere.*

Certum ergo est & evidens S. Thomam juvenem in Sententias ea docuisse quæ Semipelagianum errorem continent: ea autem maturiori ætate in Summâ & aliis Operibus emendavit ac expressè revocavit, ut ad Pelagianum errorem pertinentia, hoc est, ad Semipelagianum: nam S. Thomas Pelagianum errorem à Semipelagiano distinguere non solet.

1. 2. q. 109. art. 6. & q. 112. art. 2. ostendit præparationem ad gratiam esse non posse sine auxilio Dei interiùs moventis. *Unde patet*, inquit, *quòd homo non potest se præparare ad lumen gratiæ suscipiendum, nisi per auxilium gratuitum Dei interiùs moventis.* Item 1. p. q. 23. art. 5. *Quidquid est in homine ordinans ipsum in salutem, totum comprehenditur sub effectu prædestinationis, etiam ipsa præparatio ad gratiam. Neque enim hoc fit, nisi per auxilium divinum, scilicet interiùs movens, secundùm illud Thren. ult. Converte nos Domine ad te & convertemur.* Dicit autem in Pelagii errorem incidere, qui hujus auxilii interiùs moventis necessitatem ad incipiendum, seu ad præparandum se negaverit. *Posuerunt enim Pelagiani*, inquit hoc eod. art. 5. *quòd initium benefaciendi sit ex nobis, consummatio autem à Deo.* Et in 12. ad Hebr. lect. 3. ostendit, præparare se ad gratiam, seu non ponere obsta-

obstaculum gratiæ, esse ex gratiâ & electione Dei, aliàs induci errorem Pelagii. *Sed contra*, inquit, *quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quod aliquis non ponat obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio & non ex electione Dei, quod est error Pelagii.*

Et Quodlib. 1. art. 7. expressè refutat & ut Pelagii errorem cavendum docet, quod dixerat in Sent. de exterioribus moventibus ac de occasionibus salutis. *Cavendus est*, inquit, *error Pelagii qui posuit quòd per liberum arbitrium, &c. Indiget autem divino auxilio, non solùm quantùm ad exteriora moventia, prout scilicet ex divinâ providentiâ procurantur homini* OCCASIONES *salutis, puta prædicationes, exempla, & interdùm ægritudines & flagella: sed etiam quantùm ad interiorem motum, prout Deus cor hominis interiùs movet ad bonum.*

Item 1. 2. q. 109. art. 6 ad 3. refutat quod dixerat in Sententias; Si gratia requireretur ad præparationem gratiæ habitualis, daretur processus in infinitum, sic loquitur. *Sed hoc quod homo moveatur à Deo non præexigit aliquam aliam motionem, cùm Deus sit primum movens: unde non oportet abire in infinitum.* Et 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. Et q. 113. art. 10. in Corp. Et de Verit. q. 28. art. 3. ad 13. refutat quod dixerat in Sent. S. Paulum in suâ conversione interiùs non fuisse divino auxilio motum.

Item multis in locis refutat, seu ad Catholicum sensum revocat quod dixerat, Homini facienti quod in se est Deus non denegat gratiam 1. 2. q. 112. art. 3. Et 1. 2. q. 109. art. 6. ad 2. *Cum dicitur homo facere quod in se est, dicitur hoc esse in potestate hominis, secundùm quod est motus à Deo.* Et in 10. ad Rom. lect. 3. *Si qui tamen eorum fecissent quod in se est, Dominus eis secundùm suam misericordiam providisset, mittendo eis Prædicatorem fidei, sicut Petrum Cornelio Act. 10. & Paulum Macedonibus, ut habetur Act. 16. sed tamen hoc ipsum, quòd aliqui faciunt quod in se est, convertendo se scilicet ad Deum, ex Deo est movente corda ipsorum ad bonum. Thren. 5. Converte nos Domine ad te, & convertemur.*

Item in 7. ad Rom. lect. 3. in hæc verba, *Velle adjacet mihi* (quibus Cassianus utebatur, *ut per naturæ bonum, quod beneficio Creatoris indultum est, nonnunquam bonarum voluntatum prodire principia* ostenderet, ut patet ex ejus verbis cap. 8. S. Prosperi contra Collatorem) sic, inquam, loquitur S. Thomas. *Hoc autem verbum patrocinari videtur Pelagianis* (id est Semipelagianis) *qui dicebant, quòd initium boni operis est ex nobis, in quantùm bonum volumus: & hoc est quod videtur Apostolus dicere, Perficere autem bonum non invenio: sed hunc sensum excludit Apostolus Philipp. 2. dicens; Deus est qui operatur in nobis velle & perficere*

cere

cere. Quod, in hæc Apostoli verba, de Deo interiùs movente intelligendum esse docet: *Quia interiùs*, inquit, *per instinctum movet voluntatem ad bene operandum.* Ubi & similiter docet his verbis excludi *falsam existimationem Pelagianorum dicentium electiones esse in nobis, sed prosecutiones operum à Deo: quia velle est à nobis, sed perficere à Deo. Et hoc*, inquit, *excludit dicens, Et velle & perficere. Rom. 9. Non est volentis, scilicet velle, sine auxilio Dei, neque currentis, scilicet currere, sed miserentis est Dei.* Cum ergo S. Thomas anteà falsæ Cassiani existimationi juvenis adhæsisset, jam maturiori ætate S. Prosperi contra eumdem doctrinam amplectitur. Similiter enim S. Prosper Cassianum refutat contra Collatorem c. 8. his verbis. *Dixit quidem B. Apostolus: Velle enim adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio; sed idem dixit: Non quod idonei simus cogitare aliquid ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Et idem dixit: Deus est enim qui operatur in vobis & velle & perficere pro bonâ voluntate.*

Itaque cum negari non possit, S. Thomam aliter juvenem de gratiâ sensisse & scripsisse, aliter senem; & in Summâ atque aliis Operibus multa circa gratiam ad initium justificationis requisitam emendasse & retractasse, quæ in Sententias asseruerat, id sine ullo contemtu & irreverentiâ de S. Thomâ dici potest, à quocumque dicatur, quia veraciter dicitur; sicut qui dicit S. Augustinum in libris ante Episcopatum Semipelagianum errorem tradidisse, quem posteà correxit ac revocavit, Sanctum hunc Doctorem nullo modo contemnit, nec illusoriam ei reverentiam exhibet. Hoc autem non observavi, quasi quæ P. Nicolaï ex Operibus S. Thomæ in Sententias testimonia refert non admittam. Nihil enim citat ex Sententiis aut ex aliis Operibus in quibus Sanctus ille Doctor rectè non senserit, & ejusdem Patris Nicolaï de gratiâ actuali interiori sufficiente opinionem non rejecerit; sed Professoris hujus in S. Thomæ doctrinâ & Thomistarum Operibus imperitiam, præposterumque in S. Thomam studium, & in S. Augustini Discipulos odium, hâc in re demonstrare tantùm volui.

ARGUMENTUM ET PARTITIO OPERIS.

PAter Nicolaï secundâ Suffragii sui parte multas S. Thomæ auctoritates pro gratiâ sufficiente astruendâ refert, ac eas in quinque classes distribuit, & classes numeris distinguit: nos hoc Opere singula S. Thomæ testimonia quæ his in classibus retulit

retulit exponemus, & à perverso sensu illis per eum affictо vindicabimus: atque ut ex his potissimùm concludit juxta S. Thomam gratiam actualem interiorem sufficientem omnibus hominibus semper dari, ac præsertim fidelibus & justis; nos hoc Opere ostendere nitemur, nihil esse in S. Thomæ doctrinâ certiùs, quàm gratiam actualem sufficientem omnibus hominibus semper non dari, ac nullum à Patre Nicolaï testimonium proferri, ex quo concludi possit eam aut omnibus hominibus, aut etiam omnibus fidelibus ac justis semper & in omnis peccati occasione dari. Ut verò S. Thomæ circa gratiam sufficientem doctrina pleniùs & fructuosiùs exponatur, non solùm confutabimus quæ à Patre Nicolaï objecta sunt; sed etiam certis testimoniis S. Thomæ sententiam confirmabimus. Quæ P. Nicolaï quinque classibus, nos quinque sectionibus complectemur, ac singulas sectiones dividemus in articulos.

In primâ Sectione explicabimus ea testimonia in quibus S. Thomas dicit Deum, quantùm in se est, gratiam suam omnibus dare, ac quidquid P. Nicolaï in 1. & 2. classe retulit explanabimus.

In secundâ Sectione referemus omnia quæ ad possibilitatem præceptorum spectant, tertiâ classe Patris Nicolaï contenta.

Verùm quia alia sunt è S Thoma argumenta, ex quibus Molinistæ gratiam sufficientem communem astruere solent, quæque P. Nicolaï prætermisit, scilicet imputatio peccati, voluntas Dei pro omnium salute, & mors Christi pro omnibus quoad sufficientiam pretii, ne quid desit plenæ S. Thomæ hac de quæstione elucidationi, Tertiâ Sectione de his agemus.

Quarta Sectio continebit eorum testimoniorum expositionem, quibus probatur auxilium Dei moventis semper efficax esse ad actum ad quem ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur, & eorum quæ à P. Nicolaï quartâ classe objecta sunt confutationem. Hujus classis exordium ille duxit à gratiæ sufficientis & efficacis nomine & significatione: ita & nos primò investigabimus quæ sit propria apud S. Thomam causæ sufficientis & gratiæ sufficientis significatio: deinde ostendemus quantùm ille Doctor & à S. Thomâ, & à recentioribus Thomistis hâc in re aberraverit.

Denique Sectione quintâ dicemus de causâ defectus gratiæ, ad explicanda S Thomæ testimonia quintâ classe relata. Quia verò germanam S. Thomæ doctrinam, potiùs quàm ejus Interpretum, investigare & exhibere nobis propositum est, eam ex ipsis S. Thomæ Operibus & sententiis, non verò ex Thomistarum opinionibus, eruemus.

Ne

Ne autem actum agamus, quantùm fieri poterit, nihil ex iis quæ Arnaldus in suo Scripto circa S. Thomæ de gratiâ sufficiente & efficace doctrinam dixit, repetemus. In eo potissimum ostendit juxta S. Thomam hominem sine auxilio efficaci Dei moventis non posse id velle aut agere ad quod necessarium est; exposuit quodnam posse gratiæ habituali S. Thomas tribuat; luculenter etiam multis S. Thomæ testimoniis probavit auxilium Dei moventis semper esse efficax, quantùm ad effectum seu ad actum piæ voluntatis, ad quem ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur, quæ ad ejus propositionem S. Thomæ auctoritate astruendam explicari oportuit. Igitur hæc nos prætermittemus, nisi quòd aliqua S. Thomæ testimonia circa gratiam semper efficacem ab Arnaldo rectissimè exposita iterum tractabimus, ut ea à perversis sensibus Patris Nicolaï vindicemus, cujus Suffragium confutare Arnaldo propositum non fuit.

VINDICIÆ SANCTI THOMÆ CIRCA GRATIAM SUFFICIENTEM.

Adversùs P. JOANNEM NICOLAI, Ordinis Fr. Prædicatorum & Doctorem Parisiensem.

SECTIO PRIMA.

In quâ ex iis locis in quibus S. Thomas docet, Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare, gratiam actualem, sufficientem dictam, omnibus non dari ostenditur; & omnia ejusdem Sancti testimonia à P. Nicolaï 1. & 2. Classe relata exponuntur, & à pravo sensu illis per eum affictо vindicantur.

PATER Nicolaï primum argumenti genus ad gratiam actualem sufficientem communem S. Thomæ auctoritate astruendam ex iis testimoniis repetit, in quibus idem Sanctus Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare asserit. Indiscriminatim autem ea testimonia refert, ex quibus modò gratiam actualem sufficientem omnibus semper dari contendit, modò fidelibus omnibus & justis. Nos, quibus non solùm Patris Nicolaï sententiam confutare, sed etiam nostram illi contrariam S. Thomæ auctoritate confirmare propositum est, ex iisdem etiam locis primò probabimus, juxta S. Thomam gratiam actualem sufficientem dictam omnibus non dari; deinde ostendemus omnia ejusdem Sancti hâc de re testimonia, quæ P. Nicolaï 1. & 2. classe ad suam sententiam confirmandam refert, perverso & alieno penitùs sensu ab eo usurpata esse, nec esse ullum ex quo sequatur gratiam actualem sufficientem, aut omnibus hominibus, aut omnibus fidelibus ac justis, semper & pro omni actu dari.

ARTICULUS I.

In quo exponitur illud S. Thomæ testimonium in 12. *ad Hebræos à P. Nicolaï* 1. *classe relatum*: Gratia nulli deest; sed omnibus, quantùm in se est, se communicat, *&c. Ostenditurque eo in loco S. Thomam expressè docere, gratiam actualem sufficientem omnibus non dari.*

SAnctus Thomas in caput 12. ad Hebr. lect. 3. hæc Apostoli verba exponens: *Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei*; sic loquitur. *Gratia etsi non habeatur ex meritis, alioquin gratia non esset gratia: tamen oportet quòd homo faciat quod in se est, Deus autem voluntate suâ liberalissimâ dat eam omni præparanti se. Apocalyps. 3. Ecce sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi, intrabo ad eum.* 1. *Tim.* 2. *Qui vult omnes homines salvos fieri. Et ideò gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat: sicut nec sol deest oculis cæcis.* (P. Nicolaï hæc verba retulit, sed fraudulenter omisit sequentia, quia ipsi penitùs adversa.) *Dicit ergo, Contemplantes ne quis desit gratiæ Dei. Sed contra, quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quod aliquis non ponit obstaculum, ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagii. Respondeo: Dicendum est, quòd hoc ipsum, quòd aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit. Unde si aliquis ponat, & tamen moveatur cor ejus ad removendum illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam: Gal.* 1. *Cum autem placuit ei qui me segregavit ex utero matris meæ & vocavit per gratiam suam*, &c. *Hoc autem donum gratiæ non est gratum faciens*: QUOD ERGO A QUIBUSDAM REMOVETUR ISTUD OBSTACULUM, HOC EST EX MISERICORDIA DEI; QUOD AUTEM NON REMOVETUR, HOC EST EX JUSTITIA EJUS.

Hæc S. Thomæ doctrina adeò Patris Nicolaï sententiæ repugnat, ut vel his solis verbis quidquid in Suffragio censorio retulit confutetur: quòd ut clarè pateat aliqua apud S. Th. certa & indubitata supponenda sunt.

1. Certum est gratiam Dei dari omnibus se ad eam præparantibus; atque id de gratiâ habituali à S. Thomâ vulgò intelligi, ut fatetur P. Nicolaï: *Nec interest*, inquit 1. classe pag. 32. *gratiam ibi habitualem indicari, quæ se ad illam præparanti non desit.* Sed de gratiâ actuali ex se efficaci ad tentationem vincendam, peccatum fugiendum, ac præceptum implendum necessariâ, similiter id verum est; siquidem Deus omni homini se præparanti, dignè scilicet & ut oportet, gratiam ad vincendam tentationem, peccatum fugiendum, & præceptum implendum necessariam nunquam denegat.

2. Cer-

2. Certum est apud S. Thomam, ex omnium Thomistarum consensu, gratiam actualem ex se efficacem necessariam esse homini ut se ad gratiam habendam præparet; siquidem gratia ex se efficax necessaria est ad singulos pios actus, seu perfectos, seu imperfectos.

3. Certum est, ex loco citato, idem esse apud S. Thomam, Se præparare ad gratiam, &, Non ponere obstaculum gratiæ. Quamvis enim præcisè & formaliter idem non sint, &, Præparare se ad gratiam, plus dicat, quàm, Non ponere obstaculum gratiæ; siquidem hoc solùm significat remotionem impedimenti; illud verò superaddit ordinem positivum ad gratiam: tamen quia utrumque ponitur à S. Thomâ esse effectus ejusdem gratiæ actualis, ideò pro eodem usurpatur. Atque adeò in doctrinâ S. Thomæ, sicut datur gratia se ad gratiam præparanti, ita & obstaculum non ponenti; & sicut, Præparare se ad gratiam, aliquem pium actum semper includit, ita &, Non ponere obstaculũ gratiæ, aliquem etiam pium actum semper includit.

Itaque cùm constet ex S. Thomâ gratiam semper dari iis qui se ad eam habendam præparant, seu qui ei obstaculum non ponunt, & gratia actualis necessaria sit, etiam ad præparandum se & ad obstaculum non ponendum, nec de istis ulla sit inter nos contentio; de hoc uno quæstio esse potest, An ex S. Thomâ gratia actualis omnibus semper detur ut se ad gratiam habendam præparent, seu ut gratiæ obstaculum non ponant. Ita esse affirmat P. Nicolai, idque citato S. Thomæ testimonio probare aggreditur; sed ita perversè, ut ibidem sanctus ille Doctor disertè asserat gratiam ad se præparandum, seu ad obstaculum removendum, omnibus non dari.

Ex hoc enim S. Thomæ testimonio gratia actualis ad removendum obstaculum omnibus non datur, seu cor omnium non movetur ex dono gratiæ ad removendum illud: *Dicendum est*, inquit, *quod hoc ipsum quod aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit: unde si aliquis ponat, & tamen moveatur cor ejus ad removendum illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam. Quòd ergo à quibusdam removetur istud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei*: QUOD AUTEM NON REMOVETUR, HOC EST EX JUSTITIA EJUS.

Hanc autem doctrinam, quâ S. Thomas gratiam actualem ad removendum obstaculum; seu ad præparandum se, omnibus non dari affirmat, tantâ cum certitudine proponit; ut sententiam contrariam ad errorem Pelagii revocet: *Sed contra*, inquit, *quia si gratia non datur ex operibus, sed tantùm ex hoc quòd aliquis non ponit obstaculum: ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagii.* Cui objectioni respondet: *Quòd aliquis non ponat obstaculum*,

culum, ex gratiâ Dei per misericordiam suam vocantis procedere.

Unde concludit, ex misericordiâ Dei esse, quòd à quibusdam removeatur; & ex ejus justitiâ, quòd à quibusdam non removeatur. Ergo ut caveatur error Pelagii & catholica veritas astruatur, dicendum est quòd non ponere obstaculum gratiæ, seu præparare se ad gratiam, procedit ex gratiâ & electione Dei, quâ Deus ex misericordiâ aliquorum cor movet ad removendum obstaculum, & aliquorum ex justitiâ non movet: seu dicendum est, quòd non ponere obstaculum gratiæ procedit ex gratiâ quam Deus aliquibus dat, & aliquibus non dat. Id negans P. Nicolaï in errorem Pelagii juxta S. Thomam incidit, & veritatem Catholicam impugnat, adeò perversè egregius ille S. Thomæ interpres ejus doctrinam adulterat, ut quod sanctus ille Doctor velut errorem Pelagianum confutat, iste velut propriam sancti Thomæ sententiam usurpet.

Quid ergo, inquies, hæc S. Thomæ verba significant? *Gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat: sicut nec sol deest oculis cæcis.* Hic est horum verborum sensus: Gratia nulli deest se ad illam præparanti, omnibus, quantùm in se est, hoc est, omnibus illi obstaculum non ponentibus, se communicat. Hæc ipsa est S. Thomæ ratiocinatio. *Deus*, inquit, *voluntate suâ liberalissimâ dat gratiam omni præparanti se... Et ideò gratia nulli deest,* scilicet præparanti se: gratiam autem ad se præparandum, seu ad removendum obstaculum, omnibus non dari, confestim docet. Hæc itaque verba, si sequentia non omittantur, difficultatem nullam movent. Eorumdem verborum (quantùm in se est) sensum pleniùs exponemus ac confirmabimus art. 4. postquàm similem omninò sententiam ex l. 3. contra gentes c. 159. desumtam retulerimus.

Hinc verò patet quàm parùm Patri Nicolaï suffragetur hoc S. Thomæ testimonium q. 14. de verit. art. 11. ad 1. ubi ait: *Hoc ad divinam Providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodò ex ejus parte non impediatur.* Nam quæstio non est an Deus, quantùm in se est, det necessaria ad salutem non ponentibus impedimentum: sed an det omnibus gratiam ad removendum impedimentum. In doctrinâ S. Thomæ omnibus non ponentibus impedimentum, ac se ad gratiam præparantibus gratiam dari concedimus; sed omnibus ad impedimentum non ponendum & ad præparandum se gratiam dari pernegamus, nunquam à S. Thomâ assertum dicimus, imò ab eo in 12. ad Hebr. expressè negatum demonstramus. Cùm ergo P. Nicolaï pronuntiat, nihil esse hoc testimonio ad gratiam communem probandam expressius, testatur quàm parùm intelligat quæ ex S. Thomâ refert, & quàm parùm sciat quæ S. Thomas docet.

A R-

ARTICULUS II.

In quo exponitur illud testimonium l. 3. contra gentes c. 159. *Deus, quantùm in se est paratus est omnibus gratiam dare, &c. Pariterque ostenditur, S. Thomam hoc loco expressè docere, gratiam sufficientem omnibus non dari.*

EST aliud S. Thomæ testimonium l. 3. contra gentes c. 159. præcedenti penitùs simile, à P. Nicolaï 1. classe ad gratiam communem astruendam pariter; nec minùs infeliciter usurpatum; cùm hoc loco S. Thomas gratiam omnibus non dari disertè pronuntiet, ac multis capitibus confirmet. Ita S. Thomas.

Cum hoc sit in potestate liberi arbitrii, impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire; non immeritò in culpam imputatur ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Deus enim, quantùm in se est; paratus est omnibus gratiam dare. Vult enim omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, ut dicitur 1. ad Tim. 2. Sed illi soli gratiâ privantur, qui in seipsis gratiæ impedimentum præstant: sicut, sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod malum sequatur, licet videre non possit, nisi lumine solis præveniatur.

Certum est, ut fatetur P. Nicolaï, gratiam habitualem ibi indicari, quæ se ad illam præparanti non desit: de hoc ergo nulla est inter nos controversia. Sed quæritur, an omnibus detur gratia quâ se ad illam præparent, seu quâ illius receptioni impedimentum non præstent? Id autem ex hoc loco P. Nicolaï nequaquam probat, nisi per falsam consequentiam infra à nobis refutandam, postquam ex hoc ipso loco gratiam omnibus communem à S. Thomâ non doceri, imò negari & impugnari, constiterit.

Dicit ergo S. Thomas, esse in potestate liberi arbitrii impedire divinæ gratiæ receptionem, vel non impedire, atque ita non immeritò in culpam imputari ei qui impedimentum præstat gratiæ receptioni. Hinc Molinistæ concludunt, semper dari auxilium Dei moventis iis qui peccant, cùm non aliter sit in potestate liberi arbitrii non impedire gratiæ receptionem, quàm per Dei moventis auxilium. Hinc Petrus à S. Joseph insignis Molinista concludit in suâ Defensione S. Thomæ *disp.* 1. *Sect.* 10. §. 2. in doctrinâ S. Thomæ non dari auxilium physicè prædeterminans: *Cum ergo*, inquit, *per hominem non stet quin physicè prædeterminetur, sed per Deum solùm qui ex merâ suâ libertate statuit illi prædeterminationem non immittere, homini imputari non potest si non convertitur; aut si hoc illi imputatur, ut fit, dici non potest, quòd ad con-*

versionem motione prædeterminante indigeat. Verùm ista argumentatio per verba S. Thomæ immediatè sequentia refellitur. Sic enim S. Doctor c. 160. seipsum interpretatur.

Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrii esse, ne impedimentum gratiæ præstet, competit his in quibus naturalis potentia integra fuerit, hoc est, his qui sunt in statu naturæ integræ; qualis fuit in primo parente ante peccatum, non verò his qui sunt in statu naturæ corruptæ. .

Certum est enim S. Thomam per integritatem naturæ semper intellexisse statùm hominis, antequàm liberum arbitrium Adæ peccato vulneratum esset, ut patet ex 1. 2. q. 109. per multos articulos, & hanc suam doctrinam iisdem ferè verbis confirmat in illud Joan. 6. *Nemo potest venire*, &c. *Aliter autem*, inquit, *quantùm ad hoc pertinet, possumus loqui de hominibus in statu naturæ integræ, & aliter in statu naturæ corruptæ. Nam in naturâ integrâ non erat aliquod impedimentum prohibens ab hac tractione.* Illud rectè adnotavit Franciscus Ferratiensis in hunc locum. *Per naturalem potentiam*, inquit, *intelligit S. Thomas liberi arbitrii potentiam, quæ etiam voluntas dicitur, nullo peccato nullâque inordinatione vitiatam, sicut erat in primo parente antequàm peccaret.*

Itaque S. Thomas hoc loco gratiam omnibus dari non solùm non asserit, sed potiùs docet eam omnibus non dari. Cur enim quod generaliter statuisse videbatur hac exceptione limitat, ut de statu hominis ante peccatum intelligi velit, nisi quia nunc ob naturæ corruptionem *non est in potestate liberi arbitrii impedimentum gratiæ non præstare.* Ex quo sequitur, hoc in statu non dari semper omnibus gratiam quæ tribuit libero arbitrio potestatem impedimentum gratiæ non præstandi; sicut in loco anteà citato in 12. ad Hebr. expressè affirmat.

Atque etiam in capitibus sequentibus illud ipsum tam disertis verbis docet, scilicet omnibus gratiam non dari quâ impedimentum gratiæ non præstent, ut ea omnia P. Nicolaï reticere coactus sit: quibus ejus in exponendâ S. Thomæ mente fallacia tam apertè convincitur. Hæc enim habet S. Doctor c. 160. 161. & 162.

Quamvis autem illi qui in peccato sunt, vitare non possint per propriam potestatem, quin impedimentum gratiæ præstent vel ponant, ut ostensum est, nisi auxilio gratiæ præveniantur; nihilominus tamen hoc eis imputatur ad culpam: quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur: sicut ebrius ab homicidio non excusatur, quod per ebrietatem committit, quam suâ culpâ incurrit. Præterea licet ille qui est in peccato, non habeat hoc in propriâ potestate, quòd omninò vitet peccatum; habet tamen potestatem nunc vitare hoc vel illud peccatum, ut dictum est: unde quodcumque committit, voluntariè committit, & ita non immeritò ei imputatur ad cul-

culpam. Licet autem ille qui peccat impedimentum gratiæ præstet, & in quantùm ordo rerum exigit, gratiam non deberet recipere; tamen quia Deus præter ordinem rebus inditum operari potest, sicut cùm cæcum illuminat, vel mortuum resuscitat, interdum ex abundantiâ bonitatis suæ, etiam eos qui impedimentum gratiæ præstant, auxilio suo prævenit, avertens eos à malo. & convertens ad bonum: & sicut non omnes cæcos illuminat, nec omnes languidos sanat, ut in illis quos curat opus virtutis ejus appareat, & in aliis ordo naturæ servetur; ita non omnes qui gratiam impediunt auxilio suo prævenit, ut avertantur ad malum & convertantur ad bonum, sed aliquos in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quòd in aliis justitiæ ordo manifestetur. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. Volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ, apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparavit in gloriam. Cum autem Deus hominum qui in eisdem peccatis detinentur, hos quidem præveniens convertat, illos autem sustineat, sive permittat secundùm ordinem rerum procedere, non est ratio inquirenda, quare hos convertat, & non illos. Hoc enim ex simplici ejus voluntate dependet, sicut ex simplici ejus voluntate processit, quòd cùm omnia fierent ex nihilo, quædam facta sunt aliis digniora; & sicut ex simplici voluntate procedit artificis, ut ex eâdem materiâ similiter dispositâ quædam vasa formet ad nobiles usus, & quædam ad ignobiles. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. An non habet potestatem figulus luti.... Quamvis autem quosdam peccatores Deus ad se non convertat, sed in peccatis, secundùm eorum merita, eos relinquat: non tamen eos ad peccandum inducit. Homines enim peccant per hoc quod deviant ab ipso qui est ultimus finis..... Inveniuntur tamen quædam in Scripturis, ex quibus videtur quòd Deus sit aliquibus causa peccandi. Dicitur enim Exod. 10. Ego induravi cor Pharaonis &c. Quæ omnia secundùm hoc intelligenda sunt, quod Deus aliquibus non confert auxilium ad vitandum peccatum, quod aliis quibusdam confert. Hoc autem auxilium est, non solùm infusio gratiæ, sed etiam exterior custodia, per quam occasiones peccandi ei homini ex divinâ providentiâ tolluntur, & provocantia ad peccatum comprimuntur.

Ex his omnibus evidentissimè colligitur, gratiam actualem interiorem, sufficientem omnibus hominibus hoc in statu communem, à S. Thoma admissam non esse, cùm doceat quòd Deus omnes auxilio ad vitandum peccatum necessario non prævenit; quòd non est in potestate liberi arbitrii impedimentum gratiæ non præstare, nisi in naturâ integrâ ante peccatum primi parentis; quòd licet gratiam habitualem omnibus se ad eam præparantibus det, & illi soli eâ priventur qui in seipsis illi impedimentum præstant; omnibus tamen non dat gratiam quâ se præ-

parent, & impedimentum non præstent, cùm tamen omnes impedimentum gratiæ præstent, nisi Deus gratiâ suâ eos misericorditer præveniat; quòd gratiam hanc prævenientem, ad removendum impedimentum necessariam, Deus nemini debet, & ad suæ justitiæ ostensionem quibusdam non largitur, & quibusdam ex gratiâ & ex abundantiâ bonitatis, & præter rerum ordinem agens largitur; quòd aliquibus ad vitandùm peccatum non confert auxilium, non solùm gratiæ interioris seu infusæ, sed etiam custodiæ exterioris; quòd peccatum homini justè à Deo imputatur, etsi gratia necessaria desit; quòd Deus homines sibi ipsis derelinquens non est causa peccati, sed homines: quia per hoc peccant quòd deviant ab ultimo fine; quòd denique ex simplici Dei voluntate pendet, si unum & non alium prævenit & convertit. Quæ omnia cùm numquam per gratiæ interioris communis doctrinam, sed per alia principia exponant, quantùm ab hac gratiæ sufficientis omnibus, cùm præceptum urget, semper datæ sententiâ abhorreat, luce clariùs innotescit.

Quantùm verò tota hæc S. Thomæ doctrina Joannis Nicolaï cæterorumque Molinistarum sensui ac principiis sit contrariâ, legenti per se patet: cùm è contra doceant, Deum omnes suâ gratiâ semper prævenire; semper esse in potestate liberi arbitrii per gratiam actualem semper præsentem præparare se ad gratiam recipiendam, & illi impedimentum non præstare; non imputari peccatum, si gratia ad illud vitandum necessaria desit; gratiam omnibus, cùm præceptum urget, ex justitia deberi; eam secundùm ordinem rerum, puta secundùm ordinem bonitatis & justitiæ Dei, omnibus in peccato existentibus dari; nunquam homines sibi à Deo relinqui, aliàs eum fore causam peccati; Denique ex simplici Dei voluntate non pendere quòd hos convertat, & non illos.

ARTICULUS III.

In quo solvuntur argumenta, quibus P. Nicolaï probare nititur S. Thomæ testimoniis suprà allatis gratiam sufficientem astrui.

Frustrà verò P. Nicolaï Molinisticis argumentis corroborare nititur quod S. Thomas apertissimè impugnat: frustrà gratiam sufficientem communem, quam ex S. Thomæ verbis & doctrinâ astruere non potest, per fallaces consequentias deducit. De S. Thomæ sententiâ agitur: illa verò ex ipsiusmet doctrinâ inquirenda, vel per consequentias apud eum positas & penitùs exploratas eruenda.

Nec interest, inquit P. Nicolaï, *gratiam ibi habitualem indicari, quæ se ad illam præparanti*

non desit; quia cùm ei cui gratia talis deest, defectus ipse præparationis imputetur ad culpam, nec ad eam interim consequendam sine gratiâ interiori actuali movente præparare se possit, numquid hoc ipso consequens est, interiorem illam actualem gratiam ei etiam non deesse qui se per illam non præparat; aut quid aliud insinuat 1. 2. q. 76. a. 2. *ad* 2. *cùm ait quod [etsi privatio gratiæ secundùm se non sit peccatum, tamen ratione negligentiæ præparandi se ad gratiam potest habere rationem peccati?] Nam quæ hominis esse negligentia potest, quòd ad gratiam consequendam se non præparet, si auxilium deest quo se præparet, nempe si actualis interior gratia deest*, &c.

Defectus præparationis ad culpam imputatur, negligentia præparandi se ad gratiam peccatum est, ad gratiam consequendam sine gratiâ interiori actuali movente præparare se homo non potest: verissima hæc est S. Thomæ doctrina. At dicere cum Patre Nicolaï, *Quòd hoc ipso consequens est interiorem illam actualem gratiam ei etiam non deesse qui se per illam non præparat. Nam quæ hominis negligentia esse potest, quod ad gratiam consequendam se non præparet, si auxilium deest quo se præparet; nempe si actualis interior gratia deest?* falsissima est hæc Joannis Nicolaï consequentia, Molinianis principiis ad efficacis gratiæ necessitatem evertendam tota subnixa, & à S. Thomæ mente non modò aliena, sed etiam apertè ab ipso his ipsis locis de quibus agitur impugnata.

Hoc scilicet Patris Nicolaï argumento, si quid valeret, gratiam per se efficacem ad præparandum se non esse necessariam, seu gratiam actualem interiorem, quâ homo ad præparandum se indiget, libero arbitrio subjectam esse, necessariò concluderetur. Nam certum est gratiam per se efficacem deesse homini se non præparanti: si ergo illa, inquient Molinistæ, simpliciter necessaria est ad se præparandum, quæ hominis negligentia esse potest, quod ad gratiam consequendam non se præparet, quando auxilium necessarium deest quo se præparet? Si defectus præparationis imputatur ad culpam, si negligentia præparandi se rationem peccati habet, ut S. Thomas docet, numquid hoc ipso consequens est juxta Patris Nicolaï argumentationem, actualem interiorem gratiam, ad præparandum se absolutè necessariam, ei etiam non deesse, qui se per illam non præparat: efficax autem deest ei qui se non præparat. Ergo hac P. Nicolaï argumentatione positâ, per evidentem consequentiam ex certâ S. Thomæ doctrinâ deductam, gratia per se efficax ad se præparandum non est absolutè necessaria. Atque ita hæc falsa Nicolaï collectio Molinianis principiis superstructa, gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem evertit. Id adeò certum est, ut Petrus à S. Joseph Molinista insignis, in suâ Defensione S. Thomæ disp. 1. Sect. 8. §. 1. hoc eodem argumento

gumento ostendere nitatur, S. Thomæ doctrinam cohærere non posse cum sententiâ quæ prædeterminationem physicam ad omnes actus requirit. Igitur P. Joannes Nicolai, vel se Petro à S. Joseph & aliis Molinistis, qui S. Thomæ Molinismum affingunt, contra Scholam suam publicè adjungat, vel ab hujuscemodi argumentationibus, cum Molinistico errore necessariò connexis, ab[illegible]ar.

[illegible]'c hæc Patris Nicolaï consequentia nunquam S. Thomæ in mentem venit. Ubi enim unquam apud Sanctum illum Doctorem legit, negligentiam se præparandi nullam esse, peccatum non esse, & ad culpam non imputari, nisi ei qui se non præparat adsit gratia actualis interior quâ se præparet? Contra docet quòd cum aliqui gratiæ auxilio non præventi impedimentum gratiæ ponunt, nihilominus hoc eis imputatur ad culpam; primùm quidem quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur; deinde verò quia habent potestatem, non quòd omnino vitent peccatum, sed quòd nunc vitent hoc vel illud: denique *quamvis*, ut ait idem Sanctus, *quosdam peccatores Deus ad se non convertat, sed in peccatis secundùm eorum merita eos relinquat, non tamen eos ad peccandum inducit. Homines enim peccant per hoc quòd deviant ab ipso qui est ultimus finis.* Consequentias è S. Thomæ doctrinâ non deducimus, sed ipsa ejus verba peccati imputationem in homine cui gratia ad se præparandum deest exponentis referimus.

Demùm hæc Patris Nicolaï consequentia his ipsis locis de quibus agitur à S. Thomâ apertè impugnatur; siquidem Sanctus ille asserit gratiam ad se præparandum & ad removendum obstaculum necessariam, & sine quâ obstaculum non removetur, quibusdam non dari, à quibus non removetur istud obstaculum: hi tamen obstaculum ponendo peccant, illisque negligentia præparandi se, seu removendi obstaculum, ad culpam imputatur, ut expressè docet.

ARTICULUS IV.

In quo pleniùs exponitur & confirmatur horum verborum sensus, Gratia, quantùm in se est, omnibus se communicat; sicut nec sol deest oculis cæcis; *ac*, Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare.

Etsi articulis præcedentibus satis ostensum fuerit ex his S. Thomæ verbis, *Gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat*; &, *Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare*, gratiam communem astrui non posse; siquidem eadem

dem verba nihil aliud in locis allegatis significant, quàm gratiam habitualem omnibus ad eam se præparantibus, & illi impedimentum non ponentibus à Deo semper dari: quia tamen hæc verba, etiam ad gratiam actualem indicandam accommodari possent, & de eâ affirmari, ut eorum argumentis occurram, qui ex his de gratiâ actuali expositis colligunt Deum gratiam actualem ad præparandum se, & ad peccatũ vitandum necessariam, omnibus dare, ostendendum est ex eisdem verbis etiam de gratiâ actuali intellectis, gratiam actualem omnibus hoc in statu naturæ corruptæ communem astrui non posse.

Ad hujus verò doctrinæ elucidationem observandum est, quod S. Thomas aliquando hominem in particulari, ut est in seipso, & secundùm naturam per peccatum corruptam, sicut nunc est, considerat; aliquando verò generaliter, secundùm naturam ut in se est, non habitâ ratione status in quem per peccatum incidit, seu peccati naturæ per hominem adjuncti.

Itaque juxta hanc variam considerationem de auxilio divino ad non peccandum necessario diversimodè loquitur: quia cùm de homine, ut est in seipso & habitâ ratione status in quo jam est per peccatum, loquitur, gratiam omnibus hominibus à Deo dari nunquam docet: contra verò eam aliquibus aliquando non dari sæpissimè pronuntiat, ut locis anteà citatis in 12. ad Hebr. ubi ait gratiam ad removendum obstaculum aliquibus à Deo ex justitiâ denegari. Et 3. contra gentes c. 160. 161. & 162. ubi idem disertissimè asserit. Item 1. 2. q. 79. art. 1. in c. *Contingit quòd Deus non præbet aliquibus auxilium ad evitandum peccatum, quod si præberet non peccarent.* Item 1. 2. q. 106. art. 3. ad. 1. *Humanum genus propter peccatum primi parentis meruit privari auxilio gratiæ, & ideò quibuscumque non datur, hoc est ex justitiâ: quibuscumque autem datur, hoc est ex gratiâ, ut Augustinus dicit in lib. De perfect. justit.* Item 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. *Quod quidem auxilium (sine quo homo non potest Deum & proximum diligere, nec credere articulos fidei) quibuscumque divinitùs datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex justitiâ non datur in pœnam præcedentis, aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat.* Item & aliis passim locis infra referendis.

Cùm verò hominem secundùm naturam ut in se est, generaliter considerat, non habitâ ratione status in quem per peccatum incidit, seu peccati quo homo naturam corrupit, dicit Deum, quantùm in se est, gratiam suam omnibus hominibus dare, seu quantùm in se est, paratum esse eam omnibus dare. Atque ita hæc verba, *quantùm in se est*, denotant naturam quam Deus condidit, non habitâ ratione peccati quod homo fecit; indicant naturam, ut est à Deo creata, non ut est ab homine per peccatum vitiata; significant quod merè

Dei est in homine per bonitatem Creatoris, sine intuitu illius quod hominis est in homine per vitium & corruptionem peccati. Deus ergo, quantùm in se est, omnibus hominibus gratiam actualem semper dat, seu dare paratus est; quia eam nulli unquam nisi ex consideratione & merito præcedentis peccati, vel actualis, vel saltem originalis, denegat; nunquam eam ex se, sed semper ex aliquo hominis merito denegat; nunquam denique eam denegat, nisi considerans peccatum quo homo naturam corrupit. Quid jam inde pro gratiâ actuali, ad non peccandum sufficiente & necessariâ omnibus hominibus secundùm naturæ corruptæ statum in quo nunc sunt, seu secundùm omnes circumstantias particulares consideratis communi, colligi potest? Nihil prorsùs. Simul enim verum est quòd Deus, quantùm in se est, omnibus hominibus gratiam dat, seu dare paratus est: & quòd eam aliquibus denegat; quia scilicet nemini eam ex se, & sine alicujus peccati consideratione & merito denegat, & simul eam aliquibus post considerationem & ob meritum alicujus peccati, seu aliquibus consideratis in particulari, & ut sunt in seipsis, justè denegat: porrò causam defectus gratiæ, juxta S. Thomam, semper ab homine repeti debere Sect. 5. uberrimè probabimus.

Hanc esse S. Thomæ mentem, hanc hujus sententiæ expositionem, hunc horum verborum, *quantùm in se est*, de gratiâ actuali intellectorum sensum, ita certum evidensque est, ut nec alius esse possit: cùm, ut articulis præcedentibus ostensum est, eodem loco, scilicet in 12. ad Hebr. in quo docet *gratiam omnibus, quantùm in se est, se communicare*; simul doceat, gratiam ad removendum impedimentum aliquibus à Deo ex justitiâ non dari: & eodem loco, scilicet l. 3. contra gentes cap. 159. in quo docet, *Deum, quantùm in se est, paratum esse omnibus gratiam dare*, simul etiam doceat cap. 160. 161. & 162. Deum aliquibus non conferre auxilium ad vitandum peccatum; ex iis qui gratiam impediunt, aliquos auxilio suo non prævenire, ut in iis justitiæ ordo manifestetur; ac demùm quod dixerat in potestate liberi arbitrii esse ne impedimentum gratiæ præstet, competere his in quibus naturalis potentia integra fuerit, hoc est, competere homini in statu naturæ integræ, non verò in statu naturæ corruptæ.

Eadem expositio iterum evidentiùs ex S. Thomæ verbis sic confirmari potest. Sanctus ille Doctor & in 12. ad Hebr. & lib. 3. cont. gent. c. 159. ex hoc Apostoli testimonio, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, probat Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare. Sic enim loquitur in 12. ad Hebr. *qui vult omnes homines salvos fieri, & ideò gratia nulli deest, sed omnibus, quantùm in se est, se communicat.* Et c. 159. l. 3. cont.

cont. gent. *Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare: Vult enim omnes homines salvos fieri.*

Ergo S. Thomas non vult alio modo & alio sensu Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare, quàm eo quo docet Deum velle omnes homines salvos fieri. Atqui ubi exponit hoc Apostoli testimonium, istam generalem Dei pro omnium salute voluntatem ad singulos homines non extendit, nisi in quantùm voluntas illa est antecedens: hanc autem voluntatem antecedentem reponit in velleitate quâdam, quæ solùm naturam humanam secundùm rationem generalem naturæ, & ut à Deo ad salutem condita est, respicit, sine ullâ peccati naturæ adjuncti consideratione; quæque hominibus, ut sunt in se ipsis, nullas ad salutem gratias præparat, sicut sect. 3. art. 3. & 4. luculenter ostendemus. Ergo juxta S. Thomam Deum paratum esse, quantùm in se est, omnibus & singulis hominibus gratiam dare, nihil aliud significat, quàm Deum eâdem voluntate antecedente paratum esse, quantùm de se est, omnibus secundùm naturam, ut est ab ipso condita, consideratis gratiam dare: nequaquàm verò significat, Deum paratum esse voluntate consequente, quæ sola salutis media præparat ac decernit, eam dare omnibus & singulis in particulari, secundùm corruptionem peccati cui subjacent consideratis. Atque ita, sicut juxta S. Thomam Deus omnes & singulos homines salvos fieri non vult aliâ voluntate, quàm antecedente, ex quâ juxta eumdem Sanctum nullæ ad salutem gratiæ in homines derivantur; ita omnibus & singulis hominibus gratiam, quantùm in se est, non communicat, nec dare paratus est, nisi eâdem voluntate antecedente. En totius hujus ratiocinationis vis hoc argumento breviter collecta, quo facillimè demonstratur his S. Thomæ verbis, *quantùm in se est*, gratiam actualem omnibus hominibus hoc in statu communem astrui non posse.

Juxta S. Thomam Deus omnibus & singulis hominibus gratiam, quantùm in se est, non communicat, seu dare paratus non est, nisi eo modo quo vult omnes & singulos homines salvos fieri, ut probatum est. Atqui juxta S. Thomam Deum velle omnes & singulos homines salvos fieri, non est Deum omnibus & singulis hominibus gratiam aliquam actualem dare, ut sect. 3. probabitur. Ergo similiter juxta S. Thomam Deum, quantùm in se est, omnibus & singulis hominibus gratiam communicare, seu dare paratum esse, non est Deum omnibus & singulis hominibus gratiam aliquam actualem dare.

Sed quid, inquiet aliquis, significat ista gratiæ divinæ cum sole comparatio, *Sicut nec sol deest oculis cæcis*, ut ait in 12. ad Hebr. & lib. 3. contra gentes cap. 160.

Sicut

Sicut, sole mundum illuminante, in culpam imputatur ei qui oculos claudit? Quid, inquam, significat, nisi perpetuam & intimam divinæ gratiæ in omnes homines etiam secundùm peccati corruptionem, seu ut sunt in seipsis considenatos, diffusionem? Imò verò contrarium indicat & expositionem à nobis allatam mirificè confirmat.

Sicut enim sol, quanquam lumen suum omnibus rebus ad illud recipiendum dispositis communicet, tamen cæcorum oculos actu non illuminat propter impedimentum cæcitatis, nec illis deesse dicitur, etsi eorum cæcitatem non auferat, nec oculos illorum qui hos clauserint aperiat: sic licet Deus gratiæ suæ lumen omnibus hominibus ad illud recipiendum dispositis communicet, tamen excæcatorum mentes actu non illuminat propter impedimentum cæcitatis, nec illis, quantùm de se est, deesse dici potest, etsi eorum cæcitatem gratiæ suæ lumine non sanet, nec eos qui oculos claudunt, ac se ab ejus lumine avertunt, ad se convertat. Deus igitur omnes homines, quantùm de se est, illuminat; quia nemini gratiæ suæ lumen denegat, nisi homo ipse illi impedimentum apponat. Verùm omnes homines post peccatum gratiæ divinæ impedimentum præstant: illud autem removere ex gratiâ procedit: illud ergo Deus in aliquibus per gratiam removet ex misericordiâ, & illud in aliquibus non removet ex justitiâ, ut ait idem Sanctus in 12. ad Hebr. Atque ut docet l. 3. contra gentes c. 160. eidem gratiæ impedimentum non præstare in potestate quidem liberi arbitrii est, si natura integra fuerit, secùs si per peccatum corrupta. Denique ut loquitur ibidem c. 161. *sicut Deus non omnes cæcos illuminat, nec omnes languidos sanat, ut in illis quos curat opus virtutis ejus appareat, & in aliis ordo naturæ servetur: ita non omnes qui gratiam impediunt auxilio suo prævenit, ut avertantur à malo & convertantur ad bonum: sed aliquos in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quod in aliis justitiæ ordo manifestetur.* Et tamen, ut ibídem docet, his omnibus quos ex justitiâ gratiæ suæ auxilio non prævenit, quantùm in se est, paratus est gratiam dare, & his omnibus in quibus ex justitiâ impedimentum non removet, gratia, quantùm in se est, se communicat: sicut nec sol deest oculis cæcis. Ex quibus omnibus sole clariùs innotescit hæc S. Thomæ verba, *quantùm in se est*, nihil aliud significare quàm naturam hominis ut in se est, & ut est à Deo condita, non habitâ ratione peccati per quod est ab homine corrupta, seu non consideratis circumstantiis particularibus eidem naturæ adjunctis.

Nec omittendum est discrimen illud, quod S. Thomas observat inter solem qui lumen interiùs non immittit ubi obstaculum invenit, & Deum qui gratiæ suæ lumen non apponit his in quibus obstaculum invenit; quia sol agit necef-

necessitate naturæ; Deus verò proprio suo judicio, voluntariè, ac secundùm ordinem suæ sapientiæ. Unde concludit solum hominem qui fenestram claudit causam esse, ne sol domum illuminet; causam autem subtractionis gratiæ non esse solùm illum qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deum qui suo judicio gratiam non apponit, mentis excæcationem non sanat, & cordis obdurationem non aufert. Solis quidem est omnia corpora, quantùm de se est, illuminare, & lumen interiùs ubicumque obstaculum non invenit immittere: & in hoc solùm stat solis cum Deo gratiam omnibus, quantùm de se est, communicantis comparatio ac convenientia. Sed solis non est obstaculum removere, nec cæcitatem auferre, nec eorum oculos qui hos claudunt & à sole avertunt aperire & ad se convertere: verùm Dei est obstaculum quod homines gratiæ lumini apponunt removere, cæcitatem auferre & eorum oculos qui hos claudunt, & à sole justitiæ avertunt, aperire, & ad se convertere: Deus verò voluntariè agens secundùm ordinem suæ sapientiæ, ac nemini quidquam debens, in aliis hoc facit ex misericordiâ, in aliis non facit ex justitiâ, & in quantùm hoc in aliquibus suo judicio non facit, dicitur hoc modo causa eorum excæcationis & obdurationis. Ex quo patet, quàm longè à S. Thomæ doctrinâ aberrent qui ex hac solis comparatione, & ex hac sententiâ quâ Deus dicitur, quantùm in se est, paratus esse omnibus gratiam dare, omnibus hominibus sub peccato consideratis gratiam actualem ad removendum impedimentum, ad sanandam mentis excæcationem, & ad auferendam cordis obdurationem, à Deo intus semper immitti concludunt: hæc sunt S. Thomæ verba 1. 2. q. 79. art. 3. in c.

Respondeo dicendum, quòd excæcatio & obduratio duo important, quorum unum est motus animi humani inhærentis malo & aversi à divino lumine: & quantùm ad hoc Deus non est causa excæcationis & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex quâ sequitur, quòd mens divinitùs non illuminetur ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè vivendum: & quantùm ad hoc Deus est causa excæcationis & obdurationis. Est autem considerandum, quòd Deus est causa universalis illuminationis animorum, secundùm illud Joannis: Erat lux vera quæ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mundum; *sicut sol est universalis causa illuminationis corporum; aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ; Deus autem agit voluntariè per ordinem suæ sapientiæ. Sol autem licet, quantùm est de se, omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inveniat in aliquo corpore, derelinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo cujus fenestræ sunt clausæ: sed tamen illius obscurationis nullo modo causa est sol. Non enim suo judicio agit ut lumen interiùs non immittat, sed causa ejus*

est

est solùm ille qui claudit fenestram: Deus autem proprio judicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obstaculum invenit. Unde causa subtractionis gratiæ est non solum ille qui ponit obstaculum gratiæ; sed etiam Deus qui suo judicio gratiam non apponit, & per hunc modum Deus est causa excæcationis, & aggravationis aurium, & obdurationis cordis.

ARTICULUS V.

In quo exponitur illud testimonium, Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem; *& ostenditur, ex S. Thomæ circa id doctrina, gratiam sufficientem omnibus non dari.*

PAter Nicolaï gratiam actualem interiorem ad præparandum se necessariam nunquam deesse, hoc alio S. Thomæ testimonio confirmat: *Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem.* Hæc sunt Patris Nicolaï verba 1. classe pag. 32.

Sit unus tamen vice omnium locus, unum testimonium S. Thomæ, una quâ nulla insignior (etsi compendiosa) expressio ex q. 49. 1. p. art. 2. ubi quærit [An summum bonum, quod est Deus, sit causa mali?]. Et eam sibi objectionem formans, quòd in 2. phys. dicatur idem esse causa salutis navis & periculi ejus; adeóque cùm Deus causa sit boni vel salutis, debeat quoque damnationis & mali causa esse. Respondet ad 3. quòd [submersio navis attribuitur nautæ ut causæ, ex eo quòd non agit quod requiritur ad salutem navis; sed Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem.] Sic pergit P. Nicolaï.

Neque verò quisquam objiciat quod Cajetanus ibi addit, sic intelligi hoc debere, ut ab agendo quod est necessarium ad salutem Deus non deficiat, cùm id agere debet: imò quod ipse S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 1. eam ob causam probat inter cæteras, Deum peccati causam etiam indirectè dici non posse, nec debere: quia tametsi [aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata (quod si præberet non peccarent) hoc totum facit secundùm ordinem suæ sapientiæ & justitiæ, cùm ipse sit sapientia & justitia: unde non imputatur ei quod alius peccet (sicut causæ peccati) sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis, ex hoc quòd non gubernat navim, nisi quando subtrahit gubernationem POTENS ET DEBENS *gubernare.*]

Rectissimè profectò, & Cajetani in hunc S. Thomæ locum expositio, & hoc alterum S. Thomæ testimonium adversùs Patrem Nicolaï objiciuntur. Sic enim loquitur Cajetanus in resp. ad 3. *Adverte quod tunc tantùm absentia causæ agentis dicitur causa defectus, quando* DEBEBATUR *præsentia: & propterea, quia nunquam, cùm rebus debetur, Deus subtrahit influxum, ideò non sequitur propriè loquendo quòd Deus sit causa defectuum, ex hoc*

hoc solo quod non facit, quamvis quandoque Scriptura ipsum tali modo causam appellet, ut patet circa indurationem Pharaonis.

Rectè etiam hoc aliud testimonium adversùs Patrem Nicolaï objicitur, ubi S. Thomas docet, *Deum aliquibus non præbere auxilium ad evitandum peccatum, quod si præberet non peccarent*, &c.

Hinc enim sequitur horum S. Thomæ verborum, *Deus non deficit ab agendo quod est necessarium ad salutem*, alium non esse sensum quàm istum, Deus non deficit, hoc est, semper agit quando debet. Si enim aliquid non debet, id non tribuendo seu denegando non deficit; sicut, ut ipse docet, submersio navis non attribuitur nautæ ut causæ, ex hoc quòd non gubernat navim, *nisi quando subtrahit gubernationem potens & DEBENS gubernare.* Quare Deus auxilium necessarium non præbendo nunquam deficit, quia illud, quoties denegat, nunquam debet. Ergo ut P. Nicolaï aliquid ex hoc loco pro gratiâ omnibus communi concluderet, probandum illi esset ex S. Thoma, quòd Deus hoc in statu debet omnibus auxilium quod est necessarium ad evitandum peccatum, & quòd omnibus dat ac debet gratiam ad impedimentum gratiæ non ponendum. Hoc autem à S. Thomæ doctrinâ ita alienum est, ut in loco citato ex 1. 2. doceat Deum secundùm ordinem suæ sapientiæ & justitiæ non præbere aliquibus auxilium ad evitandum peccatum, quod si præberet non peccarent: illud idem, gratiam scilicet ad præparandum se, & ad impedimentum non ponendum necessariam, aliquibus justè non conferri, tam expresè docet in iis quæ anteà ex libro 3. contra gentes & in 12. ad Hebr. retulimus, ut ista ab iis quibus sinceritatis aliquid inest, non legi necesse sit, qui S. Thomæ auctoritate gratiæ actualis interioris omnibus communis, & ad peccati imputationem necessariæ doctrinam propugnant. Hoc ita certum est, ut id diffiteri non possit P. Nicolaï, cùm objectioni à seipso propositæ respondet. Hæc ejus verba sunt.

Nemo id (inquam) *objiciat, quasi ex eo sit consequens Deum interdum sponte ab hoc agendo deficere quod est necessarium ad salutem, quia nemini quidquam debet. Nam etsi Deus non debet nobis quòd ab illo juvamur, debet sibi nihilominus quod nos juvat: quia pertinet ad illius providentiam ut nos juvet, nisi culpa nostra sit quòd non juvet aut quod juvare cesset, ut posteà pleniùs ostendetur. Et hoc ipsum præ se fert Cajetanus. Cur enim ait,* Cùm id agere debet, *si non utique aliquando sic debet, quando nihil nostrum est, quod eum justè ab hoc agendo impediat?*

Sed expressiùs multò id S. Thomæ verba præ se ferunt. Cur enim ait quòd cùm Deus non præbet auxilium ad vitanda peccata, hoc totum facit secundùm ordinem suæ sapientiæ & justitiæ: nisi quia ob culpam tantùm nostram id præbere omittit ut in pœnam? Non quia sic sponte vult, aut sic sponte deficit ab agendo quod est neces-

necessarium ad salutem. Hoc nimirum est quod ad 1. ibid. addit [eum in malum inclinare hominum voluntates, in quantùm non prohibet: sed hoc tamen etiam contingere ex merito præcedentis peccati.] Ubi ergo peccatum non præcedit (qualecumque tandem sit) numquid intelligitur id præbere quo quis deinceps prohibeatur à peccando? Numquid sibi debere ut præbeat? Numquid non deficere à præbẽdo, quamdiu homo ab officio non deficit; & justo desit, nisi & ei justus antecedenter defuerit; aut Petro defuisse dicatur, nisi quia defuit ei Petrus? Aut defecerit ab agendo quod erat Petro necessarium ad salutem, nisi quia in eo defecit Petrus quod erat sibi necessarium ad cautelam? Aut velit & intendat aliud S. Thomas quasi Arnaldo suffragetur.

P. Nicolaï tria hic insinuat quibus Suffragium ejus Censorium omni ex parte destruitur. 1. Calumniam Arnaldo impingit, quæ præcipuum illius Suffragii fundamentum est. 2. Gratiam sufficientem omnibus communem, quam eodem Suffragio astruere aggreditur, à S. Thomâ negatam fuisse ostendit. 3. Demùm Arnaldi propositionem quam hæreseos damnat, S. Thomæ probari, & ab omni Censura immunem esse docet.

1. Arnaldo Calumniam impingit, cùm ostendit Deum juxta S. Thomam ultrò ac sponte nunquam ulli deesse, & hoc præcipuè fundamento Arnaldi propositionem, tanquam S. Thomæ omninò contrariam, hæreseos damnat; quasi Arnaldus unquam dixerit, Deum sponte ac ultrò aliquibus deesse. Id nec Arnaldus unquam dixit, nec quisquam alius S. Augustini Discipulus: cum Sanctis Patribus & S. Thomâ constanter tenent, quòd homines gratiâ non adjuventur, in ipsis causam semper esse, non in Deo.

2. Gratiam sufficientem omnibus communem à S. Thomâ negatam fuisse, ostendit P. Nicolaï: si quidem, ut ipse loquitur, juxta S. Thomam, ubi est aliquod peccatum præcedens, Deus justè negat auxilium ad vitandum peccatum & impedimentum gratiæ non ponendum necessarium: ac proinde peccatum justè tunc imputatur, etsi gratia interior ad illud vitandum necessaria desit. Fateatur ergo P. Nicolaï juxta S. Thomæ doctrinam, omnibus hominibus libero arbitrio utentibus gratiam actualem interiorem sufficientem ad vitandum peccatum, ad præparandum se, & ad impedimentum gratiæ non ponendum necessariam, non semper dari, eam aliquibus ex peccati præcedentis merito justè denegari, quibus tamen, & præcepti non impleti culpa, & negligentia præparandi se, imputatur. Fateatur de solis justis revocari posse in controversiam, an juxta S. Thomam gratia actualis sufficiens semper illis detur: de quo mox agemus.

Denique P. Nicolaï Arnaldi propositionem quam hæreseos damnat, S. Thomæ probari, & ab omni Censurâ immunem esse docet. Nam insinuat, *ubi peccatum*

præ-

præcedit, qualecumque tandem sit, hoc est, seu mortale, seu veniale, rectè intelligi Deum id non præbere quo quis deinceps prohibetur à peccato: postquàm Petrus in eo defecit ab agendo quod erat sibi necessarium ad cautelam, rectè dici posse quòd Deus Petro defuit in eo quod necessarium illi erat ad tentationem vincendam. Hoc idem primâ sui Suffragii parte n. 5. his verbis expressit. *Quod enim Chrysostomus Petrum nullo fruitum auxilio astruit ne caderet, ad hoc momentum spectat quo negavit, quia illo se privaverat cum præsumsit.* Atqui id solùm dixit Arnaldus, defuisse Petro in tentatione gratiam ad eam vincendam necessariam, seu sine quâ illam vincere non potuit: concedit verò gratiam illi defuisse peccati præcedentis, quod veniale solùm fuit, merito; concedit Petrum de suis viribus nimiùm præsumendo defecisse ab agendo quod erat sibi necessarium ad cautelam, & ideò Deum illi posteà defuisse in eo quod erat illi necessarium ad tentationem vincendam. Ergo Patris Nicolaï judicio S. Thomas, qui aliud non vult nec intendit, Arnaldo suffragatur: atque ita damnatâ per Patrem Nicolaï Arnaldi propositione, S. Thomæ doctrina hæreseos, impietatis & blasphemiæ damnatur; seu potiùs probatâ per Patrem Nicolaï S. Thomæ doctrinâ, Arnaldi propositio ab omni Censurâ immunis declaratur.

Verùm cùm constet, annuente Patre Nicolaï, Deum peccati venialis merito posse justo non præbere auxilium, quo prohibeatur à peccando, objiciet justo adfuisse auxilium saltem ad peccatum veniale vitandum, cujus merito posteà gratiâ destituitur, adeóque adfuisse Petro gratiam ad non præsumendum, ad sibi cavendum, & ad humiliter orandum. Sed quid ad Arnaldi propositionem, quâ nihil aliud asseritur, quàm gratiam Petro justo ad tentationem vincendam necessariam defuisse; an verò habuerit, necne, gratiam ad vincendum præcedens præsumtionis peccatum, cujus merito posteà desertus est, nullo modo attingit. Tamen Patris Nicolaï quæstioni satisfacere non detrecto; sed videar ille ne eam scrutando profundiùs, ad damnandam gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem, vel ad absolvendam Arnaldi propositionem compellatur.

Quæro enim à Patre Nicolaï, An istud auxilium actuale sufficiens, quod contendit Petro justo adfuisse, saltem ad cavendum sibi, ad non præsumendum, & ad gratiam in tentatione, humilitatis & orationis merito consequendam, tale sit ut illud quod est ex se efficax ac prædeterminans ad hoc non requiratur, ac sit in liberi arbitrii nutu, sine ope gratiæ prædeterminantis hoc auxilio sufficiente uti, gratiæ impedimentum non ponere, & præparare se ad gratiam efficacem in tentatione consequendam? Si respondeat illud auxilium non esse necessarium: ergo Molinianæ gra-

 tiæ

tiæ adhæret, & gratiæ prædeterminantis ad singulos actus necessitati, adversùs omnem suam scholam, renuntiat. Si respondeat illud esse necessarium, quæro ab illo, cujus actualis peccati merito hoc auxilium Petro ad non præsumendum denegatum fuerit, ubi nullum præcedere supponitur? Nos verò quam ob causam auxilium efficax aliquibus justis aliquando denegetur, quintâ Sectione plenissimè exponemus.

Præterea si peccati venialis merito, Deus aliquibus justis gratiam in gravi tentatione necessariam justè denegare possit, ut ipse fateri cogitur, cùm, juxta Tridentini Concilii doctrinam, nulli justo, si Beata Virgo excipiatur, tanta gratia conferatur, ut absque omni peccato vivat, & justi omnes quotidie necesse habeant veniam pro innumerabilibus peccatis & offensionibus & negligentiis suis à Deo postulare, ut Sacerdotes in altaris Sacramento profitentur, agnoscendum est nullum esse justum qui quotidie à Deo pro alicujus peccati actualis merito justo Dei judicio deseri non possit.

Ergo admissâ gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitate, tota controversia secundùm Patrem Nicolaï in hoc tandem recidet; An Auxilium actuale sufficiens, seu excitans, præter quod aliud ex se efficax ad quemlibet pietatis actum, etiam imperfectum exercendum necessarium est, justis semper detur in omnis peccati venialis occasione, hoc est, An nullus justus nullum unquam peccatum veniale admiserit ac admittat subreptionis, inadvertentiæ, teporis, præsumtionis, negligentiæ, commissionis, omissionis, ex ignorantiâ, ex infirmitate, ex habitu vitioso per actus præcedentes comparato, nec per habitualem gratiam sublato, circa voluptates, honores, divitias, in somni, potus, vel cibi excessu, in cogitatione, verbo & opere, quin actualiter motu aliquo divinitùs immisso de hoc peccato non admittendo cogitaverit; quin & voluntas se, ut ab illo abstineret, divinâ inspiratione motam & excitatam senserit? Nam secundùm & Molinistas & Thomistas gratia actualis sufficiens consistit in piâ cogitatione intellectus & piâ inspiratione voluntatis, quæ semper percipitur ab habente, ut ostendit Bellarminus; scilicet id non agnoscere impium erit & hæreticum, totaque tam detestanda hæresis, impietas, ac blasphemia, in Antonii Arnaldi propositione deprehensa, in hoc consistet, quòd Arnaldus judicatus fuerit non credere quòd omnes justi in omni actu cujuslibet peccati venialis, seper in se divinam aliquam ejus non admittendi cogitationem & inspirationem sentiant. O doctrinam pestilentem! ô luem exitiosam! quæ ne longiùs serpat & plurium animos occupet, quotquot Doctores hanc sententiam tenere ausi fuerint, æquissimo Patris Nicolaï

colaï & similium Censorum judicio à Facultate Theologiæ Parisiensis prorsùs repellendi, & etiam à fidelium communione, si hoc in horum Censorum arbitrio fuerit, meritò resecandi erunt.

ARTICULUS VI.

In quo exponuntur tria S. Thomæ in Scripturam testimonia, & à perverso Patris Nicolaï sensu vindicantur.

PAter Nicolaï tribus S. Thomæ in Scripturam testimoniis, suam de gratiâ sufficiente, fidelibus omnibus communi, sententiam confirmat.

Quid expressius, inquit 1. classe pag. 31. *quàm quod in illud* 1. *ad Cor.* 1. [*Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filii ejus, &c.*] *Inde infert omnibus ministrari à Deo quæ sunt necessaria, ut ad illam Societatem possint, si velint, pervenire. Sic enim post prædicta subjungit:* [*Non autem videretur fidelis esse, si nos vocaret in societatem Filii sui, & nobis denegaret (quantùm in ipso est) ea per quæ pervenire ad eum possemus.*] *An diceret, quod (quantùm in ipso est) ea vocatis non denegat, per quæ pervenire ad illum possint, nisi aliqui desint vocationi ejus, quia non præstant quod in ipsis est, cùm ille præstet quod ex illius parte requiritur, seu quantùm in ipso est necessaria subministret?*

Jam integrum S. Thomæ testimonium referamus, ut vel solâ lectione pateat, quantùm ab illius sensu P. Nicolaï aberret.

Hæc sunt Apostoli verba 1. Cor. 1. *Expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi, qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die adventus Domini nostri Jesu Christi, fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filii ejus Domini nostri Jesu Christi.* Ita S. Thomas in hæc verba: *Secundò ostendit, quòd hæc expectatio non est vana ex auxilio divinæ gratiæ. Unde subdit: Qui (scilicet Christus, qui spem dedit vobis hujusmodi revelationis) etiam confirmabit vos in gratiâ accepta.* 1. *Petri ult. Modicum passos ipse perficiet, confirmabit, solidabitque, & hoc, Usque in finem, scilicet vitæ nostræ. Matt.* 10. *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Et infra: *Tertiò rationem suæ promissionis assignat dicens; quòd Deus vos confirmabit, quòd debetis sperare, quia Deus est fidelis. Deut.* 32. *Deus fidelis & absque ullâ iniquitate. Per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi Domini nostri, ut scilicet habeatis societatem ad Christum, & in præsenti per similitudinem gratiæ, & in futuro per participationem gloriæ. Non autem videretur esse fidelis Deus, si nos vocaret ad societatem Filii, & nobis denegaret, quantùm in ipso est, ea per quæ pervenire ad eum possimus: unde Josue* 1. *dicit: Non te deseram, neque derelinquam.*

Ex his verbis manifestum est

 S. Tho-

S. Thomam loqui cum Apostolo de sanctis secundùm propositum ad gratiam & gloriam vocatis, seu *vocatis*, ut ipse ait, *in societatem filii in præsenti per gratiam, & in futuro per gloriam*, & à Christo usque in finem in gratiâ acceptâ, seu sine crimine confirmandis. *Rationem*, inquit, *suæ promissionis assignat dicens, quòd Deus vos* CONFIRMABIT, *quod debetis sperare, quia Deus est fidelis*; loquitur de iis de quibus Josue 1. dicitur, *Non te deseram, neque derelinquam*, hoc est, quibus daturus est perseverantiam in gratiâ. Fidelis autem Deus iis qui sic vocati sunt, hoc est, electis non denegat, quantùm in ipso est, ea per quæ pervenire ad eum possint; eos non deserit dando illis, non solùm gratiam, sed etiam in gratia perseverantiam, quam aliis non dat qui non sunt secundùm propositum vocati. *Multis enim*, inquit 1. 2. q. 109. art. 10. *datur gratia, quibus non datur perseverare in gratiâ.* Alius non est horum S. Thomæ verborum sensus, quæ si integra P. Nicolaï retulisset, iis ad gratiam sufficientem omnibus fidelibus communem astruendam uti nunquam ausus esset.

Nec etiam P. Nicolaï hoc aliud testimonium in cap. 10. 1. Cor. referre potuit, nisi dimidiatum exhibendo. Ibid. enim S. Thomas de perseveraturis etiam loquitur. Hæc ejus verba sunt: *Deinde cum dicit, Fidelis Deus, ostendit paratum adjutorium in tentatione. Ubi commendat Deum adjutorem, quia aut nobis resistendi potentiam, quod notatur ibi, Sed faciet cum tentatione, &c. Perseverantiam, quod notatur ibi, Ut possitis sustinere. Verè fidelis Deus, qui dat potentiam ne vincamur, gratiam ut mereamur, constantiam ut vincamus.* Cum ergo S. Thomas de iis solùm loquatur quibus Deus daturus est in tentatione victoriam, & in gratiâ perseverantiam, de quibus solùm, ut monet Augustinus, Apostolus loquitur; frustra P. Nicolaï hoc S. Thomæ testimonium ad gratiam sufficientem astruendam commemorat.

Tertium testimonium sic refert, ut & Scripturæ ac S. Thomæ verba corrumpat, eisque sensum affingat, cujus fundamentum nullum esse comperiet, quisquis locum integrum legerit: sic loquitur P. Nicolaï.

Quid expressius quàm quod in Isaiæ c. 5. ad illa verba commentatur: Quid potui facere vineæ meæ & non feci? Cum scilicet præter alias interpretationes quæ ad locum præsentem non pertinent, id ad animam fidelem refert cui justè à Deo exprobretur, quod cùm ab eâ exspectaret uvas, fecit labruscas, id est, loco judicii & justitiæ fecit iniquitatem, non obstante quòd, quantùm est ex parte suâ, nihil facere Deus omiserit, per quod ad justitiam & fructus bonos eam suis beneficiis præpararet, &c.

1. Nec in Scriptura, nec in S. Thomæ in hunc locum commentario ita legitur: *Quid potui facere vineæ meæ & non feci?* Sed ita,

ait, *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? An quod exspectavi ut faceret uvas; & fecit labruscas?*

2. S. Thomas toto hoc in istud caput commentario, gratiæ interioris nullomodo meminit, sed solùm loquitur de variis Dei in Judæum populum beneficiis per diligentiam cultus vineæ figuratis, quibus eos ad sui cultum provocaret, quæ ad tria præsertim revocat, ad bonitatem terræ Judæis datæ, ad custodiam Angelorum & bonorum virorum, & ad regiam dignitatem.

3. S. Thomas id omne de Judæis exponit: *Hîc arguit ergo*, inquit, *peccatum duarum Tribuum, quod committebant in abusu rerum, sub quâdam metaphorâ.* Equidem exponens quotuplex vinea sit, dicit esse vineam fidelis animæ; sed hinc non sequitur, quòd quidquid hoc capite dicitur, fideli animæ accommodari possit. Nam pariter dicit esse vineam cælestis patriæ, nec tamen beatis convenire possunt hæc omnia, nec de iis dici potest, *Exspectavi ut faceret uvas, & fecit labruscas:* imò nec fideli animæ, qualem eam describit, tribui ista possunt; quia dicit hujus vineæ vinum esse 1. pœnitentiam. 2. corporalem munditiam. 3. spiritalem lætitiam. Ergo fidelem animam & justè viventem intelligit, de quâ dici non potest, *Exspectavi ut faceret uvas, fecit autem labruscas.* Hic ergo S. Thomas occasione hujus verbi, *vineæ*, varias vineas refert. *Nota* (inquit super illo verbo, *Vinea facta est dilecto*) *quòd est vinea multiplex 1. carnalis concupiscentiæ. 2. est vinea fidelis animæ. 3 est vinea militantis Ecclesiæ. 4. est vinea cælestis Patriæ.*

4. Denique etsi S. Thomas hæc verba, *Quid debui facere*, ad animam fidelem transferret, quid aliud sequeretur, quàm Deum erga fideles & justos semper facere quod illis debet? Sed an S. Thomas hîc vel alibi dicit, quòd Deus justis omnibus semper gratiam debeat ad bonos fructus semper faciendos? Minimè verò. Quoties ergo eam aliquibus justis non dat, eam non debet; & quoties eam dat, gratis dat, & sine debito. *Quomodo enim est gratia* (ut ait S. Augustinus De gratiâ Christi cap. 23.) *si non gratis datur? Quomodo est gratia si ex debito redditur?* Ubi loquitur de gratiâ quæ necessaria est, non solùm arbori malæ ut bona fiat, sed etiam arbori bonæ ut bonos fructus faciat. *Nec tantùm* (inquit c. 19.) *ut arbor sit bona, sed etiam ut faciat fructus bonos, eâdem gratiâ necessarium est ut adjuvetur, sine quâ boni aliquid facere non potest. Ipse quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecùs rigat atque excolit per quemlibet ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum.*

ARTICULUS VII.

In quo exponitur hoc testimonium : Lex nova, quantum est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum; *ac satisfit argumentis omnibus, quibus P. Nicolai probare nititur his verbis auxilium actuale, non verò habituale designari.*

PAter Nicolaï in 2. classe auctoritatum hoc solum testimonium objicit ex 1. 2. q. 106. art. 2. ad 2. *Lex nova quantùm est de se, &c.*

Etsi, inquit, *jam satis porrò ex ante dictis compertum est, quàm sufficiens ad peccata vitanda præbeatur homini auxilium ex parte Dei, nec justo saltem denegetur per quod in justitiâ stare possit, eò ampliùs tamen & apertiùs id patebit ex eo loco, ubi expressè ipsum nomen sufficientis auxilii præfato sensu S. Thomas usurpat. Expendamus. En quod loquitur S. Thomas 1. 2. q. 106. art. 2. ad 2. [Gratia novi Testamenti etsi adjuvet hominem ad non peccandum, non tamen ità confirmat in bono, ut peccare non possit: & ideò si quis post acceptam gratiam novi Testamenti peccaverit, majori pœnâ est dignus tanquam majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens: nec tamen propter hoc dicitur quod lex nova iram operatur: quia, quantùm est de se, sufficiens auxilium dat ad non peccandum.] Ubi oculi qui non vident gratiam quamdam sufficientem iis datam qui peccant?*

Hoc vident omnium oculi; sed ubi oculi qui vident hanc gratiam sufficientem actualem esse, de quâ sola quæstio est? Vident legentium & intelligentium omnium oculi, his verbis auxilium gratiæ habitualis & justificantis designari, sicut ex toto articulo tam luculenter ostendit Arnaldus in suo Scripto de doctrinâ S. Thomæ art. 4. ut id probare supervacaneum sit, sed solùm Patris Nicolaï conjecturæ omnes diluendæ sint.

Verùm, inquit Pater Nicolaï, *S. Thomas gratiam habitualem auxilii nomine appellare non solet, sed potiùs intelligere actualem.* Fateor frequentiùs apud S. Thomam auxilii nomine gratiam actualem designari; sed satis etiam communiter, sicut ipse fatetur Nicolaï, auxilii nomen habituali S. Thomas tribuit, ut hoc loco habitualem intelligere censeatur, nullumque ex auxilii appellatione adversùm nos argumentum peti possit: scilicet apud S. Thomam auxilium est velut generale nomen, quod & gratiæ habituali quâ sanamur, & actuali quâ movemur tribuitur, ut patet 1. 2. q. 109. art. 9. *Respondeo dicendum quòd, sicut supra dictum est, homo ad rectè vivendum dupliciter auxilio Dei indiget, uno modo quantùm ad aliquod habituale donum, per quod natura humana corrupta sanetur, & etiam sanata elevetur ad operanda opera meritoria vitæ æternæ, quæ excedunt porportionem naturæ:*

turæ : alio modo indiget homo auxilio gratiæ, ut à Deo moveatur ad agendum. Quantum igitur ad primum auxilii modum, homo in gratiâ existens non indiget auxilio gratiæ, quasi alio habitu infuso; indiget tamen auxilio gratiæ secundùm alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum. Ita & art. 3. gratiam habitualem designat nomine *auxilii naturam sanantis.* Et art. 5. ad 3. nomine *auxilii gratiæ.* Sic l. 3. cont. gent. c. 150. dicit quòd *divinum auxilium convenienter gratiæ nomen accepit, tùm quia gratis datur, tùm quia habentem Deo gratum & dilectum facit.*

Præterea, inquit P. Nicolaï, *nisi etiam adsit actualis ad voluntatem adjuvandam, habitualis non sufficit ad hunc effectum ex se solâ: apud S. Thomam auxilium habituale non sufficit, præter quàm quòd ad potentiam informandam, non ad actum reipsa exsequendum.*

Ex quo concludit quod S. Thomas per auxilium sufficiens ad non peccandum, non intelligit solùm habitualem gratiam, sed etiam actualem.

Sed quò tendit argumentum istud, nisi ad gratiam Molinæ astruendam, & ad auxilii ex se efficacis ad singulos pios actus necessitatem evertendam? Siquidem juxta Patrem Nicolaï, S. Thomas per auxilium sufficiens ad non peccandum, illud intelligit præter quod aliud non requiritur ad actum reipsa exsequendum, quale est actuale; S. Thomas autem non loquitur de actuali quod sit efficax, quia loquitur de eo quod datur iis qui peccant: ergo loquitur de actuali quod est solùm sufficiens: atqui auxilium actuale sufficiens præter quod aliud non requiritur ad actum reipsa exsequendum, est auxilium Molinianum, libero arbitrio subjectum, & quod alterius auxilii ex seipso efficacis ad piè agendum necessitatem excludit: ergo hoc Patris Nicolaï argumento gratia Molinæ astruitur, prædeterminantisque auxilii necessitas evertitur.

Non respondebit, puto, P. Nicolaï, *Non excludo necessitatem gratiæ efficacis, etsi loquar de actuali sufficienti; quia loquor solùm de actuali quæ dat posse, qualis est sufficiens, non verò de actuali quæ dat operari, qualis est efficax.* Exponat enim quî fieri possit, ut aliquod auxilium actuale ex se solo sufficiat ad actum reipsa exsequendum & tamen aliud auxilium actuale requiratur ad actum reipsa exsequendum. Prætereà si juxta Patrem Nicolaï auxilium actuale sufficiens rectè nuncupatur sufficiens quia dat posse, etsi ad actu velle & operari ex se solo non sufficiat, sed aliud prætereà requiratur, quare similiter gratia habitualis non rectè vocabitur sufficiens, quia dat posse, ac potentiam informat, etsi ad actu velle & operari ex se solâ non sufficiat, sed alia prætereà requiratur? Itaque vel Patris Nicolaï argumentatio penitùs inanis est, vel tendit ad Molinæ gratiam ab universâ Thomistarum Scholâ

Semipelagianiſmi damnatam, S. Thomæ auctoritate aſtruendam.

Subjungit P. Nicolaï: *Nec intereſt aut quidquam juvat juſtificandi verbum quod in titulo præfigitur, cùm inquiritur utrum lex nova vivificet, ut ad gratiam habitualem, per quam reddimur juſti, ſequentium omnium ſcopus & ſenſus referatur, ſicut prædicti explicatores urgent. Non intelligunt vulgari uſu ſenſum duplicem pati poſſe, vel effectivum nempe, vel formalem, nec eâtenus tantùm dici juſtificare legem novam, quòd gratiam habitualem contineat quæ hominibus infundatur, ut juſtos reddat, ſed quòd præbeat actualem quæ juſtitiæ infuſionem cauſet*, &c.

Imò verò maximè intereſt, & multùm juvat juſtificandi verbum quod in titulo præfigitur. Multùm etiam juvat quod & hoc & præcedenti articulo per gratiam, quam dicit per legem novam dari, aliam quàm habitualem non deſignat. *Principaliter*, inquit articulo præcedente, *lex nova eſt ipſa gratia Spiritus ſancti, quæ datur Chriſti fidelibus per fidem Chriſti*: at quænam hæc eſt niſi habitualis? Et de hâc eâdem gratiâ paulò poſt: *Habet*, inquit, *lex nova quædam ſicut diſpoſitiva ad gratiam Spiritus ſancti* (ſcilicet habitualem) *& ad uſum hujus gratiæ pertinentia*. En de cujus gratiæ uſu loquitur, & hoc articulo vocatur, *gratia Spiritus ſancti interiùs data, gratia fidei ſanans, lex in corde ſcripta*, quæ habitualem gratiam denotant. Ad gratiam ergo habitualem ſequentium omnium ſcopum & ſenſum referri prædicti explicatores rectiſſimè urgent. Satis verò intelligunt juſtificandi verbum ſenſum duplicem pati poſſe, vel effectivum nempe, vel formalem, ſed pernegant hoc loco alium pati poſſe quàm formalem. Legat P. Nicolaï Conradum Koëllin in hunc articulum. Illius enim teſtimonium repudiare non poteſt, cùm hunc poſteà claſſe 4. n. 6. nobis tanto faſtu objiciat. *Nota etiam* (inquit interpres ille) *quòd nova lex modo dicto juſtificat, ſcilicet ratione principalis, non effectivè, ſed formaliter: Deus autem principaliter effectivè juſtificat, & Sacramenta novæ legis inſtrumentaliter effectivè, diſpoſitivè.* Antea verò dixerat, *Et intelligitur iſta concluſio de juſtificatione pro adeptione* HABITUS *juſtitiæ apud Deum: quia cum gratiâ gratum faciente infunduntur omnes virtutes, etiam juſtitia propriè dicta.*

Multùm etiam juvat verbum, UTENDI: *Auxilio*, inquit, *ſibi dato non utens*. Nam apud S. Thomam habitibus propriè utimur. Definitur enim habitus 1. 2. q. 78. art. 2. *Quo quis utitur cùm voluerit*. Ibid. *Uti habitu non eſt neceſſarium, ſed ſubjacet voluntati habentis*. Gratiâ autem actuali propriè non utimur: uti enim eſt applicare; at gratiam actualem non applicamus, ſed potiùs ipſa nos ad agendum applicat; & ideò vulgò dicitur in Scholâ Thomiſtarum, quòd gratia actualis non ſubjacet voluntati quoad uſum, ut Alvares docet diſp. 87. *Non utitur*,

utitur, inquit, *voluntas auxilio* (scilicet actuali) *propriè loquendo, cùm non applicet aut determinet illud ad operandum.* Ergo S. Thomas gratiam habitualem, quâ propriè utimur, designat; non verò actualem, quâ propriè non utimur. Sic articulo præcedenti de gratiâ habituali loquens dixit, *Legem novam habere multa ad usum hujus gratiæ pertinentia.* De gratiæ usu plura dicemus Sect. 4. art. 9.

Auxilium autem habituale sufficiens dicitur ad non peccandum vel *quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis*, ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. & ut exponit Conradus Koëllin in art. 9. qui est de justis. *Gratia gratum faciens*, inquit, *est principium operandi opera gratuita habitualia per modum actus primi sufficiens.* Ibidem. *Homo primò indiget ipsâ gratiâ habituali, quæ faciat eum potentem ad operandum meritoriè, quæ est actus primus constituens hominem in potentiâ activâ sufficienti ad operandum meritoriè. Quia autem supra art. 1. dictum est quòd quantumcumque res habeat principium operandi sufficiens, indigeat auxilio & motione divinâ, ideò habitâ gratiâ, adhuc opus est motione Dei, & ut patebit speciali, actuali scilicet.* Quamquàm verò auctor ille doceat per gratiam habitualem esse principium sufficiens in actu primo operandi bonum; tamen ibidem asserit, juxta S. Thomam, justum sine motione, seu auxilio actuali, non posse operari bonum & vitare peccatum; quia scilicet isto auxilio ad bonum operandum indiget. *Arguitur ergo sic*, inquit: *Ex illâ ratione nulla res creata potest in quemcumque actum prodire, nisi virtute motionis divinæ: ergo habens gratiam non potest operari bonum & vitare peccatum absque auxilio, quod est motio divina.* Et infra: *Dico enim quod gratia datur ut sanet mentem hominis, & ut habeat principium & formam operativam meritoriè: sed non potest semper operari meritoriè, nec in gratiâ permanere, nisi per auxilium divinum.*

Vel auxilium habituale sufficiens dicitur secundùm quid, seu in genere suo, in genere scilicet gratiæ habitualis, ut ait Silvius mox citandus, quia ut docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 9. *Homo in gratiâ existens non indiget alio auxilio gratiæ, quasi aliquo alio habitu infuso.* In quantùm autem aliquid sufficiens ad agendum sumitur pro eo præter quod aliud ad agendum non requiritur, seu quod complectitur omnia ad agendum necessaria, hoc sensu juxta S. Thomam gratia habitualis non est sufficiens, seu non sufficit ad rectè agendum: quia homo in gratiâ existens indiget auxilio gratiæ secundùm alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum. Hoc ipsum expressè dicit l. 3. contra gentes c. 155. *Sciendum tamen est*, inquit, *quòd cùm ille qui gratiam habet, petat à Deo ut perseveret in bono, sicut liberum arbitrium non sufficit ad istum effectum, qui est perseverare in bono, sine exteriori Dei auxilio, ita nec ad hoc sufficit aliquis habitus nobis infusus*; sic 1. p. q. 83. art. 1. ad

ad 2. dicit liberum arbitrium non esse sufficiens, nisi moveatur, hoc est, non habere quod requiritur ut benè velit & currat, nisi à Deo moveatur & adjuvetur. *Ad secundum dicendum*, inquit, *quod verbum illud Apostoli* (scilicet, *Non est volentis neque currentis*) *non est sic intelligendum, quasi homo non velit & non currat libero arbitrio; sed quia liberum arbitrium ad hoc non est sufficiens, nisi moveatur & adjuvetur à Deo.* De his plura dicemus Sect. 4. art. 1. ubi exponemus quæ sit propria apud S. Thomam hujus vocis (sufficiens, & gratia sufficiens) significatio.

Nec ista quam tradimus hujus S. Thomæ testimonii de gratiâ habituali expositio nova est: hanc ipsam inter veteres Thomistas probat Conradus Koëllin, ut anteà ostensum est, inter recentiores verò eruditissimus S. Thomæ interpres Silvius in hunc articulum eam multis argumentis urget, & confirmat in 1. 2. q. 106. art. 2.

Pro solutione secundi argumenti, inquit, *dicendum est, quod etiamsi majori pœnâ dignus sit qui post acceptam gratiam novi Testamenti peccat, tanquàm majoribus beneficiis ingratus, & auxilio sibi dato non utens, non idcirco lex nova vel iram operatur, vel prævaricationem addit: quia lex nova, quantùm est de se, dat auxilium sufficiens ad non peccandum.*

Ex his porrò verbis, Auxilio sibi dato non utens, non sequitur S. Thomam agnoscere auxilium absolutè & simpliciter sufficiens, quod non sit efficax. Auxilium enim quo non utitur is qui post acceptam gratiam novi Testamenti peccat, non est simpliciter & absolutè sufficiens ad non peccandum, ita ut præter illud nihil aliud ex parte Dei requiratur, sed est tantùm sufficiens secundùm quid, seu in suo genere, in genere scilicet gratiæ habitualis. Est enim gratia & charitas quam hoc ipso quo Filius novi Testamenti constitutus est accepit, & quâ non utitur dum peccat.

Dices: B. Thomas absolutè loquitur de divino auxilio, & lex nova etiam præbet auxilium actuale, illudque auxilii divini nomine B. Thomas & alii solent intelligere: ergo non oportet verba allegata, Auxilio sibi dato non utens, restringere ad habitus infusos. Respondeo negando consequentiam. Quamvis enim nomine auxilii frequenter intelligatur actuale, hoc tamen non est perpetuum, ut apparet ex q. 109. sequenti. art. 9. Deinde ratio restringendi est, quòd B. Thomas doceat, ut jam audivimus, auxilium actuale, seu actualem Dei motionem esse efficacem.

Ex eo quòd in eadem responsione ait, Legem novam, quantum est de se, sufficiens auxilium dare ad non peccandum; hinc sequitur sanctum Doctorem agnovisse quod lex nova, quantùm est de se, seu de naturâ & conditione suâ, det suis filiis auxilium sufficiens; non tamen sequitur quod agnoverit dare auxilium sufficiens, quod non sit efficax ad effectum ad quem proximè confertur. Nam habitus infusi, quos omnibus filiis suis confert, sicut sufficientes, ita etiam efficaces sunt ad agendum ejusque

que potentias exornandas & ad reddendas eas promtas ad benè operandum. Actuale etiam auxilium quod confert, efficax est ad movendam voluntatem in illud ad quod proximè datur, juxta id quod ex quæst. 6. de potentiâ & ex hujus partis quæst. 10. superiùs attulimus conformiter isti sententiæ S. Augustini de Prædest. SS. c. 8. Gratia quæ occultè, &c.

Ergo, si quid vident eorum oculi, qui hoc S. Thomæ testimonium legunt, vident in eo per gratiam sufficientem non designari actualem, sed solùm habitualem. Qui verò hoc unum videri demonstrant, *urgent* instantque gratiam actualem sufficientem ab efficace distinctam sibi *quovis in loco S. Thomæ quoad nomen ostendi*: Illis etiam satis erit, si P. Nicolaï auxilii actualis sufficientis nomen ostenderit. Nec enim, ut nugatur ille, de gratiæ vel auxilii nomine litigant. S. Thomæ de hoc nomine, & ejus significatione sententiam accuratè expendemus Sect. 4. art. 1.

Postquàm hâc primâ Sectione exposuimus omnia S. Thomæ testimonia, in quibus dicit Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare, & ex his gratiam actualem omnibus hoc in statu, de quo solùm inter nos agitur, communem astrui non posse, imò destrui ostendimus; jam sancti Thomæ doctrina circa Dei pro omnium salute voluntatem referenda esset, cùm sanctus ille Doctor præsertim hâc Apostoli Sententiâ, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, confirmet Deum, quantùm in se est, omnibus gratiam dare. Sed cùm P. Nicolaï hoc argumento usus non fuerit, ac secundum argumenti genus ad gratiam sufficientem communem astruendam è possibilitate præceptorum repetat, ideò ut simul & non interruptè quidquid de gratiâ sufficiente communi dixit refutemus, testimonia quæ ad possibilitatem præceptorum pertinent sequenti Sectione exponimus: cætera verò argumenta quæ specialiter non attigit, ex imputatione peccati, ex voluntate Dei & morte Christi peti solita, tertiâ Sectione tractabimus.

SECTIO SECUNDA.

In quâ ostenditur ex iis quæ S. Thomas de possibilitate præceptorum docet, gratiam sufficientem omnibus communem non solùm non astrui, sed etiam rejici; ac testimonia à Patre Nicolaï tertiâ Classe allata exponuntur.

Pater Nicolaï aliud argumenti genus ad gratiam sufficientem astruendam è possibilitate præceptorum repetit, *Ut vel hoc unum*, inquit 3. classe pag. 35. *quod S. Thomas tam frequenter inculcat circa observantiam præceptorum, ad gratiæ sufficientis convictionem*

hem sufficere possit; quia juxta S. Thomam præcepta sic sunt possibilia, ut nunquam hominibus desit gratia per quam illa observare possint, aut observandi vires impetrare, nec obligent si illa desit. Ego verò ad hujus argumenti confutationem sufficere posse contendo, quod anteà ex S. Thomâ allatum est de gratiâ actuali sufficiente quibusdam ad præparandum se, aut impedimentum gratiæ removendum non datâ, qui tamen præcepto tenentur, & quibus illorum transgressio ad culpam imputatur: quam doctrinam non solùm non lædunt, sed confirmant, quæ S. Thomas de possibilitate præceptorum docuit. 1. Itaque ostendemus possibilitatem præceptorum nunquam à S. Thoma per gratiam sufficientem expositam fuisse. Deinde testimoniis omnibus à Patre Nicolai laudatis satisfaciemus. Notandum est autem nos de præceptis divinis loqui, non quantùm ad substantiam operis, sed quantùm ad modum, seu finem præcepti, qui est charitas.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo ostenditur S. Thomam ad possibilitatem præceptorum exponendam nunquam ad aliquam gratiam actualem sufficientem communem recurrere.

Sanctus Thomas sæpè de possibilitate præceptorum agit, sæpè objectiones ex præcepti servandi & peccati vitandi impossibilitate petitas proponit, nec unquam ad gratiam aliquam interiorem sufficientem, iis omnibus qui præcepta transgrediuntur à Deo datam, recurrit, ut præcepta nulli esse impossibilia ostendat, nec aliter unquam possibilia esse docet, quàm quia cum divino auxilio servari possunt, quod quibusdam datur ex misericordiâ, & quibusdam ex justitiâ non datur.

1. 2. q. 109. art. 4. argumentum 2. sic proponit. *Præterea Hieronymus dicit in Expositione catholicæ fidei, illos esse maledicendos qui Deum præcepisse homini aliquod impossibile dicunt: sed impossibile est homini quod per seipsum implere non potest: ergo homo potest implere omnia præcepta legis per seipsum.* Sic respondet.

Ad 2. dicendum, quòd illud quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omninò impossibile, secundùm illud Philosophi in 3. Ethicorum: Quæ per amicos possumus, aliqualiter nos possumus.

Item 2. 2. q. 156. art. 2. 1. argumentum sic proponit. *Videtur quod incontinentia non sit peccatum, quia, ut Augustinus dicit in libro de libero arbitrio, nullus peccat in eo quod vitare non potest: Sed incontinentiam nullus potest ex seipso vitare, secundùm illud Sapientiæ 8. Scio quòd non possum esse continens nisi Deus det: Ergo incontinentia non*

non est peccatum. Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd homo potest vitare peccatum & facere bonum, non tamen sine divino auxilio, secundum illud Joannis 15. Sine me nihil potestis facere. Unde per hoc quod homo indiget divino auxilio ad hoc quod sit continens, non excluditur quin incontinentia sit peccatum; quia, ut dicitur in 3. Ethicorum, Quæ per amicos possumus, aliqualiter per nos possumus.

Sed P. Nicolai contendit consequi ex his verbis divinum auxilium nobis adesse, quo possimus. *An non autem*, (inquit n. 2.) *id illusoriè diceret, si auxilium quoque divinum nobis deest? Sicut & illud quod in exemplum affert, aliquatenus nos id posse quod possumus per amicos, illusoriè diceretur, si deessent nobis amici, vel ope suâ indigentibus non adessent.*

Hæc est Patris Nicolaï ratiocinatio, non S. Thomæ doctrina de quâ solùm agitur. Ostendat ergo P. Nicolai quòd juxta S. Thomam illusoriè dicitur, impossibile nobis non esse quod cum auxilio divino possumus, nisi quoque divinum adsit auxilium. Ostendat quod S. Thomas unquam dixerit, ideò impossibile nobis non esse, quia nunquam nobis deest divinum auxilium per quod possimus.

Hæc est Patris Nicolai à suis Molinistis accepta ratiocinatio, quâ gratiæ prædeterminantis necessitas evertitur. Nonne enim similiter inculcant illusoriè dici, non esse nobis impossibile quod cum auxilio divino possumus, nisi semper quoque nobis adsit auxilium tale, ut præter illud aliud non requiratur ad præceptum servandum, aut saltem ad orandum. Nam, ut ait Alphonsus le Moyne disp. 1. de gratiâ sufficienti art. 2. assert. 1. *Per gratiam sufficientem* (quæ dat posse, & præter quam alia requiritur ad orandum & operandum) *mandatum Dei non fit possibile.* Sic P. Nicolaï suis ratiocinationibus Molinismum S. Thomæ affingit.

Quantùm ad id quod dicit P. Nicolaï, illusoriè dici nos posse per amicos, si deessent nobis amici, vel ope suâ indigentibus non adessent: in memoriam quæso revocet quod anteà docuit, scilicet, juxta S. Thomam, Deum in pœnam peccati actualis præcedentis justè negare posse auxilium sufficiens & necessarium ad peccatum vitandum, sicut ostendimus Sect. 1. art. 5. Quæro enim utrùm hac in hypothesi Deus peccatori impossibilia præcipiat, cui auxilium necessarium & sufficiens in peccati pœnam denegat? Et num juxta S. Thomam dicendum non sit præceptum illi esse possibile, quia illud cum auxilio Divino implere potest, etsi Deus illi ope suâ indigenti per auxilium suum in pœnam præcedentis peccati non adsit.

Sed discat P. Nicolaï ex Silvio istam comparationem non per omnia posse accommodari. Ita Silvius: *Illud ait hic B. Thomas ad 2. Quod possumus cum auxilio divino non est nobis omninò impossibile, secundùm illud Philosophi in 3. Ethicorum.*

corum: Quæ per amicos possumus, aliqualiter possumus. Ubi tamen observandum est istam comparationem non per omnia posse accommodari. Cùm enim aliqua possumus per amicos, distinctè designari possunt quædam quæ sunt tantùm in nostrâ potestate & non amici, possuntque à nobis sine ipso præstari, antequàm ipse nos adjuvet, ut ad amicum ire, vel ab eo velle adjuvari, ab eo petere auxilium; & interdum incipere opus nostrum, & uti auxilio quod ipse dedit: cùm tamen, quantùm ab ea quæ per Deum agimus, vel possumus, nihil omninò sit nostrum & non Dei, dicente Apostolo: Quis te discernit? &c. Et infrà gratiam sufficientem omnibus non dari docet; licet verum sit homines viatores semper posse divina mandata servare. Unde concludit quòd *ea secundùm rei veritatem est impertinens ad salvandum quòd homo possit divina mandata servare.*

Atque ut ex ipsâ S. Thomæ doctrinâ confutentur Patris Nicolaï commenta, hoc unum testimonium referendum est, quo expresè docet auxilium sine quo non possumus fidei & charitatis præcepta servare, aliquibus non dari, qui tamen præcepto tenentur, & quibus impossibile præceptum dici non potest; quia scilicet hoc possunt cum auxilio gratiæ, ut agnoscat P. Nicolaï etiam de iis, quibus deest auxilium Dei, sine quo non possunt, dici juxta S. Thomam, quòd præceptum illis impossibile non est; quia illud cum Dei auxilio servare possunt: & cùm dicitur, nullum teneri ad id quod non est in ejus potestate, & nullum peccare in eo quod vitare non potest, non esse hunc sensum; quòd peccatum non sit, nisi adsit gratia sine quâ non possumus; sed esse istum sensum, quòd peccatum non sit, nisi exteriora omnia quæ requiruntur adsint, sicut auditus ad fidem, adeò ut faciamus cùm volumus, seu si volumus, & sit in arbitrio voluntatis facere vel non facere. En expressum hâc de re S. Thomæ testimonium.

2. 2. q. 2. art. 5. 1. Argumentum sic proponit. *Videtur quod non teneatur homo ad credendum aliquid explicitè. Nullus enim tenetur ad id quod non est in ejus potestate. Sed credere aliquid explicitè, non est in hominis potestate. Dicitur enim Rom.* 10. *Quomodo credent in illum quem non audierunt? Quomodo audient sine prædicante? Quomodo autem prædicabunt nisi mittantur?* Sic respondet.

Ad 1. *ergo dicendum, quòd si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ,* SIC AD MULTA TENETUR HOMO, AD QUÆ NON POTEST SINE GRATIA PRÆPARANTE, *sicut ad diligendum Deum & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei: Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ; quod quidem auxilium quibuscumque divinitùs datur, misericorditer datur;* QUIBUS AUTEM NON DATUR, EX JUSTITIA NON DATUR, IN PŒNAM PRÆCEDENTIS AUT SALTEM ORIGINALIS PECCATI, UT AUGUSTINUS DICIT LIB. DE CORREPTIONE ET GRATIA. Ergo aliquibus in pœnam

pœnam peccati non datur gratia sine quâ non possunt fidei ac dilectionis præcepta implere, quibus tamen hæc præcepta impossibilia non sunt.

Idem Sanctus 1. 2. q. 109. art. 6. 1. argumentum sic proponit. *Videtur quòd homo possit seipsum ad gratiam præparare per seipsum absque exteriori auxilio gratiæ. Nihil enim imponitur homini quod sit ei impossibile, ut supra dictum est. Sed Zachar. 1. dicitur: Convertimini ad me, & ego convertar ad vos: nihil autem est aliud se ad gratiam præparare, quàm ad Deum converti. Ergo videtur quòd homo per seipsum possit se ad gratiam præparare absque auxilio gratiæ.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd conversio hominis ad Deum fit quidem per liberum arbitrium: & secundùm hoc homini præcipitur quòd se ad Deum convertat. Sed liberum arbitrium ad Deum converti non potest, nisi Deo ipsum ad se convertente, secundùm illud Jer. 31. 18. Converte me & convertar, quia tu Dominus Deus meus: & Thren. ult. Converte nos Domine ad te & convertemur.

Non recurrit ad gratiam aliquam sufficientem datam omnibus quibus præcipitur quòd ad Deum se convertant, ut explicet quomodò præceptum se convertendi ad Deum; seu se præparandi ad gratiam, homini impossibile non sit: sed id præcipi à Deo dicit, quia conversio fit per liberum arbitrium; licet illud ad Deum actu converti non possit, nisi Deo ipsum ad se convertente; quo significatur gratia Dei efficax; siquidem fieri non potest ut is ad Deum non convertatur; quem Deus ad se convertit, sicut ipsa Scripturæ verba declarant: *Converte nos & convertemur.* Quare 1. p. q. 62. art. 2. ad. 3. dicit quòd hæc gratia per quam aliquis præparat se ad gratiam habendam est *operatio Dei ad se animam convertentis: quæ exigitur ad hoc ut aliquis se præparet*; & sine hac efficaci gratiâ Dei ad se convertentis non solùm homo non se præparat, sed nec se præparare potest, cùm sine hâc ad Deum converti non possit, & juxta S. Thomam præparare se ad gratiam sit ad Deum converti. *Et ideò*, inquit hoc eod. art. 6. in c. *quòd homo convertatur ad Deum, hoc non potest esse nisi Deo ipsum convertente: hoc autem est præparare se ad gratiam, quasi ad Deum converti.*

Dicet-ne jam P. Nicolaï, quòd secundùm S. Thomæ doctrinam gratia quæ exigitur, ut aliquis se ad gratiam præparet, & sine quâ se præparare non potest, omnibus datur quibus Deus præcipit quod se ad gratiam præparent? Verùm omnibus præcipi ut se ad gratiam seu habendam seu servandam præparent non negabit. Atqui juxta S. Thomam gratia quæ exigitur ut quis se præparet, & sine quâ non potest se præparare, est Deus hominem ad se convertens, seu est operatio Dei ad se animam convertentis. Consequens ergo est, ut P. Nicolaï dicat, quòd in doctrinâ S. Tho-

mæ Deus omnes homines ad se semper convertit, quodque illi ad Deum semper convertuntur: quod quàm falsum absurdumque sit, per se satis patet.

Idem Sanctus 1. 2. ead. q. 109. art. 8. 1. argumentum sic proponit. *Videtur quòd homo sine gratiâ non possit peccare. Nullus enim peccat in eo quod vitare non potest, ut Augustinus dicit in lib. de dualus animabus & de libero arbitrio. Si ergo homo existens in peccato mortali non possit vitare peccatum, videtur quod peccando non peccat, quod est inconveniens.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd homo potest vitare actus singulos peccati, non tamen omnes, nisi per gratiam, ut dictum est; & tamen quia ex ejus defectu est, quòd homo se ad gratiam (scilicet habitualem) *habendam non præparet, propter hoc à peccato non excusatur, quòd sine gratiâ peccatum vitare non potest.*

Non respondet S. Thomas ideò hominem non excusari à peccato, quia semper habet gratiam sufficientem, quâ se potest ad gratiam habendam præparare; sed quia ex ejus defectu est, quòd se non præparet. Quòd autem P. Nicolaï secundùm Moliniana principia comminiscitur, non fore hominis defectum, nisi gratiam habeat, satis superque confutatum est.

S. Thomas multis aliis in locis hoc idem sibi ex S. Augustino objicit: *Nullus peccat in eo quod vitare non potest*; nec unquam per gratiam sufficientem, omnibus qui peccant datam, illud solvit & exponit, ut videre est 1. 2. q. 74. art. 3. 2. 2. q. 10. art. 1. 1. arg. 2. q. 148. art. 1. arg. 2. q. 158. art. 2. arg. 3. sed illud ita semper intelligit, ut nullus peccet, nisi in eo quod in potestate sic habet, ut cùm vult faciat vel non faciat: sicut qui non credit non peccat contra fidem, nisi audierit, peccat autem si audierit, etsi auxilium Dei sine quo credere non potest, non habeat, ut evidens est ex iis quæ docet 2. 2. q. 2. art. 5. arg. 1. & ad 1. & q. 10 art. 1. in c. & arg. 2.

ARTICULUS II.

In quo ostenditur, cur juxta S. Thomam nunquam dici debeat, præceptum esse impossibile; etsi gratia sufficiens omnibus semper non detur.

S. Thomæ cum S. Augustino, in explicandâ præceptorum possibilitate, concordia.

Quanquam autem juxta S. Thomam, auxilium sine quo homo præceptum credendi & Deum diligendi implere non potest, aliquibus non detur: inde tamen non sequitur præceptum credendi vel diligendi Deum aliquibus esse impossibile. Vox enim illa, impossibile, absolutè usurpata id ex S. Thomâ significat, quod

quod nullo modo facere poſſumus, nequidem alterius auxilio adjuti. Quare juxta S. Thomæ doctrinam impoſſibile dici nunquam debet, quod cum Dei auxilio facere poſſumus, ut ſemper reſpondet, ſive illud auxilium nobis adſit, ſive non adſit.

Egregius eſt in eam rem locus 1. p. quæſt. 62. art. 2. ad 2. *Difficile eſt quod tranſcendit potentiam: ſed hoc contingit eſſe dupliciter. Uno modo, quia tranſcendit potentiam ſecundum ſuum naturalem ordinem: & tunc ſi ad hoc poſſit pervenire aliquo auxilio, dicitur difficile; ſi autem nullo modo, dicitur impoſſibile, ſicut impoſſibile eſt hominem volare. Alio modo tranſcendit aliquid potentiam, non ſecundùm ordinem naturalem potentiæ, ſed propter aliquod impedimentum potentiæ adjunctum..... Converti autem ad beatitudinem ultimam, homini quidem eſt difficile, & quia eſt ſupra naturam, & quia habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati; ſed Angelo eſt difficile propter hoc ſolum, quòd eſt ſupernaturale.*

Sed juxta hanc S. Thomæ doctrinam quæret aliquis: ſicut dicimus, ſimpliciter loquendo, eſſe impoſſibile cæcum videre, vel mortuum, reſurgere, quanquàm Dei auxilio & operatione fieri poſſit ut cæcus videat & mortuus reſurgat, cur pari modo non dicemus ſimpliciter eſſe impoſſibile, aliquem præceptum fidei ſeu dilectionis implere, quanquàm Dei auxilio & operatione fieri poſſit ut credat ac diligat?

Illud etiam S. Thomas rectiſſimè exponit & illuſtrat. Docet enim ampliùs, licet ſimpliciter loquendo dici poſſit eſſe impoſſibile cæcum videre, ſimpliciter tamen dici non poſſe aliquod præceptum alicui eſſe impoſſibile: quia licet præceptum impleri non poſſit, niſi operatione divinâ; ad hoc tamen implendum cooperatur liberum hominis arbitrium, & ideò non dicitur eſſe impoſſibile ſimpliciter: ſanandæ autem cæcitati & mortuo ſuſcitando non cooperatur liberum arbitrium, ſeu natura inferior. Unde ſimpliciter loquendo impoſſibile eſt cæcum videre & mortuum reſurgere, licet operatione divinâ id fieri poſſit. En expreſſum hâc de re S. Thomæ teſtimonium.

In quæſt. diſputatis q. 24. de veritate (quæ eſt de libero arbitrio) art. 11. 5. argumentum ſic proponit: *Sed dices, quod quamvis talis ſit impœnitabilis ex viribus propriis, poteſt tamen reduci ad pœnitentiam ex munere divinæ gratiæ. Sed contrà, quando aliquid eſt impoſſibile ſecundùm cauſas inferiores, licet divinâ operatione fieri poſſit, dicimus ſimpliciter loquendo illud eſſe impoſſibile, ſicut cæcum videre, vel mortuum reſurgere. Si ergo ex viribus propriis aliquis non ſit capax pœnitentiæ, ſimpliciter debet dici quòd eſt obſtinatus in malo, quamvis divinâ virtute poſſit reduci ad pœnitentiam.* Huic argumento ſic reſpondet. *Ad 5. dicendum, quòd quando natura inferior poteſt aliquid diſponere, vel qualitercumque operari, non dicitur impoſſibile ſimpliciter, quamvis non poſſit perfici niſi divinâ*

operatione; ficut non dicimus esse impossibile simpliciter prolem in materno utero animâ rationali animari: & similiter quamvis liberatio à peccato fiat operatione divinâ; quia tamen ad hoc liberum arbitrium cooperatur, non dicitur esse impossibile simpliciter.

Tota hæc S. Thomæ de possibilitate præceptorum doctrina, isto & præcedenti testimonio contenta, cum S. Augustino mirificè consonat, qui duobus modis similiter exponit ac docet præceptum non debere dici impossibile. 1. Quia illud cum divino auxilio implere possumus: *Potest*, inquit de nat. & grat. c. 67. *peccatum caveri, sed opitulante Deo, qui non potest falli.* Et c. 43. *Medicinâ poterit, quod vitio non potest.* Et de perf. justit. c. 3. *Vitari potest peccatum, si natura vitiata sanetur gratiâ Dei per Jesum Christum.* Idem docet S. Thomas juxta doctrinam primo testimonio contentam.

2. S. Augustinus docet præceptum non debere dici impossibile, quia hoc est in potestate nostra quod cùm volumus facimus. *Verum est*, inquit Retract. l. 1. c. 22. *omnes homines hoc posse, si velint.* Et de prædest. SS. c. 6. *Credere vel non credere*, inquit, *est in arbitrio voluntatis humanæ.* Illud etiam S. Thomas docet juxta doctrinam 2. testimonio contentam, cùm dicit præceptum non debere dici impossibile simpliciter, quia illi implendo cooperatur liberum arbitrium, quod idem est, ac quia illud facimus cùm volumus, seu quia illud facere vel non facere est in arbitrio voluntatis humanæ.

Sed juxta S. Augustinum, sicut & juxta S. Thomam, gratia requiritur ut velimus. *Verum est*, ait Augustinus, *omnes homines hoc posse, si velint*, id est, ab amore visibilium rerum & temporalium se ad ejus præcepta servanda convertere; *sed preparatur voluntas à Domino* (scilicet ut velint) *& tantùm augetur munere charitatis, ut possint.* Et de prædest. SS. c. 6. *Non quia credere vel non credere non est in arbitrio voluntatis humanæ, sed in electis preparatur voluntas à Domino.* Similiter S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 8. ad 3. exponens illud Eccles. 15. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit dabitur illi; Nunc etiam*, inquit, *quodcumque vult homo datur ei, sed hoc quòd bonum velit, habet ex auxilio gratiæ.* Sicut autem juxta S. Augustinum, ita & juxta S. Thomam, voluntas in omnibus per gratiam non præparatur. *Multi*, inquit S. Augustinus, *audiunt verbum veritatis, alii credunt, alii contradicunt: volunt ergo isti credere, nolunt autem illi: sed cùm aliis preparetur, aliis non preparetur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordiâ ejus, quid de judicio.*

Ita verò S. Thomas in 12. ad Heb. lect. 3. ubi pro eodem sumit præparare se ad gratiam, & non ponere obstaculum gratiæ. *Dicendum est*, inquit, *quod hoc ipsum quòd aliquis non ponit obstaculum,*

ex gratiæ procedit: quòd ergo à quibusdam removetur istud obstaculum, hoc est ex misericordia Dei: quòd autem non removetur, hoc est ex justitia ejus. Et 2.2.q.2. art.5.ad 1. *Sed hoc potest* (credere scilicet & diligere) *cum auxilio gratiæ, quod quidem auxilium quibuscumque divinitùs datur, misericorditer datur, quibus autem non datur, ex justitia non datur, in pœnam præcedentis aut saltem originalis peccati, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat.*

Ex quibus patet, quàm benè S. Augustinus divinæ gratiæ Doctor, & S. Thomas ejus discipulus ac scholæ Magister, inter se in exponendâ præceptorum possibilitate, sicut & in cæteris omnibus de gratia Christi capitibus conveniant. Frustrà ergo P. Nicolaï & alii Molinistæ in S. Thomæ, sicut & in S. Augustini Operibus gratiam sufficientem communem quærunt, quibus possibilitatem præceptorum astruxerint ac exposuerint. Eam verò eos invenisse quis putet, si nec semel tot libris, tot locis quibus Sancti hi Doctores de possibilitate præceptorum agunt, dictum invenerint, ideò præcepta non esse impossibilia, ideò peccata caveri posse, quia Deus omnibus gratiam actualem interiorem semper dat, quâ præcepta implere & peccata cavere possint? Cùm tamen illud unum sit quod Molinistæ semper respondent, quia omnibus gratiam sufficientem semper dari existimant. Illud nunquam hos Sanctos Doctores tenuisse, vel hoc argumento certissimè évincitur, quia id ab illis nunquam responsum est; imò verò omnibus eam non dari sæpè assertum est. Jam expendamus singula S.Thomæ testimonia à P. Nicolaï ad gratiam hanc sufficientem astruendam per possibilitatem præceptorum tertiâ Classe relata.

ARTICULUS III.

In quo omnia S. Thomæ testimonia à Patre Nicolaï circa possibilitatem præceptorum 3. Classe relata exponuntur, & à perverso sensu illis per eum affricto vindicantur.

PAter Nicolaï 3. Classe n. 1. sic loquitur, ut ex possibilitate præceptorum gratiam sufficientem communem astruat.

Quid aliud, scilicet Quodlibeto 2. art. 6. certissimè adstruit? [*Nullus tenetur*, inquit, *ad hoc quod est supra vires suas, nisi per modum quo fit sibi (vel ei) possibile.*] *Atque inde concludit, quòd quia mysteria fidei sunt supra potentiam hominis naturalem, & ex peculiari dono Dei provenit ut credantur :* [*tenetur homo credere secundùm quod adjuvatur à Deo ad credendum.*] Et eadem *ratio debet esse de præceptis omnibus quæ facere tenetur, nec tamen sine adjutorio Dei potest.*

Sed P. Nicolaï, ut S. Thomam non nisi de adjutorio gratiæ lo-

qui insinuaret, de industriâ omisit quæ sequuntur: en testimonium integrum. *Homo ergo tenetur credere secundùm hoc quòd adjuvatur à Deo ad credendum. Adjuvatur autem à Deo aliquis ad credendum tripliciter. Primò quidem per interiorem vocationem, de qua dicitur Joan. 6. Omnis qui audit à Patre, & didicit venit ad me; & ad Rom. 8. Quos prædestinavit, hos & vocavit. Secundò per doctrinam & prædicationem exteriorem, secundùm illud Apostoli ad Rom. 10. Fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi. Tertiò per exteriora miracula.* Ergo S. Thomæ sensus is est, quòd homo non tenetur credere, nisi secundùm quod adjuvatur aliquo ex his tribus modis, scilicet vel per interiorem vocationem, vel per prædicationem, vel per miracula: sensus autem non est quòd homo non teneatur credere, nisi secundùm quod adjuvatur per interiorem vocationem. Cùm enim non possit dici quòd necesse sit hominem tribus his modis adjuvari, ut credere teneatur, dici oportet quòd sufficit hominem aliquo ex his tribus modis adjuvari, ut credere teneatur. Id verò manifestè patet ex ipso articuli scopo, in quo id unum S. Thomas docet: *Christo credendum fuisse, etsi visibilia miracula non fecisset.* Quod ex eo probat: *quia homines à Deo ad credendum tripliciter adjuvantur, per interiorem vocationem, per doctrinam, per miracula.* Unde concludit: *Si autem Christus visibilia miracula non fecisset, adhuc remanebant alii modi attrahendi ad fidem, quibus homines acquiescere tenerentur.* Eâdem ergo ratione, qui Christo *forinsecùs insonante foris audiebant, intùs non audiebant*, ut ait Augustinus, Christo nihilominus credere tenebantur: quia duobus aliis modis, prædicatione scilicet & miraculis, vocabantur ad fidem, *quibus acquiescere tenebantur.*

Quantùm verò à S. Thomæ mente alienum sit, ut vocationem interiorem omnibus communem hoc articulo astruere voluerit, hæc verba mox sequentia demonstrant. *Ad 1. ergo dicendum quòd inter illa opera quæ Christus in hominibus fecit, annumerari etiam debet vocatio interior, quâ* QUOSDAM ATTRAXIT, *sicut Gregorius dicit in quadam homilia, quod Christus per misericordiam Magdalenam traxit interiùs.* An ita loqueretur, an quosdam per vocationem interiotem attractos, & non potiùs omnes attractos diceret, si vocationem interiorem omnibus communem hîc astrueret, ac teneret? An diceret, quòd Christus per misericordiam Magdalenam traxit interiùs, nisi vellet insinuare, quòd Christus per justitiam quosdam non trahit interiùs, eos gratiâ interiori non adjuvando: dicit autem per vocationem interiorem quosdam attractos esse, ut ostendat variis modis Christum operari, scilicet per miracula, per vocationem interiorem, & per doctrinam.

Omitto dicere, hanc quam P.

Nicolaï S. Thomæ hoc articulo sententiam affingit, ita esse illius doctrinæ ex adverso contrariam, ut 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. de hâc quæstione expressè agens, utrùm homo teneatur ad credendum aliquid explicitè, disertè doceat, aliquibus qui tenentur credere articulos fidei sicut & Deum diligere, auxilium gratiæ sine quo hoc non possunt, ex justitia non dari: hoc testimonium anteà art. 1. retulimus, ubi ostendimus quomodo juxta S. Thomam præceptum sit alicui possibile, etiamsi illi non adsit auxilium divinum sine quo illud implere non potest.

P. Nicolaï aliud deinde testimonium refert ex Quodlibeto 7. art. 17. ad 3. En integrum, cujus partem iste suo more supprimit. *Dicendum quòd in quolibet præcepto duo sunt consideranda, scilicet finis præcepti & possibilitas observandi: quia omnia præcepta cujuslibet legis sunt ordinata ad aliquod bonum inducendum, vel malum tollendum, nec aliquid impossibile præcipi potest. Unde dicit Hieronymus: Qui dicit Deum aliquid præcepisse impossibile, anathema sit. Si ergo sit tale præceptum, quod nullomodo reddi possit impossibile, observandum, & sine eo finis intentus haberi non possit, obligatio illius præcepti semper manet, sicut est in præceptis de actibus virtutum; quia ad minùs actus interiores semper sunt in hominis potestate, & sine eis vita spiritalis conservari non potest, ut dictum est* (hæc quæ sequuntur de industriâ omisit P. Nicolaï, quia ex his innotescit, hoc loco actus interiores virtutum cum actibus exterioribus comparari) *Duobus ergo modis præceptum de operatione manuum obligationem amittit: uno modo, quando aliquis redditur impotens ad laborandum, propter corporis imbecillitatem; alio modo, quando finem hujus præcepti, scilicet conservationem corporalis vitæ, consequi potest sine labore manuum, ut ex dictis patet.*

Ad clariorem hujus testimonii elucidationem referenda est objectio cui respondetur, quæ talis est. *Ad præcepta servanda omnes tenentur: sed ad labores manuum non omnes tenentur, aliàs qui sunt divites & manibus non laborant, mortaliter peccarent.*

Hoc ergo articulo S. Thomas quærit & expendit, *Utrum operari manibus sit in præcepto:* docet possibile debere esse quod præcipitur, atque ut id exponat circa quæstionem ab eo propositam, actus interiores virtutum cum actibus exterioribus comparat: dicit hos esse semper in præcepto, quia sunt semper in hominis potestate; istos non esse semper in præcepto, quia scilicet non sunt semper in hominis potestate: ut quando aliquis ad eos redditur impotens propter corporis imbecillitatem; & hoc modo præceptum de operatione manuum obligationem amittere. Patet itaque actus interiores virtutum dici semper esse in hominis potestate, quia hos semper facimus cum volumus, ut loquitur S. Augustinus;

actus verò exteriores, puta laborem manuum, non esse semper in hominis potestate, quia hos non semper facimus cum volumus: frequenter enim ob corporis imbecillitatem laborare non potest, etiam qui maximè voluerit. Itaque dicere quod actus interiorum virtutum semper sunt in hominis potestate, quia semper illi adest Dei gratia quâ potest eos exercere, à S. Thomæ mente penitùs alienum est: ut hinc omnibus innotescat perpetua in exponendo S. Thomæ sensu Patris Nicolaï hallucinatio, qui ex hoc loco concludit, *gratiam sufficientem saltem ei adesse dici debere, qui præcepta observare tenetur, juxta verum & certum sensum S. Thomæ.*

Posteà P. Nicolaï S. Thomam in Sententias citat. In 2. sent. dist. 28. q. 3. art. 3. in quo quæritur, *Utrum homo possit implere præcepta sine Dei gratia.* Post argumenta: *Sed contra*, inquit, *Hieronimus dicit, qui Deum dicit præcipere impossibilia, anathema sit: sed impossibile est homini illud quod implere non potest: ergo mandata Dei homo per se implere non potest.*

Præterea Deus non est magis crudelis quàm homo: sed homini imputatur in crudelitatem, si obliget aliquem per præceptum ad id quod implere non posset: ergo hoc de Deo nullo modo est æstimandum. Verba sequentia P. Nicolaï suppressit; *& ita sine gratiâ homo per se legis præcepta implere potest.*

Ex quo sequitur (inquit P. Nicolaï) *quòd cum sine divinâ voluntate quodlibet bonum in nobis operante, vel sine actuali gratiâ, nemo ea implere possit, crudelis esset Deus, ex mente S. Thomæ, si præciperet ea servari, & eos qui non servant ad peccati reatum obligaret, nec ad eorum impletionem vel observationem necessarium auxilium præberet, saltem tale quod sufficiens dici posset.*

Hæc est Patris Nicolaï ratiocinatio, sed S. Thomæ verbis penitùs contraria. Nam S. Thomas hinc non concludit, omnibus gratiam dari, quod facit P. Nicolaï; sed è contra, hominem sine gratia per se legis præcepta implere posse, ut hinc id unum sequi videri possit, Dei gratiam sive actualem, sive habitualem, ad legis præcepta implenda non esse necessariam. Quare P. Nicolaï prudenter suo more hanc S. Thomæ conclusionem reticuit, *Et ita sine gratia homo per se legis præcepta implere potest*, ne eâ positâ consequentiæ quam deducit falsitas innotesceret.

Quis ergo, inquies, horum S. Thomæ verborum sensus est? Hic est quem sequens S. Thomæ responsio declarat: *Dicendum est ergo*, inquit, *quòd præcepta legis, quantùm ad id quod directè sub præcepto cadit* (hoc est, ut ipse exponit, quantùm ad substantiam operis, & non quantùm ad modum agendi, & intentionem Legislatoris, seu finem præcepti, qui est, non tantùm ut hæc opera fiant, sed ut ex charitate fiant) *potest aliquis implere per liberum arbitrium sine gratia gratis data, vel gratum faciente*, hoc est, sine gratia actuali & habituali. Hoc uno

uno sensu S. Thomas loquitur; de præceptis solùm quantùm ad substantiam operis, non verò quantùm ad modum agendi in argumentis, *sed contra*, loquitur, ut ex ipsis conclusionis verbis patet: *Ergo mandata Dei homo per se implere potest: & ita sine gratiâ homo per se legis præcepta implere potest.*

S. Thomas in qq. disp. de veritate q. 24. quæ est de libero arbitrio art. 14. eamdem doctrinam tradit; quam P. Nicolaï non minùs absurdè pro gratiâ sufficiente communi commemorat. Ita S. Thomas.

Quæritur utrùm liberum arbitrium possit in bonum sine gratia? Et videtur quòd sic: quia præceptum non datur de impossibili: unde Hieronymus dicit, Maledictus qui dicit Deum homini aliquid impossibile præcepisse: sed homini præcipitur ut bonum faciat: ergo homo potest per liberum arbitrium bonum facere. Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd illud quod præcipit Deus non est impossibile homini ad servandum, quia & substantiam actus potest ex libero arbitrio servare, & modum quo elevatur supra facultatem naturæ, pro ut scilicet fit ex charitate, potest servare ex dono gratiæ, quamvis non ex solo libero arbitrio.

S. Thomas per donum gratiæ quo homo potest servare præcepta ex charitate, gratiam habitualem designat, non verò actualem; & licet actualem designaret, eam omnibus dari non dicit. Quid verò absurdius in S. Thomæ doctrinâ, quàm donum gratiæ quo homo servare potest omnia præcepta ex charitate, omnibus semper dari?

Confirmat autem P. Nicolaï ex sequenti responsione gratiam omnibus dari. Ita S. Thomas.

Præterea nullus debet corripi, si non faciat quod facere non potest: sed homo justè corripitur, si omittat facere bonum: ergo per liberum arbitrium homo bonum facere potest. Sic respondet.

Ad 2. dicendum, quòd rectè homo corripitur qui præcepta non implet, quia ex ejus negligentia est quòd gratiam non habet, per quam potest servare mandata quantùm ad modum, cùm possit nihilominùs per liberum arbitrium ea servare quantùm ad substantiam. An ex ejus negligentia porro esset (inquit P. Nicolaï) *quòd non haberet ejusmodi gratiam, si quantùm est ex parte Dei per seipsum deesset, non hoc adesset saltem per quod haberi potest.* Hæc est Patris Nicolaï consequentia, non in S. Thomæ doctrinâ, sed in Molinianis principiis fundata. Ubi enim unquam S. Thomas docuit non fore hominis negligentiam, nec illam homini ad peccatum imputandam, nisi Deus homini concedat gratiam actualem interiorem, quâ se possit ad gratiam habendam disponere? Vel unum S. Thomæ testimonium proferat P. Nicolaï, ubi id S. Thomas expresse asserat. Nos multis expressis testimoniis hoc toties inculcatum & nunquam probatum confutavimus, & ampliùs posteà Sectione sequenti, ubi de peccati imputatione, confuta-

futabimus: imò ex hoc ipso articulo gratiam actualem omnibus non dari convinci potest. Eam enim sic definit S. Thomas ibid. in corp. *Ipsa misericordia Dei, per quam interiùs motum mentis operatur.* Quis autem dixerit Deum per suam misericordiam interiùs motum mentis in omnibus operari? Imò secundùm S. Thomam certissimum est, Deum in multis hunc ex justitia non operari.

Omitto calumniosè semper adversariorum doctrinam à Patre Nicolaï proponi, cùm nec Arnaldus, nec quisquam alius S. Augustini discipulus teneat gratiam ex parte Dei per se ipsam ulli deesse, sed semper in homine causam esse cur desit.

Ut verò P. Nicolaï ostendat, S. Thomam maturum aliud non dixisse, quàm quod juvenis, hoc ex Summa testimonium refert 1. 2. q. 100. art. 10. *Non est impossibile hoc praceptum observare quod est de actu charitatis; quia homo potest se disponere ad charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest eâ uti.* Hic-ne legitur, gratiam actualem interiorem omnibus semper dari, quâ se possint ad gratiam habendam disponere, & cùm eam habuerint eâ uti? Minimè verò; sed hoc concludit P. Nicolai: quàm falsò, satis anteà ostendimus.

Respondeo ergo 1. quod ex S. Thoma 1. p. q. 23. art. 3. ad 3. duplex est impossibilitas, alia absoluta, alia conditionata. Itaque juxta doctrinam ibi à S. Thomâ traditam nunquàm debet dici quòd impossibile sit absolutè reprobo se ad gratiam, seu ad charitatem disponere; quia semper potest habere auxilium Dei, quo se ad illam disponat. Sed, ut ibidem docet, ex suppositione dici potest, quòd reprobatus non potest gratiam adipisci, seu quòd non potest se ad gratiam habendam disponere; & ideò licet aliquis non habeat gratiam actualem, per quam se ad gratiam habitualem disponere potest, & per quam potest eâ uti, non sequitur quod sit illi impossibile habere charitatem, aut quando illam habuerit eâ uti; & tamen peccatum ejus qui reprobatur & qui à gratiâ deseritur, licet secundùm impossibilitatem conditionatam non possit gratiam adipisci, in culpam imputatur; non quia gratiam actualem sufficientem habet quâ possit se ad gratiam disponere: *Sed quia*, inquit ibidem, *licet aliquis non possit gratiam adipisci qui reprobatur à Deo, tamen quòd in hoc peccatum vel illud labatur, ex ejus libero arbitrio contingit: unde & meritò sibi imputatur in culpam.* Et anteà ad 2. *Culpa provenit ex libero arbitrio ejus qui reprobatur, & à gratia deseritur: & secundùm hoc verificatur dictum Prophetæ, scilicet; Perditio tua Israël ex te.*

Respondeo 2. ex S. Thomâ, *quòd illud quod possumus cum divino auxilio, non est nobis omninò impossibile*, ut anteà exposuimus: semper autem homo potest cum auxilio divino se disponere ad charitatem habendam, & quando habuerit eam, potest eâ uti.

Res-

Respondeo 3. juxta S. Thomam ex supradictis, quòd quamvis liberatio à peccato, & similiter præcepti charitatis observatio, fiat operatione divinâ, quia tamen ad hoc liberum arbitrium cooperatur, non dicitur esse impossibile simpliciter. Unde ut suprà vidimus 1. 2. q. 109. art. 6. *Nihil homini impossibile à Deo imponitur, dum ei præcipitur ut se ad Deum convertat: quia hominis ad Deum conversio fit per liberum arbitrium, etsi liberum arbitrium ad Deum converti non possit, nisi Deo ipsum ad se convertente.*

Denique hoc addo observatione dignissimum, his & similibus argumentis gratiæ per se efficacis ad singulos actus necessitatem S. Thomæ auctoritate everti: quia hæ consequentiæ & ratiocinationes è S. Thomæ testimoniis circa possibilitatem præceptorum deductæ, vel ad gratiam sufficientem communem astruendam nihil valent, vel ad astruendam gratiam sufficientem communem, libero arbitrio saltem ad orandum & ad disponendum se subjectam, valent: ut rectè probat M. Alphonsus le Moyne, Molinianæ ad orandum gratiæ assertor, in suo Tractatu de gratiâ.

Demùm P. Nicolaï observat quater à S. Thoma variis in locis id velut ex S. Hieronymo uniformiter quoad sensum relatum, *Eos esse maledicendos & execrandos, qui aliquid impossibile dicunt esse quod homini à Deo præceptum sit.* Id uniformiter quoad sensum à S. Thomâ relatum non abnuimus; sed vel uno loco relatum esse ad gratiam sufficientem omnibus qui præcepto tenentur astruendam, pernegamus, ut circa singula ostendimus. Illud enim exponens 1. 2, q. 109. art. 4. ad 2. nihil homini impossibile præceptum docet: quia quod possumus cum auxilio divino, non est nobis omninò impossibile; non verò quia semper habemus auxilium Dei quo præcepta implere possumus, sicut articulo præcedente ostendimus.

Scio hæc verba (inquit P. Nicolaï) *quibus nititur S. Thomas, tanquàm si Hieronymi essent, non Hieronymi tamen esse, sed Pelagii.*

Id rectè scis, Pater mi, cùm S. Augustinus lib. de gratia Christi c. 32. & de peccato originali c. 30. Pelagii confessionem, quâ hæc verba continentur, ut dolo plenam refutet. Rectè scis visam fuisse Zozimo, à quo suscepta est, Catholicam, ob verborum ambiguitatem quibus Pelagius simulatâ voluntatis emendatione ad Summum Pontificem decipiendum usus erat sed nec ignorare debes Zozimum, fraude posteà detectâ, damnationis sententiam in Pelagium & Cœlestium tulisse. Ergo cùm hæc verba Catholicum sensum præ se ferant, hæc S. Thomas falsâ inscriptione deceptus, velut ex Hieronymo referre potuit; sed fateri te necesse est, eadem hæc verba hæreticum etiam sensum à Pelagio intentum occultare: ea porrò S. Thomas juxta Catholicum sensum à S. Augustino defensum, & à Zozimo appro-

approbatum usurpat, qui alius non est quàm is quem contra te defendimus. Tu verò Pelagii sensum à S. Augustino confutatum amplecteris, & quod intolerabile est, S. Thomæ falsissimè affingis. Pelagii enim sensus hic erat, hæc mens, ut hâc sententiâ *execramur etiam blasphemiam eorum qui dicunt impossibile aliquid homini esse præceptum*, doctrinam gratiæ per se efficacis quam ad singulos pios actus necessariam esse, & sine quâ nihil boni fieri posse S. Augustinus cum universâ Ecclesiâ asserebat, velut blasphemam & execratione dignam sugillaret. Hæc eadem Catholicorum doctrina est, quam à S. Thomâ eadem verba sub Hieronymi nomine referente, tanquàm blasphemam rejectam esse, tua argumenta tuæque consequentiæ probant, si quid probant, quicquid Pelagii dolum imitatus dissimules. Hæc eadem doctrina est quam tu, si quid ex Arnaldo damnas, hæreseos & blasphemiæ damnas in Arnaldo, qui nihil aliud scribendo docuit, quàm gratiam per se efficacem ad omnes pios actus necessariam, & sine quâ nihil piè fieri potest, Petro justo in tentatione defuisse, quæ certissima est S. Augustini doctrina Pelagiano errori opposita. *Siccine tu* (ut in te tua verba in Arnaldum falsissimè contorta, verissimè retorqueam) *S. Thomam illudis, aut ementito S. Thomæ nomine nos fascinas, si vel credula nimis mentes, vel teneri nimis oculi nobis essent.*

SECTIO TERTIA.

In quâ ex iis quæ S. Thomas docet de imputatione peccati, de Voluntate Dei antecedente & consequente, & de morte Christi pro omnibus, quantùm ad sufficientiam pretii, gratiam actualem sufficientem omnibus communem non solùm non astrui, sed etiam negari ostenditur.

PAter Nicolaï his quidem argumentis quæ vulgò à Molinistis ab imputatione peccati, à voluntate Dei, & à morte Christi petuntur, ad gratiam sufficientem communem, S. Thomæ auctoritate astruendam, specialiter non utitur: sed quia non solùm Patrem Nicolaï hoc Opere confutare, sed etiam S. Thomæ de gratiâ sufficiente doctrinam integrè exponere suscepi; quia etiam non solùm Patri Nicolaï, sed & cæteris Molinistis quidquam nobis ex S. Thomæ doctrinâ ad sententiam suam confirmandam objiciendi locum omnem præripiendùm esse arbitror, ideò hæc argumenta à Patre Nicolaï penè intacta tractare aggredior, ostensurus illa, juxta S. Thomam, ad gratiam sufficientem communem astruendam non solùm non valere, sed etiam multùm valere ad de-

destruendam. Id verò postquàm ostensum fuerit, tùm P. Nicolaï, cæterique Molinistæ, si sapiunt, S. Thomam velut suæ sententiæ patronum sibi vindicare, ac nobis velut nostræ adversarium objicere desinent; tùm de S. Thomâ, sicut jam de S. Augustino, obmutescent, cùm constet aliis argumentis quàm istis, vel his quæ duabus præcedentibus Sectionibus abundè confutata sunt, gratiam actualem sufficientem communem non posse stabiliri, nec doctrinam, quam contra illos defendimus, impugnari.

ARTICULUS PRIMUS.

In quo ostenditur S. Thomam nunquam peccati imputationem per gratiam sufficientem, iis qui peccant semper datam, exposuisse.

Sanctus Thomas sæpè docet hominem à gratiâ deseri, & tamen peccare, quia voluntate suâ & libero arbitrio peccat; numquam autem ad gratiam sufficientem communem recurrit, ut ostendat justè homini peccatum imputari: eam ergo non admisit, siquidem ad ea solvenda, propter quæ potissimùm admittenda dicitur, nunquam illâ usus est. Illud ex multis locis probatur.

1. p. q. 23. art. 3. argumentum 3. sic proponit. *Nulli debet imputari quod vitare non potest: sed si Deus aliquem reprobat, non potest vitare quin ipse pereat. Dicitur enim Eccles. 7. Considera opera Dei, quod nemo possit corrigere quem ipse despexerit: ergo non esset hominibus imputandum quod pereunt; hoc autem est falsum: non ergo Deus aliquem reprobat.* Sic respondet.

Ad 3. dicendum, quòd reprobatio Dei non subtrahit aliquid de potentiâ reprobati: unde cùm dicitur quòd reprobatus non potest gratiam adipisci, non est hoc intelligendum secundùm impossibilitatem absolutam, sed secundùm impossibilitatem conditionatam, sicut supra dictum est, quòd prædestinatum necesse est salvari necessitate conditionatâ, quæ non tollit libertatem arbitrii. Unde licet aliquis non possit gratiam adipisci, qui reprobatur à Deo; tamen quòd in hoc peccatum, vel illud labatur, ex ejus libero arbitrio contingit: unde & meritò sibi imputatur ad culpam.

Nulla hic gratiæ sufficientis omnibus qui peccant datæ mentio; quam tamen nemo illius assertor in similis argumenti solutione unquam prætermitteret. Agitur de explicandâ peccati imputatione circa reprobos, qui non possunt gratiam adipisci. Respondet-ne meritò illis imputari ad culpam quòd pereunt, & quòd in peccatum cadunt, quia habent gratiam sufficientem, quâ possunt illud vitare? Minimè verò: sed quia, quòd in hoc peccatum vel illud labantur, ex eorum libero arbitrio contingit. Similiter ad 2. dicit, reprobationem

nem non esse causam culpæ, verùm causam derelictionis à Deo: *sed culpam provenire ex libero arbitrio ejus qui reprobatur, & à gratiâ deseritur.* Cur S. Thomas ita loquitur, si reprobus cùm peccat, à gratiâ sufficiente nunquam deseritur? Cur à Deo derelinqui dicitur, qui semper ejus gratiâ sufficiente adjuvatur? Profectò quisquis asserit neminem culpandum esse, nisi adsit illi gratia ad non peccandum sufficiens, contrariè omnino respondebit, dicetque culpam provenire ex libero arbitrio ejus qui reprobatur, & à gratiâ Dei ad non peccandum sufficiente nunquam deseritur.

In hæc verba Joan. 6. *Nemo potest venire ad me*, &c. Sic loquitur.

Tertia quæstio est de hoc quod dicit, quòd nemo venire potest, nisi tractus à Patre; quia secundùm hoc si nullus veniat ad Christum, non imputatur ei, sed ei qui non trahit eos. Respondeo dicendum, quòd verè nullus venire potest, nisi tractus à Patre. Nam sicut grave per naturam, non potest per se sursum ferri, nisi trahatur ab alio; ita cor humanum, ex se ad inferiora tendens, non potest sursum elevari, nisi tractum: si verò non elevatur, non est defectus ex parte trahentis, qui quantùm in se est, nulli deficit; sed est propter impedimentum ejus qui non trahitur. Aliter autem, quantùm ad hoc pertinet, possumus loqui de hominibus in statu naturæ integræ, & aliter in statu naturæ corruptæ. Nam in natura integra non erat aliquod impedimentum prohibens ab hac tractione. Et ideò omnes indigent trahi: Deus autem omnibus ad trahendum manum porrigit, quantùm in se est; &, quod plus est, non solùm attrahit manum recipientis, sed etiam aversos à se convertit, secundùm illud Thren. ult. Converte nos Domine, & convertemur. Et in Psal. 84. secundùm aliam litteram, Deus tu conversus vivificabis nos. Ex quo ergo Deus paratus est dare omnibus gratiam, & ad se trahere, non imputatur ei si aliquis non accipiat, sed ei qui non accipit. Quare autem non omnes aversos trahit, sed aliquos, licet sint omnes æqualiter aversi, ratio quidem in generali potest assignari, ut scilicet in illis qui non trahuntur appareat & refulgeat ordo divinæ justitiæ; in illis autem qui trahuntur, immensitas divinæ sapientiæ. Quare autem in speciali trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis divinæ. Unde dicit Augustinus: Quem trahit & quem non trahit, quare illum trahat & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare; semel accipe & intellige: Nondum traheris? Ora ut traharis. Hoc etiam ostendi potest per exemplum. Nam assignari potest ratio quare artifex ponit aliquos lapides inferiùs & aliquos superiùs, & aliquos ex lateribus ex dispositione domus, cujus complementum hoc exigit: sed quare hos lapides hic ponat, & hos ibi, dependet à suâ simplici voluntate; & inde est quòd prima ratio dispositionis refertur ad voluntatem artificis. Sic ergo Deus ad complementum universi quosdam quidem trahit, ut in eis appareat sua mise-

misericordia; quosdam verò non trahit, ut ostendatur in eis sua justitia: sed hos trahit, illos non trahit, secundùm suum beneplacitum voluntatis. Similiter etiam quare in Ecclesiâ aliquos fecit Apostolos, alios Confessores, alios Martyres, ratio est propter Ecclesiæ decorem & complementum; sed quare Petrum fecit Apostolum, Stephanum Martyrem, & Nicolaum Confessorem, non est alia ratio nisi voluntas sua. Sic ergo patet humanæ facultatis defectus, & auxilii divini subsidium.

Anteà Sect. 1. art. 2. 3. & 4. exposuimus, quid sit Deum omnibus, quantùm in se est, manum porrigere, seu, quod idem est, paratum esse dare omnibus gratiam; ac ostendimus nullo modo ex his verbis concludi posse, quòd gratia sufficiens omnibus detur; imò ex hac S. Thomæ responsione, eam omnibus non dari evidenter sequitur: quia si ad peccati imputationem semper datur; si illi debita est qui tenetur Evangelio sibi annuntiato credere, ac Deum diligere; satis non est quòd Deus sit paratus gratiam sufficientem ad credendum & diligendum dare, sed ulteriùs requiritur ut illam actu det, saltem ad removendum impedimentum quod illi ponitur. Et tamen, ut hoc argumentum solvat, non dicit Deum actu dare omnibus gratiam actualem sufficientem, saltem ad removendum impedimentum prohibens ab hâc tractione; sed recurrit tandem ad divinæ justitiæ ostensionem, & ad beneplacitum voluntatis divinæ, ex omnibus æqualiter aversis aliquos solùm ad se misericorditer trahentis, & etiam ad humanæ voluntatis defectum ex se ad inferiora tendentis, & impedimentum gratiæ ponentis, propter corruptionem ex originali peccato subsecutam.

1. 2. q. 109. art. 8. argumentum 2. sic proponit. *Præterea ad hoc corripitur homo, ut non peccet. Si igitur homo in peccato mortali existens non potest non peccare, videtur quod frustra ei correptio adhibeatur: quod est inconveniens.*

Si S. Thomas aliquam gratiam actualem sufficientem communem agnovisset, nonne debebat respondere, quòd homo in peccato semper habet gratiam sufficientem, per quam potest peccatum vitare, & ob quam illi correptio frustra non adhibetur: sed S. Thomas contrariâ prorsus viâ procedit, atque ita objectionem hanc solvit.

Ad 2. dicendum: correptio utilis est, ut ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur; si tamen qui corripitur filius est promissionis, ut strepitu correptionis forinsecùs insonante aut flagellante, Deus in illo intrinsecùs occultâ inspiratione operetur & velle, ut Augustinus dicit in lib. de corrept. & grat. Ideò ergo necessaria est correptio, quia voluntas hominis requiritur ad hoc quòd à peccato abstineat: sed tamen correptio non est sufficiens sine Dei auxilio. Unde Eccles. 7. Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.

Ideò

Ideò ergo correptionem fieri dicit, quia voluntas hominis ad non peccandum requiritur; utilem verò esse docet, cùm adest auxilium Dei, sine quo non est sufficiens: quòd auxilium non dicit omnibus dari qui corripiuntur, sed eis qui sunt filii promissionis.

Prætermitto omnia alia similia testimonia à nobis anteà Sect. 1. art. 1. 2. 3. & 4. exposita, sed illud præcipuâ attentione dignum, 1. 2. q. 79. art. 1. ubi quærens, *An Deus sit causa peccati*, dicit *contingere quòd Deus, non præbet aliquibus auxilium ad evitandum peccatum, quod si præberet, non peccarent.* Hæc scilicet responsio defectuosa est, imò falsa, si omnibus qui peccant gratia sufficiens semper detur ac dari debeat. Falsum est enim quòd Deus non præbeat auxilium ad evitanda peccata, si sufficiens semper præbeat, cujus concessio est ratio ob quam non Deo, sed homini peccatum hominis imputatur. Et hæc esset una, vera ac solida ex adversariorum mente solutio, si S. Thomas talem gratiam omnibus semper dari censuisset.

Ad peccati imputationem gratiam Christi nullomodo requiri; imò sæpè aliquibus quibus peccatum imputatur, nullam dari, ex his etiam quæ de merito ac de demerito S. Thomas docet, apertè colligitur. Dicit enim aliud quidem præter hominis naturam ad meritum requiri, puta gratiam; ad demeritum autem naturam sibi relictam sufficere: hominem naturæ suæ relictum, & sine gratiâ, non posse actum meritorium, qui est supra facultatem naturæ exercere; posse verò actum peccati, qui est demeritorius: puram potentiam non posse esse principium merendi, sed posse esse principium demerendi. Ita Quodlibeto 5. art. 5. *Boni* (inquit) *qui per gratiam justificantur, non solùm sunt à Deo ab æterno præcogniti, sed etiam electi ad gratiam habendam: peccatores autem qui non justificantur per gratiam, non sunt electi vel præordinati à Deo ad culpam, sed solùm præsciti quòd non sint gratiam habituri, sed suæ naturæ sint relinquendi. Quia verò omne agens potest in id quod est infra se, non autem in id quod est supra se, natura sibi relicta non potest in actum meritorium; qui est supra facultatem naturæ; potest autem in actum peccati, qui est demeritorius.*

Ibidem ad 1. *Naturalia enim adjuta per gratiam, sunt principia merendi; sibi autem relicta, possunt esse principia demerendi.*

Et quodlibeto 6. art. 6. ad 1. *Si autem sic intelligatur, quòd pura potentia non possit esse principium merendi neque demerendi, verum est quantùm ad meritum, quòd non potest esse sine gratiâ; non est autem verum quantùm ad demeritum.*

Dicet fortè aliquis, S. Thomam de gratiâ habituali hîc loqui, quæ est principium merendi: ex quo concludet S. Thomam per naturam sibi relictam, intelligere solùm naturam gratiâ habituali, non

non verò omni actuali, destitutam: ad merendum requiri ut adsit gratia habitualis, non verò ad demerendum: id unum ex hac S. Thomæ doctrinâ colligi, cum quâ simul (inquiet) verum est, nunquam actum demeritorium fieri, nisi adsit gratia actualis. Verùm evidens est, juxta principia à S. Thomâ hîc posita, illum de his loqui qui non solùm habituali, gratiâ, sed etiam omni actuali destituti sunt, ac docere homines utrâque hâc gratiâ carentes peccare ac demereri. Quid est enim hominem naturæ suæ relinqui, nisi gratiâ non solùm habituali, sed etiam actuali à Deo non adjuvari? Præterea, an sanctus ille Doctor diceret hominem ex seipso, & naturæ suæ relictum, posse in actum demeritorium, quia omne agens potest in id quod est infra se, nisi vellet hominem non elevatum supra se, ac omni gratiâ supernaturali, sive habituali, sive actuali destitutum, posse peccare ac demereri? Cùm etiam universaliter statuit, principia sibi relicta posse esse principia demerendi, quid intelligit, nisi principia solis suis naturalibus relicta, & omni auxilio supernaturali destituta? Et quid significat per puram potentiam quæ potest esse principium demerendi, nisi potentiam cum solis suis naturalibus agentem, nullâ supernaturali virtute instructam, nulloque supernaturali auxilio, sive habituali sive actuali, elevatam ac adjutam? Denique si S. Thomas existimaret, peccatum & actum demeritorium nunquam ab aliquo fieri, nisi adsit illi gratia supernaturalis actualis, eum elevans supra se, ac supernaturalem benè ac meritoriè agendi virtutem illi conferens, an ita unquam locutus esset? Nonne dixisset, naturam gratiâ quidem habituali destitutam posse peccare ac demereri; sed omni gratiâ carentem, & solis suis naturalibus relictam, non posse peccare nec demereri? Adeò S. Thomæ doctrinæ principiisque omnibus contraria est hæc absurdissima opinio, quæ asserit gratiam aliquam supernaturalem sufficientem actualem ad peccandum ac demerendum requiri, seu peccantibus semper in omnis peccati occasione dari, ut illis peccatum ad culpam ac demeritum justè imputari possit.

ARTICULUS II.

In quo idem confirmatur ex iis quæ de lege docet 1. 2. q. 98. *&* 106. *& in Epist. ad Rom. ac Patris Nicolai responsio refellitur.*

QUæ S. Thomas de Lege docet, certissimum etiam nobis argumentum præbent, gratiam sufficientem communem ab eo admissam nunquam esse. Nam juxta S. Thomam homines legis veteris præceptis astrictos fuisse, atque illis ejus prævaricationem ad

ad culpam imputatam esse, nemo est qui in dubium revocet. *Lex* (inquit ex Apostolo 1. 2. q. 98. art. 1. ad 2.) *subintravit ut abundaret delictum, in quantùm scilicet homines accipientes occasionem à lege, abundantiùs peccaverunt: tùm etiam, quia gravius fuit peccatum post legis prohibitionem: tùm etiam, quia concupiscentia crevit. Magis enim concupiscimus quod nobis prohibetur.* Et tamen omnibus qui sub lege erant, gratiam sufficientem quâ possent illam implere, semper à Deo datam fuisse nunquam dicit; imò eam multis negatam fuisse, ubique docet. Hoc plurimis argumentis ex 1. 2. q. 98. & 106. ubi de lege veteri & novâ agit, petitis probare facillimum est.

1. 2. q. 106. art. 3. ostendit, *Legem novam non debuisse dari à principio mundi: quia*, inquit, *est lex gratiæ, & ideò primò oportuit quòd homo relinqueretur sibi in statu veteris legis, ut in peccatum cadendo, suam infirmitatem cognoscens, recognosceret se gratiâ indigere. Et hanc rationem assignat Apostolus ad Rom. 3. dicens: Lex subintravit, ut abundaret delictum: ubi autem abundavit delictum, superabundavit & gratia.*

Et q. 98. art. 6. in quo ostendit legem veterem convenienter datam fuisse tempore Moysis. *Sed postquàm*, inquit, *homo est instructus per legem, convicta est ejus superbia de infirmitate, dùm implere non poterat quod cognoscebat; & ideò sicut Apostolus concludit ad Rom. 8. Quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, misit Deus Filium suum, ut justificatio legis impleretur in nobis.*

Si gratia sufficiens omnibus datur quibus legis prævaricatio imputatur ad culpam, quidquid hic dicit S. Thomas falsum est. Nam P. Nicolaï cæterique Molinistæ negare non possunt, gratiam sufficientem ad legem novam pertinere; non verò ad veterem, cùm sit effectus Passionis Christi: *Lex per Moysem data est; gratia & veritas per Jesum Christum facta est. Joan.* 1. Ergo si gratia omnibus detur, nunquam homo fuit in statu veteris legis & sub lege, nec potuit lex nova à principio mundi non dari, quia ante legem veterem, sub lege veteri, & extra illam semper adfuit omnibus hominibus gratia sufficiens ad legem novam pertinens, per quam poterant semper implere quod mandabat, vel vitare quod vetabat. Falsa etiam est hæc ratio ob quam S. Thomas dicit, *Legem non debuisse dari à principio mundi, quia primò oportuit quòd homo relinqueretur sibi in statu veteris legis.* Falsa, inquam, est hæc ratio, cùm nunquam homo in statu veteris legis sibi relictus fuerit, sed semper habuerit, non quidem per legem veterem; sed per novam, auxilium gratiæ sufficientis, quo ejus infirmitas ad legem implendam adjuvabatur, & quo in peccatum non cadere poterat. Falsum est etiam hominis per legem instructi superbiam de infirmitate unquam convictam esse, dum imple-

implere non poterat quod cognoscebat, cùm semper illud per gratiam sufficientem, illi semper cum lege collatam, implere potuerit. Itaque cum S. Thomæ doctrinâ, his duobus articulis contentâ, stare non potest, omnibus hominibus simul cum lege gratiæ actualis sufficientis auxilium à Deo semper datum esse.

Nec minùs evidenter gratiam sufficientem omnibus cum lege dari negat prædicto art. 3. q. 106. ad 1. argumentum, quod sic proponit. *Videtur quòd lex nova debuerit dari à principio mundi. Non enim est personarum acceptio apud Deum, ut dicitur ad Rom. 2. sed omnes homines peccaverunt & egent gratiâ Dei, ut dicitur ad Rom. 3. ergo à principio mundi lex Evangelii dari debuit, ut omnibus per eam subveniretur.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd humanum genus propter peccatum primi parentis meruit privari auxilio gratiæ, & ideò quibuscumque non datur, hoc est ex justitiâ, ut Augustinus dicit lib. de perfect. justit. Unde non est acceptio personarum apud Deum, ex hoc quòd non omnibus à principio mundi legem gratiæ proposuit, quæ erat debito ordine proponenda.

De quâ gratiâ S. Thomas loquitur? De eâ quâ omnes homines indigent ut possint benè operari, sine quâ, ut loquitur 2. 2. q. 2. art. 5. ad 1. homines non possunt credere, ac Deum & proximum diligere: dicit hanc omnibus ex justitiâ non dari, quia per peccatum primi parentis meruerunt eâ privari. Idem docet q. 98. art. 4. exponens cur Deus legem veterem solis Judæis dando, magis uni populo quàm aliis viam salutis aperuerit. *Salutaria autem beneficia*, inquit ad 2. *Deus humano generi confert ex suâ gratiâ: unde non est personarum acceptor, si quibusdam præ aliis conferat. Unde Augustinus dicit in lib. de prædest. SS. Omnes quos Deus docet, misericordiâ docet; quos autem non docet, judicio non docet. Hoc enim venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.*

Præterea responsio ad 3. gratiam omnibus communem à sancto Doctore admissam non fuisse demonstrat. Argumentum 3. sic proponit. *Magis est homini necessaria salus spiritualis, quæ est æterna, quàm salus corporalis, quæ est temporalis: sed Deus ab initio mundi providit homini ea quæ sunt necessaria ad salutem corporalem: ergo etiam lex nova, quæ est valde necessaria ad salutem spiritualem, debuit hominibus à principio mundi dari.* Quibus idem Sanctus sic respondet.

Ad 3. dicendum, quòd ea quæ pertinent ad salutem corporalem deserviunt homini quantùm ad naturam, quæ non tollitur per peccatum: sed ea quæ pertinent ad spiritualem salutem ordinantur ad gratiam, quæ amittitur per peccatum. Ideò non est similis ratio de utrisque.

Idem ferè dicit q. 98. art. 4. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quòd beneficia gratiæ subtrahuntur homini propter culpam, sed beneficia natu-*

ralia non subtrahuntur.

S. Thomas in hoc argumento & in ejus solutione quatuor certissima docet. Primò legem novam, quæ per quatuor annorum millia hominibus data non fuit, ad quam tamen toto hoc tempore aliqui anticipatione quâdam pertinuerunt, esse ad salutem omninò necessariam. 2. Eam magis esse homini necessariam, quàm ea quibus ad salutem corporalem indiget. 3. Deum, qui homini semper providit ea quæ ad vitam corporalem necessaria sunt, non semper providisse ea quæ ad salutem spiritalem necessaria sunt, iis legem novam à principio mundi non dando. 4. Rationem hujus variæ dispositionis esse, quòd cùm natura per peccatum destructa non fuerit, Deus post peccatum necessaria ad vitam naturalem providere non desinit; sed non ita de necessariis ad animæ salutem homini providet: quia cùm gratia per peccatum amissa fuerit, eam dare Deus non debet; sed est donum gratuitum, quod dat quibus vult ex misericordiâ, & quibus vult negat ex justitiâ. Nullum certè hâc in doctrinâ vestigium est ullius gratiæ sufficientis communis omnibus hominibus post peccatum datæ, & semper cum lege conjunctæ, ut illius prævaricatio ad culpam imputetur.

Denique 1. 2. q. 98. art. 1. ad 2. *Lex*, inquit, *dicitur occidisse, non quidem effectivè, sed occasionaliter ex suâ imperfectione, in quantùm scilicet gratiam non conferebat, per quam homines implere possent quod mandabat, vel vitare quod vetabat.*

Item q. 99. art. 2. ad 3. *Sicut Augustinus probat in lib. de spiritu & litera, etiam litera legis, quantùm ad præcepta moralia, occidere dicitur occasionaliter, in quantùm scilicet præcepit quod bonum est, non præbens auxilium gratiæ ad implendum.*

Idem docet in Epist. ad Gal. c. 3. lect. 7. *Ideò*, inquit, *data est lex, quæ cognitionem peccati faceret, quæ tamen auxilium gratiæ non dabat ad vitandum peccatum; ut sic homo sub lege constitutus vires suas experiretur, & infirmitatem suam recognosceret, inveniens se sine gratiâ peccatum vitare non posse, & sic avidiùs quæreret gratiam.* Ergo fuerunt aliqui sub lege, quibus illius prævaricatio ad culpam imputata est: (occasionaliter enim lex eos occidit, in quantùm accipientes ab eâ occasionem abundantiùs peccaverunt,) quibus tamen gratia, per quam illam implere possent ac peccatum vitare, collata non fuit.

Nec prætermittendum quod ibidem dicit, scilicet q. 98. art. 1. ad 3. Legem non alio modo possibilem fuisse indicans, quàm quia cum gratiâ adjuvante servari poterat, per quam gratiam eam evidenter intelligit, quæ omnibus non datur, quia eam esse docet de quâ dicit Apostolus, *Non est volentis neque currentis*, scilicet velle & currere in præceptis Dei, *sed miserentis Dei*; & de quâ dicit Psalmista, *Viam manda-*

mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum: dici autem non potest, Deum omnium qui erant in statu veteris legis per donum gratiæ misertum esse, & eorum cor dilatasse, ut vellent & currerent in præceptis Dei.

Ad bonitatem legis pertinet (inquit arg. 3.) *quod sit possibilis ad observandum, & secundùm naturam & secundùm humanam consuetudinem: sed hoc non habuit lex vetus. Dicit enim Petrus Act. 15. Quid tentatis imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque nos, neque Patres nostri portare potuimus? Ergo videtur quod lex vetus non fuerit bona.* Sic respondet.

Ad 3. dicendum, quòd jugum legis servari non poterat sine gratiâ adjuvante, quam lex non dabat. Dicitur enim Rom. 9. Non est volentis neque currentis, scilicet velle & currere in præceptis Dei, sed miserentis Dei. Unde in Psal. 118. dicitur; Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilatasti cor meum, scilicet per donum gratiæ & charitatis.

Eamdem doctrinam habet variis locis in Epist. ad Rom. in quibus de lege loquitur. In cap. 4. lect. 2. *Lex*, inquit, *iram operatur occasionaliter, quia & præcipit, & gratiam adimplendi non præbet.* Et paulò infra: *Et ideò lege datâ sine gratiâ adjuvante prævaricatio crevit, & majorem iram promeruit.* At si nunquam lex data fuit, quin simul gratia data fuerit, non quidem ex virtute legis, sed cum lege, cur lex sine gratiâ adjuvante data dicitur, & cur lege datâ, & gratiâ non adjuvante, prævaricatio crevisse dicitur? Ubi enim lex adest & simul gratia, undecumque conferatur, adjuvat ad implendum quod præcipit, non est majoris prævaricationis occasio, nec dici posset lege datâ prævaricationem unquam crevisse, si lex semper adjunctam habuisset gratiam quâ posset impleri.

Et in 5. lect. 6. *Sciendum tamen, quòd sicut Philosophus dicit in 10. Ethic. Prohibitio legis, licet illos qui sunt malè dispositi cohibeat ab exterioribus peccatis solo pœnæ timore, quosdam tamen bene dispositos inducit per amorem virtutis. Sed ista bona dispositio, quantùm ad aliquid, potest esse à naturâ; sed ejus perfectio non est nisi per gratiam: ex quâ contingit, quòd etiam lege veteri datâ non in omnibus peccatum abundat, sed in pluribus: quidam verò lege prohibente, & gratiâ ulteriùs adjuvante, ad perfectionem virtutum tandem pervenerunt.* Quòd si ex gratiâ contingit, lege datâ, non in omnibus peccatum abundare, sed in pluribus; sequitur lege datâ aliquibus gratiam concessam esse, non omnibus. Præterea si omnibus cum lege aderat gratia, ergo in omnibus Judæis, etiam duris & rebellibus, erat perfectio bonæ dispositionis ad præcepta legis ex amore justitiæ, hoc est, ex charitate servanda; siquidem gratia hanc bonam dispositionem conferebat. Hoc autem contradictionem involvit. Nam juxta S. Thomam hâc lectione,

duri & rebelles ii dicuntur, qui cùm sint malè dispositi ab exterioribus peccatis, solo pœnæ timore cohibentur, & quibus lex in flagellum data est.

Et in 6. lect. 3. dicit Judæos qui sub lege erant, hoc est, qui solo timore cogebantur legem observare, quales multi fuerunt, caruisse gratiâ inclinante voluntatem ad legem ex amore observandam. *Alio modo*, inquit, *dicitur aliquis esse sub lege, quasi à lege coactus, & sic dicitur esse sub lege qui non voluntariè ex amore, sed timore cogitur legem observare. Talis autem caret gratiâ, quæ si adesset inclinaret voluntatem ad observantiam legis, ut ex amore moralia ejus præcepta impleret.*

His omnibus S. Thomæ de lege testimoniis P. Nicolaï brevissimè respondet hoc verbo Suffragii Censorii parte 2. n. 3. pag. 29. *Ea S. Thomæ testimonia magno congerit apparatu* (Arnaldus in Epistolâ suâ) *quæ nihil minùs quàm institutum probent, quæ Judæis gratiam ex vi legis concessam non fuisse ad justitiam consequendam & exercendam insinuent, sed aliunde sufficienter datam ad futuri Mediatoris fidem (per quam justificari possunt) concipiendam & profitendam non excludant: imò potiùs evidenter, indubitatè, & apertè supponant.*

Id quidem à Patre Nicolaï pronuntiatum video, probatum non video; id tamen Patri Nicolaï sententiam dicenti nemo jure exprobret: *Nam*, ut ipse ait 1. parte pag. 6. *non est Inquisitorum ut ad eorum rationes atque objecta respondeant, in quos inquirunt, ne causidici ex Judicibus fiant.* Mirum tamen est, ut cùm ipse, *velut ex abundanti* causidicus ex Judice fieri, ac judicii sui censorii rationem non solùm dicendo proferre, sed etiam typis publicis committere statuerit, atque etiam S. Thomæ doctrinam evolvere aggressus sit, de quâ in Comitiis Facultatis præ angustiâ temporis nihil dixerat: mirum, inquam, cur, cùm omnia S. Thomæ testimonia, quibus suam gratiam sufficientem astrui posse putavit, tam studiosè collegerit, nullum protulerit ex quo gratiam semper legi adjunctam fuisse probaret, & tamen adeò confidenter assereret, ac nulli testimonio responderit, quo & in Arnaldi Epistolâ, & in aliis Operibus, eam semper legi adjunctam non fuisse tam evidenter ostensum est; ut vel hinc pateat rem esse ab illo temerè assertam, quæ probari nullo modo potest: eam verò impugnare ac destruere facillimum, ut ex sequentibus patet.

Respondeo 1. multa nos circa legem testimonia protulisse, ex quibus non solùm gratiam ex vi legis concessam non fuisse, sed etiam simul cum lege omnibus datam non fuisse, disertè probavimus.

Respondeo 2. absurdum esse quidquid S. Thomas de lege dicit, si gratia semper cum illâ, aliunde licet, omnibus conferatur. Nam ut rectè in Thesium Confutatione observatum est n. 19. si vires aliunde homini suppetebant

tebant ad implendum quod lex mandabat, quo pacto hominem suæ infirmitatis admonuisset? Quomodo S. Thomas diceret, quòd postquàm homo est instructus per legem, convicta est ejus superbia de infirmitate, dùm implere non poterat quod cognoscebat, si per gratiam sufficientem illi, licet non ex vi legis, semper datam, illud semper implere potuit? Quomodo hominem sibi in statu veteris legis relictum assereret, si gratiá sufficiente, licet aliunde quam ex vi legis, semper instructus esset? Quomodo aliqui sub lege esse dicerentur, si omnibus semper cum lege aderat gratia Christi ad novam legem pertinens, & vires credendi in Christum ac diligendi tribuens? Quomodo denique diceret ex Apostolo legem occidere, non conferendo gratiam per quam homines implere possent quod mandabat, si semper hominibus, licet aliunde, data fuit sufficiens gratia per quam illud implere possent. Lex enim non occidit, nisi eos quos gratia non adjuvat. Vide hác de re dicta in Thesium Confutatione n. 19.

Dicet fortè P. Nicolai hujus suæ responsionis aliquod in S. Thomá fundamentum esse 1. 2. q. 98. art. 2. Argumentum enim 4. sic proponit: 1. *ad Tim.* 2. *dicitur, quòd Deus vult omnes homines salvos fieri: sed lex vetus non sufficiebat ad salutem hominum, ut supra dictum est: ergo ad Deum non pertinebat talem legem dare: Lex ergo vetus non est à Deo.* Sic respondet.

Ad 4. dicendum, quòd quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandum homines; tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant; scilicet fides Mediatoris, per quam justificati sunt antiqui Patres, sicut etiam nos justificamur; & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia.

Sed quid hæc S. Thomæ doctrina significat, nisi fidem Christi Mediatoris, per quam homines justificari & salvari possent, fuisse simul cum lege propositam? Aliàs nemo in statu veteris legis justificari potuisset, *cum nullus unquam*, ut ait S. Thomas q. 106. art. 1. *habuerit gratiam Spiritus sancti nisi per fidem Christi explicitam vel implicitam.* Unde dicit q. 107. art. 3. ad 1. *Quòd omnia quæ credenda traduntur in novo Testamento explicitè & apertè, traduntur credenda in veteri Testamento, sed implicitè & sub figurâ.* Et hoc sensu aderat simul cum lege aliud auxilium, scilicet fides Mediatoris, hominibus in veteri Testamento exhibita, per quam homines poterant justificari; & sic Deus non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia. Sed his verbis significari, omnibus cum lege datum fuisse auxilium actuale interius, per quod credere possent, & implere quidquid lex præcipiebat, tam absurdum est, quàm absurdum est dicere, fidem Mediatoris, quæ est auxilium illud de quo loquitur, non solùm fuisse omnibus exhibitam, sed etiam datam; atque ita non ali-

quos, sed omnes in lege veteri fidem habuisse in Christum, & justificatos fuisse.

Adde quòd, juxta S. Thomam, auxilium gratiæ ad implenda mandata non conferebatur nisi per fidem Christi. *Fides Christi*, inquit in 3. ad Rom. lect. 4, *auxilium gratiæ confert ad implenda moralia præcepta legis.* Et in 4. ad Rom lect. 2. *Per fidem Christi, cujus circumcisio signum erat, auferebatur peccatum originale, & conferebatur auxilium gratiæ ad rectè agendum.* Ergo qui sub lege nullam habebant fidem Christi, quales multos füisse indubitatum est, nullum habebant auxilium gratiæ ad implenda legis præcepta. Omnibus ergo in statu veteris legis fides in Christum proposita fuit, sed paucis gratia fidei data est; ac proinde paucis etiam datum est auxilium gratiæ, quod per fidem Christi ad legem implendam conferebatur: paucis inquam, qui secundùm hoc, ut docet S. Thomas, ad novum Testamentum pertinebant. *Fuerunt tamen aliqui*, inquit q. 107. art. 1. ad 2. *in statu veteris Testamenti habentes charitatem & gratiam Spiritus sancti, qui principaliter exspectabant promissiones spiritales & æternas, & secundùm hoc pertinebant ad legem novam.* Et ad 3. *Illi autem qui in veteri Testamento Deo fuerunt accepti per fidem, secundùm hoc ad novum Testamentum pertinebant. Non enim justificabantur nisi per fidem Christi, qui est auctor novi Testamenti.* Et q. 106. art. 1. ad 3. *Per fidem autem Christi pertinet homo ad novum Testamentum: unde quibuscumque fuit lex gratiæ indita, secundùm hoc ad novum Testamentum pertinebant.* De his plura art. 5. Ubi de morte Christi pro omnibus quantùm ad sufficientiam.

Eam verò S. Thomæ doctrinam maximè illustrat, quod de eâdem Mediatoris fide docet S. Augustinus in Epist. ad Gal. *Sanati sunt*, inquit, *ab impietate superbiæ, ut reconciliarentur Deo, quicumque homines humilitatem Christi, & per revelationem antequàm fieret, & per Evangelium posteaquàm facta est, credendo dilexerunt, diligendo imitati sunt. Sed hæc justitia fidei, quia non pro merito data est hominibus, sed pro misericordiâ & gratiâ Dei, non erat* POPULARIS *antequam Dominus homo inter homines nasceretur. Semen autem cui promissum est, populum significat*, (id est Christianos) *non illos paucissimos qui revelationibus ea futura cernentes, quamvis per eandem fidem salvi fierent, populum tamen salvum facere non poterant.* Atque illud ipsum est quod S. Thomas docet in 5. ad Rom. *Quia perfectio (bonæ dispositionis ad legem servandam) non est nisi per gratiam, ex qua contingit quòd etiam lege veteri datâ non in omnibus peccatum abundat, sed in pluribus.*

Silvius eodem modo hæc S. Thomæ verba exponit in 1. 2. q. 106. art. 2. circa finem: *Si dicas*, inquit, *S. Thomam supra q. 98. art. 2. ad 4. docere, Deum omnibus, saltem aliquando, dare auxilia sufficientia ad salutem, quando ait,*

Quam-

Quamvis lex vetus non sufficeret ad salvandum homines, tamen aderat aliud auxilium à Deo hominibus simul cum lege, per quod salvari poterant, scilicet fides Mediatoris.

Respondeo eum hoc non docere 1. *Quia non loquitur de omnibus hominibus, sed de solis illis quibus data erat lex vetus, id est, de solis Israëlitis. Certum est autem quòd Deus non pariter gratiam dederit gentilibus in infidelitate relictis, sicut Judæis, juxta illud Psalmi* 147. *Non fecit taliter omni nationi.*

2. *Quia illud auxilium, quod dicit adfuisse, erat fides Mediatoris; eam verò fidem non omnibus datam fuisse, tùm ex illo* 2. *Thessal.* 3. *Non omnium est fides; tùm ex parvulis olim inter Judæos sine circumcisione mortuis, & nunc sine baptismo morientibus, tùm ex grandioribus citrà ullam Dei cognitionem remanentibus, manifestum est.*

3. *Quia fides Mediatoris non est absolutè sufficiens ad salutem sine charitate & sine gratiâ actuali, operante ut velimus & operemur bonum quod agnoscimus, ac insuper dante perseverantiam.*

4. *Quia auxilium, quod dicit adfuisse hominibus, non dicit fuisse omnibus datum, sed solùm dicit adfuisse. Adfuit autem quatenus Deus constituerat illud dare omnibus illis qui secundùm ejus ordinationem circumciderentur, aliosque legis veteris ceremonias, eo modo quo oportebat, observarent; sicuti, imò & longè majori ratione, nunc quodam sensu dici potest, adesse omnibus hominibus à Deo auxilium, quatenùs exhibitum est pretium omnibus justificandis & salvandis sufficiens, & quatenùs Deus constituit dare gratiam omnibus Christi Sacramenta ritè suscipientibus; quamvis non propterea sequatur, quòd omnibus sine exceptione interiùs conferatur gratia verè ac propriè sufficiens, cùm constet nec fidem nec charitatem omnium animis infundi vel donari; sine quibus tamen nemo salvari potest. Sed Christianis nunc proprium est, quòd omnibus illis conferatur gratia in suo genere sufficiens, quando baptismum ritè suscipiunt, & quando cæterorum Sacramentorum bonorumve aliorum spiritualium fiunt participes; quòd tamen præter eam adhuc alia gratia sit ad benè operandum necessaria, q.* 109. *art.* 2. *&* 9. *docet B. Thomas.*

Sed si quis hæc S. Thomæ verba de auxilio salutis non solùm exhibito, sed etiam dato, & in cordibus Judæorum cum lege diffuso, intelligenda esse contenderit: quia scilicet sanctus ille Doctor dicit, auxilium salutis non solùm adfuisse, sed etiam à Deo datum esse: *Et sic Deus*, inquit, *non deficiebat hominibus, quin daret eis salutis auxilia*; tunc S. Thomas non de Judæis omnibus, sed de vocatis secundùm propositum, ac de filiis Abrahæ secundùm promissionem, seu de veris Israëlitis loqui dicendus est. Iis enim omnibus simul cum lege salutis auxilia, hoc est, fides Mediatoris, & auxilium gratiæ per illam ad implenda legis præcepta collatum, à Deo data sunt, & eorum cordibus per Spiritum sanctum infusa. Nam S. Thomas hæc sa-

lutis auxilia in fide Mediatoris posita, omnibus hominibus cum lege data esse non dicit, nec alios quibus hoc auxilium, quod est fides Mediatoris, datum est, in exemplum adducit, quàm antiquos Patres per eamdem fidem justificatos, aliquos scilicet ex illo Abrahæ semine, non carnis modò, sed etiam promissionis filios, quibus Deus in lege non defecit, quin daret eis salutis auxilia: quia, ut ait idem Sanctus in hæc Apostoli verba 4. ad Rom. UT SECUNDUM GRATIAM FIRMA SIT PROMISSIO OMNI SEMINI; *promissio Dei firma est, non quidem per operationes hominum quæ possunt deficere, sed secundùm gratiam quæ infallibilis est.* Nec tamen, si eadem salutis auxilia aliquibus aliis, qui filii solùm carnis erant, cum lege data non sunt, Deus iis defecisse dicendus est; quia, ut docet idem Sanctus, ad eos non pertinebant Dei promissa. NON ENIM, inquit Apostolus ad Rom. 9. OMNES QUI SUNT EX ISRAEL, *id est*, ut ait idem Sanctus in hæc Apostoli verba, *ex Jacob secundùm carnem progeniti*: HI SUNT VERI ISRAELITÆ: *ad quos pertinent Dei promissa; sed illi qui sunt recti & videntes Deum per fidem*; seu ut ibidem dicit, *qui ex gratiâ promissionis divinæ facti sunt filii Abrahæ secundùm imitationem fidei.*

Ex isto igitur S. Thomæ testimonio, seu de fide Mediatoris cum lege exhibitâ & propositâ, seu de eâdem fide intùs datâ & cordibus infusâ intelligatur, auxilia salutis interiora, ac verè sufficientia ad justitiam fidei & salutem consequendam, omnibus Judæis carnaliter ex Abraham natis data fuisse, & eorum cordibus infusa, colligi nequaquàm potest. Ubique verò contrarium statuit. Lege datâ peccatum in pluribus abundasse asserit, quia perfectio bonæ dispositionis ad legem implendam non est nisi per gratiam, paucis utique in lege veteri non omnibus communem. Dicit eos omnes qui solo timore legem servabant, atque adeò plures ex illo populo carnali, caruisse gratiâ ad eam ex amore servandam inclinante. Denique ista gratiæ divinæ, sine quâ præceptum impleri non potest, omnibus hominibus simul cum lege intùs datæ assertio, sic repugnat cum eâ doctrinâ, quam ab eo de lege veteri, & in Summâ, & in Epistolam ad Rom. constanter traditam ostendimus; ut omnia ejus hâc de re principia convellat, qui ex hoc uno loco perperàm accepto, eamdem gratiam Judæis omnibus secundùm carnem, non quidem ex legis virtute, sed simul cum lege intùs datam statuere voluerit.

ARTICULUS III.

In quo referuntur sensus omnes secundùm quos S. Thomas exponit, quomodo Deus velit omnes homines salvos fieri, & ex nullo gratiam sufficientem communem colligi posse ostenditur.

EX his quæ Sectione primâ diximus, jam satis intelligitur quo sensu S. Thomas Deum velle omnes homines salvos fieri docuerit, & quàm perperàm Moliniftæ ex hoc argumento gratiam sufficientem S. Thomæ autoritate astruant. Ubicumque enim sanctus ille Doctor Deum, quantùm ex se est, omnibus hominibus gratiam dare asseruit, id semper hâc Apostoli sententiâ confirmavit, *Deus vult omnes homines salvos fieri*: *Qui vult* (inquit in 12. ad Hebr. lect. 3.) *omnes homines salvos fieri, & ideò gratia nulli deest; sed omnibus, quantùm in se est, se communicat.* Similiter lib. 3. contra gentes c. 159. *Deus, quantùm in se est, paratus est omnibus gratiam dare: Vult enim omnes homines salvos fieri.* Sic etiam in c. 9. ad Rom. lect. 3. *Obduratio*, inquit, *non videtur divinæ voluntati adscribi, cùm scriptum sit: Qui vult omnes homines salvos fieri.* Itaque per hanc sententiam, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, S. Thomas aliud non intellexit, quàm Deum, quantùm est ex se, omnibus gratiam dare, atque ejus negationem semper hominum meritis, nunquàm verò divinæ voluntati adscribendam esse. Postquam ergo ostendimus Sect. 1. S. Thomam per hanc doctrinam, Deus, quantùm in se est, omnibus gratiam dat, nunquam intellexisse quòd Deus omnibus in hoc naturæ corruptæ statu gratiam actualem semper intùs det; imò eum iisdem in locis expressè contrarium docuisse, consequenter ostendimus S. Thomam nunquàm hanc Apostoli sententiam, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ad gratias actuales omnibus hominibus post peccatum communes astruendas usurpasse, Molinistasque omnibus testimoniis in quibus sanctus ille Doctor dicit, Deum velle omnes homines salvos fieri, penitùs abuti, cùm ex iis colligunt S. Thomam gratias sufficientes omnibus hominibus post peccatum dari docuisse.

Sed ad clariùs intelligendum quod S. Thomas circa Dei pro omnium salute voluntatem docet, atque ad pleniùs confutandum quidquid Molinistæ ex hoc argumento pro suâ sententiâ colligere moliuntur, referenda est expressa S. Thomæ circa hunc locum expositio, & explicandum præsertim, quid sit apud illum voluntas antecedens, & quàm falsò Molinistæ ex illâ gratiam sufficientem communem stabiliant.

Quatuor potissimùm in locis S. Thomas hanc Apostoli sententiam,

tiam, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, ex professo exponit, varios ejus sensus refert, ac quid sit voluntas antecedens & consequens explicat: scilicet 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. In suo Commentario in Epistolas Pauli, in hæc verba 1. ad Tim. 2. *Deus vult omnes homines salvos fieri*. lect. 1. In quæst. disp. de veritate q. 23. quæ est de voluntate Dei art. 2. & in 1. dist. 47. q. 1. art. 1.

1. p. q. 19. art. 6. Quærit, *Utrum voluntas Dei semper impleatur*. Respondet affirmativè, quòd necesse est voluntatem Dei semper impleri. 1. argumentum sic proponit. *Videtur quod voluntas Dei non semper impleatur: dicit enim Apostolus 1. ad Tim. 2. quòd Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire: sed hoc non ita evenit: ergo voluntas Dei non semper impletur.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd illud verbum Apostoli, quòd Deus vult omnes homines salvos fieri, &c. potest tripliciter intelligi. Uno modo, quòd sit accommoda distributio, secundùm hunc sensum, Deus vult salvos fieri omnes homines qui salvantur: non quia nullus homo sit quem salvum fieri non velit; sed quia nullus salvus fit, quem non velit salvum fieri, ut dicit Augustinus. Secundò potest intelligi, ut fiat distributio pro generibus singulorum, & non pro singulis generum. Secundùm hunc sensum, Deus vult de quolibet statu hominum salvos fieri, mares & fœminas, Judæos & Gentiles, parvos & magnos, non tamen omnes de singulis statibus. Tertiò secundùm Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente.

In 1. ad Tim. 2. lect. 1. Præter hos tres sensus, duos alios refert. *Sed contra* (inquit) *Omnia quæcumque voluit fecit. Sed si dicis quod non, quia homo non vult, videtur inconveniens quòd omnipotens impediatur per voluntatem non omnipotentis. Respondeo. Velle ponitur quandoque pro voluntate beneplaciti, quandoque pro voluntate signi. Pro voluntate signi vult salvare omnes, quia omnibus proposuit salutis præcepta, consilia & remedia. Pro voluntate beneplaciti sic exponi potest quatuor modis: uno modo ut sit locutio causalis, sicut Deus dicitur aliquid facere, quia facit alios illud facere: sicut Rom. 8. Spiritus postulat, id est, postulare nos facit. Sic ergo Deus vult, quia scilicet facit suos sanctos velle, quòd omnes salvi fiant. Hoc velle enim debet esse in sanctis, quia nesciunt qui sunt prædestinati, & qui non. Alio modo, ut sit distributio accommoda, id est, omnes qui salvabuntur, quia nullus salvatur nisi per voluntatem ejus, sicut in unâ scholâ magister docet omnes pueros hujus civitatis, quia nullus docetur nisi ab eo. Alio modo, ut sit distributio pro generibus singulorum, non pro singulis generum, id est, nullum genus hominum excipit à salute; quia olim tantùm Judæis, sed modò omnibus præbetur. Et hoc magis facit ad intentionem Apostoli. Alio verò modo, secundùm Damascenum, ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente.* In quæst. disp. & in 1. dist. 47. hos multiplices sensus non refert, sed solùm exponit quid sit voluntas antecedens & consequens.

Ex his quinque sensibus, secundùm quos S. Thomas hanc sententiam exponit, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, manifestum est esse quatuor ex quibus nullo modo colligi potest Deum omnibus gratias sufficientes semper dare, & id ex solâ voluntate antecedente inferri posse. Si ergo probatum fuerit ex voluntate antecedente id minimè sequi, concludendum erit ex his quæ S. Thomas de voluntate Dei circa omnium salutem docet, gratias sufficientes omnibus hominibus communes nullo modo astrui posse. Id autem ex voluntate antecedente minimè sequi facilè intelliget quisquis attendere voluerit, quid sit apud S. Thomam voluntas antecedens & consequens.

ARTICULUS IV.

In quo exponitur, quid sit apud S. Thomam voluntas antecedens & consequens, atque ex voluntate antecedente gratiam sufficientem omnibus communem astrui non posse ostenditur.

SAnctus Thomas 1. p. q. 19. art. 6. ad 1. Quid sit voluntas antecedens & consequens sic exponit.

Tertiò secundùm Damascenum intelligitur de voluntate antecedente, non de voluntate consequente: quæ quidem distinctio non accipitur ex parte ipsius voluntatis divinæ, in quâ nihil est prius vel posterius, sed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum considerandum est, quòd unumquodque secundùm quod bonum est, sic est volitum à Deo. Aliquid autem potest esse in primâ sui consideratione, secundum quod absolutè consideratur, bonum vel malum; quod tamen prout cum aliquo adjuncto consideratur (quæ est consequens consideratio ejus) è contrario se habet. Sicut hominem vivere est bonum, & hominem occidi est malum, secundùm absolutam considerationem: sed si addatur circa aliquem hominem, quòd sit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, sic bonum est eum occidi, & malum est eum vivere. Unde potest dici quòd Judex justus antecedenter vult omnem hominem vivere, sed consequenter vult homicidam suspendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem salvari, sed consequenter vult quosdam damnari secundùm exigentiam suæ justitiæ. Neque tamen id quod antecedenter volumus, simpliciter volumus, sed secundùm quid; quia voluntas comparatur ad res secundùm quod in seipsis sunt; in seipsis autem sunt in particulari: unde simpliciter volumus aliquid, secundùm quod volumus illud, consideratis omnibus circumstantiis particularibus: quod est consequenter velle. Unde potest dici quod Judex justus simpliciter vult homicidam suspendi; sed secundùm quid vellet eum vivere, scilicet in quantum est homo. Unde magis potest dici velleitas, quàm absoluta voluntas. Et sic patet quòd quidquid Deus simpliciter vult, fit; licet illud quod antecedenter vult, non fiat.

Et in 1. Tim. 2. lect. 1. hæc habet. *Alio verò modo secundùm Damascenum, ut intelligatur de voluntate antecedente, non consequente. In voluntate*

luntate enim Dei licet non sit prius & posterius, dicitur tamen voluntas antecedens & consequens. Item secundùm ordinem volitorum, secundùm quod voluntas potest dupliciter considerari, scilicet in universali vel absolutè; & secundùm aliquas circumstantias & in particulari. Et prius est absoluta consideratio & in universali, quàm in particulari & comparata. Et ideò voluntas absoluta est quasi antecedens, & voluntas alicujus rei in particulari est quasi consequens. Exemplum de mercatore qui vult omnes merces suas salvare absolutè, & hoc voluntate antecedente. Sed si consideret salutem, non vult omnes merces per comparationem ad alia salvare, scilicet quando cum salute sequitur submersio navis: & hæc voluntas est consequens. Sic in Deo salus omnium hominum in se considerata habet rationem ut sit volibilis, & Apostolus hîc ita loquitur: & sic ejus voluntas est antecedens; sed si consideretur bonum justitiæ, & quòd peccata puniantur, sic non vult: & hæc est voluntas consequens.

In quæst. disp. q. 23. de voluntate Dei art. 2. in quo quæritur, *Num divina voluntas in antecedentem & consequentem dividatur*: sic eam exponit. *Et similiter est considerandum in operatione Dei, quâ operatur in creaturis. Quamvis enim ipse in suâ operatione materiam non requirat, & res à principio creaverit nullâ materiâ praexistente; nunc tamen operatur in rebus quas primò creavit, eis administrans, præsuppositâ naturâ quam priùs eis dedit. Et quamvis posset à creaturâ omne impedimentum auferre, quo perfectionis incapaces existunt; tamen secundùm ordinem suæ sapientiæ disponit de rebus secundùm eorum conditionem, ut unicuique tribuat secundùm modum suum. Illud ergo ad quod Deus Creaturam ordinavit, quantùm est de se, dicitur esse volitum ab eo, quasi primâ intentione, seu voluntate antecedente: sed quoniam creatura impeditur propter sui defectum ab hoc fine, nihilominus tamen Deus implet in eâ id bonitatis cujus est capax; & hoc est quasi de secunda intentione ejus, & dicitur voluntas consequens. Quia ergo Deus omnes homines propter beatitudinem fecit, dicitur voluntate antecedente omnium salutem velle; sed quia quidam suæ saluti adversantur, quos ordo suæ sapientiæ ad salutem venire non patitur propter eorum defectum, implet in eis alio modo, id quod ad suam bonitatem pertinet, scilicet eos per justitiam damnans, ut sic dum à primo ordine voluntatis deficiunt, in secundum labantur, & dum Dei voluntatem non faciunt, impleatur in eis voluntas Dei. Ipse autem defectus peccati, quo aliquis redditur dignus pœnâ in præsenti vel in futuro, non est volitus à Deo, neque à voluntate antecedente, neque consequente, sed est ab eo solummodo permissus. Nec tamen intelligendum est ex prædictis, quòd intentio Dei frustrari possit, quia istum qui non salvatur præscivit ab æterno fore non salvandum: nec ordinat ipsum in salutem secundùm ordinem prædestinationis, qui est ordo absolutæ voluntatis; sed quantùm ex parte sua est, dedit ei naturam ad beatitudinem ordinatam.*

Deinde art. 3. in quo quæritur, *Num Dei voluntas dividatur in beneplaciti & signi voluntatem*: hæc habet. *Invenitur enim in Deo propriè ratio voluntatis, ut supra dictum est; & sic voluntas de Deo propriè dicitur, & hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur, ut dictum est.*

Denique in 1. dist. 47. q. 1. art. 1. *Respondeo dicendum, quòd quidquid vult Deus voluntate consequente*

quente, totum fit; non autem quidquid vult voluntate antecedente, quia hoc non simpliciter vult, etiam perfectè, sed secundùm quid tantùm; nec ista imperfectio est ex parte voluntatis, sed ex conditione voliti. Est enim è contrario de voluntate & cognitione speculativâ. Cognitio enim speculativa perficitur in abstractione à singularibus: sed voluntas, & quidquid aliud est ordinatum ad opus, perficitur in particulari circa quod est operatio. Illud ergo est simpliciter & perfectè volitum, quod subjacet voluntati, secundùm omnes particulares conditiones circumstantes ipsum particulare, & hoc pertinet ad voluntatem consequentem, quæ respicit opera & dispositiones quibus aliquis sufficienter ordinatur ad hoc quod sit sibi conveniens debitum hoc quod dicitur Deus velle, ut saltem vel ad hujusmodi: & ideò talis voluntas non potest impediri, sicut nec præscientia cui subjicitur res secundùm illas conditiones quibus in actu consistit. Illud autem quod est rectum & bonum secundùm aliquam conditionem rei universalem consideratam, non habet rationem voliti simpliciter, sed secundùm quid tantùm; sicut istum hominem, in quantùm est homo, non est nisi bonum salvari, eo quòd natura sua ad hoc est ordinata, & hoc Deus vult voluntate antecedente, secundùm quam non dicitur aliquid velle simpliciter; & ideò talis voluntas potest non impleri. Hæc sunt quæ S. Thomas de voluntate antecedente & consequente variis in locis habet.

Ex his testimoniis certum est, primò juxta S. Thomam voluntatem antecedentem ad voluntatem beneplaciti referri; cùm illud expressè dicat q. 23. de voluntate Dei art. 3. mox citato. *Et hæc est*, inquit, *voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur, ut dictum est.* (scilicet art. 2.) Sic pariter in 1. ad Tim. 2. dicit Apostoli verba pro voluntate beneplaciti exponi posse quatuor modis: *Quartus autem modus est*, inquit, *ut intelligatur de voluntate antecedente & consequente.* Et in 1. dist 47. q. 1. art. 2. *Possumus ergo loqui de voluntate vel beneplaciti vel signi, & de voluntate beneplaciti vel consequente vel antecedente*, illa tamen licet sit voluntas beneplaciti, est velleitas potiùs quàm absoluta voluntas, & per hanc Deus non vult simpliciter, sed solùm secundùm quid, quare non semper impletur: ac proinde cum voluntas beneplaciti semper impleri dicitur, ea intelligenda est, quæ est absoluta, & per quam Deus vult simpliciter, qualis est consequens, non verò ea quæ est potiùs velleitas, & per quam Deus non vult aliquid simpliciter, sed secundùm quid, qualis est antecedens.

Secundò sequitur ex hâc doctrina quòd juxta S. Thomam, voluntas antecedens est propriè & formaliter in Deo, non verò impropriè & eminenter: sicut in Judice propriè & formaliter est illa voluntas, quâ homicidam, quem vult simpliciter suspendi, secundùm quid vellet vivere, scilicet in quantùm est homo. Hoc in doctrinâ S. Thomæ certum est; quia omnis voluntas beneplaciti est propriè & formaliter in Deo, ac sola voluntas signi non invenitur propriè in Deo,

Deo, sed solùm impropriè & metaphoricè, sicut docet art. 3. citato. *Et sic voluntas*, inquit, *de Deo propriè dicitur, & hæc est voluntas beneplaciti, quæ per antecedentem & consequentem distinguitur.* Similiter 1. p. quæst. 19. art. 11. *Voluntas autem propriè de Deo dicitur, & in Deo distinguitur voluntas propriè & metaphoricè dicta. Voluntas enim propriè dicta vocatur voluntas beneplaciti; voluntas autem metaphoricè dicta, est voluntas signi, eo quòd ipsum signum voluntatis voluntas dicitur.*

Observandum tamen est à gravissimis Theologis asseri voluntatem antecedentem non esse propriè & formaliter in Deo, sed solùm eminenter. Bannez in 1. p. q. 19. art. 6. utrumque probabiliter sustinet, & multis rationibus confirmat. Concludit tamen multò probabiliùs dici quòd sit solùm eminenter in Deo. Estius in 1. dist. 46. §. 3. pag. 223. asserit ac probat non esse in Deo propriè & formaliter, sed solùm impropriè & eminenter.

S. Thomæ doctrinam circa hanc quæstionem exposui, quia P. Nicolaï in suis Thesibus objicit S. Augustini discipulis, quòd voluntatem antecedentem ad voluntatem signi, non verò ad voluntatem beneplaciti referant; quasi per voluntatem antecedentem gratiam sufficientem non conferri ex hoc concludant, quòd illa sit voluntas signi, non autem beneplaciti. Minimè verò id inde concludunt, sed ex propriâ naturâ voluntatis antecedentis, quanquàm illa ad voluntatem beneplaciti referatur, sicut reverà ex certâ S. Thomæ doctrinâ ad eam refertur.

Assero ergo, juxta certam S. Thomæ doctrinam his testimoniis contentam, Deum per voluntatem antecedentem nihil circa hominum in hoc naturæ corruptæ statu existentium salutem simpliciter velle, nihil penirùs operari, & nullum medium præparare, ac nullam gratiam, nullumque auxilium conferre. Atque ita ex voluntate Dei antecedente, circa omnium salutem à S. Thomâ positâ, colligi non posse Deum omnibus hominibus gratiam sufficientem ad vitandum peccatum & ad præceptum implendum dare. Illud hoc argumento facillimè ostenditur.

Voluntas Dei antecedens pro salute omnium, de quâ loquitur S. Thomas, nihil est aliud quàm velleitas quædam, quæ solùm naturam humanam secundùm rationem generalem naturæ, & ut à Deo ad salutem condita est, respicit sine ullâ peccati consideratione, & quæ naturam in particulari, & ut est per primi hominis peccatum corrupta, non considerat: quia *voluntas*, ut inquit S. Thomas 1. p. q. 19. art. 6. *comparatur ad res secundùm quod in seipsis sunt: in seipsis autem sunt in particulari. Unde simpliciter volumus aliquid secundùm quod volumus illud consideratis circumstantiis omnibus particularibus: quod est consequenter velle.* Ex quo concludit, solam consequentem voluntatem

tatem eſſe voluntatem abſolutam, & per quam Deus vult ſimpliciter. Atqui voluntas per quam Deus hominibus in hoc ſtatu naturæ corruptæ media neceſſaria ad ſalutem præparat & confert, & gratias aliquas dare decernit, non eſt illa voluntas per quam Deus naturam humanam generaliter in ſe, & ut eſt à Deo condita, reſpicit: ſed eſt voluntas per quam Deus reſpicit homines in particulari, ut ſunt in ſeipſis, ſecundùm conditiones quæ illos circumſtant, & ut naturam habent per primi hominis peccatum corruptam ac damnationi obnoxiam. Ergo Deus per voluntatem antecedentem nulla hominibus in hoc ſtatu ad ſalutem media præparat ac confert, ac nullas eis gratias dare decernit, nihilque penitùs circa eorum ſalutem operatur.

Prætereà per eam ſolam voluntatem Deus operatur in hominibus quæ ad eorum ſalutem conducunt, per quam illa ſimpliciter vult. Cùm enim quidquid ſimpliciter vult, ſemper impleatur, nihil ſimpliciter vult quin aliquid operetur, vel ſaltem quin fieri permittat; nihil etiam operatur, quin illud ſimpliciter velit. Atqui Deus per voluntatem antecedentem nihil vult ſimpliciter eorum quæ ad hominum ſalutem conducunt: quia Deus ea quæ vult per voluntatem antecedentem, non vult ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundùm quid; & circa illa habet ſolùm velleitatem, non verò abſolutam voluntatem. Ergo Deus per voluntatem antecedentem nihil operatur eorum quæ ad hominum ſalutem conducunt, ac proinde nullas gratias confert. Et hoc habet S. Thomas in 1. diſt. 47. q. 1. art. 2. cùm docet quòd operatio non reſpondet voluntati antecedenti, ſed conſequenti. *Sed alia duo ſigna*, inquit, *ſcilicet permiſſio & operatio reſpondent voluntati conſequenti.* Quod ſignificat Deum nihil operari, nec fieri permittere, niſi ex voluntate conſequente.

Deinde S. Thomas comparat voluntatem Dei antecedentem circa omnium ſalutem, voluntati Judicis juſti, qui ſimpliciter vult homicidam ſuſpendi; ſed ſecundùm quid vellet eum vivere, ſcilicet in quantùm homo eſt. Sicut ergo Judex ex hâc voluntate, quâ vellet homicidam vivere, nulla ei media præparat quibus capitis pœnam evadere poſſit; ita Deus eâ voluntate, quâ vellet omnes homines ſalvari, in quantùm ex parte ſuâ dedit eis naturam ad beatitudinem ordinatam, nulla eis media præparat, ac nullas gratias decernit, quibus ſalutem conſequi poſſint.

Denique ex illâ voluntate antecedente media ad ſalutem neceſſaria non præparari, confirmat exemplum parvulorum in utero materno ſine baptiſmo decedentium. Etſi enim ex S. Thomâ Deus velit voluntate antecedente illos ſalvari; nunquam tamen docuit S. Thomas media illis ad ſalutem & baptiſmi ſuſceptionem ne-

necessaria, vi hujus voluntatis à Deo decerni.

Quare non est voluntas antecedens, sed consequens, quæ præparat & confert media necessaria ad salutem hominum qui salvantur. Nec dicitur voluntas antecedens ex hoc quòd omnia hominum merita antecedat, & consequens ex hoc quod sequatur prævisionem meritorum: sed antecedens dicitur, quia præcedit considerationem rerum, ut sunt in particulari, estque simplex velleitas respiciens res in generali, ex quâ nullus effectus sequitur, ac nullum medium decernitur ad id consequendum quod Deus hoc modo vult. Voluntas autem consequens includit omnem voluntatem producentem effectum aliquem, diciturque consequens, quia sequitur considerationem rerum ut sunt in seipsis, & secundùm suas circumstantias particulares. Atque ita duplex est in Deo voluntas consequens, alia justitiæ, alia misericordiæ: & quia Deus justus neminem sine merito punit ac damnat, voluntas consequens justitiæ, non ob rationem generalem voluntatis consequentis, sed ob rationem voluntatis quæ est ex justitiâ, supponit semper in iis qui damnantur merita eorum damnationis, scilicet peccatum originale vel actuale: sed voluntas consequens misericordiæ, quæ salutem electorum respicit, non supponit in eis ullorum meritorum prævisionem, quia ante gratiam nulla sunt merita, cum ipsa sit causa & origo meritorum omnium.

Itaque ex voluntate illâ antecedente salvandi omnes homines, nulla media, nullæ gratiæ ad salutem hominibus, ut sunt, præparantur & conferuntur: quia voluntas antecedens respicit solùm naturam, ut est à Deo condita. In quantum autem natura post peccatum originale consideratur, vel Deus vult homines aliquos salvari, & ex vi hujus voluntatis, quæ consequens dicitur, præparat illis omnia beneficia ad salutem necessaria, quibus certissimè liberentur, & ad vitam æternam perveniant; sicut docet S. Thomas: *Sub prædestinatione*, inquit in 8. ad Rom. lect. 6. *cadit omne beneficium salutare, quod est homini ab æterno divinitùs præparatum.* Et infra: *Vocatio est efficax in prædestinatis, & justificatio nunquam in eis frustratur.* Et qq. disp. de veritate q. 6. de prædestinatione art. 3. *Liberum arbitrium potest deficere à salute; tamen in eo quem Deus prædestinat tot alia adminicula præparat, quòd vel non cadat, vel si cadat quòd resurgat, sicut exhortationes & suffragia orationum, donum gratiæ, & alia hujusmodi, quibus Deus adminiculatur homini ad salutem.* Quod etiam S. Augustinus expressè dicit de corrept. & grat. c. 17. his verbis: *Quicumque ab illâ originali damnatione istâ divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quòd & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt credunt*, &c. Vel Deus non vult aliquos salvari & à massâ perditionis,

ditionis, per peccatum originale factâ etui, & illis non præparat media omnia ad salutem necessaria, sive eis non procurando lavacri gratiam, antequàm ex hâc vitâ exeant, si parvuli sint; aċ si adulti sint, nón procurando eis Evangelium prædicari, seu non dando gratiam quâ credant, seu non dando gratiam quâ usque ad mortem in fide Christi & charitate perseverent, ut dicit idem S. Augustinus eodem cap. 7. de corrept. & grat. *Ac per hoc*, inquit, *& qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt*, &c. *non sunt ab illâ conspersione discreti, quam constat esse damnatam.* Et tamen vult eos omnes voluntate illâ antecedente salvari, ratione humanæ naturæ quam ad salutem fecit, non considerando particulares conditiones quæ ipsam circumstant, puta quod sit per peccatum primi hominis corrupta, & damnationi obnoxia: iis autem qui credunt & non perseverant usque in finem, dat quidem multa gratiæ efficacis beneficia ex voluntate consequente, non quâ simpliciter & absolutè velit eos salvari, sed quâ vult simpliciter eos ad tempus credere, & præsentem justitiam habere. *Secundum ergo divinam providentiam*, inquit S. Thomas quodlib. 3. art. 11. ad 7. *quibusdam datur donum gratiæ ad præsentem justitiam, & tamen non datur eis donum perseverantiæ. Quod eo præcipuè fine ita Deus ordinavit*, inquit S. Augustinus de corrept. & grat. c. 13. *ne fortè quis extollatur, sed omnes etiam qui benè currunt timeant, dùm occultum est qui perveniant. Propter ergo hujus utilitatem secreti credendum est quosdam de filiis perditionis, non accepto dono perseverandi usque in finem in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquandiu fideliter ac justè vivere, & posteà cadere, neque de hac vitâ priusquam hoc eis contingat auferri.* Ergo ex S. Thomæ circa voluntatem Dei pro omnium hominum salute doctrinâ, gratia sufficiens communis astrui nullo modo potest, sive considerentur ea quæ de antecedente & consequente voluntate docuit, sive alii modi, secundùm quos exposuit illud Apostoli, *Deus vult omnes homines salvos fieri.*

Circa hanc autem de voluntate Dei antecedente pro omnium hominum salute doctrinam, S. Rhemigius Archiepiscopus Lugdunensis, & eadem Ecclesia in lib. de tribus Epistolis c. 11. 12. & 13. monent cavendum esse maximè, ne per hanc expositionem falso & Pelagiano sensui occasio præbeatur. Scilicet tradunt quatuor modos, à S. Thomâ allatos, intelligendi hujus Apostolici dicti, *Deus vult omnes homines salvos fieri.* 1. De generibus singulorum. 2. Per id quod nullus nisi Deo volente salvatur. 3. Per id quod Deus facit sanctos velle & optare ut omnes salvētur. Quartum modum sic exponunt: *Ita fit ut, etiamsi secundùm pium quorumdam Patrum piorum sensum, Deus vult om-*

 nes

nes homines salvos fieri, bonitate Creatoris, quâ Creaturam suam benè à se conditam perire non vult, id ipsum iterum nolit Judicis æquitate, quâ eamdem Creaturam suam vel originali vel etiam actuali peccato nequiter inquinatam & vitiatam, impunitam esse non sinit. Qui quartus modus cum dictis à S. Thomâ de voluntate antecedente convenit. De hoc sic loquuntur: *In tribus itaque prioribus modis, & vera omninò, & salubris intelligentia est: in quarto autem modo illud sine dubio cavendum, quia & occasionem Pelagianæ pravitati præbet, quòd Deum ut salvet homines humanas exspectare asserit voluntates.* Et infra: *Quod autem illi simpliciter intelligitur, Deum omnes homines velle salvos fieri, bonitate scilicet Creatoris; ita, ut putamus, fideliter potest recipi, si hanc voluntatem bonitatis suæ erga salutem hominum non credat, humanâ obsistente voluntate, implere non posse, sed obsistente humanâ iniquitate implere nolle.*

Itaque, juxta hujus Ecclesiæ doctrinam, voluntas hæc generalis & antecedens, quæ & conditionata dicitur, potest duobus modis intelligi, alio vero & Catholico, alio falso & Pelagiano. Verus & Catholicus est, *Quòd*, ut inquit Petavius Theolog. dogm. tomo 1. l. 9. c. 7. *Deus vellet omnes homines salvos fieri, nisi eos primi culpa parentis odiosos fecisset.* Falsus & Pelagianus est, quòd Deus, quantùm est ex se, homines, etiam ut per primi hominis peccatum sunt corrupti, considerans, habet veram & efficacem voluntatem salvandi omnes homines, si ipsi velint; ex hâc voluntate eis media necessaria & gratias sufficientes confert ut salventur, & in ipsorum nutu est ut iis utantur & per eas salventur. Unde fit ut, cùm omnes non velint iis uti & salvari, Dei voluntas in multis non impleatur, & sit sine effectu; imò non magis impleatur in prædestinatis, quàm in reprobis: quia juxta hanc sententiam, nulla est alia Dei voluntas circa prædestinatos, quàm ut salventur si velint, quæ eadem est circa reprobos: tam reprobi autem quàm prædestinati salvantur si velint, nec contingit prædestinatos potiùs salvari quàm reprobos ob diversitatem voluntatis Dei, quæ in se eadem est circa horum & illorum salutem, sed ex diversitate voluntatis hominum, quia scilicet Deo volente æqualiter utrosque salvare, alius vult salvari, & alius non vult. Et hic sensus falsus & Pelagianus est, quia necessariò supponit, quòd Deus exspectat hominum voluntates, nec in eis motum bonum ipse per suam gratiam operatur; quòdque voluntas Dei eorum salutis causa non est. Quæ doctrina, à Concilio Arausicano can. 4. damnata, est universæ S. Thomæ de divinâ prædestinatione, voluntate & gratiâ doctrinæ contraria, totisque S. Augustini libris de errore convicta.

Id S. Fulgentius cum aliis quindecim Africæ Episcopis in lib. de Incarnat. & Grat. ad Petrum Diaconum,

eonum, & alios ex Oriente Romam fidei causa missos, expresse refutat cap. 29. asseritque eos falli, nec considerare quæ Scriptura de divinæ voluntatis omnipotentiâ dicit, qui existimant divinam voluntatem æqualiter se habere erga salvandos & damnandos. Hæc sunt horum sexdecim Episcoporum verba: *Illud verò Apostolicum, ubi dicitur de Deo, Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, non sicut oportet intelligunt, qui hanc Dei voluntatem sicut in vasis misericordiæ, sic & in vasis iræ accipiendam existimant, minùs considerantes veracissimam Scripturæ sententiam, quæ divinæ commendans omnipotentiam voluntatis, Omnia*, inquit, *quæcumque voluit fecit in cœlo & in terrâ, in mari & in omnibus abyssis.*

Rectissimè Estius annotavit hunc sensum esse Pelagii: *Sciendum est*, inquit in 1. Ep. ad Tim. c. 2. *nonnullos Apostolicam sententiam hoc modo interpretari, Qui vult omnes homines salvos fieri, modò ut ipsi velint. Hujusmodi enim conditionem in verbis Apostoli latere existimant Ambrosiaster & Pelagius: ab his reipsa non dissentiunt, qui sententiam ad hunc modum supplent; Qui vult, quantùm in ipso est, omnes homines salvos fieri. Dicunt enim Deum omnibus hominibus suppeditare media sufficientia ad salutem consequendam; atque id volunt in his Apostoli verbis significatum esse.*

Rectissimè etiam idem Theologus in 1. dist. 46. §. 2. *Non debemus*, inquit, *in Deo imaginari, sicut est in hominibus, voluntatem, studium, conatum aliquem quo velit, studeat, nitatur, &, quantùm in ipso est, agat ut omnes homines salventur, quod tamen proptereà non assequatur, quia bonæ ejus voluntati obsistit mala voluntas hominum, quâ prævalente atque impediente frustretur voluntas Dei: quæ opinio & potentiæ divinæ detrahit & felicitati. Nam si non potest Deus quod vult, impotens est; si non assequitur quod optat, infelix est & miser.*

ARTICULUS V.

In quo ostenditur ex iis quæ S. Thomas docet de morte Christi pro omnibus, quantùm ad sufficientiam, gratiam sufficientem communem astrui non posse.

Miror eorum in S. Thomæ doctrinâ inquirendâ oscitantiam, qui ex his quæ de sufficientiâ mortis Christi pro omnium hominum salute, & omnium peccatorum deletione docet, gratiam Christi actualem, quam sufficientem vocant, in omnes homines transfundi intulerunt, & etiam in fidei dogma ex morte Christi pro omnibus consequens transformarunt. Investigabo quidquid S. Thomas hac de re tractavit. Proponam primùm

 quæ

quæ in libris in Sententias, deindè quæ in Commentario in Pauli Epistolas, demùm quæ in Summâ habet; ostendamque, Christum mortuum esse pro omnibus quoad sufficientiam, juxta S. Thomam nihil aliud esse, quàm mortem Christi habere in se virtutem ad omnes homines salvandos & omnia peccata delenda sufficientem; &, Christum sufficienter per mortem suam mereri & operari, nihil aliud esse, quàm ejus mortem habere in se tantam merendi & operandi virtutem, quanta requiritur.

In 3. dist. 19. q. 1. art. 1. in quo quærit, *Utrum per passionem Christi simus liberati à peccato*, ad 1. quæstionem sic respondet. *Solus Christus aliis potest sufficienter mereri; quia potest in naturam, in quantùm Deus est, & charitas sua quodammodò est infinita, sicut & gratia, ut supra dictum est: in hoc autem pro totâ naturâ meruit, in quo debitum naturæ, scilicet mortis, qua pro peccato ei debebatur, exsolvit ipse peccatum non habens; ut sic non pro se mortem solvere teneretur, sed pro naturâ solveret: unde satisfaciendo pro totâ naturâ, sufficienter meruit peccatorum remissionem aliis qui peccata habebant.*

Deinde ad 4. *Christus, in quantùm nobis influxit per meritum, dicitur caput nostrum, ut supra dictum est. Ex capite autem non recipitur influxus in membris divisis, sed in membris conjunctis capiti, quantumcumque caput ex se sufficiens sit ad influendum. Unde, quamvis meritum Christi sit sufficiens ad delendum peccata, tamen ad efficientiam deletionis requiruntur ea quæ capiti conjungunt: hujusmodi autem sunt fides & charitas; & ideò Magister assignat fidem passionis & charitatem, quasi causas efficientiæ deletionis culpæ: causam tamen sufficientiæ assignat in hoc quod dicit, quòd mors Christi est verum sacrificium per quod peccata delentur. Unde quamvis ex aliis beneficiis, & sanctorum exemplis charitas excitetur; non tamen conjungit merito sufficienti ad culpæ deletionem, in quantùm ex eis excitatur, sed in quantùm excitatur ex passione Christi.*

Ex hoc loco, caput ex se sufficiens esse ad influendum in omnia membra, non est influxum habere in omnia membra, seu conjuncta sint, seu divisa, sed est habere in se virtutem influendi in omnia; sic tamen ut influxum habeat in ea solùm quæ conjuncta sunt. Pariter ergo, meritum Christi esse sufficiens ad delenda peccata, non est Christum ut caput influere in omnes homines, sed habere ex se virtutem influendi in omnes, licet influxum solùm habeat in aliquos per fidem & charitatem, per quæ homines illi ut capiti conjunguntur. Itaque, Christi meritum esse sufficiens ad delenda omnia peccata & ad salvandum omnes homines, non est Christum efficienter mereri ut actu communicentur omnibus gratiæ actuales ad peccatorum remissionem, & ad salutem sufficientes; quod non fit sine influxu actuali Christi: sed nihil aliud est quàm meritum Christi

Christi habere in se vim ac virtutem delendi omnia peccata, & salvandi omnes homines: adeò ut quicumque Christo per fidem & Sacramenta conjungitur, ejus meriti effectum in se recipiat.

Id expressè dicit in responsione ad 2. quæstionem. *Dicendum*, inquit, *quòd ad hoc quod aliquid in alterum effectum inducere possit, duo requiruntur; unum ex parte agentis, scilicet quod habeat virtutem sufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, ut scilicet dispositum sit ad suscipiendum actionem. Christi autem, qui in nobis meruit deletionem peccatorum, invenitur sufficientia ad delendum omnia peccata nostra ex duobus, scilicet ex actione, in quâ meritum consistit, quæ agit vi divinâ, eo quòd est actio Dei & hominis, ut dictum est; & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam: & iterum ex eo quod passio abstulit, scilicet animam Deo unitam; quæ etiam habebat infinitum valorem, ex hoc quod est Deo unita, & ex hoc est infinita efficacia in satisfaciendo. Ex parte autem nostra requiritur, ut nos præparemus ad meriti Christi effectum in nobis suscipiendum per fidem intellectus, & charitatem affectus, & per imitationem operis; quod quidem non contingit in omnibus: & ideò quoad sufficientiam satisfactionis & meriti, omnia peccata per Christi passionem deleta sunt; non autem quantùm ad efficientiam.*

Ex hoc loco sufficientia Christi ad deletionem peccatorum est solùm ex parte Christi, ut habentis in se virtutem sufficientem ob unionem verbi ad delendum peccata, non autem ut dantis hominibus gratias aliquas actuales: nec etiam est ex parte hominum gratiam recipientium; sed hoc quod est Christum mereri ac dare aliquas gratias salutares hominibus, & homines eas recipere, pertinet ad efficientiam meriti Christi. Cùm enim omnes gratiæ Christi, seu sufficientes, seu efficaces, sint effectus meriti Christi, quoties aliqua datur, id meritum Christi non solùm sufficienter, sed etiam efficienter operatur.

Ibidem infra: *Ad 1. dicendum*, inquit, *quòd in illis qui damnantur est indispositio ad recipiendum effectum meriti Christi: unde ex hoc contingit quòd eorum peccata non delentur, non ex insufficientiâ meriti Christi.*

Et ad 3. *dicendum quòd passio Christi, quantùm ad sufficientiam, potest delere peccata, etiam antequàm fiant; sed efficientia deletionis non est nisi postquàm aliquis à peccato commisso avertitur: sicut medicina sufficiens ad sanandum paratur interdum antequàm aliquis infirmetur, sed non sanatur per ipsam actu, nisi postquàm infirmus fuerit.*

Ex his etiam patet, meritum Christi esse sufficiens, & passionem ejus habere sufficientiam, nihil aliud esse, quàm in se habere virtutem quanta requiritur: siquidem dicitur sufficiens, etiam quoad peccata quæ non sunt, sicut medicina dicitur sufficiens ad sanandum alicujus morbum qui nondum est.

Art. 2. in c. *Potestatem igitur diaboli, quâ vitios detinet, Christus per passionem ex toto amovit, quantùm ad sufficientiam, licet non quantùm ad efficientiam, nisi in illis qui vim passionis suscipiunt per fidem, charitatem & Sacramenta: & per hoc dicitur dominium diaboli evacuasse; sed potestatem quâ impugnat non ex toto evacuavit, sed debilitavit dum ipsum hostem vicit, & hominibus auxilia multa ad resistendum tribuit, sicut Sacramenta, gratiam abundantiorem, & alia hujusmodi.* Hoc etiam nihil aliud significat, nisi passionem Christi in se habere virtutem amovendi potestatem diaboli, ita ut eam in omnibus qui vim ejus suscipiunt per fidem & charitatem, actu seu efficienter amoveat. Cùm dicit autem, Christum per suam passionem multa auxilia, puta Sacramenta, gratiam abundantiorem, & alia hominibus tribuisse, nihil significat, nisi ea parata esse omnibus hominibus per ejus mortem, & multis dari. Si enim hoc esset, Christum per passionem suam singulis gratiam abundantiorem communicare, dicendum foret etiam singulis Sacramenta per ejus mortem conferri, quod omninò falsum est. Quot enim parvuli & adulti sine baptismi Sacramento decedunt?

Deinde ad 4. *Dicendum*, inquit, *quòd hoc quòd Idolatræ adhuc manent sub servitute dæmonis, contingit ex eo quòd auxilia quæ sunt ex passione Christi, accipere negligunt.*

Et ad 5. *Dicendum quòd multitudo malorum, quæ erunt in ultimis temporibus, non erit ex hoc quòd virtus passionis Christi deficiat; sed quia armaturam Dei, quâ armati sunt per passionem Christi, abjicient, vel contemnent; quia refrigescet charitas multorum: & ideò non est mirum si devincantur:* hoc est, fidem & Sacramenta & alia remedia, seu auxilia per Christum parata, abjicient & contemnent.

Art. 3. ad 1. quæstionem: *Christus igitur per passionem suam à pœnâ æternâ quæ debetur originali (peccato) quod omnes contrahunt, dupliciter absolvit, scilicet auferendo reatum, quantùm ad illos qui participes efficiebantur redemtionis ejus, & adhuc vivebant, & auferendo pœnam quantùm ad illos qui mortui erant: ab omnibus quidem, quantùm ad sufficientiam; sed quantùm ad efficientiam ab illis in quibus nullum inveniebatur.* Quid est autem, Christum pœnam peccati originalis, quæ consistit in carentia visionis divinæ, ab omnibus qui mortui erant, auferre quantùm ad sufficientiam? Est ne dare omnibus mortuis media sufficientia ad visionem Dei consequendam? Quid absurdius? Sed est, passionem Christi habuisse in se virtutem sufficientem ad omnes mortuos ab hac pœnâ absolvendos, à quâ eos solùm, in quibus nullum peccatum inveniebatur, efficienter absolvit.

Ad 2. quæstionem ostendit quod mors Christi liberat à pœnâ temporali sufficienter, quantùm ad omnes, non autem efficienter, nisi quantùm ad eos qui ejus passionis participes sunt; ita ut ta-

men solùm in fine mundi ab omnibus sanctis pœnæ omnes auferendæ sint. Hæc autem sufficientia solam virtutem liberandi ab omni pœná morti Christi inexistentem significat.

Quartum autem argumentum sic proponit: *Positâ causâ sufficienti ponitur effectus: sed adhuc in illis qui vim passionis Christi omnibus modis in se excipiunt, manet pœna temporalis: ergo passio Christi non liberat à pœná temporali.* Sic respondet.

Ad 4. *Dicendum, quòd in causis quæ agunt ex ordinatione sapientiæ, non est necessarium quod positâ causâ statim ponatur effectus; sed tunc effectus ponitur, quando sapientiæ ordo requirit: & taliter agit passio Christi.* Similiter ergo, licet passio Christi sit causa sufficiens omnium gratiarum quæ hominibus dantur, tamen non est necesse positâ causâ poni hunc effectum, alicujus scilicet gratiæ communicationem: sed tunc effectus ille ponitur, hoc est, gratia aliqua actualis datur, quando sapientiæ ordo requirit. Atque ita sicut passio Christi est causa sufficiens liberationis ab omni peccato & ab omni pœnâ quoad omnes, propter virtutem liberandi, licet actu nec omnia peccata, nec omnes pœnæ auferantur, nec omnes homines liberentur; ita etiam est causa sufficiens omnium gratiarum actualium, seu quæ sufficientes, seu quæ efficaces dicuntur, & quoad omnes homines; quia scilicet virtutem habet eas conferendi, licet actu gratiæ etiam sufficientes nec omnibus, nec semper conferantur.

Denique dist. 20. q. 1. art. 1. ad 1. quæstionem ad 2. *Dicendum, quòd hoc quod omnes homines non reparantur, non est ex insufficientiâ medicinæ reparantis, cùm sit sufficiens, quantùm in se est, ad reparandum omnes qui naturam humanam habent, vel habere possunt: sed ex defectu eorum qui reparationis effectum in seipsis impediunt.*

Ergo juxta S. Thomam in Sententias certissimum est, sufficientiam passionis Christi pro omnium salute non consistere in auxilio omnibus collato, sed in virtute de se ad omnes salvandos sufficiente.

Jam quæ in Paulum docet expendenda sunt. In 2. caput ad Hebr. lect. 3. in hæc verba: *Ut gratia Dei pro omnibus gustaret mortem*, sic loquitur: *Pro omnibus autem dupliciter potest intelligi, ut vel sit distributio accommoda pro omnibus prædestinatis; pro istis enim tantùm habet efficaciam: vel absolutè pro omnibus quantùm ad sufficientiam: sufficiens enim, quantum de se, omnibus est. 1. Tim. 4. Qui est Salvator omnium, maximè autem fidelium. Chrysostomus: Pro omnibus hominibus generaliter mortuus est, quia omnibus pretium sufficit, & si omnes non credunt, ipse tamen quod suum est implevit.* In id autem 1. Tim. 4. *Qui est Salvator omnium hominum, maximè autem fidelium*, hæc habet quæ ad gratiam communem astruendam nullo modo prosunt: *Et sustinemus propter spem vitæ (quia speramus in Deum vivum)*

 qui

qui est Salvator vitæ præsentis & futuræ. Item ex officio Dei, cujus est salvare, Isaiæ 43. Non est absque me Salvator; & ideò incarnatus est Deus & vocatus est Jesus. Math. 1. Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum: & Jesus idem est quod Salvator; quia salvat salute corporali quoad omnes, & ideò dicit, Omnium hominum: item spirituali quoad bonos; & ideò dicit, Et maximè fidelium.

Et in 1. ad Tim. 2. lect. 1. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: pro aliquibus efficaciter, sed pro omnibus sufficienter: quia pretium Sanguinis ejus est sufficiens ad salutem omnium; sed non habet efficaciam nisi in electis, propter impedimentum.*

Itaque S. Thomas his in locis nonnisi de sufficientiâ pretii, sive de ejus virtute, magnitudine & potentiâ pro omnium salute loquitur, secundùm illud S. Prosperi in responsione ad objectionem primam Vincentianam, *Quoad magnitudinem & potentiam pretii, & quod ad unam pertinet causam generis humani, Sanguis Christi redemtio est totius mundi.* Sed, mortem Christi esse pretium sufficiens pro omnium salute, non est, per mortem Christi conferri & applicari omnibus auxilia actualia sufficientia ad salutem, sed est illam habere in se vim & virtutem salvandi omnes homines & mundandi omnia hominum peccata, adeò ut si aliqui non salventur, id non ex defectu virtutis mortis Christi, sed ex defectu voluntatis humanæ, atque ex peccato, seu originali, seu actuali proveniat; & propter hoc dicit eam *non habere efficaciam nisi in electis, propter impedimentum*, ut mox exponemus.

Id rectissimè annotavit, & ex parvulorum exemplo, quibus per baptismum succurri non potest, verissimè confirmavit Facultas Duacensis in Censurâ Assert. 7. *Sufficientia ergo*, inquit, *quam postulat generalis redemtio, in pretio Sanguinis Christi est; non autem in auxilio omnibus collato, ut prætendit objectio. Nam alioquin etiam parvulis, quibus per baptismum succurri non potuit, tale auxilium tribuendum erit, aut certè dicere oportebit, non pro illis Christum se dedisse in redemtionem, & ita non pro omnibus.*

Hæc est Concilii Tridentini doctrina, hic sensus, cum sess. 6. can. 3. dicit, *Quod etsi pro omnibus mortuus est Christus, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed hi duntaxat, quibus meritum ejus communicatur:* scilicet per fidem quam omnes non receperunt. Nam ut dicit idem Concilium sess. 6. cap. 2. *Hunc proposuit Deus propitiatorem per fidem:* ergo nec gratiam actualem sufficientem dictam, per quam venitur ad fidem, & bona voluntas esse incipit, omnes homines vi mortis Christi recipiunt, cùm ipsa sit aliquod beneficium mortis Christi, & ex ejus merito conferatur. Itaque juxta Concilium Tridentinum Christus pro omnibus mortuus est, quia scilicet mors ejus virtutem habet omnes omninò homines redimendi, &

ab

ab omni peccato liberandi; quanquam omnibus per fidem, aut alia beneficia salutaria meritum ejus non communicetur.

Hanc Concilii Tridentini doctrinam Catechismus ejusdem Concilii apertiùs expressit parte 2. de Sacramento Eucharistiæ cap. 4. sect. 24. his verbis: *Nam si ejus virtutem inspiciamus, pro omnium salute sanguinem à Salvatore effusum esse fatendum erit: si verò fructum quem homines ex eo perceperint cogitemus, non ad omnes, sed ad multos tantùm eam utilitatem pervenire facilè intelligemus.*

Dicitur autem *pro prædestinatis tantùm habere efficaciam*, seu *non habere efficaciam nisi in electis, propter impedimentum*, scilicet quantùm ad consecutionem vitæ æternæ, siquidem in non electis qui baptisati sunt, qui in Christum credunt ac piè vivunt, habet efficaciam quantùm ad remissionem peccatorum per baptismum, & quantùm ad omnia beneficia salutaria, seu auxilia actualia quæ per Christum recipiunt, cum baptismus, fides, & omnes Christi gratiæ sint effectus mortis Christi. Quare gratiæ sufficientes non sunt à morte Christi solùm consideratâ secundùm sufficientiam, sed sunt à morte Christi etiam consideratâ secundùm efficaciam seu efficientiam, ut anteà ex 3. in Sentent. notavimus: siquidem illæ, sicut & cæteræ, sunt propriè effectus & merita mortis Christi. Atque ita si Christus morte suâ omnibus gratias sufficientes meruisset ac contulisset; esset mortuus pro omnibus, non solùm quantùm ad sufficientiam pretii, sed etiam quantùm ad efficaciam seu efficientiam & applicationem, non quidem pro vitâ æternâ dandâ, sed pro aliis beneficiis salutaribus conferendis. Ubi autem S. Thomas dixit, mortem Christi habere efficaciam seu efficientiam in omnibus hominibus, & omnibus applicari? *Meritùm Christi*, inquit qq. disp. de veritate. q. 29. quæ est de gratiâ Christi art. 7. ad 4. *quantùm ad sufficientiam, æqualiter se habet ad omnes, non autem quantùm ad efficaciam.* Et ad 13. *Hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur.*

Lovanienses hâc eâdem responsione Assertionem septimam Jesuitarum refutarunt, & Censuræ notâ affecerunt. Talis enim erat Assertio: *Deus voluit dare Christum in redemtionem pro omnibus, nullo excepto: ergo omnibus preparavit sufficientia remedia per Christum. Probatur consequens, quia eatenùs est Christus omnium Redemtor, quatenùs per ipsum dantur omnibus sufficientia auxilia, quibus resurgant à peccatis. Si enim non darentur sufficientia, verus non esset eorum Redemtor, quia neque quoad sufficientiam, neque quoad efficaciam.* Hanc ratiocinationem hujusmodi Censurâ afficiunt.

Non dissimilis erat olim Massiliensium ratiocinatio: sed cui sic respondendum. Christus Redemtor est omnium, quoad pretii sufficientiam, quia merito sanguinis ejus omnes

à

à peccatis liberari possent, si crederent:- non est autem Redemtor omnium secundùm efficaciam, quia non omnibus per eum datur ut credant. Ut enim infidelis credat, præter prædicationis beneficium, necessarium est gratiæ specialis donum, quo fiat ut prædicationi consentiat.

Itaque omninò absurdum est, & à S. Thomæ mente alienum, ex iis quæ de morte Christi, quantùm ad sufficientiam pretii pro omnibus oblatâ docet, velle illi gratiæ sufficientis omnibus vi mortis Christi præparatæ ac datæ doctrinam affingere, juxta quam dicendum esset, Christum pro omnibus, non solùm quoad sufficientiam, sed etiam quoad efficaciam mortuum esse.

Neque etiam hæc eadem verba, *Sed non habet efficaciam nisi in electis propter impedimentum*, gratiæ sufficienti communi ullo modo favent; imò eam juxta S. Thomæ doctrinam omnibus non dari supponunt. Ostendimus enim Sect. 1. art. 1. juxta S. Thomam, gratiam non deesse quidem hominibus, nisi ob impedimentum, sed probavimus simul verum esse omnes homines post peccatum primi parentis impedimentum gratiæ præstare, ac Deum singulari gratiâ, quam nemini debet, & quam largitur quibus vult, in aliis hoc impedimentũ ex misericordia removere, & in aliis ex justitiâ non removere. *Quòd ergo*, inquit in 12. ad Hebr. lect. 3. *à quibusdam removetur illud obstaculum, hoc est ex misericordiâ Dei; quòd autem non removetur, hoc est ex justitia ejus.* Sicut ergo Deus omnibus gratiam non dat ad removendum impedimentum, ita mors Christi non habet efficaciam in omnibus ad removendum impedimentum, hoc est, per illam non applicatur, nec datur omnibus gratia ad idem impedimentum removendum.

Itaque à S. Thomæ doctrinâ & sensu omninò aberrant, qui hæc verba ita intelligunt, ut dicant mortem Christi pro nutu liberi arbitrii, gratiâ sufficiente sibi per illam oblatâ & collatâ, prout vult, utentis vel non utentis, in hominibus efficaciam habere, & hanc efficaciam à Dei electione & misericordiâ non procedere, nec Dei esse facere ut mors Christi, quæ pro omnibus sufficiens est, in aliquibus prout voluerit efficaciam habeat: imò hunc sensum velut Pelagianum S. Thomas rejicit, cùm dicit in 12. ad Hebr. *Ergo habere gratiam dependet ex solo libero arbitrio, & non ex electione Dei, quod est error Pelagii,* ut latè ostendimus Sect. 1. art. 1. Sed S. Thomas nihil aliud hoc loco & quovis alio docuit, nisi solam corruptionem malitiamque hominum obstare, ne omnes fruantur pretio Sanguinis Christi, quod ad omnia mundi crimina & peccata delenda de se sufficientissimum est; eo omnes frui posse, si in Christum crederent; ac si omnibus fidem in Christum per Christum non det, causam ab eorum peccatis repetendam esse, per quæ hâc gratiâ indigni sunt: quanquam singularis misericordiæ

diæ abundantia aliquos ex his per Christum eligat, in quibus non obstante eorum indignitate cum aliis communi, impedimenta quæ gratiæ ponunt, per gratiam suam tollit ac superat; atque ita misericorditer facit, ut illis effectus meritorum Christi conferatur, & in his Christi passio efficaciam habeat, quam in aliis non habet ob impedimenta quæ ipsi ponunt, quæ Deus per similem misericordiam judicio justo removere non voluit.

Id omne S. Thomas de merito Christi loquens expresse docet in qq. disp. q. 29. de gratia Christi art. 7. in quo quærit, *Num Christus aliis mereri potuerit?* Ad 4. Quartum argumentum sic proponit: *Meritum Christi æqualiter se habet ad omnes homines, quantum est de se: si igitur alicui Christus meruit salutem, omnibus meruit: sed meritum Christi frustrari non potest: ergo omnes salutem consequuntur, quod patet esse falsum.* Sic respondet.

Ad 4. dicendum, quòd meritum Christi, quantùm ad sufficientiam, æqualiter se habet ad omnes, non autem quantùm ad efficaciam; quod accidit partim ex libero arbitrio, partim ex divinâ electione, per quam quibusdam misericorditer effectus meritorum Christi confertur, quibusdam verò justo judicio subtrahitur. Et ad 13. *Hoc ipsum gratis alicui nostrum à Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur.* Et quod jam retulimus in 3. dist. 19. q. 1. art. 3. ad primam quæstionem ad 4. *In causis quæ agunt ex ordinatione sapientiæ, non est necessarium quod positâ causâ statim ponatur effectus; sed tunc effectus ponitur, quando sapientiæ ordo requirit: & taliter agit passio Christi.* Et 3. p. q. 8. art. 3. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd illi qui sunt infideles, etsi actu non sint de Ecclesiâ, sunt tamen de Ecclesiâ in potentiâ: quæ quidem potentia in duobus fundatur: primò quidem & principaliter in virtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis; secundariò in arbitrii libertate.* Docet autem eodem art. in Corp. pendere à divinâ prædestinatione, quòd potentia secundùm quam sunt de Ecclesiâ & uniuntur Christo ut capiti, reducatur ad actum. *Quartò*, inquit, *Christus est caput eorum qui sibi uniuntur solùm in potentiâ, nondum reductâ ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda, secundùm divinam prædestinationem.*

Dicet aliquis sufficientiam pretii, secundùm quam Christus pro omnibus hominibus mortuus est, intelligi non posse de solâ magnitudine pretii pro omnium salute sufficientissimi; quia eodem sensu dici posset mortuus etiam pro dæmonibus, cùm pariter mors ejus sit pretium pro eorum salute sufficiens, quantùm ad virtutem redimendi, utpote infinitam.

Respondeo, etsi sit virtus infinita in Christo ad redimendum etiam dæmones, tamen dici non posse mortuum pro dæmonibus, nequidem sufficienter, seu quantùm ad sufficientiam pretii; quia scilicet ad hoc ut Christus dicatur sufficienter mortuus pro aliquibus,

bus, duo requiruntur; unum ex parte Christi, ut scilicet habeat virtutem in se sufficientem ad illos redimendos; alterum ex parte subjecti, scilicet ut sit capax recipiendi influxum & actionem Christi, quod fit per fidem & Sacramenta. Licet autem sit in Christo virtus infinita, & ad redimendos etiam dæmones sufficiens; quia tamen non sunt capaces recipiendi influxum & actionem Christi per fidem & Sacramenta, siquidem eorum natura irreparabiliter est damnata, & in malo obstinata, ac sunt extra statum merendi & salutem consequendi, atque ita non sunt in potentiâ ut Christo uniantur; ideò Christus non potest dici sufficienter mortuus pro dæmonibus. Quamobrem nullam causam nullumque remedium pro eorum liberatione instituit: omnes autem homines quamdiu sunt in viâ, vel recipiunt actu, vel sunt capaces recipiendi influxum & actionem Christi per fidem & Sacramenta, vel actu uniuntur Christo, vel sunt in potentiâ ut Christo uniantur, & hæc potentia reducenda est ad actum in aliquibus, scilicet in iis omnibus qui Christo per fidem & Sacramenta uniendi sunt, & in aliquibus nunquam reducenda est ad actum, puta in parvulis sine baptismo morientibus. Unde docet S. Thomas Christum esse caput omnium hominum, quia omnes uniuntur Christo vel actu, vel in potentiâ, etsi aliqui sint in quibus ista potentia nunquam ad actum reducenda est. *Christus*, inquit 3. p. q. 8. art. 3. *est caput omnium hominum, sed secundùm diversos gradus. Primò enim & principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam. Secundò eorum qui actu uniuntur sibi per charitatem. Tertiò eorum qui actu uniuntur sibi per fidem. Quartò verò eorum qui sibi uniuntur solùm in potentiâ nondum reductâ ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundùm divinam prædestinationem. Quintò verò eorum qui in potentiâ sunt sibi uniti, quæ nunquam reducetur ad actum, sicut homines in hoc mundo viventes qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc seculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi, quia jam nec sunt in potentiâ, ut Christo uniantur.*

Itaque Christus pro omnibus omninò hominibus mortuus est sufficienter, seu quantùm ad sufficientiam pretii, quia habet sufficientem virtutem ad omnes omninò homines redimendos, & prætereà nullus homo est qui dum est in viâ, non recipiat actu, aut non sit capax recipiendi influxum & actionem Christi, seu qui Christo per fidem & Sacramenta non uniatur, vel actu, vel in potentiâ; quod cùm de dæmonibus dici non possit, dici etiam non potest pro iis sufficienter mortuus, etsi virtus passionis illius ad illos redimendos in se sufficientissima sit. Quomodo autem Christus non solùm quantùm ad sufficientiam pretii & virtutem passionis pro omnibus omninò hominibus mortuus fuerit, sed etiam omnes omninò homines salvandi volun-

voluntatem habuerit, non quidem rationalem, sed naturalem, quæ magis velleitas dicenda est, quàm absoluta voluntas, articulo sequente exponemus.

Denique quæ S. Thomas de sufficientiâ mortis Christi in Summâ habet, referenda sunt. 3. p. multis in locis eam sufficientem vocat ad omnium peccatorum deletionem, eodem omninò sensu; quia scilicet habet in se tantam virtutem, quanta ad omnia peccata delenda requiritur.

3. p. q. 1. art. 4. in c. *Respondeo dicendum*, inquit, *quòd certum est Christum venisse in hunc mundum, non solùm ad delendum illud peccatum quod traductum est originaliter in posteros; sed etiam ad deletionem omnium peccatorum quæ postmodùm superaddita sunt: non quòd omnia deleantur, quod est propter defectum hominum qui Christo non inhærent, secundùm illud Joan. 3. Venit lux in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: sed quia ipse exhibuit quod sufficiens fuit ad omnium peccatorum deletionem.* Docet autem posteà art. 8. in c. ut jam dictum est, homines inhærere Christo, & illi actu uniri, ut capiti, secundùm divinam prædestinationem. *Quartò*, inquit, *Christus est caput eorum qui sibi uniuntur solùm in potentiâ nondum reductâ ad actum, quæ tamen est ad actum reducenda secundùm divinam prædestinationem.*

Eadem q. art. 2. in 2. arg. & ad 2. eam satisfactionem ad reparationem humanæ naturæ sufficientem esse dicit, præter quam nihil aliud ad illam requiritur. Docet autem posse dici dupliciter sufficientem, perfectè & imperfectè. *Uno modò*, inquit, *perfectè, quia est condigna per quamdam adæquationem ad recompensationem culpæ commissæ; & sic hominis puri satisfactio sufficiens esse non potuit pro peccato. Alio modo potest dici satisfactio hominis esse sufficiens imperfectè, scilicet secundùm acceptationem ejus qui est eâ contentus, quamvis non sit condigna; & hoc modo satisfactio puri hominis est sufficiens.*

Et q. 46. art. 5. ad 3. *Dicendum*, inquit, *quòd secundùm sufficientiam, una minima passio Christi suffecisset ad redimendum genus humanum ab omnibus peccatis: sed secundùm convenientiam sufficiens fuit quòd pateretur omnia genera passionum, sicut dictum est.*

Et q. 48. art. 2. in c. *Et ideò passio Christi non solùm sufficiens, sed etiam superabundans satisfactio fuit pro peccatis humani generis, secundùm illud* 1. *Joan.* 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi. Et ad* 2. *dicendum* (inquit) *quod major fuit charitas Christi patientis, quàm malitia crucifigentium. Et ideò plus potuit Christus satisfacere suâ passione, quàm Crucifixores offendere occidendo, in tantum quòd passio Christi sufficiens fuit & superabundans ad satisfaciendum pro peccatis crucifigentium ipsum.*

Et q. 79. art. 7. ad 2. *Dicendum* (inquit) *quod sicut passio Christi prodest quidem omnibus, quantùm*

tùm ad sufficientiam, & ad remissionem culpæ, & adeptionem gratiæ & gloriæ (hoc est, habet in se ut omnibus prosit, sicut ait S. Prosper Resp. 1. ad objectionem Vincentianam.) *sed effectum non habet, nisi in illis qui passioni Christi conjunguntur per fidem & charitatem.*

Et q. 22. art. 3 ad 2. *Dicendum* (inquit) *quòd peccata non commemorantur in novâ lege propter inefficaciam sacerdotii Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata.* Sufficienter autem per sacerdotium Christi peccata expiari, hoc est, ut dicit in argumento, Sed contra, *Sacerdotium Christi habere virtutem emundandi peccata,* Et ut dicit in c. *Habere plenam vim expiandi peccata.*

Objici solent aliqua ex hac 3. parte testimonia, ubi per mortem Christi paratum omnibus remedium dicitur contra dæmonis tentationes, quo aliqui uti negligunt: unde concluditur, Christum morte suâ meruisse, præparasse & contulisse omnibus auxilia sufficientia, quibus aliqui uti negligunt. Ita ergo 3. p. q. 49. art. 2. ad 2. loquitur. *Dicendum quòd diabolus etiam nunc potest quidem, Deo permittente, homines tentare, quantùm ad animam, & vexare quantùm ad corpus: sed tamen præparatum est homini remedium ex passione Christi, quo se potest tueri contra hostis impugnationes, ne deducatur in interitum mortis æternæ: & quicumque ante passionem Christi diabolo resistebant, per fidem passionis Christi hoc facere poterant, licet passione Christi nondum peractâ.* Et ibidem ad 3. *Dicendum quòd Deus permittit diabolo posse decipere homines in certis personis, temporibus, & locis, secundùm occultam rationem judiciorum suorum; semper tamen per passionem Christi est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio uti negligant, nil deperit efficaciæ passionis Christi.* Ad plenam horum locorum intelligentiam, S. Thomæ doctrina, hâc quæstione contenta, exponenda est, quæ omninò conformis est his quæ anteà ex 3. in Sententias retulimus.

Postquàm S. Thomas quæst. præcedente 48. art. 6. ostendit quòd passio Christi operata est nostram salutem per modum efficientiæ, hâc deinde quæstione varios effectus passionis Christi refert & explicat, qui sunt liberatio à peccato, à potestate diaboli, à pœnâ peccati, reconciliatio cum Deo, & apertio januæ cœli. In hoc ergo efficacia passionis Christi consistit, quòd mors Christi hæc omnia per modum efficientiæ operata fuerit: & quòd in se habeat virtutem sufficientem, hoc est condignam, & tantam quanta requiritur ad delenda omnia omnium hominum peccata. *Unde oportuit*, inquit 3. p. q. 1. art. 2. ad 2. *ad condignam satisfactionem* (hoc est, ut ibidem dicit, *ad satisfactionem perfectè sufficientem*) *ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam,*

utpote Dei & hominis existens: hoc est virtutem infinitam ad recompensationem culpæ commissæ. Verùm id in omnibus actu non operatur, sed solùm in iis qui per fidem & Sacramenta passioni ejus communicant, seu quibus ejus passio per fidem & Sacramenta applicatur. *Passio Christi*, inquit q. 49. art. 3. ad 1. *sortitur effectum suum in illis quibus applicatur per fidem, & charitatem, & per fidei Sacramenta.* Et ad 3. *Satisfactio Christi habet effectum in nobis, in quantùm incorporamur ei, ut membra capiti suo.* Et art. 4. *Deus placatus est super omnia offensa generis humani, quantùm ad eos qui Christo passo conjunguntur secundùm modum præmissum.* Et art. 5. *Per passionem Christi liberati sumus, non solùm à peccato communi totius humanæ naturæ, & quantùm ad culpam, & quantùm ad reatum pœnæ, ipso solvente pretium pro nobis; sed etiam à peccatis propriis singulorum qui communicant ejus passioni per fidem, charitatem, & fidei Sacramenta.* Et art. 1. ad 3. *Christus in suâ passione nos à peccatis liberavit causaliter, id est, instituens causam nostræ liberationis, ex quâ possent quæcumque peccata quandoque remitti, vel præterita, vel præsentia, vel futura. Sicut si Medicus faciat medicinam, ex quâ possint quicumque morbi sanari, etiam in futurum.* Deinde verò ad 4. *Dicendum quòd quia passio Christi præcessit, ut causa quædam universalis remissionis peccatorum, sicut dictum est, necesse est quòd singulis adhibeatur* (hoc est applicetur) *ad deletionem priorum peccatorum; hoc autem fit per baptismum, & pœnitentiam, & alia Sacramenta quæ habent virtutem ex passione Christi.* Et ad 5. *Dicendum, quòd etiam per fidem applicatur nobis passio Christi ad percipiendum fructum ipsius, secundùm illud Rom. 3. Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Et q. 61. art. 1. ad 3. *Passio Christi est sufficiens causa humanæ salutis; nec propter hoc sequitur quòd Sacramenta non sint necessaria ad humanam salutem, quia operantur in virtute passionis Christi, & passio Christi quodammodo applicatur hominibus per Sacramenta, secundùm illud Rom. 6. Quicumque baptisati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptisati sumus.* Et in quæst. disp. q. 29. de gratiâ Christi art. 7. ad 8. *Meritum Christi sufficienter operatur ut quædam causa universalis salutis humanæ: sed oportet hanc causam applicari singulis per Sacramenta & per fidem formatam, quæ per dilectionem operatur; & ideò requiritur aliquid aliud ad salutem nostram præter meritum Christi, cujus tamen meritum Christi est causa.*

Quia ergo per passionem Christi instituta & præparata sunt remedia per quæ omnia omnium hominum, qui iis uti voluerint, peccata remitti possunt quocumque loco & tempore; & quia mors Christi omnes, quibus per fidem & Sacramenta applicatur, efficienter à peccato, pœnâ, & potestate diaboli liberat; ideò etsi aliquibus iis remediis uti nolentibus non applicetur, nihil tamen deperit ejus efficaciæ. Nam effi-

efficacia mortis Christi in hoc non consistit, ut omnibus applicetur, & in omnibus effectum habeat; sed in hoc, ut omnes quibus per fidem & fidei Sacramenta applicatur, à peccato & à pœnâ per modum efficientiæ liberet, & in se habeat virtutem omnes redimendi. *Passio Christi*, inquit q. 48. art. 6. ad 2. *per spiritalem contactum efficaciam sortitur, scilicet per fidem & fidei Sacramenta, secundùm illud Apostoli: Quem proposuit Deus propitiatorem per fidem in sanguine ipsius.* Ergo à S. Thomæ doctrinâ his locis contentá omninò aberrant, qui hinc concludunt gratiam actualem sufficientem singulis hominibus per passionem Christi conferri & applicari, cùm nihil aliud sequatur, nisi fidem ac fidei Sacramenta per passionem Christi omnibus parata esse ac proposita, quorum usu se tueri possunt adversùs diaboli insidias.

Id evidentissimè confirmatur exemplo parvulorum, quibus per baptismum succurri non potest. Nam juxta S. Thomæ doctrinam, parvulis omnibus remedium per mortem Christi paratum est. Quid autem illud est? An per mortem Christi media sufficientia, quibus baptismum recipere possint, esse disposita & ordinata? Minimè verò; sed hinc solùm sequitur, per mortem Christi institutum esse baptismi Sacramentum habens virtutem remittendi peccata, & ea remittens omnibus quibus confertur, & ut loquitur S. Thomas art. 4. ad 3. *Habens efficaciam ex passione Christi.* Quòd si aliquibus hoc remedium non adhibeatur, iis scilicet qui in utero materno decedunt, nihil deperit efficaciæ mortis Christi, quia non desinit semper habere virtutem omnes redimendi, & sortiri effectum suum in omnibus parvulis quibus per baptismum applicatur, seu qui consepeliuntur Christo in baptismo. Ergo remedia omnibus per Christi mortem parata esse, quibus qui utuntur, fructum mortis Christi percipiunt, nullo modo in S. Thomæ doctrinâ significat, omnibus per Christi mortem media sufficientia ad salutem, seu gratias actuales sufficientes præparatas esse & collatas.

Hæc fuit Lovaniensium, circa parvulorum exemplum responsio. *Ex eo*, inquiunt in Censurâ assertionis 25. *quòd Christus pro omnibus est parvulis mortuus & baptismum instituit, non rectè colligitur sufficiens eos contra peccatum habere remedium. Ut enim dicit Prosper* (ad 9. caput Gallorum) *non sufficit hominum redemtioni, crucifixum esse Dominum Christum, nisi commoriantur & consepeliantur ei in baptismo; & quanquàm dici possit sufficiens pro parvulis institutum remedium; dici tamen non potest id eos habuisse, quod nec in suâ nec in suorum habuerunt potestate.*

Similiter Duacenses in Censurâ ejusdem assertionis: *Mors Christi, & Sacramentum baptismi, remedia sunt, quæ sufficiunt saluti omnium parvulorum, nemine ex-*

excepto: sed non inde consequens est omnes parvulos habere sufficiens remedium contra peccatum ex parte Dei. Quamvis enim paratum ac propositum sit tale remedium, non tamen ab eo rectè dicitur haberi, cui impossibile est illud applicari; impossibile, inquam, studio & industriâ humanâ. Multa enim tam ex parte Dei, quàm ex parte hominum requiruntur, eaque in parvulorum potestate non sunt posita, ut parvuli ipsi Christo commoriantur & consepeliantur per baptismum; & tamen nisi hoc modo commortui & consepulti ei fuerint, nec baptismus, nec mors Christi illis sunt remedio.

Argumentum quod P. Nicolaï ex his verbis (*sicut nihil efficaciæ passionis Christi deperit*) desumit, ut probet gratiam sufficientem dici posse efficacem, etsi effectus ex illâ non sequatur propter non utentium negligentiam: istud, inquam, argumentum hoc loco non refello, sed Sect. 4. art. 2. ubi de gratiæ sufficientis & efficacis nomine & significatione secundùm S. Thomam dicendum erit, & iis quæ Joan. Nicolaï 4. classe n. 1. hac de re habet, respondendum.

ARTICULUS VI.

In quo ostenditur juxta S. Thomam Christum nullam voluntatem habuisse salvandi omnes homines, ex quâ auxilium actuale sufficiens omnibus commune astrui possit.

CUm juxta S. Thomam nulla sit in Deo pro hominum salute voluntas, per quam gratiæ sufficientes omnibus præparentur ac conferanrur, sic nec in Christo: siquidem nulli per Christum ulla gratia confertur, nisi quam Parer dari vult, & Pater nullam nisi per Christum dari vult. *Nemo* (inquit Joan. 6.) *potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Et Joan. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi.* Et Joan. 6. *Omne quod dedit mihi Pater ad me veniet.* Et Eph. 1. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum, in ipsum, secundùm propositum voluntatis suæ.* Atque ut id evidentiùs pateat, exponendum est quotuplex sit in Christo voluntas.

Notandum est duplicem in Christo, sicut in Deo, pro hominum salute volunrarem, secundùm S. Thomam considerari posse, ut in Confuratione Thesium Patris Nicolaï n. 21. rectissimè expositum est. Alia est quam naturalem appellat, quæ, ut ait sanctus ille Doctor in 3. dist. 17. q. 1. art. 3. ad 4. quæst. ad 2. *Est de eo quod habet in se bonitatem, non considerato ordine ejus ad aliud*, quâ non simpliciter volumus, sed secundùm quid; ideóque velleïtas potiùs quàm voluntas dicenda est: & hæc volunras naturalis aliquem solùm in Christo patiente affectum denotat, quo omnium salutem vellet, si ita Patri

videretur, & quo mortem suam omnibus per fidei & charitatis gratiām & Sacramenta applicari vellet, ad peccatorum remissionem & æternæ vitæ consecutionem, ac beneficia, quibus omnes homines certissimè liberarentur per sanguinem suum, præparari & conferri optaret, si sic esser placitum ante Patrem, & ad gloriam ejus quam quærebat conducens: seu, ut idem Sanctus ibidem docet, voluntas illa Christi naturalis, similis est voluntati Dei antecedenti, per quam Christus naturam hominis generaliter, ut est à Deo condita & ad salutem ordinata, considerans, vellet omnes homines salvari: sed sicut voluntas Dei antecedens nulla hominibus ad salutem media præparat, ac nullas gratias confert, ut antè ostendimus, pariter hæc voluntas Christi naturalis, seu velleïtas illa & affectus erga omnium hominum salutem, nulla eis ad salutem media efficienter meretur, ac nullas gratias confert; sicut etiam illa naturalis Christi voluntas, quá mortem recusans petit ut calix iste à se transeat, nulla ad passionem Crucis non subeundam media disponit. Certissimum quippe est omnia beneficia quæ in quoslibet homines ex morte Christi profluxerunt, non fluxisse ex illâ voluntate naturali, quæ res in particulari, & quod Patri omnibus circumstantiis consideratis placitum est, non respicit; sed ex aliá voluntate, quæ est absoluta & simpliciter dicta, ac absolutæ Patris æterni voluntati, per quam omnes gratiæ decernuntur, conformis.

Est alia voluntas absoluta & rationis, quâ absolutè & simpliciter volumus: unde cùm simpliciter dicimur aliquid velle, de eá voluntate id intelligendum est. Christus autem per hanc voluntatem omnium omninò hominum salutem non voluit, nec omnium conversionem; proindeque per illam non comparavit illis media, seu auxilia ad salutem & conversionem necessaria; per hanc voluntatem nihil aliud simpliciter voluit, nisi quod scivit Deum simpliciter velle: proindeque cùm Deus non velit simpliciter omnibus omninò hominibus gratias ad salutem sufficientes dari, ut ostendimus, ita nec Christus.

Hanc autem doctrinam ex S. Thomá probare facillimum est. Nam certum est eamdem fuisse Christi voluntatem circa salutem hominum, cùm pro illorum salute oravit, & cum pro illorum salute passus est: imò verò magis in oratione voluntas ostenditur, quàm in passione, cùm ea sit ipsius orationis natura ex S. Thomá, quòd sit *interpretativa voluntatis humanæ*. Nihil autem certius apud Doctorem Angelicum, quàm Christum, cùm pro hominum salute oravit, non voluisse (de voluntate simpliciter & absolutè sumtá hîc loquor) ut per suam orationem omnes omninò salvarentur. Eadem igitur passionis ratio. Sed audiamus S. Tho-

Thomam 3. p. q. 21. art. 4. in quo probat orationem Christi semper fuisse exaudiram. *Oratio est*, inquit, *quodammodo interpretativa voluntatis humanæ. Tunc ergo alicujus orantis exauditur oratio, quando ejus voluntas adimpletur. Voluntas autem simpliciter hominis, est rationis voluntas. Hoc enim absolutè volumus, quod secundùm deliberatam rationem volumus. Illud autem quod volumus secundùm motum sensualitatis, vel etiam secundùm motum voluntatis simplicis, quæ consideratur ut natura, non simpliciter volumus, sed secundùm quid; scilicet si aliud non obsistat, quod per deliberationem rationis invenitur: unde talis voluntas magis est dicenda velleïtas, quàm absoluta voluntas, quia scilicet homo hoc vellet, si aliud non obsisteret. Secundùm autem voluntatem rationis Christus nihil aliud voluit, nisi quod scivit Deum velle: & ideò omnis absoluta voluntas Christi, etiam humana, fuit impleta; quia fuit Deo conformis: & per consequens omnis ejus oratio fuit exaudita.*

Jam satis patet Christum non voluisse, sive cùm oravit, sive cùm passus est, voluntate rationis & simpliciter dictâ, ut omnes omninò homines salvarentur; alioquin nullus salutis exsors esset, cùm ea Christi voluntas, ex S. Thomâ, semper impleta fuerit. Verùm id magis patebit ex eorum argumentorum solutione, quæ sibi objicit sanctus Doctor, ubi disertè docet, Christum pro solis prædestinatis orasse, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.

Primùm enim sibi objicit, Christum petiisse à se removeri calicem passionis, qui tamen ab eo translatus non fuit; sed respondet, *quòd Christus hoc petiit quasi homo, naturali voluntate mortem recusans; & ideò non esse factum quod petiit, quia ratio qua petitionem proposuit, nolebat ut hoc impleretur: sed ad instructionem nostram volebat demonstrare nobis suam voluntatem naturalem, & motum sensualitatis quem sicut homo habebat.*

Deinde sibi opponit, quod magis ad rem facit, *Christum orasse ut peccatum crucifixoribus suis ignosceretur; neque tamen omnibus peccatum illud fuisse dimissum: Itemque Christum orasse pro his qui erant in ipsum credituri, ut omnes in eo unum essent, & ut pervenirent ad hoc quod essent cum ipso; neque tamen omnes ad hoc pervenire: Non ergo omnem Christi orationem fuisse exauditam.*

Quid verò ad hæc S. Doctor? An Christum orasse quidem pro omnibus crucifixoribus, sed per multos stetisse quominùs peccatum sibi dimitteretur? Orasse pro omnium salute qui erant credituri, sed per multos stare quominùs salventur? Id profectò respondere debuisset, si existimasset, absolutè & simpliciter loquendo, Christum pati voluisse, ac proinde, quod minùs est, orasse ne ulli hominum perirent. Quia verò ab illâ Molinisticâ opinione omninò alienus fuit, ideò illam breviter his verbis elidit: *Dicendum*, inquit, *quòd Dominus*

minus non oravit pro omnibus Crucifixoribus, neque etiam pro omnibus qui erant credituri in eum; sed pro his qui erant prædestinati, ut per ipsum vitam consequerentur æternam.

S. Thomas idem omninò docuerat in Sentent. in 3. dist. 17. q. 1. art. 3. ad 4. quæst. *Dicendum*, inquit, *quòd omnis oratio quam Christus obtulit hâc intentione ut ipsam impetraret, fuit exaudita: sed cùm aliquis impetrare non intendat quod absolutè non vult, hæc sola oratio Christi exaudita fuit, quæ erat de eo quod Christus absolutè voluit. Hoc autem dicitur aliquis simpliciter & absolutè velle, in quo ultimus ejus consensus stat; ultimus autem consensus est secundum supremam partem appetitus in homine. Appetitus autem rationis est supra appetitum sensus, & in appetitu rationis est supremum quod in finem tendit, vel in aliquod conjunctum fini. Et ideò hoc solum Christus absolutè voluit, quod secundùm rationem voluit in finem, & ut in ordine ad finem: & omnis talis sua oratio fuit exaudita. Quod autem secundùm sensualitatem voluit, absolutè non voluit, & ideò ratio non ad hoc orando proposuit ut impetraret: nec tamen fuit simulatio, quia appetitum sensualitatis exprimebat ratione jam dictâ. Similiter quod volebat ratio ut natura, si in eo non sicut in fine quiescebat, non simpliciter volebat, ut priùs dictum est; & ideò etiam hæc non ad hoc proposuit orando ut impetraret: propter hoc hujusmodi orationes non fuerunt exauditæ.*

Hæc autem argumenta proponit sicut in Summâ. *Ulterius videtur quòd non omnis Christi oratio fuit exaudita, per id quod dicitur in Psal. 21. Clamabo per diem, & non exaudies: quod glossa exponit de Christo.*

2. *Præterea oravit ut discipuli servarentur à malo, ut patet Joan. 17. & omnes qui credituri erant per verbum eorum in ipsum: hoc autem non fuit impletum, nec quantum ad ipsos Apostolos, nec quantùm ad alios credentes: nec de malo culpæ, nec de malo pœnæ: ergo non omnis Christi oratio fuit exaudita.*

3. *Præterea ut dicitur Lucæ 23. oravit pro crucifixoribus ut peccatum eis non imputaretur, sed ut parcerentur. Sed non omnibus remissum fuit illud peccatum, quia non omnes conversi sunt ad fidem, sine quâ non est peccatorum remissio. Ergo sua oratio non fuit exaudita.*

4. *Præterea oravit ut calix ab eo transferretur, ut patet Math. 26. Hoc autem non fuit factum. Ergo, &c.* His quatuor argumentis sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd hoc dixit Christus in personâ Ecclesiæ, ut dicit glossa: vel loquitur de oratione exprimente voluntatem sensualitatis, aut velleitatem rationis ut natura.

Ad 2. dicendum, quòd voluntas rationis ut natura, est de eo quod habet in se bonitatem, non considerato ordine ejus ad aliud. Unde voluntas talis in Christo fuit de salute omnium hominum, sicut voluntas fuit in Deo: sed secundùm hanc, simpliciter & absolutè non dicitur aliquis velle. Hanc autem voluntatem Hugo de sancto Victore dicit voluntatem pietatis. Sed voluntas ut ratio, est de eo quod habet bonitatem, etiam in ordine ad aliud; & secundùm hanc voluntatem non volebat Christus omnes salvari; sicut nec Deus voluntate consequente: & secundùm hanc dicitur aliquis simpliciter & absolutè velle. Et ideò oratio Christi quæ fuit secundùm hanc voluntatem, fuit exaudita; non autem quæ fuit secundùm primam. Et ideò dicit Hieronymus, quòd Christus exauditus est pro

prædestinatis, non autem pro non prædestinatis.

Et similiter dicendum est ad tertium.

Ad 4. dicendum, quòd in illâ oratione ratio expressit motum sensualitatis, non suum: unde illud quod orabat, non simpliciter voluit.

Denique S. Thomas idem docet in Paulum in hæc verba 5. ad Hebr. *Exauditus est pro suâ reverentiâ. Sed contra*, inquit, *videtur quòd non fuit exauditus primò pro se, quia non transivit calix ab ipso, quod tamen petebat. Item nec pro aliis, quia non fuit indultum Judæis quibus petebat indulgeri, Lucæ 23. Pater dimitte illis, &c. Dicendum est, quòd Christus in omnibus quæ voluit fieri fuit exauditus; ipse autem secundùm appetitum sensualitatis, & secundùm voluntatem, in quantùm est quidam appetitus naturalis, refugiebat mortem; & quantùm ad hoc orabat, ut ostenderet se verum hominem: sed voluntate consequente rationem deliberatam volebat mori; unde dicit, Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu. Item nolebat quod ignosceretur omnibus, sed illis tantum qui crediderunt, & multi posteà conversi sunt.*

Ergo cum dicitur, Christum pro omnibus pati voluisse ne perirent, aut habuisse voluntatem pro omnium omninò salute, id juxta S. Thomam de absolutâ, propriâ, rationali, deliberatâ & simpliciter dictâ voluntate intelligi non potest, cùm apertè doceat, Christum non voluisse simpliciter ut alii quàm prædestinati vitam per ipsum consequerentur æternam, etsi voluerit simpliciter & absolutè, ut aliis quàm prædestinatis gratia conferretur: si quidem omnes gratiæ quæ hominibus, etiam reprobis, ad credendum & piè vivendum à Deo dantur, sunt effectus mortis Christi, & ex ejus passionis merito proveniunt; quod negant Calvinistæ, omnes gratias quæ reprobis dantur, ad Dei providentiam, non ad Christi passionem referentes, juxta nuperrimas Theses Tiguri defensas anno 1653. Ita enim habet Thesis 40. *Gratiæ illæ transitoriæ, quas vocant, providentiæ divinæ, non mortis Christi sunt effecta.*

Ex his evidentissimè sequitur, juxta S. Thomam, Christum nullam voluntatem habuisse salvandi omnes homines, ex quâ gratia sufficiens omnibus communis astrui possit: quia ex voluntate naturali quam habuit pro omnium salute, nulla ad salutem media profluunt, ac nullæ gratiæ præparantur: voluntatem verò ex quâ media & gratiæ ad salutem profluunt, quæ est absoluta & rationis voluntas, pro omnium omninò hominum salute non habuit. Atque ita ex doctrinâ S. Thomæ Christus per mortem suam, sive quoad sufficientiam pretii, sive quoad sufficientiam voluntatis & intentionis, ut loquitur P. Nicolaï in Thesibus, consideretur, omnibus omninò hominibus gratias actuales sufficientes ad salutem actu non contulit.

SECTIO QUARTA.

In quâ refertur propria causæ sufficientis, *&* gratiæ sufficientis *apud S. Thomam significatio; ac ostenditur omnem actualem Christi gratiam semper esse efficacem, quantùm ad effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur; & exponuntur omnia S. Thomæ testimonia à Patre Nicolaï 4. classe allata.*

PAter Nicolaï 4. in classe ea S. Thomæ testimonia proponit, quibus probet omnem Christi gratiam non esse efficacem, hoc est, semper effectum actu non inducere, ob voluntatis resistentiam, quæ eundem effectum impedit.

Verùm cùm nec statum quæstionis exponat, nec Arnaldi sententiam fideliter referat, frustrà multa testimonia congerit, quibus confirmat quod nec ab Arnaldo, nec ab ullo alio S. Augustini discipulo in controversiam revocatur.

Cùm ergo Arnaldus omnem interiorem Christi gratiam efficacem esse statuit, id cum cæteris S. Augustini discipulis non alio, quàm communi Thomistarum omnium sensu intelligit; scilicet semper esse efficacem ad hunc actum, ad quem efficiendum ex absoluta Dei voluntate & intentione destinatur, & ordinatur; quod non obstat quin illi aliquando resistatur respectu alterius effectus, ad quem ex naturâ suâ refertur, & quem ob voluntatis resistentiam non consequitur. Sic dicunt omnem Christi gratiam voluntati internam semper bonam aliquam voluntatem efficere, seu parvam, seu magnam: sed sæpè hominem per illam ad credendum, ad piè vivendum, & ad aliquod opus bonum faciendum excitari, qui resistente peccati delectatione ad fidem perfectam, aut piam vitam non perducitur, nec istud opus bonum implet; & eo sensu interioris gratiæ motibus non solùm pugnando, sed etiam dissentiendo sæpissimè resisti, & impedimentum poni. Vide id ab Ant. Arnaldo fusè explanatum in Scripto de Doctrinâ S. Thomæ art. 17. Hic quæstionis status est. Arnaldo imponit P. Nicolaï, dum aliam in eo sententiam impugnat, ac operam perdit, nisi hunc Arnaldi de gratiâ semper efficace sensum S. Thomæ auctoritate refellat. Hæc annotasse sufficeret ad omnium quæ à Patre Nicolaï quartâ classe dicuntur confutationem: sed omnia S. Thomæ testimonia exponenda sunt, & à perverso istius Censoris sensu vindicanda.

Etsi autem doctrinam hanc de gratiâ Christi semper efficace ad eum effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur, S. Thomæ auctoritate confirmare non intendamus, quia id abun-

dè Arnaldus præstitit; præcipuum tamen ejusdem Sancti testimonium, quo eadem doctrina maximè nititur, à nobis referendum est: quia P. Nicolaï ejus vim aliquibus argumentis, ac multis aliis S. Thomæ testimoniis infringere tentavit. Primùm ergo expendemus quidquid P. Nicolaï ad hoc testimonium respondet. Deinde exponemus omnia testimonia quibus probare conatur gratiam Dei semper efficacem non esse. Sed priùs S. Thomæ circa gratiæ sufficientis & efficacis nomen & significationem doctrinam referenda est, & à novis Patris Nicolaï cavillationibus vindicanda, cùm ille hujus quartæ classis exordium ab hoc argumento duxerit.

ARTICULUS I.

In quo refertur propria apud S. Thomam hujus vocis sufficiens *significatio, sive de gratiâ, sive de quâcumque aliâ re sermo sit.*

JUxta perpetuam & constantem S. Thomæ doctrinam, sive de gratiâ, sive de quâcumque aliâ re sermo fit, illud sufficiens ad aliquid vel habendum vel agendum dicitur, præter quod nihil aliud ad hoc vel habendum vel agendum requiritur, vel cui nullam aliam virtutem addi necesse est: dividiturque in id quod est sufficiens simpliciter & absolutè, & in id quod est sufficiens in certo genere tantùm.

Sufficiens simpliciter & absolutè, ad aliquid vel habendum, vel agendum, est id præter quod nihil omninò aliud requiritur ad illud vel habendum vel agendum. Sic gladius persecutoris dicitur causa sufficiens mortis, & caro per generationem propagata, dicitur causa sufficiens peccati originalis.

Sufficiens autem in certo genere est, id præter quod nihil aliud ex isto genere requiritur ad id cujus respectu dicitur sufficiens, etsi aliud requiratur, in alio scilicet genere: sic lumen dicitur sufficiens ad videndum, quia ad videndum nihil aliud in isto genere requiritur, etsi prætereà alia requirantur, puta sanitas oculorum. Id vide in Antonii Arnaldi Dissertatione fusè expositum 3. p. art. 8. & 9.

Sic semper sufficientis nomen apud S. Thomam usurpari pro eo, præter quod nihil aliud ad aliquid requiritur, & cui nullam aliam virtutem addi necesse est, facilè potest infinitis testimoniis & exemplis confirmari. Primò referemus quæ dicit generaliter de causâ sufficiente ad aliquid: deinde quæ dicit de gratiâ habituali sufficiente: denique quæ dicit de gratiâ actuali sufficiente.

Causa sufficiens ad aliquid.

IN qq. disp. de spiritualibus creaturis quæst. unicâ art. 10. in 16.

Positâ causâ SUFFICIENTI, inquit, *superfluum est aliam causam ponere ad eundem effectum.* Id velut constans axioma in argumento proponit, & in responsione concedit.

Qq. disp. de verit. q. 27. quæ est de gratia art. 5. in quo quærit, *Num in uno homine sit una tantùm gratia gratum faciens*: in argum. Sed contra: *Ubi* SUFFICIT *unum*, inquit, *superfluum est ponere plura.* Et in c. *Illud quod ponitur* SUFFICIENTER *ordinare ad aliquid unum, oportet esse unum tantùm; quia si multa essent, neutrum eorum sufficeret, vel alterum superflueret.* Et 2. 2. q. 188. art. 8. in c. *Hoc est per se* SUFFICIENS, *cui nihil deest.*

Hoc pronunciatum variis ubique exemplis confirmat. Dicit qq. disp. de potentiâ q. 6. quæ est de miraculis, art. 9. ad 19. *Fidem non esse* SUFFICIENTEM *causam ad miracula facienda, sed dispositionem quamdam*: quia nempe ad hæc facienda aliud requiritur, *ordo* scilicet *divinæ providentiæ, quæ hominibus congrua remedia, pro variis causis diversimodè dispensat.*

Qq. disp. de malo q. 4. quæ est de peccato originali, art. 1. ad 3. dicit *carnem per generationem propagatam non esse* SUFFICIENTEM *causam peccati actualis*, quia scilicet ad illud voluntas requiritur; *sed peccati originalis esse* SUFFICIENTEM *causam*, quia scilicet ad illud contrahendum aliud non requiritur.

Qq. disp. de correctione fraterna quæst. unicâ art. 1. ad 13. dicit *admonitionem fraternam non esse* SUFFICIENTEM *ad emendationem*, quia præter illam auxilium divinum requiritur. Sic & in Summâ 1. 2. q. 109. art. 8. ad 2. dicit correctionem esse necessariam ad emendationem, sed non esse sufficientem sine Dei auxilio: *Ideò ergo*, inquit, *necessaria est correptio, quia voluntas hominis requiritur ad hoc quòd à peccato abstineat: sed tamen correptio non est* SUFFICIENS *sine Dei auxilio. Unde Eccles. 7. Considera opera Dei, quòd nemo possit corrigere quem ille despexerit.*

1. p. q. 14. art. 11. in c. dicit *essentiam divinam esse principium* SUFFICIENS *cognoscendi omnia quæ per ipsum fiunt*, quia scilicet ad cognoscenda omnia aliud non requiritur. Idem sæpè repetit.

Quæst. 39. art. 8. in c. dicit in Deo esse SUFFICIENTEM *virtutem ad operandum & causandum*, quia scilicet nulla alia virtute indiget.

Q. 46. art. 1. ad 9. dicit *Deum ab æterno esse* SUFFICIENTEM *causam mundi*, quia scilicet alterius virtute ad mundum creandum non indigebat.

Q. 105. art. 5. ad 1. *Dicendum*, inquit, *quòd Deus* SUFFICIENTER *operatur in rebus ad modum primi agentis, nec propter hoc superfluit operatio secundorum agentium.*

Q. 60. art. 2. in c. dicit *Angelorum naturam non esse principium* SUFFICIENS *ad hæc quæ sunt supra naturam*, quia scilicet alia virtus præter naturalem requiritur.

2. 2. q. 115. art. 2. *Ad* 1. *dicendum*, inquit, *quòd auctoritates illæ loquuntur de adulatore qui laudat*

laudat peccatum alicujus. Talis enim adulatio dicitur plus nocere quàm gladius persecutoris; quia in potioribus bonis nocet, scilicet in spiritalibus, non autem nocet ita efficaciter; quia gladius persecutoris occidit effectivè, quasi SUFFICIENS *causa mortis; nullus antem adulando potest esse alteri* SUFFICIENS *causa peccandi, ut ex supra dictis patet.* Et ad 2. *Dicendum*, inquit, *quòd ratio illa procedit de eo qui adulatur intentione nocendi. Ille enim plus nocet sibi quàm aliis, quia sibi nocet tanquàm* SUFFICIENS *causa peccandi, aliis autem occasionaliter tantùm.*

Hoc loco causa *sufficiens* mortis ea est quæ occidit effectivè, & adulatio dicitur *sufficiens* causa peccandi respectu adulantis, quia per eam ipse peccat; respectu autem aliorum dicitur non esse causa *sufficiens* peccati, sed occasio tantùm; quia ex illa sæpè aliorum peccatum non sequitur, licet det peccandi occasionem.

Q. 178. art. 1. in c. *Spiritus sanctus*, inquit, SUFFICIENTER *providet Ecclesiæ in his quæ sunt utilia ad salutem, ad quod ordinantur gratiæ gratis datæ*, hoc est, actu providet Ecclesiæ per operationem miraculorum, quantùm requiritur in his quæ ad salutem utilia sunt. Ibid. ad 3. *Illi qui jam perfecti sunt, spiritu Dei* SUFFICIENTER *aguntur, ut non indigeant actu aliis obedire*, hoc est, à Deo aguntur, quantùm necesse est ad suorum operum directionem.

3. p. q. 30. art. 4. ad 3. Argumentum sufficiens idem est ac argumentum efficax, hoc est habens plenam vim ad probandum. *Ideò*, inquit, *conceptus Elisabeth sterilis inducitur, non quasi* SUFFICIENS *argumentum, sed quasi quoddam figurale exemplum, & ideò ad confirmationem hujus exempli subditur argumentum* EFFICAX *ex omnipotentiâ divinâ.*

Eadem 3. p. q. 47. art. 1. in c. Persecutores Christi dicuntur causam *sufficientem* mortis Christo intulisse, quia ex illâ causâ est mors subsecuta. *Respondeo*, inquit, *dicendum, quòd aliquid potest esse causa alicujus effectus dupliciter; uno modo directè ad illud agendo, & hoc modo persecutores Christi eum occiderunt, quasi* SUFFICIENTEM *causam mortis ei intulerunt, cum intentione occidendi ipsum, & effectu subsequente; quia scilicet ex illâ causâ mors est subsecuta.*

Non ostendo hìc S. Thomam, cùm de passione Christi loquitur ut causâ remissionis peccatorum, eodem sensu usurpasse has voces, *causa sufficiens remissionis peccatorum; virtus sufficiens ad omnes homines redimendos & ad delenda omnium peccata; sufficienter; sufficientia*, in quantùm scilicet est in passione tanta virtus, quanta requiritur ad delenda omnium hominum peccata: id, inquam, non ostendo, quia id satis patet ex dictis Sect. 3. art. 5. & prætereà articulo sequente in Patris Nicolaï confutatione accuratè exponetur.

Gratia habitualis sufficiens.

NEc aliter S. Thomas loquitur, aliove sensu gratiæ sufficientis nomen usurpat, cùm de gratiâ seu habituali seu actuali loquitur.

1. 2. q. 114. art. 3. ad 3. dicit Spiritum Sanctum, qui per gratiam inhabitat hominem, esse sufficientem causam vitæ æternæ; quia scilicet ad vitam æternam consequendam non requiritur alia virtus, quàm Spiritus Sancti per gratiam inhabitantis: seu quia gratia habitualis est æqualis gloriæ in virtute. *Dicendum*, inquit, *quòd gratia Spiritus Sancti quam in præsenti habemus, etsi non sit æqualis gloriæ in actu, est tamen æqualis in virtute, sicut semen arborum in quo est virtus ad totam arborem: & similiter per gratiam inhabitat hominem Spiritus Sanctus, qui est* SUFFICIENS *causa vitæ æternæ, unde & dicitur esse pignus hæreditatis nostræ 2. Cor. 1.* Sic & qq. disp. de veritate q. 6. art. 4. in 3. arg. dicit gratiam habitualem, *quantùm est de se, sufficienter disponere ad gloriam.*

Quæret fortè aliquis, cur cùm juxta S. Thomam, gratia habitualis sit dispositio sufficiens ad gloriam, & causa sufficiens gloriæ, cur, inquam, in quocumque invenitur gratia, non invenitur & gloria, sicut juxta S. Thomam, in quocumque est præparatio sufficiens ad gratiam habitualem, invenitur gratia habitualis, ut dicemus infra?

Hoc ipsum sibi objicit S. Thomas qq. dis. de verit. q. 6. quæ est de prædestinatione art. 4. arg. 2. *Sicut*, inquit, *dispositio naturalium bonorum est præparatio ad gratiam; ita per gratiam præparamur ad gloriam: sed in quocumque est præparatio* SUFFICIENS *ex naturalibus bonis, est invenire gratiam: ergo & in quocumque est invenire gratiam, erit invenire gloriam.* (Obiter nota præparationem ex naturalibus bonis eam hîc vocari, quæ fit per pium conatum voluntatis, nondum habitu supernaturali instructæ, etsi auxilio Dei intùs moventis adjutæ.) Huic argumento sic respondet.

Ad 2. dicendum, quòd nulla præparatio disponit aliquid ad habendam aliquam perfectionem, nisi suo tempore; sicut naturalis complexio disponit puerum ad hoc quod sit fortis vel sapiens, non quidem tempore pueritiæ, sed tempore perfectæ ætatis: tempus autem habendi gratiam est simul cum tempore præparationis naturæ; unde non potest inter utrumque aliquod impedimentum intercedere; & sic in quocumque invenitur præparatio naturæ, invenitur & gratia: sed tempus habendi gloriam non est simul cum tempore gratiæ; unde inter utrumque potest impedimentum intercedere, & propter hoc non est necessarium, quod præscitus qui habet gratiam, sit habiturus gloriam.

Deinde hoc 3. argumentum proponit. *Præterea si aliquis habens gratiam non sit habiturus gloriam, aut hoc erit propter defectum gratiæ, aut propter defectum dantis gloriam:* non

non est autem ex defectu gratiæ quæ, quantùm est in se, SUFFICIENTER *disponit ad gloriam, nec ex defectu dantis gloriam, qui, quantum est in se, paratus est omnibus dare.* Cui argumento sic respondet.

Ad 3. dicendum, quòd non est neque ex defectu gratiæ, neque ex defectu dantis gloriam, quod habens gratiam gloriâ privetur, sed ex defectu recipientis in quo impedimentum intervenit.

Hæc sunt quæ habet S. Thomas de sufficientiâ gratiæ habitualis ad vitam æternam. Jam referenda sunt quæ docet de ejus sufficientiâ ad merendum, ad perseverandum, ad operandum bonum, & ad non peccandum.

1. p. q. 62. art. 4. in c. dicit liberum arbitrium non esse sufficientem causam meriti; quia scilicet præter liberum arbitrium gratia habitualis ad merendum requiritur, nec actus liberi arbitrii meritorius est, nisi in quantum est gratiâ informatus. *Liberum arbitrium,* inquit, *non est sufficiens causa meriti; unde actus non potest esse meritorius secundùm quod est à libero arbitrio, nisi in quantùm est gratiâ informatus.*

3. p. q. 27. art. 4. ad 1. dicit quòd gratia sanctificationis non sufficiebat in Virgine, ad hoc ut fomes peccati, ante Christi conceptionem ligatus, non prorumperet in actum inordinatum, licet ad hoc operaretur; quia scilicet præterea requirebatur specialis providentia Dei, non permittentis ne aliquis motus inordinatus proveniret. *Dicendum ergo,* inquit, *quòd in beatâ Virgine post sanctificationem in utero, remansit quidem fomes peccati, sed ligatus: ne scilicet prorumperet in aliquem motum inordinatum, qui rationem præveniret. Et licet ad hoc operaretur gratia sanctificationis, non tamen ad hoc* SUFFICIEBAT; *alioquin virtute illius gratiæ hoc ei fuisset præstitum, ut nullus motus posset esse in sensualitate ejus, nisi ratione præventus: & sic fomitem non habuisset, quod est contra supra dicta. Unde oportet dicere quod complementum illius ligationis fuit ex divinâ providentiâ, quæ non permittebat aliquem motum inordinatum ex fomite provenire.*

Certè eodem modo dici debet gratiam sanctificationis in sanctis non esse sufficientem ad hoc, ut in eis motus inordinati non insurgant, seu ut abstineant à peccatis; quia virtute gratiæ sanctificantis hoc eis non præstatur: sed præterea requiritur specialis protectio & auxilium Dei moventis, ut docet 1. 2. q. 109. art. 1, & 9.

Lib. 3. contra gentes c. 155. dicit nec liberum arbitrium, nec gratiam habitualem sufficere ad perseverandum in bono, quia prætereà requiritur auxilium gratiæ actualis, quod qui habet gratiam à Deo petit, ut in bono perseveret. *Sciendum tamen est,* inquit, *quod cùm ille qui gratiam habet, petat à Deo ut perseveret in bono; sicut liberum arbitrium non* SUFFICIT *ad istum effectum, qui est perseverare in bono, sine exteriori Dei auxilio, ita nec ad hoc* SUFFI-

CIT

CIT *aliquis habitus nobis infusus.*

Item 2. 2. q. 137. art. 4. in 1. arg. *Ergo*, inquit, *sola inclinatio virtutis* SUFFICIT *ad perseverandum: non ergo ad hoc requiritur aliquod auxilium gratiæ.* Concludit in hoc argumento, non requiri auxilium actuale ad perseverandum, quia habituale sufficit ad perseverandum: atque istam consequentiam admittendo, respondet habitualem gratiam non sufficere, sed aliam requiri; quia cùm habitus sit quo quis utitur cùm voluerit, voluntas potest eo non uti usque ad mortem. *Ad 1. ergo dicendum*, inquit, *quòd virtus perseverantiæ, quantùm est de se, inclinat ad perseverantiam; quia tamen habitus est quo quis utitur cùm voluerit, non est necessarium quod habens habitum virtutis, immobiliter utatur eo usque ad mortem.*

Notandum hîc est, quòd licet S. Thomas his in locis doceat gratiam habitualem non esse sufficientem simpliciter, scilicet ad perseverandum, quia ad perseverandum aliud auxilium requiritur: tamen aliquando vocat eam, sufficientem ad non peccandum, ad benè operandum, & ad perseverandum; scilicet quantùm ad posse, *seu quantùm ad sufficientiam operativæ virtutis*, ut loquitur S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 2. hoc est, in quantùm confert sufficientiam, seu virtutem, potentiam & facultatem adæquatam in actu primo benè operandi. Nam ut ait ad Gal. lect. 6. *Spiritus sanctus est in nobis per gratiam, per quem acquirimus habitum virtutum, & ex hoc* POTENTES *sumus operari secundùm virtutem.* Et in 3. ad Ephes. lect. 2. *Hujusmodi autem auxilium duplex fuit, unum quidem ipsa* FACULTAS *exsequendi, aliud ipsa* OPERATIO SIVE ACTUALITAS. *Facultatem autem dat Deus infundendo virtutem, & gratias per quas efficitur homo* POTENS *& aptus ad operandum. Sed ipsam operationem confert, in quantùm operatur in nobis, interiùs movendo & instigando ad bonum.*

Item qq. disp. de verit. q. 27. quæ est de gratia art. 5. ad 1. *Gratia habitualis coöperans dicitur, secundùm quod inclinat ad actum intrinsecum & extrinsecum, & secundùm quod præstat* FACULTATEM *perseverandi usque ad finem.* Hoc eodem sensu Conradus Koëllin in 1. 2. q. 109. art. 9. dicit gratiam habitualem esse sufficientem ad operandum per modum actus primi: ejus testimonium retulimus Sect. 1. art. 7.

Vel gratia habitualis dicitur sufficiens ad operandum, non quidem absolutè & simpliciter, sed secundùm quid, seu in certo genere, sicut anteà exposuimus; scilicet in genere principii habitualis: sicut panis dicitur sufficiens ad conservationem vitæ in certo genere, hoc est in genere cibi; quia, ut docet S. Thomas qq. disp. de verit. q. 27. quæ est de gratia art. 5. in c. *Una gratia habitualis* SUFFICIT *in uno homine, cùm per unam* SUFFICIENTER *ordinetur in vitam æternam.* Et, ut ait 1. 2. q. 109. art. 9. *Homo in gratiâ existens non indiget alio auxilio gratiæ; quasi*

quasi aliquo alio habitu infuso. Hoc sensu dicit art. 5. mox citato ex qq. disp. ad 16. gratiam habitualem, quam parvuli acceperunt in baptismo, fore sufficientem cooperari libero arbitrio, quando ipsius usum habere poterunt. *Dicendum*, inquit, *quòd in parvulis, etsi non sit gratia cooperans in actu, est tamen cooperans in virtute. Illa enim gratia cooperans quam acceperunt*, SUFFICIENS *erit cooperari libero arbitrio, quando ipsius usum habere poterunt.* Sed non sic erit sufficiens cooperari eorum libero arbitrio, ut ad ejus usum alio Dei moventis auxilio non indigeant. Si quidem ut ibidem ait ad 3. *Quantumcumque homo habeat habitum gratiæ, semper tamen indiget divinâ operatione, quâ in nobis operatur modis prædictis*, (scilicet quantùm ad actum interiorem volendi, & exteriorem, & resistentiam quâ resistimus peccato, & perseverantiam) *& hoc propter infirmitatem nostræ naturæ, & multitudinem impedimentorum*, &c. Unde concludit, quod ideò habens gratiam, necesse habet petere divinum auxilium. Itaque gratiam habitualem dicit esse sufficientem cooperari libero arbitrio, quia scilicet una ad hoc sufficit in suo genere sine ullo alio habitu infuso. Ostendimus Sect. 1. art. 7. hoc sensu gratiam habitualem à S. Thomâ sufficientem dici, cùm docet *legem novam, quantùm de se est, dare auxilium* SUFFICIENS *ad non peccandum*, nec aliam gratiam quàm habitualem his verbis designari. Silvius in 1. 2. q. 106. art. 2. docet gratiam habitualem esse sufficientem hoc eodem sensu, scilicet secundùm quid, seu in certo genere: ejus testimonium retulimus Sect. 1. art. 7.

Ex quibus patet, juxta S. Thomæ doctrinam, gratiam sufficientem justis omnibus communem, per quam semper sunt etiam adæquatè potentes ad volendum & operandum quod bonum est, ad merendum, ad peccatum vitandum, ad resistendum tentationibus, ad mandata implenda & ad perseverandum in justitiâ, esse propriè gratiam habitualem: gratia verò actualis Dei interiùs moventis, illis actualitatem & operationem confert, seu ad volendum voluntate parvâ, seu ad volendum voluntate magnâ, ac operandum efficaciter quod volunt: & tamen per hanc motionem etiam possunt, & sine eâ non possunt velle & operari quod bonum est, & in justitiâ perseverare, juxta eumdem S. Thomam 1. 2. q. 109. art. 1. 9. & 10. ut fusè ostendit Arnaldus in suo Scripto De doctrinâ S. Thomæ art. 6. non quidem in quantùm posse significat facultatem & potentiam adæquatam in actu primo, sed in quantùm complectitur omnia ad volendum seu operandum necessaria, inter quæ est motio Dei actualis: sicut oculus sine lumine videre non posse dicitur, in quantum lumen requiritur ad videndum, etsi sine lumine in oculo sano sit facultas ac potentia videndi in actu primo adæquata. Nam, juxta S. Thomam, necessarium simplici-

ter ad aliquid definitur, illud sine quo aliquid esse vel fieri non potest, ut fusè ostensum est in Libro Defensionis Constitutionis Innocentii X. & fidei Ecclesiæ parte 1. c. 9. Hæc est certa doctrina & S. Thomæ & veterum omnium Thomistarum, Braduardini de Causa Dei l. 2. c. 5. Gregorii Ariminensis in 2. Sent. dist. 28. quæst. 2. art. 2. Joannis Capreoli in 2. Sent. dist. 28. quæst. 2. art. 3. Conradi Koëllin in 1. 2. qu. 109. art. 9. & 10. Cardinalis Cajetani in Matth. c. 26. & in 1. 2. quæst. 109. art. 8. & 10. Francisci Ferrariensis in 3. contra gentiles c. 155. & celeberrimorum è recentibus, Estii in 2. Sent. dist. 26. §. 1. 41. 43. Silvii in 1. 2. quæst. 109. art. 4. pag. 723. Doctorum Lovaniensium in Justificatione Censuræ pag. 129. & 131. ac Duacensium in Censura Assert. 14.

Gratia actualis sufficiens.

IN qq. disp. de verit. quæst. 27. quæ est de gratia art. 3. ad 12. dicit, auditum non esse causam sufficientem fidei, quia præter auditum requiritur gratia interior Dei facientis credere. *Dicendum*, inquit, *quòd auditus non est causa* SUFFICIENS *fidei; quod patet ex hoc quòd multi audiunt qui non credunt; sed causa fidei* (sufficiens nempè simul & efficax) *est ille qui facit credentem assentire his quæ dicuntur.*

Item 2. 2. q. 6. art. 1. in c. *Quantùm verò ad* 2. inquit, *scilicet ad assensum hominis in ea quæ sunt fidei, potest considerari duplex causa; una quidem exteriùs inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem, quorum neutrum est* SUFFICIENS *causa. Videntium enim unum & idem miraculum, & audientium eamdem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt: & ideò oportet ponere aliam causam interiorem* (sufficientem nempè simul & efficacem) *quæ movet hominem interiùs ad assentiendum his quæ sunt fidei.*

Item in 12. ad Rom. lect. 2. *Hoc autem* (scilicet, *Sed non omnes obediunt Evangelio*) *Apostolus dicit, ut ostendatur quòd verbum exterius loquentis non est causa* SUFFICIENS *fidei, nisi cor hominis attrahatur interiùs virtute Dei loquentis: Joan. 6. Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.*

S. Thomæ ratiocinatio his locis contenta supponit aliquam causam non esse sufficientem ad credendum, quam effectus non sequitur, & quâ positâ nondum creditur; & eam solam esse sufficientem ad credendum, quam effectus sequitur, & quâ positâ creditur: siquidem ideò prædicatio verbi, seu auditus, ac miracula non sunt causa sufficiens fidei; quia ex audientibus & videntibus alii credunt, & alii non credunt. Hinc sequitur causam sufficientem fidei illam solùm esse, per quam omnes, quibus adest illa causa, credunt: atque ita illa gratia interior, cum quâ aliqui credunt & aliqui non credunt, qualis est Moliniana, non est juxta S. Thomam causa sufficiens fidei, sicut nec auditus;

&

& illa sola gratia interior est causa sufficiens fidei, quæ efficax est ad credendum, seu quæ facit credere, & de quâ dicitur Joan. 6. *Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.*

1. p. q. 105. art. 3. ad 2. *Dicendum*, inquit, *quòd verbum illud Apostoli (scilicet, Non est volentis neque currentis) non sic est intelligendum, quasi homo non velit & non currat libero arbitrio, sed quia liberum arbitrium ad hoc non est* SUFFICIENS, *nisi moveatur & juvetur à Deo*: hoc est, non habet quidquid requiritur ut velit & currat, nisi ad volendum & ad currendum à Deo moveatur & adjuvetur.

In 2. ad Cor. c. 12. lect. 3. in illud, *Sufficit tibi gratia mea. Et verè*, inquit, SUFFICIT *gratia Dei ad mala vitanda, ad bona facienda & ad vitam consequendam æternam*: quia scilicet ad hæc omnia nihil aliud ex parte Dei, quàm ejus gratia requiritur.

Si id de gratiâ habituali intelligatur, dicenda est sufficere in certo aliquo genere, hoc est in genere principii habitualis, ut antè ostendimus. Hunc enim Apostoli locum, *Sufficit tibi gratia mea*, de gratia habituali vulgò exponit. 3. p. q. 7. art. 2. in arg. 2. & ad 2. *Videtur*, inquit, *quòd in Christo non fuerint virtutes. Christus enim habuit abundantiam gratiæ: sed gratia* SUFFICIT *ad omnia rectè agendum, secundum illud 2. ad Cor. 12.* SUFFICIT *tibi gratia mea: ergo in Christo non fuerunt virtutes.* Sic respondet.

Ad 1. ergo dicendum quòd gratia SUFFICIT *homini, quantùm ad omnia quibus ordinatur ad beatitudinem: horum tamen quædam perficit gratia* (scilicet habitualis) *immediatè per se ipsam, sicut gratum facere Deo, & alia hujusmodi; quædam autem mediantibus virtutibus, quæ ex gratiâ procedunt.*

Item eadem 3. p. q. 61. art. 1. in 2. argumento. 2. ad Cor. 12. *Apostolo dicitur*, SUFFICIT *tibi gratia mea: non autem* SUFFICERET, *si Sacramenta essent necessaria ad salutem: non sunt ergo Sacramenta saluti humanæ necessaria.* Sic respondet.

Dicendum quòd gratia Dei est SUFFICIENS *causa humanæ salutis: sed Deus dat hominibus gratiam secundùm modum eis convenientem, & ideò necessaria sunt hominibus Sacramenta ad gratiam consequendam* (scilicet habitualem.)

Item & qq. disp. de verit. q. 27. art. 5. in arg. Sed contra; probat ex hoc Apostoli testimonio, *Sufficit tibi gratia mea*, unam gratiam gratum facientem sufficere homini ad salutem.

Eadem 3. p. q. 7. art. 10. ad 1. & 2. gratiam sufficientem longè diverso sensu à vulgari exponit. Dicit enim eam gratiam esse sufficientem ad aliquem statum, quæ est tanta, quanta requiritur ad illum statum, ad quem quis à Deo est electus. Sic beatam Virginem habuisse gratiam sufficientem ad eum statum ad quem erat à Deo electa, ut esset scilicet mater Dei; B. Stephanum habuisse gratiam sufficientem,

tem, ut esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus; denique omnes sanctos habere gratiam sufficientem ad merendum vitam æternam, ad quam sunt à Deo prædordinati. Atque ita juxta hanc doctrinam gratia sufficiens illa est propriè, quæ est condigna & adæquata in comparatione ad id ad quod aliquis est à Deo electus & prædordinatus, seu illud sit commune sanctis omnibus ad vitam æternam prædordinatis, seu speciale sit & ad aliquorum excellentiam pertinens: hæc ejus verba sunt.

Ad 1. ergo dicendum, quòd beata Virgo dicta est plena gratiâ, non ex parte ipsius gratiæ, quia non habuit gratiam in summâ excellentiâ quâ potest haberi, nec ad omnes effectus gratiæ; sed dicitur fuisse plena gratiâ per comparationem ad ipsam; quia scilicet habebat gratiam SUFFICIENTEM *ad statum illum ad quem erat electa à Deo, ut esset scilicet mater unigeniti ejus. Et similiter Stephanus dicitur plenus gratiâ, quia habebat gratiam* SUFFICIENTEM *ad hoc quod esset idoneus minister & testis Dei, ad quod erat electus. Et idem dicendum est de aliis. Harum tamen plenitudinum una est plenior alterâ, secundùm quod aliquis est divinitùs prædordinatus ad altiorem vel inferiorem statum.*

Ad 2. dicendum, quòd Apostolus ibi loquitur de illâ plenitudine gratiæ, quæ accipitur ex parte subjecti, in comparatione ad id ad quod homo est divinitùs prædordinatus. Quod quidem est, vel aliquid commune ad quod prædordinantur omnes sancti, vel aliquid speciale quod pertinet ad excellentiam aliquorum. Et secundum hoc quædam plenitudo gratiæ est omnibus sanctis communis, ut scilicet habeant gratiam SUFFICIENTEM *ad merendum vitam æternam, quæ in plenâ Dei fruitione consistit, & hanc plenitudinem optat Apostolus fidelibus quibus scribit.*

De motione sufficienti hæc habet 1. p. q. 105. art. 4. *Potest voluntas moveri sicut ab objecto à quocumque bono, non tamen* SUFFICIENTER ET EFFICACITER *nisi à Deo*: quia scilicet, ut ibidem docet, solus Deus est bonum universale: unde ipse solus implet voluntatem, & ejus virtutem passivam adæquat: atque ita solus sufficienter eam movet, ut objectum. Hoc loco pro eodem sumit, movere sufficienter & efficaciter voluntatem ut objectum; & hoc est, sic movere voluntatem, quantùm sufficit & requiritur, ut illa impleatur, & adæquetur ejus virtus passiva, quæ se extendit, non ad bonum aliquod particulare, sed ad bonum universale. Dicit deinde, voluntatem moveri à Deo, non solùm ut ab objecto, sed etiam ut ab eo qui dedit virtutem intelligendi: & hoc modo Deum movere voluntatem interiùs eam inclinando. Nullum hìc discrimen affert inter movere sufficienter, & movere efficaciter voluntatem, sive per modum objecti, sive dando illi virtutem, & interiùs eam inclinando; imò potiùs idem esse insinuat.

In

In 1. ad Rom. lect. 6. *Primò*, inquit, *ostendit quòd virtus Evangelicæ gratiæ est necessaria ad salutem. Secundò quod est* EFFICAX SIVE SUFFICIENS. Idem ergo est gratiam Evangelicam esse sufficientem, & esse efficacem ad salutem.

Item voluntatem Dei esse causam sufficientem & efficacem pro eodem sumit in 9. ad Rom. lect. 4. *Cùm omnia*, inquit, *voluntati divinæ attribuantur, quæ est causa* SUFFICIENS, *eo quod nullus potest ei resistere. Unde sequitur: Voluntati ejus quis resistit?* Voluntas autem Dei causa etiam efficax dicitur, quia nullus ei resistit.

Qq. disp. de verit. q. 6. quæ est de prædestinatione art. 4. in 2. & 4. arg. docet in eo in quo est præparatio sufficiens ad gratiam habitualem, inveniri simul & gratiam habitualem. *In quocumque*, inquit in 2. arg. *est præparatio* SUFFICIENS *ex naturalibus bonis* (non tamen sine auxilio Dei moventis, ut antè exposuimus) *est invenire gratiam*, scilicet habitualem. Et in 4. *Quicumque præparat se* SUFFICIENTER *ad gratiam, habet gratiam.* Id respectu gratiæ habitualis verum esse concedit: *quia tempus habendi gratiam est simul cum tempore præparationis ad gratiam. Unde*, inquit, *non potest inter utrumque aliquod impedimentum intercedere: & sic in quocumque invenitur præparatio naturæ* (scilicet sufficiens) *invenitur & gratia*, scilicet habitualis. Atque ita quando talis est alicujus ad gratiam habitualem præparatio, ut major ad illam consequendam requiratur ista; præparatio, juxta S. Thomam, dicenda non est sufficiens ad gratiam consequendam; sed dicenda est nondum sufficiens, seu insufficiens ad gratiam consequendam; quia non sufficit ad hoc quod ad gratiam habitualem perducat ac disponat, licet ad illam consequendam adjuvet, hoc est, licet operetur aliquid ad hoc quod perveniatur ad illam, ut docet 1. p. q. 98. art. 1. mox referendo.

Præterea juxta hanc S. Thomæ doctrinam, quando talis est ad gratiam habitualem præparatio, ut homo illi consequendæ aliquod impedimentum apponat, atque ita nondùm illam consequatur, nondùm sufficiens est ad gratiam consequendam: quia, ut docet idem sanctus, inter præparationem sufficientem ad gratiam & gratiæ consecutionem, nullum debet impedimentum intercedere. Cùm verò impedimentum, quod homo gratiæ apponit, non removeatur, nisi per divinam misericordiam, & gratuitam ipsius gratiæ motionem, ut habet sanctus ille Doctor in 12. ad Hebr. lect. 3. *Dicendum est*, inquit, *quòd hoc ipsum, quòd aliquis non ponit obstaculum, ex gratiâ procedit. Unde si aliquis ponat, & tamen moveatur cor ejus ad removendum illud, hoc est ex dono gratiæ Dei vocantis per misericordiam suam*; & idem habet l. 3. contra gentes c. 161. sicut Sect. 1. art. 1. & 2. fusè docuimus: cùm, inquam, impedimentum non removeatur nisi per gratiam Dei cor hominis moven-

tis ad removendum illud, hinc ſequitur quòd ut ſufficiens ſit per actualem Dei gratiam & motionem ad gratiam habitualem conſequendam præparatio, talis ac tanta eſſe debet, ut omne eidem gratiæ conſequendæ impedimentum ſuperet.

Quare cùm S. Thomas de variâ ad gratiam præparatione loquitur, numquam illam partitur in ſufficientem & efficacem: ſed dicit eſſe majorem vel minorem, prout ſcilicet Deus plus vel minùs voluntatem movet, diverſimodè ſuæ gratiæ dona diſpenſans. *Quæcumque*, inquit 1. 2. q. 112. art. 2. *præparatio in homine eſſe poteſt, eſt ex auxilio Dei moventis animam ad bonum. Et hanc diſpoſitionem*, inquit 2. 2. q. 24. art. 2. ad 1. *vel conatum ejus qui ſe ad gratiam præparat, prævenit Spiritus ſanctus movens mentem hominis vel plus vel minùs ſecundùm ſuam voluntatem.* Et 1. 2. q. 112. art. 4. *Qui magis ſe ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit: ſed ex hac parte non poteſt accipi prima ratio hujus diverſitatis; quia præparatio ad gratiam non eſt hominis, niſi in quantùm liberum arbitrium ejus præparatur à Deo: unde prima cauſa hujus diverſitatis accipienda eſt ex parte ipſius Dei, qui diverſimodè ſuæ gratiæ dona diſpenſat.*

Dicit prætereà, aliam eſſe præparationem ad bonum perfectum, quam ſtatim conſequitur gratia habitualis; aliam ad bonum non perfectum, quam nondum conſequitur gratia habitualis. *Contingit autem quandoque* (inquit 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2.) *quòd Deus movet hominem ad aliquod bonum, non tamen perfectum, & talis præparatio præcedit gratiam; ſed quandoque ſtatim perfectè movet ipſum ad bonum, & ſubitò gratiam homo accipit, ſecundùm illud Joan. 6. Omnis qui audit à Patre & didicit, venit ad me.*

Et 1. p. q. 98. art. 1. in c. ſic explicat quid ſit bonum perfectum, & imperfectum. *Eſt enim aliquod bonum perfectum, & aliquod imperfectum: perfecta quidem bonitas eſt in his quæ ad finem ordinantur, quando aliquid eſt tale quod per ſe eſt* SUFFICIENS *inducere ad finem; imperfectum autem bonum eſt, quod operatur aliquid ad hoc quòd perveniatur ad finem, non tamen* SUFFICIT *ad hoc quod ad finem perducat: ſicut medicina perfectè bona eſt, quæ hominem ſanat; imperfecta autem eſt, quæ hominem adjuvat, ſed tamen ſanare non poteſt.* Itaque præparatio ſeu motio quæ talis eſt, ut perducat hominem ad finem, ſeu ad gratiam habitualem, eſt præparatio ſeu motio ad bonum perfectum: quæ autem talis eſt, ut quidem adjuvet ac diſponat, nondum tamen perducat ad finem, ſeu gratiam habitualem, eſt præparatio ſeu motio ad bonum imperfectum.

Concluſio hujus Articuli, in quâ breviter de diviſione gratiæ in ſufficientem & efficacem.

HIs de hujus vocis (*ſufficiens*) ſignificatione, ſive in his quæ ad gratiam, tum habitualem, tum

tum actualem pertinent, sive in his quæ ad alia argumenta spectant, ex certâ S. Thomæ doctrinâ positis, concludendum est, juxta S. Thomam, gratiam actualem ad aliquid volendum aut operandum sufficientem, eam propriè ac simpliciter dici, præter quam nulla alia ad illud volendum aut operandum requiritur. Ac proinde cum gratia efficax juxta eumdem S. Thomam, ea sit quæ propriâ virtute consensum efficit, ac velle seu perficere operatur, atque hæc ad singulos pios actus necessaria sit, agnoscendum est juxta S. Thomam gratiam sufficientem ad volendum, eam esse quæ est ad volendum efficax; similiter gratiam sufficientem ad operandum eam esse, quæ est ad operandum efficax; cùm sola gratia quæ est ad volendum efficax, ea sit, præter quam alia ad volendum non requiritur, & sola gratia quæ est ad operandum efficax, ea sit præter quam alia ad operandum non requiritur. Et hæc procul dubio ratio est, cur nunquam S. Thomas gratiam in sufficientem & efficacem diviserit, sed solùm in operantem & cooperantem, in prævenientem & subsequentem, in excitantem & adjuvantem. Operans necessaria est ut incipiamus bonum velle, & ad illud sufficiens est, quia nulla alia præter illam ad bonum velle requiritur: ad cooperandum autem, seu ad operandum efficaciter bonum quod volumus, eadem gratia operans, juxta S. Thomam, sufficiens dici non potest, quia alia præter illam, scilicet cooperans, ad cooperandum requiritur. Nam, ut ait S. Thomas ex S. Augustino 1.2.q.111.art.2. *Deus ut velimus operatur; cùm autem volumus, ut perficiamus nobis cooperatur.*

Id rectè à Doctoribus Lovaniensibus intellectum, qui SS. Augustini & Thomæ doctrinæ firmissimè adhærentes, & in eâ apprimè versati, sufficientis gratiæ nomen soli efficaci tribuunt, & quamcumque aliam sufficere ac sufficienter voluntatem præparare negant. *Dicimus* (inquiunt in Justificatione Censuræ c. 12.) *& hoc qualecumque subsidium, quod aliquando subministrari dicitur iis qui neque credunt, neque convertuntur ad Dominum, non fuisse* SUFFICIENS *ad fidem aut conversionem: quippè gratia ad conversionem* SUFFICIENS *ipsa convertit; quæ verò non convertit*, NON SUFFICIT. Et paulò post: *Aliud autem est posse in quo tam magnæ insunt vires per* SUFFICIENTEM *gratiæ præparationem, ut satis sit ad agendum, per quam quidem gratiam non solum ipsum posse, verùm etiam agere adjuvatur.*

Et cap. 13. *Dicimus non esse gratiam* SUFFICIENTER *præparantem voluntatem, nisi quæ faciat ut velimus & consentiamus. Quamdiu enim voluntas nondum sic affecta est ut velit, sed adhuc resistit & contradicit, nondum* SUFFICIENTER *est à Domino præparata.* Hæc doctrina à totâ hâc celeberrimâ Facultate *nullo magistrorum ipsius contradicente*, ut dicitur in confirmatione

ejusdem Censuræ, uniformiter hoc seculo tradita ac defensa est.

Etsi autem S. Thomas nunquam gratiæ divisionem in sufficientem & efficacem tradiderit, eam tamen non rejicimus, modò absit vocis abusus, nec gratia sufficiens, voluntati interna, vulgari ac Moliniano sensu sumatur pro eâ, quæ cùm ex seipsâ efficax non sit, tamen sufficit ad piè volendum & operandum, & alterius gratiæ per se efficacis ad pios actus necessitatem excludit: sed sumatur, juxta Thomistarum sensum, pro gratiâ excitante ac præveniente, quæ quoad usum libero arbitrio relicta & subjecta non est; præter quam alia per se efficax ad operandum semper requitur; quæ aliquam, parvam licet, voluntatem in nobis efficit; quæ aliquam voluntati sufficientiam tribuit, ac verum posse ad operandum confert, etsi non proximum, non completum, non expeditum; quæ nos ad operandum disponit, excitat, inclinat; cujus motibus aliquando resistimus ac dissentimus, illi non cooperando, quod provenit ex defectu voluntatis humanæ. Eam verò Thomistico sensu semper etiam efficacem esse dicimus, quia semper habet eum effectum ad quem ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur, licet non semper habeat illum ad quem ex naturâ sua refertur, ut in hujus Sectionis præfatione diximus, & articulis sequentibus ampliùs exponemus. Si gratia sufficiens prout ab efficaci distinguitur, hoc Thomistico sensu accipiatur, ut eadem sit ac gratia excitans, præveniens, & operans, sufficiensque dicatur in genere gratiæ excitantis, juxta sensum jam expositum, hanc Arnaldus, hanc cæteri omnes S. Augustini discipuli admittunt, scientes, *cùm res ipsa intelligitur, minùs laborandum esse*, ut ait S. Augustinus contra Cresconium l. 1. c. 13. *quid eam hominibus vocare placuerit*. Nec enim, cùm nullam gratiam sufficientem hoc in naturæ corruptæ statu dari asserunt, aliam intelligunt quàm Molinianam, ut vulgò sumitur, libero arbitrio quoad usum relictam, quæ gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus, aut ad aliquos necessitatem excludit. Vide id ab Arnaldo fusiùs expositum in Dissertatione, parte 3. art. 8. 9. 10. 11. & 12.

ARTICULUS II.

In quo refertur & confutatur quod dicit P. Nicolaï de gratiæ sufficientis & efficacis significatione: efficaciæ passionis Christi cum efficaciâ gratiæ discrimen ostenditur; & Patrem Nicolaï non solùm à S. Thomâ, sed etiam ab omnium Thomistarum, etiam recentium, sententiâ omnino recedere demonstratur.

Referenda jam sunt Patris Nicolaï verba circa gratiæ sufficientis & efficacis explicationem, ut agnoscatur quantùm,

non

non solùm à S. Thomæ doctrinâ, sed etiam ab universæ illius Scholæ principiis aberret, & quàm funditus omnia illius circa gratiæ per se efficacis necessitatem dogmata ad stabiliendum Molinismum evertat, ut rectè ac meritò doctissimi ex ordine Dominicanorum Theologi hoc uno lecto in Collegam suum excanduerint, ac totam suam Scholam per unum Joannem Nicolaï corruere exclamarint.

Verba Patris Nicolaï n. 1.

Hinc exordior verò, quod cæterorum fundamentum esse possit, & ad eorum sensum planiorem debeat præsupponi: nempe, utcunque sufficiens gratia distinguatur ab efficaci penes usum, quem necessitas contentionum introduxit, quasi sit sufficiens *quæ ad actum disponit, cùm* posse *dat; efficax, quæ inducit effectum; cùm* posse *illud actu complet; non sic* efficax *tamen plano, expresso, certo sensu è S. Thomæ verbis, & ex modo loquendi quem usurpat, uniformiter colligitur, quòd eo ipso ad effectum pertingens intelligi debeat actu semper ac reipsa ponendum; sed interdum* efficax, *quòd virtutem habeat per se independentem à virtute ipsâ humanâ, ex seipsâ potentem inducendi effectum & flectendi ad illam voluntatem; sic temperatam tamen conditioni voluntatis, ut eam non impellat si nolit, sed nolentem ac reluctantem aliquando relinquat sine actu: adeò ut* efficax *per internam efficaciam intelligatur illo etiam casu, quo non semper externa per effectus positionem consequitur; sicut &* sufficiens *aliquandò intelligitur apud illum vel intelligi videtur posse, quæ totam habet ex seipsâ sufficientiam ad actum requisitam; & eo ipso per internam efficaciam dici* efficax *per se potest; licet non efficiat actum quem efficere possit; quia obicem ponit ac dissentit voluntas; quantumcumque à voluntate non petatur sufficientia efficiendi cum consentit. Et ea fortè ratio est cur (quod Janseniani valde urgent) gratiam S. Thomas in illa duo membra non diviserit separatim; quia & efficaci sufficientia multò amplius inest; & sua quoque sufficienti efficacia quodammodo (id est vis interna) non deest; quamvis illa interim quæ inducit effectum actu, pleniorem vim quamdam secum quàm illa tantum ferat, quæ inducere posse dicitur nec inducit: ex quo factum est ut ad illam virtutis in utroque distinctionem explicandam* efficax *una,* sufficiens *altera (velut appropriatis vocabulis) vulgari usu Theologorum diceretur: quantumvis illa tantis litibus agitata vocabulorum distinctio, & multò minùs tam diversa illorum apud Scholas inter se dissidentes explicatio, nihil ad fidem pertinere arbitranda sit, modò sit unus apud omnes de sensu ipso ac de fundamentali veritate consensus; ut gratiæ omnia tribuantur, ut ejus virtus ac necessitas agnoscatur, ut per illam voluntas ad agendum fieri potens astruatur, ut voluntatis non agentis negligentiæ vel defectui ascribatur, quòd habuerit unde agere posset, & non egit.*

Nec aliter utique de gratiâ loquitur S. Thomas, vel cùm sufficientem insinuat, vel cùm indicat efficacem; sic eam sufficere indicans, ut id ad quod sufficit per seipsam, non efficiat aliquando, quia coëfficere negligimus, nec ei nos ad agendum aptanti assentimur; sic efficere insinuans, ut non minùs efficax intrinsecè (id est efficiendi potens) per seipsam sit, cùm ex nostro defectu non efficit. Tum sic pergit n. 2.

Intelligere potuistis ex illis quæ dicta sunt, cùm sufficiens auxilium ex planissimo ejus testimonio astruerem, sic appellatum illud, sufficiens ad non peccandum, *ut cum illo nihilominus quidam peccent. Intelligite sic alibi efficax designatum, ut ex effectu non secuto efficaciam non amittat: ubi, nempe 3. part. Summæ q. 49. art. 2. ad 3.* Deus (*inquit*) permittit diabolo posse decipere homines certis temporibus & locis, secundùm occultam rationem judiciorum suorum: semper tamen per passionem Christi est paratum hominibus remedium se tuendi contra nequitias dæmonum, etiam tempore Antichristi: sed si aliqui hoc remedio uti negligant, nihil deperit efficaciæ passionis Christi: *Quid est* nihil efficaciæ deperire? *nisi non minùs eam efficacem* (*id est potentem*) *esse, ut sequatur effectus, qui ex illâ interim propter non utentium negligentiam non sequitur? An sic efficax ergo, quia effectum actu semper inducat? Vel de gratiâ dici suo modo non possit, quod hîc de passione dictum, quasi gratiæ fonte, cujus nec usus nobis nisi gratiâ mediante prodesse possit quidquam, aut ad salutem nostram nisi per illam derivari? Utique dici possit eodem sensu, nihil ejus efficaciæ deperire, si eâ uti quidam negligant ac illius effectum suâ negligentiâ impediant, & hoc omninò esse quod insinuat S. Thomas.* Hactenus P. Nicolaï.

CONFUTATIO.

IN his omnibus immorari necesse non est, quia ea exhibuisse sufficit ut confutentur. Quis enim S. Thomæ de gratiæ sufficientis voce & significatione doctrinam articulo præcedente relatam legendo, non agnoscat, quàm adversa sit S. Thomæ principiis ista, quam tradit Joannes Nicolaï, gratiæ sufficientis & efficacis explicatio?

Quis etiam non videat, quantùm ab universæ S. Thomæ Scholæ principiis recedat ille, qui gratiam per se efficacem ita interdum intelligi asserit, non quia voluntatem ad volendum aut agendum vi suâ propriâ infallibiliter & indeclinabiliter determinat, sed quia virtutem habet per se independentem à virtute ipsâ humanâ, & ex se ipsâ potentem inducendi effectum, & flectendi voluntatem ad illum; seu quia per illam voluntas fit agendi potens, ita ut illam aliquando relinquat sine actu.

Nova hæc & hactenus inaudita apud Thomistas omnes gratiæ per se efficacis interpretatio; cùm nullus hoc nomine aliam unquam intellexerit, quàm quæ propriâ suâ virtute voluntatem ad volendum aut agendum, infallibiliter & indeclinabiliter determinat, & quæ nunquam illam relinquit sine aliquo actu, seu perfecto, seu imperfecto, ad quem scilicet efficiendum ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur: adeò ut in Scholâ S. Thomæ gratia per se efficax idem omninò sit, cum gratiâ cujus effectus infallibilis est ob virtutem motionis, & pro eodem semper usurpetur. Imò Jesuitæ gratiæ per se efficacis nomine semper prædeterminantem adversùs Thomistas im-

impugnarunt, nec in Controversiâ De Auxiliis litigatumu nquam fuit de hoc vocabulo. Nam Molinæ defensores confessi sunt gratiam efficacem dici non solùm à virtute flectendi voluntatem, sed ab effectu & consensu voluntatis. Undenam verò effectum sortiretur, an scilicet ab omnipotentiâ Dei & propriâ ipsius gratiæ virtute, an verò à scientiâ mediâ & locorum ac temporum congruitate, disputabant.

Dixit Clemens VIII. in Scripto De doctrinâ S. Augustini c. 5. *Gratiam efficacem secundùm S. Augustinum habere suam efficaciam ab omnipotentiâ Dei, & à dominio quod summa divina Majestas habet in voluntates hominum.* Itane verò illud intellectum est, ut gratia vim quidem & virtutem suam haberet ab omnipotentiâ Dei, sed tamen effectum ab illâ infallibiliter non sortiretur? An S. Augustini testimonia, quæ idem summus Pontifex adducit, id significant? An cum Jesuitæ in Congregatione De Auxiliis declararunt, se communicato Scripto Patribus omnibus Societatis, Gallis, Italis, Hispanis, ex eorum sententia admittere omnia quæ in illo Scripto continerentur, esse de mente S. Augustini, excepto hoc uno tantùm capite 5? An, inquam, id alio sensu intellexerunt, quàm gratiam efficacem sortiri suum effectum ab omnipotentiâ divinâ, & efficere consensum voluntatis ex virtute Dei moventis & inclinantis voluntates quò vult? Certè nec illud etiam caput excipere debuissent, si habuissent Nicolaïum aliquem, quo consulto facilè admisissent, Molinâ illæso, gratiam efficacem habere suam efficaciam ab omnipotentiâ Dei, hoc est habere ab illâ vim & virtutem flectendi voluntatem, etsi aliquando ob voluntatis dissensum ac resistentiam effectum non sortiatur, & actum non inducat.

Non poterat P. Nicolaï ignaviùs gratificari Molinistis, qui gratiam libero arbitrio quoad usum relinquentes, seu ejus effectum à scientiâ mediâ suspendentes, eam per se efficacem eodem sensu facilè agnoscunt, quia virtutem habet à quocumque alio independentem, ac per illam voluntas fit agendi potens, ita ut illa adjuta aliquando agat, aliquando nihil agat. Sic enim jam simpliciores ludificari conantur Molinistæ, gratiam per se efficacem, ejusque ad singulos pios actus necessitatem se agnoscere profitentes: quia toto jam Orbe hoc dogma receptum vident. Sed cùm sensa sua declarant, non aliam gratiam quàm sufficientem Molinianam confiteri deprehenduntur, nec alio consilio ita loqui, quàm ut Pelagii dolum imitantes, isto gratiæ per se efficacis vocabulo frangant invidiam, offensionemque declinent.

Sed dicet P. Nicolaï se agnoscere, quòd illa gratia quæ effectum inducit, *pleniorem vim quamdam secum quàm illa tantum ferat, quæ inducere posse dicitur, nec inducit,*

ducit, ac se his verbis à Moliniano sensu longissimè recedere: sed hæc dixisse non sufficit. Ab eo enim quæro, an illa vis interna semper per se actum inducat, velle aliquod generet, seu parvum, seu magnum, & aliquam voluntatis resistentiam superet; adeò ut nunquam adsit vis illa interna, quin voluntas piè velit aut operetur, & nunquam voluntas piè velit aut operetur quin illa adsit? Et an necessaria sit ad singulos actus piæ voluntatis, seu perfectos, seu imperfectos, seu peccatoribus, seu justis? Hæc si agnoscat Joannes Nicolaï, cur toto Suffragio, cur totis Thesibus id apertè confiteri refugit, quod capitale est Scholæ Thomisticæ dogma? Imo cur toties impugnare convincitur? Cur hanc gratiæ per se efficacis notionem amplectitur, quam Thomistæ omnes rejiciunt, soli Molinistæ sequuntur ac probant? Si verò hæc non agnoscat, à Moliniano sensu non recedit.

Denique cùm omnes norint, Thomistas sic semper gratiæ per se efficacis ac prædeterminantis dogma adversus Molinam defendisse, ut illud ad fidei Catholicæ, Pelagiano & Semipelagiano errori oppositæ, dogma pertinere arbitrati sint, sicut ex eorum libris & disputationibus constat; cùm Joannes Nicolaï dicit, sufficere ad catholicam de Christi gratiâ fidem, *ut gratiæ omnia tribuantur, ut ejus virtus ac necessitas agnoscatur, ut per illam voluntas ad agendum fieri potens astruatur, ut voluntatis non agentis negligentiæ vel defectui adscribatur, quod habuerit unde agere posset, & non egit*: cùm, inquam, hæc sufficere dicit, quæ Molinistæ admittunt, etsi gratiæ prædeterminantis necessitatem negent, Scholæ suæ circa capitale Christi gratiæ dogma adversari convincitur.

Hæc omnia indicari satis est, ut confutentur. Sed unum est in quo immorandum diligentiùs ad S. Thomæ doctrinam elucidandam, & à perverso Patris Nicolaï sensu vindicandam. Ut ille probet gratiam per se efficacem secundùm S. Thomæ & verba & sensum eam dici posse, quæ ex seipsâ potens est inducendi effectum, etsi illum actu non inducat, & ex effectu non secuto efficaciam illius non amitti, unicum S. Thomæ testimonium profert ex 3. p. q. 49. art. 2. ad 3. ubi dicitur, *Si aliqui remedio per passionem Christi parato uti negligant, nihil deperire efficaciæ passionis Christi*. Ex quo concludit quod sicut passio dicitur efficax, id est potens inducendi effectum, etsi effectus ex illâ propter non utentium negligentiam non sequatur, sic gratiam rectè dici eodem sensu efficacem, etsi effectum actu non inducat, si eâ uti quidam negligant, ac illius effectum suâ negligentiâ impediant.

Sed frustrà degener ille S. Thomæ alumnus constantem Patris sui de gratia doctrinam, clarissimis sententiis expressam, ex significatione hujus nominis, *efficax & efficacia*, evertere nititur.

Sancti

Sancti enim Thomæ doctrina de gratia effectum suum infallibiliter consequente, ob virtutem motionis, in isto gratiæ efficacis vocabulo posita ac fundata non est. Imò satis rarò S. Thomas eodem gratiæ efficacis nomine utitur, ut ejus effectus certitudinem exprimat, sed eam declarat aliis verbis & phrasibus quæ nulla cavillatione obscurari possunt. Dicit scilicet qq. disp. de malo q. 6. quæ est de electione humana, *Deum immutabiliter movere voluntatem propter efficaciam virtutis moventis quæ deficere non potest.* Dicit 1. 2. q. 10. art. 4. ad 3. *Quod si Deus movet voluntatem ad aliquid, impossibile est huic positioni, quòd voluntas ad illud non moveatur; non tamen est impossibile simpliciter. Unde non sequitur quod voluntas à Deo ex necessitate moveatur.* Dicit 1. 2. q. 112. art. 3. in c. *præparationem gratiæ, secundùm quod est à Deo movente, habere necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis, quia intentio Dei deficere non potest:* sicut inferiùs exponemus. Denique, ut cætera omittam, dicit 2. 2. q. 24. art. 11. *Quòd charitas ex parte Spiritus sancti moventis animam ad diligendum Deum, impeccabilitatem habet ex virtute Spiritus sancti, qui infallibiliter operatur quodcumque voluerit. Unde,* inquit, *impossibile est hac duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quod ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseverantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, ut Augustinus dicit in lib. De prædestinatione sanctorum.*

Quocumque ergo modo S. Thomas has voces, *efficax & efficacia*, usurpet, nihil hinc concludi potest ad probandum gratiam non inducere infallibiliter effectum quem Deus vult ut habeat. Sed ne P. Nicolaï de hoc ipso nomine contendendi locum habeat, ostendam manifestò quæ S. Thomas de efficacia passionis Christi loco citato docet, ad gratiam transferri non posse; nec ullo modo cum Thomistarum recentium principiis cohærere eam efficacis auxilii significationem, quam P. Nicolaï ex S. Thoma confirmare nititur. Quod ut pateat, primò exponendum est, quid propriè hæc vox, *efficacia passionis Christi*, apud S. Thomam significet.

Agnoscendum est, juxta S. Thomam, passionem Christi dici habere efficaciam ad merendum & ad delenda peccata, in quantùm habet in se virtutem merendi & delendi peccata: & hoc sensu dicitur, *quod etsi quidam remedio per eam hominibus parato uti negligant, nihil deperit ejus efficaciæ,* hoc est, ejus virtuti ac sufficientiæ.

Eodem sensu 3. p. q. 1. a. 2. ad 2. actus Christi satisfacientis dicitur habere efficaciam infinitam, hoc est, vim & virtutem infinitam ad recompensationem culpæ commissæ. *Unde oportuit*, inquit, *ad condignam satisfactionem, ut actus satisfacientis haberet efficaciam infinitam, utpote Dei & hominis existens.*

existens. Item ead. 3. p. q. 22. art. 3. ad 1. *Et ideò*, inquit, *in quantùm ejus humanitas operabatur in virtute divinitatis, illud sacrificium erat efficacissimum ad delenda peccata*, hoc est, ut dicit in c. *habebat plenam vim expiandi peccata.* Et ad 2. eodem sensu hæc duo sumit, Esse efficax ad expianda peccata, & , Sufficienter expiare peccata: *Dicendum*, inquit, *quòd peccata non commemorantur in novâ lege, propter inefficaciam Sacerdotis Christi, quasi per ipsum non sufficienter expientur peccata, sed commemorantur quantùm ad illos, qui vel ejus sacrificii nolunt esse participes, sicut sunt infideles, pro quorum peccatis oramus ut convertantur, vel etiam quantùm ad illos qui post participationem hujus sacrificii ab eo deviant, qualitercumque peccando.* Eodem etiam sensu in 3. dist. 19. q. 1. art. 1. in resp. ad 2. quæst. dicitur habere infinitam in merendo efficaciam: item, infinitam in satisfaciendo efficaciam, hoc est, vim & virtutem infinitam ad merendum & satisfaciendum. *Dicendum*, inquit, *quòd ad hoc quòd aliquid in alterum, effectum inducere possit, duo requiruntur: unum ex parte agentis, scilicet quòd habeat virtutem sufficientem ad inducendum illum effectum: alterum ex parte recipientis, ut scilicet dispositum sit ad suscipiendum actionem. Christi autem, qui in nobis meruit deletionem peccatorum, invenitur sufficientia ad delendum omnia peccata nostra ex duobus, scilicet ex actione, in quâ meritum consistit, quæ agit vi divinâ, eo quòd est actio Dei-&-hominis, ut dictum est: & ex hoc habet infinitam in merendo efficaciam: & iterum ex eo quod passio abstulit, scilicet animam Deo unitam, quæ etiam habebat infinitum valorem ex hoc quod est Deo unita: & ex hoc est infinita efficacia in satisfaciendo. Ex parte autem nostrâ requiritur ut nos præparemus ad meriti Christi effectum in nobis suscipiendum per fidem intellectus, & charitatem affectus, & per imitationem operis; quod quidem non contingit in omnibus: & ideò quoad sufficientiam satisfactionis & meriti, omnia peccata per Christi passionem deleta sunt, non autem quantùm ad efficientiam.*

Hoc loco infinita efficacia in merendo nihil aliud est, quàm infinita secundùm se virtus ad merendum: sufficientia autem, seu virtus sufficiens ad delendum peccata, est tanta virtus, quanta ad ea delenda requiritur; atque ita hoc loco sufficientia plus aliquid dicit, quàm efficacia. Efficacia enim denotat solùm virtutem; sufficientia autem denotat tantam virtutem, quanta requiritur, adeò ut possit dici efficacia sufficiens, hoc est, virtus sufficiens, præter quam alia non requiritur: sufficiens autem est virtus seu efficacia passionis Christi, quia infinita est. Cùm enim est virtus seu efficacia infinita ad aliquid, tunc est tanta virtus & efficacia, quanta ad illud requiritur.

• Et ex hoc eodem loco colligitur efficaciam passionis distingui ab efficientia passionis, cùm efficacia sumatur solùm pro virtute

ture in se; efficientia verò, pro ejusdem virtutis ad aliquod subjectum applicatione. *Et ideò*, inquit, *quoad sufficientiam satisfactionis & meriti, omnia peccata per Christi passionem deleta sunt, non autem quantùm ad efficientiam*, hoc est, per illam actu omnia peccata non fuisse deleta, illam non habuisse effectum suum in omnibus, non fuisse applicatam omnibus per fidem & Sacramenta, per quæ solùm effectum suum sortitur, etsi in se tantam virtutem habuerit, quanta ad delenda omnia omnium hominum peccata requiritur. Sic vulgò his locis in Sententias sufficientiam passionis opponit, non quidem efficaciæ, sed efficientiæ, ut patet ex aliis testimoniis Sect. 3. art. 5. relatis: aliis tamen in locis efficaciam sumit aliter, scilicet pro efficientia, seu pro applicatione, atque efficaciam opponit sufficientiæ, & hanc vocem, efficaciter, opponit isti, sufficienter. Sic in 1. ad Tim. 2. lect. 1. *Ipse est*, inquit, *propitiatio pro peccatis nostris, pro aliquibus* EFFICACITER, *sed pro omnibus* SUFFICIENTER*: quia pretium sanguinis est* SUFFICIENS *ad salutem omnium, sed non habet* EFFICACIAM (hoc est non sortitur effectum, quantùm ad consecutionem salutis) *nisi in electis, propter impedimentum.* Similiter qq. disp. de verit. q. 29. art. 7. ad 4. *Quantùm* AD SUFFICIENTIAM, *æqualiter se habet ad omnes, non autem quantùm* AD EFFICACIAM, hoc est, habet virtutem sanandi omnes, sed effectum in omnibus non sortitur, seu omnes actu non sanat. Et ad 13. *Hoc ipsum gratis alicui nostrûm à Deo confertur, quod efficaciam*, (hoc est effectum) *meriti Christi consequatur.* Et etiam 3. p. q. 48. art. 6. ad 2. efficaciam sumit pro effectu. *Passio Christi*, inquit, *per spiritalem contactum efficaciam* (hoc est effectum) *sortitur, scilicet per fidem & fidei Sacramenta.*

Quæritur ergo, an sicut passio Christi, secundùm S. Thomam, dicitur habere sufficientiam & efficaciam quantùm est ex se, hoc est, habere virtutem, etsi in aliquibus non sortiatur effectum, propter impedimentum ac dissensum voluntatis, quæ remediis per illam hominibus paratis uti negligit; sic gratia actualis sufficiens, præter quam alia requiritur ad agendum, dici possit efficax, quantùm est ex se, ad aliquem actum, etiam quando supponitur non inducere eumdem actum, & non habere effectum propter dissensum ac resistentiam voluntatis.

Resp. 1. hanc gratiæ efficacis cum efficaciâ mortis Christi comparationem nullum habere fundamentum in doctrinâ S. Thomæ. Etsi enim S. Thomas sumat aliquando efficaciam mortis Christi pro virtute mortis Christi in se, etiam quando effectum non sortitur: nusquam tamen efficacem Christi gratiam voluntati internam pro ea sumit, quæ solùm habet in se virtutem inducendi actum voluntatis, & quæ nullum omninò voluntatis actum indu-

inducit : imò docet semper aliquem actum per illam induci, ad quem scilicet ex absolutâ Dei voluntate ordinatur. Sic juxta S. Thomam, omnis Christi gratia voluntati interna, vel est operans, vel cooperans. Hæc divisio est adæquata. Omnis verò gratia operans aliquod volendi initium operatur, & omnis cooperans facit voluntatem cooperari, hoc est, operari efficaciter quod vult, ut rectè probat Arnaldus in suo scripto De doctrinâ S. Thomæ art. 10. Dicit etiam expressè S. Thomas in 8. ad Rom. lect. 3. vocationem interiorem efficacem esse, quia illi voluntas assentitur. *Hæc vocatio*, inquit, *est efficax in prædestinatis, quia hujusmodi vocationi assentiunt. Joan. 6. Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.* Eodem sensu efficaciam sumit in 6. Matt. lect. 5. pro virtute gratiæ effectum suum consequentis, & inducentis consensum. *Secundò*, inquit, *ponit attractionis efficaciam ibi, Omnis qui audivit.*

Mirum ergo non est si passio Christi dicatur habere in se virtutem & efficaciam, etsi non sortiatur effectum; & gratia Christi non dicatur habere in se virtutem & efficaciam, quando voluntatis actum non inducit: quia scilicet passionis virtus secundùm se in hoc non consistit, ut sortiatur effectum, sed in hoc ut sit potens delere peccata per modum efficientiæ in omnibus, quibus ex divinâ ordinatione applicatur, & qui ejus actionem in se suscipiunt. Contra verò virtus & efficacia gratiæ Christi respectu voluntatis, cui interna est, seu quam interiùs adjuvat, in hoc consistit, non solùm ut det illi posse, sed etiam ut in ea aliquem bonum actum, seu perfectum seu imperfectum, operetur. Nec aliter, secundùm S. Thomam, voluntatem intùs movet & adjuvat, nisi bonum aliquod velle in eâ operando. Siquidem juxta S. Thomam, voluntatem intùs per gratiam actualem adjuvari ad aliquid agendum, est voluntatem interiùs à Deo moveri ad illud agendum : Deus autem voluntatem intùs ad actum aliquem movet, illam ad eum actum applicando, ut docet 1. p. q. 105. art. 4. & 5. Porrò voluntas eum actum agit ad quem à Deo applicatur. Omitto testimonia anteà relata, quibus tam evidenter constat, auxilium Dei intùs moventis semper ob motionis virtutem habere eum effectum quem Deus vult ut habeat.

Resp. 2. Thomistis gratiam sufficientem admittentibus penitùs repugnare, ut gratia sufficiens dicatur ex se efficax ad actum ad quem dat posse, & ad quem sufficiens dicitur. Nam juxta illos, auxilium sufficiens, quâ sufficiens, semper est inefficax, quia nunquam producit consensum ad quem est sufficiens. Ita Alvares in responsionibus l. 3. c. 4. n. 3. §. Tertia sententia. *Aliud est*, inquit, *auxilium excitantis gratiæ, seu sufficientis, aliud verò gratiæ adjuvantis seu efficacis. Hæc autem*

duo

uno auxilia non distinguntur solùm ab effectu, quia nimirum auxilium efficax habet conjunctum arbitrii consensum à Deo prævisum aut præcognitum, AUXILIUM AUTEM SUFFICIENS VEL INEFFICAX NON PRODUCIT EUMDEM CONSENSUM; *sed etiam distinguntur secùndùm aliquam realem virtutem intentionaliter existentem in uno, & non in alio.* An auxilium quod ut sufficiens est, inefficax est, ex se efficax dici potest? Immò auxilium sufficiens nunquam est efficax, quando elicitur consensus; quia tunc, ut docet Alvares loco citato, non ponitur efficacia auxilii sufficientis, sed alterius ab eo realiter distincti. Nec etiam illud auxilium agit physicè respectu actus & consensus ad quem est sufficiens, sed solùm moraliter per modum suadentis, allicientis, & invitantis, ut ibidem dicit n. 6. §. Tertia Conclusio. Et de auxiliis disp. 88. concl. 3. n. 7. Causa autem moralis cùm non sit causa propriè dicta, sed metaphoricè, (ut Alvares ibid. c. 4. n. 11. ad 2. probat ex S. Thoma q. 3. de malo art. 3. in c.) non potest habere propriam efficientiam: sicut passio Christi, quæ est causa physica, seu agens per modum efficientiæ ad delenda peccata, ut docet S. Thomas 3. p. q. 48. art. 6.

Alvares multis rationibus ibid. n. 6. confirmat, auxilium sufficiens non habere influxum physicum in consensum. 1. Quia non existit ampliùs quando elicitur consensus. 2. Quia est imperfectius consensu. Quomodo ergo ex se efficax ad consensum esse potest, si non sit ampliùs quando consensus elicitur, & virtus ejus sit inferior & imperfectior consensu futuro, cùm causa ex se efficax in esse causæ, saltem debeat esse æquè perfecta ac est effectus?

Dicimus ergo voluntatem Dei habere sufficientiam & efficaciam virtutis, quantùm est ex se, ad operandum: quia etsi non semper operetur, tamen quando ex ordinatione suæ sapientiæ se ad operandum determinat, propriâ virtute operatur, & non alterius auxilio.

Dicimus gratiam prævenientem & operantem dare voluntati sufficientiam & efficaciam ad volendum; quia dat voluntati volendi virtutem, quanta ad volendum requiritur, & etiam facit suâ propriâ virtute illam velle. Sic dicimus gratiam subsequentem & cooperantem dare voluntati sufficientiam & efficaciam ad cooperandum, seu ad operandum quod vult; quia dat voluntati operandi virtutem, quanta ad operandum requiritur; & etiam facit suâ propriâ virtute illam operari.

Tandem dicimus passionem Christi habere sufficientiam & efficaciam, quantùm est ex se, quia seipsâ est potens ad operandum, & quando operatur & effectum sortitur, per seipsam operatur propriâ virtute, & non alterius: imò nunquam tollitur impedimentum quod ejus actioni ab aliquibus ponitur, quin ipsa

virtute propriâ efficiat, ut impedimentum removeatur, & vincatur resistentia, & subjectum disponatur ad recipiendam ejus actionem: siquidem hæc omnia sunt effectus passionis Christi, nec fiunt nisi ex ejus virtute & operatione.

Gratia autem sufficiens Thomistarum, præter quam alia ad operandum requiritur, hoc sensu non potest dici efficax ad operandum; quia nunquam propriâ illius virtute, sed semper alterius gratiæ virtute & efficaciâ impedimentum removetur, ac voluntatis resistentia vincitur. Imò etiamsi subjectum dispositum supponatur ad plenè volendum & operandum, voluntas propriâ illius gratiæ sufficientis virtute ac efficaciâ non operatur, sed virtute & efficaciâ alterius gratiæ distinctæ quoad entitatem, quam Thomistæ efficacem vocant.

Jam si quærat aliquis, cur passio Christi, cùm sit efficax quantùm est ex se, tamen effectum non semper inducat, etsi infinitam habeat in merendo efficaciam, ut loquitur S. Thomas: Respondeo id oriri partim ex libero arbitrio, partim ex voluntate Christi, & ex ordinatione sapientiæ divinæ. Sicut enim voluntas Dei, etsi quantùm est ex se, sit efficax ad operandum, tamen non semper producit suos effectus; quia est causa libera agens ex ordinatione sapientiæ, quæ non semper habet intentionem operandi: sic passio Christi habens ex se infinitam in merendo virtutem & efficaciam, pendet à determinatione voluntatis Christi, quæ propter diversa motiva, & ex ordinatione sapientiæ, non semper applicat suam passionem ad operandum, ideò non semper operatur. Hanc rationem affert S. Thomas in 3. disp. 19. q.1.art.3. quæst. 1. ad 4. *In causis*, inquit, *quæ agunt ex ordinatione sapientiæ, non est necessarium quod positâ causâ statim ponatur effectus, sed tunc effectus ponitur, quando sapientiæ ordo requirit: & taliter agit passio Christi.* Et qq. disp. q. 29. art.7. ad 4. *Dicendum, quòd meritum Christi, quantùm ad sufficientiam, æqualiter se habet ad omnes; non autem quantùm ad efficaciam: quod accidit partim ex libero arbitrio, partim ex divinâ electione, per quam quibusdam misericorditer effectus meritorum Christi confertur, quibusdam verò justo judicio subtrahitur.* Et ad 13. *Dicendum quòd hoc ipsum gratis alicui nostrûm à Deo confertur, quod efficaciam meriti Christi consequatur.* Et 3. p. q. 8. art. 3. in c. *Christus*, inquit, *est caput eorum qui sibi uniuntur solùm in potentiâ nondum reductâ ad actum; quæ tamen est ad actum reducenda secundùm divinam prædestinationem.*

Ex his patet quantùm P. Nicolaï in hâc gratiæ per se efficacis interpretatione, & à S. Thomâ, & à recentibus Thomistis aberraverit, & in quam manifestam contradictionem inciderit, ponendo gratiam sufficientem, quæ aliâ gratiâ efficaci realiter distinctâ semper indigeat ad actum inducen-

ducendum, & quæ tamen, quantùm ex se est, efficax sit ad eumdem actum inducendum. Sed obscurum non est, quid intendat Thomistarum desertor ille & transfuga. Si ejus sententia inquiratur, abest ab ejus verbis contradictio, nec in explicando gratiæ per se efficacis nomine hallucinatur. Cum Thomistis recentibus non loquitur; quia idem cum iis non sentit. Gratiæ per se efficacis nomen aliter prorsùs ab iis exponit, quia eam cum illis non profitetur. Molinistarum sensum sequitur, quia sententiam tenet. Molinistæ enim docent, gratiam sufficientem habere omnia ad agendum necessaria, ac propterea nullâ aliâ virtute indigere ut agat, seu ut voluntatis actum inducat, sed solo liberi arbitrii, eâ pro suo nutu utentis, consensu, quo deficiente non agit: à quo tamen, cùm agit, non mutuat agendi virtutem, quam à seipsâ habet à quacumque alia re independentem. Er quamvis hæc eorum positio falsa sit & erronea, tamen hoc posito rectè & consequenter loquuntur, cùm dicunt hanc gratiam sufficientem, esse per se efficacem, hoc est, per se potentem inducendi actum & efficiendi consensum: qui cum ponitur, nullius alterius gratiæ ope & virtute ponitur, quàm istius sufficientis: siquidem ad consensum ponendum nulla alia gratia, quàm ista sufficiens requiritur; seu ista gratia sufficiens complectitur quidquid ex parte gratiæ, quoad entitatem spectatæ, ac virtutis divinæ, ad consentiendum & operandum necessarium est.

Mirum ergo non est si P. Nicolaï hunc Molinistarum de gratia per se efficace sensum, Thomistarum principiis tam adversum sectetur, quia scilicet sufficientis gratiæ Molinisticæ doctrinam reverà sequitur, ac toto Suffragio inculcat; & gratiæ Thomisticæ, per se efficacis ac suâ virtute infallibiliter ad agendum prædeterminantis, & ad singulos pios actus necessariæ, sententiam rejicit. Thomistarum tamen vocibus utitur, quia Thomistæ habitum gerit & cathedram occupat: sed eas uni Molinistarum doctrinæ accommodando se verum Molinistam prodit. Certè, Pater mi, quotquot te in Parisiensi Prædicatorum Studio primarium Regentem à S. Thomæ Thomistarumque omnium doctrinâ tam graviter dissentire perspexerint, æquissimum de te judicium ferent, si vel tuam in hoc divinæ gratiæ argumento *inscitiam damnent*, quâ nulla manifestior; vel *depravatam mentem & corruptâ intentione*, ut ipse loqueris Suffrag. pag. 44. *servientem seculo* suspicentur, quâ nulla Doctori de fidei & fratris sui causâ sententiam dicenti periculosior.

ARTICULUS III.

In quo exponitur hoc S. Thomæ testimonium 1. 2. *q.* 112. *art.* 3. Præparatio hominis considerata secundùm quod est à Deo movente, habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, *&c. Et Patris Nicolaï in hunc locum responsiones omnes confutantur.*

POst expositam S. Thomæ de gratiæ sufficientis & efficacis nomine & significatione doctrinam, & confutata nova Patris Nicolaï hac de re figmenta, nunc S. Thomæ testimonia quibus probatur, gratiam semper efficacem esse ad eum actum, ad quem ex Dei intentione ordinatur, referenda sunt, & proprius eorum sensus ab Arnaldo in Scripto De doctrinâ S. Thomæ luculenter expositus, adversùs omnes Patris Nicolaï responsiones & argutias vindicandus est.

Pater Nicolaï 4. classe n. 6. hæc habet: *Atqui murum hic nobis aheneum Janseniani objiciunt, quem transilire non possimus, & quo se ita tectos atque vallatos existimant, ut ad invictam defensionem sui, ac inconcussam securitatem efficaciter sufficere munimentum hoc velint*, &c. *Quale illud est porrò tam ineluctabile vel indeclinabile telum, quale tam inaccessum nobis & nullo vallum superabile saltu? Nimirum illud* 1. 2. q. 112. *art.* 3.

Præparatio hominis ad gratiam habitualem est à Deo sicut à movente, à libero autem arbitrio sicut à moto. Potest igitur præparatio ad gratiam dupliciter considerari: uno quidem modo secundùm quod est à libero arbitrio, & secundùm hoc nullam necessitatem habet ad gratiæ consecutionem, quia donum gratiæ (habitualis) *excedit omnem præparationem virtutis humanæ. Alio modo potest considerari, secundùm quod est à Deo movente*, ET TUNC HABET NECESSITATEM AD ID AD QUOD ORDINATUR A DEO, *non quidem coactionis, sed infallibilitatis: quia intentio Dei deficere non potest: secundùm quod Augustinus dicit in libro De prædestinatione Sanctorum, quòd per beneficia Dei certissimè liberantur quicumque liberantur.* UNDE SI EX INTENTIONE DEI MOVENTIS EST, QUOD HOMO CUJUS COR MOVET, GRATIAM CONSEQUATUR, INFALLIBILITER IPSAM CONSEQUITUR, SECUNDÙM ILLUD JOANNIS SEXTO; OMNIS QUI AUDIVIT A PATRE ET DIDICIT, VENIT AD ME.

Hic certè murus aheneus est, quem transilire non possunt Molinistæ, & quo S. Augustini Discipuli se ita tectos existimant, ut omnes Patris Nicolaï minas & insultus despiciant: videamus enim quàm vani sint & inefficaces. Hæc ille subdit: *Quanto conatu nihil agunt, ut tam imbelles & insufficientes inesse sibi vires ostendant ad erroris defensionem ac tutelam,*

lam, dum thrasonicè tam efficaces jactant & tam firmas. Quid S. Thomas ibi? Gratiamne non dari quæ non efficaciter agat? Nullum esse Dei moventis auxilium, quod non effectum sortiatur? Nemini gratiam hanc, nemini dari hoc auxilium, nisi ei qui agit? Omnem gratiam prorsùs & omne auxilium ei deesse qui non agit? Revolvant & videant.

En S. Thomæ doctrina ad singula de quibus, mi Pater, interrogas. Ibi docet Angelicus Doctor, gratiam non dari quæ non efficaciter id agat, ad quod ex Dei moventis intentione ordinatur; docet nullum esse Dei moventis auxilium, quod non effectum illum sortiatur, ad quem ex Dei moventis intentione ordinatur; ac nemini dari hoc auxilium, quin velit, aut agat id ad quod ex Dei moventis intentione ordinatur. Nam, ut ait 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. *aliquando hominem movet ad aliquod bonum, non tamen perfectum*, & tunc homo vult bonum imperfectè, & nondum consequitur gratiam habitualem; *sed quandoque perfectè movet ad bonum*, & tunc, *gratiam homo accipit secundùm illud Joannis 6. Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me.* Et hoc totum à Dei moventis voluntate pendet: quia, ut ait 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. *Spiritus sanctus movet mentem hominis, vel plus, vel minùs secundùm suam voluntatem.* Demùm docet omnem gratiam actualem quâ voluntas præparatur & adjuvatur, ei deesse qui bonum nec operatur, nec ullo modo vult; ei autem qui bonum non operatur, sed tamen vult imperfectè, omnem gratiam prorsùs, & omne auxilium non deesse: adest enim illi auxilium Dei moventis ad aliquod bonum, non tamen perfectum.

Revolvant, inquit idem P. Nicolai, *& videant. Inquirit S. Thomas, utrùm necessariò detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est, ut inscriptio ipsa notat, id est, utrùm gratiam habitualem sive justificantem necessariò consequatur, qui se ad illam consequendam præparat quantis viribus potest: ac deinde respondet* QUOD HOMINIS *præparatio ad gratiam est à Deo*, &c. *Quid inde porrò colligatur? nisi conatum illum omnem liberi arbitrii, qui motionem Dei antecedat, nihil habere in se, unde gratiam habitualem aflu infallibili consequatur; habere autem, si subsequatur motionem, quia scilicet nihil ex parte Dei cujus motio supponitur, nihil ex parte nostrâ, qui motionem sequi & eidem obsequi supponimur, eo in casu deest, quin Deo demùm efficaciter adjuvante id assequamur quod intendit, hoc est quod ait, intentionem Dei deficere non posse, quia utique ad illius intentionem spectat, ut non nisi consentienti det gratiam, tametsi eum auxilio suo moveat priùs, ut consentire possit, hoc est quod ait ex Joanne loquentem Christum referente: Omnis qui audivit à Patre & didicit.*

Revolvimus & vidimus, mi Pater, ac te in omnibus à S. Thomæ sensu longissimè aberrare agnovimus.

vimus. Cùm enim S. Thomas de liberi arbitrii conatu loquitur, secundùm quem non est necessitas ad gratiæ consecutionem, non loquitur, ut fingis, de conatu qui Dei motionem antecedit, sed de eo qui Dei motionem sequitur. Nam juxta S. Thomam omnis conatus liberi arbitrii se præparantis ad gratiam, motionem Dei sequitur, quia conatum hunc semper Dei moventis auxilium prævenit: *Hanc*, inquit 2. 2. q. 24. art. 3. ad 1. *dispositionem vel conatum* (ejus scilicet qui se ad gratiam præparat) *prævenit Spiritus sanctus* MOVENS MENTEM HOMINIS, VEL PLUS, VEL MINUS SECUNDUM SUAM VOLUNTATEM. Sed hic liberi arbitrii conatus qui sequitur motionem, seu illa præparatio, potest considerari dupliciter, vel ut est à libero arbitrio, vel ut est à Deo movente. Perversè ergo ais S. Thomam loqui de conatu liberi arbitrii, qui motionem Dei antecedit, comparato cum eo qui Dei motionem subsequitur. Revolve & vide.

Dicis deinde, dari gratiam habitualem ei qui motionem sequi & ei obsequi supponitur, & hoc esse quod ait S. Thomas, intentionem Dei deficere non posse, quia utique ad illius intentionem spectat, ut non nisi consentienti det gratiam.

Id S. Thomæ penitus repugnat. Si enim ideò solùm dicit, intentionem Dei deficere non posse, quia intentio Dei est, ut non detur gratia habitualis nisi consentienti; ergo, cùm consentire denotet actum ex parte liberi arbitrii, præparatio hominis necessitatem habebit ad gratiam habitualem, potiùs ut est à libero arbitrio, quàm ut est à Deo movente.

Verùm frustra æquivocis vocibus Molinismum occultas, cùm, quod Molinistæ faciunt, à consensu potiùs, quàm à motionis virtute & efficaciâ repetis, quod is cujus Deus cor movet ad gratiam consequendam, eam infallibiliter consequatur. Ut ergo à te vel invito veritatis confessionem extorqueam, nisi Molinismum apertè profiteris, negare non potes, ab efficacia virtutis moventis provenire, quod is cujus Deus cor movet, gratiam consequatur. Et præterea ex te, (quod verissimum est) cùm liberum arbitrium consentit motioni, gratiam habitualem consequitur; eam autem cùm dissentit, non consequitur. Quæro ergo à te, an cùm consentit, consentiat propter vim & efficaciam motionis, adeò ut motio non sit efficax, cùm dissentit; & insit aliqua à Deo virtus motioni cui consentit, quæ non inest motioni cui non consentit. Hoc si negas, Molinismum sequeris: ergo si Molinismum sequi nolis, necesse est ut juxta Thomistarum omnium sententiam fatearis, voluntatem consentire ob vim & efficaciam motionis, quæ non inest motioni cui non consentit.

Iterum te fateri oportet, secundùm eosdem Thomistas, talem motionem esse necessariam

ad consentiendum, ita ut qui eam non habet, nunquam consentiat, sicut qui eam habet semper consentit; nec solùm motionem efficacem esse necessariam ad consentiendum, sed etiam ad omnem alium pietatis actum, quo se ad gratiam homo præparat.

Si ergo is cujus Deus cor movet, sic se præparet, ut tamen gratiam non consequatur; tunc Deus non tantùm movet, quantùm oportet ut consentiat; & tamen cùm homo se præparet, aliquem pium voluntatis actum exercet. Nam, ut docet S. Thomas, nulla est liberi arbitrii ad gratiam præparatio sine aliquo pio voluntatis actu, seu imperfecto, seu perfecto, quo se ad Deum convertit. Hic autem pius voluntatis actus, licet imperfectus, est à Deo movente. *Quia*, ut ait 1. 2. q. 112. art. 2. *quæcumque præparatio in homine esse potest, est ex auxilio Dei moventis animam ad bonum.* Et illa præparatio vel major vel minor est, prout Deus plus vel minùs movet. *Nam*, ut ait 2. 2. q. 24. art. 2. ad 1. *hanc dispositionem vel conatum ejus qui se ad gratiam præparat, prævenit Spiritus sanctus movens mentem hominis, vel plùs, vel minùs secundùm suam voluntatem.* Et ut docet 1. 2. q. 112. art. 4. *Qui magis se ad gratiam præparat, pleniorem gratiam accipit: sed ex hac parte non potest accipi prima ratio hujus diversitatis, quia præparatio ad gratiam non est hominis, nisi in quantùm liberum arbitrium ejus præparatur à Deo. Unde prima causa hujus diversitatis accipienda est ex parte ipsius Dei, qui diversimodè suæ gratiæ dona dispensat.*

Hoc posito, homo ad gratiam perfectè se præparat, ac perfectè consentit, & ita gratiam habitualem consequitur ob virtutem motionis ad consensum perfectum efficacis: pariter ad gratiam se præparat imperfectè per pios voluntatis actus, non tamen perfectos, ob virtutem ejusdem motionis ad hos actus imperfectos efficacis, nondum tamen efficacis ad actus perfectos. Motio autem Dei est perfecta vel imperfecta, seu potiùs ad bonum non perfectum, major est vel minor secundùm voluntatem Dei, *quia Spiritus sanctus, voluntatis dispositionem vel conatum præveniens, movet mentem hominis vel plus vel minùs secundùm suam voluntatem.* Ergo motio Dei voluntatem præparantis ad gratiam, semper est efficax ad aliquem pium voluntatis actum, seu perfectum, seu imperfectum, ad eum scilicet ad quem ex Dei, vel plùs vel minùs secundùm suam voluntatem moventis, intentione ordinatur. Hoc unum est quod tenemus, quodque ex hoc S. Thomæ testimonio certissimè colligimus, & quod, Pater mi, negare non potes, nisi gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus, seu perfectos, seu imperfectos necessitatem rejicias, & S. Thomæ desertor & transfuga à Thomistis omnibus haberi velis.

Atque ex his intelligitur, id

 quod

quod S. Thomas de gratiæ habitualis consecutione docet, pariter verum esse de singulis pietatis actibus, juxta hoc generale pronuntiatum: *Præparatio ad gratiam secundùm quod est à Deo movente, habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo, non quidem coactionis, sed infallibilitatis; quia intentio Dei deficere non potest.* Unde sequitur quod quemadmodum si ex intentione Dei moventis est, ut homo cujus cor movet, consentiat, & gratiam habitualem consequatur, consentit & gratiam habitualem consequitur; ita etiam si ex intentione Dei moventis est, ut homo, cujus cor movet, velle incipiat, credat, oret, pœnitentiam agat, mandatum aliquod servet sicut oportet, aliquam tentationem vincat, in oratione & justitiâ perseveret, infallibiliter velle incipiet, credet, orabit, pœnitentiam aget, mandatum servabit sicut oportet, tentationem vincet, in oratione & justitiâ perseverabit. Quare etiam S. Thomas expresè dicit, quod ille infallibiliter in justitiâ perseverat, quem Deus ad actum charitatis movet; ut hinc evidenter pateat S. Thomam de ordine motionis divinæ, non solùm quantùm ad gratiam habitualem infallibiliter consequendam, sed etiam quantùm ad actus charitatis infallibiliter eliciendos & ad tentationes peccati mortalis certissimè vincendas loqui. *Unde*, inquit 2. 2. quæst. 24. art. 11. *impossibile est hæc duo simul esse vera, quòd Spiritus sanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipse charitatem amittat peccando. Nam donum perseverantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certissimè liberantur quicumque liberantur, ut Augustinus dicit in libro De prædestinatione Sanctorum.*

ARTICULUS IV.

In quo exponuntur quinque S. Thomæ testimonia, quibus P. Nicolaï pravam suam interpretationem confirmare nititur.

Multa posteà ex variis S. Thomæ locis testimonia refert P. Nicolaï ad suæ expositionis confirmationem, sed ita aliena à proposito, ut vel ad hanc rem nullo modo pertineant, vel sensum à nobis positum etiam confirment.

Primum est in hæc verba: *Omnis qui audivit*, &c. scilicet lect. 5. in 6. caput Joannis, ubi S. Thomas sic loquitur: *Duo ponit: unum scilicet quod pertinet ad donum Dei, cùm dicit*, Audivit, *scilicet Deo revelante: aliud quod pertinet ad liberum arbitrium, cùm dicit*, Et didicit, *scilicet per assensum: & ista duo necessaria sunt in omni doctrinâ fidei.* Sed quorsum hoc testimonium? Quis enim dubitat in omni actu libero, quo homo se præparat, duo esse necef-

necessaria, unum quod pertinet ad gratiam, aliud quod pertinet ad liberum arbitrium, & neminem gratiam habitualem consequi, nisi qui Deo moventi consenserit? Sed dicimus, in eo qui consentit, talem & tam efficacem esse motionem, ut ipsa vi suâ faciat illum consentire. Nam *hæc verba*, inquit: *Omnis qui audivit à Patre*; *attractionis efficaciam significant.* Quoties ergo Deus intendit aliquem gratiam habitualem consequi, eum sic movet efficaciter & perfectè, ut consentiat ac plenè velit, atque ita gratiam habitualem consequatur. An S. Thomas in hunc locum Joannis quid contrarium statuit?

Deinde P. Nicolaï observat hæc Christi verba, *Omnis qui audivit à Patre*, &c. à S. Thomâ in Quodlibetis, scilicet Quodlibeto 3. art. 6. intellecta esse de vocatione internâ cui dissentimus. Falsum illud est. Ibi enim S. Thomas nihil aliud agit, quàm ut probet in genere nos à Deo adjuvari per interiorem vocationem, atque id confirmat ex his Christi verbis, *Omnis qui audivit à Patre*, &c. & ex his Apostoli Rom. 8. quæ de vocatione efficaci, quæ est secundùm propositum, semper intelligit, *Quos prædestinavit & vocavit.* Alibi verò illa verba, *Omnis qui audivit*, semper expressè exponit de vocatione interiori efficaci cui consentimus, ut patet ex ipso ejus commentario in hunc locum, Et 1. p. q. 43. art. 5. ad 2. Et 1. 2. q. 112. art. 2. ad 2. & art. 3. Et in c. 8. ad Rom. lect. 6.

3. Pater Nicolaï id citat ex Quodlib. 1. art. 7. ad 2. *Deus movet omnia secundùm modum eorum, & ideò divina motio à quibusdam participatur cum necessitate, à naturâ rationali cum libertate, propter hoc quòd virtus rationalis se habet ad opposita, & ideò sic Deus movet mentem humanam ad bonum, quòd potest huic motioni resistere. Ac ita quidem potest* (subjungit P. Nicolaï) *ut ei resistat aliquando, non imminuens ejus efficaciam vel virtutem, sed obstaculum effectui per dissensum opponens.*

Quid aliud vel Molina ipse ad gratiam per se efficacem S. Thomæ auctoritate evertendam scriberet? Nam juxta Patris Nicolaï commentarium, motio de qua hîc loquitur S. Thomas, & cui potest homo resistere, talis est *ut ei resistat aliquando, obstaculum effectui per dissensum apponens*; & in ejusdem sententiâ, hic sensus est secundùm quem S. Thomas dicit quòd potest huic homo resistere. Ergo, si Patri Nicolaï credimus, in doctrinâ S. Thomæ nulla datur gratia per se efficax, seu quæ vi suâ effectum inferat & consensum operetur, qualem intelligunt Thomistæ omnes. Id evidenter patet hoc argumento.

Juxta S. Thomam, quia motio divina participatur cum libertate à naturâ rationali, quæ se habet ad opposita, sic Deus hominem ad bonum movet, quòd potest huic motioni resistere: er-

go si S. Thomas intelligat per hæc verba, ita hominem posse resistere motioni, ut ei resistat aliquando, obstaculum effectui per dissensum apponens, sicut exponit P. Nicolai, sequitur motionem divinam, cui nunquam resistitur, & cujus effectui obstaculum per dissensum non apponitur, non participari à naturâ rationali cum libertate. Atqui motio per se efficax, ut à gratia sufficiente dictâ distinguitur, secundùm omnes Thomistas, ea est cui nunquam resistitur, & cujus effectui obstaculum per dissensum non apponitur. Ergo in doctrinâ S. Thomæ, ut à Patre Nicolai exponitur, motio per se efficax non participatur à naturâ rationali cum libertate, hoc est libertatem evertit, ac proinde non datur.

Quare Petrus à S. Joseph, famosus Molinista, in libro quem pro S. Thomæ defensione inscripsit, hoc idem testimonium eodem quo P. Nicolai sensu, ad prædeterminationem physicam S. Thomæ auctoritate evertendam, laudat. Illo enim relato disp. 1. Sect. 10. §. 1. p. 189. sic concludit: *Motio ergo divina non prædeterminat physice voluntatem nostram ad opus bonum, quia repugnat talem motionem carere effectu, seu quòd voluntas illi resistat: & perpende rationem, quia virtus rationalis se habet ad apposita, ideò motio divina debet participari ab illâ cum libertate, seu cum indifferentiâ ad utrumque.* Et P. Nicolaï Molinistis tam ignaviter gratificans (Suffragii Censorii pag. 46.) S. Thomæ desertor, transfuga & corruptor non vocabitur? Proditor non audiet ille, qui Thomisticæ Scholæ, adeóque totius Instituti Prædicatorum, cujus observantiam est professus, prærogativam præcipuam & singularem, quantùm in se est, exponit comtemtui, ac dedecore afficit?

Neque verò hîc nos in exponendo S. Thomæ testimonio laborabimus, cùm S. Thomas in eo de motione efficaci loquatur, cui potest homo resistere; quia, cum sit liber, se habet ad opposita; sed cui nunquam resistit, seu quam nunquam respuit, scilicet quantùm ad hunc effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur.

Quantùm autem ad argumentum quod ex eo loco contra prædeterminationem physicam, seu gratiam per se efficacem petitur, illud non solvimus, quia hoc opere istam de gratiâ efficaci doctrinam à S Thomâ assertam esse non probamus, sed supponimus.

4. P. Nicolaï refert hoc testimonium è quæst. disputatis de malo q. 6. quæ est de electione humanâ art. unico ad 3. in tertio arg. sic concludit. *Si ergo voluntas hominis immobiliter movetur à Deo, sequitur quòd homo non habeat liberam electionem suorum actuum.* Sic verò respondet: *Deus movet quidem voluntatem immutabiliter propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest; sed propter naturam voluntatis motæ,*

quæ indifferenter se habet ad diversa, non inducitur necessitas, sed manet libertas. Tum subjungit P. Nicolaï: Quid est enim necessitatem non induci, nisi talem non esse motionem quæ ad effectum necessariò determinet? Quid est manere libertatem & hujus causam reddi conditionem voluntatis, quæ se habeat indifferenter ad diversa, nisi ad eam in diversa, post motionem licet, indifferenter ferri posse?

Hoc testimonium de motione efficaci, sicut & præcedens, intelligitur: ergo si illud adducis, Pater mi, ad ostendendum motionem Dei ob libertatem, talem debere esse, ut illi aliquando resistatur, obstaculo ejus effectui per dissensum opposito, confirmas pariter gratiam efficacem seu prædeterminantem à S. Thomâ negari, quia libertatem evertit. Ea enim gratia cui quandoque resistitur, non est efficax & prædeterminans. Si verò illud adducis solùm ad ostendendum posse motioni Dei resisti, non probas quod in quæstione est. Quæritur enim, an motio Dei semper habeat effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur, & an nunquam illi, quantùm ad hunc effectum, resistatur. Hoc unum est quod asserimus, & quod allatum à te testimonium luculenter confirmat: elige ergo, mi Pater, an Molinianam, an verò nostram sententiam velis hoc testimonio confirmare.

Dicimus enim talem non esse motionem, quæ ad effectum necessariò determinet; sed talem esse, quæ ad effectum infallibiliter & indeclinabiliter determinet propter efficaciam virtutis moventis: ergo illi motioni non resistitur quantùm ad hunc effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur. Nonne testimonium à te allatum id evidenter probat? Dicimus manere libertatem, quia voluntas se habet ad diversa: atque ita voluntatem, etiam post motionem, in diversa ferri posse, sed immobiliter ferri ad unum, ad quod scilicet determinatur, & ex Dei intentione ordinatur; idque non propter aliquam scientiam mediam, non propter aliquam temporis, aut loci, aut temperamenti congruitatem; sed propter efficaciam virtutis moventis, quæ deficere non potest, *& cui*, ut ait S. Prosper, *tempus agendi semper adest, quæ gesta velit.* Quid aliud hæc S. Thomæ verba significant? Hoc si dicas, noster es, & Thomista; si secùs, tu ipse es, & Molinista.

5. P. Nicolaï citat hoc testimonium ex ipso articulo 3. 1. 2, q. 112. quem expendimus. In 1. argumento hæc habet S. Thomas, *Videtur quòd ex necessitate detur gratia se præparanti ad gratiam, vel facienti quod in se est: quia super illud Rom. 5. Justificati ex fide pacem habeamus, &c. dicit glossa, Deus recipit eum qui ad se confugit, aliter esset in eo iniquitas: sed impossibile est in Deo iniquitatem esse: ergo est impossibile quod Deus non recipiat eum qui ad se confugit: ex necessitate igitur gratiam assequitur.*

tur. Sic respondet.

Ad 1. *ergo dicendum, quòd glossa illa loquitur de illo qui confugit ad Deum per actum meritorium liberi arbitrii jam per gratiam informati, quem si non reciperet, esset contra justitiam quam ipse statuit: vel si referatur ad motum liberi arbitrii ante gratiam* (habitualem nempe, de quâ priùs) *loquitur secundùm quod ipsum confugium hominis ad Deum est per motionem divinam, quam justum est non deficere.*

Quid hinc sequitur? nisi eum cujus Deus cor movet, ut ad Deum confugiat, eâ intentione ut à Deo recipiatur, & gratiam consequatur, infallibiliter ad Deum confugere, à Deo recipi, & gratiam consequi: quia justum est motionem divinam non deficere, hoc est, eum habere effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur. Si ergo à Deo moveatur, & tamen ad Deum non confugiat, quantùm oportet ad gratiæ consecutionem, signum est eum non fuisse perfectè motum à Deo, & eâ intentione ut ad Deum, quantùm oportet ad gratiæ consecutionem, confugeret; quanquam fuerit à Deo motus ad aliquod bonum, non tamen perfectum: unde sequitur eum ex eâ motione se præparavisse imperfectè, quia justum est motionem divinam non deficere, hoc est, habere eum effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur.

ARTICULUS V.

In quo ostenditur quàm temerè P. Nicolaï Conradi Koëllin testimonium ad suam expositionem confirmandam referat, cùm è contrario nostram confirmet.

DEmum P. Nicolaï Conradi Koëllin ex Ordine Prædicatorum, S. Thomæ interpretis celeberrimi commentarium nobis opponit. Sic loquitur P. Nicolaï. *Sit efficax motio quæ hominem perducat ad gratiam, quia talem esse vult intentio quæ deficere nunquam potest; numquid non est alia quam contingat ideò deficere, quia homo dissentit, quia ejus effectum per dissensum excludit? Nota* (*inquit Conradus Koëllin super hunc ipsum locum quo tam effusè Jansemiani gloriantur*) *quòd conclusio S. Thomæ notanter dicit: Isto modo preparatio ad gratiam habet necessitatem ad id ad quod ordinatur à Deo: quia contingit ut Deus moveat hominem sufficienter, qui tamen non consequitur gratiam propter dissensum ejus ad gratiam; sed tunc non est intentio Dei quòd ipsam gratiam consequatur, nec illam motionem ad gratiam ordinat.* (Hæc sequuntur apud Conradum quæ P. Nicolaï non retulit) *Quare Doctor sanctus dicit, quòd ex preparatione ut est à Deo, homo quidem consequitur quod Deus intendit;*

sed *nisi intendat efficaciter movere & conferre gratiam, tunc ipsam non consequitur. Et ideò Doctor sanctus, quasi statim hoc notando dicit in consequente: Unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo cujus cor movet, consequatur gratiam, infallibiliter ipsam consequitur, quia non stant simul propositum divinæ voluntatis, & frustratio effectus, ut habet Doctor sanctus.*

Neotericus porrò Thomista non est, inquit P. Nicolaï, *qui Concilium Tridentinum præcessit; non ex eorum turba unus, quos Jesuitæ corruperint, qui Jesuitas nunquam vidit, nondum suo tempore institutos; non calumniis obnoxius, quas tam audacter, etsi tam ridiculas & insulsas Janseniani deblaterant; non tam obscuræ famæ, ut illius repudiare testimonium possint*, &c. Sic P. Nicolaï veterem & insignem Thomistam laudat ipsius sententiæ in omnibus repugnantem.

P. Nicolaï se quæstionis statum non intelligere, vel non intelligere velle declarat. Quid enim toto hoc Conradi Koëllin testimonio, quod sententiæ nostræ penitùs conforme non sit? *Sit efficax motio*, inquit P. Nicolaï, *quæ hominem perducat ad gratiam, quia talem esse vult intentio quæ deficere nunquam potest, numquid non est alia, quam contingat ideò deficere, quia homo dissentit, quia ejus effectum per dissensum excludit?* Æquivoca sunt verba, quorum sensus si distinguatur, res plana fiet. Dum enim quæritur, numquid non sit motio quæ ideò deficiat, quia homo dissentit, & ejus effectum per dissensum excludit, vel sermo est de effectu motionis ad quem ex naturâ suâ refertur, vel de effectu motionis ad quem ex Dei intentione ordinatur.

Hoc posito dicimus, nullam esse Dei motionem, quæ quoad effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur, deficiat, seu quæ hunc effectum non obtineat, ac nunquam hominem motioni quoad hunc effectum dissentire, & impedimentum ponere. Dicimus autem esse aliquam motionem, quæ quoad effectum ad quem ex naturâ sua refertur, aliquando deficit, quia homo dissentit, & hunc ejus effectum per dissensum excludit. Et hic sensus est Conradi Koëllin, cum hæc habet: *Contingit ut Deus moveat hominem sufficienter* (hoc est per motionem quæ non est efficax ad consensum, & ad gratiæ consecutionem, nec à Deo ad illa ordinata) *qui tamen non consequitur gratiam, propter dissensum ejus ad gratiam.* Quid ex his verbis sequitur, nisi quod dissensus liberi arbitrii est causa cur is qui à Deo movetur, non consequitur gratiam habitualem? Id fatemur: hoc unum isto testimonio probatur. Sed quæritur an consequi gratiam reducatur in liberi arbitrii consensum, velut in causam: & an ordo infallibilis motionis divinæ ad gratiam consequendam, pendeat ex liberi arbitrii consensu & usu; an vero ex Dei intentione & ordinatione, & ex ipsius motionis virtute & efficaciâ? Asserimus

ferimus illum pendere ex Dei intentione & ordinatione, & ex ipsius motionis virtute & efficaciâ: hinc rectè concludimus motionem Dei nunquam frustrari eo effectu ad quem ex Dei intentione ordinatur: ex S. Thomâ id probavimus. Conradus Koëllin in testimonio allato non solùm id non negat, sed confirmat: *Quare*, inquit, *Doctor sanctus dicit, quòd ex præparatione ut est à Deo, homo quidem consequitur quod Deus intendit; sed nisi intendat efficaciter movere & conferre gratiam; tunc ipsam non consequitur, & ideò Doctor quasi statim hoc notando dicit in consequente: Unde si ex intentione Dei moventis est, quòd homo cujus cor movet, consequatur gratiam, infallibiliter ipsam consequitur, quia non stant simul propositum divinæ voluntatis, & frustratio effectus.* Et ibidem: *Præparatio & facere quod in se est, consideratur secundùm quod est à Deo movente, quia scilicet Deus facit voluntatem velle & desiderare gratiam & justificationem.* Ibidem: *Voluntas & liberum arbitrium non possunt cogi etiam à Deo, potest tamen infallibiliter moveri, quia immutatio voluntatis est in potestate Dei, & secundùm ejus immutationem potest imprimere habitum & gratiam, & perfectè vel minùs perfectè movet.*

Posteà autem in responsione ad 2. argumentum: *Dico*, inquit, *quòd non accipere gratiam* (scilicet habitualem) *reducitur in causam, in liberum arbitrium ponens obicem gratiæ. Sed accipere gratiam, non est ex libero arbitrio, sed ex Deo.* Denique in responsione ad 1. dicit: *Quod sicut in naturalibus dispositio quæ est necessitas, est ex efficaciâ agentis; ita præparatio ad gratiam est necessitas ad gratiam ut est à Deo, & cum hoc ordinata ad gratiam consequendam.* Unde sequitur quòd juxta hunc S. Thomæ interpretem, sicut & juxta S. Thomam; omnis Dei motio semper habet cum effectum ad quem ex Dei intentione ordinatur: quia intentio Dei deficere non potest, licet aliquando propter impedimentum quod homo ponit per dissensum, non habeat eum effectum ad quem ex naturâ suâ refertur.

Obiter nota circa hanc vocem, *sufficienter*, quâ utitur Conradus Koëllin: *Contingit*, inquit, *ut Deus moveat hominem sufficienter, qui tamen non consequitur gratiam propter dissensum ejus ad gratiam*, quod etsi interpres ille his in verbis cum S. Thomâ quoad rem omnino consentiat, ut probavimus, tamen in loquendi modo ab eo dissentit, cùm sufficienter movere, distinguit ab eo quod est efficaciter movere; siquidem antea ostendimus art. 1. sufficienter, & efficaciter movere apud S. Thomam idem esse, & idem significare: ostendimus gratiam actualem sufficientem ad aliquid agendum, semper ab eodem Sancto sumi pro ea, præter quam ad id agendum alia non requiritur: ostendimus etiam juxta eumdem Sanctum præparationem sufficientem ad gratiam habitualem

lem eam esse, quæ tanta est, quanta ad gratiam habitualem habendam requiritur, & quam statim sequitur gratia habitualis. Quoad rem autem cum S. Thomà omnino consentit Conradus, quia per motionem sufficientem nihil aliud intellexit quàm gratiam excitantem ac præparantem, quæ dat parvam & invalidam voluntatem, quæque inefficax est ad plenam voluntatem, & ad eum consensum quem gratia habitualis infallibiliter sequitur. Contingit ergo aliquando aliquem sic à Deo moveri, qui tamen non consequitur gratiam habitualem propter dissensum ejus. Id nos cum isto auctore profitemur, ut anteà exposuimus.

Et ex eodem auctore facilè confirmari potest, nullam esse gratiæ divinæ motionem quæ ad aliquem pium voluntatis actum, imperfectum vel perfectum, semper efficax non sit, prout ex Dei, vel plùs, vel minùs moventis intentione ordinatur. Docet enim juxta S. Thomam gratiam convenienter dividi in operantem & cooperantem: quæ divisio adæquata cùm sit, omnem gratiam actualem seu motionem complectitur. Docet insuper juxta eumdem Sanctum, voluntatem per gratiam operantem semper bonum velle: *Quia*, ut ait S. Thomas, *secundùm quod Deus movet humanam mentem ad actum interiorem voluntatis, scilicet ad bonum velle, dicitur gratia operans.* Docet hoc bonum velle esse actum liberum: *Quia*, ut ait S. Thomas, *homo sic agitur à Spiritu sancto, quòd etiam agit, in quantùm est liberi arbitrii*; dici ergo à S. Thomâ, quòd *per gratiam operantem voluntas est mota & non movens*; *non quia*, inquit, *voluntas non concurrit ad actum suum, sed quia gratia prævenit & inclinat & facit voluntatem velle.* Sicut autem per gratiam operantem semper homo bonum vult actu libero, ita etiam per cooperantem semper efficaciter operatur bonum quod voluit, vel in eo perseverat, seu semper cooperatur gratiæ; aliàs non esset gratia cooperans. *Gratia cooperans*, inquit idem Koellin, *est divinum auxilium, quo Deus cum voluntate concurrit ad opus meritorium faciendum, & quo ipsum in bono conservat, & à lapsu præservat.* Ergo cùm nulla sit actualis Dei in voluntate motio, nisi per gratiam operantem, vel per gratiam cooperantem, nulla est Dei motio ex quâ non sequatur bonum velle, vel bonum operari, seu in bono perseverare, & quæ proinde non sit efficax ad aliquem piæ voluntatis actum, ad quem scilicet ex Dei, vel hoc vel isto modo, vel plus vel minùs moventis, intentione ordinatur. Hæc genuina est S. Thomæ doctrina, cùm gratiam actualem convenienter per operantem & cooperantem dividi docet, ut Arnaldus ampliùs ostendit in Scripto De doctrina S. Thomæ art. 10. Hæc etiam est Conradi Koellin in hunc S. Thomæ Articulum doctrina:

ctrina : hoc unum est quod asserimus.

En ergo fractæ dissolutæque machinæ omnes, en repulsi conatus quibus P. Nicolaï hunc murum aheneum expugnare frustra tentavit : quanquam vel solùm vociferante illo, & clangente tubâ murus hic velut Jerichontinus illicò ruiturus videretur. Impugnemus jam munimenta omnia, quæ ille ad sui defensionem posuit.

ARTICULUS VI.

In quo exponuntur omnia testimonia quibus P. Nicolaï probare nititur, gratiam Dei non esse semper efficacem; ac primò circa illud, Vos semper Spiritui sancto resistitis.

PAter Nicolaï octo S. Thomæ testimonia hinc inde colligit, ut gratiam Dei non esse semper efficacem ostendat. Singula referenda sunt.

Primum ostendit n. 3. illud Act. 7. *Vos semper Spiritui sancto resistitis*, à S. Thomâ de Spiritu sancto non solùm exteriùs loquente, sed etiam interiùs movente expositum. Illud fatemur; sed juxta sensum supra allatum: resistimus scilicet gratiæ interiori quoad effectum ad quem ex naturâ suâ refertur, non verò quoad effectum ad quem ex Dei moventis intentione ordinatur: nec aliud probat testimonium quod citat ex Quodlibeto 2. art. 6.

P. Nicolaï addit, *Ad convictionem resistentium non sufficere, si Spiritus sanctus solùm exteriùs per Prophetas, & non interiùs loqueretur* : sed illud ex hoc eodem loco falsum esse convincitur. Nam ut ostendimus Sect. 2. art. 3. sanctus Thomas hìc docet homines teneri ad credendum, si à Deo per aliquem ex his modis adjuventur, seu per interiorem vocationem quâ quosdam attraxit; seu per doctrinam & prædicationem exteriorem; seu per exteriora miracula : ullum verò ex his modum solitariè sumtum necessarium esse nequaquam dicit.

P. Nicolaï idem confirmat alio testimonio 1. ad cor. 12. lect. 1. hæc habet S. Thomas : *Nemo ergo in Spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu, quia nullus per Spiritum Dei peccat mortaliter; quia, ut dicitur Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. Sed secundùm hoc videtur, quod quicumque habet Spiritum sanctum, non possit peccare mortaliter; quia etiam dicitur Joannis 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet. Sed dicendum est, quòd quantùm est ex Spiritu Dei, homo non facit peccatum, sed magis retrahitur à peccato : potest tamen peccatum facere ex defectu voluntatis humanæ, quæ Spiritui sancto resistit, secundùm illud Act. 7. Vos autem semper Spiritui sancto resistitis.* (Hæc verba

verba sequentia P. Nicolaï reticuit) *Non enim per Spiritum sanctum inhabitantem tollitur facultas peccandi à libero arbitrio totaliter in vitâ præsenti, & ideò signanter Apostolus non dixit: Nemo Spiritum Dei habens; sed, Nemo in Spiritu Dei loquens.* Hîc propriè sermo est de Spiritu sancto inhabitante, hoc est, de gratiâ habituali, ut patet ex his verbis: *Videtur quòd quicumque habet Spiritum sanctum* (scilicet inhabitantem) *non possit peccare mortaliter*; & ex his aliis: *Non enim per Spiritum sanctum inhabitantem tollitur facultas peccandi.* Fraudulenter ergo P. Nicolaï hujus testimonii caput & calcem truncavit, ne S. Thomam de gratiâ habituali loqui innotesceret. Itaque S. Thomas hîc docet, quòd per Spiritum sanctum inhabitantem nemo peccat mortaliter, sed potiùs retrahitur à peccato: verùm, quia per illum facultas peccandi non tollitur, ideò homo defectu voluntatis humanæ, Spiritui sancto inhabitanti resistentis, aliquando peccat. Licet autem hæc verba, *Vos semper Spiritui sancto resistitis*, vulgò de Spiritu sancto vel exteriùs per doctrinam, vel interiùs per illuminationem aut etiam inspirationem loquente intelligantur, manifestum tamen est hîc à S. Thomâ accommodari Spiritui sancto inhabitanti, & de eo intelligi.

Sed esto, sermo sit de Spiritu sancto interiùs movente, seu de gratiâ actuali: illi resistimus quoties defectu voluntatis humanæ ea ad quæ suis motibus nos excitat & inclinat, non perficimus. Et idem est sensus verborum quæ sequuntur in 1. ad Thessal. c. 5. lect. 2. super illud: *Spiritum nolite extinguere. Sed tamen dicitur quis extinguere Spiritum uno modo, fervorem ejus exstinguendo, vel in se, vel in alio, Rom. 12. Spiritu ferventes. Cùm enim aliquis aliquid boni ex fervore Spiritus sancti vult facere: vel etiam cùm aliquis bonus motus surgit & ipse impedit, exstinguit Spiritum sanctum; Act. 7. Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Tunc scilicet impedimus bonum motum voluntatis qui in nobis surgit, quoties non operamur nec perficimus bonum quod velle incepimus: & hoc est gratiæ Dei non cooperari, divinis inspirationibus non correspondere, exstinguere Spiritum sanctum, Spiritui sancto resistere.

ARTICULUS VII.

In quo exponuntur testimonia n. 4. relata.

Quid sit, Esse in naturâ humanâ ut mens non repugnet interiori instinctui & exteriori prædicationi veritatis; *& , quid sit* interior instinctus.

SEd *audiamus* (inquit P. Nicolaï n. 4.) *hoc ipsum dogmaticè in Summâ inculcantem, & pari sensu antedictum testimonium explicantem.*

tem. Audiamus; ſed ut meliùs intelligamus, totus articulus expendendus eſt.

S. Thomas 2. 2. quæſt. 10. art. 1. quærit, utrùm infidelitas ſit peccatum. Argumentum 1. ſic proponit. *Videtur quòd infidelitas non ſit peccatum. Omne enim peccatum eſt contra naturam, ut patet per Damaſcenum in 2. libro: ſed infidelitas non videtur eſſe contra naturam. Dicit enim Auguſtinus in libro De prædeſtinatione Sanctorum, quòd poſſe habere fidem, ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt omnium hominum: habere autem fidem, quemadmodum habere charitatem, gratiæ eſt fidelium. Ergo non habere fidem, quod eſt infidelium, non eſt contra naturam, & ita non eſt peccatum.* Sic reſpondet.

Ad 1. ergo dicendum, quòd habere fidem non eſt in naturâ humanâ: ſed in naturâ humanâ eſt, ut mens hominis non repugnet inſtinctui, & exteriori veritatis prædicationi: unde infidelitas ſecundùm hoc eſt contra naturam.

Horum verborum ſenſus eſt, in animâ non eſſe potentiam naturalem ad fidem, ut docet S. Auguſtinus, ſed obedientialem, quæ à Theologis vocatur non repugnantia, quæ eſt, ut ait S. Thomas 3. p. q. 11. art. 1. *per comparationem ad agens primum, quod poteſt quamlibet creaturam reducere in actum aliquem altiorem actu, in quem reducitur per agens naturale.* Licet ergo non ſit in naturâ humanâ, ut eſt potentia naturalis, conſentire fidei, eſt tamen in illa ut eſt potentia, obedientiæ illi non repugnare, hoc eſt fidei auditum & inſtinctum recipere, ſeu, ut docet in quæſt. diſp. de verit. quæſt. 2. de peccatis art. 11. *Gratia quidem eſt ſupra naturam animæ, & tamen in naturâ animæ vel cujuſcumque creaturæ rationalis eſt aptitudo quædam ad gratiæ ſuſceptionem.* Et art. 10. *Impoſſibile eſt quòd per peccatum tollatur totaliter bonum naturæ, quod eſt aptitudo vel habilitas ad gratiam.* Hæc autem duo conjungit S. Thomas, inſtinctum & exteriorem veritatis prædicationem, non quòd ea ſemper ſimul adeſſe neceſſe ſit, ſed quia duobus his modis homines à Deo adjuvantur ad credendum, ut docet S. Doctor Quodlibeto 2. art. 6. primò quidem per interiorem vocationem, quàm poſteà vocat inſtinctum interiorem; ſecundò per doctrinam & prædicationem exteriorem, *& his modis*, inquit ibidem, *tenentur homines acquieſcere.*

Nec verò S. Thomas hoc in argumento (ut falsò ſupponit P. Nicolaï) quærit, An reus ſit qui non credit, nec, An poſſibilis ſit fides; ſed, An infidelitas, cùm non ſit contra naturam, ſit peccatum. Verùm P. Nicolaï argumentum ſecundum S. Thomæ cum primo confudit. Nam S. Thomas in ſecundo ſolùm argumento de poſſibilitate fidei agit. 2. *Præterea*, inquit, *nullus peccat in eo quod vitare non poteſt*, &c. quod ſolvendo, nullam omninò vocationis interioris, ſeu gratiæ mentionem facit.

Sed quando P. Nicolaï contendit, nunquam homines teneri acquieſ-

quiescere fidei, nisi simul cum prædicatione exteriori adsit interior vocatio, rogandus est ut vel articulum legat quem laudat, ut in eo suum errorem agnoscat. Nam S. Thomas hoc art. 1. quærit, *An infidelitas sit peccatum*, respondetque infidelitatem negativam non esse peccatum; eam autem esse peccatum, cùm quis repugnat auditui fidei, hoc est exteriori prædicationi veritatis, de quâ scilicet dicit Isaïas, *Quis credidit auditui nostro?* & de qua dicit Apostolus ad Rom. 10. *Quomodo credent ei quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?*

Respondeo dicendum, inquit, *quòd infidelitas dupliciter accipi potest: uno modo secundùm puram negationem, ut dicatur infidelis ex hoc solo quòd non habet fidem: alio modo potest intelligi infidelitas secundùm contrarietatem ad fidem, quia scilicet aliquis repugnat auditui fidei, & etiam contemnit ipsam, secundùm illud Isaïæ 53. Quis credidit auditui nostro? Et in hoc propriè perficitur ratio infidelitatis, & secundùm hoc infidelitas est peccatum. Si autem accipiatur secundùm negationem puram, sicut in illis qui nihil audierunt de fide, non habet rationem peccati, sed magis pœnæ; quia talis ignorantia divinorum ex peccato primi parentis consecuta est: qui autem sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, quæ sine fide remitti non possunt, non autem damnantur propter infidelitatis peccatum.*

Quæ doctrina si cum eâ conferatur, quam præcedente q. 2. art. 5. in resp. ad 1. tradit, constabit evidentissimè, ad rationem peccati non requiri, ut gratia, seu vocatio interior, simul cum prædicatione exteriori adsit. Ibi enim docet aliquos teneri ad credendum articulos fidei, quibus non datur gratia, sine quâ credere non possunt. Si tenentur credere, peccant non credendo: si peccant, audierunt; nec tamen data est illis Dei gratia, sine quâ credere non possunt.

Similiter cùm S. Thomas hæc Apostoli verba Rom. 10. *Quomodò credent ei quem non audierunt? Sed non omnes obediunt Evangelio*, exponit in suo Commentario in 10. ad Rom. lect. 2. docet aliud ad infidelitatis peccatum non requiri, quàm auditum verbi; & gratiam interiorem, quæ ad fidem necessaria est, à Deo non dari omnibus quibus Evangelium prædicatur. *Deinde*, inquit, *cùm dicit*, SED NON OMNES OBEDIUNT EVANGELIO, &c. *ostendit ex prioribus non semper sequi posteriora. Licet enim non possit esse, quòd quis credat, nisi audiat à prædicante; non tamen quicumque audit à prædicante, credit. Et hoc est quod subdit: Sed non omnes obediunt Evangelio, 2. Thess. 3. Non enim omnium est fides. Hoc autem dicit ideò, ut ostendatur quòd verbum exterius loquentis non est causa sufficiens fidei, nisi cor hominis attrahatur interiùs virtute Dei loquentis, Joan. 6. Omnis qui audivit à Patre & didicit, venit ad me: & sic quod homines credunt, non est attribuendum prædicatoris industriæ.*

Per

Per hoc etiam ostenditur, quòd omnes increduli non excusantur à peccato, sed illi qui non audiunt, & non credunt, Joan. 10. Si non venissem & locutus eis non fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

Juxta hæc verba S. Thomas, ut quis ab infidelitatis peccato non excusetur, hoc solùm requirit, ut audiat verbum fidei: & eos solùm à peccato excusari dicit, qui non audiunt & non credunt. Docet etiam ideò dici ab Apostolo, *Non omnes obediunt Evangelio*: &, *Non omnium est fides*, ut ostendatur, quòd verbum exteriùs loquentis non est causa sufficiens salutis, nisi cor interiùs trahatur. Ergo indicat omnium qui audiunt cor interiùs non trahi; quod tamen requiritur ut credant: indicat ex hoc quòd non omnes qui audiunt, Evangelio obediunt, signum esse, quod cor omnium qui audiunt, intus non trahitur. Quomodo enim per hæc verba: *Sed non omnes obediunt Evangelio*, ostenderetur verbum exteriùs loquentis non esse causam sufficientem fidei, sed prætereà requiri, ut cor interiùs à Deo attrahatur, si cor eorum omnium qui non obediunt Evangelio sibi annuntiato, intùs à Deo traheretur: & tamen illi omnes qui audiunt, juxta S. Thomam, tenentur credere, & ab incredulitatis peccato non excusantur, licet illis per Evangelii prædicationem non adsit causa sufficiens fidei.

Idem docet in quæst. disp. de verit. quæst. 27. quæ est de gratiâ art. 3. ad 12. *Dicendum*, inquit, *quòd auditus non est causa sufficiens fidei: quod patet ex hoc quod multi audiunt qui non credunt. Sed causa fidei est ille qui facit credentem assentire his quæ dicuntur: non autem* AD ASSENTIENDUM *cogitur aliquâ necessitate rationis, sed voluntate. Et ideò homo exteriùs annuntians non causat fidem, sed Deus, qui solus voluntatem potest mutare. Causat autem fidem in credente, inclinando voluntatem, & illustrando intellectum fidei, ut non repugnet his quæ à prædicatore proponuntur; prædicator autem se habet sicut disponens exteriùs ad fidem.*

Item 2. 2. q. 6. art. 1. in c. *Quantùm verò ad 2.* (inquit) *scilicet ad assensum hominis in ea quæ sunt fidei, potest considerari duplex causa; una quidem exteriùs inducens, sicut miraculum visum, vel persuasio hominis inducentis ad fidem: quorum neutrum est sufficiens causa. Videntium enim unum & idem miraculum, & audientium eamdem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt; & ideò oportet ponere aliam causam interiorem quæ movet hominem interiùs ad assentiendum his quæ sunt fidei.*

Ergo constans est S. Thomæ doctrina ubique ab eo tradita, gratiam interiorem ad credendum, omnibus qui audiunt semper non dari: si quidem eam ad credendum necessariam esse inde colligit, quòd eorum qui audiunt eamdem prædicationem, quidam credunt, & quidam non credunt; & tamen juxta eumdem omnes qui

qui audiunt, credere tenentur; & non credendo, contra fidem peccant.

Quia verò P. Nicolaï multa ex S. Thomâ testimonia laudat, in quibus de interiori instinctu loquitur, operæ pretium est annotare, quid sit apud S. Thomam interior instinctus. Id explicat præsertim ad Rom. 8. lect. 3. *Considerandum est*, inquit, *quomodò aliqui aguntur à Spiritu Dei, & potest sic intelligi: Quicumque Spiritu Dei aguntur, id est, reguntur sicut à quodam ductore & directore; quod quidem in nobis facit Spiritus, scilicet in quantùm illuminat nos interiùs quid facere debeamus.... Homo autem spiritualis non tantùm instruitur à Spiritu sancto quid agere debeat, sed etiam cor ejus à Spiritu sancto movetur: ideò plus intelligendum est in hoc quod dicitur, Quicumque Spiritu Dei aguntur. Illa enim agi dicuntur, quæ quodam superiori instinctu moventur: unde de brutis dicimus, quòd non agunt, sed aguntur; quia à naturâ moventur, & non ex proprio motu. Similiter autem homo spiritualis, non quasi ex motu propriæ voluntatis principaliter, sed ex instinctu Spiritus sancti inclinatur ad aliquid agendum; non tamen per hoc concluditur, quin viri spirituales per voluntatem & liberum arbitrium operentur, quia ipsum motum voluntatis & liberi arbitrii Spiritus sanctus in eis causat, secundùm illud Phil. 2. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.*

Idem quodlib. 2. art. 6. ad 3. *Interior instinctus quo Christus poterat se manifestare sine miraculis exterioribus, pertinet ad virtutem primæ Veritatis, quæ interiùs hominem illuminat & docet.* Et ad 2. *Christus poterat se ostendere esse legislatorem, non solùm faciendo visibilia miracula, sed etiam per auctoritatem Scripturæ, & per interiorem instinctum.* Et in 6. Matt. lect. 5. *Sed quia non solùm revelatio exterior vel objectum virtutem attrahendi habet, sed etiam interior instinctus impellens & movens ad credendum, ideò trahit & multos Pater ad filium per instinctum divinæ operationis moventis interiùs cor hominis ad credendum: Philip. 2. Deus est qui operatur in nobis velle & perficere.*

Itaque interior instinctus, secundùm S. Thomam, est illuminatio intellectus, quâ homo à Deo interiùs docetur quid credere seu facere debeat: atque sæpiùs significat inspirationem etiam interiorem, quâ cor à Spiritu sancto movetur & inclinatur ad aliquid agendum Vocatur autem instinctus, in quantùm mens hominis non ex proprio motu, sed à superiori quodam movente agitur. Atque ita apud S. Thomam interior instinctus, idem omninò est ac vocatio interior, seu gratia mentem intùs illuminans ac docens, aut etiam voluntatem intùs movens & inclinans, & operans in eâ velle aut perficere. Eodem ergo sensu homo interiori instinctui resistit, sicut interiori gratiæ ac vocationi. S. Augustinus instinctum sumit pro interiori & efficaci gra-

tiâ. *Cur ergo* (inquit Julianum alloquens, Oper. perf. lib. 3. c. 168.) *non confiteris sine ullâ forinsecùs sonante jussione, Deum occulto instinctu ad quod voluerit efficacissimè implendum præparare, atque excitare hominum voluntates, qui liberum non defendis intelligendum, sed præcipitandum extollis arbitrium.*

P. Nicolaï eodem n. 4. hoc sequens testimonium addit, quod integrum referemus.

S. Thomas 2. 2. quæst. 189. art. 1. arg. 4. ex glossâ super illud Psal. *Sicut ablactatus est*, hæc refert: *Quia nuper baptisati in Sabbato sancto quasi manibus Ecclesiæ gestantur, & lacte nutriuntur usque ad Pentecosten; quo tempore nulla difficilia indicuntur, non jejunatur, non mediâ nocte surgitur: posteà Spiritu Paracleto confirmati quasi ablactati incipiunt jejunare, & alia difficilia servare.* Id exponens in resp. ad 4. hæc habet: *Exemplum autem quod in medio interponitur, quod noviter baptisatis non indicitur jejunium usque ad Pentecosten, ostendit quòd non sunt ex necessitate ad difficilia cogendi, antequàm per Spiritum sanctum interiùs ad hoc instigentur, ut difficilia propriâ voluntate assumant: unde & post Pentecosten, post receptionem Spiritus sancti, jejunium celebrat Ecclesia. Spiritus autem sanctus, sicut Ambrosius dicit super Lucam, non coercetur ætatibus, non obitu exstinguitur, non excluditur alvo matris. Et Gregorius dicit in Hom. Pentecostes: Implet Citharædum puerum, & Psalmistam facit; implet puerum abstinentem, & judicem senum facit. Et posteà subdit: Nulla ad discendum mora agitur in omne quod voluerit; mox enim ut tetigerit, mentem docet. Et sicut dicitur Eccles. 8. Non est in hominis potestate prohibere Spiritum. Et Apost. 1. ad Thess. 5. monet: Spiritum nolite extinguere. Et Act. 7. contra quosdam dicitur: Vos semper Spiritui sancto resistitis.* Hæc omnia, quibus Sancti Spiritus vis semper efficax exprimitur, P. Nicolaï non retulit; quia ex his patet, Spiritui sancto nunquam resisti, quoad effectum ad quem ex Dei moventis intentione ordinatur, seu quem Deus vult ut habeat. Itaque non alio sensu, quàm supra posito, Spiritum exstinguere, ac Spiritui sancto, etiam interiùs instiganti, resistere aliquis dicitur, cùm scilicet id ad quod Spiritus sanctus eum excitat & inclinat, voluntatis defectu non perficit.

ARTICULUS VIII.

In quo exponuntur duo alia testimonia n. 5. relata in cap. 1. ad Rom. ubi justificatio in aliquibus frustrari dicitur; & è quæstione 24. de libero arbitrio, ubi peccans in Spiritum sanctum dicitur operari contra gratiam Spiritus sancti.

Superest expositio duorum testimoniorum quæ n. 5. referuntur. *Nihil opus*, inquit P. Nicolaï, *addere quæ aliundè addi possint*,

sint: non illud quod ad Rom. lect. 6. super caput 8. dicit, Vocationem interiorem, quæ nihil aliud est &c. Sed referendum est quod præcedit, ut illius sensus meliùs percipiatur. Hæc itaque habet S. Thomas in illud: *Quos prædestinavit, hos & vocavit.*

Prædestinatio autem ejus irrita esse non potest, secundùm illud Isaïæ 14. Juravit Dominus exercituum dicens: Si non ut putavi ita erit, & quomodo mente tractavi, sic eveniet. Primum autem in quo incipit prædestinatio impleri, est vocatio hominis; quæ quidem est duplex, una exterior quæ fit ore prædicatoris, Proverb. 9. Misit ancillas suas ut vocarent ad arcem; hoc modo Deus vocavit Petrum & Andream, ut dicitur Matth. 4. Alia verò vocatio est interior, quæ nihil aliud est quàm quidam mentis instinctus, quo cor hominis movetur à Deo ad assentiendum his quæ sunt fidei vel virtutis. Isaïæ 41. Quis suscitavit ab Oriente justum, & vocavit eum ut sequeretur se. Et hæc vocatio necessaria est; quia cor nostrum non se ad Deum converteret, nisi ipse Deus nos ad se traheret. Joan. 6. Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me traxerit eum. Thren. 5. Converte nos, Domine, ad te, & convertemur. Et etiam hæc vocatio est efficax in prædestinatis; quia hujusmodi vocationi assentiunt. Joan. 6. Omnis qui audivit à Patre meo, & didicit, venit ad me. Unde secundo ponit justificationem, cùm dicit, Quos vocavit, hos & justificavit, scilicet gratiam infundendo, supra tertio: Justificati gratis per gratiam ipsius. Hæc autem justificatio, & si in aliquibus frustretur, quia non perseverant usque ad finem, in prædestinatis tamen numquam frustratur.

Certè hoc testimonium addere nihil opus erat. Quid enim hinc sequitur, nisi esse multas vocationes inefficaces, scilicet quoad assensum perfectum. Multi enim vocantur, etiam interiùs; nec tamen ad Christum veniunt, quia venire nolunt: sed sunt efficaces quoad aliquod piæ voluntatis initium. Sunt enim ex gratia operante, per quam semper voluntas movetur à Deo, ut bonum velit: & hoc solùm sensu asserimus gratiam semper esse efficacem, scilicet ad eum effectum, ad quem ex Dei intentione ordinatur. Justificatio etiam in aliquibus frustrari dicitur, in iis scilicet qui peccando mortaliter post justitiam acceptam, impediunt ne ipsi, qui filii erant, ad Patris hæreditatem perveniant. Nec vim ullam habet Patris Nicolaï argumentatio. *Justificationem in aliquibus frustrari* (inquit) *est in iis qui non usque ad finem perseverant, esse gratiam quandam quæ ad effectum perseverandi ordinetur: quia frustrari tantùm causa illa dicitur, quæ ad effectum non pertingit.* Certè frustrari tantùm causa illa dicitur, quæ ad effectum non pertingit: sed ut frustrari dicatur, satis est si non pertingat ad effectum ad quem ex suâ naturâ refertur: justificatio autem de se & ex natura suâ ad vitam æternam refertur, &

 ordinem

ordinem habet, ſicut æqualis illi in virture. Nam filii jus habent ad hæreditatem, & gratia pignus eſt hæreditatis.

Dicendum, inquit S. Thomas 1.2.q.114. art. 3. ad 3. *quòd gratia Spiritus ſancti, quam in præſenti habemus, etſi non ſit æqualis gloriæ in actu, eſt tamen æqualis in virtute: ſicut ſemen arborum, in quo eſt virtus ad totam arborem. Et ſimiliter per gratiam inhabitat hominem Spiritus ſanctus, qui eſt ſufficiens cauſa vitæ æternæ: unde & dicitur eſſe pignus hæreditatis noſtræ 2. ad Cor. 1.* Quare, ut ait idem Sanctus quæſt. diſp. de verit. q. 6. art. 4. ad 3. *Non eſt neque ex defectu gratiæ, neque ex defectu dantis gloriam, quòd habens gratiam gloriâ privetur; ſed ex defectu recipientis, in quo impedimentum intervenit.* In illis ergo juſtificatio fruſtrari rectè dicitur, in quibus ad vitam æternam non pertingit.

Sed juſtificatio, ſicut & vocatio, ſemper illum effectum conſequitur, ad quem ex Dei propoſito & intentione ordinatur: quia, ut ait S. Thomas, *intentio Dei deficere non poteſt*, nec ſtant ſimul propoſitum divinæ voluntatis & fruſtratio effectus, ut docet idem ſanctus in 4. diſt. 17. q. 1. art. 2. Sic cùm gratia habitualis nunquam fruſtretur hoc ſuo effectu, qui eſt vita æterna, niſi ex defectu recipientis in quo impedimentum intervenit, ut ex S. Thoma ſupra diximus, quando Deus aliquem juſtificat, ex propoſito & intentione ſpeciali perducendi illum ad vitam æternam, cor ejus ita movet per gratiæ ſuæ auxilium, ut ex gratuitâ miſericordiâ, quæ omnibus juſtis non datur, faciat illum non ponere impedimentum gratiæ habitualis conſervationi, dando illi ſingulare & ſpeciale donum in ea perſeverandi uſque in finem. Hujus enim doni pars & effectus ille eſt, ut homo gratiæ habitualis conſervationi impedimentum per peccatum mortale non apponat, ſeu ut Deus non permittat illum cadere in peccatum, ſicut docet S. Thomas 1.2.q.114. in arg. ſed contra, ut dicemus Sectione 5. art. 4. arg. 3. atque, ut ait 2.2.q.24. art. 11. *Impoſſibile eſt hæc duo ſimul eſſe vera, quòd Spiritus ſanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipſe charitatem amittat peccando. Nam donum perſeverantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur, ut Auguſtinus dicit in libro De prædeſtinatione ſanctorum.* Itaque vocatio & juſtificatio quæ ſunt ſecundùm propoſitum, hoc eſt, ſecundùm intentionem quam habet Deus perducendi uſque ad vitam æternam, ſemper implentur ac nunquam fruſtrantur. Hoc eſt quod iſto loco docet, cùm dicit: Prædeſtinatio autem ejus irrita eſſe non poteſt: Juſtificatio in prædeſtinatis nunquam fruſtratur. Hæc conſtans eſt S Thomæ doctrina, hanc ſequimur, hanc unam impugnet P. Nicolai, & à S. Thomâ alienam aptioribus te-

ſtimoniis

stimoniis ostendat, si quid adversùm nos moliri vult.

Nec etiam opus erat hoc aliud è quæst. disp. testimonium addere, quia ad quæstionem propositam nihil omninò confert, ut ex sequentibus patet. S. Thomas sic loquitur q. 24 de lib. arb. art. 11. *Ad 6. dicendum, quòd quamvis ille qui peccat in Spiritum sanctum ex inclinatione peccati, contra gratiam Spiritus sancti operetur; quia tamen per hoc peccatum totaliter non est corruptus animus, remanet aliquis motus, licet debilis, propter quem potest aliqualiter gratiæ cooperari. Non enim semper actu gratiæ resistit.*

Hic S. Thomas ostendit, hoc discrimen esse inter damnatum & peccatorem quamdiu in via est, quod hic potest habere aliquos bonos motus, cùm semper actu non resistat gratiæ, hoc est, cùm semper actu non peccet; atque ita datur illi via redeundi ad gratiam: damnatus autem nullos bonos motus habere potest; quia omnis motus ejus liberi arbitrii peccatum est, atque ita nullo modo se præparare potest ad gratiam habendam. *Alio modo*, inquit, *habet aliquis firmitatem in peccato, ita quòd nec cooperari potest ad hoc quod à peccato resurgat. Sed dupliciter est hoc: uno modo, ita quòd nullo modo possit cooperari; & hæc est perfecta obstinatio, quâ dæmones sunt obstinati. Adeò enim eorum mens est firmata in malo, quòd omnis motus liberi arbitrii ipsorum, est inordinatus & peccatum, & ideò nullo modo se possunt ad gratiam habendam præparare, per quam peccatum amittitur. Alio modo, ita quòd non de facili possit cooperari ad hoc quod exeat de peccato; & hæc est obstinatio imperfecta, quâ aliquis potest esse obstinatus in statu viæ, dum scilicet habet aliquis ita firmatam voluntatem in peccato, quòd non surgunt motus ad bonum, nisi debiles: quia tamen aliqui surgunt ex eis, datur via ut præparentur ad gratiam. Quod aliquis homo in statu viæ non possit esse ita obstinatus in malo, quin ad suam liberationem cooperari possit, ratio patet ex dictis, quia & passio solvitur & reprimitur, & habitus non totaliter animam corrumpit, & ratio non ita pertinaciter falso adhæret, quin per contrariam rationem possit adduci.* Igitur non est sensus, quòd semper adsit aliqua gratia actualis in peccatore.

Sed P. Nicolaï aliud ex hoc testimonio concludere videtur, scilicet esse aliquam gratiam interiorem quæ aliquando suo fine & effectu frustretur; quia ex S. Thomâ, *qui peccat in Spiritum sanctum, dicitur operari contra gratiam Spiritus sancti, dicitur contraria operari suæ curationi, hoc est, divinæ gratiæ per quam aliquis liberatur à peccato.* Ergo ut P. Nicolaï aliquid ex his verbis concludat, hic horum sensus esse debet, ut qui peccat in Spiritum sanctum, tunc moveatur à Spiritu sancto per gratiam actualem interiorem ad non peccandum, cui resistit, ejus effectum per peccatum impediendo. Sed quantùm hic sensus à S. Thomâ alienus sit,

ſit, ſatis ex ipſo S. Thomâ patet. Ideò enim qui peccat in Spiritum ſanctum operatur contra gratiam Spiritus ſancti, ſeu operatur contraria ſuæ curationi, hoc eſt, divinæ gratiæ per quam liberatur à peccato: quia, ut ait 2. 2. q. 14. art. 3. *excludit ea per quæ fit remiſſio peccatorum*, ſeu quia, ut docet art. 1. *per contemtum abjicitur & removetur id quod electionem peccati poterat impedire; ſicut ſpes per deſperationem, & timor per præſumtionem: hæc autem omnia quæ peccati electionem impediunt, ſunt effectus Spiritus ſancti in nobis.* Et q. 21. art. 1. *Præſumtio*, inquit, *quâ aliquis ſperat ſe veniam obtinere ſine pœnitentiâ, vel gloriam ſine meritis, eſt propriè ſpecies peccati in Spiritum ſanctum, quia ſcilicet per hujuſmodi præſumtionem tollitur vel contemnitur adjutorium Spiritus ſancti, per quod homo revocatur à peccato.* Et juxta hunc ſenſum exponendum eſt quod objicit P. Nicolaï ex q. 14. art. 3. ad 3. *Liberum arbitrium*, inquit S. Thomas, *remanet quidem ſemper in hâc vitâ vertibile; tamen quandoque abjicit à ſe id per quod verti poteſt ad bonum, quantùm in ipſo eſt: unde ex parte ſuâ peccatum eſt irremiſſibile, licet Deus remittere poſſit.* Non quòd qui peccat in Spiritum ſanctum, puta qui deſperat de veniâ, vel de eâ præſumit, intùs moveatur à Spiritu ſancto ad implorandam Dei miſericordiam, & motionem hanc abjiciat, ut finxit P. Nicolaï; ſed quia per deſperationem, vel præſumtionem de veniá, avocatur animus, & pravâ iſtâ diſpoſitione non tantùm negativè, ut ita dicam, ſed etiam poſitivè prohibetur ne recurrat ad Dei miſericordiam, & ad ejus adjutorium per quod ſolùm poteſt à peccato revocari & liberari. *Per hoc tamen*, ut inquit ibid. S. Thomas, *non præcluditur via remittendi & ſanandi omnipotentiæ & miſericordiæ Dei, per quam aliquando tales quaſi miraculosè ſpiritualiter ſanantur.* Quare cum id non fit, ſignum eſt à poſteriori gratiam illorum curationi neceſſariam, à Deo ipſis non fuiſſe collatam; tantùm abeſt ut concludi poſſit, nunquam illam iis defuiſſe, ut perperam contendit Joannes Nicolaï.

ARTICULUS IX.

In quo duo alia teſtimonia ex S. Thomæ commentariis in Scripturam, ad præſentem quæſtionem pertinentia, à P. Nicolaï 5. claſſe relata explicantur.

Quæ ſit gratia quâ utimur, vel non utimur.

ADjungam hîc duorum teſtimoniorum explicationem, quæ P. Nicolaï in 5. claſſe poſuit, & quibus confirmat, gratiam interiorem aliquando ab homine non applicari ad illos effectus, ad quos

à

à Deo datur; quæque proinde ad præsentem quæstionem pertinent.

1. Est in Job 24. *Parùm jam erit retulisse* (inquit P. Nicolai) *quod idem S. Thomas ad illa verba Job 24. Dedit illi Deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in superbiam; sic in Commentario suo subdit:* [*Causam, quare absque misericordiâ sit puniendus, assignat ex hoc, quia* MISERICORDIA UTI NOLUIT *dum potuit*, &c.] Sed P. Nicolaï sequentia suppressit, quia præcedentium sensum continent. Sic enim subjungit S. Thomas: *Unde subdit, Dedit ei Deus locum pœnitentiæ, scilicet differens pœnam: & hæc est ratio, quare permissus est in prosperitate aliquis diu vivere; sed hoc quòd Deus exhibuit ei in bonum, ipse pervertit in malum, unde subditur: Et ille abutitur eo in superbiam; non attribuens divinæ misericordiæ, quòd post peccatum non statim punitur; sed ex hoc sumit peccati audaciam usque ad Dei contemtum: & quamvis peccator tenebras quærat ad peccandum; non tamen potest facere quin videatur. Unde subdit*, &c.

Ex his patet S. Thomam nihil aliud per hæc verba, *Misericordia uti noluit dum potuit*, significare, quàm Deum ex misericordiâ non statim punire, ut peccatori detur pœnitentiæ locus, & eum qui ex hoc quòd non punitur, sumit peccati audaciam, uti nolle, dum potest, misericordiâ Dei pœnam ad emendationem differentis.

Aliud testimonium sic refert P. Nicolaï. *Parùm erit retulisse quod in 2. ad Cor. 6. lect. 1. ad illa verba: Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; addit hoc dici, quasi sit sensus; Ne receptio gratiæ sit vobis inutilis & vana, contingereque illud notat, quando ex perceptione gratiæ aliquis non sentit fructum, hoc est, quando gratiâ perceptâ non utitur ad vitanda peccata*, &c. Ac eamdem gratiam inferiùs explicans, eam appellat, *Adjuvantem ut perficiamus quod operamur, prævenientem ut à peccatis liberemur, cooperantem vel subsequentem per quam nobis virtus vel perseverantia in bono conferatur. Quam ergo, nisi propriè actualem? Et eam tamen in vacuum recipi dicit, hoc est, non ad illos effectus applicari. Ex quo sequitur, ut etiam habitualis amittatur, adeóque homo sit prima causa cur amittatur, & non Deus.* P. Nicolaï hoc uno fundamento nititur, quod hæc S. Thomæ verba de gratia actuali intelligantur: si ergo illa de gratiâ habituali intelligi ostendero, omnis ejus ratiocinatio corruet.

Habitualem ergo intelligi gratiam, quâ fuerant à Deo reconciliati per baptismum & pœnitentiam, patet ex his verbis S. Thomæ: *Hoc scilicet exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis; quasi dicat, Ne receptio gratiæ sit vobis inutilis & vacua. Quod tunc contingit, quando ex perceptione gratiæ quis non sentit fructum, qui quidem duplex est, scilicet remissio peccatorum Isaiæ 27. Hic est omnis fructus, &c. & ut homo justè vivendo perveniat ad gloriam cœlestem. Rom. 6. Habetis fructum vestrum.* Quicumque ergo gra-

tiâ perceptâ non utitur ad vitandum peccata, & consequendam vitam æternam, hic gratiam Dei in vanum recipit: gratia autem, cujus fructus est remissio peccatorum & vitæ æternæ consecutio, est gratia habitualis. Deinde de eâ gratiâ loquitur quâ utimur & non utimur: *Quicumque*, inquit, *grat perceptâ non utitur.* Et infra: *Consequenter cùm dicit, Nemini dantes, docet modum utendi gratiâ eis collatâ.* Sed secundùm S. Thomam gratia quâ utimur, est gratia habitualis: gratiâ vero actuali seu motione divinâ propriè non utimur, sed per eam utimur habitibus & potentiis. *Usus enim rei alicujus*, inquit S. Thomas 1. 2. q. 16. art. 1. *importat applicationem rei alicujus ad aliquam operationem... Ad operationem autem applicamus & principia interiora agendi, scilicet ipsas potentias animæ, vel membra corporis.* Et art. 2. *Uti, est applicare aliquod principium actionis ad actionem; sicut consentire, est applicare motum appetitivum ad aliquid appetendum.* Jam videndum quid sit, secundùm S. Thomam, actualis Dei motio. *Deus*, inquit 1. p. q. 105. art. 1. *movet res ad operandum, quasi applicando formas & virtutes rerum ad operationem; sicut etiam artifex applicat securim ad scindendum.*

Itaque secundùm hanc S. Thomæ doctrinam, propriè utimur habituali gratiâ; quia eam applicamus ad operationem: actuali autem gratiâ non utimur; quia eam non applicamus ad actionem, sed potiùs per eam applicamur ad actionem, cùm per eam à Deo ad agendum moveamur; ac moveri à Deo nihil aliud sit, quàm à Deo ad agendum applicari. Unde S. Thomas expressè docet, nos per gratiam actualem, seu per auxilium Dei moventis, uti gratia justificante; atque ita Deum non solùm esse causam gratiæ justificantis eam infundendo, sed etiam esse causam usus illius, movendo ad benè utendum illâ, hoc est, ad benè vivendum. *Deus enim* (inquit in 1. ad Cor. 15. lect. 1.) *non solùm infundit gratiam, quâ nostra opera grata fiunt & meritoria; sed etiam movet ad benè utendum gratiâ infusâ: & hæc vocatur gratia cooperans.* Et in caput 9. ad Rom. lect. 3. *Divinum autem beneficium* (inquit) *non solùm extendit se ad infusionem gratiæ, quâ homo justificatur, sed etiam ad gratiæ usum: sicut etiam in rebus naturalibus, non solùm Deus causat ipsas formas in rebus; sed etiam ipsos motus & operationes formarum, eo quòd Deus est principium omnis motus, cujus operatione cessante à movendo, ex formis nullus motus vel operatio sequitur... Sic igitur ipse usus gratiæ est à Deo, nec propter hoc superfluit habitus gratiæ.* Itaque ex S. Thomæ doctrinâ manifestum est, gratiam habitualem ab eo intelligi cùm dicit, *Quicumque ergo gratiâ perceptâ non utitur ad vitandum peccata, & consequendam vitam æternam, hic gratiam Dei* (scilicet habitualem)

in vanum recipit. Et hic sensus omnem Patris Nicolaï, de gratia actuali id exponentis, ratiocinationem evertit.

Verùm (inquit P. Nicolaï) eamdem gratiam inferiùs explicans, eam appellat *adjuvantem ut perficiamus quod operamur, prævenientem ut à peccatis liberemur, cooperantem vel subsequentem per quam nobis virtus vel perseverantia in bono confertur. Quam ergo, nisi propriè actualem?*

Respondeo necesse non esse ut S. Thomas in his verbis de eadem gratiâ loqui dicatur de qua supra. Dici enim potest illum modò loqui de habituali, modò de actuali: de actuali autem loqui cùm hæc verba exponit, *Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi*, quia circa illa refert quomodo Deus nos exaudiat, & quot modis adjuvet ad obtinendum quod petimus, scilicet per gratiam prævenientem, & per cooperantem vel subsequentem.

Præterea ignoratne P. Nicolaï, quæcumque hic velut de gratiâ actuali dicta refert, etiam gratiæ habituali in S. Thomæ doctrinâ attribui posse. Ubi enim 1. 2. q. 111. art. 2. & 3. gratiæ in operantem & cooperantem, in prævenientem & subsequentem divisiones tradit, id tum de actuali, tum de habituali gratia exponit. *Sic igitur*, inquit art. 2. *habitualis gratia, in quantum animam sanat vel justificat, sive gratam Deo facit, dicitur gratia operans: in quantùm verò est principium operis meritorii, quod ex libero arbitrio procedit, dicitur cooperans.* Et art. 2. *Sicut gratia*, inquit, *dividitur in operantem & cooperantem, secundùm diversos effectus, ita etiam in prævenientem & subsequentem, & qualitercumque gratia accipiatur*, hoc est sive sit actualis sive habitualis. *Sunt autem quinque effectus gratiæ in nobis*, scilicet sive sit habitualis, sive actualis, *quorum primus est, ut anima sanetur; secundus, ut bonum velit; tertius est, ut bonum quod vult efficaciter operetur; quartus est, ut in bono perseveret; quintus est, ut ad gloriam perveniat.* Idem docet quæst. disp. de veritate q. 27. quæ est de gratia art. 5. ad 1. Ergo hæc omnia quæ P. Nicolaï de gratiâ actuali Dei dici contendit, etiam gratiæ habituali, juxta S. Thomam, convenire possunt, & de ea intelligi: imò cùm S. Thomas dicit (*gratiam prævenientem, quam optare debemus ut simus accepti Deo,*) nonne potiùs habitualem designare dicendus est, per quam propriè grati Deo efficimur? Sicut & cùm dicit, *& hoc modo gratia præveniens dicitur illa, per quam liberamur à peccatis*, siquidem hic proprius est gratiæ habitualis effectus.

Denique quanquam S. Thomas diceret nos gratiâ actuali uti & non uti (quod tamen nunquam dicit, quia ejus principiis id repugnat) nihil adversùm nos P. Nicolaï obtineret; quia tunc responderemus, Gratiâ actuali nos non uti, & etiam abuti, quan-

quando id ad quod nos excitat & inclinat, non perficimus; eâ autem nos uti, quando id perficimus: ita tamen ut eâ nunquam utamur ad perficiendum, nisi gratiâ cooperante vel subsequente adjuti; nunquàm verò abutamur, nisi defectu voluntatis, & eadem gratiâ cooperante vel subsequente non adjuti. Sed an propter eà gratia actualis desinet esse efficax ad effectum ad quem ex Dei intentione & absolutâ voluntate ordinatur? Minimè verò: quia, ut docet S. Thomas, nunquam adest gratia operans seu præveniens, quin per illam bonum velimus, & nunquam adest cooperans seu subsequens, quin cooperemur, seu quin efficaciter operemur bonum quod volumus, vel in eo perseveremus.

Agnoscat verò P. Nicolaï quàm apertè Molinistam se declaret, cùm gratiâ etiam cooperante & subsequente uti vel non uti, humanæ tribuit voluntati ejus effectum pro nutu suo impedienti. Quid enim hoc est, nisi cum Molinæ Scholâ, gratiæ divinæ, quantumlibet efficacis, usum humanæ subjicere voluntati, totamque ejus efficaciam in hoc solùm constituere, quòd vim habeat in se voluntatem ad operandum determinandi, non verò quod illam actu ad operandum propria sua virtute determinet? Illud verò ut gratiæ prædeterminantis doctrinæ penitùs contrarium refellit Alvares disp. 86. ut in titulo notatur, ubi ostendit, *Auxilium efficax actuale non subjacere nostri arbitrii potestati, quantùm ad usum, sicut subjacent habitus quibus utimur cùm volumus.*

SECTIO QUINTA.

De causa defectus gratiæ: ubi præsertim de justis.

Exponuntur S. Thomæ testimonia à Patre Nicolaï 5. Classe relata.

PAter Nicolaï pro S. Thomæ authoritatum coronide affert, quod ubique idem Sanctus tam studiosè notat, *Esse homini non Deo adscribendum, cur ille ab hoc per defectum gratiæ deseratur: id*, inquit, *notare Janseniani præcaverint, quia tam iis adversum sit, tam eorum Arnaldo contrarium.* Sed ubi unquam Arnaldus, aut alius ex sancti Augustini discipulis, ullam hominis post peccatum culpam in gratiæ defectum referendam docuit? Quis non annotavit sedulò, homini semper, non Deo adscribendum, cur ille à Deo per defectum gratiæ deseratur, ut ubique in eorum scriptis hæc sancti Augustini sententia ex lib. 2. de peccat. merit. cap. 17. personet, *Quòd homines gratiâ non adjuventur, in ipsis causa est non in*

in Deo. Itaque cùm constanter doceant juxta S. Augustinum, nemini unquam gratiam deesse spontanea ex parte Dei abdicatione; quid illis S. Thomæ id docentis testimonia P. Nicolaï opponit, nisi calumniandi libidine? Quid verò ex eisdem testimoniis gratiam sufficientem astruere nititur, nisi ut prædeterminantem necessariam esse neget, saltem ad actus pietatis imperfectos; & sufficientem Molinianam inducat?

ARTICULUS PRIMUS.

In quo referuntur S. Thomæ testimonia, in quibus de causâ defectus gratiæ agitur.

PRimum testimonium ex 1.2. q. 112. art. 3. desumtum est, ex quo perpetuam gratiæ Christi, ad actus, ad quos ex Dei intentione ordinatur, efficaciam probavimus. Hæc habet arg. 2. *Præterea Anselmus dicit in lib. de casu diaboli, quòd ista est causa quare Deus non concedit diabolo gratiam; quia ipse non voluit accipere, nec paratus fuit: sed remotâ causâ necesse est removeri effectum. Ergo si aliquis vult accipere gratiam, necesse est quòd ei detur.* Sic respondet.

Ad secundum dicendum, quòd defectus gratiæ prima causa est ex nobis, sed collationis gratiæ prima causa est à Deo, secundum illud Oseæ 13. Perditio tua ex te, Israël, tantummodò in me auxilium tuum.

S. Thomas idem ferè dicit quotlib. 1. art. 7. ad 2. *Et sic ex Deo est, ut homo se ad gratiam præparet; sed quòd gratiâ careat, non habet causam à Deo, sed ab homine, secundum illud Oseæ 13. Perditio tua ex te, Israël, tantummodò ex me auxilium tuum.*

Quia P. Nicolaï Conradum Koëllin in hunc S. Thomæ articulum ex 1.2. q. 112. laudavit, primò referemus quid doctissimus ille interpres ad hujus loci expositionem doceat. Hæc ejus verba sunt.

Major conceditur: & dico, quòd non accipere gratiam, reducitur in causam, in liberum arbitrium ponens obicem gratiæ: sed accipere gratiam, non est ex libero arbitrio, sed ex Deo. Ad minorem, vera est; sed dico quòd non velle accipere, est causa benè non acceptionis; sed velle, non est causa acceptionis: quare negatur consequentia, quia non sequitur: Si non volo, non fit: ergo si volo, fiet. Nam aliquis potest effectum impedire, quem tamen non potest facere: sicut aliquis potest impedire munus & donum Principis, nec tamen potest ipsum dare, vel ex se habere. Ita in proposito: Si aliquis non cooperetur divinæ motioni, non consequitur gratiam; non tamen sequitur: Ergo si cooperatur, consequitur virtute suæ cooperationis: quia negatio est causa negationis, sed affirmatio non est causa affirmationis. Et habetur simile 1. Poster. Quia non esse animal, est causa non respirationis; sed esse animal, non est causa respirationis: quia affirmatio non est causa propinqua, ut ibidem declaratur. Sic in proposito, non consentire est causa adæquata & propinqua non consecutionis gratiæ; sed consentire, non est causa propinqua & adæqua-

ta. Ita Conradus Koëllin.

P. Nicolaï hoc aliud testimonium refert in 1. Sent. dist. 40. q. 4. art. 2. *Utrùm Deus sit causa obdurationis.* En testimonium integrum, cujus P. Nicolai partem tantùm retulit. *Respondeo dicendum, quòd obduratio dicitur quandoque actus voluntatis obstinatæ in malum cui pertinaciter adhæret: & sic constat quod obdurationis causa non est Deus, sed homo, sicut nec alicujus actus peccati, in quantum deformis. Quandoque verò obduratio dicitur ipsa privatio gratiæ, quæ etiam excæcatio dicitur; quia gratia est quoddam lumen animæ, & perfectio quædam habilitans ipsam ad bonum: istum autem carere gratiâ ex duobus contingit; tùm quia ipse non vult recipere; tùm quia Deus non sibi infundit, vel non vult sibi infundere. Horum autem duorum talis est ordo, ut secundùm non sit nisi ex suppositione primi. Cùm enim Deus non velit nisi bonum, non vult istum carere gratiâ, nisi secundum quod bonum est: sed quòd iste careat gratiâ, non est bonum simpliciter: unde hoc absolutè consideratum non est volitum à Deo; est tamen bonum ut careat gratiâ, si eam habere non vult, vel si ad eam habendam negligenter se præparat; quia justum est: & hoc modo est volitum à Deo. Patet ergo quòd hujus defectus absolutè causa prima est ex parte hominis qui gratiâ caret; sed ex parte Dei non est causa hujus defectus, nisi ex suppositione illius quod est causa ex parte hominis; & per hunc modum invenitur dici Deus quandoque causa excæcationis vel obdurationis, non quidem immittendo malitiam, sed non impartiendo gratiam, quod in ipso est. Si enim non necessariò impartitur gratiam, in ipso est & non impartiri: Unde ejus quod est non impartiri, aliquo modo causa est. Iste autem defectus potest dupliciter considerari, sicut etiam quilibet alius. Cùm enim defectus incidat ex defectu causæ secundæ, & non ex defectu causæ primæ, quem tamen defectum Deus non impedit; tamen impedire posset, ne impedimentum naturæ cedat: si iste defectus gratiæ comparetur ad voluntatem, quæ est sicut causa proxima, invenitur voluntas habere causalitatem ad ipsum, quæ bonum propositum non accipit, cùm accipere posset: & ex hoc est culpabilis & vituperabilis, quia malum cujus principium est voluntas, est hujusmodi: si autem comparetur ad ipsum Deum, non invenitur causatus ab ipso, sed tantùm permissus & ordinatus, ut scilicet sit in pœnam ipsius voluntatis deficere. Unde dicit Augustinus in 1. Confess. Jussisti, Domine, & sic est, ut omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna; & talis ordinatio à Deo est: unde respectu ipsius defectus nullam causalitatem habet, sed respectu ordinationis tantùm; & hoc significatur cùm obdurare dicitur.*

Ad majorem hujus doctrinæ S. Thomæ illustrationem referendum est, quod de eodem argumento dicit 1. 2. q. 79. a. 3. ubi similiter quærit, *Utrùm Deus sit causa excæcationis & obdurationis. Respondeo dicendum*, inquit, *quòd excæcatio & obduratio duo importans, quorum unum est motus animi humani inhærentis malo & aversi à divino lumine, & quantùm ad hoc Deus non est causa excæcationis & obdurationis, sicut non est causa peccati. Aliud autem est subtractio gratiæ, ex quâ sequitur quòd mens divinitùs non illuminetur, ad rectè videndum, & cor hominis non emolliatur ad rectè vivendum: & quantùm ad hoc, Deus est causa excæcationis & obdurationis. Est*

autem

autem considerandum, quòd Deus est causa universalis illuminationis animarum, secundum illud Joan. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: sicut sol est universalis causa illuminationis corporum, aliter tamen & aliter. Nam sol agit illuminando per necessitatem naturæ; Deus autem agit voluntariè per ordinem suæ sapientiæ. Sol autem licet, quantùm est de se, omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inveniat in aliquo corpore, relinquit illud tenebrosum, sicut patet de domo cujus fenestræ sunt clausæ; sed tamen illius obscurationis nullo modo causa est sol. Non enim suo judicio agit ut lumen interiùs non immittat, sed causa ejus est solùm ille qui claudit fenestram: Deus autem proprio judicio lumen gratiæ non immittit illis in quibus obstaculum invenit. Unde causa subtractionis gratiæ est non solùm ille qui ponit obstaculum gratiæ, sed etiam Deus qui suo judicio gratiam non apponit: & per hunc modum, Deus est causa excæcationis & aggravationis aurium, & obdurationis cordis.

Ad plenam omnium quæ P. Nicolai in suo de Arnaldi propositione Suffragio è S. Thomâ retulit confutationem, superest hujus S. Thomæ doctrinæ elucidatio, in quâ cùm nihil Arnaldi & cæterorum sancti Augustini Discipulorum sententiæ contrarium esse, nihil nisi omninò conformé ostendero, Patri Nicolaï nova S. Thomæ testimonia cudenda erunt, quibus se fidelem ejus asseclam & interpretem, non desertorem, non transfugam, non infidum corruptorem probet.

ARTICULUS II.

In quo ostenditur ex his testimoniis sequi necessariò, gratiam sufficientem omnibus non dari, nec posse ullam hac in re quæstionem moveri, nisi circa justos, eamque circa peccata mortalia facillimè solvi, & ad sola venialia revocari, nec ad Arnaldi Propositionem ullo modò pertinere.

OBservandum est 1. Molinistas his S. Thomæ testimoniis præsertim uti, ut ejus auctoritate physicam prædeterminationem impugnent, & gratiam sufficientem Molinæ libero arbitrio subjectam stabiliant. In hunc finem Petrus à S. Joseph in defensione S. Thomæ disp. 1. Sect. 8. §. 2. & 3. refert hæc testimonia ex Summâ. *Defectus gratiæ prima causa est ex nobis*, &c. In 1. Sent. *Istum carere gratiâ ex duobus contingit*, &c. Hoc aliud à P. Nicolai pariter objectum l. 3. contra gentes c. 159. *Deus quantùm est ex se*, &c. Istud denique 1. 2. q. 109. art. 8. ad 1. *Quia ex ejùs defectu est, quòd homo se ad gratiam habendam non præparet*, &c. Multis argumentis contendit hæc cohærere non posse cum sententiâ quæ prædeterminationem physicam ad omnes actus requirit, atque ita concludit pag. 151. *Certè ut ista locum habeant, amovenda sunt à Deo decreta illa absoluta, ante quamcunique notitiam futuræ nostræ coope-*

rationis

rationis fabricata, & prædeterminationes physica tam ad bonum, quàm ad malum ex iis profluentes. Ista enim cum sincerâ & genuinâ S. Thomæ doctrinâ nullo modo cohærere possunt, ut ex hactenus dictis satis superque intelligitur. Id quidem tam apertè P. Nicolaï non concludit, quia tam publicè & apertè Molinismum tueri non audet: sed ostendam eamdem esse mentem ejus, quæ Fuliensis; & gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem cohærere non posse cum doctrinâ quam ex his S. Thomæ testimoniis adversùm nos falsò colligit.

2. Observandum est nos supponere juxta certam S. Thomæ doctrinam, gratiam per se efficacem ac prædeterminantem ad singulos pios voluntatis actus, seu perfectos, seu imperfectos esse necessariam; sicut omnes Thomistæ fatentur. Hîc itaque nonnisi ex hujus doctrinæ principiis ratiocinamur.

3. Observandum est, juxta doctrinam his S. Thomæ testimoniis contentam, constans esse & indubitatum, gratiam actualem interiorem, ad peccata vitanda necessariam, omnibus hominibus non dari, iisque à Deo justè negari qui in peccato mortali sunt. Cùm enim peccatum mortale sit causa defectus gratiæ, & impedimentum illius receptioni per hominem positum, Deus non vult illos carere gratiâ, nisi ex suppositione defectus ex parte hominis: atque ita justum est & hoc modo volitum à Deo, ut isti careant gratiâ. Itaque ex his testimoniis nulla de gratia sufficiente quæstio moveri potest circa peccatores, sed solùm circa justos. P. Nicolaï id satis intelligens hæc omnia S. Thomæ de causa defectus gratiæ ad justos præsertim refert. *Quomodò enim*, inquit, *prima causa hujusmodi defectus gratiæ est à nobis, & non à Deo esse dici debet, si justo sponte deest; si tunc defuit Petro, cùm justus esset?*

Sic autem ista quæstio de causa defectus gratiæ circa justos moveri potest. Certum est justos, cùm à justitiâ excidunt, gratiam per se efficacem ad standum necessariam non habuisse. Si enim eam habuissent, sine dubio stetissent. Quæritur ergo quæ sit causa ex eorum parte, cur gratiam standi, & in justitiâ perseverandi non habuerint, cùm tunc ab omni peccato mortali immunes esse supponantur?

Verùm hæc de justorum casu quæstio solvi etiam potest, doctrinæ quam P. Nicolaï ex his S. Thomæ testimoniis deducit, inhærendo; si scilicet dicatur, Deum justis in peccati mortalis tentatione positis, gratiam actualem interiorem ad hoc vitandum necessariam non negare, nisi ob alicujus actualis peccati præcedentis, nempè venialis meritum. Sic Deum Petro in tentatione posito non defuisse, seu non negasse gratiam quâ ad Christum confitendum indigebat, nisi præsumtionis ejus præcedentis, quæ venialis solùm erat, merito: atque id

ex

ex sancti Thomæ doctrinâ confiteri P. Nicolaï compulsus est. *Ubi ergo* (inquit 1. classe pag. 33.) *peccatum non præcedit, qualecumque tandem sit* (hoc est, seu mortale sit, seu solùm veniale) *numquid intelligitur id prælere quo quis deinceps prohibeatur à peccando.* Et parte 1. n. 5. *Quòd enim Chrysostomus Petrum nullo fruitum auxilio astruit, ne caderet, ad hoc momentum spectat quo negavit, quia illo se privaverat, cùm præsumsit.* Et hâc confessione P. Nicolai Arnaldi propositionem absolvit, & S. Thomæ doctrinæ consentaneam declaravit; cùm Arnaldus, Deum Petro in tentatione nonnisi præsumtionis merito defuisse, tam apertè dixerit; ac secundùm hoc Patris Nicolaï judicium, ista propositio, Deus Petro justo in tentatione defuit, reprehendenda non sit, sed solùm ista, Deus Petro justo in tentatione sine ullius præcedentis præsumtionis, aut alterius peccati saltem venialis, merito defuit. Quare hanc ubique Arnaldo calumniam affingit, quasi dixerit Deum Petro justo sponte, seu spontaneâ abdicatione, & sine ullâ præcedente ex parte Petri causâ in tentatione defuisse.

Facilè autem probatur illud (Deum scilicet aliquibus justis in tentatione peccati mortalis aliquando deesse ob venialis peccati meritum) juxta gratiæ per se efficacis ad singulos actus necessariæ principia, tenendum confitendumque esse. Cùm enim aliquis justus in peccatum mortale cadit, Deus non dedit illi gratiam per se efficacem, quæ ad illud, ut oporret vitandum necessaria erat: seu illum per auxilium gratiæ suæ non prohibuit, ne caderet. Causa autem hujusmodi gratiæ defectus non potest esse peccatum mortale præcedens, quia nullum esse supponitur. Ergo si causa ex alicujus peccati actualis præcedentis merito repetenda est, illud peccatum actuale aliud esse non potest, quàm veniale.

Itaque ad peccatum veniale omnis quæstio & controversia revocatur, quænam scilicet causa sit ex parte hominis, cur Deus justo alicui gratiam ad primum peccatum veniale quod committit, & cujus merito posteà in peccati mortalis tentatione deseritur, evitandum necessariam non tribuat. Hic est lapis ad quem Patrem Nicolaï offendere necesse est. Huic enim quæstioni respondere non potest, quin ad gratiam Molinæ libero arbitrio, saltem ad orandum & præparandum se, seu ad non ponendum impedimentum, subjectam confugiat, & prædeterminantis gratiæ ad pios actus, saltem imperfectos, necessitatem neget.

Notandum autem est hanc quæstionem ad Arnaldi propositionem nullo modo pertinere. Illud enim unum dixit: Deum Petro justo in tentatione ob præsumtionis culpam defuisse: illud verò ex Patris Nicolaï confessione verum est & Catholicum. An autem ad non præsumendum gratiam actualem habuerit, necne; & quæ causa sit, cur Deus gratiam illi

ad

ad non præsumendum necessariam, non dederit, Arnaldus nec quæsivit, nec expendit; nec, si expendisset, aliud dixisset, quàm quod credit ac profitetur, scilicet causam homini adscribendam esse, non Deo, sicut mox exponemus.

Atque hinc omnibus obvium est, quàm malevolo animo P. Nicolaï adversus Arnaldum se gesserit, & quàm dolosa mendaxque fuerit hæc pacis, lenitatis, ac sinceritatis professio, quam se inQuæstione juris discutiendâ adhibiturum in sui Suffragii exordio sanctissimè, ipsâ teste conscientiâ, pollicitus est. Ubi enim pacis studium, ubi animi lenitas, ubi sinceritas in eo Doctore, qui cùm probè noverit, quænam sit unius è suis fratribus sententia, cui examinandæ delectus est, cùm eam catholicam & irreprehensibilem esse suis argumentis ac rationibus probet; tamen ejusdem sui fratris sententiam hæreseos, impietatis, & blasphemiæ notis afficiendam esse concludit. Sic se gerit in Suffragio suo P. Nicolaï: declarat ac probat catholicam esse illius sententiam, qui Deum Petro nonnisi ex Petri merito ac defectu defuisse dixerit, qui Deum nunquam spontè & spontaneâ abdicatione justos auxilio necessario privare censuerit, qui nullius unquam hominis seu peccatoris, seu justi derelictionem à Deo fieri, nisi causâ ex parte hominis suppositâ, confessus fuerit. Sed P. Nicolai vel scivit vel ignoravit nihil aliud Arnaldum credere ac profiteri. Illud autem ignorare non potuit, tum quia nec in Arnaldi Epistolâ, nec in quovis alio ejus Opere, ullus suspicioni locus est, quòd aliter teneat: tum præsertim quia in altero Apologetico ad Facultatem misso, quem Pater Nicolaï à se lectum fuisse testatur sui Suffragii parte 1. n. 1. p. 7. idem Arnaldus expressè declarat, *Petrum à Deo derelictum non fuisse, nisi in præsumtionis suæ pœnam.* Ubique verò cum cæteris S. Augustini discipulis constanter docuit ex S. Augustini sententiâ, quòd homines, seu peccatores, seu justi, à Deo non adjuventur, in ipsis semper causam esse, non in Deo; cùm quibusdam justis non datur auxilium Dei, sine quo perseverare non possunt, pœnam peccati semper esse; denique Deum nulli unquam homini, sive in hoc naturæ corruptæ statu, sive in statu naturæ integræ, nullique Angelo, spontaneâ abdicatione defuisse, ac nulli unquam sponte suâ auxilium necessarium denegare. Hæc sunt Arnaldi verba in Apologetico altero Sect. 2. demonstratione 8. p. 17. (hìc 76.)

Respondebit Inquisitor ille, fateor, Petrum revera à Deo derelictum tentationem superare non potuisse: verùm id ei accidisse in præsumtionis suæ pœnam, ut ipsi à me laudati testantur Patres. Fateor id quidem; sed quid ad Epistolam? Contendit auctor Epistolæ, post Chrysostomum & Augustinum, Petro gratiam sine quâ nihil possumus, id est sine quâ tentationem superare non pote-

poterat, defuisse. Quaritur, an hac propositio haretica sit, an verò orthodoxa. Quis verò ita mente captus est, ut non videat, propositionis hujus veritatem non infirmare, sed contra magis statuere, qui non modò Petro gratiam defuisse agnoscit, sed quare defuerit exponit? Eo enim verius est & certius illam Petro defuisse, quo magis ostenditur non sine causâ eam illi defuisse. Ut si quis multos etiam baptisatos damnatum iri contenderet, nonne ineptiret prorsus, qui hoc argueret erroris, eo quòd nemo baptisatus damnandus sit, nisi qui ob peccata damnari meruerit? Neque enim tum baptisatos multos damnari negaret, sed causam cur damnarentur afferret.

Itaque P. Nicolaï, qui Apologeticum hunc legit, ignorare non potuit sic Arnaldum sentire, quòd scilicet Deus Petro justo non spontaneâ abdicatione, sed in præsumtionis pœnam defuit. Atqui P. Nicolaï hanc sententiam catholicam & irreprehensibilem esse toto suo Suffragio declarat. Ergo Arnaldi propositionem, eo Arnaldi sensu sumtam & intellectam, catholicam esse judicat; concludit tamen illam hæreseos, impietatis, & blasphemiæ notis afficiendam esse; postquàm scilicet toto Suffragio falsissimè, ac reclamante conscientia supposuit, hanc esse Arnaldi mentem, hunc illius propositionis sensum, ut Deus Petro justo, ac quibusdam aliis justis quos aliquando similiter deserit, sponte ac spontaneâ abdicatione, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ, defuerit.

Quis ergo jam his perspectis non agnoscat, Censor iniquissime, quòd aliqui Doctores tibi & quibusdam aliis ex Inquisitoribus, *non ex intemperatâ*, ut criminaris, *& imprudente cavillatione*, sed ex certissimis ac verissimis, ut patet argumentis, palàm exprobrare veriri non sunt, *vel invidia, vel odio, vel vindicandi libidine, vel inflammata bili ac in iram effusæ, vel averso animo & adversari gestienti, vel pravis affectibus ac præposteris, aut similibus quibuscumque incitamentis tribuenda esse*, ut tua tibi verba regeramus (Suffrag. pag. 5.) quæ in Arnaldi propositionem ac sententiam dixisti. Expone, rogo te, quid his respondeas? Ubi in Arnaldi propositione, Epistolâ, Apologeticis, aliisve Scriptis legeris, quod illi de hac spontanea Dei abdicatione affingis? Et quomodo tuum judicium Censorium cum eâ sententiâ quam tu probas, & quam ille apertissimè, vel te conscio profitetur, concilies? Nisi id facias, quod præstare nunquam poteris, ne dubites quin is habearis, quem dicere non ausim, apud probos omnes, eruditos, ac veritatis, fidei, & æquitatis amatores.

Itaque cùm in Arnaldi propositione non agatur nisi de derelictione Petri, cùm Christum negando cecidit, quam idem Arnaldus in ejus præsumtionis pœnam accidisse profitetur, illam de causâ defectus gratiæ, circa peccata venialia, quæstionem tracta-

 mus,

mus, non præcisè quidem ad Arnaldi propositionem defendendam, utpotè ab eadem quæstione penitùs sejunctam, sed ad S. Thomæ doctrinam, quam Pater Nicolaï objicit, exponendam, & à perverso sensu illi per eum affisto vindicandam.

ARTICULUS III.

In quo ostenditur, Patrem Nicolaï huic quæstioni, de causa defectus gratiæ circa peccata venialia, respondere non posse, quin gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessitatem rejiciat. Et enim qui illam de gratiâ efficace doctrinam admittat, ad peccatum originale recurrendum esse.

PRimum igitur quæro à P. Nicolaï, cùm aliquis justus in primum peccatum veniale cadit, puta in præsumtionem, seu in orandi negligentiam, seu in aliquod aliud, cujus merito posteà à Deo in peccati mortalis tentatione deseritur; sicut Petro justo contigit, cùm de se nimiùm præsumsit; An gratiam habuit quâ illud peccatum veniale non committeret, quâ non præsumeret, & quâ ad Deum, orando ut oportet, confugeret? Si respondeat: Habuit gratiam actualem sufficientem, per quam poterat illud peccatum vitare, non præsumere, & ad Deum orando confugere; iterum quæro: An ut eâ gratiâ actuali sufficiente benè uteretur, ut illi per dissensum impedimentum non poneret, ut actu non præsumeret, ut vigilaret & oraret, gratia alia per se efficax requirebatur, necne?

Si respondeat: Non requirebatur; reponam statim: Ergo hæc gratia sufficiens quoad usum libero arbitrio relicta est: ergo gratia per se efficax ad singulos pios actus non requiritur; siquidem illa in justis ad bonum gratiæ sufficientis usum, qui pius actus est, non requiritur; sicut nec ad orandum, & ad non præsumendum: atque ita non requiritur ad imperfectos pietatis actus, quibus ad gratiam habitualem seu habendam, seu servandam, homo disponitur; & hæc est gratia sufficiens Molinæ, saltem ad orandum libero arbitrio relicta, quam M. Alphonsus Le Moine amplectitur, & Thomistæ omnes velut Semipelagianum errorem rejiciunt.

Si verò respondeat: Requirebatur gratia per se efficax, quâ voluntas non solùm fit agendi potens, sed quâ etiam vult aut agit infallibiliter & indeclinabiliter; mox subjiciam: Ergo justus ille non habuit gratiam ad illud peccatum veniale vitandum, seu ad pium hunc actum exercendum necessariam. Hoc verò posito jam à P. Nicolaï quæro, quæ causa est ex parte hominis illius, scilicet justi, cur Deus illi hanc gratiam necessariam non dederit? Non

Non est quòd P. Nicolaï recurrat ad aliquod peccatum veniale præcedens, quia nullum est; siquidem agitur de gratiâ ad primum peccatum veniale vitandum necessariâ. Præterea ulteriùs quærerem, cur Deus gratiam non dedit ad istud aliud peccatum veniale vitandum necessariam? Atque ita deveniam tandem ad primum peccatum veniale. Quòd si, fatente P. Nicolaï, Deus gratiam ad aliquod peccatum vitandum necessariam aliquando deneget, sine ullius peccati actualis præcedentis nequidem venialis merito; jam quæram à P. Nicolaï, ut exponat quo sensu S. Thomas dicat, primam causam defectus gratiæ esse ex nobis, Deum sua auxilia aliquibus subtrahere pro merito suæ actionis, secundùm quod ejus justitia exigit: quòd Deus non prohibeat ne aliqui peccent, contingere ex merito præcedentis peccati: denique Deum nunquam velle aliquem carere gratiâ, nisi ex suppositione illius quod est ex parte hominis; & hanc Patris Nicolaï expositionem amplectemur.

Sed illius ad hæc responsionem frustra quærimus, satis illius mens explorata perspectaque nobis est. Hoc enim unum ex his S. Thomæ testimoniis colligere intendit; Deum numquam gratiam actualem ad aliquod peccatum, seu veniale, seu mortale sit, vitandum necessariam denegare, nisi ex parte hominis aliquod peccatum actuale præcesserit, quod sit causa defectus gratiæ: atque ita secundam responsionem sequi & probare non potest, juxta quam Deus gratiam ad primum peccatum veniale, propter quod justus posteà à Deo deseritur, vitandum necessariam denegat, sine ullo præcedentis peccati, saltem venialis, merito: sed alteri responsioni eum adhærere necesse est, juxta quam S. Thomæ auctoritate gratia sufficiens Molinæ libero arbitrio, saltem in justis, non quidem ad operandum, sed saltem ad orandum & ad vigilandum relicta asseritur ac stabilitur, & gratiæ prædeterminantis ad singulos pios actus, saltem ad imperfectos, idque in justis, necessitas negatur & impugnatur: atque ita Patri Nicolaï larvam detraximus, & Molinistam sub Dominicanis vestibus latentem deteximus.

Nobis ergo gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus, seu in peccatoribus, seu in justis, necessariæ doctrinam à S. Thomâ certissimè doceri cum universâ ejus Scholâ supponentibus, & ab eâ nunquam in exponendis sancti Doctoris testimoniis deflectentibus, juxta secundam responsionem dicendum est Deum justo, qui in primum peccatum veniale cadit, cujus merito posteà à Deo in tentatione peccati mortalis deseritur, gratiam actualem ad illud vitandum necessariam denegare sine merito peccati actualis præcedentis. Ex quo sequitur quòd cùm S. Thomas dicit primam causam defectus gra-

tiæ ſemper eſſe à nobis, ſemper eſſe ex merito præcedentis peccati, ac ſemper ſupponere illud quod eſt ex parte hominis, intelligendum eſſe non de ſolo actuali peccato, ſed de actuali vel originali, etiam remiſſo; eum in modum quem mox exponemus art. 5. arg. 6. nec ſolùm de homine ut eſt in peccato actuali, ſeu mortale, ſeu veniale ſit, ſed etiam ut ſubjacet corruptioni & vitio ad peccatum inclinanti, quæ ex præcedenti culpa proveniunt.

Obſervabit fortè aliquis, S. Thomam in his omnibus teſtimoniis gratiam habitualem potiùs intelligere, quàm actualem, ac quærere quæ ſit cauſa, non cur gratia actualis, quâ homo ſe ad gratiam habitualem præparat, ſed cur habitualis, ad quam habendam homo præparatione indiget, aliquibus non detur; atque id probabit ſingula percurrendo.

Dicet hoc teſtimonium 1. 2. q. 112. art. 3. *Defectus gratiæ prima cauſa eſt ex nobis*, &c. de gratia habituali intelligi, quia in hoc articulo quæſtio eſt de gratia habituali, an neceſſariò detur ſe ad illam præparanti? Id confirmabit ex argumento, ad quod reſpondetur, quod tale eſt. Cùm gratia non detur alicui, quia non vult eam accipere, ſequitur eam dari alicui, quia vult eam accipere; quod de gratia habituali intelligitur, quam non habet qui eam accipere non vult; quare Conradus Koëllin de gratia habituali id exponit.

Dicet S. Thomam pariter in alio teſtimonio in 1. Sent. diſt. 40. q. 4. art. 2. de gratia habituali loqui; quia loquitur de gratia, ad quam habendam homo ſe præparat. *Eſt tamen bonum*, inquit, *ut careat gratiâ, ſi eam habere non vult, vel ſi ad eam habendam negligenter ſe præparat.* Ergo, inquiet, non loquitur de gratiâ per quam homo ſe præparat, quæ eſt actualis; ſed de ea ad quam ſe præparat, quæ eſt habitualis; & de hac quærit, quæ ſit cauſa cur homo illa careat? Prætereà eam gratiam de qua agit ſic deſcribit. *Gratia eſt quoddam lumen animæ, & perfectio quadam habilitans ipſam ad bonum*; quibus verbis gratia habitualis, potiùs quàm actualis deſignatur.

Addet hæc verba ex 3. contra gentes cap. 159. *Deus quantùm in ſe eſt, paratus eſt omnibus gratiam dare.* Hæc ſimilia in 12. ad Hebr. lect. 3. *Gratia nulli deeſt, ſed omnibus quantùm in ſe eſt ſe communicat*, de gratia habituali etiam intelligi, quia in utroque loco de eâ gratiâ loquitur, quam Deus dat homini ſe ad illam præparanti; ſeu, quod idem eſt, illi impedimentum non ponenti: talis autem gratia eſt habitualis. Sic ſentit P. Nicolaï. *Nec intereſt*, inquit 1. claſſe pag. 32. *gratiam ibi habitualem indicari, quæ ſe ad illam præparanti non deſit.* An verò gratiam actualem quâ homo ſe præparat, ſeu quâ removet impedimentum, Deus omnibus det, his verbis S. Thomas

non

non definit, imò in sequentibus eam omnibus non dari pronuntiat. Atque ita concluder, quòd cùm in his omnibus locis S. Thomas de gratiâ habituali loquatur, quam Deus semper dat homini se ad illam præparanti, & quam nunquam negat, & etiam nunquam subtrahit, nisi homini se ad illam, seu habendam, seu servandam non præparanti, & illi seu recipiendæ, seu servandæ, impedimentum ponenti: & cùm se ad gratiam non præparare, seu illi impedimentum ponere, non sit nisi ex peccato aliquo actuali; concludet, inquam, causam privationis gratiæ, de quâ ibi S. Thomas loquitur, semper ad peccatum aliquod actuale referendam esse, non verò ad originale.

P. Nicolaï hanc expositionem sequi & approbare non potest; quia si in his omnibus locis de solius gratiæ habitualis carentiâ S. Thomas loqueretur, ex his concludi non posset, gratiam actualem omnibus, & præcipuè justis, semper dari, ac proinde P. Nicolaï illa omnia ad id unum probandum frustra omninò proferret.

Præterea licet ista testimonia per gratiam habitualem rectè exponi possent, eadem quæstio semper recurreret, cur scilicet Deus aliquibus non det gratiam actualem necessariam ut non peccent, & ut ad gratiam habitualem seu habendam, seu non amittendam se præparent, ac illi impedimentum non ponant; & cur aliquibus justis aliquando non detur, causa autem defectus hujusmodi gratiæ ex parte justi, quoad primum peccatum veniale, assignari non potest, gratiæ per se efficacis ad singulos pios actus necessariæ principiis inhærendo, quin ad peccatum originale referatur.

Denique hæc quidem expositio omnem difficultatem absolvit, omnesque Molinistarum objectiones præcludit. Verùm licet aliqua S. Thomæ verba de gratiâ habituali rectè intelligantur; in aliis tamen de gratiâ actuali loquitur, sicut cùm dicit 1. 2. q. 79. art. 1. (in quo quærit, *Utrum Deus sit causa peccati.*) *Neque indirectè Deus potest esse causa peccati. Contingit enim quòd Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitanda peccata, quod si præberet, non peccarent: sed hoc totum facit secundùm ordinem suæ sapientiæ & justitiæ.* Et ad 1. *In malum autem inclinat voluntatem, in quantùm non prohibet, sicut dictum est; & tamen hoc etiam contingit ex merito præcedentis peccati.* Hæc de auxilio actuali intelligi negari non potest. Hoc idem dicit qq. disp. de malo, q. 3. de causa peccati, art. 1. ad 1. *Deus,* inquit, *dicitur tradere aliquos in reprobum sensum, vel inclinare voluntates in malum, non quidem agendo vel movendo, sed potiùs deserendo, vel non impediendo: sicut si aliquis non daret manum cadenti, diceretur esse causa illius. Hoc autem Deus ex justo judicio facit, quòd aliquibus auxilium non præstat ne cadant.* Atque ita juxta S. Tho-

mam causa defectus gratiæ, non solùm habitualis, sed etiam actualis, semper ex parte hominis, & ex præcedentis peccati merito repetenda est.

Præterea rationes quibus gratiam non negari dicit, nisi propter aliquam causam ex parte hominis, pariter demonstrant, etiam actualem, nisi propter aliquam causam ex parte hominis non negari. Nam carentia gratiæ actualis, sicut & habitualis, pœna est quam Deus nisi ex aliquâ causâ justâ non infligit. Item quòd aliquis careat gratiâ actuali, est volitum à Deo: ergo cùm Deus non velit nisi bonum, non vult istum carere gratiâ actuali, nisi secundùm quod bonum est: illud autem cùm simpliciter bonum non sit, non est bonum, nisi ut justum est; porrò nec justum est, nisi in quantùm est aliqua causa ex parte hominis. Atque ita juxta S. Thomæ doctrinam semper carentia gratiæ, seu habitualis, seu actualis, ad hominem ut ad causam referenda est, nec Deo unquam attribuenda, nisi ex suppositione ejus quod est ex parte hominis. Probandum ergo nobis est, eam causam defectus gratiæ quæ est ex parte hominis, juxta S.Thomam, non solùm de peccato actuali, sed etiam de originali, etsi per baptismum remisso, intelligi oportere.

ARTICULUS IV.

Ex sancto Thomâ causam defectus gratiæ aliquando ad peccatum originale, etsi in baptismate remissum, referri: nec aliter ejus de Gratiâ & Prædestinatione doctrinam exponi posse octo argumentis ostenditur, quorum quinque priora hic proponuntur.

Primum Argumentum.

1. Supposito quòd S.Thomas gratiam per se efficacem ad singulos actus necessariam esse docuerit, aliá ex parte hominis causa inveniri non potest, cur justo alicui gratiam ad primum peccatum, cujus merito posteà deseritur, vitandum necessariam non det, quàm peccatum originale, ut anteà art. 3. probavimus. Ergo vel id S. Thomam tenere dicendum est, vel contra communem ejus Scholæ consensum fatendum est, eum gratiæ Molinianæ libero arbitrio, saltem ad orandum, in justis relictæ doctrinam sequi, atque ita prædeterminantis ad singulos actus necessitatem impugnare.

Itaque nescio quî fieri possit, ut nonnulli qui gratiæ prædeterminantis ad singulos actus necessitatem firmissimè propugnant, eorum sententiam velut duram & S.Thomæ contrariam improbent, qui defectum gratiæ ad peccatum originale, ut causam, aliquando referendam esse docent,

cent, puta in justorum casu; quia tunc vel ad meram Dei voluntatem confugiendum est, nulla causâ ex parte hominis suppositâ, vel si aliqua causa ex parte hominis assignanda sit, alia esse non potest, quàm peccatum originale, seu vitium ex eo relictum. Sed nonne durius longè est, defectum gratiæ hoc in statu meræ Dei voluntati, quàm peccato originali tribuere? Nonne etiam id S. Thomæ doctrinæ repugnat, qui defectum gratiæ seu habitualis, seu actualis semper in præcedentis peccati meritum refert, & nunquam Deo attribui vult, nisi suppositâ causâ ex parte hominis, sicut allata testimonia evidentissimè probant? Et hanc tamen sententiam plures Molinistæ in aliquibus Thomistis eam tenentibus non reprehendunt, aliam verò longè mitiorem, quæ S. Augustini & S. Thomæ est, & quam nos sequimur, crudelitatis in Deum, impietatis, hæreseos accusant, adeò illorum in S. Augustini discipulos odium, omnem æquitatem & omne judicium in eis pervertit.

II. Argumentum.

Quoties aliquis, seù peccator, seu justus in aliquod peccatum cadit, tunc Deus illum non prohibet, non impedit, permittit illum cadere in peccatum, ac illi auxilium non præstat ne cadat. Hoc in S. Thomæ doctrinâ certissimum est, nec controverti potest. *Contingit enim*, (inquit 1. 2. q. 79. art. 1.) *quòd Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata, quod si præberet, non peccarent.* Quod tam verum est de justis qui cadunt in aliquod peccatum, quàm de peccatoribus. Sed cùm Deus non prohibet ne aliquis peccet, *Hoc contingit*, (inquit ibidem 1. 2. q. 79. art. 1. ad 1.) *ex merito præcedentis peccati. Hoc* (inquit in quæst. disp. de malo q. 3. de causa peccati art. 1. ad 1.) *Deus ex justo judicio facit, quòd aliquibus auxilium non præstat ne cadant.* Supponamus ergo esse primum peccatum alicujus justi: quodnam est præcedens peccatum ex cujus merito Deus non prohibet ne hic justus in illud peccatum cadat, nisi peccatum originale?

III. Argumentum.

Juxta S. Thomam 1. 2. q. 114. art. 9. *Perseverantia usque in finem dependet solùm ex motione divinâ, quæ est principium omnis meriti: sed Deus gratiâ perseverantiæ bonum largitur.* Idem docet q. 109. art. 10. *Multis*, inquit, *datur gratia, quibus non datur perseverare in gratia.* Idem docet in 2. ad Tim. 2. lect. 3. *Si quæras in singulari, quare dat huic donum perseverantiæ, & non illi, non habet rationem nisi solam Dei voluntatem Augustinus: Quare hunc trahat & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.* Idem docet 2. 2. q. 137. Et lib. 3. contra gentes c. 155. & quodlib. 3. art. 11. ad 7. Itaque eos justos, quibus non

non dat donum perſeverantiæ, deſinit movere, deſerit auxilium ſuum non præſtando, quod ſi præberet à juſtitiâ non deficerent, ac permittit illos cadere in peccatum, per quod à juſtitiâ deficiunt. Quæro ergo cur permittit illos cadere, & cur auxilium motionis divinæ non præſtat ne cadant?

Si quis dicat, etſi habeant opera meritoria, tamen non conſequuntur perſeverantiam, quia illi impedimentum ponunt per peccatum; reſpondebit S. Thomas, ut habetur 1. 2. q. 114. art. 9. *Sed contra non poteſt dici quòd hoc fiat* (hoc eſt quòd perſeverantiam non conſequantur) *propter impedimentum peccati; quia hoc ipſum quod eſt peccare, opponitur perſeverantiæ, ita quòd ſi aliquis perſeverantiam mereretur, Deus non permitteret illum cadere in peccatum.* Atque ita juxta S. Thomam, ratio propter quam juſti qui non perſeverant, non accipiunt à Deo donum perſeverandi in gratiâ acceptâ, non eſt quia illi perſeverantiæ dono per peccatum impedimentum ponunt, cùm non ponere impedimentum gratiæ, ſit pars & effectus doni perſeverantiæ; ac Deus faciat illos juſtos non ponere impedimentum gratiæ conſervandæ, ſeu non permittat illos juſtos in peccatum cadere, quibus donum perſeverandi in gratiâ præparavit ac dare conſtituit. Ut enim iterum dicit 2. 2. q. 24. art. 11. loquens de perſeverantiâ in charitate & gratiâ acceptâ, *Impoſſibile eſt hæc duo ſimul eſſe vera, quòd Spiritus ſanctus velit aliquem movere ad actum charitatis, & quòd ipſe charitatem amittat peccando. Nam donum perſeverantiæ computatur inter beneficia Dei, quibus certiſſimè liberantur, quicumque liberantur, ut Auguſtinus dicit in libro De prædeſtinatione Sanctorum.*

Præterea verò ſi diceretur, juſtos qui non perſeverant, non accipere à Deo donum perſeverandi, quia illi dono impedimentum ponunt per peccatum, eadem ſemper quæſtio recurreret, quare ſcilicet, cùm habeant opera meritoria, non accipiunt à Deo donum gratiæ actualis ad non ponendum impedimentum dono perſeverantiæ. Nam, ut docet S. Thomas in 12. ad Hebr. lect. 3. *Dicendum eſt, quòd hoc ipſum, quòd aliquis non ponit obſtaculum, ex gratiâ procedit. Quòd ergo à quibuſdam removetur iſtud obſtaculum, hoc eſt ex miſericordia Dei; quòd autem non removetur, hoc eſt ex juſtitia ejus.* Idem docet l. 3. contra gentiles c. 160. 161. & 162. ut oſtenſum eſt Sect. 1. art. 1. & 2.

Quæro ergo cur Deus illis juſtis perſeverantiam non dat, & cur permittit illos cadere in peccatum & peccando ponere impedimentum gratiæ, cur auxilium motionis ſuæ non præſtat ne cadant? Hoc certè juxta S. Thomam fit juſto judicio & ex merito præcedentis peccati. Sed quodnam eſt illud peccatum præcedens? Non mortale; quia ſupponuntur nondum à juſtitiâ defeciſſe; ſi dicatur illud peccatum

esse veniale aliquod præcedens, quale est negligentia orandi, aut aliquod aliud per quod posuerunt impedimentum dono perseverantiæ; quia si orassent, ab hoc perseverantiæ dono deserti non fuissent. Sed iterum quæro, quod est peccatum præcedens, cujus merito Deus permisit eos in illud negligentiæ orandi peccatum, aut aliquod aliud, cujus merito postea in peccati mortalis tentatione deserti sunt, incidere, nec auxilium suum præstitit, ut orarent ac vigilarent? Hoc enim etiam fit justo judicio, & ex merito præcedentis peccati. Certè juxta indubitatam S. Thomæ de dono perseverantiæ doctrinam, in justorum casu, cùm peccatum aliquod admittunt, cujus posteà merito in peccati mortalis tentatione justo Dei judicio deseruntur, ad peccatum originale recurrendum est. Et quicumque aliter sentiunt, quicumque ex S. Thomæ doctrinâ causam desertionis justorum, seu causam negationis doni perseverantiæ ad peccatum originale, quia illud remissum est, non esse referendam contendunt, hi S. Thomæ imponunt, vel quòd gratiam prædeterminantem ad singulos pios actus non esse necessariam, ac prædestinationem gratuitam non esse tenuerit, vel quòd defectum gratiæ actualis in nobis ad meram Dei voluntatem, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ, ac sine ullius peccati præcedentis merito aliquando referri docuerit.

IV. Argumentum.

Sanctus Thomas l. 3. contra gent. c. 160. hæc habet; *Quod autem dictum est in potestate liberi arbitrii esse, ne impedimentum gratiæ præstet, competit his in quibus naturalis potentia integra fuerit*, hoc est, ut ostendimus Sect. 1. art. 2. his qui sunt in statu naturæ integræ, qualis fuit in primo parente ante peccatum.

Ubi observandum est, non reperiri ex gratiâ sanante & justificante, sed ex integritate naturæ, quòd sit in potestate liberi arbitrii, ne impedimentum gratiæ præstet. Quare docet 1. p. q. 62. art. 2. ad 2. quòd homo habet impedimentum ex corruptione corporis & infectione peccati, ne convertatur ad Deum: corruptio autem corporis & infectio peccati in justis cum gratiâ mentem sanante remanet, ut docet 1. 2. quæst. 109. art. 9. in c. *Secundò*, inquit, *ratione speciali, propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in ea corruptio & infectio quantùm ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7.* Et art. 10. ad 3. *Et tamen faciliùs homo per gratiæ donum perseverare poterat in statu innocentiæ, in quo nulla erat rebellio carnis ad spiritum, quàm nunc possimus, quando reparatio gratiæ Christi, etsi sit inchoata quantùm ad mentem, nondum tamen est consummata quantùm ad carnem.* Et quæst. disp. de veritate quæst. 26. art.

art. 5. ad 3. *Dicendum, quòd quantumcumque homo habeat habitum gratiæ, ſemper tamen indiget divina operatione quâ in nobis operatur modis prædictis, & hoc propter infirmitatem noſtræ naturæ, & multitudinem impedimentorum, quæ quidem non erant in ſtatu naturæ conditæ; unde magis tunc poterat homo ſtare per ſeipſum, quàm nunc poſſint habentes gratiam, non quidem propter defectum gratiæ, ſed propter infirmitatem naturæ.* Ergo juxta hanc doctrinam non eſt in poteſtate liberi arbitrii hominum juſtorum, in quibus naturalis potentia integra non eſt, ſicut erat in poteſtate primi hominis ante peccatum, ne impedimentum gratiæ, ſcilicet conſervandæ præſtent. Ac proinde poſteà S. Thomas explicans quid ſit, non eſſe in poteſtate liberi arbitrii impedimentum gratiæ non præſtare, licet de iis qui in peccato ſunt loquatur, etiam intelligendus eſt de aliis in quibus natura non eſt integra, ſcilicet de juſtis: dicit autem, *quòd quamvis vitare non poſſint per propriam poteſtatem, quin impedimentum gratiæ præſtent vel ponant, niſi auxilio gratiæ præveniantur, nihilominus tamen* (cum ſcilicet eodem auxilio non præventi impedimentum gratiæ ponunt) *hoc eis imputatur ad culpam, quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur.* Sed circa juſtos quæ præcedens culpa intelligi poteſt, in cujus pœnam Dei auxilio non præveniuntur, ut impedimentum gratiæ non ponant, niſi originalis?

V. ARGUMENTUM.

Sanctus Thomas 2. 2. quæſt. 2. art. 5. ad 2. dicit, *Quòd auxilium gratiæ, cum quo homo poteſt Deum & proximum diligere & credere, quibuſcumque divinitùs datur, miſericorditer datur; quibus autem non datur, ex juſtitiâ non datur in pœnam præcedentis, aut ſaltem originalis peccati, ut Auguſtinus dicit in lib. de corrept. & grat.*

Scio ſtatim reſponſuros adverſarios, intelligi originale peccatum nondum remiſſum, quod eſt cauſa cur aliquibus non detur auxilium ad credendum & diligendum Deum; itaque ex hoc non probari, peccatum originale quod eſt remiſſum, eſſe cauſam cur Deus aliquibus gratiam non det, de quo ſolo quæſtio eſt.

Verùm hæc reſponſio nullius momenti eſt: quia S. Thomas generaliter dicit, quòd quibuſcumque datur auxilium gratiæ ad diligendum Deum, miſericorditer datur; quibus autem non datur, ex juſtitiâ non datur. Ergo hoc verum eſſe debet de omnibus quibus non datur auxilium ad diligendum Deum: aliquibus autem juſtis, iis ſcilicet qui non perſeverant, qui in tentatione cadunt, & charitatem amittunt peccando, auxilium ad diligendum Deum, ſeu ad perſeverandum in Dei dilectione non datur, juxta S. Thomam docentem eis non dari perſeverare in gratiâ, & Spiritum ſanctum non velle eos movere ad actum charitatis, ut antè arg. 3. oſtendimus. Ergo verum eſt illis

hoc

hoc auxilium denegari ex justitiâ, in pœnam præcedentis, saltem originalis, peccati: nullum autem est in illis peccatum actuale mortale præcedens; originale in iis remissum est: ergo hoc auxilium illis negatur in pœnam originalis peccati etiam remissi.

Confirmatur hanc S. Thomæ sententiam etiam de justis intelligi debere: quia scilicet illam S. Augustini auctoritate lib. de corrept. & grat. probat. Ergo id docere intendit, quod ibi S. Augustinus: tale est autem S. Augustini testimonium lib. de corrept. & grat. c. 11. quod hic S. Thomas designat: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium* (per quod scilicet possumus, & sine quo non possumus perseveranter bonum tenere, & per quod perseveramus, *jam pœna peccati est*, scilicet originalis de quo hîc sermo est, *quibus autem datur secundùm gratiam datur.* Ergo juxta hanc S. Augustini doctrinam, cùm aliquibus justis non datur gratia sine quâ perseverare non possunt, pœna est peccati originalis, quod tamen in illis remissum est, veluti mox explicabimus art. 5. arg. 6. atqui S. Thomas hanc S. Augustini doctrinam hîc sequitur: ergo S. Thomas hoc loco cum S. Augustino docet, aliquibus justis auxilium gratiæ, sine quo in dilectione Dei perseverare non possunt, ex justitiâ denegari in pœnam saltem originalis peccati, licet hoc in illis per baptismum remissum fuerit.

Ad hujus argumenti confirmationem, addi etiam potest istud aliud ferè simile deductum ex 1. 2. q. 98. art. 4. ad 2.

Juxta S. Thomam, ut 3. argumento ostensum est, Deus è duobus justis quorum unus perseverat & alius non perseverat, uni dat gratiam per quam in oratione & in acceptâ justitiâ perseverat, & alteri non dat, atque eâ desertus ab oratione & à justitiâ deficit. Jam si ex S. Thomâ quæratur, unde Deus non sit personarum acceptor, sua dona inæqualiter dispensans duobus justis, in quibus eadem est justitia, eadem merita; respondebit, Deum non esse acceptatorem personarum, quia cui gratia datur, gratuitâ voluntate datur, & non ex debito, & cui non datur, judicio justo non datur. Hoc enim venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.

Hæc est S. Thomæ doctrina 1. 2. q. 98. art. 4. ad 2. Sic enim argumentum 2. proponit: *Sicut dicitur Act. 10. Non est acceptor personarum Deus, sed in omni genere qui timet Deum, & facit justitiam acceptus est illi: non ergo magis uni populo, quàm aliis viam salutis debuit aperire.* Similiter de justis concludi posset: non ergo magis uni justo, quàm alteri ultimam salutis viam per donum perseverantiæ aperire debuit: huic argumento sic respondet.

Ad 2. dicendum, quòd acceptio personarum locum habet in his quæ ex debito dantur; in his verò quæ ex gratuitâ voluntate conferuntur, acceptio personarum locum non habet.

Non enim est personarum acceptor, qui ex liberalitate de suo dat uni & non alteri; sed si esset dispensator bonorum communium, & non distribueret æqualiter secundùm merita personarum, esset personarum acceptor: salutaria autem beneficia Deus humano generi confert ex suâ gratiâ, unde non est personarum acceptor, si quibusdam præ aliis conferat. Unde Augustinus dicit in lib. De prædestinatione Sanctorum, Omnes quos Deus docet, misericordiâ docet; quos autem non docet, judicio non docet. Hoc enim venit ex damnatione generis humani pro peccato primi parentis.

Hoc pariter circa justos, quorum uni dat perseverandi gratiam, & alteri non dat, verum esse debet: eâdem ex causâ nulla est circa illos personarum acceptio, ac proinde oportet ut quod alteri ex gratiâ & sine debito confertur, alteri justo judicio, seu ex justitia non conferatur. Ac præterea S Thomas generaliter, juxta S. Augustinum, pronuntiat, *Quos autem non docet, judicio non docet.* Et alibi etiam gratiam nunquam hominibus, nisi ex justo judicio negari asserit, quod proinde etiam circa justos verum esse debet. Deus enim eos justos quibus perseverantiam non dat, quantum ad hoc, non docet, ac eis gratiam ad perseverandum necessariam denegat. Quòd autem justo Dei judicio seu ex justitiâ non confertur, procul dubio aliquam ex parte hominis causam supponit. Atque ita juxta S. Thomam causa negationis gratiæ ad perseverandum in Dei dilectione necessariæ, in justis quibus non datur, ad peccatum originale, quanquam per baptismum remissum, seu ad damnationem humani generis pro peccato primi parentis, referenda est.

ARTICULUS V.

In quo demonstratur juxta S. Thomam primam causam reprobationis hominum esse peccatum originale, seu massam perditionis.

VI. ARGUMENTUM.

Juxta doctrinam S. Thomæ prima causa reprobationis hominum, est peccatum originale. Id multis testimoniis confirmari potest.

1. Illud clarissimè docet in cap. 9. ad Rom. tota lect. 3. *Cùm enim omnes homines*, inquit, *propter peccatum primi parentis damnationi nascantur obnoxii, quos Deus per suam gratiam liberat, sola misericordiâ liberat: & sic quibusdam est misericors, quos liberat; quibusdam autem justus, quos non liberat.: neutris autem iniquus.* Atque hìc S. Thomas, ut ex præcedentibus & sequentibus patet, loquitur de liberatione à miseriâ æternâ, seu de prædestinatione ad vitam æternam; subdit enim: *Et ideò Apostolus quæstionem solvit per autoritatem, quæ omnia divinæ misericordiæ adscribit:*

scribit : sciendum est tamen quod Dei misericordia secundum tria ostenditur, primò quidem secundùm prædestinationem quâ ab æterno proposuit aliquos liberare. Et paulò antè: *Sic igitur,* inquit, *non potest esse quòd merita consequentia gratiam sint ratio miserendi aut prædestinandi, sed sola Dei voluntas, secundùm quam misericorditer aliquos liberat.* Ergo juxta S. Thomam causa reprobationis seu non liberationis à miseriâ æternâ, in iis qui non sunt prædestinati, inter quos sunt aliqui per baptismum regenerati, alia non est quàm peccatum originale, propter quod omnes homines damnationi obnoxii nascuntur.

Et lect. 4. exponens cur homo luto comparetur, & quæ sint vasa in contumeliam: *Humana autem natura,* inquit, *vilitatem habet ex suâ materiâ, quia ut dicitur Genes. 2. Fecit Deus hominem de limo terræ. Sed majorem vilitatem habet ex corruptione peccati, quæ per unum hominem in hunc mundum intravit: & ideò homo luto meritò comparatur:* Et infra: *Si verò Deus hominem ad meliora non promoveat, sed in suâ infirmitate eum dimittens, deputat eum ad infimum usum, nullam ei facit injuriam, ut possit justè de Deo conqueri.* Et infra: *Similiter Deus liberam potestatem habet facere ex eâdem corruptâ materiâ humani generis, sicut ex quodam luto, nulli faciendo injuriam, quosdam homines præparatos in gloriam, quosdam autem in miseriâ derelictos. Hierem. 18. Sicut lutum in manu figuli, ita in manu mea vos, domus Israël. Deinde cùm dicit, Quòd si volens Deus, &c. solvit primam quæstionem, scilicet quare Deus velit quibusdam misereri, & quosdam in miseria derelinquere, sive quosdam eligere, & quosdam reprobare.* Ergo ex hoc loco, prima causa, ob quam Deus quosdam in miseriâ derelinquit, reprobat, & ad gloriam æternam non præparat, est peccatum originale, ex quo tota humani generis materia corrupta est: nec reprobi vasa in contumeliam dicuntur, nisi ob corruptionem & massam peccati, quæ per unum hominem in hunc mundum intravit, in quâ Deus eos justè, & sine injuriá derelinquit, sicut ab eâ quos vult misericorditer liberat.

2. Idem docet 1. p. q. 23. art. 1. ad 3. cùm dicit ex S. Augustino de prædestinatione sanctorum cap. 10. prædestinationem esse propositum miserendi, ex quo infert, quòd prædestinatio hominum in vitam æternam est à statu miseriæ, non verò Angelorum. Hinc enim evidenter sequitur, reprobationem hominum esse eorum relictionem in miseriâ, in quam per peccatum originale inciderunt, proindeque causam reprobationis hominum esse peccatum originale.

3. Eamdem doctrinam expressè tradit, & S. Augustini auctoritate confirmat in quæst. disp. de verit. q. 6. quæ est de prædestinatione art. 2. ad 9. & ad 11. scilicet, argumentum 9. sic proponit. *Præterea prædestinatio præsup-*

supponit electionem, ut supra dictum est. Sed electio non potest esse rationabilis, nisi sit aliqua ratio, propter quam unus ab altero discernatur; nec in electione, de quâ loquimur, potest aliqua ratio discretionis assignari, nisi ex meritis. Ergo cùm electio Dei irrationabilis esse non possit, ex prævisione meritorum procedit, & per consequens prædestinatio: ergo, &c. Sic respondet.

Ad 9. dicendum, quòd electio Dei quâ unum eligit & alium reprobat, rationabilis est, nec tamen oportet quòd ratio electionis sit meritum: sed in ipsâ electione ratio est divina bonitas; ratio autem reprobationis est in hominibus PECCATUM ORIGINALE, *ut dicit Augustinus* (quid expressius?) *vel in futuro per hoc ipsum quod est non habere debitum ad hoc quòd eis gratia conferatur, rationabiliter possum velle denegare aliquid alicui quod sibi non debetur.* Et aliquis hæc legens de S. Thomæ sententiâ, quam propugnamus, dubitare poterit?

Hîc obiter nota juxta S. Thomam hoc esse discrimen inter hæc duo, Non habere debitum quòd gratia conferatur, &, habere debitum quòd gratia non conferatur, quia unum dicit tantùm defectum, alterum verò includit rationem pœnæ. Illud docet quæst. disp. de malo q. 5. art. 5. ad 15. *Aliud est*, (inquit) *non debere habere, quod non habet rationem pœnæ, sed defectus tantùm; & aliud debere non habere, quod habet rationem pœnæ.* Jam autem in hoc naturæ corruptæ statu, secundùm S. Thomam, sicut secundùm S. Augustinum, non habere gratiam, seu habitualem, seu actualem, quâ homo indiget, non solùm habet rationem defectus, sed etiam pœnæ, proindeque homo eâdem gratiâ non privatur, nisi ex merito præcedentis peccati, vel actualis, vel saltem originalis.

11. verò argumentum sic proponit art. 2. mox citato è quæst. disp. de veritate quæst. 6. *Præterea sicut se habet abusus gratiæ ad effectum reprobationis, ita bonus usus gratiæ ad effectum prædestinationis. Sed abusus gratiæ,* (scilicet habitualis in Judâ) *fuit ratio reprobationis ejus: secundùm hoc enim reprobus effectus est, quòd sine gratiâ decessit. Quòd autem tunc gratiam non habuit, non fuit quia Deus ei dare noluerit, sed quia ipse accipere noluit, ut dicit Augustinus, & Dionysius. Ergo & bonus gratiæ usus in Petro & alio quolibet, causa est, quare ipse est electus vel prædestinatus.* Sic respondet.

Ad 11. dicendum, quòd præscientia abusûs gratiæ non fuit causa reprobationis in Juda (nisi fortè ex parte effectus;) quamvis Deus nulli volenti accipere gratiam eam deneget: sed hoc ipsum quod est velle accipere gratiam, est nobis ex prædestinatione divina: unde non potest esse causa prædestinationis. Ergo juxa S. Thomam causa reprobationis, quantum ad id quod est in perditionis massâ relinqui, & ad vitam æternam non eligi, etiam in justis, qualis erat Judas ante casum, & habitualis gratiæ abusum, non est præscientia abusûs gratiæ, sed peccatum originale. Nam

Nam juxta præcedentem responsionem & universam S. Thomæ doctrinam, dici non potest quod ejusdem reprobationis causa sit mera Dei voluntas, nullâ causâ ex parte hominis suppositâ.

Quanquam autem ex parte hujus effectus, qui est inferre damnationis pœnam pro culpâ, causa reprobationis Judæ non sit nisi præscientia abusus gratiæ habitualis, hoc est præscientia peccati actualis; tamen ex parte hujus prioris effectus, qui est permittere aliquem, puta Judam justum, cadere in culpam, illum derelinquere, deserere, suo libero arbitrio dimittere, seu illi auxilium non præstare ne cadat, causa reprobationis Judæ est peccatum originale. Hic est, ut patet, S. Thomæ sensus.

Nullum est in S. Thomæ Operibus principium, quod cum hac doctrinâ non concordet, nullum quod illi repugnet. Qui hanc sententiam impugnant velut S. Thomæ contrariam, hoc maxime fundamento nituntur, quòd sanctus ille Doctor sæpè hominum reprobationem, seu aliquorum non electionem ad vitam æternam, solo Dei beneplacito ac meræ voluntati attribuat, & ad universi complementum & suavem rerum dispositionem alios à Deo eligi, alios reprobari doceat. Ex quo concludunt causam reprobationis, seu non electionis aliquorum ad vitam æternam, esse meram Dei voluntatem, non verò peccatum originale. Itaque exponendum est quis sit S. Thomæ hâc in re sensus, & quomodo sententiæ à nobis positæ non repugnet.

Ut S. Thomæ hâc in re sensus intelligatur, animadvertendum est, reprobationem duplici modo spectari posse, Absolutè & Comparativè. Absolutè, cùm quæritur simpliciter, seu ut loquitur S. Thomas, *in generali*, cur aliqui à Deo reprobentur, & quæ sit aliquorum reprobationis causa, nullâ comparatione factâ cum eis qui eliguntur: tunc respondetur, causam esse peccatum originale, per quod omnes homines damnationi obnoxii nascuntur, & propter quod Deus justè & sine ullâ iniquitate non vult aliquibus hoc bonum, quod est vita æterna. Reprobatio verò spectatur comparativè, cùm quæritur in speciali, ut ait idem sanctus, cur Deus hunc potiùs quam istum reprobet; cur cùm omnes homines per peccatum primi parentis eidem damnationi obnoxii nascantur, aliquos ab hâc massâ & conspersione liberet, & ad vitam æternam eligat, alios verò in eadem massâ derelinquat; & ad vitam æternam non eligat. Tunc respondetur, hoc esse ex solo Dei beneplacito & merâ voluntate. Cùm enim eadem sit omnium causa, idem meritum, hujus discretionis unius ab altero nulla alia ratio reddi potest, quàm Dei voluntas: hæc est altitudo sapientiæ, hoc profundum judiciorum Dei. Omnes homines ob peccatum originale similiter merentur non liberari ac relinqui,

ex iis multi à Deo non liberantur, sed relinquuntur. Nulla ergo est iniquitas, & in hoc judicium Dei justum est: aliqui verò in causa istâ communi præ aliis liberantur, & ad vitam æternam assumuntur. Ergo sola est miserentis voluntas, & in hoc judicium Dei occultum est & inscrutabile. Talibus documentis pleni sunt S. Augustini contra gratiæ hostes libri, maximè Ep. 105. ad Sixtum, Enchiridium, libri ad Bonifacium, De corrept. & grat. De prædestinatione sanctorum & De dono perseverantiæ.

Hoc posito, facilis est S. Thomæ sensus: cùm scilicet causam reprobationis aliquorum ad solum Dei beneplacitum & meram voluntatem refert, de eâ loquitur comparativè & in speciali; absolutè verò & in generali de eâ loquendo, eam non soli Dei voluntati, sed justitiæ, aliquam ex parte hominis causam semper supponenti, attribuit. Ac ne id à me temerè dictum quis putet, legat responsionem ad 3. 1. p. q. 23. art. 5. sic enim loquitur.

Ad 3. dicendum, quòd ex ipsâ bonitate divinâ, ratio sumi potest prædestinationis aliquorum, & reprobationis aliorum. Sic enim Deus dicitur omnia propter suam bonitatem fecisse, ut in rebus divina bonitas repræsentetur. Necesse est autem quòd divina bonitas (quæ in se est una & simplex) multiformiter repræsentetur in rebus, propter hoc quòd res creatæ ad simplicitatem divinam attingere non possunt. Et inde est quòd ad completionem universi requirantur diversi gradus rerum, quarum quædam altum, & quædam infimum locum teneant in universo, & ut multiformitas graduum conservetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri, ne multa bona impediantur, ut supra dictum est. Sic igitur consideremus totum genus humanum, sicut totam rerum universitatem. Voluit igitur Deus in hominibus, quantùm ad aliquos quos prædestinat, suam repræsentare bonitatem per modum misericordiæ, PARCENDO; *& quantùm ad aliquos quos reprobat, per modum justitiæ, puniendo.* ET HÆC EST RATIO QUARE DEUS QUOSDAM ELIGIT ET QUOSDAM REPROBAT *Et hanc causam assignat Apostolus ad Rom. 9. dicens: Volens Deus ostendere iram, id est vindictam justitiæ, & notam facere potentiam suam, sustinuit, id est permisit, in multâ patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam. Et 2. ad Tim. 2. dicit; In magna domo non solùm sunt vasa aurea & argentea, sed etiam lignea & fictilia, & quædam quidem in honorem, quædam in contumeliam. Sed quare hos eligit in gloriam & illos reprobavit, non habet rationem nisi divinam* VOLUNTATEM. *Unde Augustinus dicit super Joannem, Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.*

Ex hac S. Thomæ doctrinâ, Apostoli auctoritate confirmatâ, evidenter patet quòd Deus homines non reprobat, nisi ex justitiâ, iramque seu vindictam ju-

stitiæ ostendere volens, quodque non reprobat nisi vasa iræ apta in interitum. Ergo juxta S. Thomam reprobatio absolutè sumta semper causam aliquam ex parte hominis supponit, scilicet peccatum originale, per quod omnes homines facti sunt vasa iræ apta in interitum. Atque ita quanquam nullus homo, nisi Deo volente, reprobetur ac relinquatur, tamen Deus nullum hominem reprobari vult nisi ex justitiâ, & propter causam ex parte hominis suppositam, scilicet peccatum originale. *Et hæc est ratio*, inquit, *quare Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat.* Homines etiam prædestinat parcendo, secundùm hæc verba: *Voluit igitur Deus in hominibus, quantùm ad aliquos quos prædestinat, suam repræsentare bonitatem per modum misericordiæ*, PARCENDO. Parcere autem significat alicujus debiti condonationem, ex quo sequitur, quòd aliquos reprobat non parcendo, hoc est, eis aliquod debitum per peccatum originale contractum non condonando.

Cùm autem reprobatio à S. Thomâ comparativè consideratur, hoc est, cùm quærit in speciali, quare Deus hos reprobat, istos verò eligit, tunc nullam rationem nec causam assignat, nisi divinam voluntatem. *Sed quare*, inquit, *hos elegit in gloriam, & illos reprobavit, non habet rationem, nisi divinam voluntatem.*

Idem docet lib. 3. contra gentes c. 161. *Non omnes*, inquit, *qui gratiam impediunt, auxilio suo prævenit, ut avertantur à malo, & convertantur ad bonum; sed aliquos, in quibus vult suam misericordiam apparere, ita quod in aliis justitiæ ordo manifestetur. Hinc est quod Apostolus dicit ad Rom. 9. Volens Deus ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet divitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ quæ præparavit in gloriam. Cùm autem Deus hominum qui in eisdem peccatis detinentur, hos quidem præveniens convertat, illos autem sustineat, sive permittat secundùm ordinem rerum procedere, non est ratio inquirenda, quare hos convertat, & non illos. Hoc enim ex simplici ejus voluntate dependet.* Ergo S. Thomas ad simplicem quidem Dei voluntatem refert, cur convertat hos & non illos; sed simul docet in iis quos non trahit & non convertit, justitiæ ordinem servari, secundùm illud Apostoli, *Deus volens ostendere iram*, &c. hoc est, rationem eorum derelictionis semper hominum peccatis assignari, nec Deum velle illos non trahere ac derelinquere, nisi causâ ex parte hominis suppositâ.

Idem omninò habet in cap. 9. ad Rom. lect. 4. *Deinde*, inquit, *cum dicit: O homo tu quis es*, &c. *Respondet præmissæ quæstioni. Ad cujus responsionis intellectum, considerandum est, quòd circa electionem bonorum & reprobationem malorum duplex quæstio moveri potest: Una quidem* IN GENERALI, *Quare Deus velit quosdam indurare, & quorumdam misereri: Alia verò* IN SPECIA-

11, Quare velit hujus misereri, & hunc vel illum indurare; & potest quidem ratio hujus quæstionis assignari: secundæ autem quæstionis non potest assignari ratio, nisi simplex Dei voluntas, cujus exemplum patet in rebus humanis. Deinde ostendit, rationem cur vult quosdam reprobare & indurare esse justitiam, quæ meritum ex parte hominis supponit, quod ad peccatum originale refert. *Cùm dicit*, inquit, *Quòd si volens Deus, &c. Solvit primam quæstionem, scilicet quare Deus velit quibusdam misereri, & quosdam in miseriâ derelinquere, sive quosdam eligere & quosdam reprobare.... Finis autem reprobationis vel obdurationis malorum, est manifestatio divinæ justitiæ & virtutis.... Actus verò quem Deus erga eos exercet, non est quod disponat eos ad malum, quia ipsi de se habent dispositionem ad malum ex corruptione primi peccati... Hoc autem solùm Deus circa eos agit, quòd eos permittit agere quæ concupiscunt.* Et sup. lect. 3. *Sic ergo intelligendum est, Cui vult miseretur, scilicet per suam misericordiam; &, Quem vult indurat, per suam justitiam: quia illi quos indurat hoc merentur ut indurentur ab ipso, ut supra 1. cap. dictum est.*

Denique idem docet in 6. Joannis: *Quare autem*, inquit, *non omnes aversos trahit, sed aliquos, licet sint omnes æqualiter aversi, ratio quidem* IN GENERALI *potest assignari, ut scilicet in illis qui non trahuntur appareat & refulgeat,* ORDO DIVINÆ JUSTITIÆ; *in illis autem qui trahuntur, immensitas divinæ sapientiæ. Quare autem* IN SPECIALI *trahat hunc, & illum non trahat, non est ratio aliqua, nisi beneplacitum voluntatis divinæ. Unde dicit Augustinus: Quem trahit & quem non trahit, quare illum trahat & illum non trahat, noli velle judicare, si non vis errare.* Et infra: *Sic ergo Deus ad complementum universi quosdam quidem trahit, ut in eis appareat sua misericordia, quosdam verò non trahit, ut ostendatur in eis sua justitia; sed hos trahit, illos non trahit secundùm suum beneplacitum voluntatis.*

Ex his verbis manifestum est quòd licet Deus ad complementum universi, quod requirit ut multiformitas graduum conservetur in rebus, quosdam eligat, & quosdam relinquat, seu reprobet; quosdam trahat & quosdam non trahat; tamen cùm quosdam relinquit, & quosdam non trahit, hoc facit ex justitiâ, proindeque causa est ex parte hominis cur hoc faciat, licet ad complementum universi hoc faciat. *Sic ergo*, inquit, *Deus ad complementum universi quosdam quidem trahit, ut in eis appareat sua misericordia; quosdam verò non trahit, ut ostendatur in eis sua justitia.* Idem omninò docet in loco ex prima parte citato.

Jam verò posito quòd juxta S. Thomam causa ob quam homines à Deo reprobantur, seu ad vitam æternam non prædestinantur, sit peccatum originale, necessariò sequitur causam negationis gratiæ in justis, qui à justitiâ excidunt, ad peccatum originale referri oportere. Ut hoc clariùs demonstretur, primò exponendum

est

est quomodo, juxta S. Thomam, reprobatio sit causa derelictionis à Deo, quid ex illâ proveniat, & quis sit ordo in executione reprobationis hominum.

Reprobatio verò, inquit S. Thomas 1. p. q. 23. art. 3. ad 2. *non est causa ejus quod est in præsenti, scilicet culpæ, sed est causa derelictionis à Deo: est tamen causa ejus quod redditur in futuro, scilicet pœnæ æternæ; sed culpa provenit ex libero arbitrio ejus qui reprobatur, & à gratia deseritur: & secundùm hoc verificatur dictum Prophetæ, scilicet, Perditio tua, Israël, ex te.* Item in c. *Sicut prædestinatio includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita reprobatio includit voluntatem permittendi aliquem cadere in culpam, & inferendi damnationis pœnam pro culpa.* Ubi nota, juxta S. Thomam, idem hoc esse, Deus permittit aliquem cadere in peccatum, ac, Deus aliquem derelinquit, & gratiam suam non dando deserit. Denique ibidem ad 1. *In quantùm igitur*, inquit, *quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita æterna, dicitur eos odio habere, vel reprobare.* Cùm ergo reprobatio hominum primùm includat derelictionem à Deo, & causa prima reprobationis sit peccatum originale, ut antea ostendimus, oportet ut causa prima derelictionis à Deo sit peccatum originale.

Juxta hanc S. Thomæ doctrinam, hic est ordo in hominum reprobatione. Primùm Deus videt omnes homines per peccatum originale æternæ damnationi obnoxios factos esse, ac in quadam perditionis & corruptionis massâ esse positos. Deinde aliquos ex hac massa liberare ac discernere statuit, & ad vitam æternam misericorditer eligit, ac iis beneficia præparat, quibus certissimè liberentur ac salventur. Cæteros verò in hac massa relinquere statuit, nec vult eis hoc bonum, quod est vita æterna. Inter eos autem quos ita reprobat, aliquos ad baptismi gratiam & ad præsentem justitiam vocare decernit. Hi sunt qui cum aliquo tempore benè piéque vivant: *Sic*, ut ait S. August. de corrept. & gratia cap. 7. *à fide & Christiana conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat*, qualis fuit Judas Apostolus Christi traditor. Deus ergo eos, per baptismum renatos ac libero suo arbitrio utentes, primò permittit secundùm eorum inclinationem cadere in peccatum, seu eos libero arbitrio dimittit, & gratiam suam non dando deserit. Deinde illi libero suo arbitrio, de se habente dispositionem ad malum, ex corruptione primi peccati, in hoc vel illud peccatum mortale liberè labuntur, à quo posteà non resurgunt. *Licet enim*, inquit ibidem ad 3. *aliquis non possit adipisci gratiam, qui reprobatur à Deo; tamen quòd in hoc peccatum vel illud labatur, ex ejus libero arbitrio contingit: unde & meritò sibi imputatur ad culpam.* Et in caput 9. ad Rom. lect. 4. *Actus quem Deus erga eos*, reprobos scilicet, *exercet, non est quod disponat eos ad malum, quia ipsi de se habent dispo-*

sitionem ad malum ex corruptione primi peccati.... Hoc autem solùm Deus circa eos agit, quòd eos permittit agere quæ concupiscunt. Et infra: *Non enim sic quos vult indurat, ut eos peccare compellat, sed sustinet eos ut secundùm suam inclinationem tendant in malum.* Denique Deus his in peccato suo morientibus infert damnationis pœnam pro culpa. Et hanc pœnam pro peccatorum meritis disparem iis inferre non statuit, nisi post actualis eorum culpæ, in qua vitam finiunt, prævisionem. Et hæc est reprobatio positiva ex parte, tum Dei, tum objecti. Ex hac doctrinâ, quam juxta testimonia priùs allata à S. Thomâ traditam esse controverti non potest, causam primam derelictionis à Deo in justis peccato originali assignandam esse, hoc argumento facillimè evincitur.

Causa derelictionis à Deo justorum cadentium, qui ad vitam æternam prædestinati non sunt, eadem est ac eorum reprobationis; siquidem, juxta S. Thomæ doctrinam antea positam, aliquorum reprobatio, derelictionem eorum à Deo primò includit: *Reprobatio*, inquit, *est causa derelictionis à Deo.* Atqui prima causa reprobationis est peccatum originale, ut anteà multis testimoniis evidenter probavimus. Ergo causa denegationis gratiæ seu derelictionis justorum cadentium, qui ad vitam æternam prædestinati non sunt, est peccatum originale.

Sed nec alia causa istorum à Deo derelictionis, seu negationis gratiæ illis ad perseverandum in justitiâ necessariæ, juxta certam S. Thomæ doctrinam inveniri potest. Non quidem peccatum actuale mortale, quia nullum in illis esse supponitur; aliàs non essent justi. Si dicatur veniale peccatum præcedens, esse causam cur permittantur cadere in mortale, esto. Sed quæro causam, cur permissi sint cadere in istud veniale, cujus merito posteà deseruntur. Non aliquod peccatum actuale veniale, quia loquimur de primo quod committunt. Ergo si juxta S. Thomæ doctrinam, allatis anteà testimoniis contentam, ad aliquod peccatum, cujus merito sibi relinquuntur, recurrendum est, ad peccatum originale recurrendum est.

Equidem illud in justis per baptismum remissum est, sed debitum carendi gratiis actualibus, quibus homo etiam justus ob corruptionem ex peccato relictam, ad vitandum peccatum, & operandum bonum semper indiget, per baptismum penitùs remissum non est: Sicut per baptismum, ut ait Augustinus De verbis Apostoli Serm. 2. non est ablata infirmitas, quanquam per illum deleta sit iniquitas: & hanc peccati pœnam, hoc debitum, Deus in renatis cùm vult, quantùm vult, & in quibus vult misericorditer condonat; alios suæ infirmitati ad malum impellenti aliquando relinquens, & ut cadant permittens, judicio semper justo, etsi occulto, alios secundùm misericordiam

diam gratuitam & indebitam per gratiam adjuvans, ac retinens ne ex suâ infirmitate à justitiâ excidant.

Equidem peccatum originale, & quantùm ad culpam, & quantùm ad pœnæ æternæ reatum, per baptismum penitùs ablatum est, nec Deus unquam posteà illud in renatis ad culpam aut pœnam æternam imputat: sed à corruptionis & perditionis massâ per peccatum originale factâ non baptismus, at sola Dei ad vitam æternam eligentis prædestinatio liberat ac discernit. Non est autem dubium eos omnes qui non sunt sic discreti, nunquam perventuros ad vitam æternam: ergo si sint regenerati & justificati, nunquam ex hâc vitâ auferentur, antequàm à justitiâ excidant; à justitiâ verò nunquam excident, nisi Deo permittente, dimittente, & auxilium gratiæ suæ non præstante ne cadant. *Nam*, ut ait S. Augustinus De dono perseverantiæ cap. 8. *non mentitur qui dicit, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum.* Ergo in justis non salvandis, ex hoc quod non sunt à massâ perditionis per prædestinationem discreti, profluit divinæ gratiæ ad perseverandum in oratione & in justitiâ necessariæ negatio, ac proinde ad peccatum originale, etsi per baptismum remissum, velut ad causam primam illorum derelictionis à Deo, recurrendum est. Causa enim ob quam aliqui justè non discernuntur, seu non liberantur, est quia omnes per peccatum originale nascuntur damnationi obnoxii, in cujus massâ & corruptione Deus quem vult, justè & sine injuriâ derelinquit, ut post S. Augustinum S. Thomas docet in c. 9. ad Rom. lect. 3.

Denique quia in renatis ac justificatis nullum est peccatum, nec actuale mortale, nec originale in ratione veri & proprii peccati, ideò non est ulla causa cur damnarentur, si in eo statu morerentur. Nam, ut ait Apostolus Rom. 8. *Nihil nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Jesu, qui non secundùm carnem ambulant.* Ac, ut Tridentinum definit Sess. 5. c. 5. *in renatis nihil odit Deus*, quod scilicet, ut exponit idem Concilium, veram & propriam rationem peccati habeat, cùm totum id per baptismum tollatur, quod damnatione dignum sit, & quod eos remoretur ab ingressu regni cœlestis. Nec etiam in illis concupiscentia carnis veram peccati rationem ullo modo habet, nec iis nocere valet, quandiu illi propriâ actione non consentiunt, sed viriliter per Christi Jesu gratiam repugnant. Hic germanus Apostoli sensus est, hic Tridentini, hic S. Augustini, hic S. Thomæ. Hæc est doctrina Calvinianæ hæresi per Tridentinum damnatæ opposita. Sed est causa cur baptisati ac justificati, ad gloriam non electi, sibi ipsis in peccatum de se tendentibus à Deo cùm vult, justè relinquantur, scilicet peccatum originale etsi remissum, & non discretio à

massâ perditionis. Cùm etiam aliqui justi ab hac massa discreti & ad vitam æternam electi sibi aliquando à Deo deserantur, & cadere permittantur, licet hoc mirabili Dei misericordiâ ad eorum humiliationem & correptionem ordinetur, ut S. Augustinus docet De peccat. meritis l. 2. & S. Thomas 1. 2. q. 79. art. 4. causa etiam esse debet cur Deus aliquo tempore suam illis ad standum in justitiâ gratiam deneget, hoc scilicet in peccati etiam originalis pœnam justo Dei judicio fit. *Nunc enim*, ut ait S. August. de corrept. & gratiâ cap. 11. *quibus deest tale adjutorium* (sine quo scilicet justi perseverare non possunt) *jam pœna peccati est*, ex cujus merito corruptio & infectio peccati secundùm carnem cum gratiâ justificante justè à Deo in eis relinquitur, nec sanatur, ac Deus justè permittit aliquos justificatos secundùm hanc corruptionem aliquando agere quæ concupiscunt

Alia, juxta S. Thomam, causa reprobationis, defectus gratiæ, & derelictionis à Deo in hoc naturæ corruptæ statu, semper ex hominis merito repetentem, doctrina teneri non potest: ac si alia teneatur, vel negatio gratiæ efficacis in justis ad meram Dei voluntatem, sicut ad primam causam, nulla causâ ex parte hominis suppositâ, referenda erit, quod durissimum est, & à S. Thomâ, sicut à S. Augustino alienissimum; vel rejicienda erit gratiæ per se efficacis necessitas ad singulos pios actus, saltem in justis, quòd à S. Thomæ, sicut à S. Augustini doctrinâ, non minùs abhorret, & gratiæ quâ Christiani sumus mysterium penitùs evacuat.

Quisquis ergo ne hanc doctrinam profiteri compellatur, docet saltem justos omnes semper gratiâ sufficiente, saltem ad vigilandum & orandum, libero eorum arbitrio relictâ adjuvari, cujus usu sine ope auxilii per se efficacis, gratiam in tentatione necessariam pro nutu suo consequuntur, sicut illius abusu eâdem gratiâ justè privantur; quisquis, inquam, hoc docet, & qui insuper, quod audent nonnulli, id ad fidem pertinere contendit, velut ab Innocentio X. definitum, is totam S. Thomæ de gratiâ Christi, de prædestinatione gratuitâ, ac de reprobatione, sicut S. Augustini ac Patrum omnium qui secuti sunt, doctrinam funditùs evertit, eamque velut impiam, hæreticam, ac blasphemam à sancta Sede damnatam esse, damnanda temeritate pronuntiat.

ARTICULUS VI.

Postrema duo argumenta quibus item concluditur, lapsum justorum ad corruptionem naturæ & damnationem originalem ex S. Thomæ doctrinâ meritò referri.

Omnimoda S. Thomæ cum S. Augustino in hoc capite concordia.

VII. Argumentum.

Sanctus Thomas illud ipsum quod præcedenti argumento ex ejus circa reprobationem doctrinâ collegimus, expressè etiam asserit & exponit quæst. disp. de malo q. 3. de causa peccati art. 1. in quo quærit, *Utrum Deus sit causa peccati*: tale est argumentum 9. *Præterea Augustinus dicit 2. Confess. Gratiæ tuæ deputo quæcumque mala non feci: non esset autem imputandum gratiæ quòd homo mala non faceret, si carens gratiâ posset non peccare: non ergo peccatum est causa quod aliquis privetur gratiâ: sed magis privatio gratiæ est causa peccandi, & sic sequitur ut priùs, quòd Deus sit causa peccandi.* Sic respondet.

Ad 9. dicendum, quòd aliter loquendum est de homine secundùm statum naturæ conditæ, & aliter secundùm naturæ corruptæ: quia secundùm statum naturæ conditæ homo nihil habebat impellens ad malum, licet bonum naturæ non sufficeret ad gloriæ consecutionem; & ideò indigebat auxilio gratiæ ad merendum, non autem indigebat ad peccata vitandum: quia per hoc quod naturaliter acceperat, poterat stare. Sed in statu naturæ corruptæ habet impellens ad malum, & ideò indiget auxilio gratiæ ne cadat: & secundùm hunc statum Augustinus divinæ gratiæ deputat quæcumque mala non fecit. Sed hic status ex præcedenti culpâ provenit, scilicet originali.

Juxta doctrinam hîc à S. Thomâ positam, ideò in statu naturæ corruptæ homo indiget auxilio gratiæ ne cadat, quia habet impellens ad malum, & hoc impellens ad malum est irascibilis & concupiscibilis, ut ibid. ad 5. docet. Nisi ergo Deus per auxilium gratiæ suæ prohibeat quod impellit ad malum, quasi dans manum, homo cadit; & quoties cadit, cadit ex impellente ad malùm. *Quia*, inquit ad 5. *peccata proveniunt ex inclinatione irascibilis aut concupiscibilis.* Item quoties cadit, Deus non impedit, non dat manum, auxilium non præstat ne cadat: atque id non solùm de peccatoribus, sed etiam de justis verum est. Cùm enim corruptio naturæ, quæ est ex peccato in eis, per gratiam habitualem non tollatur, remanet in eis impellens ad peccatum; unde semper egent auxilio gratiæ ne cadant. Et hoc expressè docet S. Thomas 1. 2. q. 109. art. 9.

Homo, inquit, *in gratia existens indiget auxilio gratiæ secundùm alium modum, ut scilicet à Deo moveatur ad rectè agendum, & hoc propter duo; primò quidem ratione generali, &c. secundò ratione specialis, propter conditionem status humanæ naturæ, quæ quidem licet per gratiam sanetur quantùm ad mentem, remanet tamen in eâ corruptio & infectio quantùm ad carnem, per quam servit legi peccati, ut dicitur ad Rom. 7. Remanet etiam quædam ignorantiæ obscuritas in intellectu, &c. & ideò necesse est nobis ut à Deo dirigamur & protegamur, qui omnia novit, & omnia potest, & propter hoc etiam renatis in filios Dei per gratiam convenit dicere: Et ne nos inducas in tentationem.* Itaque quoties aliquis justus cadit, cadit ex impellente ad malum, ex irascibili scilicet aut concupiscibili ad peccatum inclinantibus, quæ in eo cum gratiâ justificante remanent; & tunc Deus non prohibet impellens, non dat manum, non adjuvat, non præstat illi justo auxilium ne cadat. Sed quare Deus non adjuvat ne cadat, cur aut non tollit penitùs, aut saltem per auxilium suum non prohibet id quod justum impellit ad malum? *Hoc enim*, inquit ibid. ad 1. *ex justo judicio facit, quod aliquibus auxilium non præstat, ne cadant*; & cur etiam Deus, justum ex concupiscibili vel irascibili peccantem non adjuvans, seu cur non prohibens ne peccet, cùm id possit, non dicitur causa peccati? *Quia*, inquit S. Thomas, *hic status ex præcedenti culpâ provenit*; &, ut dicit l. 3. contra gentiles c. 159. *Quia hic defectus ex culpâ præcedente in eis relinquitur.* Et ibid. ad 1. *Peccata*, inquit, *non proveniunt ex inclinatione irascibilis aut concupiscibilis, secundùm quod sunt à Deo instituta, sed secundùm quod deficiunt ab ordine institutionis ipsius. Sic enim sunt instituta in homine, quod rationi subjaceant: unde quando præter ordinem rationis ad peccatum inclinant, hoc non est à Deo.* Atque ita S. Thomas in originale peccatum tandem refert, & quòd sit in homine appetitus in peccatum inclinans, & quòd homo huic suo appetitui ac vitio ex quo peccata proveniunt, à Deo auxilium gratiæ non præstante aliquando relinquatur.

VIII. ARGUMENTUM.

PEr peccatum originale contractum est debitum carendi omni gratiâ ad salutem, & hoc debitum à Deo, indebitam misericordiam præstante, non remittitur nisi per Christum; quia, juxta S. Thomam, hominibus post lapsum nulla gratia gratis à Deo, nisi ex Christi merito, confertur: ergo ex peccato originali remanet debitum carendi iis gratiis quas Christus per mortem suam efficienter non meruit & non contulit. Atqui Christus iis justis qui sunt reprobi non meruit efficienter, nec contulit gratiam perseverandi in justitiâ usque in finem; siquidem hæc gra-

tia iis non confertur, &, ut docet S. Thomas quæst. disp. de veritate q. 29. art. 7. ad 4. meritum Christi frustrari non potest quantùm ad efficaciam seu efficientiam: ergo in iis justis remanet ex peccato originali debitum carendi hoc perseverandi dono: proindeque juxta S. Thomam causa ob quam hæc gratia perseverandi quibusdam justis justè à Deo negatur, ad peccatum originale referenda est.

Et hæc certè explicatio reprobationis & denegationis auxiliorum actualium, pietati divinæ multò conformior est, & longè suavior, quàm illa quæ reprobationem hominum, & denegationem gratiarum actualium, quibus aliqui justi aliquando carent, soli voluntati divinæ adscribit, nullá causâ ex parte hominis supposita. In hoc verò hujus sententiæ assertores nobiscum conveniunt, quòd denegationem gratiæ actualis efficacis in justis ad primum peccatum, quod admittunt vitandum, non alicui peccato actuali, sed Dei voluntati adscribant, ita & nos. Illi verò aiunt, hanc Dei voluntatem nullam penitùs causam ex parte hominum supponere, nos aliquam in S. Thomæ sicut & S. Augustini doctrina supponere contendimus; id Deum in peccati originalis pœnam velle asserimus: atque ita eamdem utrique causam agnoscimus, voluntatem Dei: nos aliquod ejus in hominibus motivum statuimus, hi nullum. Ergo si hi Theologi credunt meram Dei voluntatem istius carentiæ gratiæ in justis causam esse posse sine ulla iniquitate, reprehendere non possunt, quòd causa dicatur, cum aliquo motivo illi adjuncto. Quòd enim Deus sola ac mera sua voluntate justè ac piè facere creditur, potiori jure id sua voluntate aliquod motivum ex parte hominum supponente, justissimè, piissiméque facere credendus est.

HIS OMNIBUS argumentis ex S. Thomæ doctrina petitis evidens est, eo sensu defectum gratiæ in hominem semper esse referendum, nec Deo tribuendum, nisi ex suppositione ejus quod est ex parte hominis; quia semper est causa in homine, cur à Deo non adjuvetur, ac sibi ex inclinatione irascibilis & concupiscibilis ad peccatum propendenti relinquatur, scilicet meritum præcedentis peccati, vel actualis, vel saltem originalis.

Et in hoc S. Thomas, sicut & in cæteris Christi gratiæ capitibus cum S. Augustino, cujus semper auctoritate nititur, plenissimè concordat. Similiter enim, juxta S. Augustinum de corrept. & grat. c. 13. *Deserunt & deseruntur. Dimissi enim sunt libero arbitrio, non accepto perseverantiæ dono, judicio Dei justo & occulto*: sed quodnam est istud judicium occultum? Ipsemet jam exposuerat cap. 11. his verbis: *Si autem hoc adjutorium* (sine quo bonum perseveranter tenere non possumus) *vel Angelo, vel primo homini, cùm primùm facti sunt,* de-

defuisset, non utique suâ culpâ cecidissent; adjutorium quippe defuisset sine quo manere non possent: nunc autem quibus deest tale adjutorium, jam pœna peccati est; quibus autem datur, secundùm gratiam datur, non secundùm debitum. Atque ut cætera hujus generis aliis in libris fusè exposita prætermittam l. 2. de peccat. merit. & remiss. c. 17. ita eam quam mox ex S. Thomâ referebamus doctrinam omnem exhibet. *Ignorantia & infirmitas vitia sunt, quæ impediunt voluntatem, ne moveatur ad faciendum opus bonum, vel ab opere malo abstinendum: ut autem innotescat quod latebat, & suave fiat quod non delectabat, gratiæ Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates, quâ ut non adjuventur in ipsis causa est, non in Deo, sive damnandi prædestinati sint propter iniquitatem superbiæ, sive contra ipsam suam superbiam judicandi & erudiendi, si filii sint misericordiæ. Nullius proinde culpæ humanæ in Deum referas causam, vitiorum namque omnium humanorum causa superbia est.* Et infra: *Secutum est autem ex debitâ justâ pœnâ tale vitium, ut jam molestum esset obedire justitiæ, quod vitium* (scilicet superbia) *nisi adjuvante gratiâ superetur, ad justitiam nemo convertitur* (quod ad peccatores spectat) *nisi operante gratiâ sanetur, justitiæ pace nemo perfruitur.* (quod ad justos pertinet) *Cujus autem gratiâ vincitur, & sanatur, nisi illius cui dicitur: Converte nos Deus sanitatum nostrarum? Quod & si facit, misericordiâ facit, quibus autem non facit, judicio non facit.*

Pariter etiam S. Augustinus docet causam reprobationis esse peccatum originale, per quod quædam perditionis massa facta est, à quâ non liberantur nisi electi, & in quâ relinquuntur illi justi qui non sunt ad vitam æternam prædestinati, licet in illis per baptismum totus peccati originalis reatus remissus fuerit. *Qui verò perseveraturi non sunt* (inquit de corrept. & grat. c. 7.) *ac sic à fide & Christiana conversatione lapsuri sunt, ut tales eos finis hujus vitæ inveniat, procul dubio nec illo tempore quo benè piéque vivunt, in isto numero computandi sunt, à massa illa perditionis præscientiâ Dei & prædestinatione discreti, & ideò nec secundùm propositum vocati.* Et similiter eodem capite docet iis qui ab hac perditionis massâ discreti sunt, Dei beneficia quibus ad vitam æternam certissimè perveniant, sine dubio à Deo procurari & conferri. *Quicumque ergo*, inquit, *ab illa originali damnatione, istâ divinæ gratiæ largitate discreti sunt, non est dubium quod & procuratur eis audiendum Evangelium, & cùm audiunt credunt, & in fide quæ per dilectionem operatur, usque in finem perseverant; & si quando exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum etsi ab hominibus non corripiantur, in viam quam reliquerant redeunt, & nonnulli acceptâ gratiâ in qualibet ætate periculis hujus vitæ, mortis celeritate subtrahuntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vasa misericordiæ operatus est eos.* Rectè ergo S. Thomas: *Ratio autem reprobationis,*

lationis, inquit, *est in hominibus peccatum originale, ut dicit Augustinus.*

In libro verò De dono perseverantiæ cap. 8. quia in duobus justis, quorum uni perseverantia non datur, peccatum originale similiter remissum est, quia in illis eadem sunt merita, eadem justitia, quia utrique Deo accepti, Dei filii & vitâ æternâ digni; ideò cùm S. Augustinus circa cæteros seu parvulos, seu impios ætate jam grandes, judicia Dei inscrutabilia esse doceat, circa illos duos justos inscrutabiliora esse pronuntiat, atque hujus judicii æquitatem ad solam discretionem è massâ refert. *Ex duobus itaque parvulis*, inquit, *originali peccato pariter adstrictis, cur iste assumatur, ille relinquatur; & ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur ut vocantem sequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt judicia Dei. Ex duobus autem piis cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt judicia Dei.* Unde ait S. Prosper ad 14. object. Vincentianam, *Cur autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cùm scire sufficiat, & ab illo esse quod statur, & non ab illo esse quod ruitur.* Sed quodnam est istud Dei judicium, & unde justum? Respdet S. Thomas, ut argumento sexto retulimus: *Quia hoc venit ex damnatione humani generis pro peccato primi parentis.* Respondet S. Augustinus, quod omnino idem est, quia hic justus non erat à massâ per primi parentis peccatum factâ discretus; hinc fluxit quod hic justus non accepto perseverantiæ dono, libero suo arbitrio à Deo dimissus fuerit. Subdit enim S. Augustinus: *Illud tamen fidelibus debet esse certissimum, hunc esse ex prædestinatis, illum non esse. Nam si fuissent ex nobis, ait unus prædestinatorum qui de pectore Domini biberat hoc secretum, mansissent utique nobiscum. Nonne utrique à Deo creati, utrique ex Adam nati, utrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit: Omnem flatum ego feci, unius ejusdemque naturæ animas acceperant? Nonne postremò utrique vocati fuerant, & vocantem secuti, utrique ex impiis justificati, & per lavacrum regenerationis utrique renovati? Sed si hæc audiret ille qui sciebat procul dubio quod dicebat, respondere posset & dicere: Vera sunt hæc, secundùm hæc omnia ex nobis erant; verumtamen secundùm aliam quamdam discretionem non erant ex nobis: Nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Quænam tandem est illa discretio? Patent libri Dei, non avertamus aspectum. Clamat Scriptura divina, adhibeamus auditum: Non erant ex eis, quia non erant secundùm propositum vocati, non erant in Christo electi ante constitutionem mundi, non erant in eo sortem consecuti, non erant prædestinati secundùm propositum ejus qui universa operatur. Nam si hoc essent, ex illis essent, & cum illis sine dubitatione mansissent. Ut enim non dicam quàm sit possibile Deo aver-*

aversas & adversas in fidem suam hominum convertere voluntates, & in eorum cordibus operari, ut nullis adversitatibus cedant, nec ab ipso aliqua superati tentatione discedant, cùm possit, & quod ait Apostolus facere, ut non eos permittat tentari supra id quod possunt. Et paulò antè: *Adhuc pergat & dicat, cur quibusdam qui eum coluerunt bonâ fide, perseverare usque in finem non dedit? Cur putas, nisi quia non mentitur qui dicit, Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum. Hominibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles perseverantiam usque in finem accipere debuisse; Deus autem melius esse judicavit miscere quosdam non perseveraturos certo numero sanctorum, ut quibus non expedit in hujus vitæ tentatione securitas, non possint esse securi. Multos enim à perniciosa elatione reprimit, quod ait Apostolus: Quapropter qui videtur stare, videat ne cadat. Voluntate autem sua cadit, & voluntate Dei stat qui stat.*

Id verò observatione dignissimum, quòd sicut nunc iis qui hanc S. Augustini & S. Thomæ doctrinam sequuntur, à quibusdam Molinistis objici solet, quòd credant per baptismi gratiam, peccatum originale ab iis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferri; sic S. Augustinus ejusque discipuli post illius obitum eâdem calumniâ à quibusdam Presbyteris Massiliensibus infamati fuerint. Cùm enim in hujus sancti libris De corrept. & gratia, & De prædestinatione sanctorum ac De dono perseverantiæ, doctrinam à nobis anteà relatam legerent, eos scilicet qui baptisati erant, nec in acceptâ gratiâ perseverabant, ab originali damnatione, seu à perditionis massâ, per peccatum originale factâ, non fuisse discretos, nec in discretorum numero, etiam eo tempore quo benè piéque vivunt, computandos esse, & quibus non datur perseverandi auxilium, jam peccati, originalis scilicet, pœnam esse; hinc S. Augustini scripta reprehenderunt, quasi doceret, ut aiunt object. 2. apud *S. Prosperum in responsionibus ad capitula Gallorum, *quòd ab eis qui non sunt prædestinati ad vitam, non auferat, perceptâ baptismi gratiâ, originale peccatum,* quod sanè nonnisi ineptissimè, stolidissimè, insanissiméque oppositum esset, si aliud nihil hac de re S. Augustinus, ejusque discipuli docuissent, quàm quod Molina, ejusque sectatores ab annis aliquot docere cœperunt. Huic verò objectioni S. Prosper sic respondet.

Omnis homo, qui credens in Patrem & Filium & Spiritum sanctum, regeneratur in baptismo, tam à propriis peccatis, quæ mala voluntate & actione contraxit, quàm ab originali, quod à parentibus traxit, absolvitur: sed relapsum post baptismum ad infidelitatem & impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quàm qui eumdem asserit, non æterna morte esse damnandum. Qui enim recedit à Christo, & alienus

nus à gratia finit hanc vitam, quid nisi in perditionem cadit? Sed non in quod remissum est, recidit; nec in originali peccato damnabitur, qui tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa quæ remissa sunt debebatur. Quod quia Dei præscientiam nec latuit, nec fefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædestinavit, & periturum nunquam ab æterna perditione discrevit.

Ex quo patet non esse novam hanc in S. Augustini discipulos circa peccatum originale reprehensionem, ac Molinistas *sincerissimis Dei gratiæ defensoribus* hoc tempore, sicut olim Massilienses, *obloqui, & pacem victricis Ecclesiæ, resumtis de damnatorum schola quæstiunculis, inquietare* S. Prosper *cont. Collat. c.* 29.

ARTICULUS VII.

In quo ostenditur Conradum Koëllin, à P. Nicolaï laudatum, eodem modo S. Thomam interpretatum esse circa causam defectus gratiæ.

QUanquam hic puram S. Thomæ doctrinam ex puris ejus operum fontibus, non verò ex illius interpretum sensu exquiramus: quia tamen P. Nicolaï nobis Conradum Koëllin, velut à doctrinâ quam sequimur alienissimum objecit, nec repudiare potest ejus testimonium, cujus auctoritate sic se jactavit, hunc eodem omninò sensu quo nos S. Thomam exponentem, & auxilii divini subtractione in originalis saltem peccati meritum referentem audiamus in 1. 2. q. 79. art. 1. in quo quæritur, *Utrum Deus sit causa peccati*, in hæc S. Thomæ verba, à nobis anteà citata, *similiter etiam neque indirectè* (Deus potest esse causa peccati) *contingit enim quod Deus aliquibus non præbet auxilium ad evitandum peccata*, &c. Sic loquitur.

Probat (nempè S. Thomas) *secundam partem antecedentis, scilicet quòd non indirectè: dicitur autem indirectè causa, sicut dicitur indirectè voluntarium, quod videlicet quis potest prohibere, vel impedire, & non impedit, ut patuit supra. Et arguitur sic. Ille est causa indirectè peccati, qui potest impedire & debet: si autem possit impedire, non autem debeat, nec tenetur, non est causa etiam indirectè, & præsertim si ipse non sit prima ratio deficiendi, vel non subtrahit auxilium suum, nisi ex demerito peccati præcedetis. Sed Deus non debet; esto, possit: nec tamen subtrahit nisi propter demeritum peccati præcedentis. Major patet exemplariter de gubernatore, qui non dicitur causa submersionis navis, etiam indirectè, scilicet ex hoc quod non gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem, potens & debens gubernare. Minor patet, & quòd possit clarum est; sed quòd non debeat, patet, quia ordo suæ sapientiæ non requirit quòd præbeat auxilium & impediantur peccata, ut arbitrium liberum*

liberum creatum, quod ex natura suâ deficere potest, suaviter disponatur: & quòd subtrahat auxilium suum propter demeritum peccati præcedentis, saltem originalis, patet ad primum & 1. p. q. 23. art. 7. ad 3. Quæ autem sit ratio, quòd divina sapientia & justitia voluerit aliquos dimittere peccare, & non impedire, habes rationem, ubi jam in 1. p. art. 5. ad 3. rationem videlicet in generali & non præcisam, ut ibidem patebit, ut manifestetur divina bonitas per misericordiam & justitiam, & suavis dispositio rationalium creaturarum.

Nota ex dictis ante articulum, ex quibus habetur, quòd Deus non est causa deficiendi prima: & ergo non imputatur sibi peccatum alterius. Si enim non fuisset peccatum, præsertim originale, Deus nullum hominem deseruisset.

Nota circa 2. partem antecedentis & ejus probationem, quòd Deus non est debitor alicui creaturæ, nec tenetur hominem conservare ne peccet, maximè postquàm se peccando fecerit indignum, debet autem velle quod impleat in rebus id quod sua sapientia & voluntas habet: quia ergo ordo suæ sapientiæ non habet, quòd hominibus auxilium ferat omnibus, ne peccent: ideò Doctor sanctus dicit hic, quòd hoc totum, scilicet non præbere auxilium, ne peccet, facit secundùm ordinem suæ sapientiæ quem debet implere. Deus enim non est debitor creaturæ, sed sibi ipsi; quare non debet, nec tenetur hominem à peccato conservare, & præsertim cùm conditio naturalis creaturæ exigat, ne à peccato cohibeatur: & per consequens non imputatur sibi. Vide de hoc 1. p. q. 21. art. 1. ad 3. quomodo Deus nihil debeat creaturis, sed sibi.

In his Conradi verbis animadvertendum est obiter, Deum non debere sibi ac suæ sapientiæ, quòd hominibus auxilium ferat omnibus, & quòd hominem à peccato conservet, maximè postquàm peccando se fecerit indignum, peccato scilicet originali vel actuali, ut anteà docet, ut hinc pateat quàm falsò P. Nicolaï 1. classe dixerit, *Deum etsi non debet nobis quòd ab illo juvamur, debere sibi nihilominus quòd nos juvat.* Id juxta S. Thomam, ut Conradus hic rectè notat, nec sibi nec nobis debet, nec tamen sponte deficit: quia nunquam nobis auxilium necessarium denegat, nisi propter demeritum peccati præcedentis, saltem originalis.

Deinde idem interpres in illud: *Et sic patet quod Deus nullomodò potest esse causa peccati*, hæc habet.

Voluntas humana potest & tenetur rectitudinem dare actui, & tamen non dat; divina autem licet non teneatur dare, eam tamen, quantùm ex se esset, daret, si voluntas creata cooperaretur. Quidquid enim Deus dat antecedenter, dat etiam consequenter, quantùm est ex parte sui, nisi adsit impedimentum: causando autem voluntatem creatam, dedit antecedenter in sui principio opera bona & recta, quæ sunt in hominis potestate; quare & quantùm ex parte sui est, dat rectitudinem omni actui voluntatis, & voluntati ex con-

consequenti daret. Est igitur defectus in effectu illarum duarum causarum, non propter defectum cujus prima ratio sit Deus, sed cujus ratio & causa est voluntas creata: non quia Deus causat rectitudinem, & voluntas obliquitatem; sed quia Deus, quantùm de se est, causaret, si voluntas suam causalitatem causaret. Et ergo quòd non adsit rectitudo, est quia voluntas non causat, quantùm ad se pertinet: ante autem primum peccatum non est quare Deus subtraheret rectitudinem actualem ipsius actus. Quare ex parte sui non oportet quòd illa rectitudo non insit.

Denique in hæc verba: *In malum autem inclinat, in quantùm non prohibet, sicut dictum est, & tamen hoc etiam contingit ex merito præcedentis peccati*, hæc habet. *Sed ad malum dicitur inclinare, impropriè loquendo de peccato & malo formaliter, quia videlicet ipsam inordinationem non prohibet: sed hoc non tenetur, nec est prima ratio deficiendi, sed illud provenit, scilicet non prohibere, propter demeritum peccati præcedentis, saltem originalis, ut dictum fuit.*

Itaque juxta hunc interpretem celeberrimum, à P. Nicolaï multùm ac meritò laudatum, quoties Deus non juvat, & non dat auxilium suum homini ne peccet, & eum à peccato non conservat, id semper contingit ex merito præcedentis peccati. Certum autem est quòd Deus justum, cùm peccat, non servat à peccato, & non prohibet ne peccet: ergo si sit primum justi peccatum, qualecumque sit, dici non potest, quòd Deus permittit eum cadere in hoc peccatum, ei auxilium suæ gratiæ non præstando ob meritum peccati actualis præcedentis, quia nullum esse supponitur: ergo ex merito peccati originalis, quanquam jam remissi. Hæc vera est S. Thomæ doctrinæ expositio.

CONCLUSIO.

Ex his intelligitur, cujusmodi esse debuerit Joannis Nicolaï & aliorum Examinatorum de Augustinianâ Antonii Arnaldi Doctoris & Socii Sorbonici propositione sententia, si perspecto ejus sensu S. Thomæ doctrinam meliùs calluissent, expendissentque diligentiùs; cùm, ut ait Joannes Nicolaï parte 2. n. 1. *Anticipatâ ferè conclusione decretum sit, hoc ratum ac fixum fore, quòd S. Thomæ esse, quod ab eo traditum, quod ei non adversum ac inimicum plenâ fide constaret.*

Plenissimâ verò fide jam constat, sancto Thomæ adversum ac inimicum esse, quidquid P. Nicolaï suo in Suffragio asseruit; conforme verò & consentiens, quidquid Antonius Arnaldus de Augustinianâ propositione ad examen vocatâ; & de gratiâ sufficiente scripsit ac docuit. Sed, egregie Censor, quomodo in Arnaldi causæ examine ac judicio plenâ fide constare poterat quid S. Thomæ esset, quid ab eo traditum, cùm illud nec tibi, nec cæteris Inquisitoribus perspectum fuerit, ut

tuo Suffragio comprobasti? Nec in Sorbonæ Comitiis per semihoræ angustias ad sententiam dicendam, contra morem & æquitatem omnem, Inquisitorum arte ac potestate constitutas, expendi potuerit? Adeò ut tu ipse cui, ut loqueris (a) à cæteris Examinatoribus, *quasi propriè ex industriâ reservatum erat de S. Thomæ doctrinâ dicere*, illam, dum Suffragium pronuntiares, ne attingere quidem potueris: & Doctores multo numero in eâ maximè versati, cùm tam exiguo tempore sententiam suam de tam gravi fidei causâ dicere ac stabilire non possent, à Facultatis Comitiis recedere coacti sint. Talem tu scilicet, talem vos Examinatores cæteri, *ad illius tam justi de S. Thomæ doctrinâ inquirendâ & sequendâ consilii perficiendum institutum, sinceritatem attulistis.* (b)

Cùm ergo Augustinianam Arnaldi propositionem tam horrendâ hæreseos, impietatis, & blasphemiæ labe inuris, vel Arnaldi sententiam nullo modo attingis, calumniosusque es; vel sanctissimam & maximè catholicam S. Thomæ doctrinam hæreseos, impietatis, & blasphemiæ damnas, prævaricatorque es. Eò autem graviùs peccasti, quòd pluribus Censoribus autor fueris, ut cùm te totum in Angelici Doctoris disciplinâ innutritum crederent, simulatâ, quam publicè professus es, erga sanctum Doctorem reverentiâ, & falsâ tuæ in hoc argumento eruditionis opinione delusi, eamdem injuriam eidem S. Thomæ doctrinæ intulerint, si tamen ipsam Arnaldi sententiam damnaverunt. Utinam autor sis infelici exemplo tuo, ut salubriter resipiscant, ac fervore defervescente, depositóque partium studio, agnoscant tandem purissimam S. Thomæ doctrinam Augustinianâ Arnaldi propositione contineri; & ab iis Doctoribus numero septuaginta & amplius defendi, qui eamdem propositionem, vel suo judicio, vel suâ à Comitiis discessione approbarunt.

(a) *Ibi loquendi finem horâ urgente feci, ubi omnium præcipuus ad loquendum se finis offerebat, quasi propriè mihi ex industriâ reservatus, & invitus ac nolens prætermisi quod potissimum expectabatur, ut dicerem, quia specialiùs me spectabat.* Præmonit. pag. 3.

(b) Suffragii part. 2. n. 2.

A N-

XIX.

ANTONII ARNALDI
DOCTORIS SORBONICI EPISTOLA,

Ad Illustrissimum & Reverendissimum Henricum Arnaldum Andegavensium Episcopum, Fratrem suum.

Quâ accusationem è judicio Sorbonico petitam depellit, & fidem suam circa quinque Propositiones exponit, in gratiam Romani cujusdam Theologi.

Reverendissimo & Illustrissimo Andegavensium Episcopo HENRICO ARNALDO, ANTONIUS ARNALDUS.

ITeratò jussus imperio ea ad te scribere, quibus optimi Viri, sed de me iniquiùs sentientis, suspiciones dilui possent, pareo tandem, ILLUSTRISSIME ANTISTES, nec ultrà mihi Autoritati tuæ refragari licere existimo. Quod verò tardiùs paruerim, nec penitùs excuso, nec tu, credo, si causæ meæ rationem attendas, penitùs accusabis. Ego, Præsul Illustrissime, ejusmodi purgationes apud peregrinos & exteros toties jam infrugiferas expertus sum, ut planè veniâ sim dignus, si ad ista remedia cunctatiùs accedam, quæ tam parum spei & utilitatis ostendant. Habet hoc humanum genus, ut suspicionum suarum plus æquo amans sit. Sed his si adjunctæ fuerint circumfusæ multitudinis voces, fiunt ex suspicionibus rata jam fixaque judicia, quibus qui obluctetur, contumax potiùs habeatur, quàm justus innocentiæ suæ defensor. Hinc vides quàm difficile sit, homini Romæ degenti, adversariorum meorum sermonibus jam occupato; inter illorum calumnias assiduè versanti, quicquid adversùm me sinistræ opinionis impressum sit, brevi Epistolâ revellere.

Quamobrem mihi tantam hanc defendendæ adversùs tam potentes tamque numerosos inimicos innocentiæ difficultatem cogitanti, sæpè meliùs visum omnia divinæ providentiæ permittere, & ad illud potiùs judicium me parare, in quo nil gratia, nil potentia, nil numerus, nil præjudicia, nil calumniæ valituræ sunt, ubi nec justitia cadere, nec vincere possit iniquitas. Quem in sensum eo procliviùs adducor, quod per viginti jam annos tam multis adversariorum meorum iniquitatibus exercitus, & sub calumniarum mole penè oppressus, plus tamen ex illorum injuriâ fructus cepisse mihi videor; quàm ex ullo

hominum favore ac benignitate capere potuissem. Itaque nulla me sortis meæ habet impatientia, nulla fortunæ, in qua hoc etiam inest commodi, quòd satis adversùs inimicorum meorum potentiam tuta est. Homini enim nihil aliud nisi latere volenti, quis eripere latebras potest?

Sed quamvis, ut dixi, Præsul Illustrissime, ad defendendam apud hominem exterum causam meam mea me parùm utilitas stimulat, & exigua spes affulgeat alienæ; Tu tamen & benigniùs & religiosiùs sentire mihi visus es, qui illud Officium hoc loco non omittendum esse putavisti. Bono enim illi & erudito Romano Theologo fortasse injuria fieret, si de eo ex vulgari hominum ingenio judicaretur, quem tu singularis æquitatis esse prædicas. Et prætereà cavendum semper est, quod sanctè prudenterque monet S. Gregorius, ne dum præmia laudesque ab hominibus non exspectamus, quod virtutis est; mens in sui fiduciam erecta, his à quibus nihil expetit, placere contemnat, eorum judicia despiciat, seque malè liberam per abrupta elationis rapiat. Id metuens, Illustrissime Antistes, non tuâ jam autoritate, sed meâ etiam voluntate libens quod præcipere dignaris aggrediar, ut Viro Clarissimo meæ fidei rationem quàm maximâ possim sinceritate reddam: quod quidem eorum quæ mihi objiciuntur inanitatem separatim expendenti facile per se & expeditum.

Duo enim tantùm crimini mihi dari video, quorum alterum mihi proprium, alterum commune cum multis, sed utrumque juxta frivolum & injustum. Primum est Judicium illud Sorbonicum, quo duæ ex Epistola quadam mea propositiones damnatæ sunt, altera temeritatis, altera etiam erroris & hæresis. Secundum est fictitium Jansenistæ nomen, quo me & quemvis alium, utcumque sua postulat utilitas, Jesuitæ traducunt. Sed priorem quidem accusationem, è Judicio Sorbonico petitam, pluribus ita scriptis depuli, ut si ea, quæ non difficile apud suorum aliquos inveniet, legere dignetur, nullum ipsi credam de ea re scrupulum fore superstitem. Et certè apud nostros ita fracta est illius Censuræ autoritas, ut quamvis pluribus scriptis exagitata, obtrita, omnibusque modis conscissa fuerit, nulli tamen, quod unquam vel fando auditum erat, verbum pro illa proloqui aut mutire ausi sint. Quod autem non ausi sint, causa in aperto est, tam manifesta scilicet illius Judicii iniquitas, ut nullâ ratione dissimulari, nullo verborum fuco obtegi possit. Nec hoc à me Vir Clarissimus confidentiùs quàm veriùs dictum putet, solitoque litigantium ingenio, quibus suam causam extollere, adversariorum deprimere, moris est. Non alium enim quàm ipsum judicem fero, an huic rationi, quâ præcipuè Censoribus illis ac sæpiùs institi, quicquam vel in speciem respondere potuerit. Damnata hæreseos pro-

propositio hæc erat: *Petro justo gratiam defuisse sine qua nihil poterat*: cujus verba ex Augustino & Chrysostomo syllabatim descripta sunt. Hinc ergo & ante Censuram & post Censuram interrogare non destiti, sensum an verba illius propositionis reprehenderent; nihil enim est medium. Neutrum autem reprehendi posse, ita facilè demonstravi. Verba, vel ipsis fatentibus, utpotè ex Patribus descripta, extra crimen sunt. Sensus autem huic propositioni, ut sæpiùs testatus sum, is à me subjectus est: *Petro justo non affuit gratia efficax agendi, id est, confitendi Christum* (nam de gratia orandi nullus hîc sermo) *sine qua nihil poterat, quod vel ad vincendam tentationem attinet, eâ potestate quæ complectatur omnia ad agendum necessaria.* Hic autem sensus ita, vel ipsis adversariis testibus, orthodoxus est, ut nuper etiam præcipuus Censorum CORNETUS, à Viro Clarissimo Domino DES-LYONS Doctore Sorbonico, Ecclesiæ Sylvanectensis Decano, interrogatus, An quicquam in illo improbandum videretur, vi veritatis victus responderit, in postremis meis scriptis, præsertimque in Dissertatione, nihil reprehendendum; sed alium quemdam sensum in mente mea reconditum esse, quem tamen nec ipse, nec ullus alius unquam exprimere ausus est.

Non jam, credo, mirabitur Vir Clarissimus cur Sorbonicæ Censuræ patrocinium nemo suscipere ausus est. Quid enim pro illa quisquam causari potest, quæ eam propositionem hæreseos damnat, cujus verba ex Patribus sumta, sensum verò ab Autore expositum, reluctantes videlicet ac inviti Censores orthodoxum & catholicum fateri coguntur? Quid enim eâ doctrinâ, quam unam in mente habuisse professus sum, in scholis Catholicis tritius ac vulgatius, Non affuisse Petro justo gratiam illam victricem & efficacem, sine quâ tentationes numquam superantur, & quæ Patrum verbis dicitur, Gratia sine qua nihil possumus, quia sine ea nihil actu & effectivè benè fit? Etsi alio sensu eidem Petro non defuerit potestas benè agendi, ac vincendæ tentationis in actu primo; per gratiam supernaturalem constituto, quam proximam, completam, sufficientem dici nihil vetat, dummodò has ita voces interpreteris, ut gratiæ efficacis necessitas ad agendum actu non negetur. Ergò eum hanc doctrinam ne lacessere quidem possent, silere compulsi sunt, æternumque silebunt. Nam reconditos illos sensus clandestinis susurris jactare facile est; at palàm in scriptorum luce ad Censuræ defensionem obtendere, quàm parùm plausibile sit, vel ipsi sentiunt.

Alterum temeritatis crimen, quod in me iidem Censores conferunt, quia cum Jansenismi accusatione cohæret, hâc repulsa pariter diluetur. Illam verò sic à me amoliri facile est, ut hanc causam apud nullum Ecclesiæ Judicem, qui me modò patienter audire vellet, agere formidarem. Duo-

bus enim tantùm capitibus hæc criminatio continetur; quorum aliud fidem attingit, aliud ad meram facti quæstionem pertinet. Ad fidem attingit illa quæstio, An meritò damnatæ quinque Propositiones? an damnatus in Propositionibus sensus hæreticus sit? Ad factum pertinet, An istæ propositiones damnatæ, iste sensus damnatus in Jansenio sit, nec ne? Quamobrem qui propositiones ipsas hæreticas negaret, & damnata in iis dogmata quocunque nomine defenderet, in fidei utique materia peccaret, & jure hæreseos reus peragi posset. At qui de facto ab omni Juris quæstione sejuncto vel dubius, vel falsus esset, hunc in ipsa fide cum Summo Pontifice ac tota Ecclesia consentientem hæreseos accusari non posse, planissimum est.

His positis, nescio an ullus tam iniquus arbiter fingi possit, cui non ego fidei meæ integritatem facilè probem. Non enim modò proscriptas à Summis Pontificibus propositiones cum ipsis proscribo ac rejicio, sed speciatim quoque testor, ita me cum illorum ac totius Ecclesiæ fide in quinque illis capitibus, ut in cæteris omnibus, consentire, ut quoscumque sensus, quæcumque dogmata in istis propositionibus damnare paratus sim. Nulla enim mihi super illis opinio est, quæ tantillùm à Summi Pontificis & communi Ecclesiæ sensu discrepet. Imò, quò magis miretur prospiciatque Vir Clarissimus collatæ in me suspicionis iniquitatem, hoc etiam sanctè religiosèque confirmo, nihil me super istis propositionibus sentire, quodnon modò omnis S. Thomæ schola, quæ maxima Theologorum Catholicorum pars est, non modò omnes Academiæ, sed omnes omnino adversarii mei, etiam Jesuitæ, licèt fortè à placitis suis differaneum, tamen orthodoxum, & omnis erroris expers, non unanimi consensu fateantur.

Atque ut hoc suis ipse oculis Vir Clarissimus teneat ac judicet, visum est brevibus hìc conclusionibus exponere quidquid de quinque Propositionum materia sentio: in quo non vereor ne quisquis aliquid in Theologicis rebus intelligit, quicquam quod reprehendere aut desiderare possit, inveniat. Quod si hæc expositio Scholasticis verbis, præter Patrum & Ecclesiæ morem, concepta sit, dabis credo veniam, Illustrissime Antistes. Ejusmodi enim controvesiæ è Schola natæ, & inter Scholasticos adultæ, apud Scholasticæ Theologiæ assuetos vix satis distinctè & enucleatè explicari sine scholasticis vocibus possunt.

De prima ergo Propositione ita sentio.

Omnibus justis volentibus & conantibus mandata Dei sunt possibilia per vim interiorem & supernaturalem in ipsis existentem: nec illis sic volentibus & conantibus deest gratia tum habitualis, tum actualis quâ possibilia fiant in actu primo, licèt nunquam in actum secundum proditura sint sine actuali auxilio actum illum secundum conferente.

De

De secunda Propositione ita sentio.

Datur in statu naturæ lapsæ aliqua gratia actualis interior quæ propter resistentiam voluntatis liberè agentis caret effectu ad quem ex se potestatem confert, & ad quem ordinatur in eodem subjecto per voluntatem Dei antecedentem. Nulla tamen datur gratia actualis interior, quæ non habeat eum effectum ad quem ordinatur per voluntatem Dei absolutam seu consequentem.

De tertia Propositione ita sentio.

Ad merendum & demerendum non sufficit in statu naturæ lapsæ libertas sola à coactione, sed requiritur libertas à necessitate naturali, sive à determinatione absoluta ad unum; proindéque requiritur indifferentia activa ad utrumlibet, non illa quam Molinistæ commenti sunt, sed illa quam D. Thomæ schola defendit.

De quarta Propositione ita sentio.

Semi-Pelagiani non ideò hæretici quòd dicerent, voluntatem gratiæ supernaturali internæ resistere, vel obtemperari posse. Quinimò omni gratiæ resisti & obtemperari potest, quamvis illi quæ vocatur sufficiens, cum sola est, semper resistatur, efficaci nunquam.

De quinta Propositione ita sentio.

Non est Semi-Pelagianum dicere, Christum pro omnibus omninò mortuum. Asserere verò, pro salute dumtaxat Prædestinatorum Christum sanguinem fudisse, reverà hæreticum est, quia licet solis electis efficaci & absolutâ voluntate salutem morte suâ promereri voluerit, pro quibusdam tamen reprobis sanguinem suum fudit, iisque promeruit gratias, quibus ad salutem æternam pervenire possent.

Habet Vir Clarissimus omnem meum de istis propositionibus sensum, in quo si nihil à vulgatissimis Scholæ placitis abest, colliget indè manifestæ iniquitatis esse meam fidem malignis suspicionibus aspergere. Sed inde illud etiam statuat necesse est, reliquam controversiam, An scilicet quinque propositiones sint in Jansenio, meram facti quæstionem esse, à fide prorsus distinctam & alienam. Qui enim traditam in Summorum Pontificum Constitutionibus fidem sine exceptione amplectuntur; qui quidquid illi damnarunt, damnant; qui nihil de quinque propositionibus sentiunt, quod non modò à Summi Pontificis, sed à Scholarum Catholicarum vulgari doctrina abhorreat, hi certè si in facto Jansenii errare convincuntur, nullo modo in fide errare dici possunt. Quamvis enim quædam facta ad fidem pertineant, quia Verbo divino, & Traditione comprehenduntur, ut Christum natum & mortuum esse, scripta ab Evangelistis Evangelia; id tamen de facto Jansenii dici non potest, quòd Traditione non continetur. Unde qui ejusmodi non revelata divinitùs facta inter fidei articulos referret, & propter illa quemquam hæreseos ageret reum, ipsa fidei fun-

fundamenta convelleret, quam Verbo divino, seu scripto, seu non scripto, totam inniti primarium Fidei caput est: *Fides enim ex auditu, auditus autem per Verbum Christi.* Undè omnes omninò quotquot unquam fuere Theologi, nemine prorsus dissentiente, conclaserunt, nulli omninò in terris, ne Conciliis Oecumenicis quidem, in factis ejusmodi infallibilitatem adesse.

Quamobrem sui juris Ecclesia conscia, interiorem quidem in fidei dogmatibus assentionem à filiis suis semper postulavit; at facta vel in illorum prorsus reliquit arbitrio, aut externâ tantùm obedientiâ, quæ silentio continetur, contenta fuit. Theodoreti & Origenis fidem quàm multi nunc Theologi impunè vendicant, præsertim eruditiores Jesuitæ. Quàm multi Honorium à tot Pontificum, tot Conciliorum Oecumenicorum anathematis defendunt, piumque putant ad illius fidem purgandam, facti errorem, non intellecti scilicet Honorii sensûs, & Summis Pontificibus, & Oecumenicis Conciliis adscribere. Ego quantò religiosior, qui nec Jansenium apertè defendi, nec errorem facti Pontificiis Constitutionibus imputavi, denique eis semper eam venerationem præstiti, etiam in facto, quà nulla major à Catholicis Theologis exigitur. Nihil ergo attinet in illam facti quæstionem ingredi, cum generatim ex ipsa quæstionis natura profiteri satis sit, quod ex animo profiteor, Constitutionibus Summorum Pontificum eam quam par est venerationem semper à me redditum iri.

Post tam claram candidamque purgationem non video quid cuiquam omninò justæ dubitationis possit oboriri. Habetque sanè Vir Clarissimus, cur deposito illo, quo se angi significat, dolore, me cum Summo Pastore & Grege Catholico & sentire & semper sensisse lætetur. Quod si tamen aliquid adhuc ipsi difficultatis residuum est, nunquam defugiam, & Tuâ, Præsul Illustrissime, & ipsius causâ, quacumque potero ratione ipsi satisfacere, & quoscumque proponere dignabitur scrupulos evellere. Sin autem, quod omnino nolim, ita præjudiciis suis tenetur astrictus, ut se ab iis nullâ ratione velit abduci, malitque adversariorum meorum calumniis credere, quàm mihi de fide mea testificanti, equidem id molestè & graviter feram propter ipsum, quem pro suo in Ecclesiæ Hierarchiam amore, his suspicionibus, ejus saluti plus quàm putet facilè periculosis, liberatum optarem: me tamen eâ consolatione sustentabo, quòd te monente nihil omiserim, quo possit ad æquiora judicia revocari, ut jam de cætero confidentiùs possim Bernardi exemplo ab injustis hominum judiciis ad summum illud Christi Tribunal appellare, in quo patentibus conscientiæ arcanis, judicante Veritate, nec erunt fraudibus latebræ, nec erroribus locus, nec conscientiæ periculum.

vj. Calend. Sept. 1659.

EJUS-

X X.

EJUSDEM AD EUNDEM
EPISTOLA ALTERA.

Reverendissimo & Illustrissimo Andegavensium Episcopo

HENRICO ARNALDO ANTONIUS ARNALDUS S. D.

MAgno mihi solatio fuit, PRÆSUL ILLUSTRISSIME, quod ex Scriptis ad te à Domino Crevæo litteris intellexi, probatam ipsi fuisse sinceram illam fidei meæ expositionem, quam ad ipsum mittendam putavisti. Nec mediocre indè pondus accessit ad eam opinionem quam dudum, Te autore, de ipsius æquitate conceperam. Non enim aliud rectæ incorruptæque mentis certius indicium, quam insita sibi adversùs quempiam præjudicia deponere, quàm primùm idoneis argumentis ejus innocentia perspecta est. Hoc interest inter suspiciones illas, quas æquissimis nonnunquam animis vel incerti rumores vel malevolorum sermones instillant, & illas offensiones quas exulcerati cordis malignitas gignit. Non vereor porrò, Illustrissime Antistes, ne aliter sentiant illi Theologi quibuscum se litteras meas communicaturum ostendit, cum in illis nihil esse certò sciam, quod non passim totâ Ecclesiâ tanquam orthodoxum, nemine reclamante, doceatur. Illud verò multò minùs verendum, ne quid ipsi Summo Pontifici, si quâ fortè ad ipsum pervenerint, parum probetur, quem latere non potest hæc, ut longè antiquissima notissimaque, ita vulgatissima esse Catholicorum placita, quæ non modo privati Theologi multò plurimi gravissimique, sed integri etiam Ordines suo obstricti Sacramento defendant. Quamobrem quod tuus jam olim, nunc etiam suo merito noster Crevæus, amantissimè suadet, ut Sanctitati Suæ indices fidei & obsequii mei Litteras mittam, id ego sic accepi, ut nihil mihi per se vel utilius vel optabilius judicarem. Quamquam enim Catholico sufficit ad Unitatis Sedem charitatis & obedientiæ vinculis adhærescere, nec quicquam ipsi obesse potest apud Judicem Deum quicquid ulli de ipso sinistræ opinionis impressum sit, haud scio tamen an ulli quicquam durius in vita possit accidere, quàm tantâ premi calumniarum mole, ut etiam communi omnium Christianorum Parenti ipsius fides & religio in dubium venire videatur. Degener omninò sit Filius, qui hanc calamitatem lentè ferat, mihique in summo, quem ex illa capio,

dolore illud solatio est, quòd mihi semper fuit acerbissima. Sed tamen, quod in exteris malis divinitùs immissis teneri par est, ut non quælibet avidè arripiamus remedia, sed ea demum quæ pietas ac prudentia adhiberi patiantur, idem mihi statui in hac quâ me jactari voluit Deus tempestate servandum, ut ad illam placandam nihil tentarem, quod à modestia vel religione tantillùm abhorreret. Itaque quamvis vehementer mihi blandiretur Domini Crevæi consilium, cœpi tamen attentiùs circumspicere, an illud, ut amori certè ipsius ac fidei, ita nostro quoque officio congrueret: statimque oborti sunt nonnulli scrupuli, quos tibi, Illustrissime Antistes, simpliciter à me exponi boni consulas rogo. Primùm veritus sum ut satis humilitati nostræ consentaneum, satis in Summum Christi Vicarium religiosum foret, litteris ipsum compellare sine nova quadam scribendi ratione ac materia, quam mihi nullam subesse sentiebam. Quamvis enim gravis est, semper tamen vetus est nostra calamitas, nec ullo novo vulnere recrudujt. Accedebat, quò magis id timerem, quòd cum hoc semel jam alio tempore ausus essem, nullum vel ab ipso summo Pontifice, vel à quoquam ipsius jussu responsum ferre promerui. Ex quo mihi vereri subibat, ne nimiâ libertate ante peccassem.

Sed illas tamen formidines potuissem utcunque superare, & maximè eâ quam mihi affert Dominus Crevæus fiduciâ, ni gravior quædam me causa consilii ambiguum faceret, in qua explicanda, Præsul Illustrissime, totum me tibi libenter aperiam.

Ego, cùm ab ineunte ætate remotam ferè ab hominum commercio & frequentia vitam egerim, tritas illas in sæculo dissimulandi artes prorsus ignoro, fraude ac mendacio adversùs neminem uti possum, omnium minimè adversùs Petri Successorem, cui qui mentiatur, eum non hominibus, sed Deo mentiri ex Scriptura didici. Itaque Sanctitati Suæ aliter quàm Deo loqui, nefas putem. Atque adeò nihil apud Illam asseverare aut loqui ausim, quod non verè & ex animo sentiam; nihil polliceri, quod non integerrimâ fide præstare paratus sim. Quamobrem, quia certus omninò sum, me nihil nec de quinque propositionibus, nec de ullo alio doctrinæ capite quicquam sentire, quod à Romanæ & Universalis Ecclesiæ Fide dissideat, ideò fidem meam Sanctitati Suæ quacumque ratione probare, quascumque super ea difficultates expedire, nunquam refugiam. Omninò in fide mea testificanda nihil deprecor, quia nihil timeo. Quamquam vix quicquam plenius aut clarius reor desiderari posse nostrâ illâ expositione, quam ad Dominum Crevæum transmisisti.

Nec minori portò studio & alacritate profitebor, quàm semper ex animo Ecclesiæ Unitati &

Apó

Apostolicæ Sedi, Ecclesiasticæ Unitatis centro, addictus fuerim, utinamque in mea adversùs illam pietate testando sanguinem omnem meum profundere contingeret. Denique si id unum à me postuletur, ut postremis Innocentii X. & Alexandri VII. Constitutionibus habeam, quod ejusmodi Constitutionibus à Catholicis Theologis haberi solet, ut earum fidem amplectantur & honorificè illas semper appellent, ut de iis, quas fortè in facti quæstionibus pati possunt, difficultatibus silcant, id quoque libenter spondebo, quia semper in illas sic animo ac voluntate affectus fui. Unum est quod omninò facere non possum, ut quinque illas, meritò proscriptas, mihique detestatas propositiones, in Jansenii libro verè reperiri, nominatim profitear, idque mihi esse persuasum, subscriptione meâ contester. Nam cùm me quo minùs huic Facti quæstioni minimè assentiar, multæ ac graves difficultates impediant, quo minùs assentiri me profitear; una vel gravissima difficultas impedit, quòd nefas omninò existimo profiteri, me credere quod non credam. Neque enim in illorum sensum unquam adduci potui, qui subscriptiones illas, quas pauci quidam è nostratibus Episcopis exigere tentarunt, quasi meras ceremonias spectant, quibus necesse non sit congruere interiorem mentis assensum. Atque adeò hac persuasione imbuti, licet quinque propositiones in Jansenio exstare non credant, tamen id subscriptione suâ confirmare nihil verentur. Notum est magnam eruditorum partem, à quibus ejusmodi subscriptiones extortæ sunt, hoc animo quod postulabatur præstitisse. Non ignoras, Præsul Illustrissime, res à me tota Galliâ pervulgatas narrari. Ipsi illi istarum subscriptionum incentores Jesuitæ, quàm sæpè in libellis suis questi sunt, neminem subscribendo mutasse sententiam. Mihi verò nunquam probari potuisse fateor novum illud, quo utuntur isti, morum decretum, subscriptionem interioris fidei testem non esse. Semper mihi ita persuasum fuit, nusquam & nuspiam mentiri fas esse: nunquam autem à mendacio potui sejungere ejusmodi subscriptionem, quâ quis sentire se quod non sentiat, profitetur. Jam credo, Illustrissime Antistes, facilè perspicis, quid me in illo Domini Crevæi consilio moretur, quid sollicitet, quid dubitationem afferat, ex qua non alius quàm ipse me meliùs ac certiùs eximat. Nam si pro sua prudentia præsentiat, ea demùm à me postulatum iri, ad quæ cum fide præstanda paratissimum me superiùs ostendi, hac fretus fiduciâ pudorem meum possem fortasse pervincere, & ad supremum illum Ecclesiasticæ potestatis Apicem causam meam questusque deferre. Sin autem prævideat, fore ut illud ipsum à me flagitetur, quod me falsâ conscientiâ facere non posse testatus sum, satis

tis intelligis, tacere me, & consultius, & in sanctam Sedem reverentius esse. Nec suadebit unquam, sat scio, Dominus Crevæus, ut in eum locum me dimittam, ubi vel negandum sit summo Pontifici, quod à me postularit, vel faciendum quod improbet internum conscientiæ lumen. Non ignorat ille quanta vis sit conscientiæ ad obstringendas hominum mentes, nec id modò rectæ convenire, sed etiam erranti, à qua nefas esse discedere, communis & recta est omnium Theologorum sententia. Itaque, licet in illa Facti quæstione prorsùs erratem, tamen donec tenebras meas novo lumine depulerim, error ille me non secùs ac veritas alligaret, nec licet mihi in quamlibet levi quæstione damnare verbis, quod corde non damnem. Quod si eò me vel timiditas, vel infractio animi, vel propriæ quietis amor adduceret, tunc sanè esset mihi quod jure succenseret summus Pontifex, & illatam sibi injuriam crederet. Ecclesiasticæ enim & humanæ potestatis ut diversa ratio, ita diversa judicia sunt. Externis honoris simulachris, ac fictis professionibus ab interiori affectu discrepantibus nonnunquam humana superbia contenta est, quia propriè tantùm gloriæ & amplitudini studet, ad quam hoc quoque pertinere putat, quòd homines sui causâ mentiri & simulare cogantur. Alius est omninò sensus Dei, id est veritatis, Ministris. Ut honorem sibi à subditis habitum ad veritatis honorem referunt, ita veritatis honore metiuntur, nec honorificum in se existimare possunt, quod in veritatem contumeliosum sit. Fictas ergò & mendaces professiones aspernentur, respuantque necesse est, iisque violari se putent, cum Deus ipse violetur. Ita de summi Pontificis animo sentire semper pium duxi, nec dubito quin si satis illum, quem exposui, pernosceret meæ mentis habitum, longè satiùs duceret innoxio ut multum errori, & qui nec mores, nec fidem attingat, indulgere, quàm me ad prodendam conscientiam meam impellere.

Audiret ille certè ac sequeretur Apostoli voces, quibus divinitùs in Epistola ad Romanos præcipit, quâ mansuetudine ferendi, qua moderatione tractandi, quibus monitis & consiliis hortandi sint, qui tolerabilibus erroribus implicantur. Erant illis temporibus qui novæ Legis & Evangelicæ libertatis spiritum minùs intelligentes prohibitis in lege cibis vesci nefas esse ducebant. Erant etiam alii, qui minorem, quàm par erat, fraternæ infirmitatis rationem habentes, eos aut verbis aut exemplis ad cibos quos pollutos ducerent, edendos impellerent. Errabant certè qui hunc ciborum delectum habebant, & longè graviùs errabant, quàm qui in alicujus Scriptoris intelligentia falleretur. Contrà qui hunc delectum aspernabantur, rectè ac verè sentiebant.

tiebant. Ergò illi infirmi errore veritatis; isti fortes cognita veritate. Et tamen infirmorum adversùs fortes causam suscipit Paulus. Dicit quidem nihil in Christo commune; sed ei qui existimat esse aliquid commune, ei commune esse declarat; & qui discernit, si manducaret, damnatum esse pronuntiat. Non urget infirmos ut errantem conscientiam corrigant, sed severè præcipit ne adversùs errantem conscientiam agant. Postremò fortes illos, imò verè infirmos, qui fratrum errorem ferre non possent, objurgat & comprimit: *Tu quare spernis fratrem tuum?* Usque adeò promiscua illa edendi libertate, quam Lex Evangelica concedit, uti nefas, ut fratribus scandalo & offensioni sint. *Omnia quidem sunt munda, sed malum est homini qui per offendiculum manducat. Noli cibo tuo illum perdere pro quo Christus mortuus est.* Hanc normam, hoc exemplar Summo Pontifici semper fuisse propositum, hinc etiam intelligi datur, quòd nec Romæ, nec in Italia tale quicquam factum audimus, quale quibusdam Galliæ locis tentatum est. Nulla ibi subscriptionum mentio, nullus in facti quæstiuncula alienæ conscientiæ scrutator acerbus. Ipse Sæ. Mæ. Innocentius, apud quem tota hæc causa pertractata est, cum non ignoraret aliquos ex iis qui Romæ erant Doctoribus ab adversariis sæpè eo nomine in crimen vocari, quod benigniùs de Jansenio sentirent, de ejusmodi subscriptione ab iis exigenda nunquam cogitavit. Alienum enim hoc ab Ecclesiæ utilitate, consuetudine & spiritu noverat.

Frustrà verò his subscriptionibus speciosum pacis & concordiæ nomen obtenditur. Amanda, optanda, concilianda, sancienda Christianorum concordia est; sed non ejusmodi viâ quæ alios proditæ conscientiæ, alios oblatæ fratribus offensionis reos faciat. Nil necesse est ad ista remedia confugere, cùm usitata & trita longè tutiora & utiliora sint. Fruantur jure communi Theologi. Liceat ipsis suum erga Constitutiones Apostolicas obsequium eo modo testari, quo adhucusque Theologi testati sunt, & omnes illicò turbæ conticescent.

Tacere liceat; nulla libertas minor A Rege petitur;

Nec minoris Ecclesiæ tranquillitas constare potest, quàm quæ concessâ silendi libertate paratur. Hæc stabilis pacis constituendæ certa, legitima, expedita via est, ad quam ineundam Ecclesiæ Principes, non Apostoli modò præcepta & Summorum Pontificum exempla, sed humana etiam prudentia hortatur & invitat. Ejusmodi enim dissentiones contentionibus gliscunt & augentur, silentio restringuntur & exolescunt. Itaque nisi essent qui invidiosis clamoribus has turbas quotidie suscitarent, jamdiu eorum vel

vel memoria sepulta esset. Habes, Illustrissime Antistes, omnes sensus meos liberè & simpliciter, ut apud amantissimum Fratrem, expositos & effusos. Cautior apud alios fortassè fuerim; sed apud Te quicquam, non dico dissimulare, quod adversùs neminem possem, sed reticere, mihi religioni foret. Ex his, quid ad Dominum Crevæum scribendum sit, pro tua prudentia constitues. Illud breviter & verè confirmare potes, me & benevolentiæ ipsius summas gratias agere, & in fide omnia ponere. In summum verò Pontificem, sic affectum esse, ut excepto illo, quò me conscientiæ teneritudo, vel illo judice, vetat adduci, quòdque à Catholicis Theologis nec exigi, nec præstari solet, nihil esse quod ad meam in Apostolicam Sedem reverentiam & obsequium testificandum facere defugiam. Datum 7. Cal. Februarii 1660.

ANTO-

ANTONII ARNALDI THESES THEOLOGICÆ PRIMÆ IN SORBONA PRO TENTATIVÆ ACTU

Coram Illustrissimis Ecclesiæ Gallicanæ Patribus defensæ.

ECCLESIÆ GALLICANÆ PATRIBUS CONGREGATIS.

Cælestis Sponsæ delicias, invisibilem Angelorum naturam, & ipsum ineffabilem effari cogitanti, Amicos Sponsi, visibiles Angelos, Synagogam Deorum liceat appellare. Vestri muneris est (Reverendissimi in Christo Patres) *humanâ plusquam munificentiâ divinæ scientiæ thesauros populis aperire: vestræ sollicitudinis, incorruptum Christi verbum sicut à majoribus accepistis, ita posteris tradere: vestri Ordinis, orta ex abyssi tenebris errorum monstra invicto Spiritus gladio debellare. Confugiunt igitur ad Dispensatores Mysteriorum Musæ sanctiores, viva Dei viventis Oracula Theologiâ consulit, & præliatura Veritas in auxilium invocat Duces militiæ Domini exercituum. Fidei consummator Jesus sanctificandis vos Fidelibus præposuit ad consummationem Sanctorum; qui venit ministrare, præfecit vos Gregi suo in opus ministerii; ædificans Jerusalem Dominus constituit vos spirituales Architectos in ædificationem Corporis sui. Quid plura? Quos adoptat Pater, pascit Filius, ungit Spiritus, ita cœlesti vestræ legationi subjecti sunt, ut miro prorsus divinorum munerum consortio Patres filiorum Dei, Pastores ovium Christi, Doctores discipulorum Unctionis, mereamini nuncupari. Addine potest aliquid tam singularibus ornamentis? Vos Reipublicæ Christianæ in ea terrarum portione Principes, quæ totius orbis consensu Christianissimæ nomen obtinuit. Vos ejus Ecclesiæ dignissimi Moderatores, quæ tot Hæreseon facibus exstinctis, tot impiorum oppressis conatibus, errorum victrix, exterminatrix scelerum, antiquam simul doctrinam & pietatem Cœlo conspirante semper retinuit, & gloriosissima fœcunditate terram toties Fidelibus, & Cœlum Electis implevit. Rapit itaque vel invitum ipsa clarissimi Conventus Dignitas in admirationem sui, & quamvis nefas videri possit, publicis Regni rebus invigilantes oculos aliò avocare, fas sit tamen sacræ sapientiæ in augusto Consessu Ecclesiæ Majestatem, in Gallicis Comitiis Galliarum splendorem, in Præsulibus Illustrissimis Sacerdotii Regalis amplitudinem, in spectatissimis viris suspiciendam virtutem quantâ potest honoris testificatione venerari.*

QUÆ-

QUÆSTIO THEOLOGICA.

Quænam est Sponsa Uxor Agni? Apoc. 21.

Civitas sancta Jerusalem, descendens de Cœlo à Deo, habens claritatem Dei: Societas Sanctorum, quam Agnus suo sanguine sibi acquisivit in sponsam: Ecclesia Primitivorum, qui conscripti sunt in Cœlis, quos non ex operibus, sed in laudem gloriæ Gratiæ suæ elegit Dominus in hæreditatem sibi. De his solis intelligi quod ait Apostolus, *Deus vult omnes homines salvos fieri*, existimasse videtur Augustinus, & cum eo Synodus Afrorum Episcoporum in Sardiniâ exulantium, & Ecclesia Lugdunensis eo tempore, quo suo Præsule Remigio præsidente, Concilium VALENTINUM adversùs eos habitum est, qui sub fictitiæ Prædestinatianorum hæreseos nomine Augustinum ipsum damnasse videbantur. Illi sunt secundùm propositum vocati, quorum nullus non venit, quia ipsa vocatio (quæ non actus vitalis, sed ejus causa est, nec addicta scientiæ mediæ, sed Omnipotenti Voluntati subnixa) dat aures audientes & spiritum novum. In illis Deus operatur, & illos prævenit, primum salutis desiderium etiam liberum inspirando: cum illis cooperatur & illos subsequitur, primam illam voluntatem ulteriùs promovendo. Absit verò ut libertatem auferat Liberator. Tantò illa major est, quantò minùs peccato servit, nullisque vinculis violatur, cùm rebus omnibus inferioribus soluta, immobiliter adhæret Domino Deo suo.

Descendit de Cœlo à Deo Civitas Justi, Urbs fidelis; quia fides, oratio, charitas, perseverantia, quibus illa ædificatio constructa crescit in Templum sanctum in Domino, desursum sunt descendentia à Patre luminum, & nemo habet de suo, id est sine Dei Gratiâ, nisi mendacium & peccatum. Liberi præcipitatricem arbitrii, & adversus Dei dona superbè se efferentem pestilentissimam Hæresem, à Rufino conceptam, à Pelagio Cælestióque formatam, à Juliano pertinacissimè defensam, tribus potissimùm de causis execrandam censuit Ecclesia. Primò, quòd originale peccatum; Secundò, quòd Gratiam & ad singulos actus necessariam & gratuitam; Tertiò, quòd quemvis hominum in hac vitâ peccatorem auderet inficiari. Alia etiam huic Hydræ minutiora capita: Adamum, sive peccasset, sive non peccasset, moriturum fuisse: naturale bonum esse libidinem: legem mittere ad regnum, ut Evangelium: ignorantiam non subjacere peccato: divites salvari non posse, nisi bonis

bonis omnibus in pauperes ſimul erogatis. In hac ſanandâ peſte multum ECCLESIÆ GALLICANÆ debet Catholicus Orbis, tum propter Herotem & Lazarum delatores Pelagii; tum propter Hilarium & Proſperum acerrimos Auguſtini defenſores; tum denique propter Germanum Altiſiodorenſem, Lupum & Severum Trecaſſenſes Epiſcopos, renaſcentis in Britanniâ luis hujus expurgatores, celeberrimámque Synodum ARAUSICANAM erroris illius radicitùs exſtirpatricem.

INduere veſtimentis gloriæ tuæ, Jeruſalem Civitas Sancti, quia non adjiciet ultrà ut pertranſeat per te incircumciſus & immundus, ſed omnis qui non eſt inventus in Libro Vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis. Hîc infantes Sacramenti regenerationis expertes, quorum licèt multi ne ſalvi quidem eſſe potuerint, amiſſæ tamen felicitatis vero dolore afficiuntur. Hîc Gentiles, qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, & Creaturæ potiùs quàm Creatori ſervierunt, quorum tota vita peccatum eſſe viſa eſt Auguſtino & falſa virtus, etiam in optimis moribus. Hîc quos vetus Teſtamentum in ſervitutem genuit, occidente litterâ, non vivificante Spiritu. Hîc quicumque ſine expreſſâ fide Incarnationis Chriſti, Creatoris adoratores ſibi viſi ſunt: quantò magis qui vocatus ad Agni nuptias factúſque Chriſtianus, in vitæ veſperâ, cùm ventum fuerit ad Cœnam, non habuerit veſtem nuptialem, illud ſcilicet Spiritus donum, quod non imputatio alienæ juſtitiæ, ſed ſemen quoddam incorruptibile eſt, à charitate indiſtinctum, quo facti in Chriſto nova Creatura, divinæ recipimus naturæ conſortium. Illi omnes ſupremi Judicis, peccatorum vindicis, non authoris, inſcrutabili ſeveritate dimittuntur ingredi vias ſuas, quia vaſa ſunt iræ apta in interitum, ſemen nequam, filii ſcelerati.

QUid eſt Iſraël quod deputatus es cum deſcendentibus in infernum? Dereliquiſti fontem ſapientiæ, & in prævaricante capite meritò prævaricatrix origo damnata eſt. Fecit enim Deus hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam: ad imaginem per naturam, ad ſimilitudinem per gratiam; nec eum condere videtur potuiſſe ſolius naturæ donis ornatum, vel ad alium quam ad quem creatus eſt finem. Conſtituit eum in Paradiſo voluptatis, circa Meſopotamiam, ut veriſimile eſt, conſtituto, ubi nuptiæ ſine libidine, nuditas ſine pudore, pax animi ſine diſſidio, vita ſine exitio, donec per antiquum ſerpentem ſeductâ muliere, non ſeductus ipſe, ſed excæcatus ſuperbiâ primus Parens, ſponſionem fecit cum morte, & in terrâ poſuit regnum Inferorum. Indè totus ſecundùm corpus & animam in deterius homo commutatus. A plantâ pedis uſque

ad verticem non est in eo sanitas, vulnus & livor & plaga tumens, peccatum, mortalitas, concupiscentia. Abeant Manichæi & Pelagiani, utrique ab ægroto medicum arcentes, hi dum sanum profitentur, illi dum insanabilem. Adsit misericors Samaritanus, qui ob hoc solùm venit, ut alligaret vulnera semivivi, utque factus in Caput Anguli, ex electis lapidibus Judæi Gentilisque parietis ædificaret muros Jerusalem.

JErusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum, per intuitum & fruitionem; summa quippe felicitas, Deum amantem redamare, proximè videre quem diligas, inaccessibilem nativis cujuscumque Creaturæ viribus, & invisibilem oculis corporis etiam spiritalis Majestatem, lumine Gloriæ tanquam impressâ specie conspicuam exhibente. Utrùm hac qualitate destitutus intellectus, cum majori cœlitùs auxilio visionem Dei profundere possit, neutrá ex parte satis certum ducimus: non inficiamur tamen, à solo Deo productâ visione divinam Essentiam videri posse; possibilem hanc esse felicissimam humanæ mentis contemplationem ratio demonstrat. Inæqualis pro luminis inæqualitate Sanctorum cognitio, sed incomprehensibilem nulla comprehendit. Qui videt Filium, videt & Patrem: qui videt Unum, videt & Trinum: an id tamen necesse sit, probabiliter utrimque disputatur. Conspiciuntur in Verbo res creabiles & creatæ, quod, si lubet, & omnes repræsentat, & nullas. Nec aliter ipse Deus, quàm in fonte totius esse, derivatos à se rivulos contemplatur, cujus oculi aperti sunt super omnes vias filiorum Adam, scientiâ potiùs præsentium, quàm præscientiâ futurorum; quia ejus æternitati nihil futurum. Immutabilis, mutans omnia, eo quo seipsum amat affectu, ita Creaturas decernens, ut omni decreto carere potuerit, adeò sui solius est, & hoc omne quod sunt omnia.

MAgnus Dominus & laudabilis nimis in Civitate Dei nostri, in Monte sancto ejus, quia videbuntur bona Domini in Terrâ viventium, & ab humanis abscondita ratiociniis Trinitatis arcana revelatâ facie conspicientur in Sion. Deus Unitas, sed Ter subsistens, nec à subsistentium Trinitate destructa, sed administrata. Una in hoc Mysterio Essentia, duæ Processiones, tres Proprietates, quatuor Relationes, quinque Notiones. Antiquus dierum, totiúsque Deitatis fons Pater divinus, ex fœcundâ rerum omnium scientiâ tam contingenti quàm necessariâ profert Verbum, exprimit Imaginem, parit Filium, quem Unigenitum in sinu Patris, Fides exhibet, ratio non demonstrat. An fortè quia procedit ut natus, Spiritus sanctus ut datus? An quia Filius nullus amborum nisi Patris & Matris? An quia

quia Verbum Principium de Principio, & Autoris sui fœcunditatem referens? An denique quia ratio constitutiva Divinitatis sapientia est, ac proinde origine similior Patri Filius, quàm Spiritus, cùm Deus de Deo sit, & Sapientia genita de Sapientiâ generante? Hæc sufficiant non nimiùm curiosis, donec intremus in Sanctuarium Dei, & appareat Gloria Domini cunctis filiis Israël.

FLuminis impetus lætificat Civitatem Dei, perfecta scilicet Spiritus inhabitatio, qui fluvius est aquæ Vitæ, procedens de sede Dei & Agni. Hunc concors Patris & Filii dilectio, quæ creata simul & increata complectitur, ita producit, ut si à Patre solo procederet, à Patre etiam solo distingueretur. Principium personæ productivum, putà Filii, mens Paterna, id est Essentia Relationi juncta, productio verò sola Relatio. Ea est hujus Mysterii inscrutabilis altitudo, ut nec de vocibus ipsis conveniat inter prudentes Eloquii Mystici. Hypostasis veteribus modò unica, modò triplex, sed hoc posterius Ecclesiæ usus tandem obtinuit. Subsistere, modò absolutum, modò relativum, quibusdam recentioribus utrumque; probabilius tamen relativum solùm est. Personâ nunc Relationem præcipuè significat; Beato tamen Augustino secundùm substantiam dicitur, ita ut Pater eo persona sit, non quo Pater est, sed quo est, & idem omninò sit, esse personam & esse Deum. Æternam Personarum Processionem subsequitur Missio temporalis, ubi vel visibiliter in specie aut indutâ aut assumtâ, mortalium oculis manifestantur, vel invisibiliter in mentibus nostris incipit inhabitare virtus Christi secundùm Spiritum sanctificationis.

COelestis Jerusalem Civitas Regis Magni, non solùm est Tabernaculum Dei cum hominibus, sed & multorum millium Angelorum frequentiâ coronata: quos tot in viâ salutis naturæ Gratiæque munera discreverant, eos in patriâ pacis felicissimâ societate conjungit. Conditor universorum simul cum Mundo visibili fecit Angelos suos spiritus, immortali substantiâ æternumque duraturâ, cum quadam licèt successione loco non additos, sed pro nutu corporibus affixos; ferri faciles, vel in momento & ad distans intervallum, movendis, induendis, & obsidendis corporibus apprimè idoneos, licèt nec pulcherrimum Mundi ordinem violare, nec accuratum tactus judicium fallere, nec opera vitæ exercere possint: eâ denique sapientiâ præditos, ut ingenitis sibi rerum imaginibus omnia naturæ arcana, quæ statas habent causas, penitissimè perscrutentur; quamvis fatendum sit, futurorum contingentium & cogitationum cordis notitiam soli Deo revelanti Mysteria, & scrutanti renes, esse reservatam

MUltiformis Sapientia Dei dispari longè forte super homines & Angelos, abundantes Gratiæ suæ divitias effudit. Dedit namque Deus Angelis omnibus (sicut & primo homini) creatis in justitiâ & sanctitate veritatis, posse perseverare si vellent; ut autem vellent, in eorum libero reliquit arbitrio; dedit Christus Electis suis etiam ut vellent, nec modò perseverantes esse possent, sed & nonnisi perseverantes essent. Unde ad vitam Prædestinatio his donum Gratiæ, illis meriti merces. Supremus Angelorum plenus sapientiâ & perfectus decore, per elationem quâ ipse sibi ad beatam vitam sufficere vellet, dedit cor suum quasi cor Dei, factúsque rex super omnes filios superbiæ, projectus est cum sociis suis, tum in aëris hujus caliginem, tum in stagnum sulphuris, etiam ante judicii diem devorante flammâ cruciandus. Beatorum verò Spirituum, qui stantes in veritate, cum Dracone pugnaverunt, præstantissimus Michaël: unde, sicut quondam Populo Judaïco, ita nunc Ecclesiæ Christi præpositus creditur, ut quemadmodum singulorum hominum custodes singuli, sic ille Domûs Dei, Congregationisque Sanctorum in his diebus afflictionis protector assistat, donec in consummatione sæculi, devictis Inferis, Orbe subdito, novissimâ morte destructâ, triumphantem deducat ad Sponsum suum *Sponsam uxorem Agni.*

Has Conclusiones, Deo duce, & Præside S. M. N. Stephano Tonnelier *sacræ Theologiæ Doctore Navarrico, & sancti Eustachii Pastore vigilantissimo, propugnare conabitur* Antonius Arnauld *Parisinus, die* 14 *Novembris anno* 1635. *à meridie ad vesperam,* in exterioribus Sorbonæ Scholis.

THE-

THESES THEOLOGICÆ
DE GRATIA

Parisiis in Regia Navarra pro Tentativa propugnatæ Die 8. Februarii 1640.

QUÆSTIO THEOLOGICA.

Quis est ille in quo omnes peccaverunt? Roman. 5.

PRimus Adam, qui in statu justitiæ originalis ita creatus est, ut eum alio modo creari non decuerit. Ea est enim hominis conditio, ut cum donis supernaturalibus produci convenientissimum fuerit. Rectus ab initio constitutus est, nullo libidinis motu animum ejus perturbante, nullâ membrorum lege legi spiritus resistente. Deum nosse & illi cum voluptate servire, vera ejus vita, & egregium fuit ejus nativitatis ornamentum. Sed quantò plura fuerunt in eo per gratiam Dei justitiæ dona, tantò brevior fuit per crimen ejus illorum duratio; Non quod adjutorium non haberet, in quo posset perseverare si vellet, sed quia tale non obtinuit, quo in illo Deus operaretur ut vellet. Cùm ex origine sua voluntatem haberet fortem & sanam, innatis concupiscentiæ libidinumque motibus nullatenùs agitatam, quæ non peccare posset & non mori; libero tamen hujus voluntatis arbitrio ita per inobedientiam superbiamque peccavit, ut immortalitatem & innocentiam cum insuperabili naturaliter mortis & peccati necessitate commutaret.

NOn sibi solùm peccavit Adam, sed illis omnibus qui ex ipso procreati sunt: cùm potentissimus rerum Arbiter ita voluit eum totius humani generis personam gerere, ut in ejus voluntate, nostras omnium voluntates inculpato fœdere concluderet: ex quo sicut obedire laudabiliter per obedientiam tutoris nostri potuimus; ita damnabiliter ejus peccato cecidimus. Ex illo ruere & in miseriam nativitate antiquiorem referri spes hominum, fractæ vires, aversa Dei mens. Non ideò nobis nocuit peccatum originale, quòd ad justitiam supernaturalem ex gratuitâ Dei ordinatione destinatos ad statum merè naturalem dejecerit: sed quia inde tanta nos pervasit naturæ depravatæ corruptio, ut malè dicatur miseria, per

quam indebitis ſpoliamur, ſed vera dicenda ſit culpa, per quam ſpoliari meremur; per quam ignorantiæ, infirmitati, libidinique ſubjicimur; per quam mitiſſimæ quidem, ſed veriſſimæ ac æternæ damnationi addicimur.

IN illâ peccati originalis maſſâ potuit Deus omnes homines juſtiſſimè relinquere, nec haberet propterea unde conquereretur genus humanum: miſericordia tamen ita juſtitiæ prævaluit, ut inde aliquos liberaliſſimâ voluntate ſecreverit; & illi ſunt quos omninò nec plures nec pauciores ad vitam prædeſtinavit æternam. Prædeſtinationem illam nulla præceſſit meritorum præviſio, nulla adjuvit conditionatorum ſcientia; ſed Deus unicâ voluntate ſuâ fretus electæ gentis numerum potentiſſimè definivit, nec libertatem liberalitate ſuâ nobis abſtulit; ſed conceſſit. Apage ergo conſenſus noſtri præviſionem. Apage cognitionis mediæ ſpeculam, ſine quâ Deus aut ſalutem noſtram, aut ſalutis meritum deſtinare non poſſit. Apage hominis voluntatem, quæ Divinæ voluntati reſiſtat. Ex illis quos Pater Filio dedit, nullus auferet ei quemquam. Prædeſtinatio enim eſt præſcientia & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur quicumque liberantur.

QUos Deus prædeſtinavit, hos & vocavit, non qualicumque vocatione, ſed eâ quæ eſt ſecundùm propoſitum voluntatis ſuæ, à quâ nullus eſt, quamtumvis motus & excitatus, qui non poſſit diſſentire, ſi velit: ſed ita in manu Dei ſunt hominum & corda & voluntates, ut miſericordiſſimè faciat nè ſuorum quiſquam diſſentire velit. Falſum eſt ex duobus æqualiter vocatis alium conſentire, alium diſſentire: gratia enim actualis, quæ vocatio rectè nuncupatur, non ita diverſis hominibus eadem cum indifferentia tribuitur, ut quam ille rejecerit, iſte recipiat. Multò minùs ſe habet ut cauſa partialis, quam unus coagendo reddat efficacem, alter negligendo ſufficientem: Sed internum eſt Dei adjuvantis & excitantis auxilium, in omnibus quibus conceditur ſemper efficax, non arbitrio noſtro ſubjectum, ſed arbitrium noſtrum Deo ſubjiciens. Quid ergo? Nunquid efficax eſt gratia, quia voluntati noſtræ contemperata? Abſit. Vera gratia, ſemper temperamento veteri contraria, novum potiùs temperamentum eſt: quid enim, niſi corruptio & improbitas, peccatoris ingenio contemperatum?

ILla gratiæ Chriſti vocatio nihil eſt aliud, quàm beneficium Dei, quo bonum occurrit quod delectet, & delectat cùm occurrerit. Quæ duo, ita ſimul conjunguntur, ut nihil voluntatem delectet, niſi quod intellectui per cogitationem occurrerit, & ſi quid per cogitatio-

gitationem sine delectatione occurrat, non sit vera Christi gratia, sed vel manifestatio legis, vel doctrinæ revelatio, gratiam ostendens, non exhibens; prævaricationem præcepti, non obedientiam mentis, inducens. Hæc gratia modò solùm est Operans, modò etiam Cooperans: Operans, quando dat ut velimus; Cooperans, quando dat ut tantum velimus, quantum sufficit ut agamus; Præveniens, quæ nos prævenit ut velimus; Subsequens, quæ subsequitur, ne frustra velimus. Alia item gratia dici potest Efficax, alia Inefficax: non quòd illa suum sortiatur effectum, ista nequaquam; sed quia gratia Efficax ad opus destinatur, secùs Inefficax. Distingui etiam posset in internam & externam; sed illa divisio beneficia quidem distinguit indebita, non autem gratiam Christi propriè dictam.

QUanta fuit peccati corruptio, tanta est gratiæ actualis necessitas. Sine illa nihil habemus, nisi peccatum & mendacium: intellectus errori, voluntas infirmitati obnoxia: sine illâ nullam possumus tentationem vincere, sine illâ nihil possumus benè agere, imò nullatenus in bono perseverare, nedum à peccato resurgere. Omnis enim actio voluntaria nescio quid peccati redolet, nisi fidem habeat pro radice, & pro principio veram Dei dilectionem in paucissimis perfectam, in pluribus provectam, in omnibus benè agentibus inchoatam. Ne Camillos ergo, ne Scipiones aut Regulos frustrà aggeras, aut nominibus illorum, tanquam in antiqua Romana Curia loqueremur, me putes esse terrendum: ne ad scholam Pythagoræ provoces vel Platonis. Nec in istis est justitia, quia justus ex fide vivit. Sed quamvis ab infidelibus nihil undequaque possit benè fieri; tamen ab impiis & peccatoribus non raò bona opera exercentur, cùm in illis lex Spiritus, quamvis infirmior, legi membrorum aliquantùm resistit, & quibusdam voluntatis imperfectæ conatibus concupiscentiam effusæ grassantisque libidinis moderatur.

QUos Deus secundùm propositum vocavit, hos & justificavit: Etenim ad sui amorem, qui vera est hominum justitia, illos vocavit. Non tamen tanta est, aut tam efficax quælibet electorum vocatio, ut ad justificationem usque perducat. Interdum fidem mortuam operatur in nobis, interdum tenuem voluntatis affectum, interdum opera sanctitatis impetratoria, non condigna. Sed si perfecta est vocatio, cor nostrum perfecto Dei amore, qui solus perfecta est justitia, perfectoque ardore dilectionis accendit. Timor divinæ justitiæ, dolor de peccato, pudor quo reus salubriter ingemiscit, tantùm abest ut naturalia sint, & prava conscientiæ terriculamenta; quin veræ sunt gratiæ, cognitionis, & amoris Dei supernaturalis effectus, à principiis eorum rudibus exorti, & ad per-

fectionem eorumdem disponentes. Non solùm ad acquirendam, sed ad conservandam justitiam requiritur gratiæ excitantis & adjuvantis auxilium; sed sicut indebita est peccatoribus pœnitentia quá resurgant, sic etiam indebita est justis gratia quá perseverent. Ad singulos enim actus requiritur gratia Dei à peccatorum remissione distincta.

Distinguitur etiam gratia Dei à libero corrupti hominis arbitrio, quamvis à verá hominis libertate non distinguatur. Liberum enim hominis arbitrium ad mala quidem ex se sufficiens est, sed nihil valet ad bonum, nisi fuerit per gratiam liberatum: Imò cum gratiá sanctificante, secluso actuali auxilio, nihil potest bonum exsequi. Triplex est libertatis status: primus est libertatis integræ, secundus libertatis vulneratæ, ultimus denique libertatis consummatæ. Libertate integrâ potiebatur Adamus: Naturam enim habuit verè liberam, & facultates nullá servitute impeditas, quamvis adhuc ex sua conditione defectibiles. Libertate consummatá fruuntur in cœlo Beati, per naturam in boni possessione confirmatam, & facultates à quocumque deficiendi periculo remotas. Libertatem vulneratam obtinent, quorum natura per gratiam habitualem reparata est, ita tamen ut in eorum facultatibus ignorantiæ & infirmitatis vulnera assiduè sananda permaneant.

Libertas illa, Justificatio, gratiæ actualis Auxilia, non Prædestinatis tantùm, sed multis etiam Reproborum indulgentur. Sola discretio à massâ peccati originalis reprobis omnibus cum dono perseverantiæ denegata est. Hos enim non vult Deus salvos fieri. Et manifestum est eos, qui huic resistunt veritati, non intelligere quá locutione sit dictum, quòd Deus omnes homines vult salvos fieri; cùm tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus ob demerita non vult. Ideò namque hoc dictum est, quia omnes qui salvi fiunt, nisi ipso volente non fiunt. Porrò quæcumque beneficia, sive per vocationem, sive per gratiam remissionis peccatorum Reprobis Deus impendit, non ipsorum causâ, sed eorum quos elegit, ipsis conferuntur. Reproborum aliquos si Deus indurat, si aliquos ad agnitionem veritatis non perducit, si à criminibus efficaciter non revocat, non aliundè procedit, quàm ex justissimo illius judicio, qui ex eadem luti conspersione, alios vasa fecit in honorem, alios vasa in contumeliam, ex quo *In Adam omnes peccaverunt.*

Has Conclusiones, Deo dante, & Præside S. M. N. PETRO BEDACIER, *Doctore Theologo, & magno Majoris-Monasterii Priore, tuebitur* PETRUS DARBO *Burdigalensis, die Mercurii* 8. *Februarii* 1640. A Meridie ad Vesperam.

INDEX

Contentorum in hoc CAUSÆ ARNALDINÆ *Volumine.*

DISSERTATIONIS PARS PRIMA.

In qua Augustinianæ Propositionis veritas totius Traditionis auctoritate roboratur.

DISSERTATIONIS TERTIA PARS.

In quâ incidentes quæstiones, & à propositionis veritate disjunctæ breviter explicantur.

quam

FINIS.